T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Mali Hukuk Anabilim Dalı

Doktora Tezi

VERGİ HUKUKU BAKIMINDAN ANONİM ŞİRKETLERDE KÂR PAYI DAĞITIMI

Hazırlayan
Erdem Ateşağaoğlu
2502050091

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Süheyl Donay

İSTANBUL - 2011

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüz **MALİ HUKUK Anabilim** Dalında **2502050091** numaralı **ERDEM ATEŞAĞAOĞLU'nun** hazırladığı **"VERGİ HUKUKU BAKIMINDAN ANONİM ŞİRKETLERDE KAR PAYI DAĞITIMI"** konulu ~~YÜKSEK LİSANS~~ / **DOKTORA** TEZİ ile ilgili **TEZ SAVUNMA SINAVI,** Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 28.Maddesi **01.07.2011 CUMA** günü saat: **15.00'de** yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin .....kabul.....'ne* **OYBİRLİĞİ /~~OYÇOKLUĞU~~UYLA** karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ(*)	İMZA
PROF.DR.SÜHEYL DONAY	Kabul	
PROF.DR.ESRA EKMEKCİ ÇALICIOĞLU	kabul	
PROF.DR.ATEŞ OKTAR	Kabul	
PROF.DR.BİLLUR YALTI	Kabul	
PROF.DR.GÜLSEN GÜNEŞ	Kabul	

Adres: Besim Ömerpaşa Caddesi Kaptan-ı Derya Sokağı 34452 Beyazıt/İstanbul
Tel: 0212 440 00 00 / 14219-14220-14221-14222-14226-14227-14243
Fax: 0212 440 03 40 e-mail: sbe@istanbul.edu.tr

ÖZ

Anonim şirketin sermayesine katılan her ortak, belirli hesap dönemleri sonunda oluşan şirket kârından pay alma hakkına ve beklentisine sahiptir. Ortağın anonim şirket kârından pay alması ise, ortaklıklar hukukunu ilgilendiren prosedürün yerine getirilmesi ile gerçekleşmektedir. Olağan kâr payı dağıtımı olarak adlandırabileceğimiz bu usul, bir taraftan hesap dönemi kapanmadan şirket kazancının ortağa aktarılamaması sorununu diğer taraftan şirket ve ortağı bünyesinde birtakım vergilendirme işlemleri yapılması sebebiyle ekonomik anlamda çifte vergilendirme sorununu gündeme getirmektedir. İşte bu sorunları bertaraf etmek amacıyla, anonim şirket ile ortağı arasında hukuki bakımdan farklı görünen ancak ekonomik bakımdan kâr payı dağıtmak amacını taşıyan farklı işlem tipleri tercih edilebilmekte veya yasal koşullara uygun şekilde belirli yapıdaki anonim şirketler hesap dönemi kapanmadan kâr payı avansı dağıtma yoluna gidilebilmektedir. Buna karşılık, yasal düzenlemeler söz konusu işlemleri kâr payı dağıtımı sonucuna bağlamakta ve bu esas dahilinde vergilendirme yapılmasını öngörmektedir.

ABSTRACT

Each and every shareholder contributing to the share capital of a joint stock company expects and has right to earn company's dividend generating at the end of certain fiscal periods. The shareholder may earn dividend following the consummation of the respective process related to the corporate law. This procedure, called as ordinary distribution of dividend, raises the following issues/difficulties: non possibility to transfer the dividend of the company to the shareholder prior to the closing of the fiscal period and double taxation problem on the financial side since certain taxation transactions are made for the company and shareholder. In this respect, in order to overcome such difficulties, other transaction types between the company and its shareholder, on a different legal perspective but having the purpose of distribute dividends in terms of the financial end may be preferred or certain companies may distribute advance of dividend prior to the closing of the fiscal period in line with the legal requirements. On the other hand, legal provisions set forth that the above specified transactions result in the distribution of dividends, and therefore are subject to taxation.

ÖNSÖZ

Çalışmamızın amacı, şirketlerin faaliyetleri sonucunda elde ettiği kâr üzerinden yaptığı dağıtımı farklı boyutlarıyla ele almak ve özellikle konuyu vergisel bir yaklaşımla irdelemektir. Bu çerçevede, konu hakkında yasa hükümleri, yargı kararları ve doktrindeki yaklaşımlara yer verilmiş, esaslı aksaklıklar saptanarak incelenen hususlardaki belirli sorunsallara ilişkin değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Kâr payı dağıtımı temelinde ortaklıklar hukukuna özgü bir konudur. Ancak şirketlerin yasal koşullara uygun şekilde gerçekleştirdiği kâr payı dağıtımı işlemi yerine kazancını istediği yere, vergi yükünü azaltmak veya ortadan kaldırmak suretiyle aktarmasını sağlayan işlemleri tercih etmesi konunun vergisel bir yaklaşımla özel olarak irdelenmesine yol açmıştır. Zira vergi hukuku bakımından kâr payı dağıtımı sayılan ancak özel hukuk bakımından başka hukuki görünüşlerdeki bu işlemler, ekonomik açıdan olağan kâr payı dağıtımıyla aynı sonucu vermesi ve şirket ile işlem tarafına vergisel avantaj sağlaması sebebiyle önem arz etmektedir. Bu itibarla kâr payı dağıtımının biri olağan diğeri de olağanüstü/vergisel amaçlı olmak üzere iki farklı şekilde gerçekleştirilmesi konunun her iki hukuk alanında geniş ölçüde araştırılıp değerlendirilmesini gerektirmiştir. Ayrıca şirket kârı ve bu tutar üzerinden dağıtılan kâr payı üzerinde oluşan vergi yükü şirket kârının farklı işlemlerle dağıtılmasına neden olduğundan kâr payı dağıtımının vergilendirilmesi konusunda ayrı bir bölüm açılması söz konusu olmuştur.

Bu çalışmanın hazırlanması aşamasında teşekkür borcu olduğum kişilerin başında birlikte çalışmaktan onur duyduğum, tezin danışmanlığını üstlenerek çalışmamın her aşamasında değerli katkılarını esirgemeyerek bilgisi, desteği ve tecrübeleriyle her zaman teşvik edici olan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Süheyl DONAY başta olmak üzere, akademik hayatımın her aşamasında ve özellikle sıkıntılı zamanlarımdaki desteğiyle ilk günden beri yanımda olan, bizlere huzurlu bir çalışma

ortamı sağlayan ve yol gösterici yaklaşımıyla ilerlememizi sağlayan İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mali Hukuk Anabilim Dalı Başkanı değerli hocam Prof. Dr. Esra EKMEKCİ ÇALICIOĞLU'na minnet ve teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Tez izleme komitemde yer alan ve motive edici yaklaşımı ile katkılarını esirgemeyen Prof. Dr. Ateş OKTAR'a ayrıca teşekkür ederim. Tezimin şekillenmesi ve oluşmasındaki yapıcı eleştirileri, değerlendirmeleri ve içten destekleri nedeniyle Prof. Dr. Billur YALTI'ya, Prof. Dr. Gülsen GÜNEŞ'e müteşekkir olduğumu belirtmek isterim. Bilgi ve fikirlerini paylaşan, yardımları ile çalışmanın bu hale gelmesine emek veren başta değerli kürsü hocalarım Doç. Dr. Mahmut KAŞIKÇI, Yard. Doç .Dr. Z. Ertunç ŞİRİN ve Yard. Doç. Dr. İrfan BARLASS olmak üzere, çalışma arkadaşlarım Araş. Gör. Cengizhan HATİPOĞLU ile Araş.Gör. Gamze GÜMÜŞKAYA'ya içtenlikle teşekkür ediyorum.

Son olarak, tez çalışmamın uzun ve yorucu geçen zaman süreci içerisinde bana her türlü olanağı sağlayan, sıkıntılı anlarımda desteklerini hep arkamda hissettiğim babam Cumhuriyet Savcısı Emin Ateşağaoğlu, sevgili annem Funda Ateşağaoğlu ve ağabeyim Yard. Doç. Dr. Orhan Erem Ateşağaoğlu'na özverilerinden dolayı çok teşekkür ederim.

Erdem Ateşağaoğlu

Ataköy

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

KÂR PAYI ve DAĞITIMINA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

I. Kâr Kavramı 6

A. Genel Açıklama 6

B. Kâr Kavramı 7

C. Kârın Elde Edilme Şekline Göre Kâr Grupları 9

D. Ticari Kâr ve Mali Kâr 10

1. Ticari Kâr 10
2. Mali Kâr 13

II. Kâr Payı Kavramı 15

A. Genel Olarak Kâr Payı Kavramı 15

B. Tarihi Süreçte Kâr Payı 20

C. Kâr Payı Hakkının Hukuksal Niteliği 23

1. Mali Hak Niteliği 23
2. Kâr Payı Hakkının Vazgeçilmezliği ve Mükteseplığı 24
3. Kâr Payı Hakkının Sınırlandırılması 30

D. Kâr Payının Talep Edilebilirliği Sorunsalı 34

E. Kâr Payı Kavramına Esas Olan Safi Kâr Kavramı 39

1. Safi Kâr Kavramı 39
2. Safi Kârın Tespitinde Kurumlar Vergisi 40
3. Safi Kârın Hesaplanması Bakımından Bilanço 43
   a. Bilanço 43
   b. Ticari ve Mali Bilanço 45

III. Yedek Akçe Kavramı 50

A. Genel Olarak Yedek Akçe Kavramı ve Amacı 50

B. Yedek Akçelerin Türleri 53

1. Genel Açıklama 53
2. Kanuni Yedek Akçeler 53
   a. Kanuni Yedek Akçelerin Kaynakları ve Ayrılması 55
      aa. Kanuni Yedek Akçelerin Kaynakları 55

aaa. Ticari Faaliyetler Neticesinde Elde Edilen Yıllık Kâr 55
aab. Emisyon Primi ve Iskat Kazançları 56
ab. Kanuni Yedek Akçelerin Ayrılması 58
aba. Birinci Tertip Kanuni Yedek Akçeler 58
abb. İkinci Tertip Kanuni Yedek Akçeler 59
b. Kanuni Yedek Akçelerin Kullanım Amaçları 62
3. İradi Yedek Akçeler 63
a. İradi Yedek Akçe Kavramı 63
b. İradi Yedek Akçelerin Kaynakları 65
ba. Ana Sözleşmeye Dayanarak Ayrılan İradi Yedek Akçeler 65
bb. Genel Kurul Kararı İle Ayrılan İradi Yedek Akçeler 66
4. Gizli Yedek Akçeler 70

İKİNCİ BÖLÜM

KÂR PAYI DAĞITIMINA İLİŞKİN HUKUKSAL YAPI VE İŞLEYİŞ

I. Genel Açıklama 73

II. Birinci Temettü Ayrılması ve Dağıtımı 74

A. Yönetim Kurulunun Teklifi ve Genel Kurulun Dağıtım Kararı 74

B. Safi Kâr Üzerinden Birinci Tertip Kanuni Yedek Akçelerin Ayrılması 76

C. Esas Sözleşme ve TTK hükümlerince Ayrılması Gereken I. Temettü Tutarı ve Dağıtılması 78

1. Birinci Temettü Tutarının Hesaplanması 78
2. Ayrılmış Temettünün Dağıtılması ve Dağıtımın Zorunlu Olup Olmadığı ..81
a. Halka Açık Olmayan Anonim Şirketlerde Birinci Temettü Oranı ve Ayrılan Birinci Temettü Tutarının Dağıtılması 81
b. Halka Açık Anonim Ortaklıklarda Birinci Temettü Oranı ve Ayrılan Birinci Temettü Tutarının Dağıtılması 87
c. Temettü Tutarının Elde Edilme Zamanı 89
III. İkinci Temettü Ayrılması ve Dağıtımı 91

IV. Kâr Payı Dağıtımında Pay Sahiplerinin ve Şirket Kârından Pay Alma Hakkına Sahip Olan Diğer Kişilerin Hesaba Katılması Gerekliliği 93

A. Pay Sahiplerinin Belirlenmesi 93

B. Şirket Kârından Pay Alma Hakkına Sahip Olan Diğer Kişilerin Belirlenmesi 97

1. İmtiyazlı Hisse Senetleri ile Sahibine Kârdan Pay Alma İmkanı Yaratan Özel Senetler ve Tahviller 98

a. İmtiyazlı Hisse Senetleri 98
b. İntifa Senetleri 100
c. Kâra Katılma Hakkı Veren Tahviller 103
d. Kâr ve Zarar Ortaklığı Belgeleri 105
2. Yönetim Kurulu Üyelerine ve Şirket Çalışanlarına Dönem Safi Kârı Üzerinden Pay Verilmesi 116
a. Yönetim Üyelerine Yapılacak Ödemeler 107
b. Şirket Çalışanlarına Yapılacak Ödemeler 109

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VERGİ HUKUKU BAKIMINDAN ANONİM ŞİRKETLERDE KÂR PAYI DAĞITIMI SAYILAN HALLER

I. Genel Açıklama 111

II. Kurumlar Vergisi Kanunu'nda Yer Alan Düzenlemeler Uyarınca Anonim Şirketlerde Kâr Payı Dağıtımı Sayılan Haller 112

A. Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımına ve Örtülü Sermayeye Konu İşlemlerin Genel Karekteristiği Olan Peçeleme 114

B. Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımına Konu İşlemler Aracılığıyla Kâr Payı Dağıtımı 121

1. Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımının Unsurları 126
a. Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 13. Maddesinde Yer Alan İşlem Unsuru 128
aa. Ortağa Ödünç Para Vermek veya Ortaktan Ödünç Para Almak Yoluyla Örtülü Kâr Payı Dağıtılması 129
ab. Kurum ile Ortağı Arasında Gerçekleştirilen Mal Alım- Satımı, İmalat ve İnşaat İşleri, Kiralama ve Kiraya Verme İşlemleri Yoluyla Örtülü Kâr Payı Dağıtılması 136
ac. Ortağa İkramiye, Huzur Hakkı, Tazminat, Prim veya Başka Adlar Altında Yapılan Ücret Ödemelerini Gerektiren İşlemler Yoluyla Örtülü Kâr Payı Dağıtılması 140
b. İlişkili Kişi Unsuru 142
c. Emsallere Aykırı Bedel-Fiyat Unsuru 145
d. Hazine Zararı Unsuru 150
2. Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kâr Payı Dağıtımında Kârın Dağıtılma Tarihi 152
3. Transfer Fiyatlandırmasına Konu İşlemler Aracılığıyla Yapılan Kâr Payı Dağıtımına İlişkin Vergilendirme ve Düzeltme İşlemleri 153

4. İşlem Tarafları Bakımından Örtülü Kâr Payı Dağıtımının Ticaret ve Vergi Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi 158

C. Örtülü Sermaye Konulması Yoluyla Kâr Payı Dağıtımı 161

1. Örtülü Sermaye ve Unsurları 161
a. Borçlanmanın Doğrudan veya Dolaylı Olarak Ortaktan veya Ortakla İlişkisi Olan Kişiden Yapılmış Olması Unsuru 167
b. Yapılan Borçlanmanın İşletme Faaliyetlerinde Kullanılması Unsuru 171
c. Borçlanma Tutarının Hesap Dönemi İçinde Herhangi Bir Tarihte Kurumun Hesap Dönemi Başındaki Öz Sermayesinin Üç Katını Aşması Unsuru 172
2. Örtülü Sermaye Konulması Aracılığıyla Yapılan Kâr Payı Dağıtımına İlişkin Vergilendirme ve Düzeltme İşlemleri 177

D. Kurumlar Vergisi Kanunu'nda Yer Alan Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazancı Düzenlemesi ve Kâr Payı Dağıtımı İle İlişkisi 180

1. Genel Açıklama 180
2. Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazancı Müessesesinin Unsurları 183
a. Kontrol Edilen Yabancı Kurum Unsuru 183
b. Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazancının Dağıtılmış Kâr Payı 187
Sayılması İçin Aranan Unsurlar 187
3. Kontrol Edilen Yabancı Kurumdan Elde Edilen Kâr Payının Vergilendirilmesi 189
III. Kurumlar Vergisi Kanunu'nda Düzenlenmemiş Çeşitli İşlemlerin Kâr Payı Dağıtımı Sayılıp Sayılmayacağı Sorunsalları 193

A. Kayıt ve Beyan Dışı Bırakılan İşlemler Sebebiyle Ortaya Çıkan Matrahın Ortaklara Dağıtılmış Kâr Payı Tutarı Olarak Kabul Edilmesi Sorunsalı 193

B. Kârın Sermayeye Eklenmesinin Pay Sahipleri Bakımından Kâr Payı Dağıtımı Sayılması Sorunsalı 199

1. Genel Açıklama 199
2. Şirket Sermayesine İlave Edilen Kârın Dağıtılmış Kabul Edilemeyeceği Kuralı ve Konuyla İlgili Tartışmalar 201
a. Kârın Sermayeye Eklenmesinin Kâr Payı Dağıtımı Olarak Kabul Edilemeyeceği Kuralı 201
b. Kârın Sermayeye Eklenmesi Sonucu Bedelsiz Hisse Senedi Verilmesi 202
c. Kârın Sermayeye Eklenmesi Sonrasında Yapılan Sermaye Azaltımı İşlemi 207

IV. Kurumlar Vergisi Yükümlüleri Bakımından Avans Kâr Payı Dağıtımı (Temettü Avansı) 209

A. Avans Kâr Payı Dağıtımı (Temettü Avansı) Hakkında Genel Değerlendirme..... 209

B. Sermaye Piyasası Mevzuatına Göre Dağıtılan Temettü Avansı.....213

1. Genel Açıklama.....213
2. Temettü Avansı Dağıtımı Esasları.....214
a. Temettü Avansı Dağıtımı Kararı 216
b. Temettü Avansı Tutarının Hesaplanması 218
c. Temettü Avansı Dağıtımına İlişkin İlan ile Bildirim..... 220
d. Temettü Avansı Dağıtım Zamanı ve Ödemesi 220
3. Temettü Avansının Ortaklara Verilen Borç Olarak Kabul Edilebilmesi.....222
4. Avans Kâr Pay Dağıtımı İçin Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımına İlişkin Hükümlerin Uygulanabilmesi.....224
5. Avans Kâr Payı Dağıtımının Yapıldığı Hesap Döneminin Zararla Sonuçlanması.....227
6. Avans Kâr Payı Dağıtımında Vergi Kesintisi.....230

C. Safi Kârın Dönemsel Olması İlkesinin Avans Kâr Payı Dağıtımı ile İlişkisi ve TTK'nın 72. maddesine Göre Belirlenen Kısa Hesap Döneminin Kâr Payı Dağıtımına Olası Etkileri ..... .231

D. Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarma İşlerinden Elde Edilen Kazançların Vergilendirilmesine İlişkin Özel Hesap Döneminden Önce Dağıtılan Kârın Temettü Avansı Olarak Değerlendirilmesi..... 235

1. Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarma İşlerinden Elde Edilen Kazançlarda Dağıtım Dönemi Sorunsalı..... 235
2. Özel Vergilendirme Dönemi Bitmeden Yapılan Dağıtımların Temettü Avansı Olarak Değerlendirilmesi Sorunsalı..... .238

E. Şirket Kazançlarının Yılda Bir Kaç Kere Dağıtılabilmesine İlişkin TTK Madde 364 Hükmünün Temettü Avansının Yasal Dayanağı Olabilmesi 242

F. Avans Kâr Payı Dağıtımına İlişkin Genel Değerlendirme.....244

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KÂR PAYININ VERGİLENDİRİLMESİ

I. Kâr Payının Vergilendirilmesine İlişkin Yöntemler ve Karşılaştırmalı Hukuk Kapsamında Kâr Payının Vergilendirilmesi 246

A. Genel Açıklama 246

B. Ülkelerin Kâr Payının Vergilendirilmesi Konusunda Uyguladığı Yöntemler 248

1. Klasik Yöntem 249
2. İkili Vergi (Bütünleşme) Yöntemi-(Integrated System) 251
3. Vergi Alacağı Yöntemi (Imputation System) 253
4. İstisna Yöntemi 256
5. Kâr Payının Vergilendirilmesine İlişkin Yöntemlerin Vergi Yükümlülerine Getirdiği Vergi Yükü 256

C. Karşılaştırmalı Hukuk Kapsamında Kâr Payının Vergilendirilmesi 259

1. İngiltere 259
2. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) 262
3. Finlandiya 265
4. Almanya 268
5. Avustralya 269

II. Türk Vergi Sistemi Bakımından Anonim Şirketler Tarafından Dağıtılan Kâr Payının Vergilendirilmesi 271

A. Kurumlar Vergisi Yükümlülerinin Tam Yükümlü Kurumlardan Elde Ettikleri Kâr Payının (Yurt İçi İştirak Kazancının) Vergilendirilmesi 271

1. Genel Açıklamalar 271
a. İştirak Kazancı Kavramı 272
b. Kurumların Sahip Oldukları Yatırım Fonlarının Katılma Belgeleri ile Yatırım Ortaklıklarının Hisse Senetlerinden Elde Ettikleri Kâr Payları 273
c. Kurumların Yönetim Kurulunda Bulundurdukları Temsilcileri Vasıtasıyla Elde Ettikleri Kâr Payları 273
d. Kurumların Sahip Oldukları Kurucu Senetleri ile Diğer İntifa Senetlerinden Elde Ettikleri Kâr Payları 274
2. İstisna Hükmü Çerçevesinde Kurumlarda Tam-Dar Yükümlülük Ayrımı ve Mali İkametgâh Kavramı 278
3. Yurt İçi İştirak Kazancı İstisnası Uygulaması 282

B. Kurumlar Vergisi Yükümlülerinin Dar Yükümlü Kurumlardan Elde Ettikleri Kâr Payının (Yurt Dışı İştirak Kazancının) Vergilendirilmesi 284

1. Genel Açıklamalar **284**
2. Yurt Dışı İştirak Kazançları İstisnasının Şartları **286**
3. Yurt Dışı İştirak Kazancı İstisnası Uygulaması **290**
C. Anonim Şirketler Tarafından Dağıtılan Kâr Payını Elde Eden Gerçek Kişilerin Vergilendirilmesi **293**

1. Genel Açıklama **293**
2. Gerçek Kişilerin Elde Ettiği Kâr Payının Vergilendirilmesine İlişkin Genel Esaslar **294**
a. Tam Yükümlü Gerçek Kişilerin Elde Ettikleri Kâr Payının Vergilendirilmesi 294
b. Dar Yükümlü Gerçek Kişilerin Elde Ettikleri Kâr Payının Vergilendirilmesi 296
c. Anonim Şirketlerin 31.12.1998 Tarihinden Önce Elde Ettikleri Kazançlarını Dağıtmaları Sonucu Gerçek Kişiler Tarafından Elde Edilen Kâr Payının Vergilendirilmesi 297
d. Anonim Şirketlerin 01.01.1999 ile 31.12.2002 Tarihleri Arasında Elde Ettikleri ve Kurumlar Vergisinden İstisna Edilmiş Kazançları Dağıtmaları Sonucu Gerçek Kişiler Tarafından Elde Edilen Kâr Payının Vergilendirilmesi 298
e. Anonim Şirketlerin GVK'nın Geçici 61. Maddesi Kapsamında Yatırım İndirimi İstisnasına Tabi Tutulmuş Kazançlarını Dağıtması Sonucu Gerçek Kişiler Tarafından Elde Edilen Kâr Payının Vergilendirilmesi 299
f. Anonim Şirketlerin GVK'nın Geçici 62. Maddesi Kapsamında Elde Ettikleri Kâr Payı Kazancını Dağıtması Sonucu Gerçek Kişiler Tarafından Elde Edilen Kâr Payının Vergilendirilmesi 300
D. Uluslararası Çifte Vergilendirmeyi Önlemeye İlişkin Anlaşmaların Kâr Payı Gelirinin Vergilendirilmesine Olan Etkisi **301**

1. Genel Açıklama **301**
2. Türkiye'nin Taraf Olduğu Uluslararası Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmalarının Kâr Payı Gelirinin Vergilendirilmesi Üzerindeki Etkisi **303**
3. Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmasında Yer Alan Dar Yükümlü Kurumların Elde Ettikleri Kâr Payının Vergilendirilmesine İlişkin Özel Hükümler **306**
SONUÇ **310**

TABLO (Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları Çerçevesinde Temettüler Üzerinden Kaynak Devlette Alınacak Vergi Oranları) **342**

KAYNAKÇA **346**

KISALTMALAR

A.B.D.:	Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e..	Adı geçen eser
a.g.m.:	Adı geçen makale
a.g.r.:	Adı geçen rapor
b.:	Baskı
BK.:	Borçlar Kanunu
Bkz.:	Bakınız
BTHAE:	Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü
C.:	Cilt
D.:	Dairesi
Dan.:	Danıştay
E.:	Esas
GVK:	Gelir Vergisi Kanunu
HAAO:	Halka Açık Anonim Ortaklıklar
H.D.:	Hukuk Dairesi
K.:	Karar
KEYK:	Kontrol edilen yabancı kurum kazancı
KVK:	Kurumlar Vergisi Kanunu
KZOB:	Kâr ve Zarar Ortaklığı Belgeleri
MSUGT:	Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği
MK.:	Medeni Kanun
No:	Numara
s.:	Sayfa
S.:	Sayı
SPK:	Sermaye Piyasası Kurulu
SerPK:	Sermaye Piyasası Kanunu
T.:	Tarih
TTK:	Türk Ticaret Kanunu
V.D.D.K.:	Vergi Dava Daireleri Kurulu
V.D.D.G.K:	Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu
Vol.:	Volume
VUK:	Vergi Usul Kanunu
Yarg.:	Yargıtay
y.y.:	Yüzyıl

GİRİŞ

Şirketler, yatırımcıların bireysel olarak hareket etmek yerine bir araya gelmek suretiyle tüzel kişilik vasfında yürüttükleri faaliyetler neticesinde elde edilen kârı paylaşma amacına hizmet ederler. Bu nedenle, birden fazla şahsın biraraya gelmesiyle oluşan şirketlerin kuruluşundaki ana amaç kâr elde etmek ve bunu paylaşmaktır. Hesap döneminin şirket bakımından kazançlı geçmesi ise kârdan pay alacak olanlar için önem arz etmektedir. Öte yandan ortağın sahip olduğu müktesep hak niteliğindeki kâr payını talep edebilmesi bunun bir alacak hakkına dönüşmesine, diğer bir ifadeyle anonim şirketin kazancını dağıtma yönünde bir karar almış olmasına bağlıdır.

Şirketin kazancı üzerinde yapacağı tasarrufta çoğu kez şirket ile bu kazanç üzerinden pay alma hakkına sahip olan ortağın çıkarları çelişmektedir. Zira şirketin menfaati hesap dönemi sonunda oluşan kârı büyüme ve gelişmesinin gerçekleşmesi bakımından mümkün olduğu kadar kendi bünyesinde tutarak pay sahiplerine dağıtmamaktır. Buna karşılık, şirkette pay sahibi olanların menfaati ise, ortaklık payının hukuki semeresini mümkün olduğu kadar fazla almaktır. Dolayısıyla, taraflar arasında şirket kârının aktarılacağı yer konusunda tam bir menfaat çatışması ortaya çıkmaktadır[1]. Bu menfaat çatışmasının, kâr payı dağıtımı konusuna ilişkin hem özel hukuk hem de vergi hukuku kapsamındaki bir çok meselenin doğmasına temel teşkil ettiğini görmekteyiz. İşte bu çatışmayı asgariye indirmek isteyen kanun koyucu, dönem kazancının şirket bünyesinde tutulmasını veya kâr payı adı altında dağıtılmasını hukuki bakımdan çeşitli usul ve esaslara bağlamıştır. Söz konusu yasal koşullara uymadan kazançlarını seçtiği ortaklarına veya ihraç

[1] Mahmut T. Birsel, **Yargıtay Kararlarının Işığı Altında Şirket Kârı Konusunda Anonim Şirket ile Pay Sahibi Arasında Menfaat Çatışması**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü (BTHAE), Yayın No: 93, Sevinç Matbaası, Ankara, 1971, s. 3.

ettiği belirli senetlere sahip olanlara aktarmak isteyen şirketler, kâr payı dağıtımı olarak nitelendirilen ve üzerinden vergi alınmasını gerektiren olayı gizleyerek görünüşte başka bir ekonomik durum yaratan işlemler yürütmeyi tercih etmektedirler.

Vergi hukuku bakımından anonim şirketlerde kâr payı dağıtımı konulu bu doktora çalışmasının yapılmasındaki esas amaç, ortaklıklar hukukundaki olağan kâr payı dağıtımını tercih etmeden onun yerine, aynı mali sonucu verecek şekilde kazancın istenildiği yere aktarılmasını sağlayan işlemlerin hem hukuki hem de vergisel sonuçlarıyla irdelenmesi ve bu şekilde vergisel bir yaklaşımla kâr payı dağıtımı sayılan işlemlerin ortaklıklar hukuku kuralları çerçevesinde yapılan dağıtım ile kıyaslanabilmesini sağlamaktır. Çalışma sistematiğimiz bu amaç çerçevesinde oluşturmuştur. Neticede, konu tüm hukuki yönleriyle eleştirel şekilde ele alınmış, tartışmaların yer aldığı farklı doktrinel görüşler doğrultusunda kendi görüşlemize yer verilmiş ve yargı kararları ile idarenin kabul ettiği uygulamalar ortaya konulmuştur.

Çalışmada, bir sermaye şirketi türü olan anonim şirketin kârdan pay almak hakkına sahip olan kişilere yaptığı kâr payı dağıtımının hukuki ve vergisel yönleri açıklanmıştır. Kâr payı dağıtımının çok farklı tüzel kişilik yapılanmalarında gerçekleştirilebilmesi ise konuyu özellikle ortaklıklar hukuku bakımından anonim şirket yapılanması ile ele alarak sınırlandırmamıza yol açmıştır. Bu bağlamda anonim şirket kazancının tespiti, bu kazancın kâr payı dağıtımına konu edilmesi ve dağıtılan kâr payının vergilendirilmesi konularının ayrıntılı şekilde aktarılması özel hukuk ve kamu hukukunun alt dalı olan vergi hukuku alanlarındaki özellikli bir takım konu başlıklarını ayrı ayrı ele almamızı gerekli kılmıştır.

Konumuz özellikle kâr payı üzerinde oluşan vergi yükünden kaçınmak ve şirketin kurumlar vergisi matrahını azaltmak amaçlarıyla özel hukuk hükümleri çerçevesinde yapılan olağan kâr payı dağıtımı prosedürü yerine "örtülü kâr payı dağıtımı" yapılması

şeklinde ortaya çıkan, aynı sonucu vermeye yönelik işlemlerin irdelenmesi üzerine yoğunlaşmıştır. Bununla birlikte, vergi hukuku bakımından yaptığımız incelemenin ortaya konulabilmesi için öncelikle çalışmanın ortaklıklar hukuku bağlamında yapılan dağıtımla olan ilintisi ve kendine özgü kuralları olan bu iki farklı hukuk alanının sıkça karşılaştığı konular üzerinde durulması gerekmiştir. Bu bağlamda anonim şirketlerin genel kurulları, belirli faaliyet dönemleri sonucunda elde edilen kârın nasıl kullanılacağını karara bağlarken; halka kapalı şirketlerde TTK, halka açık şirketlerde de SerPK ile sermaye piyasası mevzuatı ve her iki şirket statüsü için şirket ana sözleşmesinin kâr payı dağıtımına ilişkin hükümlerini esas almak zorundadırlar. Şirket kazanc üzerinde yapılacak tasarrufa ilişkin genel kurul kararlarının, kâr payı dağıtımı hususundaki emredici kurallara riayet edilmeden alınmış olması durumunda ise; söz konusu genel kurul kararları ortağın kâr payı hakkını ihlal eder nitelikte ve objektif iyiniyet kurallarına aykırı olmaları sebebiyle yargılama konusu edilerek iptal edilebilmektedirler. Bu nedenle, çalışmanın amacını aşmadan özel hukuk kurallarına göre yapılan dağıtımda kârın tespiti yanında, söz konusu kâr tutarı üzerinden yapılan dağıtımın genel bir çerçevesinin çizilmesi yoluna gidilmiştir.

Şirketlerin; kârı tüm hak sahiplerine TTK veya sermaye piyasası mevzuatında yer alan hükümlere uygun bir şekilde dağıtmak yerine, dağıtıma konu kazançlarının veya dağıtacakları kâr payı tutarlarının vergilendirme konusu edilmemesi amacıyla istediği kişilere, vergisel bakımdan avantajlı ve kâr payı dağıtımı ile aynı iktisadi sonuçlara ulaştırabilecek işlemlerle aktarma çabası içerisine girdiklerini görmekteyiz. İşte tamamen kurumlar vergisi matrahını ilgilendiren ve özel hukuk açısından kâr payı dağıtımı sonucunu vermeyen bu işlemler, ancak şirketin belirli bir kazanç kısmını çeşitli yollarla ortağına aktarma iradesi içerisinde olduğunun somut verilerle tespit edilmesi halinde vergi hukuku bakımından kâr payı dağıtımı olarak nitelendirilebilmektedir. Söz konusu nitelendirmenin yapılabilmesi için bu amacıyla yapıldığının kabul edilebilmesi için bu amaca yönelik koşulların net ve hakkaniyete uygun bir şekilde belirlenmiş olması gerekir. Söz konusu işlemlerin yasal koşullarının yoruma müsait ve gerçek duruma ulaşılmasını sağlamayan

şekilde ortaya konulmuş olması ise, şirketlerin gerçekleştireceği işlemlerde belirsizlikler ve idarenin de tespitlerinde sorunlar yaratmaktadır. Bu kapsamda, çalışmada vergi hukuku bakımından kâr payı dağıtımı sonucu oluşturan ve kanunda özel olarak düzenlenmiş belirli müesseseler çerçevesinde kâr payı dağıtımı sonucu oluşturulabileceği yönünde değerlendirmelerde bulunulan çeşitli işlemlerin ortaya çıkardığı sorunsallar mevzuatta yer alan düzenlemeler esas alınarak yorumlanmış ve ilgili konular hakkında birtakım önerilerde bulunulmuştur.

Çalışmanın hazırlanmasında izelediğimiz yöntem uyarınca, vergi hukuku bakımından anonim şirketlerde kâr payı dağıtımı konusu dört ana başlık altında toplanmıştır. İlk bölümde, öncelikle dağıtıma konu edilen kârın özel hukuk ve kamu hukukunda taşıdığı anlam dikkate alınarak ticari ve mali kâr kavramları, sonrasında ise kâr payı kavramı ve kâr payı dağıtımının tarihsel gelişimi, kâr payının hukuki niteliği ve hak boyutu, kâr payı dağıtımının kaynağını teşkil eden saf kâr kavramı, safi kârın tespitinde etkisi olan kurumlar vergisi ile bilançolar ve son olarak dağıtıma konu kaynağın tutarını doğrudan etkileyen yedek akçeler ayrılma usulleri itibariyle açıklanmıştır. İkinci bölümde, vergi hukuku bakımından kâr payı dağıtımı sonucuna bağlanan işlemler ile kıyaslama yapılması amacıyla çalışmanın temelini oluşturan kâr payı dağıtımının yasa hükümleri kapsamındaki prosedürü üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda, kâr payı dağıtımının ortaklıklar hukukundaki yapısı ve işleyişi hakkında yürürlükteki TTK hükümleri esas alınarak gerekli bilgilere yer verilmiştir. Diğer taraftan, kâr payı dağıtımına ilişkin usul ve esaslar açıklanırken 14.02.2011 tarih ve 27846 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yasalaşan ve 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girecek olan 6102 Sayılı "yeni TTK" hükümleri de göz ardı edilmemiştir. Ancak çalışmamız kapsamında, sadece kâr payı dağıtımına ilişkin usulü doğrudan etkileyen yeni TTK hükümlerine yer verdiğimizi de belirtmek isteriz. Bu kapsamda, kâr payı dağıtımı hususunda uygulama alanı bulan mevcut ve ilerde yürürlük kazanacak hükümlere karşılaştırmalı bir şekilde yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde, ortaklıklar hukukunda geçerli olan olağan kâr payı dağıtım usulü yerine getirilmeden ekonomik bakımdan aynı sonucu veren ve bu nedenle vergisel bakımdan kâr payı dağıtımı sayılan şirket işlemleri hakkında ayrıntılı bir inceleme yapılmış, belirli konu başlıkları itibariyle sorunlar ortaya konulmuş ve değerlendirmelere yer verilmiştir. Söz konusu işlem tipleri, ortağa veya kârdan pay alma hakkına sahip olan diğer kişilere kârın gizli şekilde dağıtılmasını sağlamaları bakımından önemlidir. Bu bağlamda, vergisel yaklaşım bakımdan kâr payı dağıtımı sayılan transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı, örtülü sermaye konulması, yabancı kurumun belirli esaslar dahilinde kontrol edilmesi ile kayıt veya beyan dışı bırakılan matrahın ortağa aktarılması ve kârın sermayeye eklenmesi konularının kâr payı dağıtımı ile ilişkilendirilmesi hususları yasal durum, uygulama ve yargı kararları çerçevesinde irdelenmiş; aksaklıklar saptanarak çeşitli çözüm önerilerinde bulunulmuştur. Ayrıca, çalışmamız bünyesinde uygulama bakımından ilgi çekici olan ve hem ticari hem de vergisel sonuçları itibariyle kâr payı dağıtımı sayılan "avans kâr payı/temettü dağıtımı" müessesesi üzerine ayrıntılı açıklamalar yapılmış, avans kâr payı dağıtımı hakkında çeşitli sorunsallar ele alınarak belirli konu başlıkları açılmış ve bazı değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Dördüncü bölümde, anonim şirketler tarafından yapılan kâr payı dağıtımının vergisel sonuçları üzerine açıklamalarda bulunulmuştur. Türk vergi sisteminde kâr payının vergilendirilmesi kuralları eleştirel bir yaklaşımla ve sistematik bir şekilde ortaya konulmuştur. Ayrıca, bu kuralların daha iyi anlaşılabilmesi ve uygunluğunun değerlendirilebilmesi amacıyla bölüm içerisinde öncelikle kâr payının vergilendirilmesine ilişkin uluslararası kabul görmüş temel yöntemlere ve karşılaştırmalı hukuk kapsamında farklı ülkelerin kâr payını vergilendirirken uyguladıkları kurallara yer verilmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde ise, çeşitli boyutlarıyla incelemelerde bulunduğumuz kâr payı dağıtımı konusunda önem verdiğimiz hususlar ve ulaştığımız sonuçlar ayrıntılarıyla açıklanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÂR PAYI ve DAĞITIMINA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

I. Kâr Kavramı

A. Genel Açıklama

Yatırımcıların faaliyetlerine başlama ve işletmelerini kurma nedeni olan kâr, ekonomik ve hukuki bakımdan üzerinde durulması gereken bir kavramdır. Esas konusu kâr dağıtımı olan çalışmada kâr kavramını tanımlamak ve özellikleri üzerinde durmak gerekir. Bu çerçevede, her potansiyel yatırımcının işletmesinin kârlılığının ne olacağını kestirmeye çalışması ve dağıtacağı kâr payı ile ilgilenmesi sebebiyle "kâr" kavramı farklı yönleriyle incelenmelidir[2].

Kâr elde etme, işletmelerin kurulmasındaki ana amaçtır ve mal varlığında meydana gelen bu artış suretiyle ticari faaliyetlerin devam etmesi, finansmanların sağlanması mümkün olmaktadır. Aksi durumda, ticari faaliyet neticesinde bir fazlalık unsurunun oluşmaması ve faaliyetin sürekliliğini sağlamak için farklı yollara başvurulması sonuçları ile karşılaşılır. Söz konusu finansman eksikliği ise, çoğu kez mevcut mal varlığından veya dışarıdan aktif girişiyle giderilmektedir. Bu durumlarda işletmenin kapatılması yerine kârsız geçen dönemlere katlanma yolu da tercih edilebilmektedir.

---

[2] Halim Sözbilir, **Muhasebe Kuramında Türlü Gelir (Kâr) Kavramları ve Türk Gelir Vergisi'nin Kabul Ettiği Gelir (Kâr) Kavramı**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 214, Eskişehir, 1987, s. 24.

Çalışma konumuz itibariyle, kâr dağıtımına ilişkin ortaya çıkan sorunların varlığı bunların sadece "Özel Hukuk" ile ilgili olmayıp, farklı bir hukuk alanı olan "Vergi Hukuku" kapsamında da irdelenmesine yol açmaktadır. Ancak, kâr payı dağıtımına ilişkin sorunlara değinmeden önce kâr kavramı üzerinde durmamız konunun sistematik olarak incelenebilmesi bakımından yerinde olacaktır. Bu bağlamda, öncelikle kâr kavramının tanımı, kârın elde edilme şekline göre kâr grupları üzerinde durulacak ve sonrasında ticari kâr ile mali kâr kavramları açıklanacaktır.

B. Kâr Kavramı

Kârın tanımı elde ediliş niteliğine göre değişebilmekte ve çok farklı tanımlamalar yapılabilmektedir. Ancak; en temel haliyle kâr, konulan sermayenin karşılığı olarak elde edilmesi öngörülen bir artışı ifade eder[3]. Kâr kavramı içerisinde her çeşit menfaat, maliyeti aşan değer fazlası, masrafların üstündeki edinim, kazanç ve avansı barındırır[4]. Kâr (profits), çalışma konumuzu oluşturan kâr payından (dividend) daha geniş anlamlar taşımakta olup bu özelliği sebebiyle söz konusu iki kavram eş anlamlı değildir[5]. Bu gerekçe ile her iki kavram farklı anlamlar ve sonuçlar vermektedir. Dolayısıyla, dağıtılacak kazanç kısmının tespiti bakımından önem arz eden "kâr" ve "kâr payı" kavramlarından ne anlaşılması gerektiği üzerinde durulması yerinde olacaktır.

Belirli bir devre sonunda, işlerin verimli gitmesi suretiyle aktif kalemlerin toplamı pasif kalemler toplamına nispetle bir fazlalık oluşturuyorsa, bu fazlalığa işletmenin o devre

---

[3] Nazmi Karyağdı, **Tüm Yönleriyle Kâr Dağıtımı,** Oluş Yayıncılık, Ankara, 2008, s. 33.
[4] William Meade Fletcher, **Corporations,** Vol. 11, 1943, s. 842.
[5] Victor R. Wolder, Stanley Wolder, **The Dividend,** The Tax Magazine, Vol. 25, No. 10, October 1947, 911.

içindeki kârı denilmektedir[6]. Ticari şirketler bakımından kâr, şirketin faaliyetleri sonunda o yılın kâr ve zarar hesabında kârlılık durumunun oluşması ile şirket bilançosunun pasif tablosuna kaydedilerek kanun ve ana sözleşme hükümlerine göre ortaklara dağıtılabilen bir kalemdir.

Kârın tanımı yapılırken aslında kârın tespit edilme şeklinin de önem arz ettiğine değinmemiz gerekir. Zira kâr, kazancı oluşturan unsurların özel hukuk kuralları ve kamu hukuku kuralları kapsamında değerlendirilmesine göre farklılık taşıyabilmektedir. Vergi hukukunda kullanılan kâr kavramı ile özel hukukta kullanılan kâr kavramı aynı sonucu vermezler. Vergi hukuku terimleri sıklıkla vergilendirmenin gerekliliklerini karşılamaya yönelik olarak diğer hukuk alanlarından bağımsız bir şekilde gelişmiştir. Bu özellik sebebiyle vergi hukuku bağlamında söz konusu terimler her zaman ortaklıklar hukuku terimleri ile örtüşmemektedir. Bu durum kaçınılmazdır. Zira ortaklılar hukuku ve vergi hukuku meselelere farklı bakış açılarıyla yaklaşmaktadır. Bunun sebebi ise, vergi hukukunun ortaklıklar hukukuna kıyasla ekonomik gerçeklerle daha uyumlu olması ve bu gerçekleri takip etmek zorunluluğu içerisinde bulunması ile ilgilidir[7]. Zaten vergi yasaları ekonomik bakış açısına, hükümetin ihtiyaçlarına ve vergi mükelleflerinin vergiden kaçınma çabalarına engel olma amacına uygun olarak hazırlandığından ortaklıklar hukukuna özgü kavram ve işlemlerin vergi yasalarında yer alan aynı kavram ve işlemlerle örtüşmesini beklemek hatalı olacaktır[8]. Sonuç olarak, bir ekonomik birimin belirli bir dönemdeki faaliyetleri sonucunda oluşan kârına ulaşmak için uygulanan özel hukuk ile kamu hukuku kuralları farklı yaklaşımlarıyla farklı tutarlar belirlemektedirler. Bu suretle, ticari kâr ve

---

[6] Mahmut T. Birsel, **Anonim Şirketler Hukukunda Kâr Kavramı**, Cilt-1, Ege Üniversitesi Matbaası, İzmir, 1973, s. 1; Rüştü Erimez, **Şirketlerde Kâr Dağıtımı, Yedek Akçeler ve Vergileme**, Temel Yayınları, 3. b., İstanbul, 1985, s. 33.

[7] Marjaana Helminen, **The Dividend Concept in International Tax Law (Series on International Taxation)**, Kluwer Law International, London, 1999, s. 69; Victor R. Wolder, Stanley Wolder, **a.g.m.**, s. 911.

[8] Victor R. Wolder, Stanley Wolder, **a.g.m.**, s. 918.

mali kâr şeklinde adlandırdığımız birbirinden farklı tutarlar ortaya çıkmaktadır. Söz konusu farklılığın ise "kâr" kavramını doğrudan etkilediğini görmekteyiz[9].

C. Kârın Elde Edilme Şekline Göre Kâr Grupları

Kârın elde ediliş şekline bağlı olarak anlamı farklılaşmaktadır. Kişiler bakımından, ticari bir faaliyet neticesinde veya sermayeye katılmak suretiyle kârın elde edilmesi olanaklıdır. Kâr, kimi zaman ticari bir faaliyetin doğrudan icrası ile kimi zaman da ticari bir işletmenin faaliyetlerini yürütebilmesi için sermayeye katkı sağlamak suretiyle dolaylı yoldan elde edilebilmektedir.

Demek oluyor ki, gerçek kişiler bireysel şekilde ticari faaliyette bulunarak kâr elde edebileceği gibi, mevcut bir tüzel kişiliğin sermayesine iştirak ederek ve iştirak payı oranında şirketin dağıtacağı tutardan payını alarak kâr elde edebilmektedirler. Tüzel kişiler de gerçek kişiler gibi, başka bir tüzel kişinin sermayesine iştirak etmek yoluyla kâr elde edebilmektedirler. Dolayısıyla, gerçek veya tüzel kişinin sahip olduğu iştirak payları üzerinden elde ettiği kârını, pay sahibinin kârı veya aşağıda daha ayrıntılı açıklanacağı üzere "kâr payı" olarak nitelendirmek mümkündür. Bu açıklamalar çerçevesinde, aşağıda belirtilen şekilde üç adet kâr elde eden grubundan söz edebiliriz;

a) Çoğunlukla işlerini tek başına yürüten gerçek kişilerin sahip olduğu küçük işletmelerin kârı,

b) Tüzel kişiliği olan büyük işletmelerin kârı,

c) Sermaye ya da pay sahibinin kârı[10].

---

[9] Şerafettin Sevim, **Bilanço Esasına Göre Defter Tutan Gelir Vergisi Mükelleflerinin Yıl Sonu İşlemlerinden Ticari Kârdan Mali Kâra Geçiş**, Vergi Dünyası, S. 175, Mart, 1996, s. 148

[10] Mahmut T. Birsel, **a.g.e**, s. 2.

D. Ticari Kâr ve Mali Kâr

1. Ticari Kâr

Kâr, ortaklığa iştirak payının Medeni Kanunun 620. maddesi anlamında hukuki semeresi, başka bir ifade ile periyodik verimidir[11]. Muayyen devrede, şirket mamelekinin değer itibariyle artan kısmını teşkil eden kârın tespiti, belirli bir devre sonundaki şirket safi mevcudundan, bir önceki devre safi mevcudunun indirilmesi suretiyle bulunur[12]. Özel hukuk bakımından kârın ortaya konulmasında, kârın tespit edilmesine yönelik mevcut hesap kayıtlarının değerlendirilmesi ön plana çıkar. Hesaplar, belirli dönemler itibariyle alım-satım, hâsılat, giderler ve öz sermaye gibi unsurları göstermektedir. Kârın tespitinde ise, söz konusu hesaplar dikkate alınarak belirli bir hesap dönemi için işletmelerin hesap dönemi[13] sonundaki ve başındaki öz sermaye[14] miktarındaki artış veya hâsılat dönemindeki

---

[11] Halil Arslanlı, **Anonim Şirketin Organizasyonu ve Tahviller, Cilt II**, İstanbul, 1960, s. 212; Oğuz İmregün, **Anonim Ortaklıklar**, Yasa Yayınları, 4. b., İstanbul, 1989, s. 290; Bülent Köprülü, Selim Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar,** 2. b., İstanbul, 1982, s.136.

[12] Hayri Domaniç, **Şirketler Hukuku I-Adi, Kollektif ve Komandit Şirketler**, 2.b., Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1968, s. 102.

[13] Hesap dönemi kavramı, "dönemsellik" kavramı gereği kullanılmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Hasan Yalçın, **Ticari Kazançta Elde Etme Tahakkuk Esası ve Dönemsellik İlkesi**, Vergi Dünyası, S. 230, Ekim, 2000, s. 48, 49. Dönemsellik kavramı vergi kanunlarında tanımlanmamıştır. Ancak dönemsellik kavramının tanımına, 26.12.1992 tarih ve 21447 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 1 sıra No'lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'nde tanımlar başlığı altında yer verilmiştir. Genel Tebliğ'de yer alan tanım uyarınca; "*dönemsellik kavramı, işletmenin sürekliliği kavramı uyarınca sınırsız kabul edilen ömrünün, belli dönemlere bölünmesi ve her dönemin faaliyet sonuçlarının diğer dönemlerden bağımsız olarak saptanmasıdır. Gelir ve giderlerin tahakkuk esasına göre muhasebeleştirilmesi, hasılat, gelir ve kârların aynı döneme ait maliyet, gider ve zararlarla karşılaştırılması bu kavramın gereğidir*". Görüldüğü üzere, işletmelerin ömrü sınırsız kabul edilse bile dönemsellik ilkesi gereğince işletmeler bu sınırsız ömrünü belirli dönemlere bölmeli ve her dönemin faaliyet sonuçları diğer dönemlerden bağımsız olarak değerlendirmelidirler. Vergi mevzuatında yapılan başkaca düzenlemelerde dönemsellik ilkesinin benimsendiğini göstermektedir. Gelirin tanımının yapıldığı Gelir Vergisi Kanunu'nun 1. maddesindeki, "*...bir takvim yılı içinde elde ettiği*", bilanço esası çerçevesinde ticari kazancın tespitine ilişkin 38. maddedeki, "*teşebbüsteki sermayenin hesap dönemi sonunda ve başındaki değerleri arasındaki müspet farktır*", işletme hesabı esasına göre ticari kazancın tespitini düzenleyen 39. maddedeki, "*bir hesap dönemi içinde elde edilen hasılat ile giderler arasındaki müspet farktır*" ve vergilendirilecek safi kurum kazancına ilişkin 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 6. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "*bir hesap dönemi içerisinde elde ettikleri safi kurum kazancı*" ifadeleri vergi yükümlüsünün vergilendirmeye konu kazancının kazancının tespitinde dönemsellik ilkesinin esas alındığını açıkça ortaya koymaktadır.

[14] Öz sermaye ve sermaye farklı anlamlar taşır. Öz sermaye işletmenin belli bir hesap döneminde sahip olduğu varlıkların "gerçek değerini" ifade ederken, sermaye işletme sahibinin işletmeye koyduğu para ve

hâsılat ile giderler arasındaki fark bulunur[15]. Burada öz sermaye, hâsılat ve gider gibi bilançoda yer alan unsurların değerlerinin tespiti önem taşır.

Kârın tespiti bakımından, Ticaret Hukukunda bilanço kârı (ticari kâr) ve safi kâr[16] kavramları kullanılmaktadır. Ancak, bu iki kavramın aynı ekonomik değeri karşılamadığını ve bu sebeple tanımlarının farklı olduğunu belirtmek isteriz. Bilanço kârı kavramı, aktiflerin pasifleri (yani sermaye ve yedek akçeler ile borçları) aşan kısmı olarak tanımlanabilir[17]. Vergi ve yasal olarak ödenmesi gereken diğer yükümlülükler düşülmeden önceki bu kârı "Ticari Kâr" olarak adlandırabiliriz[18]. Tek düzen hesap planı uygulamaları ve sermaye piyasası mevzuatı ile genel kabul görmüş muhasebe ilke ve standartları uyarınca tutulan bir muhasebe sisteminde dönem sonunda ortaya çıkan bu kâr, dönem kârı veya diğer bir tanımla ticari kârdır[19]. Yeni Türk Ticaret Kanunu'nda da ifade edildiği üzere, hesap dönemine ilişkin ortaya çıkan kârdan geçmiş yıllara ait bilanço zararının düşülmesi

---

para ile ifade edilen değerleri ifade eder. Bilançoda yer alan aktif toplamı ile borçlar arasındaki fark, işletmelerin öz sermayesini oluşturur. İşletmeye konulan sermaye ve işletmeden çekilmeyen kâr (yedek akçeler) toplamına, yani iç kaynaklara öz sermaye denilir. Bkz. Şükrü Kızılot, Metin Taş, **Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi,** Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2010, s. 208; Yaşar Karayalçın, **Muhasebe Hukuku, Muhasebe İlkeleri, Kavramlar İlkeler Başlıca Sorunlar ve Yeni Gelişmeler,** Bankacılık ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayın No: 216, Ankara, 1988, s. 50; Osman Altuğ, Hanifi Ayboğa, **Örneklerle Uygulamalı Şirket Kuruluşları**, Yasa Yayınları Bilgi Dizisi No: 7, İstanbul, 1992, s. 162. Öz sermaye bilançonun pasif tablosuna konulur ve bu suretle bilançoda denklik sağlanır. İşletmelere konulan ekonomik değerler "sermaye" niteliği taşırlar ve bu tutarların azaltılması veya artırılması Türk Ticaret Kanununun sermaye artırımına ilişkin hükümlerine uygun olarak gerçekleştirilir. Yeni sermaye unsurları eklenmedikçe sermaye değişken değildir. Ancak; öz sermaye, konulan sermaye doğrultusunda şirket faaliyetleri ile birlikte belirli hesap dönemleri itibariyle değişebilmektedir. Zaten belirli bir hesap dönemi bakımından gerçekleşen bu olumlu fark, öz sermaye değişikliğini ve işletmelerin ticari kazancını ortaya koymaktadır. Öz sermaye hesaplaması ve ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Ali Özyer, **Açıklama ve Örneklerle Vergi Usul Kanunu Uygulaması,** Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayını, 4. b., İstanbul, 2008, s. 326 v.d.; **Beyanname Düzenleme Klavuzu**, Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayınları, İstanbul, 2010, s. 23-27; Osman Altuğ, Hanifi Ayboğa, **a.g.e.,** s. 165-168.

[15] Rüştü Erimez, **Vergi Hukuku ve Özel Hukuk Açısından Şirketlerde Kâr Dağıtımı ve Yedek Akçeler**, Ercivan Matbaası, 2.b., İstanbul, 1976, s. 35; Osman Kiper, **Uygulamada Ticaret Şirketleri,** Beta Yayınları, 1995, İstanbul, s.114, 115; Marjaana Helminen, **a.g.e.,** s. 71.

[16] Şirketin "artan kalan kârı (net profit)" veya "safi karı", şirket varlıklarının mevcut değerinden zararların, yükümlülüklerin ve sermayenin düşürülmesi sonrası kalan tutardır. Bkz. William Meade Fletcher, **Corporations,** s. 842.

[17] Reha Poroy, Ünal Tekinalp, Ersin Çamoğlu, **Ortaklar ve Kooperatif Hukuku**, Güncelleştirilmiş 11. b., Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009, s. 811 (N 1489a).

[18] Hüseyin Akay, **Kâr Dağıtım Tablosu ve Bir Uygulama**, Vergi Dünyası, S. 176, Nisan, 1996, s. 141.

[19] Nazmi Kayrağı, **a.g.e.,** s. 36.

sonucu bulunan kârı ise, "net dönem kârı" veya "safi kâr" olarak tanımlayabiliriz. Yeni TTK'da safi kâra ilişkin düzenlemelere yer verilirken yürürlükteki TTK'da kullanılan safi kâr kavramı yerine "net dönem kârı" kavramının kullanıldığını görmekteyiz[20].

Yukarıda yer alan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, şirketler bakımından safi kârın tespiti, bilanço kârının tespiti sonrasında kâr payı dağıtımına kaynak olacak kazanç kısmına ilişkin ikinci bir kâr hesaplamasıdır. Safi kârın hesaplanmasında, bilanço kârından düşülmesi gereken tutarların tespiti gerekmektedir. Bu kapsamda, kurumlar vergisinin safi kârın tespitinde düşülmesi gereken unsurlar arasında kabul edilmesi yerinde olacaktır. Zaten vergi hukuku bakımından safi kâr teriminden vergisi düşülmemiş bilanço kârı anlaşılsa da ticaret hukukuna özgü ve ortaklara yapılacak dağıtımda esas alıncak safi kârın tespit edilebilmesinde, söz konusu mali yükümlülüklerin bilanço kârından düşülmesi gerektiği konusundaki görüş genel olarak kabul görmektedir[21]. Bilanço kârı tespit edilmeden safi kârın tespit edilemeyeceği dikkate alındığında, şirket bilançolarının kârın tespiti üzerinde doğrudan ve esaslı etkisi olduğu anlaşılır. Son olarak, çalışmanın ilerleyen

---

[20] Yeni TTK'nın "Kâr ve Tasfiye Payı Hakkı" üst başlığını taşıyan 507. maddesinin 1.fıkrasında, *"Her paysahibi, kanun ve esas sözleşme hükümlerine göre pay sahiplerine dağıtılması kararlaştırılmış net dönem kârına, payı oranında katılma hakkını haizdir"* şeklinde bir düzenleme ile safi kâr-net dönem kârı ifadesine yer verilmiştir. Bu hüküm gereğince, özel hukuk kapsamında pay sahiplerine dağıtılacak ticari kârdan aslında işletme bünyesinde oluşan safi kârı anlamamız gerekmektedir.

[21] Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e**, s. 820, 821 (N 1514); Bahir Mazhar Erüreten, **Anonim Şirket ve Davaları**, Grafik Sanatlar Matbaacılık İstanbul, 1988, s. 514; Rüştü Erimez, **Vergi Hukuku ve Özel Hukuk Açısından Şirketlerde Kâr Dağıtımı ve Yedek Akçeler,** s. 98; Mehmet Gür, **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları**, 2. b., Ankara, 1989, s. 291; Şaban Kayıhan, **Ticaret Hukuku,** Seçkin Yayıncılık, 2. b., Ankara, 2007, s. 580; Rıfat Tokat, **Sermaye Şirketlerinde Kâr Dağıtım Tabloları**, Vergi Dünyası, S. 5, Ocak, 1982, s. 50. Bu yaygın görüşe uygun olarak 13.11.2001 tarihli ve 24582 sayılı Resmi Gazete'de yayımlan SPK'nın Seri: IV, 27 No.lu "Sermaye Piyasası Kanununa Tabi Olan Halka Açık Anonim Ortaklıkların Temettü ve Temettü Avansı Dağıtımına Uyacakları Esaslar Hakkında Tabliğ"inin 5. ve 6 maddelerinde, hisse senetleri borsada işlem gören ve görmeyen halka açık anonim ortaklıkların her ikisi içinde birinci temettü dağıtımına konu edilecek safi kâr tutarı, *"...ortaklıkların birinci temettü tutarı, hesap dönemi kârından kanunlara göre ayrılması gereken yedek akçeler ile vergi, fon ve mali ödemeler ve varsa geçmiş yıl zararları düşüldükten sonra kalan dağıtılabilir kâr"* şeklinde ifade edilmiştir. Tebliğ hükmünde de görüldüğü üzere hesap dönemine ilişkin ödenmesi gereken her türlü vergi karşılık olarak ayrılıp kazançtan düşülmeden safi kârın tespiti gerçekleştirilemez. Dolayısıyla, şirketler bakımından ödenecek kurumlar vergisi borç niteliğinde kabul edilmektedir. Bu sebeple ödenecek kurumlar vergisi ile dağıtılmamış kârlar üzerinden vergi tevkifatı yoluyla ödenmiş vergiler safi kârın tespitinde işletmeden çekilen değer olarak kabul edilmeli ve indirim konusu yapılmalıdır.

bölümlerinde mali bilanço ve ticari bilanço ayrımına değineceğimizi belirtelim. Böylece, özel hukuk ve kamu hukukundaki farklı bilanço kurallarının kâr kavramını farklı şekilde değerlendirdiğini daha açık bir şekilde ortaya koyabileceğiz.

2. Mali Kâr

Gelir Vergisi Kanunlarını incelediğimizde, vergilendirilecek kazancın tespiti bakımından kaynaklarda meydana gelen bir değer artışı söz konusu olmadıkça işletmelerde vergilendirilebilecek bir kârın varlığından da söz edilemeyecektir[22]. İşte kamu hukuku kurallarına göre tespit edilen ve "mali kâr"[23] olarak adlandırabileceğimiz bu kârı, özel hukuk kuralları çerçevesinde belirlenen kârdan ayırmamız yerinde olacaktır.

Vergi mevzuatında yer alan düzenlemelere ve esaslara göre tespit edilecek tutarlar üzerinden hesaplanan kârı, ticari kârdan ayrı bir şekilde, mali kâr olarak tanımlayabiliriz. Mali kârın tespiti konusunda "Bilanço Esasında Ticari Kazancın Tespiti" kenar başlığını

---

[22] Rüştü Erimez, **Vergi Hukuku ve Özel Hukuk Açısından Şirketlerde Kâr Dağıtımı ve Yedek Akçeler**, s. 37. Doğan Şenyüz, **Türk Vergi Sistemi Dersleri,** 3. b., Ekin Kitabevi, Bursa, 2006, s. 3'de; *"kişilerin sahip oldukları üretim faktörlerinin çeşitli (emek sermaye, doğal kaynaklar ve girişim yeteneği) üretim faaliyetlerinde kullanılması sonucu elde ettikleri değerlere gelir denir. Bu teoriye göre üretim faktörü sunmaksızın elde edilen menfaatler ve kazançlar gelir sayılmaz"* denilmiştir. Kaynak kuramı olarak adlandırılan bu kurama göre, üretime ilişkin bir faaliyet gerçekleştirilmeksizin elde edilen bağış, miras ve şans oyunlarından elde edilen ikramiyeler ile sürekli bir ticari faaliyet çerçevesinde gerçekleşmeyen malvarlığı değerlerinde meydana gelen artışlar vergilendirilecek gelir unsurları arasında kabul edilmemektedir.

[23] Bkz. Selim Kaneti, **Vergi Hukuku**, 2. b., Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989, s. 184'de, *"...işletmenin dönem içindeki mali kârı öz sermaye karşılaştırılması yoluyla ortaya çıkarılabilir. Mali kârın tespiti için, dönem sonundaki öz sermayeden dönem başındaki öz sermayenin çıkarılması, dönem içinde işletmeden çekilen değerlerin eklenmesi, işletmeye katılan değerlerin ise indirilmesi gerekir"*; Ahmet Atik, Nazmi Karyağdı, **Limited Şirketlerde Ve Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtımı**, Vergi Dünyası, S. 188, Nisan,1997, s. 16'da, *"Ticari kâr, tek düzen hesap planı uygulamaları ve sermaye piyasası mevzuatı ile genel kabul görmüş muhasebe ilke ve standartları uyarınca tutulan bir muhasebe sisteminde dönem sonunda ortaya çıkan kârdır. Mali kâr ise, üzerinde kurumlar vergisinin hesaplanacağı, VUK değerleme hükümleri ile kanunen indirimi kabul edilen ve/veya edilmeyen giderlerin, indirim ve istisna kazanç unsurlarının dikkate alındığı safi kurum kazancıdır"* şeklinde mali kâr kavramı üzerinde durulmuştur. Ayrıca bkz. Hayrullah Doğan, Hasan Yalçın, **Türk Vergi Sistemi**, Uygulama Yayıncılık, İstanbul, 2009, s. 30.

taşıyan 193 sayılı GVK'nın 38 maddesinde[24] yer alan düzenlemeler işletmeler için ana hüküm mahiyetindedir. Bu hükümden de anlaşılacağı üzere, işletmelerin hesap döneminin başı ve sonu arasındaki öz sermayelerinin farkına ilişkin hesaplama, yukarıda özel hukuk bakımından kâr kavramının tespitinde geçerli olduğu gibi, kamu hukuku kapsamındaki kârın tespitinde de geçerlidir. Malvarlığı kalemlerinin bilançoya geçirilmesi esnasında yapılan değerlemeler de ortaklık bilançosunun kârlı veya zararlı sonuç vermesinde büyük etkendir. Burada aktifte yer alan mevcutları yüksek değerle bilançoya geçirip, gerçekte zarar olduğu halde olmayan kârı varmış gibi göstermek veya bunun aksini yaparak kâr varken zarar göstermek olanaklıdır[25]. Ancak; bilanço unsurları için uygulanacak değerleme usullerinin ticaret hukukuna göre vergi hukukunda farklı olması, genel olarak kabul edilen ve edilmeyen giderlerin GVK'nın 38. maddesinde belirtildiği üzere GVK çerçevesinde belirlenecek olması gibi nedenler, mali kârı ticari kârdan farklı sonuçlar veren bir kavram haline getirmektedir[26]. Zaten bu ve diğer farklılıkların ticari bilanço usulünde tespit edilen ticari kazanç üzerinde uygulanması ileride irdelenecek mali bilanço ve mali kâr kavramlarını ortaya çıkarmıştır.

Açıklanan tüm hususlar dikkate alındığında, özel hukuk ile kamu hukuku çerçevesinde farklı kâr tanımlarının yapabilmesi mümkün olmaktadır. Ancak, kârı tespit eden tarafa göre farklı kâr kavramlarının oluştuğunu söyleyebilsek bile dağıtıma konu edilecek kâra ilişkin asli kurallar ("constitutive norms") hem vergi hemde ortaklıklar

---

[24] GVK'nın 38. maddesi, "*Bilanço esasına göre ticari kazanç, teşebbüsteki öz sermayenin hesap dönemi sonunda ve başındaki değerleri arasındaki müspet farktır. Bu dönem zarfında sahip veya sahiplerce:*
1. İşletmeye ilave olunan değerler bu farktan indirilir" şeklindedir.
2. İşletmeden çekilen değerler ise farka ilave olunur.
Ticari kazancın bu suretle tespit edilmesi sırasında, Vergi Usul Kanunu'nun değerlemeye ait hükümleri ile bu kanunun 40 ve 41'inci maddeleri hükümlerine uyulur" şeklinde kaleme alınmıştır.

[25] Oğuz İmregün, **Kara Ticareti Hukuku Dersleri (Genel Hükümler-Ortaklıklar-Kıymetli Evrak)**, 11. b., Filiz Kitabevi, İstanbul, 1996, s. 384.

[26] Yaşar Karayalçın, **a.g.e.**, s. 43.

hukukunda karşılığını bulmaktadır. Zira, dağıtıma konu edilecek kârın hukuki karşılığı ortaklıklar hukukuna göre belirlenmektedir[27].

II. Kâr Payı Kavramı

A. Genel Olarak Kâr Payı Kavramı

Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde sıklıkla değineceğimiz dağıtım ile vergilendirmeye konu olan kâr payı, kavram olarak tanımlanmalıdır. Bunun için öncelikle ekonomik ve hukuki bakımdan söz konusu kavramdan ne anlamamız gerektiğini ortaya koymamız yerinde olur kanaatindeyiz.

Kâr payı kavramı en eski şirket statülerinde kullanılmamasına rağmen, aslında ekonomik bakımdan varlığını çok eskiden beri şirketler bünyesinde oluşturmuştur. Hem A.B.D. hem de İngiltere'de kurulu şirketlerin kâr payı kavramının ekonomik ve hukuki niteliğini şekillendirdiği bir dönemde, kâr payı kavramının ilk kez kullanılması ve kâr payının hangi kaynaktan ödenebileceğinin belirtilmesi gerçekten anlamlıdır. Bu çerçevede, örneğin 1565 yılında kurulan İngiltere Krallığına ait bir maden şirketinin kurucusunun, kendisi bakımından şirkete katılmanın anlamının şirket kazancından ve emtiasından kâr payı ödemesi almak olduğuna ilişkin açıklaması, kullanılmış ilk kâr payı kavramlarından birini içermektedir[28].

Kâr payı, şirketlerin mevcut kârları üzerinden ortaklarına yaptıKLARI bir varlık dağıtımıdır. Kâr payını elde eden ortak, yatırımı üzerindeki kontrolü ve mülkiyeti kâr payını elde ederek geri kazanır. Ancak kâr payı sahibi, elde ettiği bu tutara karşılık yatırmış olduğu

[27] Marjaana Helminen, **a.g.e.,** s. 69.

[28] Donald Kehl, **The Origin of Early Development of American Dividend Law**, Harvard Law Review, Vol. 53, 1939, s. 38.

para üzerinden elde edilebilecek kazanç oranını şirkete bırakmaktadır[29]. Bu sebeple, kâr payı sahibi yatırıma konu ettiği varlığın kullanımını şirkete bırakmış kabul edilir. Şirketler yapılan yatırımlar sonucu üzerinde tasarruf yetkisine sahip olduğu söz konusu tutarı işletmekte ve bunun karşılığında belirli dönemler itibariyle yatırımcı statüsünde olanlara kâr payı dağıtmaktadır. Buradaki ortaklık ilişkisini oluşturan yatırımın nakdi bir değer olması gerekmemektedir. Zira konulan ayni sermaye ve hatta gerçek kişilerin harcamakta oldukları emekleri karşılığında[30] kâr payı elde edebilmeleri de mümkündür.

Pay sahipleri ile kâra katılan diğer kimselere dağıtılmasına karar verilen kârdan, bu kişilerin her birine düşen payı ifade eden kâr payı[31], şirkete yapılan yatırım üzerinden kazanç elde edilmesinin belki de en basit ve temel yöntemidir[32]. Kâr payı, genellikle ortaklıklar hukuku için kullanılan bir terimdir. Payı azaltmayan ve aynı pay üzerinden sahiplerine ileriye yönelik kâr haklarını devam ettirme imkânı sağlayan mutat işletmelerin pay sahiplerine yaptığı mevcut bir ödeme olan kâr payı[33], ekonomik olarak bir şirketin sermayesine yapılan yatırımın geri dönüşüdür[34]. Kâr payı hakkı, şirkete taahhüt veya tediye edilen sermayenin medeni semeresi olarak nitelendirilir ve bu özelliği ile aslında

---

[29] Charles I. Kingson, **The Deep Structure of Taxation: Dividend Distributions**, The Yale Law Journal,Vol. 85, 1976, s. 864.

[30] Dan. 13. D., 21.4.1981 tarih ve E. 1980/3386, K. 1981/918 sayılı kararında, yükümlünün, kâr payı karşılığında işlerini gören kişiyi adi şirkete ortak etmesinde yasal sakınca olmadığı ifade edilmiştir. Karara göre, bir adi şirket ortağının herhangi bir kişi ile yaptığı özel bir anlaşmayla işlerinin görülmesi karşılığı bu kişiye kendi hissesine düşen kârı vermesi ve ona ortaklık sıfatı kazandırması mümkündür. Bu durumda elde edilen bu kâr tutarını Borçlar Kanunu hükümleri karşısında ücret olarak nitelendirmeye ise olanak yoktur. Yaptığı hizmet karşılığında adi şirket ortağının kendi hissesine söz konusu kişiyi ortak etmesinde de yasa hükümlerine aykırı bir durum yoktur. Söz konusu karar için bkz. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim**. Dolayısıyla, verdiği hizmet karşılığında adi şirketten kâr elde eden kişiyi kâr payı sahibi olarak nitelendirmek gerekmektedir kanaatindeyiz. Bu çerçevede, kişinin verdiği hizmetin karşılığında elde ettiği kâr payını beyan edip, vergisini de ödemesi gerekmektedir.

[31] Rüştü Erimez, **Vergi Hukuku ve Özel Hukuk Açısından Şirketlerde Kâr Dağıtımı ve Yedek Akçeler**, s. 173.

[32] Douglas K. Moll, **Shareholders Oppression&Dividend Policy In The Close Corporation,** Vol. 60 Wash. & Lee Law Review, 2003, s. 842.

[33] Franklin A. Gevurtz, **Corporation Law,** West Group Hand Book Series, 2000, Minnesota, s. 153.

[34] Marjaana Helminen, **a.g.e.,** s. 1; Charles I. Kingson, **The Deep Structure of Taxation: Dividend Distributions**, The Yale Law Journal,Vol. 85, 1976, s. 864.

sermayenin ortağa bir nev'i iadesi anlamına gelerek sermayenin bir parçasını oluşturur[35]. Zaten kâr payının sermayenin bir getirisi olması sebebiyle şirketler kâr payı dağıtımı kararı almadan önce sermaye değerini korumak zorundadırlar. Ancak sermayenin korunmuş olması ile birlikte şirketin hesap dönemi sonunda artan bir kâr değeri oluşmussa, bu fazlaya ilişkin kısım dağıtıma konu edilebilmektedir[36].

Doktrinde yerine SerPK md. 15'de yer alan "temettü"[37] kavramının da kullanıldığı kâr payı, pay sahibinin gerçek veya tüzel kişi olmasının bir önemi olmaksızın tüm pay sahiplerine ve dağıtılmasına karar verilen kâr tutarından kâra iştirak eden bu kişilerin her birine düşen payı ifade eder[38]. Anonim şirketler bakımından ele aldığımız kâr payı kavramı ise, dağıtılmasına genel kurul tarafından karar verilen kârın her pay sahibine şirket tarafından ödenmesi gereken ve tutarı belirlenmiş olan kısmı[39] veya pay sahibinin kanun ve ana sözleşme hükümlerine veya genel kurul kararlarına göre dağıtılmaya tahsis edilen yıllık kâra ya da dağıtılmaya tahsis olunan yedek akçeye katılma hakkı[40] şeklinde tanımlanabilir. Faaliyet dönemi sonunda kâr elde etmiş olan limited şirketler için de benzer şekilde, ortaklar genel kurulu tarafından dağıtılmasına karar verilen kârdan ortakların her birine

---

[35] Halil Arslanlı, **Anonim Şirketin Organizasyonu ve Tahviller, Cilt II,** s. 212; Alan Aurbech, **Taxation and Corporate Financial Policy**, Handbook of Public Economics, Vol. 3, Amsterdam, 2002, s. 1251; Mark A. Luscombe, **What Constitutes a Dividend**, Retirement Planning, November-December, 2003, s. 17; Hubbard, R. Glenn, **Corporate Tax Integration: A View from the Treasury**, Journal of Economic Perspectives, Vol. 7, 1993, s. 118.

[36] Victor R. Wolder, Stanley Wolder, **a.g.m.**, s. 911.

[37] Sevinç Akbulak, Yavuz Akbulak, **Türkiye'de Sermaye Piyasası Araçları ve Halka Açık Anonim Şirketler**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2004, s. 282; Doğan Şenyüz, **Türk Vergi Sistemi Dersleri,** s. 102, 103; Oğuz İmregün, **Anonim Ortaklıklar**, s. 90; Hasan Pulaşlı, **Şirketler Hukuku,** Nobel Yayınevi, 3.b., İstanbul, 2001, s. 587; Osman Altuğ, Hanifi Ayboğa, **a.g.e.,** s. 44, 45; Fahiman Tekil, **Şirketler Hukuku-İkinci Cilt (Anonim Şirketler),** Otağ Matbaası, İstanbul, 1978, s. 544.

[38] Rüştü Erimez, **Vergi Hukuku ve Özel Hukuk Açısından Şirketlerde Kâr Dağıtımı ve Yedek Akçeler**, s. 173; Yaşar Karayalçın, **a.g.e.,** s. 127; Fatih Saraçoğlu, Özgür Şahin, **Kâr Paylarının Vergilendirilmesi: Yarım Beyan Yönteminde Beyan Sınırı ve Tevkif Yoluyla Alınan Vergilerin Mahsubu ile İlgili Sorunlar**, Vergi Sorunları, S. 185, Şubat 2004, s. 137.

[39] Mahmut T. Birsel, **Yargıtay Kararlarının Işığı Altında Şirket Kârı Konusunda Anonim Şirket ile Pay Sahibi Arasında Menfaat Çatışması,** s. 10.

[40] Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.,** s. 532; Halil Arslanlı, **Anonim Şirketler Umumi Hükümler, Cilt I,** 3.b, İstanbul, 1960, s. 201.

ödenecek tutar kâr payını oluşturmaktadır[41]. Bu çerçevede; kâr payı dağıtımı, yetkili kurulların toplanarak aldıkları karara dayanarak şirket kazancının ortaklara dağıtılması suretiyle ortaklığın varlığını azaltan, ortağın ise varlığını artıran işlemler olarak karşımıza çıkar[42]. Kâr payı, kaynağını şirketin yürüttüğü faaliyetler sonucu elde ettiği kazanç kısmından alır ki bu tutar bazen dağıtımın yapıldığı yıla ilişkin bazen de daha önceki hesap dönemlerinde elde edilmiş ancak birikmiş ve dağıtılmamış kazançtan oluşur. Kâr payı dağıtımı yapılacağı açıklanana kadar söz konusu kazanç kısmı, şirket varlığı içerisinde yer alan bir kalem olarak kabul edilir ve kişisel olarak hiçbir ortağın mülkiyetine dahil olamaz[43].

Vergi kanunlarını incelediğimizde, kâr payı kavramının tanımlanmadığı görülmektedir. GVK uyarınca, sahibinin ticari, zirai ve mesleki faaliyeti dışında nakdi sermaye veya para ile temsil edilebilen değerlerden müteşekkil sermaye dolayısıyla elde ettiği kâr payı bir menkul sermaye iradı türü olarak ifade edilmiştir (GVK md. 75/ 1. f.)[44]. Kâr payı kavramı tanımlanmamış olmakla birlikte, kanunun 75. maddesinin 2. fıkrasında 4 bend halinde menkul sermaye iradı olarak sıralanan kazanç unsurları arasında ilgili kâr payı çeşitleri sayılmıştır[45].

---

[41] Orhan Nuri Çevik, **Limited Şirketler Hukuku ve Uygulaması**, Yetkin Yayınları, 4. b., Ankara, 2003, s. 273.

[42] Marjaana Helminen, **a.g.e.**, s. 1.

[43] Victor R. Wolder, Stanley Wolder, **a.g.m.**, s. 911.

[44] Kâr payının bir menkul sermaye iradı türü olması hakkında bkz. Alp Tekince, Oğuz Ayan, **Türk Sermaye Piyasasında Vergilendirme**, SPK Araştırma Raporu, Ankara, 1993, s. 1 v.d.

[45] 1. Her nevi hisse senedinden kâr payı elde edilir (kurucu hisse senetleri ve diğer intifa hisse senetlerine verilen kâr payları ve pay sahiplerine hazırlık dönemi için faiz olarak veya başka adlarla yapılan her türlü ödemeler ile Sermaye Piyasası Kanununa göre kurulan yatırım fonları katılma belgelerine ödenen kâr payları ile konut finansmanı fonlarını temsilen ihraç edilen ipoteğe dayalı menkul kıymetlere ve varlık finansmanı fonlarını temsilen ihraç edilen varlığa dayalı menkul kıymetlere ödenen faiz, kâr payı veya benzeri gelirler dahil).

2. İştirak hisselerinden doğan kazançlar (limited şirket ortaklarının, iş ortaklıklarının ortakları ve komanditerlerin kâr payları ile kooperatiflerin dağıttıkları kazançlar bu zümreye dahildir. Kooperatiflerin ortakları ile yaptıkları muamelelerden doğan kârların ortaklara, kooperatifle yaptıkları muameleler nispetinde tevzii, kazanç dağıtımı sayılmaz). 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 7 nci maddesindeki şartların birlikte gerçekleşmesi halinde, Türkiye'de yerleşik gerçek kişilerin doğrudan veya dolaylı olarak ayrı ayrı ya da birlikte sermayesinin, kâr payının veya oy kullanma hakkının en az %

Kâr payı; faiz, kira ve telif hakları gibi bir yatırım geliri olsa da kâr payı kavramını faizden ayrı tutmak gerekmektedir[46]. Zira, ortaklıklar hesap dönemleri itibariyle ticari faaliyetlerin düşük seviyede yürütüldüğü ve bu sebeple kazanç elde edemedikleri hesap dönemlerinde bu iş için ayrılmış yedek akçeleri de yoksa kâr dağıtmakla mükellef değillerken, zarar etseler dahi faiz ödemesi yapmak zorundadırlar. Ayrıca, faiz miktarı belirli bir meblağ olmasına rağmen kâr payının bu şekilde bir belirliliği yoktur ve miktarı her yıl değişebilmektedir[47].

Kâr payını kimin ödeyeceği, kâr payının kime ödeneceği, ödemenin nasıl gerçekleşeceği, ne tür yatırımların kâr payı kazancı elde etmek için yapıldığı, hangi gelirlerin kâr payı olarak vergilendirileceği gibi hususlar kâr payı kavramının içeriğini belirlemede etkili olur. Kâr payına ilişkin kurallar ise bu hususların toplamına ilişkin hukuk normlarından ibarettir. Bunlardan vergilendirilebilecek kâr payı gelirlerinin neler olduğuna

---

50'sine sahip olmak suretiyle kontrol ettikleri yurt dışı iştiraklerinin kazançları dağıtılsın veya dağıtılmasın, iştirakin hesap döneminin kapandığı ayı içeren yıl itibarıyla dağıtılan kâr payı sayılır. Türkiye'de vergilendirilmiş kazancın iştirak tarafından sonradan dağıtılması durumunda, elde edilen kâr paylarının vergilendirilmiş kısmı bu tutardan indirilir.

3. Kurumların idare meclisi başkan ve üyelerine verilen kâr payları vardır.

4. Kurumlar Vergisi Kanunu uyarınca yıllık veya özel beyanname veren dar mükellef kurumların, indirim ve istisnalar düşülmeden önceki kurum kazancından, hesaplanan kurumlar vergisi düşüldükten sonra kalan kısmı menkul sermaye iradı ve kâr payıdır.

Özellikle 4. bend hükmünde kâr payı kavramına yer verilmese bile bu tutarın kâr payı olarak nitelendirildiğini 5520 sayılı KVK'nın 30. maddesinin 6. fıkrasında yer alan "*Yıllık veya özel beyanname veren dar mükellef kurumların, indirim ve istisnalar düşülmeden önceki kurum kazancından, hesaplanan kurumlar vergisi düşüldükten sonra kalan kısımdan ana merkeze aktardıkları tutar üzerinden, kurum bünyesinde % 15 oranında kurumlar vergisi kesintisi yapılır*" şeklindeki stopaj hükmünden anlayabiliyoruz.

[46] Richard N. Weinstein, **Capital Gain Dividends: Dividend or Capital Gain?,** The Tax Magazine, Vol. 57, Issue 4, April, 1979, s. 259. Konu hakkında bkz. İsmail Doğanay, **Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Üyesinin Yıllık Kâr Payı Alabilme Koşulu Nedir?,** Yaklaşım Dergisi, S. 27, Mart, 1995, s. 97'de, "*...kâr ancak anonim şirketin belirli bir süre içerisinde gösterdiği faaliyetin verimli geçmesine bağlı olduğu halde, bunun aksi yani o faaliyet döneminin zararla kapanması da ihtimal dahilindedir. Hâlbuki faiz, muntazam bir devamlılık arz eder ve parasını faiz karşılığı ödünç veren kişi borçlu işletmenin işlerinin iyi veya kötü gitmesinin, onun için hiç önemi yoktur, o, kararlaştırılan faizini muntazam ve periyodik bir şekilde almakta devam eder*" denilmiştir.

[47] Tuğrul Ansay, **Anonim Şirketler Hukuku,** 6. b., BTHAE yayınları, Yayın No:143, Ankara, 1982, s. 232.

ilişkin kurallar tamamen vergi hukukuna mahsustur. Zira özel hukuk kuralları gereğince kâr payı olarak adlandırılan ödemeler eğer vergi mevzuatı uyarınca kâr payı olarak nitelendirilmemişse söz konusu ödemeler kâr payı kazancı gibi vergilendirilemez[48]

B. Tarihi Süreçte Kâr Payı

Kâr kavramının hukuksal ve ekonomik açıdan önem kazandığı tarihsel sürece bakıldığında, şirket yapılanmasının ortaya çıkışının konuya ilişkin en önemli dönem olduğu söylenebilir. Gelişen ve dünya çapında yayılan iktisadi ilişkilerin bir tarafında sınırsız sorumluluktan kaçan ortakların menfaatleri, diğer tarafında ise iktisadi münasebetlerde bulunan üçüncü kişilerin emniyet ve çıkarları karşılaşmıştır. Ortaya çıkan menfaatlerin temin ve telifi amacıyla devlet otoritesinin şirket yapılanmalarını düzenlemeye başladığını görmekteyiz[49]. Bu kapsamda; bireysel işletmeler ile ortaklıklar, şirketleşmemiş ortak girişimler, esnaf ve kurulu şirketlere kadar birçok ticari yapı oluşmuştur. Bunlardan modern şirket yapılanmaları gelir elde etmek için sermayesini kuvvetlendirmeyi ilk yöntem olarak seçmiştir. 16. ve 17. yüzyılda hızla gelişen ticaret ile birlikte, sermayeyi kuvvetlendirmek için uygulanan usullerin sınırlı ve yetersiz hale geldiği anlaşılmış ve bireysel yatırımcıların hisseleri elinde bulundurduğu büyük sermaye yapısına sahip şirketleşmelere geçiş yavaş yavaş gerçekleşmeye başlamıştır[50]. Anonim şirket şeklinde yapılanan bu şirketler tabiki hissedarlarına kâr payı dağıtma yoluna gitmişlerdir.

Kâr payını ortaya çıkaran ve kurumsal yönetimi gösteren dünyanın en eski şirketlerinden biri Hudson's Bay Company olarak bilinmektedir. Tarihsel süreç içerisinde yüksek gemi, istihkam ve nakliye masraflarına rağmen Kuzey Amerika'da kürk ticaretinin yaygınlaşmış olması sonucunda 1670 yılında Kral II. Charles "The Company of

---

[48] Marjaana Helminen, **a.g.e.**, s. 68.
[49] Hayri Domaniç, **Anonim Şirketler**, Eğitim Yayınları, İstanbul, 1978, s. 23, 24.
[50] Donald Kehl, **Corporate Dividends**, The Ronald Press Company, 1941, New York, s. 3; **Fahiman Tekil, a.g.e.**, s. 7.

Adventurers" adlı şirketi "Hudson's Bay Company" anonim şirketine dönüştürmüş ve şirketin idaresininin kuzeni tarafından yürütülmesini sağlamış ve bu çerçevede kürk tekeli oluşturmaya yönelik olarak 18 yatırımcı ile bir esas sözleşme imzalanmıştır. Bu şirket yapılanmasında şirket kazancı belirli aralıklarla şirket sahiplerine paylaştırılmış ve yapılan her ödemeye "kâr payı" denilmek suretiyle bilinen anlamıyla "kâr payı" kavramı uygulamadaki yerini almıştır. İlk kâr payı ise, Hudson's Bay Company'nin müdür yardımcısı Sir Edward Dearing'in şirketteki hissesine karşılık kral hazretlerine sunduğu altın olmuştur[51].

Atlar ve at arabalar ile seyahat edilen bu çağda, şirket kararlarının alınabilmesi için yatırımcıların tamamını bir araya getirmek pratik olmadığından şirketin idaresine yönelik esas sözleşmede yer alan hükümlerle bir müdür, müdür yardımcısı ve yedi üyenin seçilmesi ile bir komite oluşturulmuş. Buna karşılık, şirketin diğer üyelerinin şirketin iyi idaresi ve elde edecekleri kâr payının mümkün olduğunca iyi olmasına ilişkin bir güvence ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu sebeple, şirket idaresine ilişkin kaygıyı azaltmak için esas sözleşmeye şirket sahiplerinin bir genel kurul toplantısı ile müdür, müdür yardımcısı ve komite üyelerini azledilebileceğine ilişkin hükümler konulmuştur. Genel kurulda alınacak kararlar bakımından da her 100 paundluk taahhüdü olan yatırımcıya veya aynı miktarda sermaye karşılığına sahip olan kişiye 1 oy hakkı verildiği hüküm altına alınmıştır. Şirket ilk kâr payını 1685'de defter değerinin % 50'sini oluşturacak şekilde dağıtmış ve 1690 yılına kadar kâr payları ödemeye devam etmiştir. Şirketin hisselerinin değeri de daha çok kâr payı dağıtabilmek arzusuyla yeni hissedarlar için iki katına çıkarılmıştır. Ancak 1685 ile 1690 yılları arasında yapılan haddinden fazla kâr payı dağıtımının şirket kasasını tüketmesi sebebiyle hisse değerlerinin artmasından faydalanan 6 komite üyesi sessizce hisselerini devrederek görevinden istifa etmiştir. İşte bu durum hisse manipülasyonuna ilişkin şirket idarecilerinin yaptığı ilk eylemlerden kabul edilir. Yeni şirket yöneticileri ise yavaş yavaş bilançoyu toparlayana kadar 28 yıl kadar yeni kâr payı ödemesi yapılamamıştır. Bu dönem

[51] Randall Morck, Bernard Yeung, **Dividend Taxation and Corporate Governance,** The Journal of Economic Perspectives, Vol. 19, No. 3, 2005, s. 164, 165.

boyunca komite üyeleri diğer ortaklara herhangi bir ödeme yapmayarak sadece altın şeklinde krala kâr payı ödemesi yapmışlardır[52].

Yukarıda yer verdiğimiz Hudson's Bay Company'nin tarihsel hikayesi göstermektedir ki şirketlere yapılan yatırımlar yasalarla düzenlenerek emredici hükümlerle güvence altına alınmadıkça yatırımcılar belirsiz bir kâr payı beklentisi içerisinde olacaklardır. Hudson's Bay Company'de yer alan ve günümüzdeki şirketlerin yönetim kurullarını temsil eden komitenin çoğunluk oylarıyla bir şirketin dağıtacağı kâr payı tutarını artırabilmesi, kesebilmesi veya erteleyebilmesi aslında kâr payının gerçek anlamda şirket idaresine bağlanmış bir unsur olduğunu göstermektedir.

Anonim şirket yapılanmaları, yaygın ve çok sayıda sermayeyi bir araya getirmesi sebebiyle kâr payı dağıtımında önemli bir noktadadır. İlk olarak 19. y.y. Amerika Birleşik Devletlerinde daha önceki işletme tiplerinin yerini alan anaonim şirketler şirketleşmeye ilişkin gelişimin doğal sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Zira ticari hayat, zaman içerisinde girişimci ve kurucuları epeyce fazla sayıda olan yatırımcılardan yararlanarak sermayelerini artırabilecekleri bir düzene yöneltmiştir[53]. 18. y.y. öncesinde ne İngiltere'de ne de Amerika Birleşik Devletleri'nde kurumların kâr payı dağıtımı yapması olgusunun herhangi bir şekilde yargılama konusu edilmediği görülmektedir. Bu durum aslında şirketleşmeye geçişin 18. y.y. itibariyle başlayıp 19. y.y. ile birlikte hızlandığının bir göstergesidir[54]. Sermayenin artırılmasına yönelik oluşan ihtiyacın fazlalaşması sonucu, kâr payı ödemeleri ve kurum kazançları arasındaki ilişki 1920'den itibaren oldukça değişmiştir. Bu değişiklikler sadece mevcut pay sahiplerinin gelirlerinde değil aynı zamanda şirket hisselerinin değerlerinde, toplam yatırımlarda, ülkelerin ekonomik büyümesinde ve

---

[52] Randall Morck, Bernard Yeung, **a.g.m.**, s. 165.

[53] Henry G. Manne, **Our Two Corporation Systems**, Law and Economics, Virgina Law Review, Vol. 53, 1963, s. 259, 260.

[54] Samuel Williston, **History of The Law of Business Corporations Before 1800**, Harvard Law Review. Vol. II,1888, s.160; John A. Brittain, **Corporate Dividend Policy**, The Brooking İnstitution, Washington, 1966, s. 1.

istikrarında önemli etkiler yaratmıştır[55]. Bu bağlamda; yatırımcı için cazip anonim şirketlerden, finans ihtiyacını karşıladıktan sonra kalan varlıklarını kârlı yatırım fırsatlarına yönelterek artan kısmını da kâr payı olarak ortaklarına aktaranlar olmuştur[56].

C. Kâr Payı Hakkının Hukuksal Niteliği

1. Mali Hak Niteliği

Sermaye payı, senede bağlanmış olsun veya olmasın sahibine mali ve mali olmayan haklar kazandırır. Bunlar arasında kâr payı hakkı belki de payın malikine sağladığı en önemli mali haktır. Pay sahipleri bakımından mali haklar içerisinde yer alan kâr payı alma hakkına, kâra iştirak hakkı veya temettü talebi hakkı da denilmektedir[57]. Pay; sahibine, kâr payı dışında, tasfiye payı[58], hazırlık devresi faizi [59] bedelsiz payları edinme[60] ve rüçhan hakkı[61] gibi mali hakları da sağlayabilmektedir[62].

---

[55] John A. Brittain, **a.g.e.**, s. 1.

[56] Michael C. Jensen, **Agency Costs of Free Cash Flow, Corporate Finance, and Takeovers,** American Economic Review, Vol. 76, No.2, 1986, s. 323-329.

[57] Orhan Nuri Çevik, **Uygulamada Şirketler Hukuku**, Yetkin Yayınlar, 3.b., Ankara, 2002, s. 524.

[58] Şirketin infisahı durumunda ve tasfiye sonunda ortaklığın bütün borç ve yükümlülüklerinin ödenmesi sonucunda şirketin arta kalan mevcudunun ana sözleşmede aksine hüküm bulunmadıkça pay sahipleri arasında bölüştürülmesi paya bağlı olan tasfiye payı hakkını karşılar (TTK md. 447 ve yeni TTK md. 543). Pay sahibinin ortaklık malvarlığı üzerinde sahip olduğu hak, ortaklık tasfiye aşamasına girmeden kullanılamaz niteliktedir. Ortağın tasfiye bakiyesi hakkı, şirket alacaklılarının alacaklarından sonra gelen ve geciktirici şart olan tasfiye durumunun gerçekleşmesi ile muaccel hale gelen mali nitelikte bir ortaklık hakkıdır. Yani, bu hakkın talep edilebilmesi için genel kurulun şirketi dağıtma kararı alması gerekir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Oğuz İmregün, **Anonim Ortaklıklar**, s. 303 v.d.; Fahiman Tekil, **a.g.e.,** s. 486, 487.

[59] Şirket esas sermayesinden faiz ödenmesi işlemi, konulan sermayenin iade edilmesi anlamına geldiğinden TTK'nın 470. maddesinin 1. fıkra hükmü ve yeni TTK'nın 509. maddesinin 1. fıkrası çerçevesinde yasaklanmıştır. Ancak, şirketlerin kuruluş aşamasında tam olarak faaliyete geçmesi uzun zaman alabildiğinden söz konusu hazırlık süresi içerisinde yatırım yapan pay sahiplerinin hak kaybına uğramamaları için kendilerine ortaklığın faaliyete geçmesi anına kadar faiz adı altında ödeme yapılabilmektedir (TTK md. 471/ 1. f. ve yeni TTK md. 510/ 1.f.). Bunun için genel kurul tarafından karar alınmalıdır. Ortaklığın kuruluş aşaması sonrasında esas sermaye artırımına gidilmesi safhasında da yeni ortaklar lehine hazırlık devresi faizi alacağı doğabilir. Yeni hisse senedi çıkarılması sonucu ortaklığa katılan yeni pay sahiplerine esas sermayenin artırılmasına ilişkin genel kurul kararı ile tesisat hesabına geçirilmek üzere, en geç yeni tesisatın işletmeye başladığı güne kadar faiz ödemesi yapılması sağlanabilir (TTK md. 471/ 2. f.. ve yeni TTK md. 510/ 2.f.). Ayrıntılı bilgi için bkz. Hasan Pulaşlı, **a.g.e.,** s. 612, 613.

2. Kâr Payı Hakkının Vazgeçilmezliği ve Müktesepliği

Şirketlerin mutlak tasarrufuna bırakılan varlıklar karşılığında sürekli ve dönemli kâr payı elde etmek yatırımcılar için kural olarak vazgeçilmez bir haktır[63]. Kâr payı hakkı

Her iki durumda da pay sahiplerine verilecek faizin miktarı esas sermayenin iadesi sonucunu oluşturacak şekilde belirlenmemelidir. Aksi yönde alınan şirket kararları TTK'nın 470. maddesinin 1.fıkra hükmüne aykırılık oluşturması sebebiyle iptal edilebilir mahiyettedir.

[60] Ortaklığın sermaye artırımını özvarlığından yapması durumunda ihraç edilecek yeni paylar "*bedelsiz pay senetleri*" olarak adlandırılmaktadır. Yeni payların gerçekte bedelsiz olarak verilmesi söz konusu değildir. Bu paylar aslında ortaklık iç kaynağı olan şirket özvarlığını temsil etmektedir. Burada, mevcut olan özvarlığın sermayeye dönüştürülmesi suretiyle ortaklık payları da artırılmış olur ve bu yeni paylar eski paylara yayılır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 776 (N. 1405); Erdoğan Moroğlu, **Anonim Ortaklıklarda Esas Sermaye Artırımı,** Vedat Kitapçılık, 2.b., İstanbul, 2003, s. 184; Halil Arslanlı, **Anonim Şirketler Umumi Hükümler, Cilt I**, s. 187.

[61] Genel kurulun esas sermaye artırılması kararı üzerine çıkarılan yeni hisse senetlerini pay sahiplerinin sermaye payları oranında öncelikli olarak alma hakkı vardır. Ancak bu hak genel kurulun sermaye artırımına ilişkin kararında kısıtlanabilir ve rüçhan hakkının kullanılabilmesi için ek şartlar getirilebilir (TTK md. 394). Yarg. 11. H.D.'nin 28.10.2004 tarih ve E. 2003/ 13782, K. 2004/ 10454 sayılı kararında, "*...Pay sahipliğinin türü ne olursa olsun kural olarak her paydaş sermaye artırımı ile ortaya çıkan yeni paylardan alma hakkına sahiptir. Bu hakkın kaynağı yasa olup, ayrıca ana sözleşmeyle de tanınabilir. Buna bağlı olarak, ana sözleşmeyle sınırlanabilir veya tamamen kaldırılabilir. Genel kurulun sermaye artırım kararı ile paydaşlar arasında var olan hak ve çıkar dengesinin bozulması, rüçhan hakkının, yasaya, ana sözleşmeye ve iyi niyet kurallarına aykırı olarak kısıtlanması sonucu doğurması halinde rüçhan hakkının kullanma olanağının tanınmadığını veya bu hakkın başkasına kullandırıldığını iddia eden pay sahipleri ilgili genel kurul kararının iptalini, TTK.nun 381. maddesindeki prosedüre göre dava edebilir*" denilerek sermaye artırımına ilişkin kararda pay sahiplerinin rüçhan hakkının genel kurul kararı ile kısıtlanabileceği ve bunun ancak objektif iyi niyet kurallarına uygunluk kriteri çerçevesinde gerçekleştirilebileceği üzerinde durulmuştur.

Rüçhan hakkı ile sermaye artırımında eski pay sahiplerinin ortaklık sermaye payları oranlarının muhafaza edilmesi amaçlanmıştır. Rüçhan hakkı pay sahibinin paya bağlı olarak baştan beri talep edebileceği bir hak değildir. Doğabilmesi için esas sermayenin artırılması kararının alınması gerekir. Görüldüğü üzere, payla bağlantılı olarak kendiliğinden var olmaması sebebiyle rüçhan hakkı kâr payı hakkı gibi esaslı bir mali hak değildir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 774 v.d. (N. 1403).

[62] Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e**, s. 522, 523 (N. 874).

[63] Reha Tanör, **Türk Sermaye Piyasası, 2. cilt (Halka Arz),** Beta Yayınevi, İstanbul, 2000, s. 94, 95; Yaşar Karayalçın, **a.g.e.**, s. 127. Kâr payı hakkının vazgeçilmez haklar arasında yer aldığına ilişkin bkz. Oğuz İmregün, **Anonim Ortaklıklar**, s. 331'de, "*...TTK 385/2.f'de sayılan haklar ise, müktesep haktan çok daha kuvvetli olan ve pay sahibinin kendi rızası ile dahi vazgeçemeyeceği (yasadan doğan) haklardır*"; Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 532'de (N. 898), "*...kâr payı hakkı birinci anlamında pay sahibinin anonim ortaklığın kâr elde emek ve paylaştırmak gayesini izlemesi gerekliliğinden doğan hakkını ifade eder. Anonim ortaklık bu gayesini ne terk edebilir, ne erteleyebilir ne de saptırabilir. Pay sahibinin bu mecburiyetten doğan kâr payı hakkı vazgeçilmez ve bertaraf edilemez haktır. Kâr payı hakkı ikinci anlamında kanun ve esas sözleşme hükümlerine veya genel kurul kararlarına göre dağıtılmaya tahsis edilen yıllık kâra veya dağıtılmaya tahsis olunan yedek akçelere pay sahibinin katılma hakkıdır. Bu anlamda kâr payı hakkı nisbi müktesep bir haktır. Kâr payı hakkının ikinci anlamda, bazen oranını düşüren bazen de hiç kâr dağıtılmaması sonucunu doğuran sınırlara bağlanması onun nispi müktesep hak olarak nitelendirilmesi mecburiyetini ortaya çıkarmaktadır*" denilmiştir.

vazgeçilmez bir şekilde eskiden beri pay sahibi olanın en önemli hakkı olarak kabul edilse bile bir şirketin kendisine sermaye katkısı yaparak ortak olanlara bu yatırımlarının karşılığında belirli bir kâr payı ödemesi yapma garantisi veremeyeceğini de belirtmemiz gerekir[64]. Ancak şirketlerin kuruluş amaçları kapsamında finansal açıdan yatırımcıları ve ortaklarının yararına faaliyette bulunmaları gerekiliği de göz ardı edilmemelidir. Zira şirket ana sözleşmeleri, ortakların haklarını koruması ve şirket ile ortakları arasındaki bir yatırım anlaşması gibi değerlendirilmesi sebebiyle, içerisinde ortağın kâr payı hakkını korumaya yönelik hükümler barındırır[65]. Bu özellikleriyle kâr payı hakkı, şirketler ve özellikle zorunlu olarak anonim şirket yapılanmaları kapsamında ister istemez sıklıkla ifade edilmekte olan bir hak niteliğini kazanır[66].

Ortaklıklar hukuku bakımından pay sahibinin iradesinin etkili olmadığı bazı ortaklık hakları vazgeçilmez haklar olarak adlandırılmakta olup, kâr payı hakkı da bu nitelikteki haklardandır. Zira ortaklıklar hukukunda, ortaklığın kurulması amaçları arasında kazanç elde edip bunu ortaklarına dağıtması vardır[67]. Pay sahiplerinin şirkete yatırım yapmalarının ana nedeni genellikle kâra iştirak olduğu için ortakların kâra iştirak etmeleri asıldır, bertaraf edilemez[68]. Kâr payının bertaraf edilemeyen bir hak olduğunu destekleyen dayanak düzenlemeler, 818 Sayılı Borçlar Kanunu'nun 530. maddesinin 2. fıkrası ve 6762 Sayılı TTK'nın 385. madde hükümlerinde yer almaktadır. BK md. 530/2.f. hükmü, "*şirketi idare edenler, en az her yıl bir defa hesap vermeye ve kâr paylarını ortaklara ödemeye mecburdurlar*" şeklindedir. Bu hükümden de anlaşılacağı üzere; şirketi idare edenler bakımından dönem sonunda oluşan kâr, pay sahiplerine ödenmesi gereken bir borç

[64] William Meade Fletcher, **Cyclopedia of The Law of Private Corporations**, Callaghan and Company, Vol. III, Chicago, 1997, s. 2609; Yaşar Karayalçın, **a.g.e.**, s. 130.
[65] Ovidiu Constantin Bunget, **Opinions on Allocation of Profit Carried Forward to Dividends,** Annals of the University of Oradea, Economic Series, Vol. 18, No. 3, 2009, s. 819.
[66] Samuel Williston, **a.g.e.**, s.159, 160.
[67] Konu hakkında bkz. Oğuz İmregün, **Kara Ticareti Hukuku Dersleri (Genel Hükümler-Ortaklıklar-Kıymetli Evrak)**, s. 157'de, "*ortaklık, iki veya daha çok kişinin, kazanç sağlamak ve bunu paylaşmak niyet ve amacı ile, iktisadi ve mali yarar sağlayan ve bu amacın gerçekleşmesine yeterli edimlerini bir araya getirip bu amaca tahsis ederek kurdukları çok taraflı bir akiddir*" denilmiştir. Ayrıca bkz. Fahiman Tekil, **a.g.e.**, s. 71.
[68] Tuğrul Ansay, **a.g.e**, s. 232.

niteliğindedir. Kanun koyucu da müktesep haklar başlıklı TTK'nın 385. maddesi çerçevesinde[69], anonim şirket ortaklarının kâr payı alma hakkının müktesep bir hak niteliğinde olduğu prensibini benimsemiştir[70]. Vazgeçilmez hakların aynı zamanda müktesep hak niteliği taşımaları mümkündür[71]. Bu bağlamda, TTK'nın 385. maddesinde yer alan *"müktesep haklarda rızaları olmaksızın hiçbir değişiklik yapılamaz"* ifadesi, kâr

---

[69] Aksine esas mukavelede hüküm olmadığı takdirde umumi heyet aşağıdaki maddelerde bildirilen şartlar dairesinde esas mukavelenin bütün hükümlerini değiştirebilir. Şu kadar ki; münferit pay sahiplerinin bu sıfatla haiz oldukları müktesep haklarda rızaları olmaksızın hiçbir değişiklik yapılamaz. Müktesep haklar, kanun veya esas mukavele hükümlerine göre umumi heyet ve idare meclisi kararlarına tabi olmayan yahut umumi heyetin toplantılarına iştirak hakkından doğan, hususiyle âzalık, rey kullanmak, iptal dâvası açmak, kâr payı almak ve tasfiye neticesine iştirak etmek gibi haklardır (TTK md. 385). Konuya ilişkin yeni TTK'nın 452. maddesinde yer alan, *"genel kurul, aksine esas sözleşmede hüküm bulunmadığı takdirde, kanunda öngörülen şartlara uyarak, esas sözleşmenin bütün hükümlerini değiştirebilir; müktesep ve vazgeçilmez haklar saklıdır"* şeklindeki hükümle kâr payı hakkının da içerisinde yer aldığı müktesep haklar sayılmadan bütün olarak korunmuştur. Konu yeni TTK'nın 452. maddesinin gerekçe metninde, *"Hüküm, 6762 sayılı Kanunun 385 inci maddesinin birinci fıkrasını bazı değişikliklerle tekrar etmektedir. Müktesep haklar kavram olarak korunmuştur. Bu suretle müktesep haklar Tasarı tarafından tanınmıştır. Tasarı, 6762 sayılı Kanunun "münferit paysahiplerinin bu sıfatla haiz oldukları müktesep haklarda rızaları olmaksızın değişiklik yapılamaz" hükmüne yer vermemiş, ayrıca, müktesep hakları yetersiz bir şekilde tanımlayan ve müktesep hakları sayan ikinci fıkra yanlış anlamalara yol açtığı için çıkarılmıştır. 6762 sayılı Kanundaki liste müktesep hakların tümünü içermediği gibi, müktesep hakların farklı türde hatta derecede olabileceklerine de işaret etmektedir. Tanım ise, müktesep hakların tümünü kapsamıyordu. Hükümde müktesep hakların bir yönden bir türünü oluşturan başka bir yönden de mezkûr haklardan tamamen farklı özellikleri olan vazgeçilmez haklara da kavram olarak yer verilmiştir"* şeklinde açıklanmıştır. Gerekçe metni için bkz. http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf, 20.04.2009, s. 161, 162.

[70] Müktesep haklar, pay sahibinin rızası olmaksızın hiçbir değişiklik yapılamayan ve sınırlandırılması mümkün olsa da özüne dokunulamayan haklardır. Ayrıntılı bilgi için bkz. İrfan Baştuğ, **Şirketler Hukukunun Temel İlkeleri**, İzmir, 1974, s. 342; Ünal Tekinalp, **Anonim Ortaklığın Bilançosu ve Yedek Akçeleri- Kamuyu Aydınlatma İlkesi İle**, Fakülteler Matbaası, 2.b., İstanbul, 1979, s. 439; Hayri Domaniç, **Anonim Şirketler,** s. 933; Halil Arslanlı, **Anonim Şirketin Organizasyonu ve Tahviller, Cilt II,** s. 246; Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 522, 532, 537, 827 (N. 870 e, N. 898, N. 906, N. 1531); Tuğrul Ansay, **a.g.e.**, s. 232. Konu bkz. Yarg. 11. H.D.nin 7.4.1983 tarih ve E. 1983/1687, K. 1983/1790 sayılı kararında, *"...Davalı şirketin 9 yıldır kâr dağıtmadığı, TTK.nun 385. maddesine göre kâr payı hakkının pay sahibinin müktesep haklarından olduğunu, Anonim şirketlerinde diğer ticaret şirketleri gibi amaçlarının kâr dağıtmak olduğunu, TTK. 469. maddesi hükmü ortaklığa ihtiyacı var diye ilarihaye kâr dağıtılmaması yetkisini vermediğini, en azından asgari temettü payı dağıtmak durumunda olduğunu, bu dağıtımın şirketin bünyesinde yapacağı olumsuz etkinin başka yollarda örneğin, sermaye arttırarak giderilebileceği, kâr dağıtmamak suretiyle oto finansman yoluna gidilmesi bir yerde kanuna karşı hileyi oluşturacak ve Devlet kârdan vergi alma hakkından yararlanamayacak ve şirketin devamlı kâr dağıtmama yolunda almış olduğu kararın yasaya hatta objektif hüsnüniyet kurallarına uygun olmadığı sonucuna varılarak, 1980 yılına ait kârın dağıtılamamasına ilişkin genel kural kararının iptaline karar verilmiştir..."* şeklinde ifade edilmiştir. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim.**

[71] Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 521 (N. 870 c).

payı hakkının sahibinin rızası olmaksızın sınırlandırılamayacağı sonucunu ortaya koymaktadır[72].

Kâr payı hakkının müktesep bir hak olmasının pratik sonucu, ortağın genel kurulca benimsenmiş kararları iptal davası yoluyla yargıda kontrol ettirebilmesidir[73]. Buna göre, toplantıda hazır bulunarak karara muhalif kalmak suretiyle keyfiyeti zapta geçiren, reyini kullanmasına haksız olarak müsaade edilmeyen, toplantıya davetin usulü dairesinde yapılmadığını veya gündemin gereği gibi ilan veya tebliğ edilmediğini yahut umumi heyet toplantısına iştirake salahiyetli olmayan kimselerin karara iştirak etmiş bulunduklarını iddia eden pay sahipleri, bilhassa objektif iyi niyet kurallarına aykırı olan genel kurul kararları aleyhine, karar tarihlerinden itibaren üç ay içinde şirket merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemeye müracaatla iptal davası açabilmektedirler (TTK'nın 381. maddesinin 1. ve 2. fıkrası hükümleri gereğince)[74]. İptal davası bir genel kurul kararının geçersiz olduğunu dair

---

[72] Konu hakkında bkz. Yarg. 11.H.D.'nin 22.01.1976 tarih ve E. 1976/5897, K. 1976/321 sayılı kararında, *"...TTK'nın 385. maddesinde kâr payı almak kazanılmış hak olarak tanımlanmış ve bu hakta pay sahibinin rızası olmaksızın değişiklik yapılamayacağı hüküm altına alınmıştır. Bu madde gereğince (Kâra ilişkin) kazanılmış hakkın ihlalinden söz edilebilmesi için kâr payının hiç dağıtılmamasına karar verilmiş olması gerekir, oysa iptali dava edilen kararda ödenmiş sermayenin % 10'u oranında kâr payı dağıtılması derpiş edildiğine göre, olayda TTK'nın 385. maddesi hükmü gereğince kazanılmış hakkın ihlali de söz konusu değildir"* denilmiştir. Bkz. **Yargıtay Kararları Dergisi**, S. 11, C. 4, s. 1835.

[73] Fahiman Tekil, **a.g.e.,** s. 510.

[74] Bkz. Türk Ticaret Kanunu'nun gerekçe metninde, *"Bu maddenin tasarıya konulmasının sebeplerinden birisi ekseriyetin haksız ve yersiz kararlarıyla azlığı ezmesine engel olmaktır. Böyle mühim bir nokta üzerinde kanunun tatbikatını kolaylaştırmak ve her türlü tereddütleri bertaraf etmek üzere metne (ve bihassa afaki iyiniyet esaslarını) sözlerinin ilavesi zaruri görülmüştür. Maddeye eklenen ibare ile ahlaka ve adaba aykırı düşen bütün kararlar ve imtiyazlı rey hakkının kullanılması neticesinde azlığın ortaklık için zaruret bulunmamasına rağmen ezilmesini intaç edecek kararlar dahi iptal edilebilecektir"* şeklinde TTK'nın 381. madde gerekçesine yer verilmiştir. Gerekçe metni için bkz. **Türk Ticaret Kanunu Gerekçe**, Adliye Vekaleti Neşriyatından, Ankara Yeni Cezaevi Matbaası, 1956, s. 70, 71. Yönetim kurulu kararlarına karşı ise ortakların dava hakkı TTK'da kabul edilmemiştir. Konu bkz. Yarg 11. H.D.'nin 28.02.1979 gün ve E. 79/913, K. 79/925 sayılı kararında, *"...anonim ortaklığın iç ilişkisine ait bulunan yönetim kurul kararına karşı ortak ilgili genel kurula itiraz edebilir ve genel kurul kararına karşı da TTK'nın 381. maddesindeki koşulların varlığı halinde iptal davası açılabilir..."* şeklinde açıklamalar yapılmıştır. Karar için bkz. **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, S. 4, Cilt 10, Aralık, 1980, s. 1032. Ayrıca, genel kurul toplantısına iştirak etmiş olan bir ortağın genel kurul kararına karşı TTK'nın 381. maddesine istinaden dava açabilmesi için red oyundan sonra karara muhalif olduğunu belirterek bu muhalefetini zapta geçirmesi gerektiği halde, zapta geçirme işleminin şekil şartları arasında ise muhalefetin zaptın altına geçirtilip imzalanması ve muhalefete gerekçe gösterilmesi gereği yoktur. Bkz. Erdoğan Moroğlu, **Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Ortaklık Genel Kurul Kararlarının**

hüküm tesisini amaçladığından yenilik doğurucu bir eda davasıdır ve yenilik doğurucu bir dava olmasının doğal sonucu olarak genel kurul kararının iptali talebi ile açılan davanın kabulüne ilişkin kararlar kesin hüküm niteliğindedir. Söz konusu yargı kararları taraf olsunlar veya olmasınlar bütün pay sahipleri ve dolayısıyla yönetim kurulu üyeleri ile denetim kurulunun pay sahibi olan üyeleri hakkında hüküm ifade ederler[75].

Kâr payı hakkını ihlal eden genel kurul kararını iptal ettirmek amacıyla açılacak davada kararın objektif iyi niyet kurallarına aykırı olup olmadığını tartışmak yerine aslında ana sözleşmeye müktesep haklara tecavüzün yaptırımı konusunda hüküm koymak daha yerinde bir çözüm yol olabilir. Böylece, TTK'nın 381. maddesinde yer alan ortaklık sözleşmesine aykırılık gerekçesiyle genel kurul kararının iptal edilmesi yerine kanıtlanması çok daha kolay, basit ve akılcı bir yolu tercih edilmiş olur[76]. Ancak böyle bir hüküm olmasa bile pay sahiplerinin, kararın kanuna, ana sözleşmeye veya objektif iyiniyet kurallarına aykırı olduğunu kanıtlaması kararın iptali için yeterlidir[77].

Hükümsüzlüğü, Beta Yayınevi, 4.b., İstanbul, 2004, s. 215-220; İlhan Yiğit, **Anonim Ortaklık Genel Kurulunun İşleyişi ve Ortaya Çıkan Sorunlar,** Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2005, s. 144, 145; İsmail Doğanay, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Cilt I,** 4. b., Beta Yayınevi, İstanbul, 2004, s. 1131; Oğuz İmregün, **Kara Ticareti Hukuku Dersleri (Genel Hükümler-Ortaklıklar-Kıymetli Evrak),** s. 318; Halil Arslanlı, **Anonim Şirketin Organizasyonu ve Tahviller, Cilt III,** İstanbul, 1960, s. 86. Konu hakkında benzer yönde açıklamalara bkz. Yarg. 11. H.D.'nin 08.12.1988 tarih ve E. 1988/3761, K. 1988/7548; Yarg. 11. H.D.'nin 22.01.1991 tarih ve E. 1989/5251, K. 1991/1985; Yarg. 11. H.D.'nin 25.04.1995 tarih ve E. 1995/2702, K. 1995/3783 sayılı kararlarda yer verilmiştir. Söz konusu kararlar için sırasıyla bkz. **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi,** S. 4, C. 14, Aralık, 1988, s. 108; **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi,** S. 3, C. 15, Haziran, 1990, s. 160; **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi,** S. 1-2, C. 18, 1995, s. 214, 215. TTK'nın 381. maddesinde yer alan kanun veya esas sözleşme hükümlerine ve özellikle dürüstlük kuralına aykırı olan genel kurul kararları aleyhine iptal davası açılabilmesine ilişkin düzenlemenin yeni TTK'nın 445. ve 446. maddelerinde yer alan hükümlerle aynı esaslar dahilinde tekrar kaleme alındığı görülmektedir.

[75] Erdoğan Moroğlu, **Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Ortaklık Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü,** s. 268, 269; Ovidiu Constantin Bunget, **a.g.m.,** s. 818; Oğuz İmregün, **Kara Ticareti Hukuku Dersleri (Genel Hükümler-Ortaklıklar-Kıymetli Evrak),** s. 324.

[76] Oğuz İmregün, **Anonim Ortaklıklar,** s. 331; Zafer Saka, **Anonim Ortaklıklarda Genel Kurul,** Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2004, s. 243.

[77] Bkz. Yarg. 11. H.D., 13.01.2007 tarih ve E. 2005/13677, K. 2007/403 sayılı kararında, "*...dava alınan genel kurulu kararının iptali talebine ilişkindir. Genel kurul kararının iptali için kararın Kanun, sözleşme veya iyi niyet kurallarına aykırı olduğunun ispatı gerekmektedir. İspat külfeti kararın iptali talebinde bulunan tarafa aittir. Aksi halde bu yönde açılmış davanın reddi gerekmektedir*" denilmiştir.

Neticede, alacak ve borç ilişkilerinin temel normlarını düzenleyen Borçlar Kanunu'nun ve şirketler hukukunun temel yasası olan Türk Ticaret Kanunu'nun yukarıda belirtilen hükümleri dikkate alındığında, kâr payının hukuksal olarak vazgeçilmez ve nispi bir müktesep hak olduğunun kabulü gerekir[78]. Bu bağlamda kâr payı hakkının kısıtlanması, hakkın özüne dokunulmadan sadece diğer kanun hükümlerinin izin verdiği ölçüde ve hak sahibinin kendi rızası[79] dâhilinde mümkün olur. Kârın dağıtılmasına genel kurulca karar verilmesi durumunda ise, pay sahibi bakımından kâr payı hakkı nispi niteliğini kaybeder ve mutlak anlamda bir müktesep hak niteliği kazanmış olur. Zira genel kurulun kâr dağıtım

---

[78] Şükrü Yıldız, **Anonim Ortaklıkta Pay Sahipleri Açısından Eşit İşlem İlkesi,** Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 124; Ünal Tekinalp, **a.g.e.,** s. 438; Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.,** s. 540 (N. 907); Şaban Kayıhan, **a.g.e.,,** s. 168; Yargıtay Ticaret Dairesi, 06.01.1966 tarih ve E. 1969/2583, K. 1966/57 sayılı kararında, "*...her ne kadar 385. maddenin 2. fıkrasında müktesep hakların kanun veya esas mukavele hükümlerine göre genel kurul ve yönetim kurulu kararlarına tabi olmayan haklar olduğu ifade edilmiş ise de, bu hakların hepsinin de sınırlanamaz nitelikte mutlak haklar olduklarını kabule imkan yoktur. 385. maddenin 2. fıkrasında kasdedilen, bu fıkrada misal olarak zikredilen hakların tamamının veya özünün ihlali halinde müktesep hakkın ihlal edilmiş olacağıdır*" denilmiştir. Karar için bkz. **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, S. 2, Cilt 4, Mart, 1970, s. 355. Konu bkz. Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.,** s. 514'de (N. 868), "*...nispi müktesep haklar sadece cevheri korunan; buna karşılık ortaklık menfaatleri gereği kapsamları sınırlandırılabilen haklardır. Bu haklar belli kurallara, şartlara ve ölçülere uyulmak kaydıyla sınırlandırılabilir. Mesela; dağıtılmaya tahsis edilen kârın tespitinde esas sözleşme ile veya Genel Kurul kararlarıyla, sınırlandırılması mümkündür*" şeklinde açıklanmıştır Biz TTK'nın 385. maddesinin 2. fıkrası hükmündeki açık ifade gereğince, kâr payı hakkının müktesep bir hak olduğunu kabul etmekteyiz. Genel kurulların ortağın bertaraf edilemeyecek bir hakkını elde etmesine engel olabilecek yönde kararlar alması mümkün olsa da bu kararların mutlak anlamda geçerli olması ancak TTK'nın 381. maddesinde yer alan "afakî iyiniyet" esaslarına uygun bir genel kurul kararının varlığına bağlanmıştır. Aksi halde ilgili genel kurul kararları "afakî iyiniyet" kurallarına aykırılık sebebiyle iptal edilebilecektir. Benzer görüş için bkz. Oğuz İmregün, **Anonim Ortaklıklar**, s. 330, 331. Ayrıca İmregün, müktesep hak kavramını açıklarken ana sözleşmenin hükümlerinin pay sahiplerinin oybirliğine gerek olmaksızın değiştirilebileceğini ve fakat çoğunluğun bu yetkisini iyi niyetle ve ortaklık çıkarlarına uygun olarak kullanması, azınlık pay sahiplerinin haklarının ihlal amacı ile kullanarak suistimal etmemesi gerektiğini belirtmiştir.

[79] Hak sahibinin kâr payı hakkından kendi rızası ile vazgeçme iradesi, pay sahibinin kâr payının dağıtılmaması yönünde kararlar alan ve işlemler yapan tüzel kişiliğin bu karar ve işlemlerini kabul etmesi veya bunlara itiraz etmemesi suretiyle de gerçekleşebilir. Konu hakkında bkz. Yarg. 11. H.D.nin 16.05.2003 tarih ve E. 2002/13209, K. 2003/5053 sayılı kararında,"*...dava konusu alacak kalemlerinden olan 1998 yılı kâr payı alacağı için o yılın bilançosunun onaylandığı 1999 yılı içinde davacı tarafça istemde bulunulup bu konuda uyuşmazlık çıkarılmadığından 1997 yılında kurulan davalı şirket kâr payını ödememekte o yıl bakımından direngen duruma düşmüş sayılamayacağından bir başka deyişle, kâr payı dağıtmaması konusunda örtülü bir kabulün bulunduğu bu döneme ilişkin geriye yönelik kâr payı istenemez*" şeklinde açıklamalarda bulunulmuştur. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim**.

kararı vermesi ile kâr payı hakkı muaccel bir alacak hakkına dönüşür[80]. Böyle bir durumda, dağıtılmasına karar verilmiş olan kârdan ortak kısmen dahi olsa yoksun bırakılamaz[81].

3. Kâr Payı Hakkının Sınırlandırılması

Ortaklık kazancının belirli hesap dönemleri itibariyle dağıtılması esnasında ortaklığın kendisinin, pay sahibi ortağın, ortaklık yönetiminde yetkili gerçek kişilerin ve şirket alacaklılarının menfaatleri çatışabilmektedir. Ortaklıklar hukuku ise, kâr payı hakkını anlamlandırarak şirket, ortaklar ile şirket alacaklılarının farklı çıkarlarını yansıtır ve bu haliyle şirket, ortaklar ile şirket alacaklılarının çıkarlarını koruyarak mümkün olduğu ölçüde onların tatmininine yönelik olarak hangi kazancın dağıtım için kullanılacağını belirleme amacına hizmet eder[82]. Bu bağlamda, çeşitli TTK hükümleri ile işletme menfaatleri de göz ardı edilmeksizin ortağın mali hakkı olan kâr payı hakkının belirli ilkeler çerçevesinde korunması kuralı kabul edilmiştir.

---

[80] Şükrü Yıldız, **a.g.e.,** s. 125; Mahmut T. Birsel, **Anonim Şirketler Hukukunda Kâr Kavramı,** s. 22; Nail Sucu, **Anonim Ortaklıklarda Pay Senedinin Sahibine Sağladığı Haklar (I)**, Yargıtay Dergisi, Cilt 6, S. 4, Ekim, 1980, s. 327; R. Murat Dönmez, **Anonim ve Limited Şirketlerde Hisse Haczi ve Paraya Çevrilmesi**, 3. b., Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008, s. 26; Rıfat Tokat, **a.g.m.**, s. 49; Hamdi Yasaman, **Şirketler Hukuku ve Sermaye Piyasası Hukuku ile İlgili Makaleler, Mütalalar, Bilirkişi Raporları**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 200s. 236. Bkz. Orhan Nuri Çevik, **Limited Şirketler Hukuku ve Uygulaması**, s. 275'de, "*...Ortaklar Genel Kurulunun kârın dağıtılmasına karar vermesi ile ortaklar kâr payları üzerinden talep hakkını kazanırlar. Bu durumda ortağın sermaye payından doğan kâra iştirak hakkı, alacak hakkına dönüşür*" denilmiştir. Kâr payının genel kurul kararı ile alacak hakkına dönüşmesi, ortak için söz konusu hakkın ortaklıktan bağımsız olarak devredilebilmesini ve hacze kabil olmasını sağlamaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Abuzer Kendigelen, **Anonim Ortaklık Payı Üzerinde İntifa Hakkı,** Beta Yayınevi, İstanbul, 1994, s. 124.

[81] Hayri Domaniç, **Anonim Şirketler**, s. 830; Yargıtay Ticaret Dairesi, 12.09.1970 ve E. 1969/2085, K. 1970/57 sayılı kararında, "*...kanunen kâr payı almak hakkı müktesep haklardandır. Şirkete hissedar olmakla kâr payı almak gayesi güdülmüştür. Kâr payı almak hakkı umumi heyet kararı ile pay sahiplerine verilebilen veya verilemeyen bir hak değildir. Kanuni ve akdi ydek akçeler ayrıldıktan sonra kalan kârdan pay sahipleri mahrum bırakılamaz* " şeklinde içtihatta bulunulmuştur. Karar için bkz. **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, S. 1, Cilt 7, Haziran, 1973, s. 84, 85.

[82] Marjaana Helminen, **a.g.e.,** s. 69; Ovidiu Constantin Bunget, **a.g.m.,** s. 818.

Şirketler, ileriki bir dönemde belirli yatırımlara yönelebilmek ve finansal problemlerini çözerek yeterli likitideye ulaşmak amaçlarıyla tamamen veya kısmen kazancını kâr payı olarak dağıtmayarak bünyesinde tutabilmektedirler. Dolayısıyla, kârın dağıtılmasına karar verecek ortaklık yönetimi çoğu kez ortaklık menfaatini ortakların menfaatinden öncelikli kılabilmektedir. Böylece karar mercii olarak belirli bazı hususlar ortaklığın menfaatleri doğrultusunda hesaba katılabilmekte ve kazancın ortaklara dağıtılmaması yoluna gidilebilmektedir. Buna karşılık ortaklık çıkarı, ortakların kişisel çıkarı ve üçüncü kişilerin çıkarları arasındaki çatışma çerçevesinde verilecek kararlarda ortağın çıkarının ortaklık çıkarı ile aynı oranda korunması gerekmektedir[83].

Şirket genel kurulunda kâr payı dağıtımına ilişkin karar alınırken şirketin menfaatleri göz önüne alınarak işletmenin likidite durumu, yapmayı planladığı yatırımları nedeniyle ihtiyacı olan fon gereksinimi, dönemler itibariyle farklılaşan ortaklık kârlılığı durumu, özel hukuk sözleşmelerinde yüklenilen ileri vadeli borçlanmalar ve işletmenin nakit durumu dikkate alınır[84]. Bu görünüm sebebiyle kârın dağıtımında, ortaklık ile pay sahiplerinin menfaatleri arasında bir çekişmenin söz konusu olması doğaldır. Neticede anonim şirketlerin dağıtım konusu yapılabilecek kârının ne kadarını ortaklara dağıtacağı ortaklık ile pay sahipleri arasında sürekli ihtilaf konusu olmaktadır. Burada, kanunlarda yer alan emredici hükümlere riayet edilmesi ön koşulu ile ortağın menfaati, şirketin ihtiyaçları da göz önünde bulundurularak, dengeli bir şekilde hesaba katılmalıdır. Diğer bir ifadeyle, yönetim kurulu tekliflerinde veya genel kurul kararlarında, şirketin mali yapısını zayıflatacak şekilde kârın dağıtılmaması ile şirketin finansman ihtiyacının karşılanması için doğrudan ve tek başına ortaklara dağıtılacak kâra gidilmemesi unsurları birarada gözetilmelidir[85]. Bu bağlamda, şirket genel kurulunun haklı bir gerekçe yokken sürekli

---

[83] Ovidiu Constantin Bunget, **a.g.m.**, s. 818.

[84] Ayrıntılı bilgi için bkz. Atilla Gönenli, **İşletmelerde Finansal Yönetim**, 4. b., İstanbul, 1983, s. 386-388.

[85] Hayri Bozgeyik, **Halka Açık Anonim Ortaklıklarda Kâr Dağıtımı**, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt: 20, S. 3, Haziran, 2000, s. 117.

kârın dağıtılmamasına yönelik karar oluşturması ortaklar tarafından itiraz konusu edilebilecektir[86].

Kanuni ölçütler çerçevesinde kâr payı hakkının sınırlandırılabilmekte olduğuna, nispi bir müktesep hak olsa dahi sahibinin iradesi ve rızası olmaksızın kâr payı hakkını yok sayacak nitelikte kararlar alınamayacağına yukarıda değinmiştik. Bu noktada özellikle, şirketler sıklıkla TTK'nın 469. maddesinin 2. fıkrasındaki "*şirketin devamlı inkişafı veya mümkün mertebe istikrarlı kar paylarının dağıtılmasını temin bakımından münasip ve faydalı olduğu takdirde umumi heyet kâr payının tespiti sırasında kanun ve esas mukavelede zikredilenlerden başka yedek akçeler ayrılmasına ve yedek akçelerin kanun ve esas mukavele ile muayyen haddinin artırılmasına karar verebilir*" şeklinde kaleme alınan hükmü dayanak alarak kâr payı hakkını ihlal eder şekilde kararlar alabilmektedirler. Kanaatimizce, ileride ayrıntılarıyla inceleyeceğimiz olağanüstü yedek akçe ayrımına yönelik bu hükmün, kâr payını müktesep ve pay sahibinin rızası olmaksızın değiştirilemeyen bir hak olarak belirleyen TTK'nın 385. maddesinin 2. fıkrasındaki hükmü ihlal edecek şekilde yorumlanması ve uygulanması kabul edilemez. Bu düşüncenin temelinde, ortaklığın devamlı gelişmesini sağlamak hedefine ulaşabilmek amacıyla yapılan işlemlerin yükünü sadece pay sahibinin çekmemesi ve bu hedefe ulaşabilmenin tek aracı olarak ortaklık kârının görülmemesi vardır[87].

Ortaklık faaliyetlerinin hacmi ile elde edilen kazancın orantısız olması sebebiyle hesap dönemi sonunda kârın düşük kalması durumunda, bir miktar kârın şirket bünyesinde bırakılması tercih edilebilir. Buna karşılık, masraf ve harcamaların şirket tarafından

---

[86] Bkz. Yarg. 11. H.D.nin 16.05.2003 tarih ve E. 2002/11194, K. 2003/5051 sayılı kararında, "*...şirket ana sözleşmesinde aksine hüküm yoksa, ortaklar kurulu TTK'nın bu konudaki düzenlemeleri ile bağlı olup, tahakkuk eden kazanç üzerinde dilediği gibi tasarruf yetkisine sahip değildir. Ortaklar kurulu, bilançoya göre ortaya çıkan kazancı dağıtmaktan keyfi bir şekilde diğer bir değişle sarfı nazar edemez. Bu nedenle, somut olayda da davalı şirketin kuruluşundan beri kâr payı dağıtmadığı, bu konuda ortaklar arasında uyuşmazlık çıktığı ve davalı şirketin direngen hale geldiği anlaşıldığından, davacı ortağın kâr payının tespit ve tahsilini mahkemeden isteme hakkı olduğunun kabulü gerekir*" denilmiştir.

[87] Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 540 (N. 907).

borçlanma ile temin edilen kaynaklardan finanse edilmek istenmemesi veya şirket varlığında azalma söz konusu ise, ilgili finansal yetersizlikleri gidermek amacıyla doğrudan şirketin kârını kullanmak yerine sermaye tenkisi ile ortaklığın iş hacmini küçültmek veya sermayenin artırılması ve masraf ile harcamaları kısmak yollarından biri tercih edilebilir[88]. Bu seçenekler varken doğrudan ortağın kârına gitmek ve onun nispi ama güçlü müktesep hakkını kısıtlamak objektif iyiniyet kuralları ile bağdaşmayabilir. Olağanüstü yedek akçe ayrımı dürüstlük kurallarına uygun bir şekilde gerçekleştirilmiş ise, bu işlemin "ortaklığın devamlı gelişmesi"ni sağlamak amaçlı yapıldığını kabul etmek yerinde olacaktır. Bizce, olağanüstü yedek akçe ayrılması ile kanuni bir yetki kullanılmış olsa da kâr payının sınırlandırılması sonucunu doğuran her genel kurul kararı, ancak dürüstlük kurallarına uygun şekilde alındığı müddetçe kâr payı dağıtımı yapılamamasının haklı gerekçesini oluşturur[89].

Olağanüstü yedek akçe ayrımının dürüstlük kurallarına uygun şekilde yapılması, ispat hukuku bakımından da önem arz eder. Aslında kâr payı hakkının ihlal edildiğini öne sürerek iptal davası açan ortakların olağanüstü yedek akçe ayırmanın haklı olmayan

---

[88] Ovidiu Constantin Bunget, **a.g.m.**, s. 819.

[89] Benzer görüş ve genel kurulun yetkisini iyi niyet kuralları ile sınırlı olarak kullanması gerektiğine ilişkin bkz. Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 538 (N. 906); Gönen Eriş, **Anonim Şirketler Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1995, s. 786; Şükrü Kızılot, Saygın Eyüpgiller, **Şirketler Muhasebesi, Verilendirilmesi, Hukuku ve Mevzuatı**, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 1995, s. 1076. Ayrıca bkz. Yarg. 11. H.D'nin 21.12.2006 tarih ve E. 2005/ 10060, K. 2005/ 13738 sayılı kararına göre, "*...Anonim şirkette gerek bulunması halinde bakiye kâr dağıtılmayıp yedek akçeye ayrılabilir. Ancak, genel kurul bu yolda takdir hakkını kullanırken objektif iyiniyet kurallarına uygun davranmalıdır. İptali talep edilen genel kurul kararında bu yönde somut bir gerekçe gösterilmediğinden, yargılama esnasında şirket vekilince bu noktada gösterilen gerekçenin isabetli olup olmadığının mahkemece, şirket kayıtları üzerinde yaptırılacak bilirkişi incelemesi sonucu ile değerlendirilmesi gerekir*"; Yarg. 11. H.D.'nin 14.10.1982 tarih ve E. 1982/3556, K. 1982/ 2887 sayılı kararında, "*Yasa'nın 469/2. maddesi hükmüyle ise; ortaklığın sürekli gelişim ve paydaşlara olabildiğince düzenli biçimde kar dağıtımı sağlama amacıyla, uygun ve yararlı ise, genel kurulca yasa ve ana sözleşmede öngörülen sınırı da aşar biçimde olağan dışı yedek akçe ayrılabileceği öngörülerek anılan koşullarla, kâr payı dağıtmama kararı alınabileceği olanaklı kılınmıştır. Ancak bu konudaki bağlantı ve duyarlı dengenin zorunlu koşulu, kar dağıtmamaya yönelik genel kurul kararının, yalnızca, şirketin sürekli gelişimi ve paydaşlara düzenli biçimde kar dağıtımı sağlama amacına yönelik bulunmasıdır. Ayrıca bu konuda, kâr payının gereksiz biçimde azaltılması ya da dağıtılmamasının anonim ortaklıklara karşı güven ve ilgiyi sarsabileceğinin ve kararın nesnel (afaki-objektif) iyiniyet kurallarına aykırı olmaması kuralının da özenle gözetilmesi gerekir*" şeklinde benzer yönde açıklamalar yapılmıştır. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim.**

gerekçesini ispat etme ehliyetleri kendilerinin şirket yönetim ve denetimine yeterince hâkim olamamaları sebebiyle son derece sınırlıdır[90]. Bu sebeple, kâr payı dağıtımı yapmayan ortaklığın, buna ilişkin kararının haklı gerekçesini ispat yükümlülüğü olmalıdır[91]. Genel kurul istese bile safi kârın tamamının pay sahiplerine dağıtılması, yedek akçe ayrılması zorunluluğu sebebiyle mümkün olmadığı gibi benzer şekilde kârın dürüstlük kurallarına aykırı bir şekilde pay sahiplerine dağıtılmayarak tamamen yedek akçe olarak ortaklık bünyesinde bırakılması da mümkün olmamalıdır. Bu değerlendirme ortaklık ve pay sahipliği arasında çıkar dengesinin sağlanması bakımından önemlidir[92].

D. Kâr Payının Talep Edilebilirliği Sorunsalı

Şirketlerin mali durumunun ilgili dönem itibariyle kâr neticesi vermesi, ortaklar için kâr payını artık mutlak elde edilecek bir mali hak haline dönüştürmez. Bu durum, "kazanç

---

[90] Öte yandan, anonim şirket sermayesinin en az % 10'u (SerPK md. 11/8.f., yeni TTK md. 411/ 1.f uyarınca halka açık anonim ortaklıklarda ise sermayenin en az % 5'i) değerinde paya sahip olan kimselerin, yani TTK'nın 366. maddesi çerçevesinde azınlık statüsüne sahip pay sahiplerinin TTK'da yer alan belirli hükümler çerçevesinde şirket yönetiminde ve denetiminde çeşitli şekillerde etkin olması mümkündür. Azınlığın yönetim ve denetim haklarını oluşturan bu hükümler, azınlığın kâr payı dağıtımına ilişkin işlem ve kararları etkileyeblmesi ve belirli ölçülerde de denetleyebilmesi bakımından önem arz etmektedir. Bu hükümlerden ilki; azınlığın kuruluş esnasında veya şirket idaresine ilişkin iyiniyet kurallarına aykırı hareket edildiği, kanuna veya esas sözleşme hükümlerine aykırı karalar alındığı ve de bilançonun gerçeği yansıtmadığı iddialarından biri veya birkaçı ile genel kuruldan bu hususların soruşturulması için özel denetçi tayini talep edebilme hakkıdır (TTK'nın 348. maddesinin 2. fıkrası). Bir diğeri, genel kurul toplantısı sırasında bilançonun tasdiki hakkındaki müzakerenin azınlığın talebi üzerine bir ay sonraya bırakılmasına ilişkin hükümdür (TTK md. 377). Son olarak, azınlığa şirketin yönetim kurulu üyelerini veya müdürlerini denetçilere şikayet ederek söz konusu şirket idarecileri hakkında denetçiler tarafından soruşturma başlatılmasını sağlayabilme imkanı verilmiştir (TTK md. 356/ 2.f.)

[91] Yarg. 11. H.D'nin 21.06.2005 tarih ve E. 2005/ 6096, K. 2005/ 6565 sayılı kararında, "*...Her ticaret ortaklığı gibi anonim şirketlerin de nihai amacı kâr elde edip ortaklarına dağıtmaktır. Pay sahiplerinin yeterli oranda kâr payı üzerinde müktesep hakları vardır. Kâr payı dağıtımı ancak şirketin inkişafı ve sürekli kâr dağıtabilir durumda tutulması için istisnai olarak sınırlanabilir. Kâr payı dağıtmamanın uygun ve faydalı olduğunu şirket ispat etmek durumdadır. Açıklanan ilkeler çerçevesinde genel kurul kararının iyiniyetli olup olmadığının araştırılması gerekirken eksik inceleme ile yazılı gerekçeyle davanın reddine karar verilmesi hatalıdır*" denilerek ispat yükü hakkında görüşümüzü destekler nitelikte açıklamalar yapılmıştır. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim.**

[92] Kâr payı dağıtımı işlemi ortaklığın mali yapısını korumak ve ortakların kârdan pay almasını sağlamak gibi birbiriyle çelişebilecek iki amacı gerçekleştirmeye yöneliktir. Benzer yönde açıklamalar için bkz. Rüştü Erimez, **Vergi Hukuku ve Özel Hukuk Açısından Şirketlerde Kâr Dağıtımı ve Yedek Akçeler,** s. 147; Şükrü Kızılot, **Anonim ve Limited Şirketlerde Kâr Dağıtımı,** Yaklaşım Dergisi, S. 4, Nisan, 1993, s. 32.

ve tasfiye payı" kenar başlığını taşıyan TTK'nın 455. maddesinin 1. fıkrasındaki, " *her pay sahibi, kanun ve esas mukavele hükümlerine göre pay sahiplerine dağıtılmaya tahsis olunan safi kazanca, payı nispetinde iştirak hakkını haizdir"* şeklindeki düzenlemeden anlaşılmaktadır[93]. Hükümden de anlaşılacağı üzere, ortağın kâr payını bir alacak hakkı olarak şirketten talep edilebilmesi için kârın dağıtılmasına yönelik alınmış bir genel kurul kararının varlığı gerekmektedir. Diğer taraftan, kâr payı dağıtımı konusunda olumlu veya olumsuz yönde alınmış bir genel kurul kararı yoksa, ortağın kâr payı hakkını şirketten talep edip edemeyeceği hususu gündeme gelir. İşte bu başlık altında söz konusu hususa ilişkin çeşitli açıklamalarda bulunulacaktır.

Herşeyden önce, pay sahiplerinin koydukları sermayenin devamlı kullanıma karşılık geçici bir kâr payı ödemesi talep etme hakları yoktur. Ayrıca kazanç elde edilmiş olsa bile ortağa bir kâr payı ödemesi yapılacağını bildirme konusunda şirketin herhangi bir yükümlülüğü de bulunmamaktadır. Zira ortaklıklar hukukunda genel bir kural olarak kâr payı ödemesi yapılacağını bildirme kararı alınması bu konuda şirketin yetkili münhasır idari organın tasarrufuna bırakılmıştır[94]. Dolayısıyla, genel kurul karar almadıkça ortağın kendisine kâr payı ödemesi yapılıp yapılmayacağı konusunda şirketten bilgi talep etmesi mümkün görünmemektedir.

Yıllık bilançolar genel kurul tarafından onanmış olsun veya olmasın kârın dağıtılması konusunda genel kurul tarafından karar alınmadan ortağın dava açarak doğrudan kendisine ait kârı talep edilebilmesi mümkün görünmemektedir[95]. Buna karşılık,

---

[93] Yeni TTK'nın 507. maddesinin 1. fıkrasında *"Her pay sahibi, kanun ve esas sözleşme hükümlerine göre pay sahiplerine dağıtılması kararlaştırılmış net dönem kârına, payı oranında katılma hakkını haizdir"* denilerek konuya ilişkin yürürlükteki TTK hükmünün aynen tekrarlandığı görülmektedir.

[94] Daniel J.H. Greenwood , **The Dividend Puzzle: Are Shares Entitled to the Residual?,** University of Iowa, The Journal of Corporation Law, Vol. 32, Fall, 2006, s. 111.

[95] Bkz. Oğuz İmregün, **Bilirkişi Raporları 2002,** Filiz Kitepevi, İstanbul, 2005, s. 517; Hayri Domaniç, **Anonim Şirketler,** s. 1535. Konu hakkında Yarg. HGK'nın, 03.06.1992 tarih ve E. 1992/11-276 ve K.1992/365 sayılı kararında, "*...Anonim şirketlerde kâr payının ayrılmasına, dağıtımına ve bu dağıtımın şekline karar verecek organ, TTK. nun 360/1 ve 369/1-2. maddeleri hükümleri uyarınca şirketin genel*

aynı ortağın kârın dağıtımı yönünde ortaklık yetkili organlarını harekete geçirmesi mümkündür. Bizce, ortak kârın dağıtımı konusunda teklifte bulunmayarak kusurlu bir şekilde hareketsiz kalan[96] veya dağıtılan ve ödenen kâr paylarının hakiki olmamasını sağlayan yönetim kurulu üyeleri aleyhine uğradığı zararını tazmine yönelik dava açabilir[97]. Zira şirket yöneticilerinin güvene dayanan yükümlülükleri arasında özen yükümlülükleri de vardır[98]. Bu yükümlülük aslında idarecilerin şirketin içerisinde olmaları sebebiyle şirketin

---

kuruludur. Nitekim aynı hüküm, davalı anonim şirket ana sözleşmesinin 39/1-2 maddesinde de yer almış bulunmaktadır. Genel Kurulun bilançonun onanması ile kâr paylarının dağıtılmasına ilişkin kararının, gerek uygulamada, gerekse doktrinde yenilik doğuran bir hak niteliğinde olduğu kabul edilmektedir Bu ilkenin doğal sonucu olarak da kâr payının ayrılması ve dağıtımına ilişkin genel kurul kararı, alındığı tarihten itibaren gerek ortaklar, gerekse diğer ilgililer bakımından alacak hakkı doğurur. Bir başka anlatımla, bilanço esaslarına göre saptanan dağıtılabilir safi kâr, ancak genel kurul kararı ile kâr payına dönüşebilir ve kâr payları yine bu kararla tahakkuk eder. Genel kurul kararı alınmadan kâr payı henüz tahakkuk etmiş olmayacağından, kâr dağıtımı yapılamayacağı gibi, bu amaçla ortak veya diğer ilgililer tarafından şirket aleyhine bir dava açılması da mümkün olamaz" açıklamalarına yer vermiştir. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim.**

[96] TTK'nın 369. maddesinin 1. fıkrasında yer alan 2. bend hükmüne göre yönetim kurulunun "*şirketin bilanço ve kar zarar hesabını ve kazancının dağıtılması hakkındaki tekliflerin tasdiki veya değiştirilecek şekilde kabul yahut reddi*" hususunu genel kurul gündemine sunma görevi vardır.

[97] Yönetim kurulu tarafından genel kurula sunulmuş bilançoda kazancın düşük gösterilmiş olması, söz konusu bilançonun hatalı düzenlendiği anlamına gelir. Böyle bir durumda, hatalı bilançonun tasdiki ile ibra da gerçekleşmiş olmaz. Zira, TTK'nın 380. maddesinin 2. cümlesi, "*bununla beraber bilançoda bazı hususlar belirtilmemekte veyahut bilanço şirketin gerçek durumunun görülmesine mani yanlış bir takım hususları ihtiva etmekte ise, idare meclisi azalarıyla müdürler ve murakıplar, bilançonun tasdikiyle ibra edilmiş olmazlar*" hükmüne yer vermiştir. Genel kurulun bu şekilde aldığı ibra kararı ise, ortakların TTK'nın 336. maddesini gerekçe göstererek yönetim kurulu üyeleri aleyhine açabilecekleri davaları olumsuz yönde etkilememelidir. Zira alınan ibra kararları ortaklığın dava hakkını temsil eder niteliktedir ve o hakkın kullanımını düşürmektedir. Oysa ki ortağın TTK'nın 336. maddesini dayanak göstererek yönetim kurulu üyeleri, müdürler ve murakıplar aleyhine açabileceği dava ayrı bir davadır. Bkz. Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 362'de (N. 618), "*...ortakların dava hakkı ortaklığın davasından doğan, ikinci derece bir dava hakkı değil, bağımsız bir dava hakkıdır. İbra kararı ortaklığın kendi dava hakkı üzerinde tasarruf etmesini bertaraf eder. Bu karar 336. maddenin ortaklara (ve alacaklılara) tanıdığı dava hakkını bertaraf edemez*" denilmiştir. Neticede, ibraya ilişkin genel kurul oylamasında olumsuz oy kullanan veya toplantıya katılmayan şirket ortakları ibra kararına rağmen bilanço kazancını düşük gösteren yönetim kurulu üyeleri aleyhine TTK'nın 366. maddesini dayanak göstererek sorumluluk davası açabilir. Ortaklar bu şekilde açtıları davalarda, uğradıkları dolaylı zarara ilişkin olarak talep ettikleri tazminatın kendisine verilmesini isteyememekte, ancak tazminatın ortaklığa verilmesi üzerine dava açabilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 362 (N. 618).

[98] Şirket yöneticilerinin diğer güvene dayanan yükümlülükleri sadakat yükümlülüğü, çıkar çatışmalarından kaçınma yükümlülüğü ve şirket sırlarını saklama yükümlülüğüdür. Özen yükümlülüğü bkz. Halil Arslanlı, **Anonim Şirketler Umumi Hükümler, Cilt I**, s. 544, 545'de, "*...yöneticilerin yükümlülüklerini, basiretli bir kişinin aynı koşullarda göstereceği özenle yerine getirmesini ifade eder*" şeklinde ifade edilmiştir. Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere, yönetici tarafından dağıtıma ilişkin teklifi sunmamak veya genel kurulun dağıtıma ilişkin mevcut kararına rağmen kâr payı dağıtımının gerçekleştirilmemesi söz konusu şirket yöneticilerinin şahsi sorumluluğunu gerektirecektir.

geleceği, faaliyetleri ve iyi idare edilip edilmediği yani özetle şirketin gidişatı hakkında ortaklara nazaran şirket bilgilerine daha hakim olmalarından kaynaklanmaktadır.

Öte yandan, yönetim kurulunun kusurlu bir şekilde kârın dağıtımı konusunda teklifte bulunmayarak konuyu genel kurulun gündemine sunmaması, yönetim kurulu üyelerinin kanunun kendilerine yüklediği bu ödevi kasden veya ihmal neticesinde yerine getirmemeleri sebebiyle pay sahiplerine karşı müteselsilen sorumlu olmalarına neden olacaktır (TTK md. 336, 1.f, 5. b.). Ancak sorumluluk davası kapsamında aynı yönde hükümler öngören TTK'nın 366. maddesi ile yeni TTK'nın 411. maddesinin 1. fıkrası hükümleri göz ardı edilmemelidir. Buna göre, şirket sermayesinin en az onda biri değerinde paya sahip olan kimselerin (azınlıkların) istedikleri maddeleri ve bu bağlamda oluşturdukları kâr payı dağıtım tekliflerini genel kurulun gündemine sokma hakları vardır. Söz konusu hüküm uyarınca, şirket sermayesinin en az % 10'nu elinde bulunduran pay sahibinin tek başına veya küçük pay sahiplerinin bir araya gelerek aynı sermaye oranına ulaşmak suretiyle birlikte kâr payı dağıtım teklifinde bulunabileceklerini söyleyebiliriz. İşte bu hüküm çerçevesinde, özellikle küçük pay sahiplerinin tek başına kâr payı dağıtım hususunu genel kurulun gündemine sokmasının mümkün görünmemesi sebebiyle bu pay sahipleri için TTK'nın 336. maddesinden kaynaklanan sorumluluk davası kâr payı hakkının korunması bakımından önem arz etmektedir. Buna karşılık TTK'nın 336. maddesi hükmü çerçevesinde, tek başına azınlık statüsüne sahip olan ancak kâr payı dağıtım teklifini genel kurul gündemine sunma hakkını kullanmayan paydaşların söz konusu teklife ilişkin görevini yerine getirmeyen yönetim kurulu üyeleri aleyhine sorumluluk davası açabilmesi söz konusu olmayacaktır.

Bununla birlikte kâr payı dağıtımına ilişkin karar alan genel kurulun iradesine karşı ortağın dava açarak kendisine düşen kâr payı hakkını mahkeme nezdinde savunması da mümkündür. Ancak, şeklen verilmiş bir genel kurul kararı yoksa ortada aslında iptali istenebilecek bir genel kurul kararının da olmadığını ifade etmemiz gerekir. Böyle bir

durumda, pay sahibinin kâr dağıtımına ilişkin karar alınmasında tek yetkili organ sıfatına sahip genel kurulun konuyu karara bağlamamış olduğuna ilişkin bir tespit davası açması ve mahkemenin kararı üzerine de genel kurulu konuya ilişkin bir karar almaya zorlaması gerekir[99]. Kaldı ki, genel kurullarda uzun bir dönem kâr dağıtımına ilişkin olumlu veya olumsuz herhangi bir karar alınmaması yoluyla şirket kârının ortaklara dağıtılmasının önüne geçilmesi kabul edilemez bir durumdur. Aksi görüş, şirket organlarının özellikle dürüstlük kuralına aykırı bir şekilde sürekli şirket ile hakim ortaklar lehine ve diğer küçük pay sahipleri aleyhine karar almalarını destekler nitelikte olur. Sonuç olarak, kâr payı dağıtımına ilişkin tekliflerin yönetim kurulu ve murakıplar tarafından hazırlanması ve genel kurul tarafından da bu tekliflerin karara bağlanması gerekmektedir. Bu bağlamda, kâr payı müktesep bir hak olsa da oran ve dağıtımı hususunda genel kurulun serbest olduğunu söyleyebiliriz. Ancak genel kurulun bu iradesini ortaklık kârının ne oranda pay sahiplerine dağıtılacağına dair yasa ve ana sözleşme hükümlerine aykırı olmamak ve eşit işlem ilkesini[100] ihlal etmemek şartıyla oluşturması gerekmektedir[101]. Dolayısıyla, kâr payına ilişkin dağıtım kararını alacak genel kurulun bu konuda tam serbesti içerisinde olduğu söylenemez[102].

---

[99] Benzer görüş için bkz. Oğuz İmregün, **Anonim Ortaklıklar,** s. 151; Mahmut T. Birsel, **Yargıtay Kararlarının Işığı Altında Şirket Kârı Konusunda Anonim Şirket ile Pay Sahibi Arasında Menfaat Çatışması,** s. 27. Ayrıca konu hakkında bkz. Yarg. 11. H.D'nin 15.04.2004 tarih ve E. 2003/9215 ve K. 2004/4057 sayılı kararında, *"...Dosya incelendiğinde, davacının Asliye Hukuk Mahkemesi'ne açtığı davaya karşı verilen cevapta kâr dağıtımı için ortaklar kurulu kararı gerektiği, eldeki davada ise, kâr dağıtmama kararı alındığı savunulmuş ve kararın aslı sunulmadığı gibi, öte yandan davalı ortağın davacıya bu konuda karar verilmek üzere çağrı yaptığı ve toplantının yapılmadığı anlaşıldığına göre, tüm bu hususlardan davalı şirket ortaklarınca kâr dağıtımı konusunda olumlu veya olumsuz bir karar alınmadığı sonucuna varılmıştır. Bu durumda mahkemece, davacı tarafça kâr dağıtımı konusunda ortaklar kurulunca bir karar alınmasının sağlaması ve bundan sonra davanın açılabileceği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmek gerekir"* **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim.**

[100] Eşit işlem ilkesi bkz. Füsün Nomer, **Anonim Ortaklıkta Eşit Davranma (Eşit İşlem) İlkesi,** Prof. Dr. Oğuz İmregün'e Armağan, Beta Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 471'de, *"anonim ortaklılarda da, ilke pay sahiplerine aynı şartlar altında eşit davranılmasını, bunların eşit işleme tabi tutulmasını, aralarında ayrımcılık yapılmamasını emreder"* şeklinde tanımlanmıştır

[101] Hamdi Yasaman, **Menkul Kıymetler Borsası Hukuku,** Kazancı Matbaası, İstanbul, 1992, s. 189; Oğuz İmregün, **Anonim Ortaklıklar,** s. 293; Halil Arslanlı, **Anonim Şirketler Umumi Hükümler, Cilt I,** s. 198.

[102] Tuğrul Ansay, **a.g.e.,** s. 232, 233.

E. Kâr Payı Kavramına Esas Olan Safi Kâr Kavramı

1. Safi Kâr Kavramı

TTK'nın ilgili hükümlerinde (TTK md. 455/1.f., 470/2.f. ve 533/1. f.) kâr payı dağıtımının şirketin hesap dönemi içerisinde elde ettiği kazancının safi tutarı üzerinden gerçekleştirileceği yönünde açıklamalara yer verilmiştir. TTK'da yer alan safi kâr kavramının yerini ise yeni TTK metninde onunla aynı anlama gelecek şekilde "net dönem kârı[103]" kavramının aldığını görmekteyiz (yeni TTK md. 507/1. f., 509/2. f ve 608/1.f). Bu bağlamda, pay sahiplerine sahip oldukları paylar oranında ödeme yapılmadan önce dağıtımın kaynağını teşkil eden özel bir kâr tutarının tespiti gerekmektedir.

Aslında, safi kârın nasıl meydana geldiği tam olarak bilinmeyen toplu bir netice olsa da[104] şirketler bakımından söz konusu kârın bilanço hesabı dediğimiz kayıt usulüne göre tespit edildiği belirtilmelidir. Gerçekten, Yasa safi kârın tespitinin bilanço kârına bağlandığını, bilanço tasdik edilmeden kârın dağıtımına ilişkin karar alınamayacağını ve safi kârın yıllık bilançoya[105] göre hesap ve tespit edileceğini düzenlemiştir (TTK md. 457, yeni TTK md. 508/2.f.). Dolayısıyla, pay sahibinin dağıtılmaya tahsis olunan safi kazanca

---

[103] Yeni TTK'da "safi kâr" kavramı yerine "net dönem kârı" ifadesinin kullanılması hükümet tarafından adalet komisyonuna sunulan kanunun gerekçe metninde, "*...safi sözcuğü açık olmakla birlikte "kâr" kavramının bir sıfatla tanımlanması gerektiği haklı olarak ileri sürülmektedir. Hangi kâr?. Dönem kârı mı yoksa bilançoda geçen yıldan aktarılan kârı da içerebilecek olan bilançodaki kâr mı?. "Dönem kârı" bu tartışmaları ortadan kaldıracak açıklıktadır. "Net" kelimesi ise Tasarının başka maddelerinde kullanılan ve uluslararası literatürde geçerli olan terim ile de uyumu sağlamaktadır*" şeklinde açıklanmıştır. Gerekçe metni için bkz. Çevrimiçi, http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf, 20. 04. 2009, s. 188.

[104] Mahmut T. Birsel, **Anonim Şirketler Hukukunda Kâr Kavramı**, s. 30.

[105] Yıllık bilanço bkz. Şükrü Yıldız, **a.g.e.**, s. 143'de, "*Anonim ortaklık işletmesinin bir yıllık faaliyetinin sonucunu kazanç ve zarar olarak tespit etmek amacıyla hazırlanan bilançoya "yıllık bilanço" adı verilir*" şeklinde tanımlanmıştır.

katılma payı, usulüne uygun olarak düzenlenen bilançodaki "safi kâra" göre saptanmaktadır[106].

2. Safi Kârın Tespitinde Kurumlar Vergisi

Yedek akçelerin ayrılmasında ve kâr payı dağıtımında esas alınacak safi kârın tespitinde kurumlar vergisinin bilanço kârından düşülmesi gereken unsurlardan olup olmadığı hususu yürürlükteki TTK ve yeni TTK'da açık olmasa da tasdik edilen bilanço dönemine ilişkin kâr üzerinden ödenmesi gereken kurumlar vergisi tutarının safi kâr tutarı içerisinde değerlendirilmemesi ve bu nedenle söz konusu tutarın bilanço kârından düşülmesi gereken bir kalem olarak hesaba katılması gerekir.

Kurumlar vergisi, söz konusu hesap döneminin kapanması ile ilgili vergilendirme dönemi bakımından artık doğmuş bir mali yükümlülük olarak kabul edilmelidir. Bu mali yükümlülüğün tahakkukunun ileri bir tarihte gerçekleşecek olması onun ödenmesi gereken bir tutar olduğu gerçeğini değiştirmez[107]. Zaten son yıllarda da safi kârın mali yükümlülükler düşülerek hesaplanması gerektiği görüşü kabul görmüştür[108]. Kısacası;

---

[106] Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 534 (N. 902); Oğuz İmregün, **Anonim Ortaklıklar,** s. 107, 108; Şükrü Yıldız, **a.g.e.**, s. 143; Hayri Domaniç, **Anonim Şirketler Hukuku Uygulaması, Türk Ticaret Kanunu Şerhi II**, İstanbul, 1988, s. 802.

[107] Benzer görüş için bkz Rüştü Erimez, **Vergi Hukuku ve Özel Hukuk Açısından Şirketlerde Kâr Dağıtımı ve Yedek Akçeler**, s. 54'de, "*...safi kârın saptanmasında vergiden öneki net kâr alınmış olabileceği gibi, mali bilançoların düzenlenmesinde, şirket kazancı üzerinden ödenmesi gereken Kurumlar Vergisi, yıl sonunda borç olarak nazara alınmış olabilir. Bu takdirde, şirket varlığından ödenen Kurumlar Vergisinin işletmeden çekilen kıymet olarak hesaba katılması yoluna gidilir. Ülkemizde uygulamalar, şirket kârı üzerinden ödenecek kurumlar ve mali denge vergilerinin, borç olarak gösterilmesi şeklinde gelişmemiştir. Bilançolarda vergiden önceki kârlar gösterilmektedir*" şeklinde açıklamalar yapılmıştır. Dönem başı ve dönem sonu sermayeleri arasındaki farkı oluşturan safi kârın vergileri de kapsadığı, gider niteliğinde bulunmadığı, ortaklık net kârının içinden ayrılan kısımla karşılanması gereken verginin safi kârdan düşülmesini gerektiren herhangi bir kanun hükmünün ve yeterli sebebin olmadığını savunan aksi yönde görüşler de vardır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Taner Gelegen, **Kurumların Gelir(Stopaj) Vergisi Matrahı Dışında Kalan Kanuni Yedek Akçeleri Yönünden Safi Kârın Anlamı,** İktisat ve Maliye Dergisi, C.XXI, S. 7, 1974, s. 289, 290.

[108] Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e**, s. 821(N. 1514).

ortağın net gelirinin, işletme net gelirinden vergi ve faizlerin çıkarılması sonrası geriye kalan geliri temel aldığını söyleyebiliriz[109].

GVK'nın 38. maddesinin 1. fıkrası ile KVK'nın 6. maddesinin 1. ve 2. fıkralarındaki hükümleri[110] birlikte ele aldığımızda, safi kazancın vergilendirmeye tabi tutulduğunu görmekteyiz. Öte yandan, vergi hukuku bakımından safi kârın tespiti ortaklıklar hukuku kapsamında dağıtıma konu edilen safi kârın tespitinden farklı olmaktadır. Zira vergi hukukuna göre safi kâr, bilanço safi kârından önceki yıl zararlarının düşülmesi ve fakat vergi yükümlülüğünün düşülmemesi suretiyle tespit edilmektedir[111]. Ancak bu tutarı ticaret hukuku ilkelerine tabi kâr dağıtımına esas alınacak tutar olarak nitelendirememekteyiz. Zira vergileri de içeren "kâr" miktarına gayri safi kâr, gayri safi bilanço kârı denilirken, vergilerin çıkarılmasından sonra kalan miktar daha basit haliyle ortaklıklar hukukuna özgü safi kârı teşkil etmektedir[112].

---

24 Temmuz 1966 tarihli, 66-537 sayılı Fransız Ticaret Şirketleri Reform Kanununun "Safi Kâr" başlıklı 344. madde hükmüne bakıldığında konu, "genel giderler ve her türlü amortisman ve karşılıklar dahil bütün diğer yükümlülükler indirildikten sonra iş yılının net bakiyesi safi kârı teşkil eder" şeklinde açıklanmıştır. Safi kâra ilişkin söz konusu tanımlama, kurumlar vergisi gibi şirketlerin esaslı mali yükümlülüklerinin safi kârın tespitinde indirilecek giderler arasında sayılması gerektiği görüşünü desteklemektedir. Bkz. Mahmut T. Birsel, **Yargıtay Kararlarının Işığı Altında Şirket Kârı Konusunda Anonim Şirket ile Pay Sahibi Arasında Menfaat Çatışması**, s. 50

[109] Halim Sözbilir, **a.g.e.**, s. 24.

[110] KVK'nın 6. maddesinin 1. ve 2. fıkraları, "*Kurumlar vergisi, mükelleflerin bir hesap dönemi içinde elde ettikleri safi kurum kazancı üzerinden hesaplanır. Safi kurum kazancının tespitinde, Gelir Vergisi Kanununun ticarî kazanç hakkındaki hükümleri uygulanır*" şeklinde kaleme alınmıştır.

[111] Gelirden doğan vergilere ilişkin Türkiye Muhasebe Standard hakkında 31 No.lu Tebliğ hükümlerinden aynı sonuca ulaşmak mümkündür. Bu Tebliğ kapsamında tanımlar başlığı altındaki, "*muhasebe kârı (muhasebe zararı)*" kavramı, vergi gideri öncesi dönem kârı (zararı) şeklinde ifade edilmiştir. Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere, kurumlar vergisi dahil diğer vergi yükümlülüklerinin bilanço kârından düşülmemesi vergi hukukuna yönelik kabul edilmesi gereken safi kâr tespit usulüdür.
Ancak kâr dağıtımında, yedek akçe ayrımında ve esas sermaye artırımında esas alınan safi kâr bakımından bu uygulamayı kabul etmek ve bu işlemlerde vergi hukuku bakımından tespit edilen safi kârı esas almak olanaksızdır. Çünkü TTK hükümlerine tabi şirketler için vergi hukuku prensiplerinin uygulanması yerinde değildir.

[112] Orhan Nuri Çevik, **Limited Şirketler Hukuku ve Uygulaması**, s. 478.

Halka açık anonim şirketler bakımından safi kârın tespitine yönelik olarak bilanço kârından indirilecek tutarların çok daha geniş kapsamlı ele alındığını görmekteyiz. Burada, kâr payı dağıtımına konu teşkil eden safi kâra ilişkin genel hükümler ("kazanç ve tasfiye payı" kenar başlığı altında TTK md. 455/1.f.[113], "kâr payı" kenar başlıklı TTK md. 470[114] ve "kâra iştirak" kenar başlıklı TTK md. 533/1.f.[115] hükümleri safi kârın ifade edildiği temel düzenlemelerdir) ile SerPK'nın 15. maddesinin 2. fıkrası[116] ve SPK Seri: IV, 27 No.lu Tebliğin tebliğinin 4. ve 5. madde hükümleri[117] birlikte değerlendirilmelidir. Söz konusu düzenlemeler uyarınca, pay sahiplerine dağıtılabilecek safi kâr rakamının tespiti için, bilanço kârından, varsa öncelikle geçmiş yıl zararının[118], ardından başta kurumlar

---

[113] TTK md. 455/1.f. hükmüne göre, "*Her pay sahibi, kanun ve esas mukavele hükümlerine göre pay sahiplerine dağıtılmaya tahsis olunan safi kazanca, payı nispetinde iştirak hakkını haizdir*". Mevcut düzenleme yeni TTK md. 507/ 1.f. hükmünde, "*Her pay sahibi, kanun ve esas sözleşme hükümlerine göre pay sahiplerine dağıtılması kararlaştırılmış net dönem kârına, payı oranında katılma hakkını haizdir*" şeklinde kaleme alınmıştır.

[114] TTK md. 470 hükmüne göre, "*Kâr payı ancak safi kardan ve bu gaye için ayrılan yedek akçelerden dağıtılabilir*". Mevcut düzenleme yeni TTK md. 509/ 2.f. hükmünde, "*Kâr payı ancak net dönem kârından ve serbest yedek akçelerden dağıtılabilir*" şeklinde kaleme alınmıştır.

[115] TTK md. 533/1.f. hükmüne göre, "*Şirket mukavelesinde aksine hüküm bulunmadıkça ortaklar, sermaye koyma borçlarını yerine getirdikleri nispette, yıllık bilançoya göre, elde edilmiş olan safi kârdan pay alırlar*". Mevut düzenleme yeni TTK md. 608/ 1. f. hükmünde "*Kâr payı, sadece net dönem kârından ve bunun için ayrılmış yedek akçelerden dağıtılabilir. Kâr payı dağıtımına ancak, kanun ve şirket sözleşmesi uyarınca ayrılması gereken kanunî yedek akçelerle, şirket sözleşmesinde öngörülmüş yedek akçeler ayrıldığı takdirde karar verilebilir*" şeklinde kaleme alınmıştır.

[116] SerPK md. 15/2.f. hükmü, "*Yönetim kurulu üyeleri ile memur, müstahdem ve işçilere kârdan pay dağıtılabilmesi için esas sözleşmede hüküm bulunması şarttır. Yasa hükmü ile ayrılması gereken yedek akçeler ve esas sözleşmede pay sahipleri için belirlenen birinci temettü ayrılmadıkça başka yedek akçe ayrılmasına, ertesi yıla kar aktarılmasına ve yönetim kurulu üyeleri, memur, müstahdem ve işçilere kârdan pay dağıtılmasına karar verilemeyeceği gibi, belirlenen birinci temettü ödenmedikçe bu kişilere kârdan pay dağıtılamaz*" şeklindedir.

[117] SPK Seri: IV, 27 No.lu Tebliğde yer alan 4. ve 5. madde hükümlerinin 1. fıkralarında TTK'dakine benzer düzenlemelere yer verilerek, ortaklıkların alacakları birinci kâr payı tutarının, hesap dönemi kârından kanunlara göre ayrılması gereken yedek akçeler ile vergi, fon ve mali ödemeler ve varsa geçmiş yıl zararları düşüldükten sonra kalan dağıtılabilir kâr üzerinden hesaplanması gerektiği ifade edilmiştir.

[118] Yeni TTK'ya ilişkin hükümet tarafından adalet komisyonuna sunulan kanunun gerekçe metninde, "*...anonim şirkette, yıllık bilançoda geçmiş yıl zararı/zararları varken, yıllık kâr dağıtılamaz. Bu yasak sermayenin korunması gereğidir ve anonim şirketlere ilişkin evrensel bir kuraldır*" şeklinde yapılan açıklamalardan mevcut kârdan geçmiş yıl zararının karşılanması sonrasında dağıtılılabilecek safi kâra ulaşılabileceği sonucu çıkmaktadır. Gerekçe metni için bkz. Çevrimiçi, http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf, 20. 04. 2009, s. 189. Ayrıca bkz. Oğuz İmregün, **Kara Ticareti Hukuku Dersleri (Genel Hükümler-Ortaklıklar-Kıymetli Evrak)**, s. 191; Rüştü Erimez, **Vergi Hukuku ve Özel Hukuk Açısından Şirketlerde Kâr Dağıtımı ve Yedek Akçeler,** s.149'da; "*sermaye şirketlerinde bilanço dönemi kârı ticari bilançolarda geçmiş yılların kâr veya zarar bakiyeleri de nazara alınmak suretiyle tespit edildiğinden, geçmiş yıl zararları kârın saptanmasında nazara alınmaktadır. Hal böyle olunca*

vergisi ve tüm vergilerin, daha sonra birinci tertip kanuni yedek akçelerin, ana sözleşme ile öngörülen yedek akçelerin, müstahdem ve işçiler yararına ayrılan yardım akçelerinin, daha sonra yönetim kurulu üyelerinin ve diğer kimselerin kazanç paylarının, intifa senedi sahipleri ile kâra iştirakli tahvil sahiplerinin kâr paylarının düşülmesi gerekmektedir[119].

3. Safi Kârın Hesaplanması Bakımından Bilanço

a. Bilanço

Bilanço, işletmelerin aktif ve pasifinde yer alan kıymetlerin, değerleri de dikkate alınarak, ayrıntılı ve karşılıklı olarak birleştirilmiş özetidir. Bu karşılaştırmada, bilançonun aktifinde mevcutlar ile alacaklar ve varsa zarar, pasifinde ise borçlar, sermaye ve kâr gösterilmektedir[120]. İki hesap devresi başlangıcı arasında ortaklığın malvarlığında meydana gelen ve daha yeni tarihli hesap devresi lehine oluşan fark ise bilanço kârını oluşturur[121]. Ancak bilanço kârı; bilançonun pasif tablosuna ilişkin bir kalem olup, yıllık kârla birlikte varsa geçmiş yıllardan aktarılmış kâr ve yedek akçelerden meydana gelir ve rakam olarak safi kârdan farklı sonuç verir[122].

İşletmelerin ticari anlamdaki her faaliyeti bilançolara kaydedilmek zorunda olup, bu şekilde aktif ve pasif kalemlerdeki değişiklikler takip edilerek işletmenin sadece belirli bir döneme ilişkin anlık mali durumunun resmi çekilmiş olur[123]. Anonim ortaklık işletmesinin bir yıllık faaliyetinin sonucunu kazanç ve zarar olarak tespit etmek amacıyla hazırlanan

---

ticari bilançolarda safi kârdan geçmiş yıl zararının düşülmesi söz konusu olmamaktadır" denilerek konu açıklığa kavuşturulmuştur.

[119] Erdoğan Moroğlu, **Anonim Ortaklıklarda Esas Sermaye Artırımı,** s. 227, 228.

[120] Mehmet Ali Özyer, **a.g.e.,** s. 325.

[121] Oğuz İmregün, **Anonim Ortaklıklar,** s. 291.

[122] Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.,** s. 811(N. 1489 a).

[123] Gökhan Belge, **Dönem Sonunda Düzenlenmesi Gereken Mali Tablolar**, Vergi Dünyası, S. 340, Aralık, 2009, s. 174.

bilançoya ise "yıllık bilanço" adı verilir[124]. Yıllık bilanço ile belirli bir faaliyet yılı içindeki başarı (kâr ya da zarar) durumunun ortaya konulması amaçlanarak bu sayede şirketlerin faaliyet sonuçları saptanmış olur[125]. Envanterin bir özeti niteliğinde olan bilançonun asıl fonksiyonu, şirket hesaplarının düzgün ve dürüst muhasebe ilkelerine uygun bir biçimde dengelenmesi ile sonuç açıklaması yapılması ve işletmenin belirli bir tarihte sahip olduğu varlıklar ile bu varlıkların sağlandığı kaynakların mali tablo şeklinde gösterilmesidir[126]. Bu bağlamda, TTK'nın 362. maddesinin 1. fıkrasında bilanço, şirket faaliyetleri ile ilgili bilgi alma hakkına sahip olan ortakların inceleyebilmesi adına pay sahiplerine sunulması gereken belgeler arasında sayılmıştır[127].

Yönetim kurulunun kâr payı dağıtımına ilişkin önerisini değerlendirecek olan genel kurulun bu konuyu karara bağlamadan önce bilançoyu onaylamış olması gerekir[128]. Bu bağlamda, muayyen müddet içinde geçen iş yılına ait bilânçoyu kanun hükümleri gereğince düzenlemek ve genel kurul toplantısından en az on beş gün önce pay sahiplerinin incelemesine sunmak, yönetim kurulunun görevleri arasında sayılmıştır (TTK md. 325).

---

[124] Şükrü Yıldız, **a.g.e.**, s. 143.

[125] Mahmut T. Birsel, **Anonim Şirketler Hukukunda Kâr Kavramı**, s. 23; Gönen Eriş, **Anonim Şirketler Hukuku**, s. 764; Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 801 (N. 1466); Ünal Tekinalp, **a.g.e.**, s. 80.

[126] Fahiman Tekil, **a.g.e**, s. 625; Hayrullah Doğan, Hasan Yalçın, **a.g.e.**, s. 16.

[127] Bkz. yeni TTK'nın 437. maddesinin 1. fıkrasında yer alan, "*her pay sahibi, gideri şirkete ait olmak üzere gelir tablosuyla bilançonun bir suretini isteyebilir*" şeklindeki düzenleme ile pay sahiplerinin bilançoya ilişkin bilgi alma hakları aynen korunmuştur.

[128] Ünal Tekinalp, **Azınlığın Bilançosunun Onaylanmasına İlişkin Müzakerenin Ertelenmesi İstemi-Sorunlar, Düşünceler**, Ord. Prof. Dr. Ernst Hirsch'e Armağan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası (Özel Sayı), C. 42, S.1-4, 1977, s. 237; Hayri Domaniç, **Anonim Şirketler,** s. 629; Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 801 (N. 1467); Zafer Saka, **a.g.e.**, s. 321; Soner Atlaş, **Anonim Şirketlerde Bilançonun Tasdiki Ertelenebilir mi?**, Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog, S. 267, Temmuz, 2010, s. 84; Bünyamin Öztürk, Güray Öğredik, **Sermaye Şirketlerinde Kurumlar Vergisi ve Kâr Dağıtımı**, Maliye ve Hukuk Yayınları, 2. b., Ankara, 2008, s. 185; Mehmet Gür, **a.g.e.**, s. 537; Fahiman Tekil, **a.g.e.**, s. 353; Hamdi Yasaman, **Şirketler Hukuku ve Sermaye Piyasası Hukuku ile İlgili Makaleler, Mütalalar, Bilirkişi Raporları**, s. 101-103; Mahmut T. Birsel, **Anonim Şirketlerde Azınlık Hakları**, İmran Öktem'e Armağan, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No. 275, Ankara, 1970, s. 640.

Bilançonun düzenlenmesi görevi, yönetim kurulu üyelerinin birlikte yerine getirmesi gereken görevler arasında kabul edilir[129].

Ticaret hukuku ile vergi hukukunda bilanço hususunda ayrı düzenlemelere yer verilmiş olması, işletmelerin iki farklı bilanço usulü uygulamalarına ve ayrı yıllık bilançolar düzenlemelerine sebep olmaktadır. Ticaret Kanunu hükümlerine göre hazırlanan ticari bilançonun düzenlenme kaideleri, ticaret hukuku kurallarına tabi olması ve alacaklılar ile üçüncü kişileri korumak amacına hizmet etmesi sebebiyle esnek iken, mali bilançonun düzenlenmesinde esas alınan ve Vergi Usul Kanunu'nda yer alan kurallar vergi alacağını tespit etmeye yönelik olması sebebiyle, katı ve belirgindir[130]. İki bilanço türünün farklı nitelikte kurallara tabi olması, her iki bilanço çerçevesinde tespit edilecek kârı tutarlarını da farklılaştıracaktır. Bu çerçevede, türlerine göre kâr tutarlarının değişkenlik göstermesi kısa da olsa bu bilançoların tanımı, amacı ve temel farklılıkları üzerinde durulmasını gerektirmektedir.

b. Ticari ve Mali Bilanço

Mali ve ticari bilanço ayrımının bu iki bilanço türünün amaçları arasındaki farklılık sebebiyle ortaya çıktığı söylenebilir. Ticari bilançonun izlediği gaye, olumlu veya olumsuz sonucu açıklamak suretiyle ortaklıkların belirli bir hesap dönemine ilişkin ticari sonuçlarını ve ortaklara dağıtılacak kâr miktarını ortaya koymaktır[131]. Beyan edilecek verginin matrahını belirleyebilmek ise, "mali bilanço" türünün ortaya çıkmasını gerektirmiştir. Bu gerekçe, ortaklıkları, biri VUK hükümlerine uygun, diğeri de ticari nitelikte iki ayrı bilanço

---

[129] Orhan Çevik, **Anonim Şirketler (İkinci Kitap),** Tisa Matbaacılık, Ankara, 1975, s. 47, 48.

[130] Örneğin, mali bilançonun esnek kurallara tabi olmaması ve sabit sonuçlar vermesi sebebiyle, uygulamada bankaların ve diğer mali kurumların işletmelerin kredi taleplerini incelerken ticari bilançoya göre mali bilançoya daha çok itibar gösterdikleri belirtilmektedir. Bkz. Mualla Öncel, Ahmet Kumrulu, Nami Çağan, **Vergi Hukuku,** 17. b., Turhan Kitebevi, Ankara, 2009, s. 268.

131 Ünal Tekinalp, a.g.e., s. 64.

hazırlanmaya yöneltmiştir. Bu şekilde bir uygulamada, mali bilanço sadece vergi yükümlülükleri, ticari bilanço ise ortaklığın gerçek ticari durumu bakımından esas alınır[132].

Görüldüğü üzere, amaçları bakımından farklılaşan ve bu sebeple tatbikatta ayrıma gidilen bilançolardan şirketin yıllık iş dönemi sonundaki hesap durumunu belirleyenler "Ticari Bilanço", vergi hukuku açısından şirketin mali yükümlülüklerini belirleyenler ise "Mali Bilanço-Vergi Bilançosu" olarak adlandırılmaktadır[133]. Kısaca, ticaret hukuku ve belirli mevzuat hükümleri esas alınarak düzenlenen bilançolar ticari bilanço, vergi hukuku kurallarına göre hazırlanan bilançolar da mali bilanço olarak tanımlanabilir.

Bilanço türlerinden de anlaşılacağı gibi ticaret hukuku kârı dağıtım, vergi hukuku ise kârı sadece ödenecek vergi açısından ele alır. İşte bu sebeple, işletme bünyesinde ticari ve mali kâr adı altında iki farklı kâr değeri ortaya çıkmaktadır[134]. Mali kârın ticari kâra göre farklı çıkması ise vergi hükümlerinin matrahın düşük olmasını önleyici mahiyette kaleme alınmasından kaynaklanmaktadır. Burada, mali kârın tespitinde esas alınan mali bilanço aslında kendisine ticari bilançoyu esas alır[135]. Zaten ticari bilanço üzerinde kendi amacına uygun değişiklikler yapılarak vergi matrahını ortaya koyan mali bilançoya ulaşılır[136]. Dolayısıyla, işletmenin gerçekteki tek bilançosunun ticari bilanço olduğunu, ticari bilanço üzerinden vergi kanunlarının ilgili hükümlerinin esas alınması suretiyle de vergilendirilecek

---

[132] Oğuz İmregün, **Anonim Ortaklıklar**, s. 292.

[133] Bahir Mazhar Erüreten, **a.g.e.**, s. 510. Mali bilançoyu vergi bilançosu olarak tanımlamak mümkündür. Vergi bilançosu kavramı kullanımı için bkz. Şaban Kayıhan, **a.g.e.**, s. 573; Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 800'de (N. 1465), "*...bu bilançoya, vergi matrahını saptama bilançosu da diyebiliriz*" denilmiştir.

[134] Rüştü Erimez, **Şirketlerde Kâr Dağıtımı, Yedek Akçeler ve Vergileme**, s. 89.

[135] KVK'nın 6. maddesi uyarınca, kurumlar vergisi yükümlülerinin bir hesap dönemi içerisinde vergilendirme konusu edecekleri safi kurum kazançları, ticari kazançların belirlenmesine ilişkin GVK'da yer alan ilgili hükümler esas alınarak tespit edilmektedir. Bu bağlamda, bilanço esası bakımından ticari kazancın teşebbüsteki öz sermayenin hesap dönemi sonunda ve başındaki değerleri arasındaki müspet fark olduğunu düzenleyen GVK md. 38/ 1.f. hükmü dikkat çekmektedir. GVK'da yer alan bu hüküm aslında yıllık şekilde ticari bilanço düzenlenmesini öngören ticaret hukuku ilkeleri ile denklik sağlaması bakımından önemlidir.

[136] Ünal Tekinalp, **a.g.e.**, s. 60, 61.

kazancın tespit edildiğini ifade edebiliriz[137]. Bu nedenle, vergi matrahına ulaşabilmek amacıyla düzenlenen mali bilançoyu ticari bilançodan tamamen bağımsız bir bilanço olarak nitelendirmek doğru olmaz.

Bilanço esasına göre defter tutan teşebbüs ve işletmeler, faaliyet ve sonuçlarının sağlıklı ve güvenilir bir biçimde muhasebeleştirilmesi amacıyla 1 numaralı Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği[138] (MSUGT) kapsamında yer alan usul ve esaslara uyma yükümlülüğü altındadır. Söz konusu usul ve esaslar, vergi mevzuatı ve uygulamasından tamamen bağımsız olarak, vergisel kaygılar ön planda tutulmaksızın hazırlanmıştır. Bu nedenle, MSUGT düzenlemeleri bazen yürürlükte olan vergi mevzuatına ters düşebilmektedir[139]. Bu bağlamda, MSUGT çerçevesinde gerçekleştirilen muhasebe kayıtları ile hazırlanan bilanço, ticari bilançoyu oluşturmaktadır. Mali kâr hesaplamasının ise, ticari bilançoya esas kayıtlara göre ayrı bir hesap tablosu düzenlenmesi suretiyle yapılabileceğini söyleyebiliriz. Zaten bu tablo esas alınarak hazırlanan bilanço da mali bilançoyu oluşturmaktadır.

Ticari ve mali bilanço değerleri; değerlemeye ilişkin hükümlerde[140], kanunen kabul edilmeyen giderlerde[141], hesap dönemine ilişkin kâr üzerinden ödenen kurumlar vergisi ile

---

[137] Rüştü Erimez, **Şirketlerde Kâr Dağıtımı, Yedek Akçeler ve Vergileme,** s. 87; Mehmet Küçükince, **Sermaye Şirketlerinde Kurumlar Vergisi ve Stopaj Matrahlarının Tespiti**, Tisa Matbaacılık Sanayi, Ankara, 1976, s. 102; Cem Tekin, **Bilanço Esasına Göre Defter Tutan Gelir Vergisi Mükelleflerine Ait Ticari Kârdan Mali Kâra Ulaşmak İçin Yapılan Hesaplamayı Gösterir Bildirim,** Vergi Sorunları, S. 162, Mart, 2002, s. 106; Hayrullah Doğan, Hasan Yalçın, **a.g.e.,** s. 30.

[138] 26 Aralık 1992 tarih ve 21447 (1.Mükerrer) sayılı Resmi Gazetede'de yayımlanmıştır.

[139] Şerafettin Sevim, **a.g.m.,** s. 160.

[140] Değerleme, bir işletmenin varlığını meydana getiren aktif ve pasif elemanların belirli bir tarihteki değerini saptama işi olarak tanımlanır. Bkz. Rasim Saydar, **Ticari ve Mali Bilançolar**, Sermet Matbaası, İstanbul, 1961, s. 21. Ayrıca bkz. S. Ateş Oktar, **Vergi Hukuku,** Türkmen Kitabevi, 4. b., İstanbul, 2009, s. 224'de, "*... değerleme, vergi matrahlarını oluşturan ekonomik değerlerin belirtilmesi işlem ve sürecini ifade etmektedir*"; Selim Kaneti, **a.g.e.,** s. 206'da, "*...vergi bilançosu, VUK'daki veya ilgili vergi kanunlarındaki değerleme ölçülerine göre, ticari bilanço ise, ticaret kanunundaki değerleme ölçülerine göre yapılan bilançolar olacaktır*"; Kenan Bulutoğlu, **Türk Vergi Sistemi**, Batu Türkeli Yayıncılık, 8. b., İstanbul, 2004, s. 298'de, "*...değerleme ile ilgili hükümler Türk Ticaret Kanunu ile Sermaye Piyasası Kanunu'nda da yer almakla birlikte, korunan yararların farklılığı, vergi kanunlarında tanımlanan*

vergi cezaları, her türlü para cezaları, gecikme faizi ve gecikme zammı tutarlarının indirim

---

değerleme kavramını diğer kanunlarda tanımlanan değerleme kavramından ayırır" denilerek değerleme kavramı ve uygulanma alanına göre değerleme hükümlerinin farklılaşabileceği üzerinde durulmuştur. Ayrıca ticaret hukukunda yer alan değerleme ölçüleri hakkında ayrıntılı açıklamalar için bkz. Ünal Tekinalp, **a.g.e.,** s. 125 v.d.

Ticari ve mali bilançolar arasındaki en önemli fark, her iki bilançoda da yer almakta olan iktisadi kıymetlerin değerlemeye ilişkin farklı kurallara tabi olmasıdır. Değerleme, vergi hukukunda olduğu kadar ticaret hukuku bakımından da önem taşır. Vergi hukuku ve ticaret hukuku çerçevesinde uygulanan değerleme ölçüleri, birbirine benzer olsa da vergi matrahının tespitinde ticaret hukukunda yer alan değerleme ölçüleri dikkate alınamaz. Zira vergi matrahının tespitinde esas alınacak mali bilançolar, VUK'da yer alan ve ticari bilançonun tabi olduğu değerleme ilkelerine göre esnek olmayan değerleme ölçülerine tabidir. VUK, mali bilançoda yer alacak iktisadi kıymetin kendilerine özgü niteliklerini de dikkate alarak tabi olacakları değerleme ölçülerini kesin olarak tespit etmiştir. Yükümlülerin kişisel değerlendirmelerine göre sübjektif bir değerleme usulüne engel olunmuştur. Bu suretle, mali bilanço çerçevesinde ortaya çıkan kârın değişken nitelikte olmasının önüne geçilmiştir. Ticaret hukukunun değerlemeye ilişkin hükümlerinde esneklik bulunması ise, işletmelerin değişik kârlar üzerinden ticari bilançolar düzenlemelerine sebebiyet verebilmektedir. Şirkete dahil edilen varlıkların maliyet bedelini geçmemek üzere değerlenebileceği ve bu değerler üzerinden bilançoya geçirilebileceği TTK'nın 460. maddesinin 1. fıkrasında ifade edilmiştir. Bu şekilde aslında işletme varlığının gerçek değerinden fazla gösterilmesine müsade edilmiştir. Konu bkz. Rüştü Erimez, **Şirketlerde Kâr Dağıtımı, Yedek Akçeler ve Vergileme,** s. 88'de, *"...işletmeler, kanunda belli edilen üst sınırı aşmamak koşulu ile aktif kıymetlerini diledikleri değerleme ölçü ve yöntemi ile değerlemekte serbesttirler. Aktif kıymetlerin değerlenmesinde, farklı değerleme ölçülerinin kullanılması, dönem kârının farklı olması sonucunu doğurmaktadır. Ticaret Kanunu'nda değerleme ile ilgili hükümlerin esnek oluşu işletme idarecilerine, duruma ve izlenilen işletme politikasına göre, dönem kârını çok veya az gösterme olanağını sağlamaktadır"* şeklinde açıklanmıştır.

[141] KVK'nın 11. maddesindeki kurumlar vergisi matrahı tespitinde kanunen kabul edilmeyen giderler arasında sayılan her unsur mali bilanço bakımından olmasa da ticari bilanço bakımından hasılata dahil edilmesi gereken değerler arasında yer alır. Örneğin KVK'nın 11. maddesinin 1. fıkrasında yer alan a), b) ve c) bendleri uyarınca, kurumlar vergisi yükümlülerinin öz sermayeleri üzerinden ödedikleri veya hesapladıkları faizleri, örtülü sermaye kapsamında mevzuatta yer alan sınırı aşan borç kısmı için ödedikleri veya hesapladıkları faizleri, kur farklarını ve benzeri giderleri, transfer fiyatlandırması yoluyla dağıttıkları örtülü kazançları, mali bilançolarını düzenlerken işletme gideri olarak değerlendirmeleri söz konusu değildir. Ancak, aynı tutarların ticari bilançolarda işletme gideri olarak hasılattan indirilebilmesinde herhangi bir yasal engel bulunmamaktadır. Konu hakkında bkz. Çağatay Yüce, Kürşat Ataç, **Örtülü Kazanç Dağıtımına İlişkin Tarhiyat Yapılabilmesi İçin Gider Yazma Şartının Gerçekleşmesi Gerekir,** Vergi Dünyası, S. 336, Ağustos, 2009, s. 84'de, *"...örtülü kazanç dağıtımına ilişkin kurumlar vergisi açısından eleştiri, temel olarak bir gider reddidir. Bir giderin reddedilmesi için de sonuç hesaplarına intikal ettirilerek mali kârın hesaplanmasında dikkate alınması gerekmektedir. Örneğin ticari kazançla ilgisi olmayan bir giderin, kurumlar vergisi beyannamesinde ticari bilanço kârına eklenmesi halinde, mali kâr aşınmadığından, kurumlar vergisi yönünden eleştirilecek bir husus bulunmadığını düşünmekteyiz"* şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Yine şirketin derneklere, gerçek ve tüzel kişilere yaptığı bağış ve yardımların tamamı ticari bilançolar bakımından gider özelliği taşısalar da aynı bağış ve yardımların mali bilançolar bakımından gider kabul edilebilmesi için bunların KVK'nın 10. maddesinde yer alan 1. fıkranın c) ve ç) bendlerinden, d) bendinin 10 numaralı alt bendinden, e) veya f) bendlerinden birine uygun şekilde yapılmış olması gerekmektedir. Örneğin, kurumlar vergisi mükelleflerinin genel ve özel bütçeli kamu idarelerine, il özel idarelerine, belediyelere ve köylere, Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflara ve kamu yararına çalışan dernekler ile bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetinde bulunan kurum ve kuruluşlara makbuz karşılığında yapılan bağış ve yardımların toplamının o yıla ait kurum kazancının sadece % 5'ine kadar olan kısmı kurum kazancından indirilebilmektedir (KVK md. 10/1.f, c) bendi).

konusu yapılmasında[142] ve son olarak yedek akçeler[143] ile amortismanlarda[144] birbirinden farklılaşabilmektedir[145].

---

[142] KVK'nın 11. maddesinin 1. fıkrasında yer alan d) bendi uyarınca, şirketlerin ödediği kurumlar vergisi ile her türlü para cezaları, gecikme faizi ve gecikme zammı tutarları kurumlar vergisi matrahının tespitinde indirim konusu yapılamamaktadırlar. Bu nedenle, yukarıda ifade edilen tutarların mali bilançolarda gider olarak değerlendirilmesi söz konusu olmaz. Ancak aynı tutarların ticari bilançolar bakımından gider olarak değerlendirilebileceğini belirtmeliyiz.

[143] KVK'nın 11. maddesinin 1.fıkrasında yer alan ç) bendinde, "*Her ne şekilde ve ne isimle olursa olsun ayrılan yedek akçeler (Türk Ticaret Kanununa, kurumların kuruluş kanunlarına, tüzüklerine, ana statülerine veya sözleşmelerine göre safi kazançlardan ayırdıkları tüm yedek akçeler ile Bankacılık Kanununa göre bankaların ayırdıkları genel karşılıklar dahil)*" ifadesine yer verilmiştir. Bu düzenleme ile kanun koyucu, yedek akçeleri mali bilançolarda indirime konu edilemeyecek giderler arasında kabul etmiştir. Ancak, ticari bilançolar bakımından yedek akçeler gider olarak değerlendirilmektedirler.

[144] İşletmede kullanılan iktisadi kıymetlerde belirli bir hesap dönemi itibariyle meydana gelen değer kaybının, söz konusu hesap döneminin giderleri arasında yazılması veya hesap döneminde üretilen malların maliyet bedellerine eklenmesi amortismanın konusunu teşkil eder. Bkz. Rüştü Erimez, **Muhasebe: Değerleme ve Mali Tablolar,** Üçer Matbaacılık, İstanbul, 1975, s. 264. Vergi hukuku bakımından şirketlerin sabit kıymetleri üzerinden ayrılan amortismanların sınırları belirlenmişir. TTK'da "devamlı tesisat" kenar başlığını taşıyan 460. maddenin 1. fıkrasında yer alan, *"gayrimenkuller, binalar, enerji santralleri, makineler, nakil vasıtaları, alet ve edevat ve mobilya gibi devamlı surette işletmede kullanılan tesisler halin icabına göre münasip olan tenzilat yapıldıktan sonra en fazla maliyet değerleri üzerinden bilançoya geçirilir. Haklar, imtiyazlar, ihtira beratları, hususi imal ve istihsal usulleri, ruhsatnameler, markalar ve bunlara benzer sair kıymetler hakkında dahi aynı hüküm caridir"* şeklindeki hükümde yer alan "münasip olan tenzilat" ifadesinin ise, şirketlere vergi hukukunda kabul edilen üst sınırın üstünde ya da altında amortisman ayırmak olanağı getirdiği belirtilmektedir. Söz konusu duruma bkz. Mualla Öncel, Kumrulu, Çağan, **a.g.e.**, s. 268'de, *"...vergi hukuku kurallarının ticaret hukuku kurallarından farklılaştığı başlıca yönler değerleme kuralları, gelirden indirilebilecek ve indirilemeyecek gider unsurları, amortisman hükümleri ile vergi muaflık ve istisnalarıdır"* şeklinde değinilmiştir. Kısaca, hasılattan indirilebilecek amortisman tutarlarının ticaret hukuku ve vergi hukukunda farklı kurallara tabi olması, mali ve ticari bilançoda gösterilecek olan gider niteliğindeki amortisman tutarlarında farklılık oluşturmaktadır. Bkz. Yaşar Karayalçın, **a.g.e.,** s. 192. Konu hakkında bkz. Rüştü Erimez, **Şirketlerde Kâr Dağıtımı, Yedek Akçeler ve Vergileme,** s. 94, 95'de, *"...işletmenin güttüğü amortisman politikasına uygun gördüğü amortisman nisbetlerinin uygulanabileceği anlamını çıkarmak mümkündür. Bazı şirket ana sözleşmelerinde amortismanlar hakkında da hükümler bulunduğu göz önünde tutulacak olursa, bu yargının hatalı olmadığı sonucuna varılır. Buna göre, işletmeler, izledikleri işletme ve amortisman politikasına uygun olarak, vergi hukukunda kabul edilen üst sınırın üstünde ya da altında amortisman ayırmak olanağına sahip bulunmaktadırlar"* denilmiştir. Ancak belirtmemiz gerekir ki, yeni TTK kapsamında vergi hukukunda geçerli olan amortisman oranları dışında farklı amortisman oranları üzerinden ayrım yapılmasını sağlayan mevcut TTK'nın yukarıda değindiğimiz 460. maddesinin 1. fıkrasınadaki hükme benzer bir düzenlemeye yer verilmemiş olduğunu görmekteyiz. Bu nedenle, yeni TTK'nın yürürlüğe girmesi ile birlikte şirketlerin artık sabit kıymetlerine ilişkin amortismanları tamamen vergi hukukunda kabul edilen oranlara göre ayırmaları gerektiğini söyleyebiliriz.

[145] Ayrıntılı bilgi için bkz. Rüştü Erimez, **Vergi Hukuku ve Özel Hukuk Açısından Şirketlerde Kâr Dağıtımı ve Yedek Akçeler,** s. 91-99; Nazmi Karyağdı, **a.g.e.,** s. 69, 70; İslam Çankaya, **Dönem Kârının Vergilendirilmesi, Dağıtımı, Muhasebesi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 1995, s. 145; Ahmet Atik, Nazmi Karyağdı, **a.g.m.**, s. 16.

Yukarıda açıklandığı üzere, mali kârın tespitinde dönem kazancına ilave edilen ve vergi kanunlarına göre kabul edilmeyen giderler ticari kârın tespitinde gider olarak dikkate alınabilecektir. Bu çerçevede, kâr payı dağıtımında ticari kârın esas alınması ve ticari kârın mali kârdan farklı sonuçlar vermesi, dağıtılacak kâr tutarının tespitinde hatalı uygulamalara sebep olabilecektir. Öte yandan, dağıtıma esas alınacak kârın tespitinde gider olarak gösterilen kalemlerin matrah tesptinde de hatalı şekilde gider olarak kaydedilmesi kayıt dışı bırakılmış bir hasılat tutarı yaratmaktadır. Kayıt dışı hasılat ise, matrah farkına sebep olur. Eksik matrah üzerinden hesaplanan kurumlar vergisi de dağıtılacak kârın safi tutarının gerçeğe aykırı şekilde belirlenmesine yol açar. Zira daha önce de belirttiğimiz üzere, safi kârın tespitinde kurumlar vergisi tutarı indirilecek değer unsurları arasında yer alır.

Günümüzdeki muhasebe sistemi; vergi yasalarının öngörüleri doğrultusunda değil, tekdüzen muhasebe sisteminin öngördüğü ilke ve kurallar çerçevesinde sürdürülmektedir. Ortaklıkların uyguladığı bu muhasebe sistemi ile hesap dönemi sonunda düzenlenecek gelir tablosu ve bilançoda görünecek kâr, vergi matrahı ya da mali kâr değil, ticari yaşamın doğal akışı sonucunda ortaya çıkan dönemin gerçek kârı, yani ticari kârı oluşturur[146]. Mali kârı tespit etmek için yukarıda belirttiğimiz ticari kâr-mali kâr ayrımını oluşturan farklılıklar dikkate alınmalıdır.

III. Yedek Akçe Kavramı

A. Genel Olarak Yedek Akçe Kavramı ve Amacı

Şirketlerin ekonomik bakımdan faaliyetlerine istikrarlı bir şekilde devam edebilmesi mali yapılarının sağlam olması ile gerçekleşebilir. Mali yapısını kuvvetlendirmeye amaçlayan işletmeler ise, faaliyet dönemini kârlı sonuçla kapatması durumunda kârın belirli

[146] İslam Çankaya, **Zarar Eden Şirketlerde Ticari Kâr-Mali Kâr Ayrımı**, Vergi Dünyası, S. 163, Mart, 1995, s. 91.

bir kısmını pay sahiplerine dağıtmayarak şirket bünyesinde tutmak şeklinde mali tedbirlere başvurmalıdır[147]. Söz konusu husus dikkate alınarak kanun koyucu tarafından ticari faaliyette sürekliliği sağlamak maksadıyla, belirli dönemler ve oranlar itibariyle kazanç tutarlarının işletme dışarısına aktarılmayarak içerde tutulması zorunluluğu ve seçeneği getirilmiştir. Bu bağlamda; özkaynaklar[148] bünyesini sağlam tutmak, işletmelerin devamlı olarak faaliyet göstermesini, gelişmesini sağlamak, pay sahiplerinin ve alacaklıların haklarını korumak amaçlarıyla ortaklık kazancından ayrılarak şirket bünyesinde tutulan yedekler vardır[149]. Yedek akçe ayrılması olarak adlandırılan bu işlemler, bir kısım şirket kârının dağıtılmaması veya eksik gösterilmesi suretiyle şirkete değer konulması şeklinde gerçekleşir[150].

Çeşitli kaynaklardan elde edilen safi kârdan, pay sahiplerine ve diğer hak sahiplerine dağıtılmayarak, yasa, ana sözleşme ve genel kurul kararı dayanak alınarak ortaklıkta alıkonulmuş olan esas sermayeyi aşan malvarlığı, ekonomik yaşamda "özel bir malvarlığı" olarak anlaşılan yedek akçeleri oluşturmaktadır[151]. Dolayısıyla yedek akçeyi kısaca, "ortaklık esas sermayesini aşan net malvarlığı" şeklinde tanımlamamız mümkündür[152]. Yedek akçelerin oluşması, söz konusu ortaklık kârının gerçeklemesi ile bu

---

[147] Orhan Nuri Çevik, **Uygulamada Şirketler Hukuku,** s. 383; Ovidiu Constantin Bunget, **a.g.m.,** s. 819.

[148] Özkaynaklar, işletme bilançosunun aktifinde yer alan iktisadi kıymetlerin değerleri toplamından borçların düşülmesi suretiyle bulunacak tutarı ifade eder ve toplam sermaye içerisinde ayrı bir bölüm halinde yazılır. Bkz. Rüştü Erimez, **Şirketlerde Kâr Dağıtımı, Yedek Akçeler ve Vergileme,** s. 38; Oktay Güvemli, **İşletmelerde Finans Yönetimi (Varlıkların Yönetimi),** Cilt I, İstanbul, 1984, s. 4.

[149] Yılmaz Benligiray, Nurten Erdoğan, **Muhasebe Uygulamaları,** Açıköğretim Fakültesi Yayınları No: 478, Eskişehir, 1995, s. 134.

[150] Mahmut T. Birsel, **Anonim Şirketler Hukukunda Kâr Kavramı,** s. 42.

[151] Hasan Pulaşlı, **a.g.e.,** s. 925.

[152] Ünal Tekinalp, **a.g.e.,** s. 245; Şaban Kayıhan, **a.g.e.,** s. 566, 577; Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.,** s. 814 (N. 1490); Yahya Deryal, **Ticaret Hukuku,** 6. b., İber Ofset, Trabzon, 2002, s. 328; Erdoğan Moroğlu, **Anonim Ortaklıklarda Esas Sermaye Artırımı,** s. 209. Ayrıca bkz Fahiman Tekil, **a.g.e.,** s. 644'de, *"...yedek akçeler bilanço aktifinde spesifik şekilde izi olmayan bir net aktif unsuru, pasifinde ise - Amerikan Hukukundan gelen bir deyimle-bir "ek sermaye" (Capital surplus) rolü içindedir. Esasen bilançonun pasifinde esas sermayenin yansıra şirketin bir diğer öz kaynağı olarak yer alması, tıpkı esas sermaye gibi ileriyi görme ve düşünme ilkesinin bir eseri olması ve gerektiğinde yeni pay çıkartılmasına gerek olmaksızın esas sermaye artırımının doğrudan doğruya yedeklerden nakil yani oto finansman yolu ile gerçekleştirilebilmesi yedek akçelere özgü bu sonuncu fonksiyonu kolayca doğrular";* Ümit Ataman, **Şirketler Muhasebesi,** Ozan Yayıncılık, İstanbul, 1995, s. 101'de, *"net kârın, öz kaynakların bünyesini*

kârdan yapılacak zorunlu veya isteğe bağlı ayırmalarla veyahut aktiflerde meydana gelen değer artışları veya değerlendirme ilkelerindeki sınırlar kapsamında düşük değerlemeler ile kendiliğinden gerçekleşmektedir[153].

Vergilendirilecek kurum kazançlarının tespiti bakımından yedek akçeler, 5520 sayılı KVK md. 11/1.fıkra ç) bendi gereğince indirilemeyecek giderler arasında sayılmıştır. Zira elde edilen kârın dağıtılmayarak işletme bünyesinde tutulması suretiyle ortaya çıkan yedek akçeler, kârın bir parçası olması sebebiyle vergilendirilecek değer unsurları arasında kabul edilmektedir[154]. Ticaret hukukunda ise yedek akçeler, zararların kapatılması, işlerin kötü gitmesi durumunda işletmenin ticari faaliyetine devam edebilmesini sağlama, işsizliği engelleme veya neticelerini hafifletme, işletmelerin gelişiminde devamlılık sağlama ve mümkün olduğunca devamlı kâr payı dağıtılmasını sağlama gibi amaçlarlarla ayrılan fonlardır[155]. Dolayısıyla yedek akçeler, sigorta tazminatı benzeri tehlike anında işletmelerin oluşacak zararını gidermek amacını taşımaktadırlar[156].

Çalışma konumuz bakımından yedek akçeler, anonim şirketlerin dağıtacağı kâr payı tutarını doğrudan etkilemektedir. Yedek akçelerin genellikle sermaye şirketlerinin bilanço dönemlerine ilişkin kârlarından dağıtılmayarak, çeşitli amaçları gerçekleştirmek üzere şirkette tuttukları kârlarından ayırması[157], yedek akçeyi ve türlerini irdelememiz gerektiğini

---

sağlam tutmak, işletmenin devamlılığını ve gelişmesini, ortaklar ile alacaklıların haklarının korunmasını sağlamak ve özkaynaklarda faaliyet sonunda doğabilecek zararları karşılamak amacıyla, dağıtılmayarak işletmede alıkonulan kısmıdır" şeklinde yedek akçe tanımları yapılmıştır.

[153] Nevin Yurtman, **Anonim Ortaklıklar ve Vergi Hukuku Yönünden İç Kaynaklardan Sermaye Artırımı**, Kazancı Yayınları, İstanbul, 1997, s. 41.

[154] Yılmaz Özbalcı, **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamalar**, Oluş Yayıncılık, Ankara, 2006, s. 322.

[155] Bünyamin Öztürk, Güray Öğredik, **a.g.e.**, s. 207; Soner Altaş, **Türk Ticaret Kanunu ve TTK Tasarısına Göre Anonim ve Limited Şirketlerde Yedek Akçeler**, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, S. 61, Ocak, 2009, s. 295; Sevinç Akbulak, Yavuz Akbulak, **a.g.e.**, s. 263.

[156] Halil Arslanlı, **Anonim Şirketlerin Hesapları, İnfisahı ve Tasfiyesi, Cilt IV-V**, İstanbul, 1961, s. 73.

[157] Rüştü Erimez, **Vergi Hukuku ve Özel Hukuk Açısından Şirketlerde Kâr Dağıtımı ve Yedek Akçeler**, s. 263.

göstermektedir. Ancak, esas çalışma konumuz olmaması sebebiyle, sadece yedek akçe türlerini, ayrılmalarını düzenleyen kaynaklara göre sınıflandırmak suretiyle inceleyeceğiz.

B. Yedek Akçelerin Türleri

1. Genel Açıklama

Yedek akçeler, ayrılmaları zorunlu olanlar ve olmayanlar şeklinde iki alt guruba ayrılabilir. Yedek akçelerin bir kısmı kanunla düzenlenmiş olup, ayrılmaları şirketlerin isteğine bırakılmamıştır. Bunun dışında, ana sözleşmeye hüküm koymak veya sadece şirket genel kurulunun karar alması suretiyle başka yedek akçelerin isteğe bağlı (ihtiyari-iradi) olarak ayrılması da mümkündür. Söz konusu kanuni yedek akçeler ile ana sözleşmede yer alan hükümler icabı veya genel kurul kararı ile ayrılan tüm iradi yedek akçeler, pay sahiplerinin üzerinden pay almayı beklediği kâra ortak ve dolayısıyla kârı sınırlayıcı unsurlar olarak karşımıza çıkar. Zira kanuni ve iradi yedek akçelerle kanun ve ana sözleşme hükmünce ayrılması gerekli diğer paralar safi kârdan ayrılmadıkça safi kâr dağıtılamamaktadır[158]. İşte pay sahibinin kâr payı hakkının TTK hükümlerine göre kanuni ve iradi yedek akçelerle kanun ve esas sözleşme hükümlerince ayrılması gereken diğer paraların arkasında bırakılması[159], yasal olarak ayrılması gereken kanuni yedek akçeler ve isteğe bağlı olarak ayrılmaları mümkün olan yedek akçe türlerine değinmemizi gerekli kılmaktadır.

2. Kanuni Yedek Akçeler

Kanuni yedek akçeler, anonim şirketler tarafından kanunen ayrılmaları zorunlu kılınmış yedek akçelerdir ve bunların ayrılmaları, harcanmaları doğrudan doğruya kanunda

---

[158] Hayri Domaniç, **Anonim Şirketler,** s. 469; Şaban Kayıhan, **a.g.e.,** s. 577; Şükrü Yıldız, **a.g.e.,** s. 125.
[159] Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.,** s. 536 (N. 905); Şükrü Yıldız, **a.g.e.,** s. 125.

yer alan özel kurallarla düzenlenmiştir[160]. TTK'nın 466. ve yeni TTK'nın 519. maddeleri gereğince anonim şirketler kanuni yedek akçe ayırmak zorundadırlar[161]. Kanuni yedek akçe ayrılması esas sermayenin bütünlüğünü muhafazası bakımından emredici işlemlerin başında gelir[162]. Kanuni yedek akçe ayrılması öncelikle şirketin menfaatini korumak amaçlı bir işlem gibi gözükse de aynı zamanda üçüncü kişilerin menfaatlerini de korumaktadır. Zira sadece malvarlığı ile sorumlu anonim şirketlerin alacaklıları için şirket esas sermayesi söz konusu alacakların ana teminatı niteliğindedir[163].

Kanuni yedek akçelerin ayrılması işlemi, TTK md. 469/1.f ve yeni TTK md. 523/1.f.'ye göre kâr payı dağıtılmasının ve TTK md. 472 ve yeni TTK md. 511'e göre yönetim kurulu üyelerinin kârdan pay alabilmesinin ön koşuludur. Kanuni yedek akçelere ilişkin bu hükümler emredici niteliktedir. Bu sebeple, ortaklığın yıllık kârından yedek akçelerin ayrılmasına konu olan tutarın varlığı başka hiçbir işleme gerek olmaksızın kanuni yedek akçelerin ayrılması sonucunu verir. Zaten bu şekilde yapılan kanuni yedek akçe ayrımı işlemleri kurucu değil sadece açıklayıcı bir anlam taşımaktadırlar[164].

---

[160] Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 817 (N. 1499); Nazmi Karyağdı, **a.g.e.**, s. 212; Hasan Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 926; Bünyamin Öztürk, Güray Öğredik, **a.g.e.**, s. 213, 221; Erdoğan Moroğlu, **Anonim Ortaklıklarda Esas Sermaye Artırımı**, s. 210.

[161] TTK'nın 466. maddesine ilişkin gerekçe metninde, "*Bu maddenin birinci fıkrasında yedek akçe mehaz metne uygun olarak (umumi yedek akçe şeklinde tavsif edilmiştir). Gerçekten bu yedek akçe her şirket için istisnasız olarak ayrılması mümkün olsa da ikinci fıkradaki yedek akçelerin ayrılması bir takım olayların gerçekleşmesine bağlıdır*" denilerek kanuni yedek akçelerin ayrılma zorunluluğu ifade edilmiştir. Gerekçe metni için bkz. **Türk Ticaret Kanunu Gerekçe**, Adliye Vekaleti Neşriyatından, s. 72.

[162] Şükrü Yıldız, **a.g.e.**, s. 128.

[163] Mahmut T. Birsel, **Anonim Şirketler Hukukunda Kâr Kavramı**, s. 60; Şaban Kayıhan, **a.g.e.**, s. 577.

[164] Ünal Tekinalp, **a.g.e**, s. 277.

a. Kanuni Yedek Akçelerin Kaynakları ve Ayrılması

aa. Kanuni Yedek Akçelerin Kaynakları

aaa. Ticari Faaliyetler Neticesinde Elde Edilen Yıllık Kâr

Kanuni yedek akçelerin ana kaynağı işletmelerin bir takvim yılı içerisinde yürüttüğü ticari faaliyetler neticesinde elde edilen kazançların safi tutarıdır. Safi kâr olarak adlandırılan bu tutarın olağan kanuni yedek akçenin kaynağı[165] olduğu TTK'nın 466. maddesinin 1 fıkrasında, *"her yıl sâfi kârın yirmide birinin ödenmiş esas sermayenin beşte birini buluncaya kadar umumi yedek akçe olarak ayrılması mecburidir"* şeklindeki düzenleme ile hüküm altına alınmıştır. Yeni TTK'nın 519. maddesinin 1. fıkrasında ise, *"yıllık kârın yüzde beşi, ödenmiş sermayenin yüzde yirmisine ulaşıncaya kadar genel kanunî yedek akçeye ayrılır"* denilerek "yıllık safi kâr" kavramı yerine "yıllık kâr" kavramı kullanılmıştır. Burada, yeni TTK'da kullanılan yıllık kâr kavramının aslında yıllık safi kârı ifade ettiğini, hükümet tarafından adalet komisyonuna sunulan kanunun gerekçe metninde yapılan açıklamalardan anlamaktayız[166].

Kâr payı dağıtımının safi kâr üzerinden yapılacak olması yedek akçe ayırma işleminin de aynı kâr tutarı üzerinden yapılmasını gerektirir. Aslında mevcut kanun hükmünde yer alan "safi kâr" kavramından ne anlaşılması gerektiği yeterince açık değildir. Bu belirsizliğin ana sebebi safi kâr, safi kazanç ve yıllık kâr gibi kavramların bir arada kullanılmasından ve kanunda "safi kâr" tanımının yapılmamış olmasından kaynaklanmaktadır. Esasen yedek akçeye konu edilen safi kâra, işletmelerin bir hesap dönemi içerisinde yürüttüğü faaliyetler neticesinde elde ettiği gelirler ile bu gelirleri elde etmek için yaptığı giderler arasındaki olumlu farktan ödenmesi gereken vergilerin düşülmesi suretiyle ulaşılır[167]. Bu safi kâr tutarı üzerinden ayrılan yedek akçeler ise, kâr

---

[165] Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e**, s. 817 (N. 1500).

[166] Gerekçe metni için bkz. Çevrimiçi, http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf, 20. 04. 2009.

[167] Rüştü Erimez, **Vergi Hukuku ve Özel Hukuk Açısından Şirketlerde Kâr Dağıtımı ve Yedek Akçeler**, s. 136. Konu bkz. Hasan Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 928'de, *"...safi kâr, Kurumlar Vergisi ve Mali Denge*

payı dağıtılmasında esas alınacak safi kârın tespitinde indirilecek tutarlar arasında yer alır. Ayrıca, safi kârı belirlerken içerisinde bulunulan yıla ilişkin kârlar dikkate alınır, geçmiş dönem kârları daha önce yedek akçe ayrımına konu olduklarından tekrar o yıla ait kanuni yedek akçe ayrımına konu edilmezler[168].

aab. Emisyon Primi ve Iskat Kazançları

İşletmelerin ticari faaliyetleri sonucunda elde ettikleri dönem kârları dışında kanuni yedek akçe ayrımında kullanılan başka kaynaklar da vardır. Kanuni yedek akçe biçiminde ayrılması gereken bu kazançlar, TTK'nın 466. maddesinin 2. fıkrası altında ve yeni TTK'nın 519. maddesinin 2. fıkrasında yer alan a) ve b) bendlerinde aynı içerik ve esaslar çerçevesinde düzenlenmiştir. Söz konusu kazançlar;

1. Hisse senetlerinin çıkarılmasında, çıkarma masrafları indirildikten sonra, itibari kıymetten fazla olarak elde edilen hasılatın itfalara veya yardım ve hayır işlerine sarf edilmeyen kısmı olan emisyon primi ("agio")[169],

---

Vergisi gibi ödenmesi gereken vergilerin indirilmesinden sonra kalan kârdır"; Ünal Tekinalp, **a.g.e.**, s. 294'de; "*...biz safi kârı, hesap dönem kârından, bu kâr dolayısıyla şirket tüzel kişiliği tarafından ödenmesi gereken vergiler düşüldükten sonra kalan ve şirketin üzerinde tasarruf edebileceği kısım olan kâr olarak kabul etmekteyiz*" şeklinde ifade edilmiştir. Bu görüşlerden de anlaşılacağı üzere, kanuni yedek akçenin ayrılacağı kârın işletmelerin vergi öncesi bilanço kârından ödenmesi gereken vergilerin indirilmesi suretiyle tespit edilmesi gerekmektedir.

[168] Gönen Eriş, **Anonim Şirketler Hukuku,** s. 764; Hasan Pulaşlı, **a.g.e.,** s. 928.

[169] Emisyon primi ("agio") hakkında bkz. Fahiman Tekil, **a.g.e.**, s. 186'da, "*payların nominal değerleri ile emisyon değerleri arasında şirket yararında doğan farka denir*"; Ünal Tekinalp, **a.g.e.,** s. 329'da, "*...ortaklık pay senetlerinin (ya da tahvillerinin) başabaş değerden fazla bir değerle ihraç sırasında ortaklıkça satılmaları halinde başa baş değer ile satım fiyatı arasındaki olumlu farktır*"; Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.,** s. 825'de (N. 1525), "*...Bilindiği gibi agio, payların (ya da tahvillerinin) başa baş değerden fazla bir değerle çıkarılması halinde söz konusu olur ve özellikle sermaye artırmalarında esas sermaye ile ortaklık malvarlığı arasındaki olumlu farkı, ya da good-will'i değerlendirmeğe yarar. Niteliği itibariyle kârdır, fakat pay sahiplerine dağıtılamaz...*"; Dan. 4. D.'nin 19.04.1999 tarih ve E. 1998/1606, K. 1999/1461 sayılı kararında, "*...buna göre anonim şirketlerin kuruluşu ya da sermaye artırımı nedeniyle çıkarttığı hisse senetlerinin bu senetlerin üzerinde yazılı itibari değerlerinin üzerinde bir bedelle ihracı durumunda elde edilen olumlu farkın emisyon primi olduğu, primli hisse senedi çıkarılabilmesi için mevzuatımız gereği şirket kurullarınca karar alınması, kayıtlı sermayeli anonim şirketlerde ayrıca şirket*

2. İptal edilen hisse senetlerinin bedellerine mahsuben yapılan ödemelerin, bunların yerine çıkarılan senetlerden elde edilen hâsılat noksanı kapatıldıktan sonra, artan kısmı olan ıskat kazancıdır[170].

---

sözleşmesinde itibari değerin üzerinde hisse senedi çıkarılabileceği konusunda hüküm bulunması gerektiği..." denilmek suretiyle kanuni bir yedek akçe kaynağı olan emisyon priminin tanımı ve bu kazanca konu işlemin ortaklık bünyesindeki prosedürü açıklanmıştır.
KVK'nın 5. maddesinin 1. fıkrasında yer alan ç) bendi uyarınca, anonim şirketlerin kuruluşlarında veya sermayelerini artırdıkları sırada çıkardıkları payların bedelinin itibarî değeri aşan kısmı olan emisyon primlerinin kurumlar vergisinden istisna kılınacağı hüküm altına alınmıştır. Görüldüğü üzere, ortaklıklar hukuku bakımından kanuni yedek akçe kaynağı olarak kullanılan ve vergi hukuku bakımından da ödenecek kurumlar vergisi matrahına dahil edilmeyecek kazanç unsurları arasında kabul edilen emisyon primleri, bu özellikleri ile şirketin dağıtıma konu ticari kârı ve vergilendirmeye konu mali kârı arasında kabul edilmemektedir. Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. F.V. Steiger, (Çeviren: Tahir Çağa), **İsviçrede Anonim Şirketler Hukuku**, Fakülteler Matbaası, 1968, s. 204; Şükrü Yıldız, **a.g.e.**, s. 142.

[170] Sermaye taahhüd borcunun ifasını yönetim kurulunun talep etmesine rağmen ödemeyen ortağın mütemerrit duruma düşmesi ile TTK md. 406-408 arasında düzenlenen prosedürün, yerine getirilmesi ve yönetim kurulu tarafından alınacak kararla ortaklıktan çıkarma işleminin gerçekleştirilmesi söz konusu olabilmektedir. Iskat olarak adlandırılan bu işlemin, pay sahipleri bakımından ağır sonuçlar doğurması sebebiyle TTK'nın 408. maddesinde ıskat müeyyidesinin uygulanabilmesi için pay sahibinin sermaye borcu taahhüdünü yerine getirmesi çağrısı, bu çağrının ilanı, nama yazılı pay sahiplerine davet ve ihtar gibi prosedürler öngörülmüştür. Iskat ile ortaklıktan çıkarılan kişinin pay bedeli kendisine ödenmektedir. İşte bu ödeme ile iptal edilen ortaklık payı yerine çıkarılan senetlerin satışı sonucu elde edilen hasılat arasında oluşan fazlalık şirket lehine oluşan ıskat kazancıdır ve bu kazanç kanuni yedek akçeye ayrılması gereken değerler arasında sayılmıştır (TTK md. 466/2. f.). Iskat kazancı bkz. Ünal Tekinalp, **a.g.e.**, s. 33'de, "*...bir anonim ortaklığın pay sahibi olan (A) , taahhüt ettiği 1000 liralık bir pay için 500 lira ödemiştir. Fakat geri kalan 500 TL'nin ödenmesinde temerrüde düşmüş ve TK md. 407 v.d. hükümleri uyarınca yönetim kurulunca "iştirak" taahhüdünden ve yaptığı kısmi ödemelerden mahrum edilmiş" ve payı satılarak yerine başka bir kişi alınmıştır. Örneğimizde pay, üçüncü kişiye 350 TL'ye satılmıştır. Eğer üçüncü kişi geri kalan 500 TL'yi yerine getirirse, bu pay için toplam olarak 500+350+500= 1350 TL ödemiş olacaktır. Bu durumda, ortaklığın elinde 350 TL'lik bir fazlalık (TK'nın deyimi ile "para") da TK. m. 466, f.2, b.2 uyarınca kanuni yedekler eklenir*" şeklinde bir örnekle açıklanmıştır. Dolayısıyla, ıskat kazancı şirket kârı olarak kabul edilmemektedir. Iskat ve ıskat kazancı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 625-628 (N. 1060- 1074); Ömer Teoman, **Yaşayan Ticaret Hukuku, Cilt I, Hukuki Mütalalar- Kitap 1,** Kazancı, İstanbul, 1992, s. 94; Mahmut. T. Birsel, **a.g.e.**, s. 19; Engin Erdil, **Limited Şirketlerde Ortaklıktan Çıkarılma (Diğer Şirket Türleriyle Mukayeseli Olarak)**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2004, s. 33-36; Cenker Değirmenci, **Anonim Ortaklıkta Iskat,** Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2006, s. 77, 78; İsmail Doğanay, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Cilt II**, 4. b., Beta Yayınevi, İstanbul, 2004, s. 1342. Burada, ıskat yaptırımı yerine sermaye borcunda temerrüde düşen pay sahipleri aleyhine ifa davası ve hatta cebri icra davası açılabileceğini de belirtmek isteriz. Zira ıskat işlemini uygulayacak olan yönetim kurulu için bu yaptırımı uygulamak takdiridir. Ancak, mevcut durum çerçevesinde yönetim kurulunun takdir hakkını özen borcuna uygun gerçekleştirmesi de gerekmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Helvacı, **Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulu Üyesinin Hukuki Sorumluluğu,** Beta Yayınevi, 2. b., İstanbul, 2001, s. 53 v.d.

Görüldüğü üzere, kanuni yedek akçelerin olağanüstü kaynakları arasında yer alan yukarıdaki kazançların kökenini sermayenin itibari değerini aşan ödemeler teşkil etmektedir[171]. Bu nedenle, kanuni yedek akçe sınırına ulaşılsa bile bu kazançların kanuni yedek akçe kısmına eklenmesi kanun koyucu tarafından zorunlu kılınmıştır.

ab.Kanuni Yedek Akçelerin Ayrılması

aba. Birinci Tertip Kanuni Yedek Akçeler

Anonim şirketlerde yıllık safi kârın % 5'inin ödenmiş sermayenin % 20'sine ulaşıncaya kadar yedek akçe olarak ayrılması işlemi, birinci tertip kanuni yedek akçe ayrılması olarak uygulamada yer almaktadır. TTK'nın 466. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, bilanço kârından geçmiş yıllara ilişkin zararlarının ve kârdan ayrılmayan vergilerin (kurumlar vergisi gibi) düşülmesi suretiyle bulunacak kâr üzerinden % 5'ten aşağı olmamak üzere ve ödenmiş sermayenin beşte birine ulaşıncaya kadar birinci tertip kanuni yedek akçe ayrılması zorunludur[172]. Dolayısıyla, herhangi başka bir sebeple ayrılan birinci tertip kanuni yadek akçe miktarı ödenmiş sermaye miktarının beşte birinin altına düşerse, birinci tertip yedek akçe ayırma zorunluluğu yeniden başlamaktadır[173]. Burada ödenmiş sermayenin beşte birinin hesaplanması sırasında hisse senetleri sermayesi dikkate alınır, katılma intifa senetleri sermayesi hesaba katılmaz[174]. Öte yandan, ana sözleşme hükmü çerçevesinde veya genel kurul kararıyla, safi kârın % 5'ten fazla bir miktarının birinci tertip kanuni yedek akçe

---

[171] Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 817 (N. 1500).

[172] Birinci tertip kanuni yedek akçenin ayrımı ile birlikte ödenmiş sermayesinin beşte birinin sağlanamayacak olması gerekçesi ile bu kısmı karşılayacak bir oran üzerinden % 5'in de üstünde bir birinci tertip kanuni yedek akçe ayrılması hükmün lafzına aykırıdır. Dolayısıyla, % 5'lik kanuni yedek akçe ayrımı ile birlikte şirketin ödenmiş sermayesinin beşte biri karşılanmıyorsa; ilgili döneme ilişkin bir kâr dağıtımında % 5 oranında birinci tertip kanuni yedek akçe ayrılması yeterli olacaktır. Aksi yönde sınırın aşılmasından sonra ayrıma devam edilmişse, % 5'i aşan fazlaya ilişkin bu kısım ihtiyari yedek akçe niteliğinde olur. Bkz. Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 821 (N. 1516); Fahiman Tekil, **a.g.e.**, s. 656; Hasan Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 478, 479. Böyle bir durumda, safi kâr üzerinden yapılan birinci kanuni yedek akçe ayrımının % 5'lik oranı aşan bu ihtiyarı kısmı ortağın müktesep hakkı olan kâr payı hakkına tesir edecektir.

[173] Rüştü Erimez, **Vergi Hukuku ve Özel Hukuk Açısından Şirketlerde Kâr Dağıtımı ve Yedek Akçeler**, s. 283; Fahiman Tekil, **a.g.e.**, s. 659.

[174] Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 821 (N. 1516).

olarak ayrılacağı ve bu yedek akçenin ödenmiş olan sermayenin % 20'sini aşabileceği öngörülebilir. Bu şekilde kanuni yedek akçelerin haddi isteğe bağlı olarak artırılırsa, söz konusu düzenleme veya işlemler iradi yedek akçe tesisine değil kanuni yedek akçe tesisine ilişkin olarak yürürlük kazanır[175].

abb. İkinci Tertip Kanuni Yedek Akçeler

Yıllık kârdan belirli bir sınıra kadar ayrılması zorunlu olan kanuni yedek akçelerden başka, kanun koyucu bu sınırın aşılması sonrasında da ikinci bir yedek akçe miktarının ayrılmasını zorunlu kılmıştır. TTK'nın 466. maddesinin 2. fıkrasında yer alan 3. bend uyarınca, % 5 oranında birinci temettü ayrıldıktan sonra geriye kalan kârın, pay sahipleri ile kâra iştirak eden diğer kimselere dağıtılması kararlaştırılmışsa, dağıtılmasına karar verilen bu kısmın onda biri oranında ikinci tertip kanuni yedek akçe ayrılması gerekmektedir. Holding şirketlerin ise, ikinci tertip kanuni yedek akçe ayırma zorunluluğu yoktur (TTK md. 466/ 4.f.).

İkinci tertip kanuni yedek akçe ayrımının yapılabilmesi için pay sahiplerine kârdan ödenmiş sermayenin %5'i oranında kâr payı ayrımı yapılması şartı konmuştur. Söz konusu kâr payı ayrımı yapılmamışsa veya ayrım bu oranın altında kalmışsa sadece birinci tertip kanuni yedek akçe ayrımı ile yetinilecektir[176].

Bu çerçevede, ödenmiş sermayenin % 5'i oranında hesaplanan birinci kâr payı ayrımı, ilk kâr payı dağıtımını teşkil eder ve bu tutar ikinci tertip kanuni yedek akçenin

---

[175] Hasan Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 927; Halil Arslanlı, **Anonim Şirketin Organizasyonu ve Tahviller, Cilt II**, s. 119.

[176] Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 821(N. 1518).

ayrılması esnasında yapılacak hesaplamalarda matraha dahil edilmez[177]. Burada ikinci tertip kanuni yedek akçe ayrımına konu olan kâr, safi kâr niteliğinde olmayabilmektedir. Zira ana sözleşme hükmüne veya genel kurul kararına göre geçen yıldan ayrılmış iradi yedeklerin safi kâra eklenmesi suretiyle ikinci yedek akçenin kaynağı genişletilebilmektedir[178]. Dolayısıyla, ikinci tertip kanuni yedek akçe dağıtımına kaynaklık edecek kâr tutarı, safi kâra kıyasla daha fazla olabilmektedir[179]. İşte bu fazla kısmı ortaklığın yıllık safi kârı olarak adlandırmak hatalı olur.

Değinmek istediğimiz diğer bir nokta da; TTK'nın 446. maddesinin 3. fıkrasında yer alan *"% 5 kâr payı ayrıldıktan sonra"* şeklindeki ifadedir. Düzenleme ile ikinci tertip kanuni yedek akçe ayrılmadan önce % 5 oranındaki bir kâr payı tutarının ortaklar lehine ayrılması ön şartı getirilmiştir. Ancak, buradaki *"kâr payı ayrıldıktan sonra"* ifadesi ile kastedilen uygulamanın ayırmadan ziyade ödeme olduğu yönünde görüşler vardır[180]. Zaten, maddenin *"kâr payının ayrılması"* şeklinde kaleme alınmasından kaynaklanan sorunu gidermek amacıyla yeni TTK'nın ilgili hükmünde[181] birinci temettü tutarının ayrımı yerine *"kâr payı ödemesi"* kavramına yer verildiği görülmektedir. Bizce, yeni TTK hükmünde

---

[177] Ümit Ataman, Başak Akgül Ataman, Hüseyin Akay, **Şirketler Muhasebesi,** Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2004, s. 100; Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 824 (N. 1522).

[178] Ünal Tekinalp, **a.g.e.,** s . 304-305.

[179] Bünyamin Öztürk, **Anonim ve Limited Şirketlerde Kâr Dağıtımı ve Yedek Akçeler**, Vergi Sorunları, S. 192, Eylül, 2004, s. 29.

[180] Konu hakkında bkz. Ünal Tekinalp, **a.g.e.,** s. 312'de, *"...hükmümüzün doğrudan doğruya kaynağı olan İsviçre Borçlar Kanunu md. 671, f.2, b.3'de "ödendikten sonra" ibaresine yer verilmiştir. Fark, anılan hükmün uygulanması açısından önemlidir. Çünkü, Kanunumuza göre pay sahiplerine herhangi bir ödeme yapılmadan, hesaben % 5 kâr payı ayırarak, ikinci yedek akçenin miktarı saptanabilecek ve ayrım gerçekleştirilebilecektir. İsviçre'de ise, ikinci ayrımın yapılabilmesi, % 5'in ödenmesine bağlıdır. Ödeme yapılmamışsa veya yapılamayacaksa, ikinci kanuni yedek akçe de ayrılmayacaktır"* şeklinde değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bizce, mevcut düzenleme çerçevesinde ödemenin ilgili yıl içerisinde yapılacak olması yeterlidir. Bu sebeple, kâr payının dağıtılacağına ilişkin genel kurul kararının alınmış olması ile birlikte o yıl içerisinde dağıtımın yapılması veya aynı yıl içerisinde belirlenen bir tarihte dağıtımın yapılacağının karara bağlanması sonucunda ödemenin yapılmış olduğu kabul edilebilir. Dolayısıyla, esasta birinci temettü ayrımının yapılmış olması ikinci tertip kanuni yedek akçenin ayrılması için yeterlidir. Benzer görüş için bkz. Halil Arslanlı, **Anonim Şirketin Organizasyonu ve Tahviller, Cilt III**, s. 95 v.d.; Ünal Tekinalp, **a.g.e.,** s. 313; Şaban Kayıhan, **a.g.e.,** s. 581.

[181] Yeni TTK md. 519/ 2.f. c) bendi, *"Pay sahiplerine yüzde beş oranında kâr payı ödendikten sonra, kârdan pay alacak kişilere dağıtılacak toplam tutarın yüzde onu genel kanunî yedek akçeye eklenir"* şeklinde kaleme alınmıştır.

"*kâr payı dağıtımı*" kavramına yer verilmesi hem "kâr payı ödemesi" hem de "kâr payı ayrılması" kavramlarını kapsaması sebebiyle daha doğru bir kullanım olurdu. Zira "kâr payı dağıtımı", dağıtımın yapıldığı yıl içerisinde yapılırsa ödemeyi, dağıtımı genel kurul kararı doğrultusunda izleyen yıl veya yıllara sirayet ediyorsa ayrılmayı karşılamaktadır[182] ve her iki durumda ikinci tertip kanuni yedek akçenin ayrlması için yeterli görülebilir.

İkinci tertip kanuni yedek akçe ayrımında dikkat edilmesi gereken diğer bir husus ise, kanunun lafzından dağıtılacak kârın yüzde onu alınarak ikinci tertip yedek akçenin hesaplanması gerektiği şeklinde hatalı bir anlamın çıkarılabileceğidir. Zira hükümde dağıtılmasına karar verilen kâr ile ikinci tertip yedek akçe arasındaki oranın 1/10 olması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Bu sebeple, örneğin dağıtılmasına karar verilen kâr tutarı 1100 TL ise bu tutarın 1/11'i olan 100 TL ikinci tertip kanuni yedek akçe olarak ayrılmalıdır. Bu suretle, kalan 1000 TL dağıtılacak toplam kâr payı tutarını oluşturacak ve ayrılan ikinci tertip kanuni yedek akçe olan 100 TL de kanunda ifade edildiği gibi dağıtılan kısmın 1/10'u kadar olacaktır[183].

Son olarak, TTK'nın 466. maddesinin 2. fıkrasının 1. ve 2. bendi hükümlerinde, yukarıda açıkladığımız emisyon primi ile hisse senedi iptal kazançlarının ikinci tertip kanuni yedek akçe olarak ayrılma zorunlulukları ifade edilmiştir. Özel haller yoluyla ortaya çıkmaları ve ayrıma esas alınmalarında safi kârdan ayrı tutulmaları sebebiyle, emisyon primi ve ıskat kazançlarından ayrılan bu yedek akçeler için "özel kanuni yedek akçeler" kavramı da kullanılmaktadır[184].

---

[182] Halil Arslanlı, **Anonim Şirketin Organizasyonu ve Tahviller, Cilt III**, s. 95.

[183] Ünal Tekinalp, **a.g.e.**, s. 327, 328. Benzer yönde açıklamalar için bkz. Rüştü Erimez, **Muhasebe: Değerleme ve Mali Tablolar**, 279; Halka açık anonim ortaklıkların kâr dağıtımı esaslarına ilişkin 05.05.2006 tarih ve 21/537 Sayılı 2006/20 sayılı SPK Haftalık Bülteninde yayımlanan SPK İlke Kararı. Karar için bkz. Çevrimiçi,http://www.spk.gov.tr/daireduyurukarargoster.aspx?aid=7&ct=f, 15.04.2009.

[184] Rüştü Erimez, **Vergi Hukuku ve Özel Hukuk Açısından Şirketlerde Kâr Dağıtımı ve Yedek Akçeler**, s. 274; Bünyamin Öztürk, Güray Öğredik, **a.g.e.**, s. 220. Tekinalp ise, kanunda yer verilen diğer ekleme zorunlulukları sebebiyle, kanuni yedek akçelerin kaynak olarak ayrımının yapılmasında TTK'nın

b. Kanuni Yedek Akçelerin Kullanım Amaçları

TTK'nın 466. maddesi, kanuni yedek akçelerin ayrılacağı kaynakları ve hangi usulle ayrılacaklarını düzenlemesinin yanında, ayrılan bu yedek akçelerin nasıl kullanılması gerektiğini de düzenleyerek kanuni yedek akçelerin kullanımında şirketlere serbestlik bırakmamıştır. TTK'nın 466. maddesinde yer alan 3. fıkra hükmü, "*Umumi yedek akçe esas sermayenin yarısını geçmedikçe, münhasıran ziyanların kapatılmasına yahut işlerin iyi gitmediği zamanlarda işletmeyi idameye, işsizliğin önüne geçmeye veya neticelerini hafifletmeye elverişli tedbirler alınması için sarf olunabilir*" şeklinde kanuni yedek akçelerin kullanımına ilişkin sınırları belirlemiştir. Yeni TTK'nın 519. maddesinin 3. fıkrasında[185] da aynı hükümlere yer verilerek kanuni yedek akçelerin kullanılcağı yerlerde herhangi bir değişikliğe gidilmemiştir. Düzenlemeden de anlaşılacağı üzere kanuni yedek akçeler iki amaçla kullanılabilmektedir. Bu çerçevede kanuni yedek akçelerin kullanım amacı, zararların kapatılması[186] ve işlerin iyi gitmediği zamanlarda işletmeyi idameye, işsizliğin önüne geçmeye veya neticelerini hafifletmeye elverişli tedbirler alınması olarak belirtilebilir[187]. Görüldüğü üzere, ayrılan kanuni yedek akçelerin esas sermayenin yarısını geçene kadar sadece yukarıda yer verdiğimiz amaçlar için kullanılabilecekleri ortadadır. Sınırlı bir biçimde belirtilmiş olsa da söz konusu amaçlar kanuni yedek akçelerin hiç

---

466 maddesinin 2. fıkrasının ilk iki bendinde yer verilen kaynaklar için özel bir ayrım yapılmasına gerek olmadığını belirtmiştir. Söz konusu görüş için bkz. Ünal Tekinalp, **a.g.e.**, s. 287.

[185] TTK'nın 519. maddesinin 3. fıkrası, "Genel kanunî yedek akçe sermayenin veya çıkarılmış sermayenin yarısını aşmadığı takdirde, sadece zararların kapatılmasına, işlerin iyi gitmediği zamanlarda işletmeyi devam ettirmeye veya işsizliğin önüne geçmeye ve sonuçlarını hafifletmeye elverişli önlemler alınması için kullanılabilir" şeklinde kaleme alınmıştır. Hükmü yürürlükteki düzenleme ile kıyasladığımızda, kelime ve söz dizimindeki farklılar dışında içeriğe ilişkin bir farkın olmadığını görmekteyiz.

[186] Kanuni yedek akçeler ile zararın tamamının veya bir kısımının kapatılması sonrasında kanuni yedek akçe miktarı esas sermayenin % 20'sinin altına düşerse, bir sonraki yedek akçe ayrımında tekrar kanuni yedek akçe ayrılması mecburi olur. Zira TTK'nın 466. maddesinin 1. fıkrası hükmünde yer alan, *"her yıl sâfi kârın yirmide birinin ödenmiş esas sermayenin beşte birini buluncaya kadar umumi yedek akçe olarak ayrılması mecburidir*" şeklindeki amir hüküm gereğince, şirket bünyesinde ayrılması zorunlu kılınan asgari bir kanuni yedek akçe tutarı söz konusudur.

[187] Kanuni yedek akçenin kullanıldığı yerler arasında sayılan bu ikinci hal Ünal Tekinalp, **a.g.e.**, s. 398'de, *"İşletmeye ilişkin ekonomik ve toplumsal gayeler için harcanabilir"* şeklinde genel bir ifade kullanılarak açıklanmıştır.

kullanılamayacağı ve bekletileceği anlamıma gelecek şekilde de yorumlanmamalıdır. Zira kanunda kanuni yedek akçelerin kullanılış yeri belirlenmiş olsa dahi, kanuni yedek akçelerin belirli kıymetlere yatırılması ya da belirli mali kuruluşlara bloke ettirilmesini engelleyen herhangi bir kanun koyucu iradesi söz konusu değildir[188].

Kanuni yedek akçelerin kullanım yerini belirlemek suretiyle asıl gerçekleştirilmek istenen husus; şirketin, şirket çalışanlarının ve şirket alacaklısı gibi pay sahipleri dışında üçüncü kişilerin haklarını korumaktır. Böylece, kanuni yedek akçelerin şirketin pay sahiplerine kâr payı şeklinde dağıtılmasının önüne geçilmesi amaçlanmaktadır[189]. Zira sermayenin korunması ve kuvvetlendirilmesi amaçları, ayrılmış kanuni yedek akçelerin pay sahiplerine dağıtımı düşüncesini ortadan kaldırmaktadır. Bu nedenle, kanuni yedek akçeleri pay sahiplerine dağıtan şirketler gerçek dışı kâr dağıtımı yapmış sayılırlar ve dağıtılan bu paralar geri alınabilir[190]. Söz konusu yedek akçelerin şirket esas sermayesinin yarısını aşan kısmı ise, madde hükmündeki kullanım yerleri dışında kâr payı dağıtımı dahil başka amaçlar için serbestçe kullanılabilecektir[191].

3. İradi Yedek Akçeler

a. İradi Yedek Akçe Kavramı

Kanuni bakımdan ayrılması zorunlu olmayan ancak ana sözleşmede yer alan hükümler gereğince veya genel kurulun karar vermesi suretiyle ayrılan yedek akçeler, iradi yedek akçeler kapsamında değerlendirilmektedir. İsteğe bağlı olarak ayrılan bu yedek

---

[188] Rüştü Erimez, **Vergi Hukuku ve Özel Hukuk Açısından Şirketlerde Kâr Dağıtımı ve Yedek Akçeler**, s. 325.
[189] Nazmi Karyağdı, **a.g.e.**, s. 243; Rüştü Erimez, **Vergi Hukuku ve Özel Hukuk Açısından Şirketlerde Kâr Dağıtımı ve Yedek Akçeler**, s. 326, 327.
[190] Rüştü Erimez, **Vergi Hukuku ve Özel Hukuk Açısından Şirketlerde Kâr Dağıtımı ve Yedek Akçeler**, s. 344.
[191] Hasan Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 927, 928.

akçelerden ana sözleşmeye dayanarak ayrılan yedek akçeler için ihtiyari yedek akçeler[192] veya statü yedekleri[193] ve genel kurul kararı ile ayrılan yedek akçeler için de olağanüstü-fevkalade yedek akçeler[194] gibi kavramlar kullanılmaktadır.

Ticaret Kanunu'nun anonim şirketlere ilişkin dördüncü faslının sekizinci kısmında yer alan ("Anonim Şirketin Hesapları") C. başlığı altında kanuni yedek akçe ve ihtiyari yedek akçe şeklinde bir ayrıma gidildiği görülmektedir. İhtiyari yedek akçeler ana başlığı altında, sırasıyla "umumi olarak" kenar başlıklı TTK'nın 467. maddesi (yeni TTK md. 521) ile ana sözleşmeye dayanarak yedek akçe ayrılabileceği, "Müstahdem ve İşçiler Lehine Yardım Akçesi" kenar başlıklı TTK'nın 468. maddesinin 1. fıkrası (yeni TTK md. 522/ 1.f.) ile ana sözleşmeye konulacak hükümle müstahdem ve işçiler lehine yardım akçesi adı altında başka bir tip yedekler[195] ayrılabileceği ve son olarak "kâr payı ile yedek akçeler arasındaki münasebet" kenar başlıklı TTK'nın 469. maddenin 2. fıkrası (yeni TTK md. 523/ 2.f.) çerçevesinde de ana sözleşme hükmüne ihtiyaç duymaksızın genel kurul kararı ile yedek akçe ayrılabileceğine dair farklı hükümlere yer verildiği görülmektedir. Bu nedenle, sadece ana sözleşme ile tesis edilen ve TTK'nın 467. ve 468. maddesinde belirtilen iki tür yedek akçe için tek başına ihtiyari yedek akçe yerine bir üst kavram olarak sözleşmesel yedek akçe kavramı kullanılabilir. Zira "sözleşmesel yedek akçe" kavramı ile ancak sözleşmeye konulacak ihtiyari bir hükümle bu yedek akçelerin ayrılabileceği hususu

---

[192] Bkz. Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 826 (N. 1529), Hasan Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 929; Hayri Domaniç, **Anonim Şirketler**, s. 469.

[193] Ümit Ataman, Başak Akgül Ataman, Hüseyin Akay, **a.g.e.**, s. 100; Bünyamin Öztürk, Güray Öğredik, **a.g.e.**, s. 224-225, Şaban Kayıhan, **a.g.e.**, s. 582.

[194] Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 827 (N. 1530); Şaban Kayıhan, **a.g.e.**, s. 583.

[195] Safi kârdan hizmetliler lehine ayrılan bu yedekler aslında şirketler için gider niteliğindedir. Burada, belirli bir süre şirkette çalışan sözleşmeli personel belirli haklar elde eder ve bunların ücretlerinin kendilerine yapılan ödeme ile değil ilerde doğacak kâr üzerinden ayrılan fonlardan karşılanması durumu ile karşılaşılmış olur. İşte bu sebeple, genel kurul safi kârın bir kısmını bu amaçla kurulu yardım fonu denilen fona ayırma kararı alır. Böylece, şirket kârı bu fona ayrılan pay kadar eksik onaylanmış olur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Rüştü Erimez, **Vergi Hukuku ve Özel Hukuk Açısından Şirketlerde Kâr Dağıtımı ve Yedek Akçeler**, s. 145.

kendiliğinden ifade edilmiş olur. Bu suretle, sözleşmesel yedek akçeler diğer bir iradi yedek akçe türü olan genel kurul kararı ile ayrılan yedek akçelerden de ayırt edilebilecektir[196].

b. İradi Yedek Akçelerin Kaynakları

ba. Ana Sözleşmeye Dayanarak Ayrılan İradi Yedek Akçeler

Şirket ana sözleşmesine konulacak hüküm veya hükümlerle isteğe bağlı yedek akçe ayrılması mümkündür. Sözleşmesel bir yedek akçe olan bu iradi yedeklerin iki şekilde ayrılabileceği TTK'nın 467. maddesinde düzenlenmiştir.

Buna göre, şirketler yedek akçeye sâfi kârın yirmide birinden fazla bir meblâğın ayrılacağı ve yedek akçenin ödenmiş olan esas sermayenin beşte birini aşabileceği hususlarında ana sözleşmeye hüküm koyabilmektedirler (TTK md. 467/1.f.). Görüldüğü üzere, şirketlere ana sözleşmeye konulacak bir hükümle, "esas sermayenin beşte birine ulaşıncaya kadar" ayırabilecekleri asgari kanuni yedek akçe tutarının üstüne çıkma imkanı getirilmiştir. Ancak bu şekilde ayrılan yedek akçeler kanuni yedek akçeye dahil edilirler ki bu nedenle kullanılıp harcanmaları da kanuni yedek akçenin tabi olduğu kurallara göre geçekleştirilir[197]. Kullanım amacı belirlenmemiş yedek akçelerin kullanım yeri ise, ortaklık yetkili organın iradesine bağlıdır. Bu bağlamda, anonim şirketler bakımından ana sözleşme hükümlerine dayanılarak ayrılmış iradi yedeklerin kâr payı dağıtımında kullanımının seçilmesi genel kurul tarafından alınacak bir karar ile gerçekleşebilecektir.

Ana sözleşmeye konulan hükümle iradi yedek akçe ayırmanın ikinci bir usulü ise, ana sözleşmeye konulacak ayrı bir hükümle tahsis yeri ve sarf suretlerini de belirleyerek kanuni yedek akçeden başka yedek akçeler ayrılabilmesidir (TTK md. 467/ 2.f. ve yeni

---

[196] Bkz. Fahiman Tekil, **a.g.e.** ,s. 652.
[197] Erdoğan Moroğlu, **Anonim Ortaklıklarda Esas Sermaye Artırımı,** s. 304.

TTK md. 521). Ayrılan bu iradi yedek akçelerin tahsis ve sarf yerlerini belirlemek iradesi ise tamamen anonim şirketlerin yetkili organlarının tasarrufuna bırakılmıştır[198]. Bu çerçevede, başka bir maksat için ayrıldığı ana sözleşmede yazılı olan yedek akçelerin ancak ana sözleşmenin değiştirilmesi yolu ile farklı maksatlar için kullanılabileceğinin kabulü gerekir[199]. Dolayısıyla, ana sözleşmede yer alan hükümler kapsamında sermaye artırımı, olağanüstü yenileme giderleri, itfalar gibi amaçlarla ayrılan yedek akçelerin kâr payı dağıtımı gibi başka amaçlar için kullanılabilmesi için ana sözleşmede değişiklik yapılması gerekmektedir[200]. Ancak, başka amaçlar için ayrılan yedek akçeleri esas sermaye artırımında kullanmak için ayrıca bir genel kurul kararı ile "amaç değiştirme" niteliğinde ana sözleşme değişikliği yapmaya gerek olmadığı, ana sözleşmede yer alan farklı maksadı değiştirmeye yetecek olan yeter sayının aynısı ile alınan karar ile ana sözleşmeyi değiştirmeksizin bu yedek akçelerin esas sermaye artırımında kullanabileceği görüşü de ileri sürülmüştür[201].

bb. Genel Kurul Kararı İle Ayrılan İradi Yedek Akçeler

Olağanüstü yedek akçe olarak adlandırılan diğer bir iradi yedek akçe türü, TTK'nın 469. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenmiştir. Söz konusu hüküm, *"şirketin devamlı inkişafı veya mümkün mertebe istikrarlı kâr paylarının dağıtılmasını temin bakımından münasip ve faydalı olduğu takdirde umumi heyet kâr payının tespiti sırasında kanun ve esas mukavelede zikredilenlerden başka yedek akçeler ayrılmasına ve yedek akçelerin kanun ve esas mukavele ile muayyen haddinin artırılmasına karar verebilir"* şeklindedir[202]. Bu

---

[198] Soner Altaş, **a.g.m.**, s. 304.

[199] Konu bkz. Ayşe Nur Berzek, **Anonim Ortaklıkta İç Kaynaklardan Esas Sermaye Artırımı**, İsmail Akgün Vakfı, Yayın No: 2, İstanbul, 1990, s. 24'de, " *...esas sermaye artırımı dışında bir amaç için ayrılmış bulunan yedek akçelerin "esas sözleşme değişikliği" yolu ile farklı amaç kaldırılarak esas sermaye artırımına ayrılabileceği, aksi halde, alınan kararın esas sözleşmeye aykırılığı nedeniyle iptal edileceği..."* şeklinde vurgulanmıştır.

[200] Erdoğan Moroğlu, **Anonim Ortaklıklarda Esas Sermaye Artırımı**, s. 216.

[201] Erdoğan Moroğlu, **Anonim Ortaklıklarda Esas Sermaye Artırımı**, s. 216.

[202] Yeni TTK'nın 523. maddesinin 2. fıkrasında; genel kurulun, aktiflerin yeniden sağlanabilmesi için gerekliyse, bütün pay sahiplerinin menfaatleri dikkate alındığında şirketin sürekli gelişimi ve olabildiğince

hükümden de anlaşılacağı üzere; olağanüstü yedek akçeler, kanun ve ana sözleşmeye dayanılarak ayrılması zorunlu olan yedek akçeler haricinde şirket genel kurulu kararı ile ayrılan iradi yedek akçelerdir[203].

Ayrılmalarındaki ana amaçlar kanun hükmünde de yer aldığı üzere şirketin mali yapısını kuvvetlendirmeye yönelik olarak onun devamlı olarak gelişimini ve mümkün olduğu kadar istikrarlı kâr payı dağıtılabilmesini sağlamaktır. Buradaki mümkün mertebe istikrarlı kâr payı dağıtılmasının teminine ilişkin amaç, olağanüstü yedek akçelerin ortaklara dağıtılabileceğini veya sermayeye de çevrilerek nakit kâr payı yerine ayın, hisse olarak ortaklara verilebileceğini özünde içermektedir. Bu bağlamda, genel kurul kararlarının madde hükmünde belirtilen amaçları taşıyıp taşımadığı hususunun gerekçeleriyle ortaya konulması gerektiği, bunun içinde gerekirse uzman görüşü alınması gerektiği Yargıtay içtihatlarında yerinde görülmüştür[204].

Aslında TTK'nın 385. maddesinde kâr payının müktesep bir hak olarak nitelendirilmiş olması, olağanüstü yedek akçe ayrımı yapılırken düzenli şekilde kâr payı

---

kararlı kâr payı dağıtımı yönünden haklı görülüyorsa, kanunda ve esas sözleşmede öngörülenlerden başka yedek akçe ayrılmasına karar verebileceği yönünde bir hükme yer verilmiştir. Dolayısıyla, söz konusu hüküm olağanüstü yedek akçeler hususundaki mevcut TTK'nın 469. maddesinin 2. fıkrası ile aynı yönde düzenlemeler öngörmektedir.

[203] Rüştü Erimez, **Vergi Hukuku ve Özel Hukuk Açısından Şirketlerde Kâr Dağıtımı ve Yedek Akçeler**, s. 269; Şaban Kayıhan, **a.g.e.**, s. 544

[204] Konu hakkında bkz. Yarg. 11. H.D.'nin 14.10.1982 tarih ve E. 1982/3556, K. 1982/3887 sayılı kararında, *"...kâr payı dağıtılmamasına ilişkin genel kurul kararının, ortaklığın sürekli gelişimi ve paydaşlara düzenli kâr payı dağıtımı amacına yönelik olup olmadığının belirlenmesi ve gerekirse bu doğrultuda uzman bilirkişilere de inceleme yaptırılarak buna göre değerlendirilmesi gerekirken, dayanağı gösterilmeden ve anılan kararın hiçbir haklı nedeni bulunmadığından söz edilerek iptali yoluna gidilmesi de bozma nedeni sayılmıştır";* Yarg. 11. H.D.'nin 03.07.1975 tarih ve E. 1975/2022, K. 1975/4631 sayılı kararında, *"...bu itibarla kârın tamamının statü ve kanun hükümleri gereğince nasıl tahsis edilmesi iktiza ettiğinin yetenekli üç kişilik bilirkişi kuruluna tespit ettirilmesi ve iptali istenen genel kurul kararının elde edilecek bu sonuca göre ve tarafların iddia ve savunmaları da nazara alınarak değerlendirilmesi iktiza ederken bu esaslar uyarınca bir inceleme yapılmaksızın hiç kâr tevzii yapılmamış ve adi ve fevkalade ihtiyaç akçası ayrılması usulleri yokmuş gibi mücerret kâr hakkı payı almak müktesep hakkının ihlal edildiğinden bahisle ve kâr tevziine ilişkin kararı da kapsayacak şekilde genel kurul kararının tamamının iptaline karar verilmesi, Yargıtay denetimine de etkili olduğundan, doğru görülmemiştir"* şeklinde açıklamalar yapılmıştır. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim.**

dağıtımı yapılabilmesi amacının dikkate alınmasını gerekli kılmaktadır[205]. Bu nedenle, ortaklık kazancının devamlı olarak yedek akçeye aktarılıp ortaklara hiç veya uygun ölçüde kâr payı dağıtılmaması kabul edilemez[206]. Yine, ana sözleşmede pay sahipleri dışında kalan bazı kimselere kârdan pay verilmesi öngörülmüşse genel kurulun bu kimselere tahsis edilen kârı yedek akçeye ayırması kazanılmış hakların ihlali anlamına gelmektedir. Zira genel kurul sadece ana sözleşme ile pay sahiplerine tahsis edilmiş bulunan kâr kısmından olağanüstü yedek akçe ayrımı yapabilir. Bu gerekçeyle, genel kurulun üçüncü şahıs konumundakilerin haklarına dokunarak onlara tahsis edilen kaynağı olağanüstü yedek akçeye ayırması kabul edilemez[207].

Şirket ortaklarının kâr payı hakkını ihlal eder şekilde genel kurul tarafından iyi niyet kuralları dışında olağanüstü yedek akçe ayrımına yönelik alınmış ise, bu kararların iptali ayrıca mümkündür. Zira genel kurulun kararı kanun ve esas mukavele hükümlerine uygun olsa dahi, çoğunluk kararı suiniyetle şirket gayesine aykırı olarak alınmış ve bu karar diğer pay sahiplerinin şirket vasıtasıyla temin edecekleri kâr payı gibi menfaatlerini açık bir

---

[205] Konu bkz. Yarg. 11. H.D.'nin 21.12.2006 tarih ve E. 2005/10060, K. 2006/13738 sayılı kararında, *"...TTK'nun 385'inci maddesinde düzenlenen müktesep hak olan kâr payı hakkı ile bu hakkın istisnasını oluşturan TTK'nun 469/2'nci fıkrası arasındaki hassas dengenin kurulması zorunludur. Ana sözleşmede ihtiyari ve kanuni yedek akçelerin ayrılmasından sonra kalan safi kârın bir kısmının dağıtılmamasına ve olağanüstü yedek akçeye ayrılması mümkün ve bu konudaki genel kurul kararının ana sözleşme ve iyiniyet kurallarına aykırılığı söz konusu olmamakla birlikte, tamamının yedek akçeye ayrılması TTK'nun 469/2'nci maddesinin istisna hükmü olduğu gözetildiğinde; TTK'nun 385'inci maddesinde düzenlenen müktesep hakkın ihlal edilmediğini kanıt yükünün davalı şirkette olması sonucunu doğurur. Olağanüstü yedek akçeye ayırma kararının genel kurul kararında gerekçesi gösterilmemiş olsa bile, yargılama sırasında mahkemece davalıya açıklattırılıp somut delillerinin gösterilmesinin istenmesi gerekmektedir. Bu durum, ister bir defa, isterse süreklilik kazanmış olan kâr payı dağıtılmaması kararları için de söz konusudur"* şeklinde açıklanmıştır. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim.**

[206] Oğuz İmregün, **Kara Ticareti Hukuku Dersleri (Genel Hükümler-Ortaklıklar-Kıymetli Evrak),** s. 386. Yarg. 11. H.D.'nin 08.11.1973 tarih ve E. 1973/3970, K. 1973/4253 sayılı kararında, *"...anonim oraklık genel kurulunun yıllık kârın kanuni ihtiyata ayrılan kısmı dışında kalan meblağın tamamının hususi ihtiyata ayrılmasına dair verdiği karar kâr payı alma mükstesep hakkının ihlali niteliğini taşıması nedeniyle TTK'nın 385. maddesine aykırıdır. Olayda mecburi birinci temettünün dağıtılmasına karar verildiğine göre (taraflarca ileri sürülmemiş olduğu halde) kalan kâr hakkında ne işlem yapılacağı hususunda bir karar verilmemiş olması müktesep hakkın ihlali ve kanuna aykırılık teşkil etmez"* şeklinde açıklamalar yapılmıştır. Karar için bkz. **Resmi Kararlar Dergisi**, S. 3, 1974, s. 128.

[207] Rüştü Erimez, **Vergi Hukuku ve Özel Hukuk Açısından Şirketlerde Kâr Dağıtımı ve Yedek Akçeler,** s. 144, 145.

şekilde ihlal ediyorsa, bu kararlar âfaki iyi niyet esaslarına aykırı olmaları sebebiyle TTK'nın 381. maddesinin 1. fıkrası hükümlerine göre iptal edilebilirler[208]. Bu hususta belirtmek isteriz ki mahkemeler, Medeni Kanun'un 2. maddesi de dahil olmak üzere genel kurul kararlarının dürüstlük kurallarına aykırı olduğu yönündeki kararlarını, nadiren ve küçük pay sahiplerinin kâr payı gibi haklarının çoğunluk karşısında ihlal edilmesi gibi çok özel sebepler varsa vermektedirler[209].

Olağanüstü yedek akçeler muhasebe kayıtlarında ve bilançolarda, ana sözleşme hükümleri ya da ortaklıkların yetkili organları tarafından alınan kararlar uyarınca, ortaklara dağıtılmamış "kâr yedekleri" olarak veya işletmede alıkonulmuş sermaye yedekleri olarak iki farklı grup halinde kaydedilip gösterilebilir[210]. Olağanüsütü yedek akçelerin kullanım alanı özel olarak belirlenmemişse, bunların kullanımı kanuni yedek akçelerin kullanımına ilişkin hükümlere tabi olur. Böyle bir durumda, kanun ve ana sözleşme hükümleri dışında

---

[208] Oğuz İmregün, **Anonim Şirketlerde Pay Sahipleri Arasında Umumi Heyet Kararlarından Doğan Menfaat İhtilafları ve Bunların Telif Çareleri,** İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1962, s. 154; Erdoğan Moroğlu, **Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Ortaklık Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü,** Beta Yayınevi, 4. bası, İstanbul, 2004, s. 188, 189; Aydın Çelik, **Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Üyelerinin İbrası,** Adalet Yayınevi, Ankara, 2007, s. 224, 225; Halil Arslanlı, **Anonim Şirketin Organizasyonu ve Tahviller, Citl II,** s. 80; Oğuz İmregün, **Kara Ticareti Hukuku Dersleri (Genel Hükümler-Ortaklıklar-Kıymetli Evrak),** s. 315, 316; Hayri Domaniç, **Anonim Şirketler,** s. 644; Zafer Saka, **a.g.e.,** s. 246. Yarg. 11. H.D'nin. 29.09.1989 tarih ve E.1989/6743, K.1989/4840 sayılı kararında, "*...ortakların kâra iştirak haklarını ortadan kaldıran genel kurul kararları iptal edilebilir*" denilmek suretiyle iptalin genel gerekçesi ifade edilmiştir. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim.** Konu hakkında bkz. Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.,** s. 540'da (N. 907), "*...pay sahibinin müktesep hakkı sadece "hiç" kâr dağıtılmaması halinde değil, yeteri kadar kâr dağıtılmamasında da ihlal edilir. Genel kurula kâr paylarının tespiti sırasında kanun ve esas sözleşmede öngörülenlerden başka yedek akçe ayrılmasına ve yedek akçelerin kanun ve esas sözleşme ile belirlenen haddinin artırılmasına karar vermek yetkisi tanınmıştır. Ancak maddedeki hedeflere varabilmenin yükünü sadece pay sahibi çekmemeli, bu hedeflere ulaşabilmenin tek aracı olarak "kâr" düşünülmemelidir*" *şeklinde* benzer bir görüşe yer verilmiştir.

[209] Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.,** s. 527 (N. 885).

[210] Ayrıntılı bilgi için bkz. Yasemin Keskin, **Sermaye Şirketlerinde Yedek Akçelerin Türk Ticaret Kanunu Açısından İncelenmesi,** Yaklaşım Dergisi, S. 46, Ekim, 1996, s. 103-110. Ancak yeni TTK'ya ilişkin hükümet tarafından adalet komisyonuna sunulan kanunun gerekçe metninde, "*...şirketin iradesi gereği yedek akçe hesabına alınan kârlarda dağıtılma amacı hiçbir zaman belirtilmemektedir*" denilerek aslında olağanüstü yedek akçelerin belirli bir amaç için değil uygulamada serbest yedek akçeler şeklinde ayrıldığı vurgulanmıştır. Gerekçe metni için bkz. Çevrimiçi, http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf, 20. 04. 2009, s. 189.

belirli bir amaçla ayrılmayan yedeklerin genel kurul kararı ile pay sahiplerine dağıtımına karar verilmesi yeterli olur ve başka bir formaliteye gerek kalmaz[211].

4.Gizli Yedek Akçeler

Gizli yedek akçeler, TTK'nın 458. maddesinde "*şirket işlerinin devamlı inkişafını veyahut mümkün mertebe istikrarlı kar payları dağıtılmasını temin bakımından münasip ve faydalı olduğu takdirde, aktiflerin bilanço günündeki kıymetlerinden daha aşağı bir kıymetle bilançoya konması şeklinde veya başka suretle gizli yedek akçe ayrılması caizdir. İdare meclisi, gizli yedek akçe ve sarf yerleri hakkında murakıplara malumat vermekle mükelleftir*" şeklinde kaleme alınmıştır.

Gizli yedek akçe ayırma usulünde, aktifler yönetim kurulu tarafından bilanço günündeki kıymetinden daha aşağı bir tutarda değerlenerek bilançoda gösterilmekte[212] veya ikinci bir yöntem olarak sabit değerlerin yıpranma ve eskime payları yüksek tutulmakta[213] ve bu şekilde ortaklığın aktifinde kayıtlı değerler bilançoda tam karşılığını bulmamaktadır. Bu nedenle; gizli yedek akçe ayırma usulü, ortaklar ile şirketin çıkarlarını tehlikeye düşürdüğü ve ayrılması neticesinde bilançonun açıklık, gerçeklik (doğruluk) ilkelerini[214] ihlal ettiği gerekçeleriyle eleştirilmektedir[215]. Ayrıca, kanun hükmündeki "*aktiflerin bilanço günündeki kıymetlerinden daha aşağı bir kıymetle bilançoya konması*" ifadesi ile gizli

---

[211] Rüştü Erimez, **Vergi Hukuku ve Özel Hukuk Açısından Şirketlerde Kâr Dağıtımı ve Yedek Akçeler**, s. 335.
[212] Şaban Kayıhan, **a.g.e.,** s. 584.
[213] Oğuz İmregün, **Anonim Ortaklıklar,** s. 297
[214] Bilançonun gerçeklik ve açıklık ilkeleri bkz. Şaban Kayıhan, **a.g.e.,** s. 574'de, "*...gerçeklik (doğruluk) ilkesi ile, bilançonun amacına uygun olarak, kanunla belirlenen değerleme kriterine göre, işletmenin malvarlığının durumunun tam ve eksiksiz olarak ortaya konulması ve değerinin gerçek olarak kamuya bildirilmesi keyfiyeti anlaşılmaktadır*" ve "*...açıklık ilkesi, bilançonun genel kabul görmüş muhasebe kurallarına uygun olarak, anlaşılır şekilde ve doğru bilgi verecek biçimde kalemlere ayrılarak hesap planı doğrultusunda yapılmasıdır*" şeklinde tanımlanmıştır.
[215] Oğuz İmregün, **Anonim Ortaklıklar,** s. 296.

yedek akçenin hangi oran veya tutarda ayrılacağı konusunda net bir usulün belirlenmemiş olduğunu görmekteyiz.

Aslında gizli yedek akçe ortaklık işlerinin yürütülmesinde olduğu kadar kâr payı dağıtımında istikrarın sağlanması amacıyla da getirilmiştir. Buna rağmen, gizli yedek akçe ayrılması yoluyla pay sahiplerinin elde edeceği kâr payı alacağı ile ortaklık çıkarları arasında dengesizlik oluşturulabilmektedir. Söz konusu işlemler, devamlı olarak ortakların bir düzeyde kâr payı elde etmeleri için gizli yedek akçe ayrıldığı amacına bağlanarak "haklı" gösterilmeye çalışılmaktadır[216]. Neticede, gizli yedek akçe ayrılması yönündeki uygulamalar haksız bir şekilde pay sahiplerinin kısa vadede (kârın gerçekleştiği dönemde) mümkün olduğu kadar fazla kâr payı elde etme çıkarlarını bir yana bırakmaktadır. Bu haliyle ilgili yedek akçe ayırma usulü sadece ortaklığın yararlarını veya pay sahiplerinin uzun vadedeki çıkarlarını göz önüne almaktadır[217].

Kanımızca, şirketin sermaye birikiminin sağlanması ve bu suretle şirket işlerinin geliştirileceği gerekçesi ile sürekli gizli yedek akçe ayrılması yoluna gidilebilmesi aslında ortağın kâr payı hakkının kolayca göz ardı edilebilmesine imkan vermektedir. Öte yandan, fiyatlar genel seviyesinin yükseldiği dönemlerde stokların ve aktifteki sabit kıymetlerin maliyet bedelleri ile değerlenmesi sağlanarak bilançolardaki hesaplarda gözükmeyen gizli yedek akçelerin oluşturulmasını sağlamak, sermaye birikimine olanak vermesi[218] nedeniyle olumlu bir fonksiyona sahiptir. Dolayısıyla, gizli yedek akçe ayrılmasına ilişkin

---

[216] Ünal Tekinalp, **a.g.e.**, s. 380.

[217] Ahmet Türk, **Hukuka Aykırı Olarak Bilançoda Kârın Düşük Gösterilmesi Halinde Pay Sahiplerinin Hakları**, İhsan Tarakçıoğlu'na Armağan, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Özel Sayı), C. II, s. 1-2, Haziran-Aralık, 1998, s. 105.

[218] Murat Ceyhan, **Kurumlar ve Şahıslar Açısından Kâr Dağıtımı İşlemleri ve Muhasebesi**, Yaklaşım Dergisi (E-Yaklaşım), S. 51, Ekim, 2007, Çevrimiçi, http://www.yaklasim.com, 17.02.2010. TTK'nın 458. maddesine ilişkin gerekçe metninde, "*Gizli yedek akçe sağlanması, bugünkü iş aleminde hayırlı ihtiyatlar arasında yer almaktadır. Bu bakımdan gizli yedek akçe sağlanmasının şartı olarak şirket işlerinin devamlı olarak gelişmesi tek başına kafi olduğu gibi imkan derecesinde istikrarlı kâr payı dağıtılması gayesi de kafidir*" denilmiştir. Gerekçe metni için bkz. **Türk Ticaret Kanunu Gerekçe**, Adliye Vekaleti Neşriyatından, s. 70, 71.

uygulamanın sadece enflasyonun hüküm sürdüğü piyasalarda makul karşılanabeceğini söyleyebiliriz. Zaten yeni TTK'nın yürürlük kazanması ile gizli yedek akçe ayrılması usulünün kaldırılacağını da belirtelim.

İKİNCİ BÖLÜM

KÂR PAYI DAĞITIMINA İLİŞKİN HUKUKSAL YAPI VE İŞLEYİŞ

I. Genel Açıklama

Çalışma konumuz itibariyle, olağan kâr payı dağıtımı olarak nitelendirebileceğimiz ortaklıklar hukukuna özgü dağıtım usulünü çeşitli yönleriyle irdelememiz gerekmektedir. Özellikle vergi hukuku bakımından kâr payı dağıtımı sonucu veren ve bir sonraki bölümde ayrıntılarıyla inceleyeceğimiz bazı işlemlerle kıyaslayabilmek amacıyla, anonim şirketlerin olağan kâr payı dağıtımı olarak adlandırılan işlemine bu bölüm altında yer vermiş bulunmaktayız.

Anonim şirketlerde kâr payı dağıtımı prosedürü, şirketin hesap dönemi kârı üzerinden yapacağı dağıtımda riayet etmesi gereken TTK hükümleri dikkat alınarak birinci temettü- ikinci temettü ayrımı ve dağıtımı şeklinde ikili bir yapı içerisinde incelenmiştir. Ayrıca kâr payı dağıtımında şirket organlarının görevi ve yetkileri, dağıma katılacak pay sahiplerinin belirlenmesi gerekliliği üzerinde durulacak ve son olarak dağıtımı etkilemesi bakımından esas sözleşme veya genel kurul kararı gereğince sahibine şirket kârından pay alma hakkı veren özel senetler ve tahviller ile esas sözleşmede yer alan hükümler uyarınca kârdan pay almakta olan belirli kişiler hakkında çeşitli açıklamalar yapılacaktır.

II. Birinci Temettü Ayrılması ve Dağıtımı

A. Yönetim Kurulunun Teklifi ve Genel Kurulun Dağıtım Kararı

İşletmelerin faaliyetlerine devam edebilmesi bakımından kârın pay sahiplerine dağıtımı belirli bir disiplin çerçevesinde gerçekleştirilmektedir[219]. İşte bu bağlamda, kâr payı dağıtımının dönemsel olması ilkesi[220] kabul edilmiştir. Kaldı ki, kâr payı dağıtımında esas alınan bilançoların belirli bir hesap dönemi için düzenlenmesi, kâr payı dağıtımında dönemselliğin ön planda olduğunu göstermektedir.

Hesap döneminin sona ermesi, sermaye şirketlerinin mali yönde vereceği birçok kararda etkili olmaktadır. Hesap dönemi sonunda yönetim kurulu tarafından usulüne uygun olarak hazırlanmış olan bilanço, kâr-zarar hesabı ve kâr dağıtımına ilişkin teklifler genel kurula sunulur (TTK md. 369/1.f., 2.b.) Bu hükümden de anlaşılacağı üzere, anonim şirketlerde kâr dağıtımına ilişkin karar verme yetkisi başka bir organa devredilemeyecek

---

[219] Mehmet Tan Erdoğan, Mustafa Sebahattin Dündar, **Kâr Dağıtımı ve Vergilendirilmesi**, Ankara Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası Yayınları No: 10, Ankara, 1995, s. 1.

[220] 1 Sıra No'lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'nde; "*dönemsellik kavramı; işletmenin sürekliliği kavramı uyarınca sınırsız kabul edilen ömrünün, belli dönemlere bölünmesi ve her dönemin faaliyet sonuçlarının diğer dönemlerden bağımsız olarak saptanmasıdır. Gelir ve giderlerin tahakkuk esasına göre muhasebeleştirilmesi, hasılat, gelir ve karların aynı döneme ait maliyet, gider ve zararlarla karşılaştırılması bu kavramın gereğidir*"denilerek işletmeler bakımından dönemsellik ilkesi hususu açıklanmıştır. Ortaklıklar hukuku bakımından dönemsellik ilkesi bir anonim şirketin faaliyet dönemini ifade eder. Anonim şirketlerin faaliyetleri sonucunda elde ettiği kârına ulaşmak içinse söz konusu faaliyetlerin belirli bir zaman aralığına veya diğer bir ifadeyle döneme özgülenmesi gerekmektedir. Zaten bu duruma uygun olarak yeni TTK'nın 339. maddesinin 2. fıkrasında yer alan k) bendinde, "şirketin hesap dönemi"nin şirket esas sözleşmesine yazılması gereken hususlar arasında sayıldığını görmekteyiz. Vergi hukukunda ise dönemsellik ilkesi "hesap dönemi" kavramı ile karşılığını bulmaktadır. Söz konusu ilke hesap dönemi kenar başlıklı VUK md. 174/1.f. ve 2.f.'de, *"defterler hesap dönemi itibariyle tutulur. Kayıtlar her hesap dönemi sonunda kapatılır ve ertesi dönem başında yeniden açılır. Hesap dönemi normal olarak takvim yılıdır"* denilerek açıklanmıştır. Yine Dan. 3. D.'nin 30.01.2003 tarih ve E. 2001/279, K. 2003/663 sayılı kararında, "*Dönemsellik ilkesi; vergilemenin belirli bir zaman dilimine ilişkin olarak yapılmasını ifade eder ki bu süre genel olarak takvim yılıdır. Başka bir ifadeyle gerçek kişiler bir takvim yılı içinde elde ettikleri kazanç ve iratları üzerinden, kurumlar ise bir hesap dönemi içinde elde ettikleri kurum kazançları üzerinden vergilendirilmektedirler*" denilerek vergi hukuku bakımından dönemsellik ilkesinden ne alaşılması gerektiği ortaya konulmuştur. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim.**

özel bir yetki olarak şirket genel kurullarına aittir[221]. Genel kurul kâr payı dağıtımına ilişkin yetkisini yönetim kurulu veya başkasına devredemez[222]. Zaten genel kurul kararı olmaksızın şirketin dönem kazancı ortaklar için bir alacak hakkı niteliğinde değildir. Neticede, şirket tüzel kişiliğine ait olan kâr ancak yönetim kurulu tarafından hazırlanan bilanço ve kâr payı dağıtım teklifi üzerine genel kurul tarafından alınacak karar ile şirket malvarlığından ortaklara aktarılabilmektedir.

Genel kurul yönetim kurulu tarafından sunulan şirketin mali durumuna ilişkin belgeleri, hesapları ve mali tabloları değerlendirerek bunları ilgili hesap döneminin kâr payı dağıtımına ilişkin kararında esas alır[223]. Öte yandan, genel kurul dağıtılacak kârı belirlerken sadece dönem kârını esas almaz ve daha önceki yıllarda istikrarlı kâr dağıtmak amacıyla ayrılmış olağanüstü yedek akçeleri de dikkate alarak kârın miktarını ve şeklini belirleyebilir[224]. Diğer taraftan TTK'nın 364/2.f ve 369/2.f hükümlerine göre kârın dağıtımına karar verme yetkisine sahip olan anonim şirket genel kurulları kanun ve ana sözleşmede yer alan dağıtıma ilişkin prosedür hükümlerine riayet etmeksizin kâr payı dağıtımına ilişkin kararını veremez. Ayrıca, genel kurul, sermayesi noksan iken veya şirket sermayesini azaltacak şekilde kârın dağıtımına da karar veremez. Zira genel kurul, kâr payı

---

[221] Genel kurul, anonim şirketin karar organı olarak pay sahiplerinin katılımıyla olağan ve olağanüstü toplantılar yapar. 07.06.1996 tarih ve 22720 Sayılı "Sermaye Şirketlerinin Genel Kurul Toplantıları ve Bu Toplantılarda Bulunacak Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Komiserleri Hakkında Yönetmelik"te yer alan 14. madde hükmünde ise, yönetim kurulu tarafından sunulan kâr payı dağıtım teklifinin olağan genel kurul toplantısında görüşülerek red veya kabul edilmesinin gerektiği ve bu hususun olağan genel kurul toplantılarının gündemi içerisinde olduğu belirtilmiştir.

[222] Oğuz İmregün, **Kara Ticareti Hukuku Dersleri (Genel Hükümler-Ortaklıklar-Kıymetli Evrak)**, s. 385; Zafer Saka, **a.g.e.**, s. 50; Fahiman Tekil, **a.g.e.**, s. 353; Mehmet Tan, Sebahattin Erdoğan, Mustafa Dündar, **Kâr Dağıtımı ve Vergilendirilmesi**, Ankara Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası, Yayın No: 10, Ankara, 1995, s. 15; Hayri Domaniç, **Anonim Şirketler**, s. 574, 575. Sermaye Şirketlerinin Genel Kurul Toplantıları ve Bu Toplantılarda Bulunacak Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Komiserleri Hakkında Yönetmeliğin 15. maddesinin i) bendinde de şirket kârının dağıtımı konusundaki yetkinin sadece genel kurul tarafından kullanılabileceği, devredilemeyeceği ifade edilmiştir.

[223] Ersin Çamoğlu, **Azınlığın Bilanço Ertelemesi ve Gündem**, Bilgi Toplumunda Hukuk-Ünal Tekinalp'e Armağan, Cilt 1, Beta Yayınevi İstanbul, 2003, s. 290; Ovidiu Constantin Bunget, **a.g.m.**, s. 818.

[224] İsmail Aslan, **Sermaye Piyasasında Temettü Avansı ve Vergisel Boyutu**, Vergi Sorunları, S. 139, Nisan, 2000, s. 91; Ovidiu Constantin Bunget, **a.g.m.**, s. 818.

dağıtımı kararı alırken dağıtım sonrası şirket varlığının en az sermayesi dahil borç ve yükümlülüklerinin toplamına eşit miktarda kalmasına özen göstermelidir[225].

Kanunda kâr payı dağıtımına ilişkin herhangi bir özel toplantı ve karar çoğunluğu öngörülmemiştir. Bu nedenle, genel kurulda kâr payı dağıtımına ilişkin karar alınırken toplantı nisabı yeter sayısı için TTK'nın 372. maddesindeki[226], karar nisabı yeter sayısı için de TTK'nın 378. maddesinin 1. fıkrasındaki[227] nisapların sağlanmasına dikkat edilmelidir. Toplantı ve karar nisapları hakkında yeni TTK'nın 418. maddesinde yürürlükteki TTK'nın söz konusu hükümleri herhangi bir değişikliğe uğramadan tekrarlanmıştır. Ancak ortaklığın faaliyet süresi içerisinde ana sözleşmeye yeni bir hüküm ihdas etmek suretiyle genel kurulun toplantı ve karar nisaplarını yükseltmek mümkündür[228]. Buna karşılık, sözleşmenin değiştirilmesi suretiyle toplantı ve karar nisaplarının kâr payını dağıtma kararının alınmasını engelleyecek şekilde ağırlaştırarak artırılması kabul edilemez. Aksi düşünce müktesep bir hakkın ihlal edilmesine sebebiyet verir[229].

B. Safi Kâr Üzerinden Birinci Tertip Kanuni Yedek Akçelerin Ayrılması

Şirketler birinci temettüye ilişkin ayrım yapmadan önce safi kârın % 5'i oranındaki bir kanuni yedek akçe tutarını ödenmiş esas sermayenin beşte birini buluncaya kadar

---

[225] Victor R. Wolder, Stanley Wolder, **a.g.m.,** s. 912.

[226] TTK'nın 372. maddesinde, *"Umumi heyetler bu kanunda veya esas mukavelede aksine hüküm bulunan haller hariç olmak üzere şirket sermayesinin en az dörtte birini temsil eden pay sahiplerinin huzuru ile toplanırlar. İlk toplantıda bu nisap hâsıl olmadığı takdirde tekrar toplantıya davet edilirler. İkinci toplantıda hazır bulunan pay sahipleri, temsil ettikleri sermayenin miktarı ne olursa olsun müzakere yapmaya ve karar vermeye salâhiyetlidirler"* denilerek anonim şirket genel kurulunun toplantı nisabı hususu hüküm altına alınmıştır.

[227] TTK'nın 378. maddesinin 1. fıkrasında yer alan hüküm uyarınca, *"Kararlar, mevcut reylerin ekseriyetiyle verilir"*.

[228] Hayri Domaniç, **Anonim Şirket Ana Mukavelelerine Yazılması Gerekli ve Mümkün Unsurlar,** İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Halil Arslanlı'nın Anısına Armağan, İstanbul, 1978, s. 405.

[229] Mahmut T. Birsel, **Yargıtay Kararlarının Işığı Altında Şirket Kârı Konusunda Anonim Şirket ile Pay Sahibi Arasında Menfaat Çatışması,** s. 14.

ayırmak zorundadırlar (TTK md. 466/ 3.f.). Bu hususta TTK'nın 469. maddesinin 1. fıkrasında yer alan, "*kanuni ve ihtiyari yedek akçelerle kanun ve esas mukavele hükmünce ayrılması gerekli diğer paralar sâfi kârdan ayrılmadıkça kâr payı dağıtılamaz*" şeklindeki hüküm de önem arz etmektedir[230]. Her iki hüküm bir arada değerlendirildiğinde, birinci tertip kanuni yedek akçe tutarlarını safi kârdan ayırmadan kâr payı dağıtımına ilişkin kararlar alınmasının ve bu yönde işlemler tesis edilmesinin yasa hükümlerine aykırılık teşkil etmesi sebebiyle yasaklandığını görmekteyiz.

Ayrılması gereken birinci tertip kanuni yedek akçeler ayrılmadan önce ayrılmış ve dağıtılımış kâr payı tutarları söz konusu ise, pay sahipleri bakımından elde edilen bu kâr paylarının ayrılması gereken kanuni yedek akçeye denk gelen kısmı haksız kâr payı[231] olarak nitelendirilebilecektir. Bu bağlamda, TTK'nın 473. maddesinin 1. fıkrasında, "*haksız yere ve kötü niyetle kâr payı ve hazırlık devresi faizi alan pay sahipleri, bunları geri vermekle mükelleftirler*" denilerek haksız yere alınan kâr paylarının iade edilmesi gerektiği hükme bağlanmıştır[232]. Dolayısıyla; kanuni yedek akçenin ayrılmamasına rağmen kâr payı dağıtımı yoluna gidilmesi, ayrılması gereken yedek akçe miktarı üzerinden dağıtılmış kâr payı tutarlarının geri alınması hakkını ortaya çıkarır[233]. Buna karşılık, haksız yere pay sahiplerine ödenen kâr payının iade talebine konu edilebilmesi için bunların haksız yere

---

[230] Yeni TTK'nın 523. maddesinin 1. fıkrası da benzer şekilde "*kanuni ve esas sözleşmede öngörülen isteğe bağlı yedek akçeler ayrılmadıkça pay sahiplerine dağıtılacak kâr payı belirlenemez*" hükmüne yer vermiştir.

[231] Nazmi Karyağdı, **a.g.e.,** s.168'de, "*...Haksız kâr payı, kârın dürüst ve düzenli muhasebe kurallarına göre çıkarılmamış bir bilançoda tahakkuk etmesi, Türk Ticaret Kanunu'nun anonim şirketlerin hesaplarına ilişkin hükümlerine aykırı işlemler yapılması (değerlemede usulsüzlükler yapılması, eksik amortisman ayrılması, fiktif aktifler gösterilmesi v.b. gibi), kâr dağıtımının sermayeden yapılması ya da başka amaçlarla ayrılan yedek akçelerden yapılmış olması, yasal olarak ya da ana sözleşmesel olarak ayrılması zorunlu olan yedek akçelerin ihmal edilmiş olması durumlarında meydana gelir*" denilerek kâr payının haksız şekilde elde edilmesi durumlarına yer verilmiştir. Söz konusu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, kanunun öngördüğü ve ana sözleşmede yer verilen mecburi yedek akçelerin ayrılmamasına rağmen kâr payının dağıtılmış olması ortaklar bakımından haksız bir kâr payının elde edilmiş olmasına sebep olacaktır.

[232] Yeni TTK'nın 512. maddesi, "*Haksız yere ve kötüniyetle kâr payı veya hazırlık dönemi faizi alan pay sahipleri, bunları geri vermekle yükümlüdür. Yönetim kurulu üyelerinin kazanç payları hakkında da aynı hüküm uygulanır. Geri alma hakkı, paranın alındığı tarihten itibaren beş yıl geçmekle zamanaşımına uğrar*" şeklinde kaleme alınmış olup, madde bu haliyle TTK md. 473'den aynen alınmıştır.

[233] Mahmut T. Birsel, **Anonim Şirketler Hukukunda Kâr Kavramı,** s. 61.

elde edilmesinden başka aynı zamanda kötü niyetle alındığının da ispat edilmesi şartı vardır[234]. Genel kurul kararını uygulayan yönetim kurulu üyelerinin elde ettikleri kâr paylarının bilerek haksız yere alındığının ispatı, pay sahiplerinin elde ettiği kâr paylarına göre daha kolaydır[235]. Zira yönetim kurulu üyelerinin, kâr payının haksız şekilde elde edildiğini bilebilecek durumda olduğuna şüphe yoktur.

C. Esas Sözleşme ve TTK hükümlerince Ayrılması Gereken I. Temettü Tutarı ve Dağıtılması

1. Birinci Temettü Tutarının Hesaplanması

Anonim şirketlerde ortaklığın kazanç ve tasfiye payının hesaplanması özel olarak hüküm altına alınmıştır. Kazanç payının tespit edilmesi TTK'nın 456. maddesinde "Hesap Tarzı" kenar başlığı ile düzenlenmiş olup, ilgili hükme göre kazanç payları, esas sermayeye mahsuben ortağın şirkete yaptığı ödemelerle orantılı olarak hesap ve tesbit olunur[236].

---

[234] Rüştü Erimez, **Vergi Hukuku ve Özel Hukuk Açısından Şirketlerde Kâr Dağıtımı ve Yedek Akçeler**, s. 183; Oğuz İmregün, **Anonim Ortaklıklar,** s. 300. Konu bkz. Oğuz İmregün, **Kara Ticareti Hukuku Dersleri**, s. 389'da, "*...kârın geri alınabilmesi, bunun haksız yere alınmış olmasına ve pay sahibinin bu haksızlığı bilmesine veya bilebilecek durumda olmasına bağlıdır*" şeklinde ifade edilmiştir.

[235] Rüştü Erimez, **Vergi Hukuku ve Özel Hukuk Açısından Şirketlerde Kâr Dağıtımı ve Yedek Akçeler**, s. 186.

[236] Aslında TTK'nın 456. madde hükmü lafzı itibariyle terminoloji sorununa yol açmaktadır. Zira hükümde ifade edilen "kazanç payı" kavramının kâr payını karşılayıp karşılamadığı sorusu akla gelebilir. Konu hakkında bkz. İsmail Doğanay, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Cilt II**, s. 1324, 1325'de, "*şirket esas sözleşmesinde aksine bir hüküm mevcut değilse, kâr ve tasfiye hissesi, taahhüt edilmiş sermaye hissesine göre değil, bu taahhüde binaen tediye edilmiş veya yatırılmış sermaye hissesinde göre taayyün eder*"; Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 547'de (N. 911), " *...456. maddede kâr payının dağıtımında esas alınacak ölçü değil, kâr payının hesaplanmasına ilişkin kural gösterilmiştir*"; Oğuz İmregün, **Anonim Ortaklıklar,** s. 299'da, " *...başka bir deyişle payın temettü miktarı, itibari değerine göre değil, sözleşmede aksine hüküm yoksa, ortaklığa fiilen ödenmiş olan kısmına göre hesaplanır*" denilerek TTK'nın 456. maddesinde yer alan kazanç payı kavramı ile aslında kâr payının ifade edilmek istendiği vurgulanmıştır. Yine bkz.Yarg. 11. H.D.'nin 28.12.1984 tarih ve E. 1984/6507, K. 1984/6608 sayılı kararında, "*...şirket ana sözleşmesinde aksi kabul edilmediği takdirde, anonim şirketlerde kâr payları, ödenmiş sermaye oranında paylaşılacağından...*" şeklinde yukarıda yer alan bilgilere benzer açıklamalarda bulunulmuştur. Diğer taraftan, yeni TTK'nın 508. maddesinde yer alan 1. fıkra hükmünde, "*esas sözleşmede aksine bir hüküm yoksa, kâr ve tasfiye payı pay sahibinin sermaye payı için şirkete*

Görüldüğü üzere, anonim şirket yapılanmasında taahhüt edilmiş olsa da henüz şirkete ödenmemiş sermaye taahütlerine karşılık gelen pay miktarının ortağa kâr payı kazancı sağlaması söz konusu olmayacaktır. Öte yandan aynı maddede "esas sözleşmede aksine bir hüküm yoksa" denilmek suretiyle kâr payı dağıtımı hususunda; esas sözleşmeye konulan hükümlerle pay bedeline mahsuben yapılan ödemeler yerine payın itibari değerinin esas alınmasına, kârda öncelik ve başkaca imtiyazlar tanınmasına imkan sağlandığını da belirtmeliyiz[237].

Yine esas sermaye artırımı sonucu ortaya çıkacak yeni payların sahiplerinin kâr payı haklarından yararlanmaya başladığı tarihin kâr payına ilişkin hesaplamada etkisi vardır. Zira söz konusu yeni payların kâr payı hakkını kazandırmaya başladığı tarihin tespit edilmesi bu pay sahiplerinin hangi döneme ait kazancın dağıtımına katılabilecekleri noktasında önem arz eder. Bu çerçevede, halka açık olmayan anonim şirketlerde genel kurul kararı ile veya ana sözleşmeye konulacak bir hükümle kâr payı hakkının başlangıç tarihi belirlenebilse de böyle bir karar veya hükmün yokluğu durumunda, esas sermaye artırımının tescil tarihi yeni payların sahiplerinin kâr payı hakkını kazandığı tarih olarak dikkate alınmalıdır[238]. Dolayısıyla, belirli bir hesap dönemine ait kazanç üzerinden yapılan dağıtımlardan esas sermaye artırımı ile aynı hesap dönemi içerisinde herhangi bir tarihte pay elde eden kişiler de yararlanabileceklerdir.

Kâr payının nakden ödenmesi durumunda, ilerleyen bölümlerde irdeleneceği üzere kâr payını elde eden kişinin niteliğine göre kaynakta vergileme yapılması gerekebilmektedir. Ancak, SPK mevzuatı uyarınca birinci temettünün hisse senedi şeklinde

---

yaptığı ödemelerle orantılı olarak hesap edilir" denilerek kazanç payı yerine kâr payı kavramı kullanılmış olduğunu görmekteyiz. Bu şekilde kavramlar arasında da birlik sağlanmdığı görülmektedir.

[237] Oğuz İmregün, **Anonim Ortaklıklar,** s. 299; Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 547 (N. 911).

[238] Bünyamin Öztürk, Güray Öğredik, **a.g.e.,** s. 182; Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 547 (N. 912).

ödendiği durumlarla da karşılabilmektedir[239]. Böyle bir durumda, birinci temettüyü kısmen veya tamamen hisse senedi biçiminde dağıtmak isteyen ortaklıkların, yıllık olağan genel kurul toplantısında ortaklarından talep toplamaları zorunluluğu vardır. Birinci temettünün kısmen veya tamamen hisse senedi biçiminde dağıtılması yönünde talep oluşması durumunda ise, genel kurul kararı ile gerçekleştirilen sermaye artırımı sonucunda ihraç edilen bedelsiz hisse senetleri ortaklara kâr payı birinci temettü karşılığı olarak verilir (SPK'nın Seri: IV, No: 27 sayılı Tebliği md.4/2.f). Dolayısıyla, hisse senedi biçiminde dağıtılan bu kısım bedelsiz sermaye artırımı şeklinde hesaplamalarda dikkate alınmaktadır[240]. Ayrıca birinci temettü tutarlarının nakit yerine yukarıda açıklandığı şekilde hisse senedi şeklinde dağıtılması, kâr payı dağıtımına ilişkin gerçekleştirilen vergilendirmeyi de etkilemektedir[241].

---

[239] SPK'nın Seri: IV, No:27 Sayılı "Sermaye Piyasası Kanununa Tabi Olan Halka Açık Anonim Ortaklıkların Temettü ve Temettü Avansı Dağıtımında Uyacakları Esaslar Hakkında Tebliğ"inin 4. maddesi kapsamında, hisse senetleri borsada işlem görmeyen halka açık anonim ortaklıklar için birinci temettünün nakden dağıtılmasının esas olduğu ifade edilmiştir. Yine aynı madde içerisinde, hisse senetleri borsada işlem görmeyen halka açık anomim ortaklıklardan Seri: IV, No: 39 sayılı "İhraççıların Muafiyet Şartlarına ve Kurul Kaydından Çıkarılmalarına İlişkin Esaslar Tebliği"nin 4. maddesinde yer alan bağımsız denetim muafiyeti kapsamına girmeyenlerin birinci temettü dağıtımlarını nakden ve/veya hisse senedi biçiminde yapabileceklerine değinilmiştir. Hisse senetleri borsada işlem gören halka açık anonim ortaklıklar için de SPK'nın Seri: IV, No: 27 sayılı Tebliğin 5. maddesinde, genel kurulların alacağı kararla temettünün tamamen nakden, tamamen hisse senedi, belli oranda nakit belli oranda hisse senedi olarak dağıtılabileceğine yer verilmiştir.

[240] Ercan Alptürk, **Muhasebe ve Vergi Boyutunda Temettüler**, Yaklaşım Dergisi (E-yaklaşım), S. 62, Eylül, 2008, Çevrimiçi, http://www.yaklasim.com, 03.03.2011.

[241] GVK md. 94/ 6.b-i'nin parantez içi hükmündeki "*kârın sermayeye eklenmesi kâr dağıtımı sayılmaz*" düzenlemesi, bedelsiz hisse senedi şeklinde alınan birinci temettü üzerinden stopaj yapılmasına engel olur. Dolayısıyla söz konusu hisse senetleri sermaye artırımından kaynaklandığından nakden dağıtılan kâr payları gibi vergilendirilmezler. Kârın sermayeye ilave edilmesi sonucunda ortaklara kâr payı karşılığında verilen bedelsiz hisse senetleri üzerinden stopaj yapılamayacak olmasına karşılık elde edilen bu hisselerin satılması veya kâr payı getirisi olması durumunda, bunlar üzerinden değer artışı kazancı veya menkul sermaye iradının vergilendirme kuralları çerçevesinde bir vergilendirme yapılması söz konusu olabilecektir. Vergilendirmeye ilişkin özel haller ilerleyen bölümlerde irdelenecek olup, burada sadece kâr payının nakit dışında elde edilmesinin vergi sistemi bakımından farklı sonuçlar doğurduğuna ve bunun da hesaplamalarda elde edilecek kâr payı tutarını etkilediğine değinmekle yetineceğiz.

2. Ayrılmış Temettünün Dağıtılması ve Dağıtımın Zorunlu Olup Olmadığı

a. Halka Açık Olmayan Anonim Şirketlerde Birinci Temettü Oranı ve Ayrılan Birinci Temettü Tutarının Dağıtılması

Ortaklığın dönem sonunda elde ettiği safi kazancından pay sahiplerine ve diğer bazı kişilere verilen ilk pay birinci temettü olmaktadır. TTK'nın 466. maddesinin 2. fıkrasındaki 3. bend ile düzenlenmiş olan birinci temettü ayrımı, kanuni yedek akçelerin ayrılması ile birlikte ele alınmıştır. Madde hükmüne göre, her yıl safi karın yirmide birinin ödenmiş esas sermayenin beşte birini buluncaya kadar ayrılması zorunlu olan birinci tertip kanuni yedek akçenin ayrılmış olması önkoşulu ile pay sahipleri için safi kârdan % 5 oranında birinci temettü ayrımı yapılması gerekmektedir. Bu şekilde, birinci temettü ayrılmadan ikinci kanuni yedek akçenin ayrılmayacağı üzerinde de durulmuştur. Zira birinci temettü ayrımından sonra şirket tarafından ikinci bir temettü dağıtımı daha yapılmak isteniyorsa, birinci temettü ayrımı sonrası kalan miktarın dağıtılmasına karar verilen kısmı üzerinden üzerinden %10 oranında ikinci bir kanuni yedek akçe ayrımı yapılması gerekmektedir (TTK md. 466/2.f, 3.b.). Birinci temettü oran ve tutarı, safi kâr üzerinden hesaplanacak kanuni yedek akçe kısımlarını doğrudan etkileyebilmektedir. Dönem kârı üzerinden hesaplanan % 5'lik birinci temettü oranı, kanun koyucunun belirlediği bir oran olması sebebiyle asgari anlamda mutlak ve değişmez bir orandır[242]. Buna karşılık, ana sözleşmeye konulacak hüküm ile bu oranın artırılabilmesi mümkündür[243].

---

[242] Benzer görüş bkz. Muhittin Bekler, **Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtımı ve Vergilendirilmesi,** Vergi Dünyası, S. 308, Nisan, 2007, s. 159'da, *"...temel kâr payı niteliğinde olan bu oran mutlak nitelikte olup, esas mukavele ile de değiştirilmesi mümkün değildir"*; Nazmi Karyağdı, **a.g.e.,** s. 266'da, *"...kâr payı alma hakkı ortakların müktesep hakkı olduğundan en azından % 5 oranının birinci temettünün yasal alt sınırı olduğu kanısındayız"* şeklinde ifade edilmiştir.

[243] Birinci temettü oranının ana sözleşme ile artırılabileceği hususu bkz. Oğuz İmregün, **Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Kâr Payı (Temettü) Hakkı**, Ömer Temona'a 55. Yaş Günü Armağanı, Birinci Cilt, Beta Yayımevi, İstanbul, 2002, s. 422, 423'de, *"...pay sahiplerine dağıtılacak ilk temettü miktarı ana sözleşmede daha yüksek oranda öngörülmüş ise..."* şeklinde ifade edilmiştir.

Aslında ortaklığın kazancını paylaşma amacı da göz önünde bulundurulduğunda pay sahiplerinin müktesep nitelikte bir hakkının % 5 gibi düşük bir oran dahilinde korunması yeterli değildir. Nitekim hesap dönemi sonunda yüksek kârlılık sağlayan buna rağmen birinci temettü dağıtımı konusunda asgari oranda karar alan ve hatta ikinci temettü bakımından ortaklara kâr dağıtımı yapmayan şirketlerin bu tutumu pay sahiplerini rahatsız etmektedir. Bu bağlamda, hesap dönemi kazancına kıyasla düşük bir kâr payı tutarı elde eden pay sahipleri özellikle % 5'lik asgari oranda kâr payı elde etmeleri durumu ile yetinmek istememişler ve ikinci temettü dağıtılmaması durumunu yargıya götürmüşlerdir[244].

Yukarıda belirttiğimiz üzere, safi kâr üzerinden dağıtılacak birinci temettü tutarını hesaplarken ortakların ödemiş oldukları sermaye paylarının esas alınması gerekmektedir. Zira kazanç paylarının "hesap tarzı" konusunda TTK'nın 456. maddesinde yer alan *"esas*

---

[244] Bkz. Yarg. 11. H.D'nin 08.11.1973 tarih ve E. 1973/ 3970, K. 1973/ 4253 sayılı kararında konu hakkında, "*...Statünün 33. maddesi gereğince önce kanuni ihtiyat akçesinin ayrılması bundan sonra % 5 birinci temettünün tevzii, artanın %10'nun kurucu hisse sahiplerine dağıtılması, kalan olursa ikramiye tevzii ve nihayet artanın da hissedarlara kısmen veya tamamen ikinci temettü olarak verilmesi veya hususi ihtiyat olarak ayrılması esaslarını ihtiva etmektedir. Davada iptali istenen kararda ise, mecburi olan birinci temettünün tevziine karar verilmiş ve fakat ihtiyari nitelikteki ikinci temettünün tevziine, iptal edilen kararda tamamı hususi ihtiyata ayrılan paranın bakiyesi hakkındaki taraflar arasındaki ihtilaf, bakiyenin de ortaklara dağıtılmasının zorunlu olup olmadığı noktasında toplanmaktadır. Yukarıdaki açıklamadan da anlaşılacağı gibi, kâr payının hiç dağıtılmaması yolundaki karar müktesep hakkı ihlal edeceği gibi, birinci temettünün mecburi tevzine ilişkin 33. maddeye de aykırı düşer. Olayda mecburi olan 1. temettünün dağıtılmasına karar verildiğine göre, müktesep hakkın ihlali ve statünün 33. maddesine aykırılık söz konusu olamaz*" şeklinde açıklamalara yer verilmiştir, **Diaport Mevzuat ve İçtihat Arama Motoru.** Karar mevzuat hükümlerine uygunluğu sebebiyle yerindedir. Zira kanun koyucu şirketlere, birinci temettünün ayrılması dışında kâr payı dağıtımı konusunda başka bir karar alma zorunluluğu getirmemiştir. Konu hakkında bkz. Yarg. 11. H.D.'nin 07.10.1986 tarih ve E. 1996/4161, K. 1996/5036 sayılı kararında da, "*...esasen kâr bakımından müktesep hakkın ikinci* kâr *payını da kapsayacağı şeklindeki yorumun Yargıtay içtihatlarına da aykırı bulunduğu*" şeklinde açıklamada bulunulmuştur. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim**. Bu nedenle, ikinci temettü dağıtımını genel kurulun tasarrufuna bırakmak istemeyen şirketler dağıtıma ilişkin ana sözleşmeye hüküm koymaktadırlar. Bkz. Ozan Uslu, **Kâr Dağıtımı,** Yaklaşım Dergisi, E- Yaklaşım, S. 44, Mart, 2007, Çevrimiçi, http://www.yaklasim.com, 10.03.2010. Hal böyle iken, tüm pay sahiplerini farklı kârlılık düzeyine sahip şirketlerin kârlarından aynı oranda faydalandırmak doğru olmaz. Zira bu durum, özellikle yüksek kâr elde eden şirketlerin kârını ortaklara dağıtmadan bünyesinde bırakmayı tercih etmelerine yol açacak ve sonrasında da objektif iyiniyet kuralarına aykırı bu tip şirket kararları ortaklar tarafından dava konusu yapılacaktır. Neticede, sermayesine katılınılan şirketin sermayesine karşılık gelen payların bedelleri, şirketin hesap dönemi kârlılığı gibi unsurlar dikkate alınmadan her şirketin dağıtacağı kârı aynı asgari oran üzerinden gerçekleştirmesini beklemek yatırımcıyı korumaktan uzak bir uygulamadır.

mukavelede aksine bir hüküm yoksa kazanç ve tasfiye payları esas sermayeye mahsuben ortağın şirkete yaptığı ödemelerle mütenasiben hesap ve tesbit olunur" şeklindeki hüküm kâr paylarının hesaplanmasında temel norm olarak dikkate alınmalıdır[245]. Söz konusu düzenleme uyarınca, ana sözleşmede aksine bir hüküm yoksa kâr payları esas sermayeye mahsuben ortağın şirkete yaptığı ödemeyle orantılı olarak hesap ve tespit olunur. Diğer ortaklara göre sermaye taahhüdünü ödeyerek şirkete nakdi sermaye koyan ortaklara kazanç üzerinden yapılan dağıtımda daha fazla kâr payı ödemesi yapılması ise, eşit işlem ilkesine de uygundur[246]. Ayrılan birinci temettü tutarını, sermaye payının tamamını ödemiş olan ortak ile bir kısmını ödemiş veya taahhüt ettiği sermaye payını hiç ödememiş ortak arasında sadece sahip oldukları pay oranında paylaştırmak hakkaniyete aykırı olacaktır. Öte yandan yukarıda yer verdiğimiz TTK'nın 456. maddesi dayanak alınarak ortaklara payı oranında dağıtım yapılacağı, ödenmiş sermayenin kazanç hesaplamasında dikkat alınmayacağı yönünde ana sözleşmeye hüküm konabilmektedir.

TTK'nın 466. maddesinin 2. fıkrasındaki 3. bend hükmü, birinci temettünün "ödenmesi" değil "ayrılması" gerektiği ifadesine yer vermiştir. Bu nedenle, kanun koyucu birinci temettü hususunda dağıtma değil ayırma ilkesini esas almıştır[247]. Öte yandan

---

[245] Bkz. Ünal Tekinalp, **Anonim Ortaklığın Bilançosu ve Yedek Akçeler**, s. 319; Yaşar Karayalçın, **a.g.e.**, s. 128.

[246] Şükrü Yıldız, **a.g.e.**, s. 140, 141; Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 547 (N. 911); Selman Koç, **Halka Açık Anonim Ortaklıklarda Yedek Akçe ve Kâr Payı Uygulamaları**, Vergi Dünyası, S. 264, Ağustos, 2003, s. 67.

[247] Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Bumin Doğrusöz, **Hukuka Göre Birinci Temettü Dağıtımı Zorunlu mu?**, Dünya Gazetesi, 11.01.2007, Çevrimiçi, http://www.dunyagazetesi.com.tr/haberArsiv, 17.01.2009. Yazar, birinci temettünün dağıtılmasının mecburi olmadığı yönündeki görüşünü TTK'nın 472. maddesi hükmüne dayandırmaktadır. Yönetim kuruluna verilecek kazanç paylarını düzenleyen TTK'nın 472. maddesi, yönetim kuruluna kârdan pay verilebilmesi için pay sahiplerine safi kârdan asgari % 4'lük bir pay verilmesi yani ödemenin yapılmış olması gerektiğini düzenlemiştir. İşte bu hükmü gerekçe gösteren yazar, birinci temettü tutarı safi kârdan ayrılması değil ödenmesi gereken bir tutar olsaydı TTK'nın 472. maddesindeki ödemeye ilişkin % 4'lük oran ile TTK'nın 466. maddesinin 2. fıkra 3. bendi kapsamında düzenlenen % 5'lik oran arasında bir denklik olurdu görüşünü ileri sürmektedir. Yazarın konuya ilişkin ortaya koyduğu gerekçeyi yerinde buluyoruz. Zira TTK'nın 472. maddesinde düzenleme altına alınmak istenen esas unsur, yönetim kuruluna safi kârdan pay vermek suretiyle ortakların kâr payı hakkının bertaraf edilmesinin önüne geçmektir. Kısacası, TTK'nın 472. maddesi yönetim kurulu üyelerinin kazanç paylarına ilişkindir ve bu başlık altında söz konusu kazancın elde edilebilmesi şirketin pay sahiplerine % 4'lük bir kâr payı dağıtımı yapmış olması önşartına bağlanmıştır.

TTK'nın 466. maddesinin 2. fıkrasında yer alan 3. bend hükmü, ayrılması zorunlu olan % 5 oranındaki bu kâr payı tutarı ödenmeden ikinci tertip kanuni yedek akçe ayrılmasına müsade etmemektedir. Zira ikinci temettü dağıtımına karar verilmesi şartına bağlı olarak gündeme gelen ikinci tertip kanuni yedek akçe ancak dağıtılabilir kârdan % 5'i aşan bir oranda dağıtım yapılması halinde ayrılabilmektedir[248].

İkinci temettünün dağıtılmadığı, dolayısıyla ikinci tertip kanuni yedek akçenin de ayrılmadığı durumlarda ise, % 5 oranında ayrılan birinci temettü kısmının pay sahiplerine dağıtılması gerektiği ileri sürülmektedir[249]. Söz konusu görüşe katılsak bile makul sebeplerin varlığı halinde genel kurulların daha önce ayrılmış birinci temettü tutarlarının

---

Hal böyle iken TTK'nın 466. maddesinin 2. fıkrasında yer alan 3. bend içerisinde birinci temettüye ilişkin dağıtım yerine "ayırma" ifadesinin kullanılması her iki maddenin ayrı esasları benimsediğini göstermektedir. Benzer yönde açıklamalar için bkz. Bünyamin Öztürk, Güray Öğredik, **a.g.e.**, s. 186. Ayrıca TTK'nın 472. maddesinde yer alan % 4'lük oranın % 5'lik birinci temettü oranını değiştirmeyeceğini de belirtelim. Bkz. Oğuz İmregün, **Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Kâr Payı (Temettü) Hakkı**, s. 422, 423'de, "*...Kanımca, maddede "yüzde dört" denilmiş olmasına rağmen, TTK md. 466/ 2.f, b.5 uyarınca, pay sahiplerine dağıtılacak miktar en az "yüzde beş" olmalıdır*" şeklinde ifade edilmiştir. Zira TTK'nın 466. maddesi birinci temettü oranına ilişkin temel normdur. Burada yer alan oranı başka bir kanun maddesindeki kâr payı ödemesine ilişkin verilen oranlarla ilişkilendirmek kanun sistematiği bakımından doğru olmaz. Kanun koyucunun iradesini bu şekilde yorumlamak hatalı olacaktır. Zaten diğer kanun maddelerinde de birinci temettü oranının % 5 olduğuna yönelik hükümlere yer verilmiştir. Örneğin, TTK'nın 298. maddesinde kuruculara intifa senedi karşılığında ve ana sözleşmede yer alan hüküm uyarınca % 10 oranında dönem kazancı üzerinden ayrılacak kâr payının hesaplanması esnasında safi kârın öncelikle ayrılması gereken % 5'lik birinci temettünün düşürülmesi suretiyle tespit edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bütün bu açıklamalara karşılık, yeni TTK'nın 519. maddesinin 2. fıkrasında yer alan c) bendinde ise, yukarıdaki tartışmalara son verecek şekilde, "*pay sahiplerine yüzde beş oranında kâr payı ödendikten sonra, kârdan pay alacak kişilere dağıtılacak toplam tutarın yüzde onu; genel kanunî yedek akçeye eklenir*" düzenlemesine yer verilmiş ve ikinci tertip kanuni yedek akçenin ayrılması için % 5'lik birinci temettü ödemesinin yapılması gerektiği açıkça ifade edilmiştir. Yine yönetim kurulu üyelerine dağıtılacak kâr paylarının % 5'lik birinci temettü ödemesi ile uyumlu hale getirilmesi amacıyla yeni TTK'nın 511. maddesinde, "*Yönetim kurulu üyelerine kazanç payları, sadece net kârdan ve ancak kanunî yedek akçe için belirli ayrım yapıldıktan ve pay sahiplerine ödenmiş sermayenin yüzde beşi oranında veya esas sözleşmede öngörülen daha yüksek bir oranda kâr payı dağıtıldıktan sonra verilebilir*" şeklinde bir hükme yer verilmiştir.

[248] Bkz. Bünyamin Öztürk, Güray Öğredik, **a.g.e.**, s. 186; Halil Arslanlı, **Anonim Şirketlerin Hesapları, İnfisahı ve Tasfiyesi, Cilt IV-V**, s. 95; Bumin Doğrusöz, **Hukuka Göre Birinci Temettü Dağıtımı Zorunlu mu?**, Dünya Gazetesi, 11.01.2007.

[249] Benzer görüş için bkz. Nazmi Karyağdı, **a.g.e.**, s. 268; Yaşar Karayalçın, **a.g.e.**, s. 128; Ünal Tekinalp, **Anonim Ortaklığın Bilançosu ve Yedek Akçeler**, s. 319. Ayrıca bkz. Hayri Domaniç, **Anonim Şirketler**, s. 835'de, "*...ödenmiş sermayenin en az % 5 oranındaki bir miktarın genel kurul kararı alınmasına lüzüm olmaksızın kâr payı olarak dağıtılması gerektiğine*" şeklinde görüş bildirmiştir. Yazarın bu görüşü, % 5'lik birinci temettü dağıtımının yapılması zorunluluğu sebebiyle yerindedir.

dağıtılmasının ertelenmesine yönelik kararlar alabileceğini de göz ardı etmemeliyiz. Bu istisnai durum dışında, şirket ortaklarının kâr payı ödenmesini gündeme getirebilmesi için TTK'nın 381. maddesi çerçevesinde şirket yetkili organ kararı aleyhine şirket merkezinin bulunduğu yer mahkemesinde 3 ay içerisinde dava açması ve yetkili mahkemenin de birinci temettünün dağıtılmamasına ilişkin genel kurul kararını iptal ederek söz konusu birinci temettünün ortaklara dağıtılması yönünde karar alması gerekmektedir.

Kanaatimiz; birinci temettünün dağıtılmak için ayrılan bir tutar olduğu, diğer taraftan şirketin yetkili organı olan genel kurulun objektif iyiniyet kurallarına uygun olması şartıyla ayrılan birinci temettü tutarının dağıtımının ertelenebileceği yönündedir[250]. Dolayısıyla, şirketin yetkili organı olan genel kurulun aksi yönde bir kararı olmadan ayrılmış tutarının ödenmemesi veya ödenmesinin ertelenmesi ortağın kâr payı alacağı hakkını ihlal edecektir[251]. Kaldı ki, kâr payı dağıtımı ve ödenmesi ile ilgili belirli bir zaman diliminin kanun koyucu tarafından hüküm altına alınmamış olması, ortaklık idaresinin daha serbest hareket edebilmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda, genel kurul tarafından dağıtım kararı alınmış olmasına rağmen dağıtım tarihi belirlenmemiş ve kâr payının dağıtımına ilişkin herhangi bir işlem de yapılmamışsa, kâr payının dağıtım tarihi hesap döneminin son günü olarak kabul edilip, kâr payı alacağının bu tarihte muacceliyet kazandığı görüşü ileri sürülmüştür.[252] Söz konusu görüşün kabul edilmesi ve uygulanması ortakların hak kaybına engel olması bakımından da faydalı olacaktır. Aslında, ayrılan

---

[250] Benzer görüş için bkz. A. Murat Yıldız, **Kâr Dağıtımına Bağlı Stopaj Uygulaması (Temettü Tevkifatı)**, Vergi Sorunları, S. 152, Mayıs, 2001, s. 98.

[251] Mahmut T. Bisel, **Anonim Şirketler Hukukunda Kâr Kavramı**, s. 54. Konu hakkında bkz. Bumin Doğrusöz, **Hukuka Göre Birinci Temettü Dağıtımı Zorunlu mu?**, Dünya Gazetesi, 11.01.2007 tarihinde yayımlanan yazısında yazar, "*...ana sözleşmede yüzde 5 oranındaki ilk kâr payının zorunlu olarak dağıtılacağı veya ortaklara ödeneceği hükme bağlanmış olabilir. Yine kâr dağıtmama yönündeki genel kurul kararlarının afakî iyi niyet kuralları ile bağdaşması ve küçük ortağı zarara uğratmak veya kâr payı hakkından mahrum bırakmak gibi bir gayeye yönelik olmaması gerekir*" şeklinde açıklamalar yapılmıştır.

[252] Ömer Teoman, **Yaşayan Ticaret Hukuku, Cilt I, Hukuki Mütalalar- Kitap 2,** Kazancı, İstanbul, 1993, s. 284; Poroy, Tekinalp, Çamoğlu; **a.g.e.,** s. 549 (N. 914 a); Hamdi Yasaman, **Menkul Kıymetler Borsası Hukuku,** s. 192; Bumin Doğrusöz, **Kurum Kazancının Saptanması ve Vergilendirilmesi,** Vergi Sorunları Özel Ek, Nisan, 1997, s. 62.

birinci temettü tutarının pay sahiplerine ödenmesi için buna ilişkin açık bir genel kurul kararının varlığı gerekmez. Zira genel kurulun birinci temettünün ayrılması konusunda almış olduğu karar, ilgili hesap dönemi kapsamında dağıtımın yani ödemenin yapılması iradesini de içerir.

Öte yandan, genel kurulun kâr payı dağıtımında mutlak yetkiye sahip olması sebebiyle, kurulun alacağı bir kararla müktesep hak olan kâr payı hakkını ortadan kaldırmadan dağıtımını erteleyebileceği kabul edilmektedir. Zira objektif iyiniyet kurallarına aykırı olmayacak şekilde ortaklığın çıkarlarının gerektirmesi durumunda genel kurul kararı ile ayrılmış olan kâr paylarının dağıtımı ertelenebilmelidir[253]. Bu çerçevede, kâr payı alma hakkının özüne dokunmamak şartıyla[254] ve ilgili hesap dönemi ile sınırlı kalmak üzere, genel kurul karar alarak birinci temettüye ayrılmış kâr kısmını dağıtmayarak bir sonraki seneye erteleyebilmektedir[255].

---

[253] Genel kurul ayırdığı ve dağıtımına karar verdiği birinci temettü tutarının pay sahiplerine ödenmesini, dağıtıma ilişkin bir tarih belirleyerek belirli veya dağıtım tarihini belirleme konusunda yönetim kuruluna yetki vererek belirsiz bir zamana bırakabilir. Ancak genel kurulun bu yetkiyi yönetim organına bırakması durumunda dağıtımına karar verilen kâr paylarının yıl sonuna kadar dağıtılması yerinde olacaktır. Bkz. Nazmi Karyağdı, **a.g.e.**, s. 270.

[254] Yarg. HGK.'nın 10.10.1978 tarih ve E. 1977/11-1013, K. 1977/824 sayılı kararında, "*...mahkeme kararında açıkça belirtilmiş olmamakla beraber TTK'nun 385/2. maddesindeki kazanılmış hakların ihlali şeklinde yorumlandığı anlaşılmaktadır. Bu maddde sözü edilen kazanılmış hakların ihlalinin söz konusu olabilmesi için bu hakların her birinin tamamının veya özünün ihlali gerekir. Oysa davadaki pay sahiplerinin kâr ve tasfiye sonucuna katılma payları ile oylarının etkinliğinin azalması söz konusudur. Yoksa bu hakların tamamen yahut özünün ortadan kaldırılması diye bir şey yoktur*" denilmiştir, **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim.** Kararda belirtildiği üzere, kâr payı dağıtımına ilişkin genel kurul kararları kâr payı hakkının özüne dokunuyorsa iptal edilebilir. Bu bağlamda, birinci temettüye konu edilecek kârın dağıtılmayarak elde edilmesinin sonraki seneye ertelenmesine yol açan genel kurul kararları objektif iyiniyet kurallarına uygun olması ön şartı ve kâr payı hakkının özüne dokunmaması durumunda iptal edilemez. İptal davalarının açılması durumunda ise, şirketlerin birinci temettü ödemesinin ertelenmesi iradesinin haklı gerekçesini ortaya koymaları gerekecektir. Buna karşılık, yargılama safhasında şirketlere düşen bu ispat yükünü bir kenara bıraktığımızda, kâr payı hakkında karar alan genel kurulların kararlarında herhangi bir gerekçe gösterme zorunluluğu içerisinde bulunmadıklarına da değinmemiz gerekir. Bkz. Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 539 (N. 906).

[255] Aslında genel kurul kararına dayanarak kârın ilgili hesap döneminin kapanması sonrası dağıtılmayarak daha sonraki hesap döneminde dağıtılması tercihi genelde ortaklar arasında vergisel amaçlarla yapılmış bir anlaşmadan kaynaklanır. Böyle bir durumda, vergi idaresinin doğrudan ekonomik yaklaşım ilkesini uygulayarak, şirketin hesap dönemi kazancının kâr payı olarak dağıtımının ertelenmesine dair genel kurul kararını muvazaalı bir karar gibi değerlendirmesi kabul edilemez. Zira kâr payı dağıtımının ertelenmesi ekonomik bir gerekçe ile olabileceği gibi şirket ortaklarının iyiniyet kurallarına uygun hareket ederek

Aslında söz konusu tartışmalar bir tarafa bırakılarak, birinci temettü ayrılması ve dağıtılması zorunluluğuna uymamanın TTK'da herhangi bir müeyyidesinin bulunmaması durumu üzerinde durulması gerekmektedir. Zira şirketlerin kâr payı dağıtımı konusundaki yasal zorunluluğa uymamaları karşısında kanunda herhangi bir özel müeyyideye yer verilmemiş olması uygulamada henüz dağıtıma ilişkin ilk aşama olan birinci temettü ödemesinin gerçekleşmemesine sebebiyet vermektedir[256].

b. Halka Açık Anonim Ortaklıklarda Birinci Temettü Oranı ve Ayrılan Birinci Temettü Tutarının Dağıtılması

Halka açık anonim ortaklıklar[257] bakımından birinci temettü dağıtımına ilişkin SPK tarafından belirlenmiş asgari bir oranın ortaklık ana sözleşmesinde yer alması zorunluluğu vardır (SerPK md.15/1.f.). SPK tarafından belirlenen asgari birinci temettü oranı % 20'dir[258]. Sermaye Piyasası mevzuatına tabi ortaklıklarda birinci temettü ayrılıp

---

aldığı kararlara da dayanabilir. Konu hakkında ayrıntılı bilgi ve vergi idaresinin kâr payı ödemesinin ertelenmesi kararını kâr payına ilişkin vergiyi ödemekten kaçınmak amacıyla yapılmış biri işlemmiş gibi değerlendirip geç vergi ödenmesinden dolayı cezalı vergi tarhı uygulanması gerektiğini ileri süren aksi görüş için bkz. Ovidiu Constantin Bunget, **a.g.m.**, s. 820, 821.

[256] Dursun Erkan Ateşli, **Birinci Temettü Dağıtılması Halinde Gelir Vergisi Stopajı**, Vergi Sorunları, S. 142, Temmuz, 2000, s. 171.

[257] Anonim şirketlerin genellikle finansman ihtiyacını karşılamada başvurduğu alternatif bir çözüm yolu olan halka açılma, kapalı bir şirketin sermaye yapısında, bu şirkette halkın katılmasına olanak verecek düzeltmelerin yapılması olarak tanımlanabilir. Bkz. Sevinç Akbulak, Yavuz Akbulak, **a.g.e.**, s. 95. Anonim şirketler halka açık olarak kurulabilecekleri gibi sonradan hisselerini halka arz ederek veya SerPK'nın 11. maddesinin 1. fıkra hükmüne göre pay sahibi sayısını 250'nin üzerine çıkartmak suretiyle hisse senetleri halka arzolunmuş sayılarak halka açık anonim ortaklık hükümlerine tabi olurlar. Neticede halka açık anonim ortaklıkların, SerPK ve sermaye piyasası mevzuatına göre belirlenmiş bir üst kavram olduğunu ifade edebiliriz. Bkz. Hasan Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 244.

[258] SPK'nın Seri: IV, 27 No.lu "Sermaye Piyasası Kanununa Tabi Olan Halka Açık Anonim Ortaklıkların Temettü ve Temettü Avansı Dağıtımında Uyacakları Esaslar Hakkında Tebliğ"i kapsamında yer alan 4. ve 5. maddelerin 1. fıkraları ile hisse senetleri borsada işlem gören ve görmeyen ortaklıkların birinci temettü oranı ve temettü dağıtımı esasları düzenlenmiştir. Her iki hükümde de "*Ortaklıkların esas sözleşmelerinde birinci temettü oranının gösterilmesi zorunludur. Ortaklıkların birinci temettü tutarı, hesap dönemi kârından kanunlara göre ayrılması gereken yedek akçeler ile vergi, fon ve mali ödemeler ve varsa geçmiş yıl zararları düşüldükten sonra kalan dağıtılabilir kârın % 20'sinden az olamaz*" denilerek aynı düzenlemelere yer verilmiştir. TTK halka kapalı olan anonim ortaklılara ilişkin genel hükümlere yer

dağıtılmadan hiçbir kişiye temettü dağıtımı yapılmaması, yedek akçe ayrılmaması ve ertesi yıllara kâr aktarılamaması esasları vardır ki bu esasların tamamı küçük yatırımcıların idari bakımdan etkili olmamaları sebebiyle haklarının korunmasının bir gereğidir[259].

Kurul düzenlemelerinde, birinci temettüye esas alınacak kazanç tutarının hesabında bir güvenlik önlemi olarak, dağıtım konusu safi kâra ilgili hesap dönemi içinde yapılan bağışların da eklenmesine ve bunların safi kârın tespitinde indirime konu edilemeyeceği belirtilmektedir[260]. Bu suretle, halka açık anonim ortaklıkların birinci temettüye esas

---

vermesi sebebiyle ortaklık çıkarlarını dikkate alan bir şekilde kanuni ve ihtiyari yedek akçelerin, kanun ve ana sözleşmede yer alan diğer yedekler ile fonların ayrımı yapılmadan kâr payı dağıtımı yapılamayacağını düzenlemiştir. Sermaye piyasası mevzuatı ise, TTK'nın aksine ortaklık mali yapısı ve alacaklıları korumaktan öte yatırımcıları korumaya yönelik olarak yukarıda yer aldığı şekilde birinci temettü dağıtımına öncelik vermiş ve asgari oran dahilinde bu dağıtımın yapılmasını gerekli kılmıştır. Öte yandan, hisse senetleri borsada işlem gören anonim şirketlere, genel kurullarının alacağı karara bağlı olarak temettüyü dağıtmadan ortaklık bünyesinde tutma serbestisi de verilmiştir (SPK Seri: IV, 27 No.lu Tebliğ md. 5/3.f, d) bendi). Ancak temettünün ortaklık bünyesinde bırakılabilmesi imkanı borsada işlem gören anonim şirketlerin mutlak bir serbesti içerisinde olduklarını göstermez. Zira bu yönde alınan genel kurul kararlarının da TTK'nın 381. maddesinde ifade edilen objektif iyiniyet kurallarına uygun olması gerekmektedir. Diğer taraftan, SPK tarafından ihraççıların türleri ve dağıtılabilir kâr tutarları itibariyle temettü dağıtım zorunluluğunun kaldırılabileceğinin veya ertelenebileceğinin hüküm altına alındığını da görmekteyiz (SerPK md. 15/ 1.f.). Bu yetki çerçevesinde 08/03/2008 tarihli ve 26810 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan SPK'nın Seri: IV, 39 No.lu "İhraççıların Muafiyet Şartlarına ve Kurul Kaydından Çıkarılmalarına İlişkin Esaslar Tebliği"nin 5. maddesinde, "*...Halka açık anonim ortaklıklar, Kurul düzenlemelerine göre hesaplanan dağıtılabilir birinci temettü tutarının, genel kurula sunulacak son yıllık mali tablolarına göre esas sermaye/çıkarılmış sermayenin % 5'inden daha düşük olması veya söz konusu mali tablolara göre net dağıtılabilir dönem kârının 50.000,- YTL'nin altında olması hallerinde, ilgili hesap dönemleri için birinci temettü dağıtmayabilir. Ancak, bu hükme göre dağıtılmayan temettü, daha sonraki dönemlerde yapılacak muafiyet hesaplamalarında temettü kalemi olarak dikkate alınır*" şeklinde düzenlemelere yer verilmiş ve bu suretle halka açık anonim ortaklıkların kâr payı dağıtımı yapmaktan muaf tutulmasını sağlayan belirli haller hüküm altına alınmıştır.

[259] Sevinç Akbulak, Yavuz Akbulak, **a.g.e.**, s. 285.

[260] Söz konusu düzenleme, SPK'nın 05.05.2006 tarih ve 21/537 sayılı "Halka Açık Anonim Ortaklıkların Kâr Dağıtımı Esaslarına İlişkin İlke Kararı" kapsamında "Hesap Döneminde Yapılan Bağışların Kâr Dağıtımına Etkisi" başlığı çerçevesinde, "*ortaklara dağıtılacak birinci temettünün azalmamasını teminen, Kurulumuzun Seri:IV, No:27 sayılı Tebliğinin 7. maddesinin 2'nci fıkrasının (b) bendinde belirtilen "yıl içinde yapılan bağışların Sermaye Piyasası Kanunu'nun 15. maddesinin son fıkrası kapsamına girmemesi"ne ilişkin hüküm çerçevesinde, ilgili hesap yılı içinde yapılan bağışların birinci temettüye esas net dağıtılabilir dönem kârının matrahına eklenmesi ve birinci temettünün bu matrah üzerinden hesaplanması gerekmektedir*" şeklinde yer almıştır. Kurulun dağıtıma konu safi kârın tespitinde indirilemeyeceğini belirttiği bağışlamaların vergi hukuku bakımından vergilendirmeye tabi kurum matrahının tespitine etkisi olamaz. İlgili bağışlamalar, KVK'nın 13. maddesinde düzenlenmiş olan "örtülü kazanç dağıtımı" niteliğinde olmaması ve mevzutta yer alan şartlara uygun olması koşuluyla kanunen kabul edilen giderler arasında kabul edilebilir. Bu çerçevede, örneğin 5520 Sayılı KVK'nın 10.

alınacak kazançlarını bağış yapmak suretiyle başkalarına aktarmalarının önüne geçilmekte ve ortakların payına düşen birinci temettü tutarı korunmaktadır.

c. Temettü Tutarının Elde Edilme Zamanı

Genel kurulun birinci temettü kısmının dağıtımını ertelemeye yönelik bir kararı varsa, pay sahibi bakımından ertelenen bir birinci temettü ödemesi söz konusu olur ve gelir elde edilmiş kabul edilmez. Zira menkul sermaye iradında elde etme hukuki ve ekonomik tasarruf imkânının doğduğu anda gerçekleşmiş olmaktadır[261]. Birinci temettü ödemesi genel kurul kararı ile ertelenirse, kurumun gelir olarak nitelendirilen kâr payını sahibinin (pay sahibinin) emrine amade kılmadığı ve ekonomik tasarrufun gerçekleşmediği kabul edilir[262].

Özetle, kâr payının elde edildiğini tespit etmek için kâr payı dağıtımı yapılacağı konusunda alınmış geçerli bir genel kurul kararının varlığı ve bu kararın ortaklık tarafından

---

maddesinin 1. fıkrasında yer alan c) bendi uyarınca, genel ve özel bütçeli kamu idarelerine, il özel idarelerine, belediyelere ve köylere, Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflara ve kamu yararına çalışan dernekler ile bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetinde bulunan kurum ve kuruluşlara makbuz karşılığında yapılan bağış ve yardımların toplamının o yıla ait kurum kazancının % 5'ine kadar olan kısmı ve İktisadi işletmeleri hariç, Türkiye Kızılay Derneğine makbuz karşılığı yapılan nakdi bağış veya yardımların tamamı kurumlar vergisi matrahından indirilebilir. Ayrıca KVK md. 10/ 1.f ç) ve d) bendlerinde kurumlar vergisi matrahından indirilebilecek olan diğer bağışlamalara da yer verilmiştir. Bunun yanı sıra bazı özel kanunlarla da (2547 Sayılı Yüksek Öğretim Kanunu'nun 56. maddesine göre, Üniversitelere ve Yüksek Teknoloji Enstitülerine Yapılan Bağışlar; 222 Sayılı İlköğretim Kanunu'na Göre İlköğretim Kurumlarına Yapılan Bağışlar; 5434 Sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu Ek 44. maddesine göre, emekli sandığına ait dinlenme ve bakımevlerine yapılacak bağışlar gibi) gelir veya kurumlar vergisi matrahının tespitinde dikkate alınacak bağışlara yer verilmiştir. Bkz. İbrahim Güler, **Gelir, Kurumlar Vergisi ve Diğer Kanunlardaki Bağış ve Yardımlar (I),** Çevrimiçi, http://www.muhasebenet.net, 24.01.2009.

[261] Şükrü Kızılot, Metin Taş, **a.g.e.,** s. 259; Mualla Öncel, Çağan, Kumrulu, **a.g.e.,** s. 252.

[262] Dan. 4.D.'nin 26.06.1998 tarih ve E. 1998/15, K. 1998/2824 sayılı kararında anonim şirketler tarafından dağıtılan kâr payının vergilendirilecek kazanç unsuru olarak elde edilme zamanı açıklanmıştır. Karara göre,"*...elde etme, hukuki ve ekonomik tasarruf imkanının doğduğu anda gerçekleşir. Hukuki tasarruf, gelir sahibinin talepte bulunma hakkını, ekonomik tasarruf ise gelirin sahibinin emrine amade kılınmasını ifade etmektedir. Anonim şirketlerde kâr paylarının dağıtımının gerçekleşmesi yani menkul sermaye iradının elde edilmiş sayılabilmesi için genel kurulca veya genel kurulun verdiği yetkiye dayanılarak yönetim kurulunca karar alınması ve fiillen dağıtıma başlanması gerekmektedir*". Bkz. Çevrimiçi, Danıştay Bilgi Bankası, http://www.danistay.gov.tr, 20.01.2009.

uygulanması gerekmektedir[263]. Ancak bu iki koşulun gerçekleşmesi durumunda pay sahibinin vergi hukuku bakımından geliri elde ettiği[264] ve kâr payının da ortaklık tarafından dağıtıldığı ifade edilebilir. Bu tespitin yapılması ileride inceleyeceğimiz stopajın yapılma anının tespiti bakımından da önemlidir. Aksi yönde değerlendirmeler, yükümlü açısından

---

[263] Bumin Doğrusöz, **Hukuka Göre Birinci Temettü Dağıtımı Zorunlu mu?**, Dünya Gazetesi, 11.01.2007.

[264] VUK'un 19. maddesi gereğince vergi alacağının doğması, vergiyi doğuran olayın gerçekleşmesine bağlanmıştır. Gelir unsurlarını dikkate aldığımızda ise, vergi kanunlarında söz konusu gelir unsurları bakımından vergi doğuran olayların ve elde etme kavramlarının ayrı ayrı tanımlanmadığını görmekteyiz. Mevzuattaki bu belirsizlik gelir unsurları çerçevesinde elde etme kavramının içerik olarak nasıl doldurulması gerektiği üzerinde tartışmalara sebebiyet vermiştir. Biz konumuz itibariyle bu tartışmalara girmeyecek olsak bile yukarıda açıkladığımız kapsamda bir menkul sermaye iradı türü olan kâr payı gelirinin sadece nakden veya hesaben ödeme şeklinde elde edildiğinin kabul edildiğini ifade etmekle yetineceğiz. Ayrıntılı bilgi için bkz. Salih Şanver, **Gelir ve Kurumlar Vergisi**, Nihat Sayar Yardım Vakfı Yayınevi, No: 227, İstanbul, 1972, s. 16; Nihal Saban, **Vergi Hukuku**, Beta Yayınevi, 5. baskı, İstanbul, 2009, s. 293. Konu hakkında bkz. Selim Kaneti, **a.g.e.**, s. 319'da, "*...Menkul sermaye iradında elde etme, ekonomik tasarrufa bağlanmış bulunmaktadır*" denilmiştir. Ekonomik tasarruf, kâr payının ortağın emrine hazır kılınması ile birlikte gerçekleşmektedir. Kâr payının ortağın emrine amade kılınmasını ifade eden ekonomik tasarrufun zaman olarak belirsiz olması, diğer bir ifade ile kâr payı ödemesinin yapılacağı tarihin dağıtım kararı ile birlikte belirlenmemiş olması söz konusu olabilir. Böyle bir durumda, kâr payının elde edilmesinde hukuki tasarrufun tek başına yeterli kabul edilmesi söz konusu olamaz. Zira menkul sermaye iratlarında nakden veya hesaben kendisine herhangi bir ödeme yapılmamış olan kâr payı hakkı sahibi gelir elde etmiş kabul edilemez. Konu hakkında bkz. Doğan Şenyüz, **Türk Vergi Sistemi Dersleri,** s.107'de, "*Menkul sermaye iratlarında gelirin elde edilmesi, gelirin hukuki ve ekonomik tasarruf imkanının doğmuş olmasına bağlanmıştır. Hisse senetlerinde kâr paylarının nakden veya hesaben ödendiği veya ödemenin kararlaştırıldığı ve kâr paylarının emre hazır olduğu tarihte elde edilmiş sayılır*"; Esra Ekmekci, **Kurumlar Vergisinda Dar Yükümlülük,** Kazancı Hukuk Yayınları No. 132, 1994, İstanbul, s. 65'de "*...Dar yükümlülüğe tabi olanların Türkiye'deki kullanılan sermayelerinden elde edilen menkul sermaye iratları, Türkiye'de emirlerine amade kılındığı anda elde edilmiş sayılır*"; Dan. V.D.D.K.'nın 13.10.2000 tarih ve E. 2000/164, K. 2000/295 sayılı kararında, "*193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 75 inci maddesinde menkul sermaye iradının vergilendirilmesinde elde etmenin esas olduğu açıklanmış, ancak elde etmeyi tanımlayan bir kural yer almamıştır. Menkul sermaye iradının elde edilmiş sayılabilmesi sadece hukuken tasarruf edilebilmesine, diğer bir anlatımla tahsil edilebilir hale gelmesine değil, iradı iktisaden tasarruf edebilme imkanının da bulunmasına bağlıdır*" şeklinde açıklamalar yapılmıştır. Danıştay kararı için bkz. Çevrimiçi, Danıştay Bilgi Bankası, http://www.danistay.gov.tr, 20.01.2009. Bu bilgiler çerçevesinde, genel kurulun birinci temettü tutarını ayırma kararı alması, henüz dağıtım gerçekleşmediğinden kâr payının elde edildiği sonucunu vermez. Genel kurul kâr payı dağıtımı kararı vermiş ve dağıtım tarihini de belirlemiş olmasına karşılık bu tarihte şirket tarafından çeşitli nedenlerle kâr payı dağıtımına fiilen başlanmamışsa, ortak için kâr payı elde edilmiş kabul edilmez. Konu bkz. Faruk Sabuncu, Filiz Keskin, **a.g.e.**, s. 145'de, "*hukuki tasarruf, gelir sahibinin gelir üzerinde talepte bulunma hakkını, ekonomik tasarruf ise ödemeyi yapacak olan tarafından, gelirin sahibinin emrine amade kılınmasını ifade etmektedir. Buna göre, bir gelir hukuken talep edilebilir hale geldiği halde, ödemeyi yapacak olanın yükümlülüklerini yerine getirmemek suretiyle gelirin fiilen sahibinin emrine amade kılınmaması halinde, gelir elde edilmiş kabul edilmeyecektir*" şeklinde açıklanmıştır. Bütün bu açıklamalar çerçevesinde, edimin fiilen gerçekleşmediği yani kâr payının ortağa nakden veya hesaben ödenmediği durumlarda, kâr payının genel kurul kararı ile hukuken talep edilebilir hale gelmesinin bu menkul sermaye iradının elde edilmiş sayılması bakımından yeterli olamayacağı sonucuna varılmaktadır.

ayrılan fakat ödenmeyen her temettü tutarı üzerinde hatalı bir biçimde stopaj yapılması durumunu ortaya çıkarır.

III. İkinci Temettü Ayrılması ve Dağıtımı

Yukarıda yer verdiğimiz kanun hükümlerine göre ayrılması zorunlu olan birinci temettüden farklı olarak ikinci temettü dağıtımı genel kurulun tasarrufuna bırakılmıştır. Dolayısıyla, ikinci temettüye kaynak kazanç kısmının tamamının pay sahiplerine kâr payı olarak dağıtılması zorunluluğu yoktur. Buna karşılık, ikinci temettü dağıtımını genel kurulun tasarrufuna bırakmak istemeyen şirketlerin ikinci temettü dağıtıma ilişkin ana sözleşmeye hüküm koyduklarını görmekteyiz[265].

Genel kurul, ortaklık menfaatlerini ve objektif iyiniyet kurallarını dikkate alarak paydaşlara dağıtım yapılıp yapılmayacağına, eğer ikinci bir kâr payı dağıtımı yapılacaksa bunun hangi oranda ve ne kadar yapılacağına ilişkin kararını verecektir[266]. Dolayısıyla, gerekli olması durumunda ikinci temettü dağıtımı hiç yapılmayarak söz konusu tutar ortaklık ihtiyaçlarının karşılanmasına özgülenebilmektedir. Bu özelliği sebebiyle ikinci temettü ödemesi pay sahipleri için müktesep bir hak niteliğinde değildir[267]. Ancak,

---

[265] Ozan Uslu, **Kâr Dağıtımı,** Yaklaşım Dergisi, E- Yaklaşım, S. 44, Mart, 2007, Çevrimiçi, http://www.yaklasim.com, 10.03.2010.

[266] Metin Saban, Yasemin Köse, **a.g.m.**, s.145'de, "*...İşletme yönetimi bir taraftan ortaklara yeterli ve istikrarlı kâr payı dağıtımını amaçlarken öte yandan işletmenin büyümesi ve gelişmesi açısından gerekli olan kaynağın oto finansmanla karşılanmasını amaçlayabilir. Birbirleriyle zıt bu iki amacın aynı anda gerçekleştirilmesi optimal bir kâr dağıtım politikasını zorunlu kılmaktadır*" şeklinde açıklamalar yapılmıştır. Görüldüğü üzere, genel kurulun esas görevi aslında ortaklığın mali açıdan kuvvetlenmesini ve ortakların müktesep hakkı olan kâr payı hakkını birlikte değerlendirerek en uygun kâr dağıtım politikasını belirlemektir. Dolayısıyla, yukarıda belirtilen iki amaç arasında dengesizlilik oluşturan genel kurul kararlarının TTK'nın 381. maddesi gereğince "afaki iyiniyet" kurallarına aykırılık oluşturduğunu ve dava konusu edilerek iptal edilebileceğini söyleyebiliriz.

[267] Konu hakkında bkz. Yarg. 11. H.D.'nin 07.10.1986 tarih ve E. 1996/4161, K. 1996/5036 sayılı kararında, "*...esasen kâr bakımından müktesep hakkın ikinci* kâr *payını da kapsayacağı şeklindeki yorumun Yargıtay içtihatlarına da aykırı bulunduğunu*"; Yarg. 11. H.D.'nin 08.01.1973 tarih ve E. 1973/3970, K. 1973/4253 sayılı kararında da, "*...mecburi olan birinci temettünün tevziine karar verilmiş*

müktesep hak niteliğine sahip olmasa da ikinci temettü dağıtımına konu kazanç üzerinde genel kurulun yaptığı tasarrufun da mutlak nitelikte olmadığı ve TTK'nın 381. maddesi kapsamında kâr payı dağıtımından bağımsız olarak genel hükümler çerçevesinde denetlenebileceği gözden kaçmamalıdır.

Dağıtılmasına karar verilen ikinci temettü tutarı birinci temettü gibi esas sermayeye mahsuben ortağın şirkete yaptığı ödemelerle orantılı olarak hesap ve tespit edilecektir (TTK md. 456). Birinci tertip kanuni yedek akçe, ihtiyari yedek akçeler, kanun ve esas mukavele hükmünce ayrılması gerekli diğer akçeler ve pay sahipleri dışında kalan kişilere yapılan kâr payı ayrımları ile birlikte birinci temettü tutarının ayrılması sonrası kalan safi kâr ise, ikinci temettü ayrımında kullanılacak tutarı teşkil edecektir[268]. İkinci bir temettü dağıtımı yapacak şirketlerin özellikle % 5 oranındaki birinci temettü tutarını ve sonrasında da kalan safi kâr tutarı üzerinden % 10 oranında ikinci bir kanuni yedek akçe kısmını ayırdıktan sonra kalan tutar üzerinden ikinci temettüyü ayırmaya dikkate etmeleri gerekmektedir (TTK md. 466 2. f., 3. b.).

---

ve fakat ihtiyari nitelikteki ikinci temettünün tevziine, iptal edilen kararda tamamı hususi ihtiyata ayrılan paranın bakiyesi hakkındaki taraflar arasındaki ihtilaf, bakiyenin de ortaklara dağıtılmasının zorunlu olup olmadığı noktasında toplanmaktadır. Yukarıdaki açıklamadan da anlaşılacağı gibi, kâr payının hiç dağıtılmaması yolundaki karar müktesep hakkı ihlal edeceği gibi, birinci temettünün mecburi tevzine ilişkin ana sözleşmenin 33. maddesine de aykırı düşer. Olayda mecburi olan birinci temettünün dağıtılmasına karar verildiğine göre, müktesep hakkın ihlali ve statünün 33. maddesine aykırılık söz konusu olamaz" şeklinde açıklamalar yapılmıştır. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim.**

[268] Burada, pay sahibinin ikinci bir temettü tutarını elde etmesi durumunda elde edilen birinci ve ikinci temettü ödemelerinin toplamı üzerinden vergi tevkifatı yapılması gerektiğine değinmeliyiz. Bkz. İbrahim Ethem Bal, **Kâr Payı Dağıtımı ve Vergilendirilmesi**, Vergi Sorunları, S. 247, Nisan, 2009, s. 187.

IV. Kâr Payı Dağıtımında Pay Sahiplerinin ve Şirket Kârından Pay Alma Hakkına Sahip Olan Diğer Kişilerin Hesaba Katılması Gerekliliği

A. Pay Sahiplerinin Belirlenmesi

TTK'da yer alan hükümler çerçevesinde yapılacak bir kâr payı dağıtımında herkesin hakkına düşen payı hatasız bir şekilde alabilmesi gerekir. Bunun için dağıtıma konu edilen şirket kârından pay alacak gerçek ve tüzel kişiler doğru bir şekilde tespit edilmelidir. Ancak bu tespit sonrasında dağıtılacak kârdan kimin ne kadar pay alacağı hesaplanabilir hale gelir. Bu bağlamda, öncelikle "pay" kavramının ve pay sahipliği durumunun ortaya konulması gerekmektedir.

Anonim şirketlerde sahibine kâr payı hakkı veren pay, belirli nitelikteki sermayenin yine belirli bir değere bölünmüş her bir parçasıdır ve bu birim değere nominal (itibari) değer denir[269]. Anonim şirketlerde pay; esas sermayenin bir parçası, pay sahipliğinden doğan hak ve borçların bir bütünü veya hisse senedi gibi farklı anlamları da ifade edebilmektedir[270]. Fakat şunu da belirtmemiz gerekmektedir ki, TTK ile payın hisse senedi[271] ile kazanılması gibi bir zorunluluk getirilmemiştir ve bu sebeple anonim

---

[269] Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 459 (N.759); Sevinç Akbulak, Yavuz Akbulak, **a.g.e.**, s. 35. Yeni TTK'nın 484. maddesinin gerekçe metninde pay kavramını, *"...hüküm, birinci alt kısmın başlığında olduğu gibi "hisse senetleri" yerine "pay senetleri" terimini kanunî terim olarak kabul edip kullanmıştır. Tasarı, 6762 sayılılı Kanun gibi, anonim şirketteki sermayenin bölünmesi sonucu oluşan birime "pay" demektedir"* şeklinde tanımlamaktadır. Gerekçe metni için bkz. Çevrimiçi, http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf, 20. 04. 2009, s. 177.

[270] Fahiman Tekil **a.g.e.**, s. 275; Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 459, 460 (N.759-762).

[271] Anonim şirketler bakımından hisse senetleri, bu ortaklıklar tarafından çıkarılan ve ortaklığın sermayesine belirli bir miktarda katılma payını temsil eden, yasal düzenlemelere uygun olarak basılı kıymetli evraklar şeklinde tanımlanabilir. Bkz. Vural Günal, **Sermaye Piyasası Hukuku Esasları**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2007, s. 217; Hayri Domaniç, **Anonim Şirketler**, s. 884. Hisse senedi çıkarılması durumunda paya bağlı olan hak veya haklar kıymetli evrak niteliğindeki senede bağlanmış olur. Bu suretle hakkın kendisinde bir değişiklik meydana gelmez. Bkz. İrfan Barlass, **Gelir Vergisi Kanunu'nun Mükerrer 80. Maddesinde Yer Alan Hisse Senetlerine Yönelik İstisnanın Öncelikle Çıplak Paylara Tanınması Gereği,** Vergi Sorunları, S. 191, Ağustos, 2004, s. 205; Y. Can Göksoy, **Anonim Ortaklıkta**

şirketlerde pay, şirketin kurulması ya da sermaye artırımının tescili ile birlikte kendiliğinden oluşur[272]. Ancak, anonim şirketleri diğer ortaklık yapılarından ayıran önemli bir özellik şirket paylarının hisse senedi denilen ve kıymetli evrak niteliğine sahip senetlerle karşılanmış olmasıdır. Hisse senedi çıkarmayan anonim şirketlerin payın kolay devrine gerek duymayıp anonim şirketlerin başka avantajlarından yararlanmayı amaçlamış olduklarını, payın devri açısından ise genel hukuk kuralları içerisinde Borçlar Kanunu'nun 162. maddesinde yer alan[273] alacağın temliki hükümlerine uymaya razı olduklarını kabul etmek gerekir[274]. Ancak yeni TTK'nın 484. maddesinin 1. fıkrasında yer alan, "pay senetleri, hamiline veya nama yazılı olur" şeklindeki hüküm, yeni TTK'nın yürürlüğe

---

Payın Rehni, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2001, s. 39, 40. Böyle bir durumda ise ortaklara sahip oldukları hisse senetlerinin esas sermayeye olan oranı kadar kâr payı ödenmektedir. Bkz. Şükrü Yıldız, **a.g.e.**, s. 125. Öte yandan, yeni TTK'nın "Menkul Kıymetler" başlığını taşıyan yedinci bölümünün Birinci Ayırım başlığı "pay senetleri" şeklindedir. Böylece, "hisse senetleri" kavramı yerine pay senetleri kavramının kullanılmış olduğu görülmektedir. Konuya ilişkin olarak yeni TTK'nın 484. maddesinin gerekçe metninde, ..."*pay kanunî terimdir. Payın kıymetli evrak niteliğinde bir senede bağlanınca adının "hisse" olarak değişmesinin ve söz konusu senede "pay senedi" denmesinin makûl bir sebebi yoktur. "Pay senedi"ni içerdiği paydan soyutlanmış olarak adlandırıldığı, bu senedin kanunî adının (pay sözcüğü düşünülmeksizin) pay senedi olarak konulduğu açıklaması da ikna edici değildir. Bu sebeple çelişkiyi ortadan kaldırmak amacıyla senedin kanunî adının "pay senedi" olması uygun görülmüştür*" denilmiştir. Gerekçe metni için bkz. Çevrimiçi, http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf, 20. 04. 2009, s. 177. Hisse senetleri çıkartılmadan önce bunların yerini tutmak üzere ortaklara menkul kıymet niteliğinde "ilmühaber" adında geçici senetler de verilebilmektedir (TTK md. 411). Yarg. HGK., 22.11.1978 tarih ve E. 1977/1192., K.1978/978 sayılı kararında ilmühaberlerin hisse senetleri ile özdeş olduğu ifade edilmiştir. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim.** Ayrıca bkz. Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 696 (N.1195); Fahiman Tekil, **a.g.e.**, s. 621. Ancak hisse senetleri ile aynı ortaklık haklarını sağlayan ilmühaberler hisse senedinin düzenlenip ortaklara teslim edilmesi ile geçerliliklerini kaybeder. Bkz. Hayri Domaniç, **Anonim Şirketler Hukuku Uygulaması, Türk Ticaret Kanunu Şerhi II**, s. 1280. Ayrıca, halka açık anonim ortaklıklar tarafından 23/06/1989 tarihli ve 20204 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan SPK'nın Seri: I, 5 No.lu Hisse Senetlerinin Şekil Şartlarına İlişkin Tebliğinin Ek: 2. maddesi çerçevesinde kâr payı hakkının ortaklığa karşı ileri sürülebilmesi amaçlı kuponlar da ihraç edilebilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Abuzer Kendigelen, **Anonim Ortaklık Payı Üzerinde İntifa Hakkı**, s. 125-128.

[272] Erdem Ateşağaoğlu, **Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunu Bakımından Menkul Kıymet Gelirlerinin Vergilendirilmesi**, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 27.

[273] Borçlar Kanunu'nun 162. maddesi, "*Kanun veya akit ile veya işin mahiyeti icabı olarak menedilmiş olmadıkça borçlunun rızasını aramaksızın alacaklı, alacağını üçüncü bir şahsa temlik edebilir. Borçlu, alacağın temlik edilmemesi şart edilmiş olduğunu bu şartı ihtiva etmeyen bir ikrarı bilkitabeye istinat ile, alacağını temellük eden üçüncü bir şahsa karşı iddia edemez*" şeklinde alacağın temlikini düzenlemektedir. Söz konusu hüküm aynı esasla 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girecek 6098 Sayılı yeni Borçlar Kanunu'nun 183. maddesinde tekrarlanmıştır.

[274] Konu hakkında bkz. Fahiman Tekil, **a.g.e.**, s. 533'de, "*...anonim şirket hisse senedi çıkarmaya mecbur değildir. Nitekim esas mukavele payların hisse senedine bağlanmayacağını öngörebilir ve böyle bir hüküm geçerlidir. Uygulamda bu tip anonim şirketlere pek az sayıda da olsa rastlanmaktadır*" şeklinde açıklamalar yapılmıştır.

girmesiyle artık hisse senedine bağlanmamış çıplak payların varlığının sona ereceğini ortaya koymaktadır.

Pay sahipliğinin gerçek kişilere mahsus bir durum olmadığını, anonim şirketlerin pay sahiplerinin gerçekte pay sahipleri ile aynı amaçlara sahip tüzel kişiler de olabileceğini belirtmemiz gerekir[275]. Tüzel kişilerin gerçek kişiler gibi kurucu ortak niteliğine sahip olması da mümkündür. Öte yandan, ortaklık kuramsal olarak kendi kendisinin pay sahibi olamamaktadır[276]. Bu durum TTK'nın 329. maddesinin 1. fıkrasındaki hüküm[277] gereğince yasaklanmıştır. Söz konusu yasaklamanın gerekçesi, ortağın ortaklık borçlarından dolayı üçüncü şahıslara karşı sorumluluğunun ortaklığa koymayı taahhüt ettiği sermaye ile sınırlı olmasıdır. Söz konusu sermaye taahhüdünü içeren payların ortaklığın kendisi tarafından iktisap edilmesi ortaklığın yine kendi malvarlığını azaltacağından, ortaklık alacaklılarının menfaatine zarar verme tehlikesini taşıyan anılan mahiyetteki işlemler istisnai haller dışında

---

[275] Tüzel kişilerin pay sahibi olabilmesi esasen TTK'nın 137. maddesinin 1. fıkrasında yer alan, "*ticaret şirketleri hükmi şahsiyeti haiz olup şirket mukavelesinde yazılı işletme mevzuunun çevresi içinde kalmak şartıyla bütün hakları iktisap ve borçları iltizam edebilirler*" şeklindeki hükümden kaynaklanmaktadır. Diğer bir ifadeyle, herhangi bir tüzel kişiliğin sermayesine katılarak pay sahibi olmak ve bu suretle ortaklıktan kâr elde etmek, sermaye şirketlerinin faaliyet konuları arasında yer alabilir. Zaten aynı düşünce paralelinde, kurumların sahip oldukları paylar için Kurumlar Vergisi Kanunu'nda genel olarak "iştirak payı" kavramı kullanıldığı görülmektedir. Kurumların sahip olabileceği iştirak payları hakkında 03/04/2007 tarih ve 26482 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 1 Seri No'lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliğinin 5.6.2.2.2 numaralı başlığı altında açıklamalar yapılmıştır. Buna göre, anonim şirketlerin ortaklık payları veya hisse senetleri (Sermaye Piyasası Kanunu'na göre kurulan yatırım ortaklıkları hisse senetleri dahil), limited şirketlere ait iştirak payları, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komanditer ortaklarına ait ortaklık payları, iş ortaklıkları ile adi ortaklıklara ait ortaklık payları ve kooperatiflere ait ortaklık payları kurumların elde edebileceği paylar olarak sayılmıştır. Konu bkz. F.V. Steiger, (Çeviren: Tahir Çağa), **a.g.e.,** s. 28, 29'da, "*...anonim şirket haklara sahip olabileceği gibi vecibeler de iltizam edebilir. Ancak medeni haklardan istifade sınırsız değildir, zira tüzel kişiler cinsiyet, yaş ve hısımlık gibi insanın tabii vasıfları icabı olan hakları iktisap ve borçları iltizam edemezler. Bu sebeple anonim şirketin medeni haklardan istifade ehliyeti hususi hukuk sahasında esas itibariyle mamelek hakları yönünden kendini gösterir ve bu alanda şümullüdür...*" şeklinde ifade edilmiştir.

[276] Ayrıntılı bilgi için bkz. Alihan Aydın, **Anonim Ortaklığın Kendi Paylarını Edinmesi,** Arıkan yayınevi, İstanbul, 2008, s. 286.

[277] TTK'nın 329. maddesinin 1. fıkrasında, "*Şirket, kendi hisse senetlerini temellük edemeyeceği gibi rehin olarak da kabul edemez. Bu senetlerin temellükü veya rehin alınması neticesini doğuran akitler hükümsüzdür*" denilmek suretiyle ortaklığın kendi hisselerini iktisap edemeyeceği belirtilmiştir.

yasaklanmıştır[278]. Ortaklığın kendi hisselerini iktisap ederek kendi payına sahip olabileceği istisnai haller ise, TTK'nın 329. maddesinde özel olarak belirtilmiştir[279].

Bu noktada, kendi hisselerine kanunda yer alan tahdidi sebeplerden ötürü sahip olan bir anonim şirketin, kendi kendine ödeme yapması mümkün olmadığı için elinde bulundurduğu söz konusu hisselerin ilgili kâr payı dağıtımında esas alınmaması gerektiği düşüncesi akla gelebilir. Ancak bu yönde bir değerlendirme doğru olmaz. Zira şirketin elinde bulundurduğu kendi hisselerini kâr payı dağıtımında hesaba katmaması ortaklığın

---

[278] Zeynep Cantimur, Alpaslan Çoban, Mustafa Eken, **Anonim Ortaklıkların Kendi Paylarını İktisabının Güncel Gelişmeler Işığında Değerlendirilmesi**, Sermaye Piyasası Dergisi, S. 1, Ocak- Mart, 2010, s. 26, 27.

[279] Esas sermayenin azaltılmasına ilişkin bir karar alınmışsa (azaltma işlemi tamamlanana kadar ortaklık kendi hisselerini geçici süre iktisap etmiş olur), ortaklık katılma payı tahhüdü dışında bir alacağının ödenmesi maksadıyla kendi paylarını devralmışsa paylar bir malvarlığı veya bir işletmenin borç ve alacakları ile birlikte devralınarak anonim ortaklığa geçmişse, payların devralınması veya rehnedilmesi ana sözleşme hükmü gereğince ortaklığın iştigal konusu içerisinde olduğu için bu paylar elde edilmişse, paylar yönetim kurulu üyeleri, müdürler ve memurlar tarafından kendilerine bu sıfatla düşen yükümlülükleri dolayısıyla rehin olarak yatırılmışsa ve son olarak payların ivazsız olarak verilerek hibe edilmesi hallerinde anonim ortaklığın kendi hisselerini iktisabı geçerli kabul edilmektedir. Ancak, şirketin sermayesini azaltmaya dair bir karar alması sebebiyle devreldığı kendi hisse senetlerini derhal imha etmesi ve duruma ilişkin zabıt ticaret sicileine göndermesi gerekmektedir.Yine yukarıda yer verdiğimiz diğer devir hallerinde ise şirket iktisap ettiği senetleri ilk fırsatta elden çıkarmak zorundadır (TTK md. 329/1.f. ve 2.f.). Söz konusu istisnai hallere ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Alihan Aydın, **a.g.e.**, s. 211-236; Mehmet Özdamar, **Anonim Ortaklıkların Kendi Paylarını İktisap Etmesi**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2005, s. 185-209; Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 499-501 (N. 836-843). Ayrıca, yeni TTK'nın 379. maddesinin 1. fıkrası kapsamında ortaklığın kendi hisselerini iktisap etmesi hususu, "*bir şirket kendi paylarını, esas veya çıkarılmış sermayesinin onda birini aşan veya bir işlem sonunda aşacak olan miktarda, ivazlı olarak iktisap ve rehin olarak kabul edemez*" şeklinde kaleme alınmıştır. Yeni TTK'da yer alan bu düzenlemede görüldüğü üzere, şirketlerin çıkarılmış sermayelerinin onda birini aşmamaları şartıyla kendi hisse senetlerini elde etmeleri genel kurulun bu hususta yönetim kurulunu yetkilendirmiş olması gerekliliğine bağlanmıştır. Yeni TTK'nın 381. maddesi ise, konuya ilişkin ilave bir düzenleme olarak, şirketlerin yakın ve ciddi bir kayıptan kaçınmak için gerekli olduğu takdirde kendi paylarını genel kurulun yetkilendirmeye ilişkin herhangi bir kararı olmadan da iktisap edebileceğini belirtmiştir. Konu hakkında bkz. Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 498'de (N. 835), "*...yasak devren edinmeler düşünülerek öngörülmüştür. Kuruluşta uygulanmasına hukuken imkan yoktur. Çünkü bu aşamada, henüz kendi paylarını taahhüt edecek bir anonim ortaklık mevcut değildir. Sermaye artırımlarında ise anonim ortaklığın kendi paylarını taahhüdü geçersizdir. Anonim ortaklığın kendi paylarının alınmasına aracılık yapması mümkündür. Bu halde anonim ortaklık payların mülkiyetini kazanmadığı için kurala aykırılık yoktur*" denilmiştir. Görüldüğü üzere, ekonomik ve hukuki sebepler ortaklığın kendi paylarını iktisap etmesini zaruri kılabilir. İşte bu gibi durumlar kanun koyucunun yasağa getirdiği bir takım istisnalardır. Ancak bu istisnai haller tahdidi olup, yorum yoluyla genişletilemez. Ayrıntılı bilgi için bkz. Gönen Eriş, Gönen Eriş, **Türk Ticaret Kanunu (Ticari İşletme ve Şirketler), Cilt II,** 3. b., Ankara, 2004, s. 1895.

paydaşlık yapısına aykırılık teşkil eder ve mali hakların sağlıklı bir şekilde bölüştürülmesine de engel olur. Ayrıca bu konuda kendi paylarına sahip ortaklıkları genel kurullarına katılmaktan ve temsil haklarını kullanmaktan yasaklı kılmaya yönelik olarak TTK'nın 329. maddesinin son fıkrasında yer alan "*şirketçe devralınan payların umumi heyette temsili caiz değildir*" şeklindeki düzenleme de dikkat çekmektedir. Kanunundaki bu özel yasaklılık durumu çerçevesinde, anonim şirketlerin diğer paydaşların katılımı ile kâr payı dağıtımı hakkında verilecek karara ilişkin oylamaya katılamayacağı gerekçesiyle kendisine ait hisselere ilişkin diğer bir hakkı olan kâr payından da mahrum bırakılması sonucuna ulaşılması hatalı bir değerlendirmedir. Bizce, özel ve istisnai sebeplerle kendi paylarını iktisap eden ortaklığın hisselerinin kâr payı dağıtımı hesaplamasına esas alınması yerinde olur[280].

B. Şirket Kârından Pay Alma Hakkına Sahip Olan Diğer Kişilerin Belirlenmesi

Anonim şirketlerin, esas sözleşmelerinde yer alan hükümleri yahut genel kurullarında alınan kararları çerçevesinde, esas alarak sahiplerine dağıtıma konu kârdan imtiyazlı veya diğer pay sahipleri ile eşit şekilde pay alma hakkı sağlayan çeşitli senet ve tahviller ihraç etmiş olduklarını görmekteyiz. Yine benzer biçimde esas sözleşme hükümleri çerçevesinde yahut genel kurul kararlarıyla yönetim kurulu üyeleri ve şirket çalışanlarına ikramiye mantığıyla kârın belirli bir miktarından pay verilebilmesi de söz konusu olabilmektedir. Bu ödemeler, yukarıda açıklamaya çalıştığımız diğer unsurlar gibi pay sahiplerine dağıtılan ikinci temettü tutarını doğrudan etkiler nitelikte kabul

---

[280] Benzer görüş için bkz. Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 503, (N. 844); Oğuz İmregün, **a.g.e.**, s. 279. Farklı görüş için bkz. Mehmet Özdamar, **a.g.e.**, s. 60; Alihan Aydın, **a.g.e.**, s. 286'da "*...edinilen paylardan kaynaklanan hiçbir hakkı kullanma imkanı elde edilemeyeceğinden, her ne kadar TTK md. 329'da açıkça zikredilmese de ortaklığın, elindeki paylar dolayısıyla herhangi bir malvarlığı hakkına da sahip olamayacağı sonucuna varmak gerekir. Dolayısıyla ortaklık elindeki bu paylar, kârın dağıtımında dikkate alınmamalı ve kâr, tedavüldeki paylara göre belirlenmelidir*" şeklinde açıklamalar yapılmıştır.

edildiklerinden söz konusu zorunlu ödemelerin yapılacağı kişilerin belirlenmesi gerekmektedir. İşte bu bağlamda, esas sözleşme ve genel kurul kararları çerçevesinde bazı özel senet ve tahvillere sahip olanlara, yönetim kurulu üyelerine veya şirket çalışanlarına şirket kârından pay alma hakkı verilmesi hususlarına değinmemiz yerinde olacaktır.

1.İmtiyazlı Hisse Senetleri ile Sahibine Kârdan Pay Alma İmkanı Yaratan Özel Senetler ve Tahviller

a. İmtiyazlı Hisse Senetleri

Sahibine eşit nitelikte temel ortaklık haklarını sağlayan ve şirket kârı veya tasfiye sonucu ortaya çıkan varlık (tasfiye kârı) üzerinde sahibine herhangi bir imtiyaz hakkı vermeyen senetler adi hisse senedi olarak tanımlanır[281]. Dönem kârından pay almak, rüçhan hakkında yararlanmak, tasfiye kârından pay almak, şirket yönetimine katılmak, bilgi edinmek, oy kullanmak gibi hususlara ilişkin hakları anonim şirket ortağına imtiyazlı olarak veren hisse senetleri ise imtiyazlı hisse senetleridir[282].

---

[281] Osman Altuğ, Hanifi Ayboğa, **a.g.e.,** s. 42; Brenda Coleman, Anne Powell, **First Steps Towards a UK Foreign Dividends Package,** International Tax Review, Vol. 20, No. 1, February, 2009, s. 33; Kazım Metin, **Kâr Dağıtımı ve Kâr Dağıtım Tablosu**, Vergi Dünyası, S. 175, Mart, 1996, s. 138.

[282] Söz konusu imtiyazlı sermaye paylarını temsil eden hisse senetleri hakkında yasal düzenleme, TTK'nın 401. maddesinde "*esas mukavele ile bazı nevi hisse senetlerine kâr payı veya tasfiye halindeki şirket mevcudunun dağıtılması ve sair hususlarda imtiyaz hakları tanınabilir*" şeklinde kaleme alınmıştır. İmtiyazlı paylar hakkında benzer şekilde yeni TTK'nın 478. maddesinin 1. fıkrasında, "*İlk esas sözleşme ile veya esas sözleşme değiştirilerek bazı paylara imtiyaz tanınabilir*" hükmüne yer verilmiştir. Öte yandan, 12.04.2011 tarih ve 27902 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 6215 Sayılı "Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"un 15. maddesi ile TTK'nın imtiyazlı hisse senetlerini düzenleyen 401. maddesine ek hükümler getirilmiştir. Bunlar; 6215 sayılı Kanun ile TTK'nın 401. maddesine eklenen, "*Pay sahipleri arasında Devlet, il özel idaresi, belediye ve diğer kamu tüzel kişileri, sendikalar, dernekler, vakıflar, kooperatifler ve bunların üst kuruluşları bulunan anonim şirketlerde ve iştiraklerinde; kamu tüzel kişileri ile kamuya yararlı dernek ve vakıflar lehine tesis edilebilecek imtiyazlar hariç olmak üzere, diğer pay sahiplerinden biri veya birkaçı lehine bu Kanunda düzenlenen herhangi bir imtiyaz tesis edilemez*" şeklindeki 2. fıkra ve "*İkinci fıkraya aykırı esas mukaveleler, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde anılan fıkra hükmüne uygun hale getirilir. Gerekli esas mukavele değişikliklerinin ve uyarlamalarının bu süre içinde gerçekleştirilmemesi halinde, ilgili esas mukavele hükümleri bu sürenin dolduğu tarihte kendiliğinden geçersiz hale gelir ve esas mukavelede öngörülen imtiyazların tümü kanunen sona erer*" şeklindeki 3. fıkra hükümleridir. Söz konusu hükümlerden anlaşılacağı üzere; kamu tüzel kişiliklerinin veya dernek, vakıf, sendika, kooperatif gibi kurumların ortak

Bu bağlamda şirketin amacına, menfaatine uygun olması ve eşit işlem ilkesi ile birlikte iyiniyet kurallarını ihlal etmemesi şartlarıyla[283] kâr payı hakkını tamamen ortadan kaldırmadan ana sözleşme ile çeşitli pay gruplarına diğer pay sahiplerine göre farklı kâr payı imtiyazları sağlayan imtiyazlı hisse senetleri çıkarılabilmesi mümkündür. İmtiyazlı hisse senetleri ile eşitlik ilkesine bir istisna oluşturulsa da eşit işlem ilkesinin tamamen bertaraf edildiği söylenemez. Zira eşit işlem ilkesi, pay sahipleri arasında değil, paylar arasında mutlak bir eşitlik aranmasını gerekli kılmaktadır[284]. Neticede, imtiyazlı hisse senetleri sahipleri arasında eşit işlem ilkesi geçerliliğini korumaktadır[285].

İmtiyazlar, paya özgülenmiş olduğundan hisse senedinin devri ile yeni malikine geçer. Zira kâr payına ilişkin imtiyaz hakkı paya ihdas edilmiş bir haktır ve pay sahibinin kişiliğine özgülenemez[286]. İmtiyazlı hisse senetlerine tanınan imtiyazın, belirli bir pay grubuna veya tek bir paya tanınabilmesi mümkündür[287].

Pay sahiplerine imtiyaz hakkı tanıyan ana sözleşme hükümlerinin tüzel kişi genel kurulunun tek bir kararıyla kaldırılması veya değiştirilmesi kabul edilemez. Bunun için

---

olduğu anonim şirketler, artık yeni imtiyazlı hisse senetleri ihraç edemeyecekleri gibi daha önce ihraç ettikleri mevcut imtiyazlı hisse senetlerini 6 ay içinde ortadan kaldıracak şekilde esas sözleşme değişikliğine gideceklerdir. Bu düzenlemelerden TTK'nın 401. maddesine eklenen 3. fıkranın, kazanılmış geçmişe yönelik imtiyaz haklarını geri alan son derece hatalı bir düzenleme olduğunu ve bu nedenle ilgili fıkranın mevcut imtiyazli hisse senedi sahipleri tarafından dava konusu edileceğini düşünmekteyiz.

[283] Söz konusu şartlar için bkz. Hamdi Yasaman, **a.g.e.,** s. 189; Oğuz İmregün, **Kara Ticareti Hukuku Dersleri (Genel Hükümler-Ortaklıklar-Kıymetli Evrak)**, s. 184; Şükrü Kızılot, Saygın Eyüpgiller, **a.g.e.,** s. 1079; Tuğrul Ansay, **a.g.e.,** s. 225; Şükrü Yıldız, **a.g.e.,** s. 124; Yaşar Karayalçın, **a.g.e.,** s. 132.

[284] Füsün Nomer, **a.g.m.,** s. 471, 472.

[285] Şükrü Yıldız, **a.g.e.,** 129, Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.,** s. 532 (N. 898); 130; Halil Arslanlı, **Anonim Şirketler Umumi Hükümler, Cilt I,** s. 201; Hayri Domaniç, **Anonim Şirketler Hukuku Uygulaması, Türk Ticaret Kanunu Şerhi II**, s. 1522.

[286] Ünal Tekinalp, **İmtiyazlı Payalara İlişkin Bazı Sorunlar**, s. 7; Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.,** s. 479 (N. 786); Neşe Kirtil, **Anonim Ortaklıklarda İmtiyazlı Pay Sahipleri Genel Kurulu**, Güncel Yayınevi, İzmir, 2005, s. 9.

[287] Gönen Eriş, **Türk Ticaret Kanunu (Ticari İşletme ve Şirketler), Cilt II,** 3. b., Ankara, 2004, s. 2433; Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.,** s. 479 (N. 787); Şükrü Yıldız, **a.g.e.,** s. 129; Osman Altuğ, Hanifi Ayboğa, **a.g.e.,** s. 44, 45.

hakları kaldırılacak, kısıtlanacak veya olumsuz etkilenecek kişilerin de rızaları aranmalıdır. Bu bağlamda, TTK'nın 389. maddesinde, kâra ilişkin imtiyaz hakkının kaldırılması için imtiyazlı pay sahipleri kurulunun çoğunluk kararının aranması gerektiği ifade edilmiştir[288]. Buna karşılık, imtiyazlı hisse senetlerinin esas sözleşmeden doğan haklarını genel kurul oybirliği ile kaldırır veya değiştirirse, artık imtiyazlı pay sahipleri kurulunun alacağı ayrı bir karar aranmaksızın söz konusu genel kurul kararın uygulanabilecektir.

b. İntifa Senetleri

Anonim şirket intifa senetleri; sahiplerine yönetime ilişkin haklar vermeyen, onun yerine şirketin kârına veya tasfiye kalıntısına iştirak etmek veyahut sermaye artırımlarında yeni hisseler satın alınmasında rüçhan hakkı tanımak gibi mali nitelikte birtakım haklar veren kıymetli evrak niteliğinde senetlerdir[289]. İntifa senedi sahiplerine sağlanan kâr payı

---

[288] Erdoğan Moroğlu, **Anonim Ortaklık Ana Sözleşmesi ve Hukuki Niteliği,** M. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan, Beta Yayınevi, İstanbul, 2000, s. 521. Ayrıca konu hakkında bkz. Yarg. 11. H.D'nin 05.05.1975 tarih ve E. 1975/ 1516, K. 1975/ 3138 sayılı kararında, "*...Gerçekten bir hissenin üstünlüğü (imtiyazı) oy kullanmada, yönetimde, denetimde olabileceği gibi sözü edilen maddede açıkça belirtildiği veçhile kâr payının dağıtılmasında ve tasfiyede de tanınabilir. İşte kanun koyucu bu üstün pay sahiplerinin kazanılmış haklarını korumak bakımından sermayenin artırılması veya esas sözleşmede şirket genel kurulunca yapılacak değişikliğin üstün pay sahiplerinin haklarını ihlal edecek nitelikte bulunması halinde, bunların ayrı olarak yapacakları özel bir toplantıda bu hususta karar vermelerini öngörmüştür*" şeklinde benzer yönde açıklamalar yapılmıştır. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim.** Ancak, imtiyazlı hisse senetleri sahiplerine kâr payı konusunda tanınan ayrıcalıklar pay sahiplerinin bizzat kendilerine bağlanmış değildir. Söz konusu imtiyazlar senede bağlı olup imtiyazlı senedi iktisap eden her kişi bu ayrıcalıklı mali haklardan yararlanabilir. Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ünal Tekinalp, **İmtiyazlı Paylara İlişkin Bazı Sorunlar,** XIII. Türk Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, BTHAE yayınları, Ankara, 1996, s. 1-14. Yeni TTK'nın 454. maddesinin 1. fıkrasında benzer bir şekilde, *"genel kurulca, esas sözleşmenin değiştirilmesine dair verilen karar, imtiyazlı paysahiplerinin haklarını ihlâl edecek nitelikte ise, bu karar adı geçen paysahiplerinin yapacakları özel bir toplantıda verecekleri bir kararla onaylanmadıkça uygulanamaz"* denilerek konu açıklanmıştır.

[289] Tuğrul Ansay, **a.g.e.,** s. 283; Oğuz İmregün, **Kara Ticareti Hukuku Dersleri (Genel Hükümler-Ortaklıklar-Kıymetli Evrak),** s. 421; Fahiman Tekil, **a.g.e.,** s. 563; Hayri Domaniç, **Kıymetli Evrak Hukuku,** Eğitim Yayınları, İstanbul, 1975, s. 705; Yarg. 11. H.D'nin 26.09.2006 tarih ve E. 2005/ 8273, K. 2006/ 9282 sayılı kararında, "*...intifa senedi sahibinin ortaklık hakları olmadığından, sahibine ortaklık hakkı vermeyeceğini, intifa hakkı sahiplerinin yararlanma hakları esas sözleşmede yer alsa dahi, anonim şirket ile intifa hakkı sahipleri arasında ortaklık sayılabilecek bir ilişki bulunmadığından, intifa hakkı sahiplerinin anonim şirkete karşı üçüncü kişi konumunda oldukları, anonim şirketin intifa senetlerini, intifa hakkının sahibinin onayı olmadan ortadan kaldıramayacağı...*" şeklinde intifa senedinin esasına yönelik özellikler vurgulanmıştır. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim.**

hakkının oranı ve tespit şekli, ana sözleşmede özel olarak belirtilebileceği gibi bu hususlara ilişkin ana sözleşmeye konulacak bir hükümle genel kurula yetki devri de yapılabilmektedir[290]. İntifa senetlerinden kaynaklanan intifa haklarının sözleşme ile belli bir süre tespit edilerek kısıtlanabilmesi mümkündür. Böyle bir durumda söz konusu süre geçmekle intifa senetleri kendiliğinden hükümsüz hale gelir[291]. Bu özellikleri ile intifa senetlerinin hukuki mahiyetleri hisse senedi ile tahvil arasında yer alan bir anonim şirket hukuku müessesesi olarak nitelendirilmiştir[292].

TTK md. 279/2.f., 5.bend ve yeni TTK md. 339/2.f. f. bendi uyarınca kuruculara[293] paydaşlık sıfatları bir kenara bırakılarak şirket kârından özel olarak pay verilebilmesi mümkündür. Bu bağlamda, anonim şirketler tüm intifa senetlerinde olduğu gibi ana sözleşmeye hüküm konulması suretiyle[294] kurucu senetleri çıkarılabilmektedirler[295]. Kurucu

---

Ayrıca SPK tarafından 14 Temmuz 1992 tarih ve 21284 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan SPK'nın Seri: III, 10 No.lu "Katılma İntifa Senetleri İhracına İlişkin Esaslar Tebliği"nin 4. maddesinde katılma intifa senedi kenar başlığı altında, "*ortaklıklar, nakit karşılığı satılmak üzere, ortaklık haklarına sahip olmaksızın kârdan pay alma, tasfiye bakiyesinden yararlanma, yeni pay alma ve bu Tebliğ'de belirlenen olanakların bir bölümünden veya tamamından yararlanma haklarını sağlayan KİS çıkarılabilir*" şeklinde benzer bir tanıma yer verilmiştir. İntifa senetleri bkz. Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 700'de (N. 1215), " *initifa senetleri sahiplerine, yönetim haklarını kazandırmadan, sadece malvarlıksal yararlanma yani safi alacaklılık hakları sağlayan bir tür "katılma"yı ifade ederler*" şeklinde açıklanmıştır.

[290] Nazmi Karyağdı, **a.g.e.**, s. 283, 284.

[291] Halil Arslanlı, **Anonim Şirketin Organizasyonu ve Tahviller, Cilt II**, s. 169; Mehmet Ali Canoğlu, **Hisse Senetleri**, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, S. 33, Eylül, 2006, s. 151.

[292] Mahmut Birsel, **Anonim Şirketlerde Sermaye Payını Temsil Etmeyen Senetler**, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt 3, S. 4, 1966, s. 4. İntifa senetlerinin verilmesini gerçekleştiren sözleşmeyi mali haklara katılma ve dolayısıyla kâra katılma sözleşmesi olarak nitelendiren görüş için bkz. Fahiman Tekil, **a.g.e.**, s. 576.

[293] Yeni TTK kurucular için asgari bir sayı öngörmemiş olup, buna ilave olarak 338. maddesinde tek kişilik anonim şirket kuruluşuna ve şirketin tek pay sahibi ile devam etmesine izin vermiştir.

[294] Genellikle ana sözleşmeye konulan hükmün içeriğinde kuruculara verilecek kâr payının sırası ve azami oranı yer almaktadır. Bkz. Bünyamin Öztürk, Güray Öğredik, **a.g.e.**, s. 179. Ayrıca TTK'nın 402. maddesinin 2. fıkrası kapsamında kurucuların kârdan pay alabilmesine yönelik hükmün ana sözleşmenin ilk haline konulması gerektiği, daha sonra yapılan bir ana sözleşme değişikliği ile kuruculara kârdan pay hakkı verilmesinin mümkün olmadığı belirtilmiştir. Bu hükmü genişleterek esas sermaye artırımı işleminin de bir tür "ek kuruluş" niteliğinde olduğu ve bu gerekçeyle esas sermaye artırımı esnasında kurucu sıfatına sahip kişiler lehine kurucu intifa hakları ihdas edilebileceği yönünde görüş vardır. Bu görüş için bkz. Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 702, 707 (N. 1220- N. 1233); Ceyhun Eriş, **a.g.e.**, s. 617; Halil Arslanlı, **Anonim Şirketler Umumi Hükümler, Cilt I**, s. 163; Hayri Domaniç, **Anonim Şirketler**, s.1053. Biz bu görüşlere katılmamaktayız. Esas sermaye artırımının "ek kuruluş" yerine sadece sermaye yapısının kuvvetlendirilmesi ile sonuçlanan bir ana sözleşme değişikliği işlemi olduğunun kabulü

senetleri, genel olarak belirli bir sermaye payını temsil etmeyen, ortaklık haklarının tamamını değil sadece şirketin kuruluşuna katılan ve yardım edenlere kâra iştirak ve tasfiye payına katılma hakları veren kurucular adına yazılı ve bedelsiz olarak ihraç edilen pay senetleri şeklinde tanımlanabilir[296]. İhdas edilmesi için ana sözleşmede kuruluş esnasında hüküm konulması gereken[297] kurucu senetleri, sahiplerine birinci temettüden sonra kâr payı getirisi sağlamaktadırlar[298]. Bütün bu açıklamalar çerçevesinde genel görüşün kurucu senetlerinin aslında intifa senetlerinin[299] özel bir türü olduğu yönünde oluştuğu söylenebilir[300].

---

gerekir. Aksi durumda, her esas sermaye artırımı işlemi ile yeni kurucular yaratılarak diğer hisse senedi sahiplerinin kârdan pay alamadığı bir şirket yapılanmasının önü açılmış olur. Konu hakkında bkz. Erdoğan Moroğlu, **Kurucu İntifa Hakkı Sahibinin Kâr Payı**, s. 399'da, "*...Kuruluşta olduğunun aksine, sermaye artırımı sırasında anonim ortaklık mevcuttur; mevcut olan ve sermaye artırımı ile ayniyeti değişmeyen bir ortaklığın "ek kuruluş" undan söz edilemez*" şeklinde açıklamalar yapılmıştır.

[295] Funda Başaran, **Anonim Şirketlerde Kurucu İntifa Senetleri**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1993, s. 35; Şükrü Yıldız, **a.g.e.**, s. 131.

[296] Oğuz İmregün, **Anonim Ortaklıklar**, s. 283; Hamdi Yasaman, **Menkul Kıymetler Borsası Hukuku**, s. 65. Ayrıca bkz. Yarg. 11. H.D'nin 31.05.2001 tarih ve E. 2001/3163, K. 2001/4878 sayılı kararında, "*...Kurucular ve bunların halefleri ile anonim şirket arasındaki ilişki ortaklık bağı olmaksızın bir sözleşme ilişkisidir. Bu kendine özgü sözleşme ile kurucular, ortaklığa karşı, hesap dönemi kârı veya tasfiye sonucuna katılma yahut da yeni çıkarılacak hisse senedi alabilme konusunda bir talep hakkı elde ederler. Kurucu intifa hakkı sahiplerinin ortaklığa karşı bir sözleşme tarafı bulunmaları nedeniyle ana sözleşmede aksine bir hüküm veya kurucu intifa hakkı sahiplerinden her birinin rızaları bulunmadıkça ortaklık (genel kurul) ana sözleşmeyi tek taraflı olarak değiştirerek, kurucu intifa senedi sahiplerinin haklarını onların aleyhine değiştiremez*"; Yarg. 11. H.D'nin 09.02.1993 tarih ve E. 1992/ 6781, K. 1993/ 792 sayılı kararında, "*...Genel kurul, kurucu pay senedi sahiplerinin şirkete karşı talep haklarının ihlaline yönelik kararlar alamaz*" denilmiştir. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim**. Karardan da anlaşılacağı üzere kurucu senetleri ortaklık ilişkisi olmaksızın anonim şirketten ana sözleşme hükümleri vasıtasıyla kâr elde edilebilmektedir.

[297] Ana sözleşmede sonradan yapılacak değişiklikle kurucu senedi çıkarılamaz. Ayrıntılı bilgi için bkz. Gönen Eriş, **Anonim Şirketler Hukuku**, s. 127; Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 702 (N. 1218); Şükrü Kızılot, Saygın Eyüpgiller, **a.g.e.**, s. 1079.

[298] TTK md. 298 ve yeni TTK md. 348/1. fıkra uyarınca, hesap dönemine ilişkin kazançtan birinci tertip kanuni yedek akçe ile % 5 oranında birinci temettü ayrıldıktan sonra kalan bakiyenin en çok onda biri kurucuların kendisine tahsis edilebilir. Öte yandan yeni TTK'nın 348. maddesinin 2. fıkrasında kârın dağıtılmaması halinde de kurucu intifa senedi sahiplerinin esas sözleşmede öngörülen kâr payını alabileceğine yönelik bir düzenlemeye yer verilmiştir. Hükmün bu haliyle yürürlük kazanmasıyla birlikte kurucu intifa senedi sahipleri şirketin kâr dağıtımına bağlı olmaksızın dönemsel şekilde gelir elde eder hale geleceklerdir.

[299] Kuruculara verilecek intifa senetlerinin nama yazılı olması gerekmektedir (TTK md. 298). Yeni TTK'nın 502. maddesinin 2.fıkrasında ise, kanun koyucunun değişikliğe gittiğini ve kurucular dahil tüm intifa senetlerinin emre ve hamiline yazılı olabileceğini hüküm altına aldığını görmekteyiz.

[300] Mahmut T. Birsel, **Anonim Şirketler Hukukunda Kâr Kavramı**, s. 101; Oğuz İmregün, **Anonim Ortaklıklarda Kurucu İntifa Senetleri**, Doğumunun 100. yılında Atatürk'e Armağan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası (Özel Sayı), C. 45-47, S. 1-4, 1982, s. 477; Ömer Teoman,

c. Kâra Katılma Hakkı Veren Tahviller

Bir anonim şirketin sermayesine, yukarıda sayılan hisse senedi ya da ortaklık payları satın alınarak; diğer bir deyimle şirket sermayesinin bir bölümüne sahip olunarak katılınabilinir. Bu durumda iştirakçi olarak adlandırılan kişi, sermayesine iştirak ettiği kurumun paydaşı olur ve paydaş sıfatıyla, sermayesine katıldığı kurumun elde ettiği kârından pay alma hakkına sahip olur[301]. Buna karşılık, sahibine paydaşlık ve sermayeye iştirak etmeksizin ortaklık tarafından ihraç edilen belirli nitelikte tahvilleri iktisap etmek suretiyle aynı kârdan pay almak imkanı sağlayan tahviller vardır[302]. Kâra katılma hakkı veren tahviller, sahiplerine şirket sermayesine katılmadan kârdan pay alabilme hakkını sağlamaları sebebiyle yukarıda açıkladığımız intifa senetlerine benzemektedirler.

SPK'nın Seri: II, 22 No.lu "Borçlanma Araçlarının Kurul Kaydına Alınması ve Satışına İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ"in[303] 34. maddesinin 3. fıkrasında yer alan a), b) ve c) bendlerine göre, kâra iştirakli tahvil ihraç edecek olan şirketler tahvillere verilecek kâr payının belirlenmesinde bazı bazı yöntemleri tercih edebilmektedirler. Bu yöntemler ile kâr payının maktu bir faiz ve buna ek olarak tahvil tertibi için belli edilen kâr payı yüzdesine göre hesaplanan tutardan tahvile düşecek payın ödenmesi, kâr payının maktu faizden daha az olması halinde maktu faizin veya maktu faiz getirisine eşit yahut daha fazla kâr payı tahakkuk etmişse de kâr payının ödenmesi ve son olarak maktu bir faiz öngörülmeksizin tahvil tertibi için belli edilen kâr payı yüzdesine göre hesaplanan tutardan tahvile düşen

---

Anonim Ortaklıklarda İntifa Senetleri, Ercivan Matbaası, İstanbul, 1978, s. 125, 126; Şükrü Yıldız, **a.g.e.**, s. 133; Tuğrul Ansay, **a.g.e.**, s. 254; Yarg. 11. H.D'nin 19.04.1985 tarih ve E. 1985/158, K. 1985/2344 sayılı kararına göre, "*...TTK.nın 298. maddesinde düzenlenmiş olan kurucu senetleri TTK.nın 402-403. maddelerinde öngörülen "intifa senetlerinin" özel bir nevidir*". **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim.** Kurucu senetlerini intifa senetleri olarak kabul etmeyerek bu senetleri, kuruculara kuruluş esnasında veya sermaye artırımında yarar sağlayan ve ortak dışında diğer kimselere ana sözleşme hükmü ile kâra iştirak etme hakkı veren, nama yazılı, bedelsiz ve kıymetli evrak niteliğinde farklı tip senetler olarak değerlendiren aksi görüş için bkz. Hayri Domaniç, **Anonim Şirketler**, s. 1019.

[301] Yaşar Karayalçın, **a.g.e.**, s. 128.

[302] Oruç Hami Şener, **Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku,** Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002, s. 210

[303] 21.01.2009 tarih ve 27117 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

payın ödenmesi[304] şeklinde üç çeşit ödeme esasından biri tercih edilebilmektedir[305]. Dolayısıyla söz konusu senetler ihraç eden şirketin kârlılığına bağlı olarak yatırımcısına değişken getiriler sağlamaktadırlar[306].

Pay sahibi ancak ortaklık kâr elde ederse temettü alabilmekte iken tahvil sahibi ortaklığın kazanç durumu ile ilgili olmaksızın ortaklıktan belirli bir ödeme alabilmekte ve istediği an tahvilini devrederek yatırdığı meblağı nakde çevirme olanağına sahip olmaktadır. Dolayısıyla, tasarruf sahipleri için tahviller pay senetlerine oranla daha emin yatırım araçlarıdır[307]. Sahibine sağladığı kazanç bakımından tahvilleri hisse senetlerinden ayıran bir diğer özellik ise, kâra iştirakli tahvil ihraç eden şirketlerin ilgili senetler sebebiyle yaptığı faiz ödemelerini kurumlar vergisi matrahından indirme olanağına sahip olmalarıdır[308]. İşte kâra iştirakli tahvilin yukarıda yer verdiğimiz bütün özelliklerini dikkate alan anonim şirketler, önemli miktarda ve genellikle uzun vadeli borç para temini için ve borçlanılacak para tutarının seri halinde küpürlere bölünerek kıymetli evraka bağlanması suretiyle tahvil senedi çıkarabilmektedirler[309].

Anonim şirketler tarafından ana sözleşmede hüküm bulunması gerekmeden genel kurul kararıyla ihraç edilebileceği düşünülen[310] tahvillerin getirisi olan kâr payı üzerinde genel kurulun kısıntı yapma hakkı yoktur. Öte yandan, tahvil sahiplerine ödenecek kâr payı,

---

[304] Sahibine faiz yerine, oranı belirtilen miktardaki kârı istemek hakkını veren tahvillerin sabit faizli tahvillere göre daha tercih edilir nitelikte olduğu belirtilmektedir. Bkz. Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 724 (N. 1278).

[305] Şükrü Yıldız, **a.g.e.**, s. 137. 138.

[306] Sevinç Akbulak, Yavuz Akbulak, **a.g.e.**, s. 154.

[307] Oğuz İmregün, **Kara Ticareti Hukuku Dersleri (Genel Hükümler-Ortaklıklar-Kıymetli Evrak)**, s. 431; Şaban Kayıhan, **a.g.e.**, s. 556.

[308] Ali Ceylan, Turhan Korkmaz, **Sermaye Piyasası ve Menkul Değerler Analizi**, Umut Matbaacılık, Bursa, 2000, s. 115.

[309] Fahiman Tekil, **a.g.e.**, s. 589, 590; Oğuz İmregün, **Kara Ticareti Hukuku Dersleri (Genel Hükümler-Ortaklıklar-Kıymetli Evrak)**, s. 430; Şaban Kayıhan, **a.g.e.**, s. 554, 55.

[310] Tavil ihracı için şirket ana sözleşmesinde bu yönde bir hüküm bulunmasına gerek olmadığı hakkında bkz. Oğuz İmregün, **Anonim Ortaklıklar**, s. 402; Hasan Pulaşlı, **a.g.e.**, s. 831; Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 729, 730 (N. 1298). Aksi görüş için bkz. Hayri Domaniç, **Anonim Şirketler Hukuku Uygulaması, Türk Ticaret Kanunu Şerhi II**, s. 1426.

geçmiş yılların zararları nazara alınmadan vergiden önceki dönemin ticari kârından hesaplanmaktadır[311]. Ayrıca, SPK'nın Seri: II, 22 No.lu "Borçlanma Araçlarının Kurul Kaydına Alınması ve Satışına İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ"inin 34. maddesinin 4. fıkrası hükmünde, halka açık anonim ortaklıkların SPK tarafından belirlenen ilke ve esaslara göre ayıracağı birinci temettü miktarını hesaplarken kâra iştirakli tahvillerin sahiplerine ödenen kâr payı tutarının hesap dönemi net kârından düşülmemesi gerektiği ifade edilmiştir[312].

Yukarıda da görüldüğü üzere, şirketin kâra katılma hakkı veren tahvil sahibine maktu faiz ödemesi yapma yükümlülüğü şirketin hesap dönemi sonunda kârlılık içerisinde olmasına bağlı değildir. Bu nedenle; ancak belirli bir pay yüzdesine göre şirket kârından tahvile düşecek payın ödenmesi söz konusu olursa, tahvillerin kâr payı dağıtımını etkilemesi gündeme gelecektir.

d. Kâr ve Zarar Ortaklığı Belgeleri

Kâr ve zarar ortaklığı belgeleri (KZOB), bir anonim ortaklığın faaliyetlerinin gerektirdiği finansman ihtiyacını karşılamak üzere yurt içi ile yurtdışında satışa çıkarabilen, sahiplerine ortaklığın kârına katılma hakkı ve zararına da ortak olma[313] yükümlülüğü

---

[311] Hamdi Yasaman, **Menkul Kıymetler Borsası Hukuku,** s. 62; Rüştü Erimez, **Şirketlerde Kâr Dağıtımı, Yedek Akçeler ve Vergileme**, s. 156.

[312] Yeni TTK'nın 504-506. maddeleri arasında tahvil dahil diğer borçlanma senetlerinin ihraç usul ve esaslarının düzenlendiğine de değinmeliyiz. İlgili hükümler çerçevesinde, özellikle tahvil çıkartılmasına ilişkin genel kurul kararının farklı nisaplara göre alınacağı yönünde esas sözleşmeye hüküm konulabileceği, tahvil ihracına ilişkin genel kurul kararının tahvile ilişkin gerekli bütün hüküm ve şartları içermesi gerektiği, tahvillerin emre veya hamiline yazılı çıkarılabileceği, tahvil bedellerinin nakit olarak ve teslim anında tamamen ödenmesi gerektiği (yeni TTK md. 504), genel kurulun tahvil ihraç etme yetkisini en çok onbeş ayı geçmemek üzere yönetim kuruluna bırakabileceği (yeni TTK md. 505) ve son olarak ihraç edilecek tahvil ve diğer borçlanma senedi mahiyetindeki menkul kıymetlerin toplam tutarının sermaye ile bilânçoda yer alan yedek akçelerin toplamını aşamayacağı (yeni TTK md. 506) hüküm altına alınmıştır. Konu hakkında ayrıca SerPK ile ilgili mevzuat hükümlerinin saklı olduğu da ifade edilmiştir.

[313] Belge sahibi şirketin zarar etmesi durumunda zarara da ortak olmaktadır. Kâr ve zarar ortaklığı belgelerinin şirket zararına katılmasına ilişkin esaslar SPK'nın Seri: II, 22 No.lu Tebliği'inin 22.

getiren kıymetli evrak niteliğinde alacak senetleridir[314]. Dolayısıyla, anonim şirketler tarafından çıkarılabilen bu senetlerde ortaklığın kârına katılma hakkının yanısıra zararın varlığı durumunda zararın mahsubu taahhüdü de yer almaktadır[315]. SPK Seri: III, No: 27 Sayılı "Kâr ve Zarar Ortaklığı Belgelerinin Kurul Kaydına Alınmasına İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ" in[316] 4. maddesinde, "*İhraççılar, kâr ve zarara ortak olmak üzere, tüm faaliyetlerin gerektirdiği finansman ihtiyaçlarını karşılamak için; yurt içinde satılmak üzere Türk lirası üzerinden veya yabancı paraya endeksli, yurt dışında satılmak üzere ise, Türk lirası veya yabancı para üzerinden ya da yabancı paraya endeksli "Kâr ve Zarar Ortaklığı Belgesi" adı altında menkul kıymet ihraç edebilir*" şeklinde bir hükme yer verilerek kâr ve zarar ortaklığı belgelerinin ihraç amacı ve nitelikleri üzerinde durulmuştur. Bu belgeler temelde bir ödünç sözleşmesine benzeseler de sahiplerine zarara katılma yükü de getirmesi sebebiyle ödünç sözleşmelerinden ve hatta bir ödünç sözleşmesi olan tahvillerin her türünden ayrılmaktadırlar[317]. Sahibine sağladığı mali haklar dışında bu belgeler, hisse senedinin sahiplerine sağladığı oy hakkı gibi diğer temel ve özel yönetsel hakları içermezler. Bu nedenle, kâr ve zarar ortaklığı belgelerinin, hisse senedi olarak nitelendirilmesi hatalıdır.

---

maddesinde, "*İhraççının zarar etmesi durumunda; vadesi ihraççının bir hesap dönemini aşmayan KZOB'larda zarar payı KZOB'un nominal değerinden düşülerek ödeme kalan miktar üzerinden yapılır. Vadesi ihraççının bir hesap dönemini aşan KZOB'larda zarar payının KZOB'un nominal değerinden düşülerek veya KZOB sahibinden tahsil edilerek mahsubu yoluna gidilemez. Zarar payı, bir önceki yıl zararı olarak müteakip yıla devredilir ve müteakip yıl kâr edilmesi halinde o yılın kâr payından mahsup edilir; varsa bu işlemden sonra kalacak kâr payı müteakip yıla devredilir; bu uygulamaya KZOB'un vadesi sonuna kadar devam olunur; vade sonuna kadar düşülemeyen zarar payları, vade sonunda belgenin nominal değerinden mahsup edilir. KZOB'un nominal değeri, o KZOB'un payına düşen zararları karşılamaya yetişmiyorsa, nominal değeri aşan zarar payları, KZOB sahibinden tahsil edilemez. İhraççılar, ihraçdan önce belirlenerek Kurula bildirmek koşuluyla KZOB'ların nominal değerinden düşülecek azami zarar miktarını, KZOB'ların nominal değerinin belirli bir yüzdesi ile sınırlandırabilir*"şeklinde açıklanmıştır.

[314] Ayşe Sumer, **Türk Sermaye Piyasası Hukuku ve Seçilmiş Mevzuat**, Alfa Yayınevi, İstanbul, 1999, s. 21; Mustafa Birol Çapanoğlu, **Türkiye ve Dış Ülkelerde Sermaye Piyasası Özelleştirme Uygulamaları ve Menkul Kıymet Borsaları**, Beta Yayınevi, İstanbul, 1993, s. 45; Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 724 (N. 1278).

[315] Hüseyin Ülgen, Mehmet Helvacı, Abuzer Kendigelen, Arslan Kaya, **Kıymetli Evrak Hukuku (Ders Kitabı)**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2004, s. 27.

[316] 20.03.2003 tarihli ve 25054 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

[317] Nazmi Karyağdı, **a.g.e.**, s. 194.

Bu senetler sahiplerine sabit bir getiri sağlamazlar. Kâr ve zarar ortaklığı belgelerinde en az bir ay, en uzun yedi yıl olacak şekilde ortaklık faaliyetinin özelliğine göre muhtelif dönemlerde aylık ve katları olarak vadeler belirlenir (SPK Seri: III, No: 27 sayılı Tebliğ md. 7/1.f.). Bu kapsamda, kâr getireceği garantisi olmadığı üzerlerine açıkça yazılan bu senetlerin kâr-zarar payının belirlenmesi ve anapara ödeme zamanları, ortaklığın uyguladığı yıllık hesap döneminin son gününe gelecek şekilde belirlenmektedir[318].

2.Yönetim Kurulu Üyelerine ve Şirket Çalışanlarına Dönem Safi Kârı Üzerinden Pay Verilmesi

a. Yönetim Üyelerine Yapılacak Ödemeler

Anonim ortaklıklarda yönetim kurulu üyelerine kârdan pay verilmesi, ana sözleşmeye bu yönde bir hüküm konulmasına (TTK md. 279/ 2.f., 5.b. ve yeni TTK md. 339/2.f., f. bendi) ve genel kurulun üyeler lehine kâr payı dağıtım kararı vermesine bağlanmıştır (TTK md. 472, yeni TTK md. 511 ve SerPK md. 15/2.f[319]). Üyelerin ortak sıfatı ile alacakları kâr paylarına, ücretlere ve huzur hakkına[320] ilave olarak verilen bu kâr payları, esasında yönetim kurulu üyelerinin hesap dönemine ilişkin ortaklık işlerine ayırdıkları özel mesainin, ortaklığa sağladıkları menfaatlerin ve kazancın elde edilmesini idare etmiş olmalarının bir sonucudur[321]. Ancak, yönetim kuruluna şirket dönem kazancı üzerinden pay alma imkânı tanınması esas sözleşmede yer alan bir hükme dayanması

---

[318] Reha Tanör, **a.g.e,** s. 133.

[319] Madde hükmünde, kanuni yedek akçeler ve ana sözleşmede pay sahipleri için belirlenen birinci temettü kısmı ayrılmadıkça yönetim kuruluna kârdan pay verilemeyeceği ayrıca belirtilmiştir.

[320] Anonim şirket ortaklarından birinin aynı zamanda anonim şirketin yönetim kurulu üyesi olması, bu sıfatına istinaden harcadığı mesaileri ve yüklendiği sorumluluklarla orantılı şekilde ücret almasını gerektirebilir. İş akdine değil vekâlet akdine dayanması sebebiyle yapılan ve huzur hakkı olarak adlandırılan bu ödemeler, toplantı başına sabit veya senelik bellirli bir tutar şeklinde belirlenebilir. Bu tutar ana sözleşme ile belirlenebileceği gibi genel kurul tarafından da kararlaştırılabilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Muhiddin Altuntaş, **Sermaye Şirketlerinin Ortak ve Yönetim Kurulu Üyelerine Yapılan Ücret ve Huzur Hakkı Ödemeleri**, Mali Pusula, S. 2, Şubat, 2005, s. 20, 21; Şaban Kayıhan, **a.g.e.,** s. 518.

[321] Şaban Kayıhan, **a.g.e.,** s. 518.

sebebiyle üyeler için müktesep bir hak doğurmamaktadır. Bu sebeple, genel kurul ana sözleşmeyi değiştirerek yönetim kurulu üyelerinin kârdan pay alması durumunu ortadan kaldırabilir. Şirket kârından üyelere yapılacak ödemenin tutarı her üye için ayrı ayrı da belirlenebilir. Ayrıca, genel kurul tarafından yönetim kurulunun kendisine dağıtılması için toplam bir kâr tutarına da karar verilebilir. Böyle bir durumda, yönetim kurulunun bizzat kendisi, genel kurul kararını icra edecek organ olarak kendi üyeleri arasında bu tutarı nasıl dağıtacağını tasarruf edecektir. Öte yandan yönetim kurulu üyeleri arasında hesap dönemi ortasında değişiklik yapılmış ise, görevleri sona eren üyelerin kârdan alacakları payların nasıl tespit edileceği sorusu akla gelebilir. Bu konuda üyelerin hesap döneminde ne kadar görev yaptıkları esas alınarak ve bu görev süreleriyle orantılı olarak kârdan pay almaları gerektiği kabul edilir[322].

TTK'nın 472. maddesi uyarınca, safi kâr üzerinden öncelikle kanuni yedek akçe için belirli payların ayrılmasından ve pay sahiplerine % 4 oranında veya ana sözleşme ile daha yüksek bir oranda kâr payı dağıtılmasından sonra yönetim kurulu üyelerine kârdan hakkettikleri payların verilmesi gerekmektedir[323]. Madde metninde de görüldüğü üzere, safi kâr üzerinden yönetim kuruluna ne kadarlık bir ödeme yapılabileceği konusunda asgari bir oran dahi belirlenmemiştir. Bizce, kanun koyucu üyelere kârdan verilecek payın oranını belirlemeyerek aslında ana sözleşmede aksine bir hükmün olmaması halinde genel kurulu üyelere dağıtılacak kârın oranını belirleme konusunda serbest bırakmak istemiştir[324]. Böyle bir hükmün yürürlükte olması pay sahiplerinin ikinci temettüyü elde etmesini zorlaştırmaktadır. Yönetim kurulu üyelerine yapılacak ödemenin tespitinde pay sahiplerine

---

[322] Konu hakkında ayrıntılı açıklamalar ve yargıtay kararı için bkz. Oğuz İmregün, **Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Kâr Payı (Temettü) Hakkı**, s. 423.

[323] Yönetim kurulu üyelerine ödenen kâr payları konusunda Yeni TTK'nın 511. maddesinde, "*yönetim kurulu üyelerine kazanç payları, sadece net kârdan ve ancak kanunî yedek akçe için belirli ayrım yapıldıktan ve paysahiplerine ödenmiş sermayenin yüzde beşi oranında veya esas sözleşmede öngörülen daha yüksek bir oranda kâr payı dağıtıldıktan sonra verilebilir*" şeklinde yürürlükteki TTK'nın 472. maddesine benzer bir hükme yer vermiştir. Yeni düzenlemedeki tek değişiklik ise, pay sahiplerine ayrılması gereken birinci temettü oranı ile arasındaki uyumsuzluk sebebiyle eleştirilmekte olan yürürlükteki TTK'nın 472. maddesinde yer alan % 4'lük oranın % 5'e çıkartılmasıdır. Böylece, söz konusu uyumsuzluk giderilmiştir.

[324] Bkz. Şaban Kayıhan, **a.g.e.**, s. 519.

asgari % 4 oranında bir kâr payı kısmının dağıtılmış olmasının öngörülmüş olması ise, en az % 5 oranında gerçekleştirilmesi gereken yukarıda açıkladığımız birinci temettü ayrımını etkilemeyecektir. Zira kanun koyucunun yönetim kurulunun kâr payının ancak pay sahiplerine belirli oranda kâr payı verildikten sonra dağıtılabileceğine yönelik düzenlemesi sadece pay sahiplerinin kâr payı haklarının korunması düşüncesine dayanmaktadır[325].

Son olarak, ana sözleşme hükmü ve genel kurul kararı ile yönetim kurulu üyelerinin elde edeceği ilgili kâr payı tutarlarının vergi hukuku bakımından menkul sermaye iradı niteliğinde olduğunu belirtmeliyiz (GVK md. 75/3.f.[326] gereğince). Ayrıca, yönetim kurulu üyelerine yapılan kâr payı ödemeleri kurumların vergilendirilmiş kârlarından ödendiğinden[327] ve ödenen kâr payları ücret niteliğinde olmadığından kurum kazancının tespitinde gider olarak dikkate alınmamaktadır.

b. Şirket Çalışanlarına Yapılacak Ödemeler

Kurucularla diğer kimselere şirket kazancından hususi menfaatler sağlanabileceği TTK'nın 279. maddesinin 2. fıkrasının 5. bendi ve yeni TTK md. 339/2.f., f bendi ile hüküm altına alınmıştır. Düzenlemede yer alan "diğer kimseler" grubunun içerisine müdür, müdür muavini, müstahdem, işçiler ve hatta denetçiler gibi şirket çalışanı olan herkes girebilir. Bu suretle, ana sözleşmede yer alan hükümle veya sadece genel kurul kararı ile her personele (müdür, işçi, memur, müstahdem gibi) ayrı ve belirli oranlarda veya tüm çalışanlara topluca tek bir oran belirleyerek yönetim kurulu tarafından paylaştırılmak suretiyle safi kâr üzerinden pay verilebilmektedir[328]. Öte yandan, her ne kadar yapılan ödemeler kârdan alınan paylar gibi görünse de kazanç bir hesap döneminde ve belirli bir

---

[325] Yaşar Karayalçın, **a.g.e.**, s. 140; Şükrü Yıldız, **a.g.e.**, s. 139.
[326] Maddede yer alan " *Kurumların idare meclisi başkan ve üyelerine verilen kâr payları*" ifadesi ile yönetim kurulu üyelerinin kazancı menkul sermaye iradı olarak nitelendirilmiştir.
[327] Yılmaz Özbalcı, **Gelir Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları**, Oluş Yayıncılık, Ankara, 2005, s. 599.
[328] Şükrü Yıldız, **a.g.e.**, s. 127.

işverene tabi olarak çalışan işçilerin emeklerinin karşılığı olması sebebiyle özü itibariyle ücret ödemesi olarak değerlendirilir. Bu nedenle, söz konusu ödemeler anonim şirketin kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak kabul edilmelidir[329].

[329] Nazmi Karyağdı, **a.g.e.,** s. 289; Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.,** s. 824, 825 (N. 1523).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VERGİ HUKUKU BAKIMINDAN ANONİM ŞİRKETLERDE KÂR PAYI DAĞITIMI SAYILAN HALLER

I. Genel Açıklama

Pay sahiplerine veya kâra iştirak etme hakkına sahip olan diğer kimselere ödenen kâr payı, özellikle elde edildiği kaynağın bir tüzel kişilik olması ve gelir boyutuyla tespit edilmesi sonucunuda vergilendirmeye tabi tutulması sebepleriyle 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nda (KVK'da) çeşitli düzenlemelere konu edilmiştir. Koydukları sermayenin karşılığında bunun semeresinden faydalanmak isteyen pay sahipleri, şirket kazancının TTK ve SerPK ile diğer ilgili mevzuat hükümlerine uygun şekilde kendilerine dağıtılması suretiyle kâr payı geliri elde edebilmektedirler. Ancak şirketler işlemlerini mutad ticari faaliyetlerinin bir parçası gibi göstermek suretiyle başka adlar altında kazançlarını ortaklarına dolaylı olarak dağıtmak yolunu da tercih edebilmektedirler. İşte çalışmanın vergi hukuku bakımından anonim şirketlerde kâr payı dağıtımı sayılan haller adını taşıyan bu bölümünde, özellikle vergisel sonuçları itibariyle kâr payı dağıtımı sayılan ve KVK'da düzenlenmiş bazı işlem tipleri üzerinde durulacaktır. Zira tespit edildiğinde kâr payı dağıtımı sonucunu veren bu işlemlerin irdelenmesi çalışma konumuz açısından önem arz etmektedir. Öncelikle söz konusu işlemlerin hukuki yapısı üzerinde durulacak ve işlemlerin kâr payı dağıtımı bağlamında sonuçları irdelenecektir. Ayrıca kanunda yer almamasına rağmen şirket hasılatının kayıt dışı bırakılmasının ve kârın sermayeye eklenmesi işleminin vergi idaresi tarafından şirket ortaklarına yapılmış kâr payı dağıtımı şeklinde değerlendirilmesi sorunsalları üzerinde de durulacaktır.

Bu bölümün içerisinde 1 Seri No'lu KVK Genel Tebliği ile uygulamaya konulmak istenen ancak Danıştay tarafından iptal edilen "Avans Kâr Payı Dağıtımı" kurumu da

incelenecek ve kurum SerPK ve Tebliğlerinde yer alan ve halen yürürlükte olan "Temettü Avansı" uygulaması ile kıyaslanacaktır.

II. Kurumlar Vergisi Kanunu'nda Yer Alan Düzenlemeler Uyarınca Anonim Şirketlerde Kâr Payı Dağıtımı Sayılan Haller

Şirketlerin ortaklarına kârdan pay vermeye yönelik amacına ulaşmak için olağan kâr payı dağıtımı prosedürü yerine özel hukuka özgü bazı işlem tiplerine, olağan olmayan şekillerde başvurabildiğini görmekteyiz. Şirket kazancının çeşitli şekillerde ortağa aktarılmasını sağlayan bu olağan dışı yöntemler vergi hukuku bakımından farklı şekilde nitelendirilebilmektedirler. Bu yöntemlerden ilki kârın istenilen kişiye transferi amacına ulaşmak için şirketlerin kazancını aktarmak istediği kişiyle farklı fiyatlar üzerinden işlemler yürütmesi şeklinde gerçekleşir. Yine başvurulan diğer bir yöntem, şirketlerin ortaklarından veya ortakları ile ilişkili belirli kişilerden doğrudan veya dolaylı olarak özellikle öz sermayesine kıyasla yüksek miktarda borç temin etmesi suretiyle örtülü olarak sermaye toplamasıdır. Bu yöntemle işletmeler borç temin etmek yerine aslında sermaye ihtiyaçlarını gidermektedirler. Örtülü sermaye oluşturan borç kısmı karşılığında ödenen faizlerle de aslında ortağa kârdan verilmek istenilen pay aktarılmış olmaktadır.

Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı ve örtülü sermaye olarak adlandırılan yukarıdaki yöntemler, Türk vergi sisteminde kâr payı dağıtımı (KVK md. 12/7.f. ve KVK md. 13/6.f. gereğince) sonucuna bağlandıklarından[330] çalışmamıza ilişkin

[330] Selman Koç, **Yeni Kurumlar Vergisi Yasasına Göre Örtülü Kazanç Dağıtımı**, Vergi Dünyası, S. 302, Ekim, 2006, s. 33; İbrahim Ethem Bal, **Kâr Payı Dağıtımı ve Vergilendirilmesi**, Vergi Sorunları, S. 247, Nisan, 2009, s. 195, 196; Mehmet Şevki Kaya, **a.g.m.**, s. 31'de, "*...transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılan kazancın kâr payı sayılacağı*"; Sakıp Şeker, **Örtülü Sermaye Kullanımı ve Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Üzerine Değerlendirmeler**, S. 184,

önemli konu başlıkları olacaklardır. Gizli şekilde kâr payı dağıtımını olanaklı kılan örtülü kazanç dağıtımı ve örtülü sermaye müesseseleri hakkında aşağıda yapacağımız irdelemelerde yöntem olarak öncelikle kârın örtülü şekilde dağıtılmasını sağlayan bu iki müessesenin temelindeki işlemlerin hukuki niteliği üzerinde durulacak ve daha sonra her iki müessesenin esasına ilişkin değerlendirmelerde bulunulacaktır. Bu bağlamda, transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı ve örtülü sermaye müesseselerine ilişkin yasa kurallarının kazancını aktaran şirketin söz konusu işlemleri yürütürken aslında gerçek anlamda bir kâr payı dağıtma iradesine[331] sahip olup olmadığını ne kadar kadar dikkate aldığı üzerinde durulacaktır. İlgili ana başlığımız altında son olarak, yabancı ülkede mukim bir kurumun sermayesine iştirak eden kişilerin kendilerine fiilen bir kâr payı ödemesi yapılmamış olsa bile vergisel bakımdan dağıtılmış ve elde edilmiş gizli kâr payının varlığından söz edilebilmesini sonuçlayan "kontrol edilen yabancı kurum kazancı" müessesesi açıklanacaktır.

Yaklaşım Dergisi, Nisan, 2008, s. 135'de, "*...kanun hükmüne göre örtülü sermaye kullanımı veya örtülü kazanç dağıtımı olarak kabul edilen tutarın ilişkili kişiye kâr payı olarak dağıtıldığı varsayılmaktadır*"; Bünyamin Öztürk, Güray Öğredik, **a.g.e.,** s. 109; Mesut Koyuncu, **Örtülü Sermaye Üzerinden Ödenen Faizler ve Örtülü Kazanç Dağıtımının Kâr Payı Dağıtımı Olarak Nitelendirileceği**, Yaklaşım Dergisi, S. 108, Aralık 2001, s. 136'da, "*...örtülü kazanç dağıtımı müessesesinin mantığı, kazancın dönem sonu beklenmeksizin, gizli bir şekilde ve vergilendirilmeksizin dağıtıldığı şeklindedir. Bu tespitle mali kârı arttırılan bir sermaye şirketinin, kârını gizli bir şekilde dağıttığı gerçeği ortadan kalkmamıştır. Dolayısıyla bir kâr dağıtımı tamamıyla mevcuttur. Kârın bu şekilde gizli olarak dağıtıldığı bu müessese ile ortaya konulduğuna göre, gizli olarak dağıtılan bu kâr, Gelir Vergisi Kanununun 94'üncü maddesinin 6/b'i bendi gereğince de stopaja tabi tutulmalıdır*"; İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 16.07.2008 tarih ve 6242 sayılı Özelgesinde, "*örtülü sermaye olarak dağıtılan kazanç ya da transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı kapsamına girmesi halinde, bu faiz ödemelerinin kâr payı başka bir ifade ile menkul sermaye iradı niteliğinde olduğu*" şeklinde açıklamalar yapılmıştır. Özelge için bkz. Ramazan Yakışıklı, **Transfer Fiyatlandırmasında Düzeltme ve KDV Uygulamaları**, Vergi Dünyası, S. 332, Nisan, 2009, s. 43.

[331] Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı kapsamındaki işlemler ile aslında şirketler ortağına örtülü yoldan kâr payı dağıtmak iradelerini ortaya koymaktadırlar. Şirketlerin söz konusu iradeye sahip oldukları hakkında bkz. Mualla Öncel, Kumrulu, Çağan, **a.g.e.,** s. 341'de, "*...transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı, bir sermaye şirketine ait vergilendirilmemiş gelirin, kârdan pay verme ya da sermayenin geri ödenmesi durumları dışında, ortaklara ya da onların yakınlarına aktarılarak kurumlar vergisi matrahından kaçırılmasıdır*" şeklinde açıklamalar yapılmıştır. Buradaki tanımdan da anlaşılacağı üzere, transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımında şirket kazancının açık bir kâr payı dağıtımı veya sermayenin iadesi ile ortağa aktarılması yerine aynı amaca yönelmiş diğer işlemlerle şirket dışına çıkarılması söz konusu olur.

A. Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımına ve Örtülü Sermayeye Konu İşlemlerin Genel Karekteristiği Olan Peçeleme

Ortaklar pay sahibi oldukları kurumla piyasa koşullarına aykırı fiyat ve bedeller üzerinden alım-satım, imalat, inşaat, kiralama ve kiraya verme, ödünç para alma veya verme, ikramiye ve ücret gibi ödemeleri gerektiren işlemlerde bulunmak veya kuruma belirli bir seviyenin üstünde borç vererek bunun karşılığında faiz elde etmek yollarından biri veya birkaçı ile olağan kâr payı dağıtımı usulü ile ekonomik bakımdan aynı sonuçları verecek şekilde iştirak ettikleri kurumların kazançlarının kendilerine aktarılmasını sağlayabilirler. Burada kurum ile ortak arasındaki işlemler çerçevesinde tespit edilen fiyatlar-bedeller üzerinden yapılan ödemeler veya borç teminine ilişkin sözleşmeler kapsamında ortağa yapılan faiz ödemeleri fiilen gerçekleşmektedir. Buna karşılık söz konusu ödemelerin hukuki görüntülerine uygun olmayan şekilde ortağa kâr payı dağıtmak amacına hizmet ettikleri görülmektedir[332].

Transfer fiyatlandırması yoluyla veya örtülü sermaye koymak suretiyle kurum kazancının gizli-örtülü şekilde ortağa aktarılması işlemi görünüşte bir alım-satım, ödünç, istihdam, kira gibi bir sözleşmedir. Kâr payı dağıtmak amacı ise işte bu özel hukuk sözleşmelerinin kötüye kullanılması yoluyla bunların arkasına gizlenmektedir[333]. Kısacası,

---

[332] Victor R. Wolder, Stanley Wolder, **a.g.m.**, s. 913; Mesut Koyuncu, **Örtülü Sermaye, Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Uluslararası Transfer Fiyatlandırması,** Maliye ve Hesap Uzmanları Derneği Yayını, Ankara, 2005, s. 20, 21. Örneğin, Avrupa Adalet Divanı *Lankhorst-Hohorst GmbH v. Finanzamt Steinfurt* kararında, şirketler arasında yapılan borç temini işleminde borç/özsermaye oranını aşan borç kısmına ilişkin faiz ödemelerini kâr payı olarak nitelendirmiştir. Bkz. Elie Roth, **The Rule of Reason Doctrine in European Court of Justice Jurisprudence on Direct Taxation**, Canadian Tax Journal, Vol. 56, No. 1, 2008, s. 89.

[333] Mualla Öncel, Kumrulu, Çağan, **a.g.e.**, s. 341; Özgür Biyan, **Türk Vergi Hukukunda Yeni Bir Boyut: Transfer Fiyatlandırması**, Bütçe Dünyası, Cilt 2, S. 26, 2007, s. 28.

sözleşmelere ilişkin hak ve yükümlülükler yerine getirilse de[334] sözleşmeler ile ulaşılmak istenen ekonomik amaç perdelenmek istenmektedir[335].

Vergi kaçırmayı engellemek için vergi hukuku kurallarının ortaklıklar hukuku kurallarına körü körüne bağlı kalması beklenemez. Zira vergi hukukunda ekonomik gerçeklik sebebiyle aynı işlemlere ortaklıklar hukukundaki kullanımlarından bağımsız farklı anlamlar yüklenebilmektedir[336]. İşlemlerin gerçek durumunun tespitinde iktisadi içeriğin hukuki ve şekli görünümden veya görünümlerden daha önemli olması VUK md. 3/B-1'de yer alan ekonomik yaklaşım ilkesinin gereğidir. Bu ilke doğrultusunda vergiyi doğuran olay olarak kurum ile ortağı arasında piyasa koşullarına göre farklı fiyatların uygulandığı işlemlerin gerçek niteliklerinin saptanmasında işlemlerin iktisadi özü, gerçekliği esas alınır. Söz konusu iktisadi gerçeklik çerçevesinde ortağa örtülü şekilde kâr payı dağıtılması işlemini peçeleme işlemine örnek gösterebiliriz[337]. Zira peçeleme işlemlerinde, vergi kanununu dolanmak isteyen vergi mükellefleri ve sorumluları amaçlarına ulaşmak için olağan olarak kendisine başvurulmayan bir hukuki işlemi yürütmeyi tercih ederler[338].

---

[334] İbrahim Şahan, **Örtülü Sermaye Üzerinden Ödenen Faizler Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Gelir Vergisi Stopajı Uygulaması**, Vergi Dünyası, S. 240, Ağustos, 2001, s. 130.

[335] Konu hakkında bkz. Billur Yaltı, **VUK, 3b'nin Sınırlarına İlişkin Bir Uygulama: Vergi Hukukunda Sermaye Tamamlama Akçesi**, Vergi Sorunları, S. 262, Temmuz, 2010, s. 19'dan, "*...örtülü sermaye düzenlemesi hukuki gerçeği borç-faiz, ekonomik gerçeği sermaye-kâr payı (ikame maddi olay) karinesine bağlar" denilmiştir.* Benzer açıklamalar için bkz. Bünyamin Öztürk, Mustafa Özer, **a.g.m.**, s. 37.

[336] Marjaana Helminen, **a.g.e.**, s. 69.

[337] Billur Yaltı, **Transfer Fiyatlandırmasında Vergi Anlaşması Uygulaması**, Vergi Sorunları, S. 222, Mart, 2002, s. 10'da, "*İlişkili kişiler arasındaki mal/hizmet/gayrimaddi varlık/ödünç sözleşmelerinin emsallere göre düşük veya yüksek fiyatlar aracılığıyla kötüye kullanılmasında amaç verginin azaltılması hatta ortadan kaldırılmasıdır. Yasa, vergi yasasının normal olarak vergilendirdiği bir sonuca, yasanın bu mahiyette bir vergisel sonuç bağlamadığı bir başka işleme başvurmak (örtü) suretiyle ulaşmak istendiğini varsayarak, kanuna karşı hilenin vergi hukukuna özgü bir türü olan peçelemeyi önelemek istemektedir*" denilmiştir. Yazar, yasanın bu türden sözleşmelerin birer "peçeleme sözleşmesi" olduğu konusunda adi kanuni karine getirdiği değerlendirmesini yapmıştır. Benzer şekilde bkz. Mualla Öncel, Kumrulu, Çağan, **a.g.e.**, s. 342'de, "*...örtülü sermaye ve transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı yasada öngörülen peçeleme sözleşmeleridir. Yasanın hükme bağladığı (KVK md. 12, 13) koşullar gerçekleşmişse bu sözleşmelerin peçeleme olmadığını ispat yükü, Vergi Usul Kanununun 3. maddesinin son fıkrası da dikkate alındığında, vergi yükümlüsüne düşmektedir*" şeklindeki açıklamalarla peçeleme sözleşmeleri ile kârın gizli yoldan ortağa aktarılabileceği ifade edilmiştir.

[338] Konu hakkında bkz. Selim Kaneti, **a.g.e.**, s. 49; Mustafa Akkaya, **Vergi Hukukunda Ekonomik Yaklaşım**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2002, s. 96'da, "*...peçeleme işlemleriyle vergi yasalarının*

Ancak vergide eşitlik ilkesinin gereği olarak aynı amaca yönelik işlemler farklı şekillerde gerçekleştirilseler bile tüm eylem ve işlemlerin aynı ekonomik gerçeğe yönelmesi durumunda aynı şekilde vergilendirilmesi gerekir[339]. Bu sebeple, şirketlerin TTK ve Sermaye Piyasası mevzuatı hükümlerine uygun şekilde gerçekleştirdiği kâr payı dağıtımı ile çeşitli ticari işlemlerin altına gizleyerek kârını ortağına geçirmesi, şirket ve ortağı açısından her iki durum için de aynı vergisel sonuçları vermelidir. Zira her iki tasarruf usulünde de ortak lehine yapılan kazandırma kâr payı gelirini teşkil eder.

Mükelleflerin vergi kaçırmak amacıyla özel hukuk biçimlerini olağan sayılmayacak şekilde kötüye kullandıkları peçeleme işlemleri, muvazaalı işlemlerden farklıdır. Peçeleme kavramının muvazaa kavramına benzer fakat ondan farklılaşan vergi hukukuna özgü bir kavram olduğunu ifade etmeliyiz. Taraflar irade beyanlarının objektif anlamına bağlı bulunan hukuksal sonuçların meydana gelmeyeceğini kararlaştırdıkları ve böylece sırf görünürde bir sözleşme kurmak istedikleri takdirde yaptıkları işlem muvazaalı olur[340]. Dolayısıyla, muvazaada taraflar gerçekte tek sözleşme yaparlar fakat bunu farklı bir sözleşme yapmış gibi göstererek muvazaalı sözleşmeyi oluştururlar. Aslında tarafların şekle uygun olarak yaptıkları bir sözleşmeden bahsederiz. Dolayısıyla taraflar, biri görünürde diğeri ise amaca yönelik iki sözleşme oluşturmaktadırlar. Bu çerçevede görünürdeki sözleşmeyle, tarafların gerçek ve müşterek iradelerini yansıtan sözleşme gizlenmiş olur. Tarafların gerçek iradelerine uymayan görünürdeki sözleşme ise muvazaalı işlem olarak

---

dolanılmasının önlenmesi vergi hukukunun en önemli ve öncelikli görevleri arasında sayılmaktadır" şeklinde açıklamalar yapılmıştır.

[339] Marjaana Helminen, **a.g.e.**, s. 69.

[340] Selahattin Sulhi Tekinay, **Borçlar Hukuku,** Cilt 1, 5. bası, İstanbul, 1985, s. 550; M. Kemal Oğuzman, Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009, s. 108. Vergi hukuku bakımından yapılan muvazaa açıklaması hakkında bkz. Selahattin Tuncer, **Türk Vergi Hukukunda Muvazaa**, Yaklaşım Dergisi, S. 80, Ağustos, 1999, s. 20, 21'de, *"...mükellefler kendi aralarında yaptıkları göstermelik bir anlaşma ile vergi idaresini yanıltmak ve bu yolla vergiden kurtulmak isterler ve bunun için görünürde normal hukuki kurallara uygun fakat gerçekte vergiden kaçınmayı amaçlayan sözleşmeler yaparlar. İşte sözleşmeyi yapan taraflar, vergi doğuran olayı asıl amacından saptırarak ödenecek olan verginin konusu, matrahı, mükellefi ve tutarını ortadan kaldıran veya düşüren sonuçlara ulaşmak istedikleri takdirde, yapılan işlem vergi uygulaması açısından muvazaalı sayılacaktır"* denilmiştir.

nitelendirilir[341]. Muvazaada görünürdeki sözleşmenin yapılması taraflarca arzulanmaz, yapılması arzulanan sözleşme gizlenen sözleşme olup bunun saklanması temel amaçtır. Peçeleme sözleşmesinde ise, seçilen hukuki biçimin saklanmadan yapıldığı şekliyle ve açıkça kullanılması taraflarca arzulanmakta olsa da sözleşme yasanın özünü ihlal etmektedir.[342] İşte peçeleme sözleşmesiyle gerçekleştirilen ihlal sözleşmenin hukuki biçimi hakkında değil, görünüşteki ekonomik durumun gizlenmeye çalışılmasına yöneliktir[343]. Bu açıklamalar çerçevesinde, muvazaalı sözleşmelerde vergi doğuran olaydan kaçınma, peçeleme sözleşmelerinde ise vergi doğuran olayı gizleme gayesinin ağır bastığı söylenebilir.

İnceleme konusu yapacağımız olaylarda, kurum ile ortağı arasında emsal fiyatlara göre farklı fiyatlandırmalar yapılarak veya yüksek miktarda ortaktan ödünç alınarak kurum kârının gizli-örtülü şekilde ortağa aktarılması işlemleri vardır. Burada muvazaalı işlemlerden farklı olarak görünüşte örtülü kazanç dağıtımı çerçevesinde yapılan alım-satım, ödünç sözleşmesi, ücret akdi gibi işlemlerin teslim ve ödemeleri veya örtülü sermaye çerçevesinde alınan borcun faiz ödemeleri gerçekleştirilir. Ancak emsal bedel-fiyat ile sözleşme bedeli-fiyatı arasındaki ortak lehine oluşan müspet farkın ve örtülü sermaye

---

[341] Sefa Reisoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler,** Beta Yayınevi, 16.b., İstanbul, 2004, s. 85. Peçeleme ile muvazaa birbirine karıştırılan kavramlardır. Peçeleme ve muvazaa kavramlarının farklılıkları için bkz. Doğan Şenyüz, **Peçeleme İşlemi ile Muvazaanın Niteliği ve Arasındaki Farklar,** Yaklaşım Dergisi, S. 185, Mayıs, 2008, s. 25'de, *"...peçeleme işlemi ile yapılmak istenen gerçek iktisadi ilişkinin üzerinin örtülerek gizlenmeye çalışılmasıdır. İşlemde peçeleme yapılmasıyla esasen vergiyi doğuran olayın gizlenmesi amaçlanır. Peçeleme işlemlerini içeren sözleşmeler özel hukuk açısından geçerli olmasına rağmen vergilendirmede gizlenen iktisadi sonuçlar dikkate alınır. Bir başka ifadeyle peçeleme işleminin var olduğu ortamda, gerçekleşen olay yerine vergiyi dolanma amacı olmasaydı nasıl bir sözleşme yapılacak idi ise, onun yapıldığı varsayımıyla vergilendirme yoluna gidilir. Yani, vergiyi doğuran olay açısından gerçekleşenin yerine ikame edilen işlem vergi idaresine gerçekmiş gibi gösterilmeye çalışılır. Vergi idaresi de işlemde peçeleme olduğunu tespit ederse bu defa peçelenen işlemi vergilendirmeye esas alır"* şeklinde açıklamalar yapılmıştır. Benzer yönde değerlendirmeler için bkz. Selim Kaneti, **a.g.e.,** s. 50, Mustafa Akkaya, **a.g.e.,** s. 97-101.

[342] Doğan Şenyüz, **Peçeleme İşlemi ile Muvazaanın Niteliği ve Arasındaki Farklar**, s. 26, 27; Selim Kaneti, **a.g.e.,** s. 50.

[343] Konu bkz. Selahattin Tuncer, **Türk Vergi Hukukunda Muvazaa-III**, Yaklaşım Dergisi, S. 82, Ekim, 1999, s. 26'da, *"...peçeleme sözleşmelerinde seçilen hukuki biçim vergi yasasını dolanmak, onun hükümlerini bertaraf etmek için seçilmiştir. Peçelemede yorum yoluyla ekonomik gerçeklik saptanarak, görünüşteki hukuki biçime itibar edilmez"* şeklinde açıklanmıştır.

kapsamında değerlendirilen borç miktarı üzerinden hesaplanan ve ortak lehine tahakuk eden faiz tutarının ortağa transferi söz konusu olur. Böylece taraflarca işlemlerin kendisi hukuki sonuçları bakımından gerçekleştirilse de bu şekilde temelde kâr payı dağıtımının iktisadi sonucuna ulaşılmak istenmektedir. Dolayısıyla, söz konusu işlemleri muvazaa olarak kabul ettiğimizde görünürdeki işlem yok sayılacak, gizli işlem gerekli şekil şartlarının yerine getirilmesiyle görünürdeki işlemin yerine geçecektir[344]. Ancak örtülü şekilde kazanç dağımı veya örtülü sermaye konulması amaçlarına hizmet eden görünüşteki mal alım-satımı, hizmet tedariki, ödünç teminine yönelik sözleşmeler yok hükmünde değildirler. Söz konusu sözleşmelerin taraflarının yürüttüğü işlemler dikkate alındığında sözleşmelerin hüküm doğurduğu da görülmektedir. Bu çerçevede; kâr payı kazancı, ticaret hukuku kapsamındaki olağan başvurulması gereken işlemle elde edilmiş olsaydı nasıl vergilendirilecek idiyse, peçeleme işleminin de aynı şekilde vergilendirilmesi gerekir. Zira, vergi hukukuna özgü olarak herhangi bir işlem hakkında değerlendirme yapılırken içeriği esas alınıp biçimi esas alınmayarak peçeleme işleminin sonucu kabul edilmez[345].

Özetle, taraflar arasındaki örtülü kazanç dağıtımı veya örtülü yoldan sermaye koymak için yapılan sözleşmeler, sadece kurumlar vergisinin matrahının düşürülmesi ve kâr payı üzerindeki verginin kaçırılması amacıyla yapıldıklarından özel hukuk açısından bunların geçerliliğini devam ettirebilir[346]. Öte yandan aynı sözleşmeler vergi hukuku

---

[344] Mesut Koyuncu, **a.g.e.,** s. 41.

[345] Konu hakkında bkz. Selim Kaneti, **Vergi Hukukunda Ekonomik Yaklaşım İlkesi**, Vergi Dünyası, S. 131, Temmuz, 1992, s. 43'de, *"...gerçekten, vergi yasasının amacına göre, vergilendirme konusu olan iktisadi sonuca, vergi yasasının doğrudan doğruya kapsamadığı bir hukuksal biçimle ulaşılmaya çalışılmaktadır. Bir diğer deyişle, vergilendirilmesi amaçlanan iktisadi sonuç, başka bir hukuksal kılıklandırma altında vergi dışı bırakılmak, yasa da bu yoldan dolanılmak istenmektedir"* şeklinde açıklamalar yapılmıştır.

[346] Şirket ve ortakları açısından özel hukuk işlemleri ihtilaf konusu edilmediği müddetçe uygulanabilirken, aynı işlemler vergi hukuku bakımından hukuki görünümlerinden farklı sonuçlar doğurabilmektedirler. Benzer görüş için bkz. Mehmet Batun, **Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Muvazaa,** Vergi Dünyası, S. 344, Nisan, 2010, s. 115'de, *"...transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımında muvazaadan farklı olarak tarafların iradeleri ile beyanları birbirine uygundur. Taraflar arasındaki işlem ve bu işlemin sonuçları istenmektedir. Bu işlemin veya unsurlarının kendi aralarında geçerli olmayacağı konusunda taraflar arasında yapılmış bir anlaşmadan söz edilemez. Hem alım-satım işlemi hem de bu işlemin bedeli tarafların iradeleri doğrultusunda ve sözleşme serbestisinin*

itibariyle peçeleme sözleşmeleridir[347]. Zaten söz konusu işlemlerin hükümlerinin özel hukuk kapsamında yürütülmesine devam ediliyor ve peçeleme işlemleri ile aktarılan kazanç tutarı aktarıldığı ortaktan geri istenmiyor ise bu durum, aslında şirket tüzel kişiliğinin ve diğer ortakların bu aktarımı onayladığını gösterir[348].

Peçeleme işlemleriyle iktisadi bakımdan kâr payı dağıtımı sonucuna ulaşılsa da ticaret hukuku anlamında gerçek bir kâr payı dağıtımı işlemi gerçekleştirilmiş olmaz[349]. Ancak kurumların kâr payı dağıtmasındaki temel amacının belirli bir hesap dönemine ilişkin kazancının ortaklara aktarımını sağlamak olduğu unutulmamalıdır. İşte hukuken geçerli olan peçeleme işlemleri ile idare tarafından tespit edilmediği müddetçe ekonomik

---

sınırları dahilinde tespit edilmiş gerçek ve geçerli unsurlardır"; Selman Koç, **Yeni Kurumlar Vergisi Yasasına Göre Örtülü Kazanç Dağıtımı**, s. 34'de,"*...örtülü kazanç dağıtımıyla muvazaalı işlemleri birbirine karıştırmamak gerekmektedir. Muvazaalı işlem tamamen batıl (mutlak butlan) bir hukuki muamele iken, örtülü kazanç dağıtımı sonucunu doğuran ticari kontrat tamamen gerçek ve hukuken geçerli bir sözleşmedir. Muvazaalı işlemlerde taraflar gerçekte olduğundan daha farklı ve gerçek iradelerini yansıtmayan bir fiyatı yasal belgelere kaydederken, örtülü kazanç işlemlerinde yasal kayıtlarda yer alan fiyat ve diğer bilgiler fiili (gerçekleşen) bilgilerdir*" şeklinde açıklamalar yapılmıştır.

[347] Selahattin Tuncer, **Türk Vergi Hukukunda Muvazaa-III,** s. 27. Örtülü kazanç dağıtımı kapsamında değerlendirilen tutarın kanunen kabul edilmeyen gider olarak kurumlar vergisi matrahına dahil edilmesi gerektiği kuralı, vergi hukuku bakımından kazancın örtülü yoldan dağıtımına yol açan işlemin özel hukuk kuralaları çerçevesinde yürütülmekte olan haliyle değerlendirilmediğini göstermektedir. Kanunen kabul edilmeyen gider ise, KVK'nın "kabul edilmeyen indirimler" kenar başlıklı 11. maddesinde yer alan tasarruflar ve haller ile iş ve işletmenin mutat faaliyetleri dışında kalan harcamaları kapsamaktadır. Bu sebeple, aslında özel hukuk bakımından geçerliliği olan bir gider söz konusu iken aynı giderin vergisel olarak değerlendirme dışı tutulması söz konusu olmaktadır. Konu hakkında bkz. Mesut Koyuncu, **a.g.e.**, s. 4'de, "*örtülü sermaye ve örtülü kazanç dağıtımı müesseseleri, vergi kanunlarımızda yer alan vergi güvenlik müesseseleridir. Bu müesseselere konu işlemler, muvazaaya konu olmayıp, tamamıyla gerçektirler. Her iki müessese, doğru olayın sonuçlarını vergi kanunlarımız açısından yorumlamakta, sadece mali kârın tespiti noktasında geçerli olmak üzere, bir kısım eleştirilere kaynak teşkil etmektedir*" denilmiştir. Yazarın açıklamalarına kısmen katılmaktayız. Zira örtülü kazanç dağıtımına veya örtülü sermayeye konu işlemlerin tamamıyla gerçek olduğu bilgisi doğru değildir. Örneğin, örtülü sermayeye konu borç tutarının sadece belirli ölçüdeki kısmı gerçekte borç olarak verilebilmektedir. Ortak tarafından şirkete verilen borcun belirli bir seviyeyi aşan kısmı ise ortağın sermaye niteliğindeki bir kaynak aktarımının tescil ettirilmemiş halinin borç gibi gösterilmesidir. Bu nedenle toplam borç içerisindeki bu kısmın gerçeği yansıtır bir şekilde şirkete aktarıldığını söylemek doğru olmayacaktır.

[348] Mehmet Şevki Kaya, **a.g.m.**, s. 29

[349] Benzer görüş bkz. Nazmi Karyağdı, **Örtülü Sermaye Üzerinden Ödenen Faizlerin ve Örtülü Kazanç Dağıtımının Kâr Payı Olarak Nitelendirilip Nitelendirilemeyeceği**, Vergi Dünyası, S. 256, Aralık, 2002, s. 144, 145'de, "*...örtülü kazanç müesseseleri şirketlerin kurumlar vergisi matrahının aşındırılmasını önlemeye yönelik düzenlemelerdir. Bulunan matrah farkları da doğrudan doğruya mali kârı ilgilendirmektedir. Tamamen kurumlar vergisi matrahını ilgilendiren ve özel hukuk açısından kâr dağıtımı olarak nitelendirilmesi mümkün olmayan bu işlemler*" şekinde ifade edilmiştir.

bakımdan kâr payı dağıtımı amacı gerçekleştirilmiş olur. Bu çerçevede kurumların hukuki bakımdan kâr payı dağıtımı usul ve esaslarını izlenmeden peçeleme işlemlerini kullanarak ortağına kazanç aktarabilmesi ekonomik bakımdan daha cazip olduğundan tercih edilebilmektedir.

Şirketlerin kazançlarını ortaklarına olağan kâr payı dağıtımı ile aynı ekonomik sonucu veren birtakım peçeleme işlemleriyle aktarabilmesi sebebiyle bu işlemlerin niteliklerinin belirlenmesi önemli bir mesele haline gelmiştir[350]. Bu bağlamda, örtülü kazanç dağıtımı veya örtülü sermaye ile ilgili kural ve kriterleri verginin belirginliği ilkesi çerçevesinde mümkün mertebe normatif bir yapıya büründürmek gerekmektedir. Dolayısıyla, kanun koyucu şirketlerin gizli yoldan kâr payı dağıtmak amacıyla yapılabileceği işlemlerin çerçevesini çizmeli ve bu işlemlerin hangi koşullarda kâr payı dağıtımı sonucu vereceğini belirlemelidir. Aksi durumda, ortağa kâr payı hariç başka şekillerde yapılan her türlü ödeme, idare tarafından ortağa aktarılmış bir kazanç veya yine ona kazandırılmış bir menfaat şeklinde nitelendirilebilir ve kâr payı dağıtımı ile özdeşleştirilebilir.

Şirket ile ortağı arasındaki hangi tip ve koşullardaki işlemlerin kâr payı dağıtımı ile ilişkilendirileceğini ortaya koymak amacıyla çalışmanın bu bölümünde şirket ile ortakları arasındaki transfer fiyatlandırması uygulamaları ile örtülü sermayeye sebep olan

---

[350] Marjaana Helminen, **a.g.e.**, s. 1; Victor R. Wolder, Stanley Wolder, **a.g.m.**, s. 912; Paul D. Seghers, William J. Reinhart, Selwayn Nimaroff, **Essentially Equivalent To A Dividend**, The Ronald Press Company, New York, 1960, s. 4, 5. Örneğin, ABD'de öncelikle "temelde kâr payına muadil değer (essentially equivalent to a dividend)" kavramının hüküm altına alındığını ve söz konusu değerin oluşmasına sebep olan işlemlerin sınırının çizilmesi yoluna gidildiğini görmekteyiz. Bu kavrama ve ilgili düzenlemelere ilk kez 1921 yılında ABD Gelir Vergisi Kanunu'nda (Revenue Act, Section 201-d) yer verilmiştir. Söz konusu düzenlemeler çerçevesinde ilk olarak itfa/sermayenin iadesi ve hisselerin iptali sonucunda ortağa yapılan ödemelerin zamanında ve amacına uygun olarak yapılan kâr payı dağıtımları gibi vergilendirileceği hüküm altına alınmıştır. Tarihsel süreç içerisinde farklı adlar altında yapılan işlemlerin benzer şekilde kâr payı dağıtımı sonucuna bağlandığı yasa hükümleri de yürürlüğe konulmuştur. Bkz. **Stock Redemption or Cancellation Taxable as Dividend**, Harvard Law Review, Vol. 49, No. 8, June, 1936, s. 1344.

borçlanmalar, ortağın yabancı ülke mukimi kurumları çeşitli şekillerde kontrol altında bulundurması ve diğer bazı farklı yöntemleri izlemek suretiyle gizli/örtülü şekilde ortağın kâr payı elde edebildiği çeşitli işlem tipleri üzerinde duracağız. Bu şekilde transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı, örtülü sermaye, kontrol edilen yabancı kurum kazancı gibi müesseselerin mevzuatta nasıl düzenlendiğine değinirken gizli şekilde yapılan kâr payı dağıtımı hallerine de yer vermiş olacağız.

B. Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımına Konu İşlemler Aracılığıyla Kâr Payı Dağıtımı

İlk olarak, ödenecek verginin kaynak ülkeden kaçırılmasının önüne geçmek için ülke mevzuatlarında transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı müessesine yer verilmiştir. Zira kurulu oldukları ülkeler dışında diğer ülkelerle yoğun şekilde işlem yürüten çok uluslu şirketler mukimi oldukları ülkelerde yürüttükleri faaliyetlerden elde ettikleri kârları,vergilendirmeye tabi tutmadan diğer ülkelere transfer etmek çabası içerisine girmişlerdir. Şirketlerin vergi yükünü azaltmak için daha düşük vergi oranı uygulayan ülkelere kârlarını kaydırmalarına yönelik bu çabaları ise vergi kaçırılması ile ilgili herhangi bir önlemin bulunmadığı ülkelerde başarılı olmaktadır[351]. Bu amaca ulaşmak için şirketlerin daha az vergi ile yükümlendirildikleri veya hiç vergi ödememelerini sağlayan ve vergi

[351] Zira şirketler, vergi oranı yüksek olan ülkelerdeki bağlı işletmeleri ile yürüttükleri işlemler çerçevesinde onlara piyasa fiyatından yüksek fiyatlı satışlar veya onlardan düşük fiyatlı alışlar yaparak ve yine vergi oranı düşük olan ülkelerdeki bağlı işletmeleri ile yürüttükleri işlemler çerçevesinde onlara piyasa fiyatından düşük fiyatlı satış veya onlardan yüksek fiyatlı alışlar yaparak, kazançlarını düşük vergi ödeyecekleri yerde tutabilmektedirler. Bu suretle yüksek vergi oranlarına sahip bir ülkede vergilendirilebilir geliri minimize etmek ve düşük vergi oranına sahip bir ülkede geliri maksimize etmek için transfer fiyatı ayarlamaları yapılabilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yenal Öncel, **Transfer Fiyatlandırması, Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Vergilendirme,** Maliye ve Araştırma Konferansları, Seri: 41, 2002, s. 7 v.d.

sığınağı şeklinde haksız vergi rekabeti yaratan küçük vergi cennetleri oluşturdukları görülmektedir[352].

Öte yandan şirketlerin kazançlarını farklı işlemler yoluyla başka kişilere aktarması sadece çok uluslu şirketlerin başvurduğu yurt dışı işlemlerle gerçekleşmez. Zira şirketler kurum kazancını sadece başka bir ülkeye değil yurt içinde yürüttükleri işlemlerle yurt içinde ilişkili oldukları ve kazançlarını transfer etmek yolu ile daha az vergi ödeyecekleri bir kişiye aktarabilirler. Dolayısıyla örtülü yoldan şirket kârının aktarıldığı yer yurt dışında olabileceği gibi yurt içinde de olabilmektedir. İşte şirket kazançlarının bu şekilde kaçırılması belirli önlemlerin alınmasını gerekli kılmış, bu bağlamda ülkemizde çok sayıda vergi mükellefini ilgilendiren şekilde "örtülü kazanç" müessesine ilk kez yürürlükten kalkan 5422 Sayılı KVK'da yer verilmiştir[353].

5520 sayılı KVK'nın 13. maddesinde "transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı" adıyla hüküm altına alınan müessese hakkında birçok tanım yapılabilir. Genel olarak müesseseyi, kurumların ilişkili kişileri ile gerçekleştirmiş oldukları mal veya hizmet alım ve satım işlemlerinde, fiyat farklılaştırması yoluyla kârı arzu edilen yere transfer etmesi şeklinde tanımlayabiliriz[354]. Tanımda ifade edilen fiyat farklılaştırması ise

---

[352] Şükrü Kızılot, **Türk Vergi Hukukunda Örtülü Kazanç ve Örtülü Sermaye,** Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2002, s. 43; Yakup Türk, **Geçmişten Günümüze Transfer Fiyatlandırması,** Vergi Dünyası, S. 318, Şubat, 2008, s. 105.

[353] Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç müessesesinin mevzuatımızda ilk kez yerini aldığı 5422 Sayılı Kanunun gerekçe metninde (25.04.1947 tarihli ve 71/789-6/1182 sayılı "Millet Meclisi Kurumlar Vergisi Kanunu Tasarısı ve Geçici Komisyon Raporu" başlığı altındaki "Kurumlar Vergisi Kanunu Tasarısı"nın gerekçe metninin 7. maddesi) müessesenin amacı, "*...Bilindiği gibi, kurumlar açık olarak vergi kaçakçılığı yapmazlar, daha doğrusu bünyeleri ve kuruluşları icabı yapamazlar. Buna mukabil vergi matrahını [aşındırmayı] önleyici tedbirler alınmazsa gizli kazanç yolundan gitmek suretiyle saklamak imkanı bulabilirler....yalnız hariçte sıkı münasebeti olan yabancı kurumların değil, memleket içindeki yerli kurumların da bu yollardan gitmelerine bir set çekilmektedir...*" şeklinde açıklanmıştır. Gerekçe metni için bkz. Çevrimiçi, http://www.gib.gov.tr, 05.04.2010.

[354] Mehmet Aktaş, **Uluslararası Transfer Fiyatlandırması ve Türk Vergi Mevzuatında Uygulama Olanakları**, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 24; Şükrü Kızılot, **a.g.e.**, s. 190; İrfan Vural, **Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu Tasarısına Göre Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı**, Vergi Sorunları, S. 212, Mayıs, 2006, s. 122.

kazancın gizli şekilde ortağa transferi amacıyla başvurulan bir fiyatlandırma yöntemidir. "Transfer fiyatlandırması"[355] olarak adlandırılan bu yöntemde şirketler, doğrudan veya dolaylı olarak kâr paylaşımı itibari ile bağlantılı oldukları kişilerle gerçekleştirdikleri mal ve hizmet alım ve satımlarında veya benzeri ticari işlemlerde emsallerine uygun olmayan fiyatları örtülü şekilde kazançlarını aktarmak için kötüye kullanırlar[356]. Neticede transfer fiyatlandırması uygulaması ile şirket kazancı kurum ortağına aktarılmak istenirse, idare taraf iradeleri ile transfer fiyatlandırmasının uygulandığı belirli işlemleri tespit ederek aslında ortağa gizli şekilde kâr payı dağıtımı yapıldığını açığa çıkarma yoluna gidecektir[357].

---

[355] Aslında ilişkili kişiler arasında yürütülen işlemlerde emsallerine uygun olarak belirlenen fiyatlar da "transfer fiyatlandırması" kavramı içerisinde değerlendirilir. Transfer fiyatlandırması olgusu ancak ilişkili kişiler arasındaki işlemlerde fiyatın kazancın transferi amacıyla kötüye kullanılması durumu ile birlikte olumsuz bir anlam taşımaktadır. Dolayısıyla, transfer fiyatlandırması tek başına nötr bir kavram olarak değerlendirmelidir. Bkz. Billur Yaltı, **Transfer Fiyatlandırmasında Vergi Anlaşması Uygulaması,** s. 9'da, *"...kazancın düşük veya yüksek yapay fiyatlar aracılığıyla ülke içinde ilişkili kişilere veya düşük vergili veya vergi avantajı uygulanan ülkelerdeki ilişkili kişilere kaydırılmasında bir araç olarak kullanılması mümkündür. Fiyatlama yoluyla belli bir süjeye ve/veya belli bir coğrafi lokasyona vergisiz kâr kaydırma operasyonlarını ifade eden yapay transfer fiyatlandırması hukukun önlemeye çalıştığı bir olgudur. Yasa, ilişkili kişiler arasındaki ilişkide emsallere uygun olmayan yapay transfer fiyatlarının uygulandığı özel hukuk sözleşmelerinin kötüye kullanıldığını varsayar"* denilmiştir.

[356] Bkz. Şükrü Kızılot, **a.g.e.,** s. 47; Veysel Erdel, Semi Okumuş, **Uluslararası Transfer Fiyatlaması,** Vergi Sorunları, S. 166, Temmuz, 2002, s. 85; Adem Anbar, **Çokuluslu Şirketlerde Tranfer Fiyatlandırması,** Vergi Dünyası, S.324, Ağustos, 2008, s. 145; Tuncay Kapusuzoğlu, **Vergisel Yönden Transfer Fiyatlandırması,** Oluş Yayıncılık, İstanbul, 2003, s. 3; Mehmet Aktaş, **a.g.e.,** s. 24; Yenal Öncel, **a.g.e.,** s. 2. Ayrıca konu hakkında bkz. Mualla Öncel, Kumrulu, Çağan, **a.g.e.,** s. 341'de, *"...transfer fiyatlandırması kavramı, bir kurumun üzerindeki vergi yükünü azaltmak amacıyla ülke içinde veya uluslararası alanda, içinde veya başında bulunduğu holding veya gruplara ait kurumlarla olan ekonomik-ticari ilişkilerinde uyguladığı farklı fiyatı ifade etmektedir"* ; Fatih Saraçoğlu, Ercan Kaya, **Yeni Kurumlar Vergisi ve Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı,** Vergi Sorunları, S. 216, Eylül, 2006, s. 150'de, *"...transfer fiyatlandırması, bir işletmenin gelir-gider veya kâr paylaşımı açısından bağıntılı olduğu, kâr paylaşımı açısından aynı çıkar birliğine dahil olan ana şirket ve bağlı şirketlerde ya da yönetimi ve denetimi açısından hakim durumda olduğu şirket, iştirak ve şubeleriyle, karşılıklı olarak mal ve hizmet sunumunda uygulanan fiyatlamadır"*; Selman Koç, **Yeni Kurumlar Vergisi Yasasına Göre Örtülü Kazanç Dağıtımı,** s. 33'de, *"...çoğunlukla çok uluslu şirketlere yönelik olarak kullanılan bu kavram, şirketlerin değişik ülkelerden elde ettiği kazançlar arasında yarattığı suni dalgalanmalarla kendisine vergi avantajı sağlamasını ifade etmektedir. Bu bakımdan transfer fiyatlandırması kavramının örtülü kazanç dağıtımı müessesesinin başlığında yer alması bizce gereksizdir. Zira transfer fiyatlandırması olmadan örtülü kazanç dağıtımına olanak yoktur. Transfer fiyatlandırması örtülü kazanç dağıtımının bir ön koşuludur"* şeklinde açıklamalar yapılmıştır. Transfer fiyatlandırması konusunda karşı karşıya geldiğimiz diğer ülkelerin sahip olduğu araçlarla eşdeğer bir donanıma kavuşmamızı sağlamak için "transfer fiyatlandırması" kavramının KVK'nın 13. maddesine dahil ediliğini belirtmeliyiz. 5520 sayılı KVK'nın genel gerekçe metni için bkz. Çevrimiçi, http://www.gib.gov.tr, 10.04.2010.

[357] Yılmaz Özbalcı, **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları,** s. 363; Ersin Özkan, **Duran Varlıkların Alımlarında Örtülü Kazanç,** Vergi Sorunları, S. 148, Ocak, 2001, s. 63'de,

Kazancın örtülü şekilde belirli kişilere aktarılması sadece vergi matrahını azaltmamakta ayrıca diğer pay sahiplerinin haklarını ihlal etmekte ve ortaklık bünyesinde bazı olumsuz sonuçlar doğurmaktadır[358]. Bu çerçevede KVK'da yer alan düzenlemeye paralel olarak SerPK'nın 15. maddesinin son fıkrası kapsamında, halka açık anonim ortaklıkların yönetim, denetim veya sermaye bakımından dolaylı veya dolaysız olarak ilişkili bulunduğu diğer bir teşebbüs veya şahısla emsallerine göre bariz şekilde farklı fiyat, ücret ve bedel uygulamak gibi örtülü işlemlerde bulunarak kârını ve/veya mal varlığını azaltmasının yasaklandığını görmekteyiz[359]. Bunun yanısıra, transfer fiyatlandırması

"*...Ortaklarından ayrı birer hükmi şahsiyete sahip olan kurumlar, elde ettikleri kazanç üzerinden kurumlar vergisini ödedikten sonra kalan tutarı ortaklarına dağıtır. Buna açık kâr dağıtımı denilir. Kurum kazancının bu şekilde açık olarak değil de üzerinden kurumlar vergisi ödemeden, dolaylı yollarla ortaklara dağıtıldığı durumlarda ise örtülü kazanç dağıtımı söz konusu olur*"; Mehmet Şevki Kaya, **a.g.m**, s. 29'da, "*...örtülü kazanç dağıtımının kâr payı dağıtımı sayılması gerektiğinin kanıtları arasında gösterilen, örtülü kazanç tutarının aktarıldığı kişilerden geri istenmediği, yani şirketin alacak hakkı olmadığı hususu göz önüne alındığında, şirket tüzel kişiliğinin ve diğer ortaklarının açıkça olmasa da bu aktarımı onayladığı sonucuna varılabilir. Bu durumda da, aktarılan kazancın, kâr payı olduğunu ileri sürmek çok yanlış olmayacaktır*"; İbrahim Hakkı Polat, **Vergi Alacağı Uygulamasının Örtülü Kazanç Dağıtımı Anlayışına Etkisi**, S. 195, Vergi Dünyası, Kasım, 1997, s. 105'de,"*Pay sahiplerinden farklı kişilikleri olan, kurumlar vergisi mükellefi kurumların elde ettikleri kazançların kurumlar vergisine tabi tutulduktan ve diğer kanuni yükümlülükler yerine getirildikten sonra ortaklara dağıtılması normal kâr dağıtımıdır. Bazı durumlarda ise elde edilen kârlar dolaylı yollarla, kurumlar vergisine ve diğer yükümlülüklere tabii tutulmadan, dağıtılmaktadır. Bu dağıtma pay sahiplerine (payları nispetinde veya farklı) olabileceği gibi başka kişilere de olabilir. Kanun koyucu bu durumu örtülü kazanç dağıtımı olarak tanımlamıştır*" şeklinde açıklamalar yapılmıştır.

[358] Muharrem Karslı, **Sermaye Piyasası, Borsa, Menkul Kıymetler**, Beta Yayınevi, İstanbul, 1989, s. 62; Şükrü Kızılot, **a.g.e.**, s. 417. Özellikle sermaye şirketlerinin borçları için ödeyebileceği en fazla tutarın şirket öz sermayesi ile sınırlı olduğu dikkate alındığında, sermayenin ve kârların şirket dışına aktarılmasına veya şirket dışında oluşturulmasına mutlaka engel olunması gerekmektedir. Bkz. Ali Haydar Yıldırım, **Sınırlı Sorumluluk ve Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımının Olası Sonuçları,** Vergi Sorunları, S. 248, Mayıs, 2009, s. 76.

[359] Ayrıca SerPK md. 46/c fıkrası uyarınca, SPK'nın halka açık anonim ortaklıkların kanuna, ana sözleşme hükümlerine veya işletme maksat ve mevzuuna aykırı görülen durum ve işlemleri ile sermayenin azalmasına veya kaybına yol açan işlemlerinin hukuka aykırılığının tespiti veya iptali için dava açmaya, Türk Ticaret Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla ilgililerden aykırılıkların giderilmesi için tedbir almasını ve öngörülen işlemleri yapmasını istemeye ve gerektiğinde bu halleri ilgili mercilere intikal ettirmeye yetkisi vardır. Söz konusu SerPK hükmü sadece halka açık anonim ortaklıklara özgü olsa da şirket kazancının gizli yoldan ortağa veya ilişkili diğer kişilere aktarılmasını sağlayan işlemler hakkında uygulanabilmesi bakımından dikkat çekicidir.

yoluyla örtülü kazanç dağıtımı yapan halka açık anonim şirketlerin yetkilileri hakkında uygulanabilecek ve ciddi sayılabilecek yaptırımlar da mevzuatta yerini almıştır[360].

Son olarak, şirketlerin transfer fiyatlandırması yöntemiyle kazancını ortağa aktarmaları suretiyle yaptıkları kâr payı dağıtımları için "örtülü kâr payı dağıtımı"[361] kavramının kullanılması yerinde olur düşüncesindeyiz. Ancak belirtmemiz gerekir ki "örtülü kâr payı dağıtımı" kavramının kullanılmasına ilişkin bu önerimiz işlemlerin vergisel sonuçları bakımdan bir anlam taşır. Bu nedenle, özel hukuk bağlamında "örtülü kâr payı dağıtımı"na konu işlemler taraflar için hukuki görünüş şekilleriyle hüküm ifade etmeye devam edecektirler.

---

[360] SerPK md. 15/son fıkrada yer alan hükme aykırı hareket ederek halka açık anonim ortaklığın kazancını ilişkili kişilere aktaran tüzel kişi yöneticileri ve yetkililerin bu eylemleri iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin günden onbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılmaktadır (SerPK'nın 46. maddesinin a) fıkrasının 6. bendi). Halka açık anonim şirketlerin özel yapısı şiket kazancını örtülü şekilde aktaran şirket idarecilerinin hürriyeti bağlayıcı ceza ile cezalandırılmalarını gerektirmiştir. Halka açık olmayan şirketlerin örtülü kazanç dağıtımı yapılmasını sağlayan yetkilileri hakkında ise yukarıdakine benzer bir yaptırım mevzuatımızda yer almamaktadır. Bu durum eleştirilmiştir. Bkz. Kürşat Ataç, Çağatay Yüce, **Kazancı Örtülü Olarak Dağıtmak Daha Kârlıdır**, Vergi Dünyası, S. 331, Mart, 2009, s. 213. Yazarın bu görüşüne katılmamaktayız. Zira vergi ziyaına sebebiyet veren işlemlerin tamamı idari para cezasını gerektiren kabahatlerdir ve hürriyeti bağlayıcı ceza yaptırımına bağlanamazlar. Bu nedenle, örtülü kazanç dağıtımına konu işlemleri yürüten şirket idarecilerinin ancak VUK md. 359'da yer alan "nitelikli" fiillerle vergi ziyaına sebebiyet vermeleri durumunda hapis cezası ile cezalandırmaları yerinde olacaktır. Ayrıca örtülü kazanç dağıtımı yapan şirketin yönetim kurulu üyeleri gerek kanun gerek ana sözleşmenin kendilerine yükledikleri ödevleri yerine getirmemiş olurlar. Bu durumda ise, şirket kazancını aktaran ve bu suretle ortakların veya şirket alacaklılarının zararına sebep olan yönetim kurulu üyelerine karşı, TTK md. 336/5.f'ye göre doğrudan dava açılabilmektedir. Böyle bir hüküm varken, halka açık olmayan şirket idarecilerinin ortaklık kazancını rahatça istedikleri kişilere aktarma yoluna gidebilecekleri düşünülemez.

[361] "Örtülü kâr payı dağıtımı" kavramına benzer kavramları kullanan yazarlar vardır. Bkz. Billur Yaltı, **Transfer Fiyatlandırmasında Vergi Anlaşması Uygulaması**, s. 12'de, "*...zımni kâr payı, yani menkul sermaye iradı nitelendirmesi, mülga KVK'nda bulunmayan bir gerçeğe uygunluk düzenlemesidir*" denilmiştir. Yazar önerdiğimiz "örtülü kâr payı" kavramına benzer bir şekilde "zımni kâr payı" kavramını kullanmıştır. Bkz. Şükrü Yıldız, **a.g.e.**, s. 79'da, "*...Bir kısım pay sahibine ya da ortaklık yöneticisi veya yakınlarına eşdeğerdeki edim alınmadan maddi çıkar sağlanırsa ya da sebepsiz yere fazla kâr payı verilirse, örtülü kâr dağıtımından bahsedilebilir*"; Füsün Nomer, **a.g.m.**, s. 478'de, "*Konu örtülü kâr dağıtımı ile de ilgilidir. Pay sahiplerine ve yakınlarına, bilinçli olarak ve karşılığında eş değer edim ifa edilmeksizin maddi çıkar sağlanması, şirket kârından hissesine düşenden fazla pay verilmesi, örtülü kâr dağıtımı olarak nitelendirilmektedir. Burada ana unsur, örtülü kâr dağıtımı için yapılan hukuki işlemin, aynı şartlarla bir üçüncü kişi ile yapılmayacak olması, işlemin karşı tarafının pay sahibi olması nedeniyle yapılmış olmasıdır*" şeklinde "örtülü kâr dağıtımı" kavramının kullanıldığını görmekteyiz. Aynı kavramın kullanımı için ayrıca bkz. Mualla Öncel, **Kurumlar Vergisi Açısından Sermaye Şirketlerinde Örtülü Kazanç ve Örtülü Sermaye**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara, 1978, s. 27.

1. Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımının Unsurları

İşlem tarafları arasında fiyatın kötüniyetli şekilde belirlenmesinde mal teslimi ve hizmet ifaları ilişkili kişiler arasında gerçekleşmektedir. Bu işlemler sonucunda malı teslim edene veya hizmeti ifa edene yapılan ödemelerde belirlenen fiyatlar gerçek bedel ve fiyatlara aykırı olmaktadır. Fiyatın emsaline göre yüksek veya düşük olmasına göre taraflardan biri diğerine kazancını vergi kaybına sebebiyet verecek biçimde aktarabilmekte, böylece örtülü yoldan kazanç dağıtımı gerçekleşmektedir. Bu çerçevede, örtülü yoldan kazanç dağıtımının işlem, ilişkili kişi ve emsallere uygun bedel-fiyat şeklinde üç temel unsuru vardır. KVK'nın 13. maddesinin ilk üç fıkrasında kanun koyucu bu unsurları aşağıda şekilde kaleme almıştır;

"Kurumlar, ilişkili kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit ettikleri bedel veya fiyat üzerinden mal veya hizmet alım ya da satımında bulunursa, kazanç tamamen veya kısmen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılmış sayılır. Alım, satım, imalat ve inşaat işlemleri, kiralama ve kiraya verme işlemleri, ödünç para alınması ve verilmesi, ikramiye, ücret ve benzeri ödemeleri gerektiren işlemler her hal ve şartta mal veya hizmet alım ya da satımı olarak değerlendirilir.

İlişkili kişi; kurumların kendi ortakları, kurumların veya ortaklarının ilgili bulunduğu gerçek kişi veya kurum ile idaresi, denetimi veya sermayesi bakımından doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunduğu ya da nüfuzu altında bulundurduğu[362]

[362] Nüfuzu altında bulundurduğu gerçek kişi veya kurumlar ifadesi, 1 seri No.lu Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Genel Tebliğ'de açıklandığı üzere kurumun ekonomik ve ticari kararlarını doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyecek şekilde sürekli bir iktisadi ilişki veya devamlı borç para verme ya da alma ilişkisi içinde bulunduğu gerçek kişi veya kurumları ifade etmektedir. Bu çerçevede örneğin bayilik ilişkisi bakımından bayiliğin konusunu oluşturan işlemler ilişkili kişi olarak değerlendirmeyi sağlamaz. Ancak bayilik ilişkisi dışında, yurt dışında bulunan kurum ile Türkiye'deki

gerçek kişi veya kurumları ifade eder. Ortakların eşleri, ortakların veya eşlerinin üstsoy ve altsoyu ile üçüncü derece dahil yansoy hısımları ve kayın hısımları da ilişkili kişi sayılır. Kazancın elde edildiği ülke vergi sisteminin, Türk vergi sisteminin yarattığı vergilendirme kapasitesi ile aynı düzeyde bir vergilendirme imkânı sağlayıp sağlamadığı ve bilgi değişimi hususunun göz önünde bulundurulması suretiyle Bakanlar Kurulunca ilan edilen ülkelerde veya bölgelerde bulunan kişilerle yapılmış tüm işlemler, ilişkili kişilerle yapılmış sayılır.

Emsallere uygunluk ilkesi, ilişkili kişilerle yapılan mal veya hizmet alım ya da satımında uygulanan fiyat veya bedelin, aralarında böyle bir ilişkinin bulunmaması durumunda oluşacak fiyat veya bedele uygun olmasını ifade eder. Emsallere uygunluk ilkesi doğrultusunda tespit edilen fiyat veya bedellere ilişkin hesaplamalara ait kayıt, cetvel ve belgelerin ispat edici kâğıtlar olarak saklanması zorunludur".

Örtülü kazanç dağıtımının unsurları bakımından yukarıda yer verdiğimiz hükümler 5422 sayılı mülga KVK'da yapılan düzenlemeler ile paralel şekilde düzenlenmiştir. Ancak yeni düzenlemeler ile müesseseye ilişkin özel işlem tipleri üzerinde durulmuş, ilişkili kişinin tanımı daha ayrıntılı yapılmış ve emsallerine uygunluk ilkesi tanımlanmıştır. Ayrıca, örtülü kazanç dağıtımına ilişkin mevcut uygulamada söz konusu üç temel unsura ek olarak "Hazine Zararı" unsurunun da tali olarak arandığını belirtmemiz gerekmektedir (KVK md.13/son fıkra).

---

kurum arasında dağıtıcılık (distribütörlük) gibi ortaklık dışında başka bir ilişki bulunması halinde söz konusu kurumlar arasında ilişkinin varlığı kabul edilmelidir. Bkz. Feyyaz Yazar, **Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin Düzenlemelerde Yapılan Son Değişiklikler**, Vergi Dünyası, S. 321, Mayıs, 2008, s. 41. Yine şirket ortağının aynı zamanda şirketin ekonomik ve ticari kararlarında etkili olabilecek şekilde sürekli bir iktisadi ilişki veya devamlı borç para verme ya da alma ilişkisi içinde bulunduğu diğer bir ikinci kurumda da ortaklığının olması durumunda, şirketin nüfuzu altında bulundurduğu bu ikinci kurumla gerçekleştirdiği işlemler vasıtasıyla kazancını dolaylı şekilde ortağına aktarabilmesi mümkün olur.

a. Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 13. Maddesinde Yer Alan İşlem Unsuru

KVK'nın 13. maddesinin 1. fıkrasında yer alan *"mal veya hizmet alım satımı"* ifadesi gereğince transfer fiyatlandırması kapsamına alım-satıma konu edilebilecek her türlü mal veya hizmet girebilir. Hükmün kapsamına giren işlemler geniş yorumlanmaktadır. Kanun maddesinde de ifade edildiği üzere alım, satım, imalat ve inşaat işlemleri, kiralama ve kiraya verme işlemleri, ödünç para alınması ve verilmesi, ikramiye, ücret ve benzeri ödemeleri gerektiren işlemlerin her biçimde mal veya hizmet alım-satımı kapsamında değerlendirilmesi gerekir[363].

Bizce, kazancın aktarılmasını sağlayan işlemin ticari bir işlem olması yeterlidir. Zira transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı kapsamına giren ticari işlemelerin belirlenmesi hususunda KVK'nın 13. maddesinin 1. fıkrasındaki *"ve benzeri ödemeleri gerektiren işlemler"* ile SerPK'nın 15. maddesinin son fıkrasında yer alan *"gibi örtülü işlemlerde bulunarak"* ifadelerinin geniş yorumlanması gerekir. Ticari işlemden bahsedebilmek için mutlaka gerçekleştirilen bir eylem bulunması şart değildir. Hareketsiz kalmak suretiyle de ilişkili kişiler lehine sonuç oluşturmak mümkündür. Bu şekilde şirketler örtülü yoldan ortağına kârı dağıtmak amacıyla belirli durumlarda ticari teamüllere ve işletmenin çıkarına aykırı bir şekilde pasif kalmaktadırlar[364].

---

[363] Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Selman Koç, **Yeni Kurumlar Vergisi Yasasına Göre Örtülü Kazanç Dağıtımı**, s. 35 v.d.; Tunç Köse, Emrah Ferhatoğlu, **Transfer Fiyatlandırması (Üretim İşletmelerinde Uygulama)**, Maliye ve Hukuk Yayınları, Yayın No. 75, Ankara, 2008, s. 34 v.d.; Victor R. Wolder, Stanley Wolder, **a.g.m.**, s. 912 v.d. Transfer fiyatlandırması yönteminin uygulandığı işlemlerin konusu sadece mal ve hizmet alım-satımı olmaz. Bir varlığı kiralama veya kiraya verme, lisans, işletme tesisi ve benzeri herhangi bir hakkın temini veya devri, her türlü kredi ve finans işlemlerinin de aynı değerlendirme içerisine alınması gerekir. Bkz. Paul Bater, **European Tax Handbook,** IBFD Publication (Global Tax Series), Amsterdam, 2007, s. 791; Şükrü Kızılot, **a.g.e.**, s. 258.

[364] Konu hakkında bkz. Yılmaz Özbalcı, **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamalar,** s. 363'de, *"...ayrıca bu servete dahil olması gereken bir unsurun, kurumun aktif bir eylemi veya ihmali ile, ortak lehine veya sahiplere intikal etmesi hali aynı çerçevede değerlenir"* ve s. 375'de *"...aktif bir eylemle gerçekleştirilecek kazanç aktarması dışında, düzenli ve itinalı bir işletme yöneticisince bilinecek bir uyumsuzluğun önlenmesi bakımından ihmal gösterilmiş olması da, örtülü kazanç dağıtımı konusundaki iradenin var sayılması için yeterlidir"* şeklinde açıklamalar yapılmıştır.

Şirketlerin kazançlarını örtülü yoldan ortaklarına aktarabilmelerini sağlayan işlemlerin kapsamı yukarıda ifade ettiğimiz üzere oldukça geniştir. Buna karşılık yürütülen diğer emsal işlemlere göre farklılık gösterebilen ve şirketlerin ortaklarına örtülü kâr payı dağıtabilmelerini sağlayan belirli işlem tiplerine kanunda özel olarak yer verildiği görülmektedir. Bu nedenle, söz konusu işlem tiplerinin irdelenmesi yerinde olacaktır.

aa. Ortağa Ödünç Para Vermek veya Ortaktan Ödünç Para Almak Yoluyla Örtülü Kâr Payı Dağıtılması

Şirketin ortağına veya ortağın iştirak ettiği kuruma borç vermesi genelde ticari faaliyet çerçevesinde yürütülen bir finansman hizmetidir. Dolayısıyla, ortağına ödünç veren şirketlerin veya sermayesine iştirak ettiği kuruma ödünç veren ortakların finansman teminine yönelik bu hizmetleri çerçevesinde ticari teamüllere uygun bir biçimde faiz ve komisyon[365] gibi gelirler elde etmesi gerekir[366]. Şirket ile ortağı arasında gerçekleşen ve ortağa örtülü şekilde kâr payı dağıtmak amacıyla yapılan bu tip ödünç işlemleri şirketin ortağından yüksek faizle ödünç alması, şirketin ortağına düşük faiz oranları üzerinden borç

---

[365] Şirketin banka veya diğer mali kurumlardan aldığı krediyi ortağına vermesi halinde ortağından faiz dışında komisyon alması gerekmektedir. Bu hususa bkz. İrfan Hüseyin Yıldız, **Sermaye Şirketlerince Ortaklarına Verilen Borç Para ve Kredi Faizleri KDV'ye Tabi Olmayacak**, Mali Çözüm, S. 61, 2003, s. 104'de, "*Daha çok grup ve holding şirketleri arasında başvurulan bu yöntemde; bir grup veya holding şirketince, yurt içi ve yurt dışı banka veya diğer finans kurumlarından temin edilen krediler, faiz ve komisyon masraflarıyla birlikte aynen veya parça parça diğer grup veya holding şirketlerine aktarılmaktadır*"; Dan. 3. D'nin, 28.05.2003 tarihli E. 2000/2317, K. 2003/3286 sayılı kararında, "*Davacı şirketin bankadan aldığı kredinin bir kısmını ortağına aktardığı ve bu krediye isabet eden faiz komisyon giderinin ortak tarafından karşılandığı dosya kapsamından anlaşılmaktadır*"; Dan. V.D.D.G.K.'nın, 25.06.2004 tarihli E. 2004/26, K. 2004/82 sayılı kararında "*şirketin aldığı kredinin bir kısmının ortak tarafından kullanıldığı ve sözü edilen kredinin faiz ve komisyon giderlerinin ortak tarafından karşılandığı açık olduğundan*" şeklinde yapılan açıklamalarda değinilmiştir. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim.**

[366] Hüseyin Demir, **Örtülü Kazanç Kazanç Sayılan Finansaman Hizmetlerinde KDV ve BSMV Karmaşası**, Vergi Sorunları S. 182, Kasım, 2003, s. 82.

vermesi[367] veya şirketin ortağına faizsiz[368], komisyonsuz ödünç vermesi şeklinde gerçekleşmektedir[369].

---

[367] Ortağın şirkete verdiği borç karşılığında tahsil ettiği geri ödemeler sonucundaki kazancını kâr payı ile ilişkilendirebilmek için ortağın şirketin kullanımına bıraktığı para ile olağandışı bir kazanım elde edip etmediğinin tespit edilmelidir (Weaver v. Commissioner kararı, 9th Cir, 1932). Karar için bkz. Paul D. Seghers, William J. Reinhart, Selwayn Nimaroff, **a.g.e.,** s. 23. Konu bkz. Tuncay Kapusuzoğlu, **a.g.e.,** s. 58'de, "*...faiz oranında emsallere uygunluk, ilişkisiz kişiler arasında aynı koşullar altında bağımsız işlemlere uygulanan oran ölçüsünde olacaktır*" şeklinde açıklanmıştır.

[368] Konu hakkında bkz. Dan. 3. D., 30.09.1999 tarih ve E. 1998/1700, K. 1999/3185 sayılı kararında, "*..Davacı şirket tarafından uyuşmazlık döneminde şirketin iki ortağına, karşılığında faiz tahakkuk ettirilmeksizin borç para verilmesi suretiyle örtülü kazanç dağıtımı yapıldığı anlaşıldığından*"; Dan. 3. D., 28.05.2003 tarih ve E. 2000/2317 ve K. 2003/3286 sayılı kararında, "*...bankadan aldığı ihracatlı döviz kredisinin bir kısmını faiz almaksızın şirket ortağına kullandıran davacı kurumun örtülü kazancı dağıttığının kabulü gerektiği*"; Dan. 4. D., 09.02.1994 tarih ve E. 1993/4480, K. 1994/614 sayılı kararında, "*...davacı şirketin iş hacmi ve sermaye durumuna göre ilgili yılda ortaklarına işletmeden büyük miktarda para verilmiş ve kredi açılmış olmasına rağmen karşılığında faiz tahakkuk ettirilmediğinin anlaşıldığı, küçümsenmeyecek bir miktardaki paranın ortaklara borç verilmesi ve karşılığında şirket lehine faiz tahakkuk ettirilmemesinin, örtülü kazanç dağıtımı olduğunu gösterdiği*" ; Dan. 3. D., 17.02.1998 tarih ve E. 1987/308, K. 1988/482 sayılı kararında, "*...sermaye payının yarıdan fazlasına sahip olduğu şirkete verilen krediler için tahakkuk eden faiz ve komisyon alacağından vazgeçen kurumun örtülü kazancı dağıttığı kabul edilir*"; Dan. 3. D., 07.04.1994 tarih ve E. 1993/132, K. 1994/1093 sayılı kararında "*...şirkete ait paranın hiç faiz alınmadan ortaklara kullandırılması, örtülü kazanç dağıtımı sayılır*" şeklinde açıklamalar yapılmıştır. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim.** Konu hakkında bkz. Yunus Şengöz, **Sermaye Şirketlerinin Ortaklarına Emsaline göre Düşük Faizle Ödünç Para Vermek Suretiyle Örtülü Kazanç Dağıtması Katma Değer Vergisi'ne Tabi midir?,** Vergi Sorunları, S. 125, Şubat, 1999, s. 14'de, "*...sermaye şirketlerinin ortaklarına özkaynaklarından emsaline göre düşük faizle ödünç para vermesi halinde, ödünç verilen paranın kurum yöneticileri tarafından basiretli bir iş adamı gibi değerlendirilmemesi sonucu, kurum bünyesinde oluşması gereken kurum kazancı, doğrudan ortaklara dağıtılmaktadır. Ortaklara kredi kurumlarından alınan kredilerin verilmesi halinde ise, kredi kurumuna ödenen faiz kurumca yüklenilmekte ve ortaklar kurumun yüklendiği faiz tutarı kadar menfaat sağlamaktadırlar. Ayrıca, ortaklar, örtülü kazanç dağıtımı nedeniyle ziyaa uğratılan Kurumlar Vergisi nedeniyle, temettü açısından ziyaa uğratılan vergi kadar daha menfaat sağlamaktadırlar*" şeklinde açıklamalar yapılmıştır. Faizsiz kredi veren tarafın ortak olması durumunda ise, bu şekildeki işlemlerle şirketin ortağına kâr payı dağıtmasının mümkün olamayacağı bkz. Dan. 4.D., 21.12.1988 tarih ve E. 1988/4804 ve K. 1988/5013 sayılı kararında açıklanmıştır. Bkz. Çevrimiçi, Danıştay Bilgi Bankası, http://www.danistay.gov.tr, 08.05.2011.
Diğer taraftan, şirketin ortağına faizsiz para kullandırıldığını iddia eden Maliye İdaresinin bunu ispat külfeti altında olduğunu belirtilmeliyiz. Bkz. Dan. 3. D. 08.10.2002 tarih ve E.2002/210, K. 2003/3134 sayılı kararında, "*...örtülü kazanç dağıtımı, şirket ortağına faizsiz para kullandırma iddiasının somut delillerle isbatlanması gerekmektedir*" denilmiştir. Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim. Ayrıca konu hakında bkz. Mehmet Maç, **Kurumlar Vergisi**, Denet Yayıncılık, 3.b., İstanbul, 1999, s. 669.

[369] Barış Uludağ, **Şirketleri Ortaklarına Verdiği Borçların Vergisel Sonuçları ve Konuya İlişkin Değerlendirmeler,** S. 260, Vergi Sorunları, Mayıs, 2010, s. 66.

Şirketin işletme kaynaklarını kendisi kullanarak kazanç elde etmesi mümkün olduğu halde, bu kaynaklarını karşılıksız olarak ortağına kullandırması, şirketin mali çıkarlarına tamamen aykırı bir tasarruf olacaktır[370]. Ortada bazen borçlanma senedi, ödenmiş faiz veya borç teminine ilişkin yazılı bir sözleşme bulunmaz, sadece şirket hesabından para çekilerek ortağın hesabına para yatırılması söz konusu olur. Bu durum ise tek başına ortağa borç verildiğini göstermez. Böyle bir iddiada bulunmak olaya ilişkin kesin verilerin, diğer bir ifadeyle ortağa borç verildiği hususun tespitine yönelik inceleme gerektirir[371]. Ayrıca, vergi idaresinin gerçekleştirdiği incelemeler sırasında ticari hayatın gereklerinin de dikkate alınmasının icap edeceğini belirtmeliyiz. Örneğin, şirket ile ortağı arasında yürütülen işlemler çerçevesinde alacak-borç bakiyesinin tespiti ve takibine yönelik bir cari hesap açılmışsa, bu hesap bir borç hesabı gibi değerlendirilmemelidir. Ancak bu hesaptan ortakların özel ihtiyaçlarının karşılandığının tespiti söz konusu ise, şirketin ortağına cari hesap bakiyeleri üzerinden faizsiz ödünç verdiği ve bu şekilde örtülü kâr payı dağıtımı yaptığından bahsedilebilir[372].

---

[370] Şirketin ortaklarına verdiği borçlar karşılığında faiz yürütmesi söz konusu işlemin ticari faaliyet kapsamında yürütülen bir finansman hizmeti olmasından kaynaklanmaktadır. Konu bkz. Mustafa Tan, **Yüksek Alacak Bakiyesi Veren Cari Hesapların Örtülü Kazanç Dağıtımı Kapsamında Değerlendirilmesi,** Vergi Sorunları, S. 208, Ocak, 2006, s. 85'de, *"Temel amacı kâr elde etmek olan ticaret şirketinin, enflasyonun ve faiz oranlarının çok yüksek olduğu bir dönemde, şirket kaynaklarını kaşılıksız olarak başkalarına kullandırması şirketin varlık amacına aykırı olduğu gibi, iktisadi ve ticari icaplara uymayan, normal ve mutad olmayan bir durumdur"* şeklinde açıklanmıştır.

[371] Bkz. Paul D. Seghers, William J. Reinhart, Selwayn Nimaroff, **a.g.e.,** s. s. 91'de, " *...borçluluk durumuna ilişkin herhangi bir belge veya delil, ödenmiş faiz, borca karşılık verilen bir senet yoktur. Bu sebeplerle şirketin vergilendirme dönemine ilişkin kazanç tutarını aşar şekilde ortağa yaptığı ödemeler kâr payı sayılmaz (Lou Levy kararı, 30 T.C. 1315, 1958); "...ortak şirketten aldığı borç karşılığında geri ödemelerini yapmaya çalışmıştır, borca karşılık senet de verilmiştir, şirketin defterleri ortağa yapılan ödemenin borç verilmesi olduğunu kayıt altına almıştır ve ortağın ödeme yapamamasının makul gerekçesi vardır. Bu durumda ortağa verilen borç tutarını kâr payı olarak değerlendirmek hatalı olur (Callan Court Co., et al, v. Cobb,-F. supp kararı, D.C. Ga., 1958)";"...şirket ortağına boç vermiştir. Borç karşılığında ortağa borç senedi verilmiş ve şirket kayıtlarına ortağa borç veridiğine ilişkin kayıt yapılmıştır. Ortak ise borcu alırken finansal olarak bu borcu ödeyebilecek durumdadır. Ödemeler de şirketin feshedilerek tasfiye sürecine girmesi sonrasında şirkete yapılmıştır. Dolayısıyla söz konusu borçlanma işleminin kâr payı dağıtmak amacıyla yapıldığı söylenemez (Estate of I. Benjamin kararı, 28 T.C. 101, 1957"* şeklinde yer verilen yargı kararları göstermektedir ki görünürdeki işlemin kâr payı dağıtmak amacıyla yapıldığının somut delillerle tespit edilerek ortaya konulması gerekmektedir.

[372] Aksi görüş için bkz. Mustafa Tan, **Yüksek Alacak Bakiyesi Veren Cari Hesapların Örtülü Kazanç Dağıtımı Kapsamında Değerlendirilmesi,** s. 86'da, *"...yüksek tutarlı cari hesap bakiyeleri şirket kayıtlarında uzun süre kalmış ve karşılığında herhangi bir faiz, komisyon tahakkuk ettirilmemiş ise kazancın örtülü yolla dağıtıldığı kabul edilebilecektir. Alacaklar için belli bir sürenin geçmiş olması,*

Genellikle ortağa ödünç verilmesine ilişkin işlemlerle örtülü kâr payı dağıtımı yapılması söz konusu olur. Şirketlerin ortaklarından almış bulundukları ödünç paralar karşılığında emsallerine göre yüksek faiz ödemeleri suretiyle ortaklarına örtülü kâr payı dağıtımı yapabilmeleri söz konusu olabilse de uygulamada daha çok şirketlerin ortaklarına faizsiz veya daha düşük faizle ödünç para kullandırmasına yönelik işlemlere rağbet edildiği görülmektedir[373]. Böylece normal faaliyet döneminde cari hesap vasıtasıyla şirketin parasını alıp kullanan ortaklar, bu paranın, iktisadi faaliyeti neticesinde şirkete sağlayacağı kazanca mani olurlar ve vergilendirilmesi gereken kurum kazancında açık biçimde kayba sebebiyet verirler[374]. Dolayısıyla, borçlanmalar için emsallerine uygun olmayan faiz oranı ve

---

başka alacakların doğması için yeterlidir. Belli bir süre alacaklı kalınması, bu süre ile sınırlı olmak üzere borçlu firmanın finanse edilmesi, finansman ihtiyacının karşılığındığı anlamına gelecektir. Buradaki finansman sağlama hizmetinin var olan sözleşme veya ticari teamüllere göre taraflarca tespit edilmesi gerekir. Bu tür alacakların tahakkuku da taraflarca belli dönemlerde yapılacak tespitlere bağlıdır. Nitekim cari hesap faizleri bu bağlamda ortaya çıkan bir alacaktır" şeklinde belirtilmiştir. Yazarın bu görüşüne katılmıyoruz Bizce, cari hesap yoluyla ortaklara verilen borçlar ve ortaklardan alacaklar nedeniyle faiz tahakkuk ettirilmemesi tek başına örtülü kazanç dağıtıldığını göstermez. Hesap işleyişinin gerçek mahiyetinin araştırılması gerekmekte olup, sadece muhasebe kayıtlarındaki ortaklara borçlar hesabında yer alan ortaklara borç verildiği kaydı örtülü kazancın tespiti için yeterli olamaz. Konu hakkında bkz. Dan. V.D.D.G.K'nın, 09.11.2001 tarih ve E. 2001/272, K. 2001/421 sayılı kararında, "*...ortağı bulunan davacı limited şirketin işletmeye ait tüm nakit giriş ve çıkışlarının ortaklar cari hesabında işlendiği, bu hesaplara yapılan bütün kayıtların işletme ile ilgili olduğunun anlaşıldığı, inceleme raporunda şirketten alınan paraların ortakların özel ihtiyaçlarında kullanıldığı yönünde bir tespit de bulunmadığından, örtülü kazanç dağıtımıyla ilgili şartların oluşmaması karşısında, ortaklara kullandırılan paralar için şirket lehine faiz tahakkuk ettirilmemesinin örtülü kazanç dağıtımı olarak değerlendirilmesinin hukuka uygun görülmediği*" şeklinde görüşümüzü destekler nitelikte açıklamalar yapılmıştır. Ayrıca, konu hakkında benzer yönde diğer kararlar için bkz. Dan. 4. D. 24.03.1998 tarih ve E. 94/4624, K. 95/1798; Dan. 4. D. 27.03.2001 tarih ve E. 2000/107, K. 2001/1096 sayılı kararlar, **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim.** Ancak grup şirketleri arasında sıklıkla mal alım veya satımı ile hizmet ifası gerçekleşebilmekte ve bu işlemlere ilişkin ödemeler oluşturulan cari hesaplar üzerinden takip edilebilmektedir. İşte bu cari hesap üzerinden takip edilen işlem bedellerinin emsallerinden farklı tutarda, uzun vadeli belirlenmesi veya bedelin cari hesap bakiyesine göre geç tahsil edilmiş olması durumları şirket kaynaklarının karşılıksız kazandırılması demektir. Bu durumda örtülü kazanç hükümlerinin uygulanması gerekir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Tan, **Yüksek Alacak Bakiyesi Veren Cari Hesapların Örtülü Kazanç Dağıtımı Kapsamında Değerlendirilmesi,** s. 87.

[373] Ülker Mavral, **Örtülü Kazanç ve Özellik Arzeden Hususlar,** Vergi Sorunları, S. 169, Ekim, 2002, s. 87.

[374] Muhittin Yılmaz, **Sermaye Şirketlerinin Tasfiyesi Esnasında Ortaklarına Verilen Para ve Ayni Değerlerin Örtülü Kazanç Karşısındaki Durumu,** Vergi Sorunları, S. 172, Ocak, 2003, s. 19.

komisyon tutarları veya vade belirlenmişse amaçlanan işlemin ortağa kâr payı ödemesi olduğu varsayılır[375].

Vergi idaresi, gerçekleştirilen ödünç sözleşmesine ilişkin emsal faiz oranını ve vadeyi tespit ederken öncelikle kurumun ödünç alma ve verme işlemlerine ilişkin kendisinin daha önce yaptığı benzer işlemleri esas almalıdır. Zira işletme içi emsallerin varlığı durumunda diğer emsallerin kullanımına gerek yoktur. Bu çerçevede şirket herhangi bir banka veya finans kuruluşundan yakın dönem içerisinde kredi kullanmış ise ve yine ortaklara borçlar hesabında ortaklara verilen borç kayıtları varsa, kullanılan kredilerde uygulanan faiz oranları ve vade ile ortağa ödünç verilen paralar için uygulanan faiz oranları ve vade, emsal faiz oranları ve vade için esas alınır.[376]

---

[375] Konu hakkında bkz. Hüseyin Işık, **Çok Uluslu Şirketlerde Örtülü Kazanç ve Örtülü Sermaye**, Maliye Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Yayın No. 2005/370, Ankara, 2005, s. 226. Ayrıca bkz. Altar Ömer Arpacı, **a.g.m.**, s. 44'de *"...şirketin kendi ortakları, ortaklarının ilgili bulunduğu gerçek ve tüzel kişiler, idaresi, murakabesi veya sermayesi bakımlarından vasıtalı vasıtasız olarak bağlı bulunduğu gerçek ve tüzel kişiler ile olan münasebetlerinde emsaline göre göze çarpacak derecede yüksek veya düşük faiz ve komisyonlarla ödünç para alıp veya verilmesidir. Bu durum bir nev'i kâr dağıtımıdır"*; Levent Gençyürek, **Örtülü Kazanç Dağıtımı**, Vergi Sorunları, S. 143, Ağustos, 2000, s. 73'de, *"...şirketin belli kişilere kullandırdığı kredi faizsiz veya düşük faizli ise mutad faiz maliyetine nazaran sağlanan menfaatin örtülü yoldan dağıtıldığı kabu edilir. Kurum kazancının bu yollarla azaltılmasını önleyen bu kabul tarzı, kurumun önce normal faizi aldığı ve sonradan onu aynen temettü olarak elde ettiği varsayımına dayanmaktadır"* şeklinde açıklamalar yapılmıştır.

[376] İç emsal olarak adlandırılan durumun 06.12.2007 tarih ve 26722 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2007/12888 numaralı BKK'da, yükümlünün ilişkisiz kişilerle yaptığı işlemlerde kullandığı bedel veya fiyatı ifade ettiği belirtilmiştir. Ayrıca konu hakkında bkz. Tunç Köse, Emrah Ferhatoğlu, **a.g.e.**, s. 38; Levent Geçyürek, **a.g.m.**, s. 74'de, *" ... emsal faiz oranı öncelikle şirket tarafından yapılan işlemlerde aranacaktır"*; Nazan Yıldız, Şebnem Pınar Gürgür, **Örtülü Kazanç Dağıtımı Şeklinde Gerçekleşen Örtülü Kazanç Dağıtımları Katma Değer Vergisine Tabi Midir?**, Vergi Sorunları, S. 157, Ekim, 2001, s. 38'de, *"...bu emsallere işletme içi emsaller denmekte olup, örtülü kazanç dağıtımında öncelikle, işletmenin dönem içinde yabancı kaynaklardan kredi temin edip etmediği veya ortaklar dışındaki kişilere borç para verip vermediği hususlarına dikkat edilmesi gerekir. Dolayısıyla parayı kullandıran şirket, kendisi de faizle borç para almakta veya kredi kullanmakta ise, ortaklara kullandırmış olduğu para için de en az bu faiz oranını uygulaması gerekmektedir"* şeklinde açıklamalar yapılmıştır. Öte yandan, şirketin kullandığı kredi kapsamında ödediği faiz oranı, kendisinin ortağına verdiği borçlar için yürütmesi gereken faiz oranı bakımından emsal alınabilse de bu durumun olayın özelliklerine göre değerlendirilmesi gereken bir husus olduğu gözden kaçmamalıdır.

İşletme içerisinde var olan borç işlemlerinden emsal faiz oranı ve vade hiç ya da sağlıklı şekilde tespit edilemiyorsa aynı sektörde iş yapan benzer firmaların aynı neviden işlemlerinin esas alınması gerekmektedir[377]. Ancak emsal alınan kuruluşların iş hacimlerinin, kârlılıklarının, özvarlıklarının gelişmelerindeki istikrarın ve verdikleri hizmetin kapsam ve kalitesinin araştırılması gerekir[378].

Buna ilave olarak, şirket ile ortağı arasındaki ödünç sözleşmesinde uygulanan faiz ve vadenin işletme içi emsale veya işletme dışı emsale uygunluğuna ilişkin incelemede karşılaştırılabilir fiyat yönteminin tercih edilmesini yerinde buluyoruz[379]. Benzer nitelikte borç para verme işlemlerine uygulanan faiz oranının tespit edilmesinde kanuni emsallerin esas alınması ise en son ölçüt olmalıdır[380].

---

[377] Dış emsal olarak adlandırılan durumun 06.12.2007 tarih ve 26722 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2007/12888 numaralı BKK'da, ilişkisiz kişilerin kendi aralarında yaptıkları karşılaştırılabilir nitelikteki işlemlerde kullandığı fiyat ya da bedeli ifade ettiği belirtilmiştir. İşletme dışı emsal hakkında bkz. Hüseyin Işık, **a.g.e.**, s. 221'de, "*...aynı konuda faaliyet gösteren, yapıları birbirine benzeyen kurumların aynı nitelikteki işlemleri ile bu işlemlere uygulanan fiyatlar birbirleri açısından emsal alınacaktır*" ve KVK'nın 13. maddesine ilişkin gerekçede metninde, "*... (iç emsal) karşılaştırmaya esas ölçü olarak alınacaktır. Bu şekilde kullanılan fiyat ya da bedellerin bulunmaması ya da güvenilir olmaması halinde doğrudan benzeri nitelikteki mükellef ya da kurumların işlemleri (dış emsal) karşılaştırmada esas alınacaktır*" şeklinde açıklamalar yapılmıştır. Gerekçe metni için bkz. Çevrimiçi, http://www.gib.gov.tr, 17.04.2010.

[378] İrfan Vural, **a.g.m.**, s. 128

[379] Benzer görüş için bkz. Selman Koç, **Yeni Kurumlar Vergisi Yasasına Göre Örtülü Kazanç Dağıtımı**, s. 36; Hüseyin Işık, **a.g.e.**, s. 220, 221; Tunç Köse, Emrah Ferhatoğlu, **a.g.e.**, s. 73. Zira karşılaştırılabilir fiyat yöntemi, işleme konu mal veya hizmet ile işlemin koşullarının gerek ilişkili kişiler arasındaki işlemlerde, gerekse aralarında ilişki bulunmayan kişiler arasındaki işlemlerde benzer nitelikte olmasını ifade eder. Bu yöntemle işletmenin kendisinin veya emsal alınabilecek diğer bir işletmenin ilişkili olmayan kişiye verdiği benzer bir boçta uyguladığı faiz oranının ve ödeme planının ortağa kullandırılan borçta esas alınması söz konusu olabilecektir. Karşılaştırılabilir fiyat yöntemi hakkında madde gerekçesinde belirtildiği üzere; karşılaştırılan işlemler arasında ölçülebilir nitelikte küçük farklılıklar varsa, bu farklılıklar dikkate alınarak yöntemin uygulanması mümkündür. Farklılıkların büyük olması ya da farklılıkların ölçülebilmesinin yani tespit işlemlerinde somut bir biçimde dikkate alınabilmesinin mümkün olmaması halinde, yöntemin uygulanabilmesi mümkün değildir. Ancak, doğrudan karşılaştırma yapılmasına olanak veren karşılaştırılabilir fiyat yönteminin uygulamada en sık kullanılan yöntem olduğu da belirtilmiştir.

[380] Ortağa ödünç para verilmesi veya ortaktan ödünç para alınması durumunda emsal faiz oranının kanuni faiz oranına göre tespiti kural olarak kabul edilemez. Zaten emsallere uygun fiyat veya bedelin tespitinde öncelikle işletme içi emsallere bakılması gerektiği, bu emsale uygun işlemlerin bulunmaması durumunda işletme dışı emsallerin dikkate alınması gerektiği hususuna 1 seri No.lu "Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Genel Tebliğ"de de yer verilmiştir. Bu çerçevede Tebliğ metninde,

Ödünç sözleşmesini kullanarak ortağa örtülü kâr payı dağıtılmasında kullanılan ikinci yöntem ise, ortağın iştirak ettiği kuruma emsallerine göre yüksek bir faiz oranında ödünç para vermesi durumudur. Böylece borç alan kurumun yaptığı geri ödeme ile kazancını ortağa aktarması söz konusu olur. Ortaklara borçlar hesabında kayıtlı bu borç için ortak lehine hesaplanan faiz gelirinin piyasa koşullarını aşan kısmı ortağın örtülü yoldan elde ettiği kâr payı kazancı olarak değerlendirilir. Özetle, her iki şekilde de olsa eğer kurum, ortağına düşük faizle borç verir ya da yüksek faizle borç alırsa örtülü kazanç dağıtılarak[381] ortağa örtülü şekilde kâr payı ödemesi yapıldığı kabul edilir . Buna ilave olarak, şirketin emsallerine aykırı oranlar üzerinden ödediği faizlerin safi kurum kazancının tespitinde indirilmesi kabul edilmeyen giderler arasında yer aldığını da belirtelim (KVK md. 11/1.f, c) bendi.) [382]. Şirketin ortağına yüksek oranlarla yaptığı faiz ödemelerinin emsallere uygun olmayan kısmının vergi idaresi tarafından tespit edilmesi hali ise, ilerleyen

---

"*...emsallere uygun fiyat veya bedele ulaşmak için öncelikle iç emsal kullanılacak, bu şekilde kullanılacak fiyat veya bedelin bulunmaması ya da güvenilir olmaması halinde dış emsal karşılaştırmada esas alınacaktır. Bu ilkenin uygulanabilmesi, ilişkili kişiler arasındaki işlemlerle ilişkisiz kişiler arasındaki işlemlerin karşılaştırılabilir olmasına dayanmaktadır*" ifadelerine yer verilmiştir. Bu açıklamalar uyarınca, işletme dışı emsallerde kanuni faiz oranının hesaba katılmasını uygun bulmuyoruz.

[381] Konu hakkında bkz. Dan. 4. D. 07.06.1989 tarih ve E. 88/3532, K. 89/2584; Dan. 4. D. 02.07.1992 tarih ve E. 88/3490, K. 91/2600; Dan. 4. D. 28.05.1991 tarih ve E. 90/1391, K. 91/1987; Dan. 4. D. 28.06.2004 tarih ve E. 2003/1990, K. 2004/1543 sayılı kararında, "*...örtülü kazanç dağıtımından söz edebilmek için, emsaline göre yüksek veya düşük faiz ve komisyonlarla ödünç para alınıp verilmesi ve bu işlemlerin şirketin kendi ortakları ya da ilgili bulunduğu gerçek ve tüzel kişiler arasında gerçekleşmiş olması şartlarının birlikte oluşması gerekir*"; Dan. 3. D. 28.05.2003 tarih ve E.2000/2782, K. 2003/3284 sayılı kararında "*...çeşitli bankalardan kredi kullanan davacının ortaklarına büyük miktarlarda ödünç para vererek faiz tahakkuk ettirmemiş olması örtülü kazanç dağıtımının varlığını ortaya koyar*"; Dan. 3. D. 28.05.2003 tarih ve E. 2000/2317, K. 2003/3286 sayılı kararında, "*...bankadan aldığı ihracatlı döviz kredisinin bir kısmını faiz almaksızın şirket ortağına kullandıran davacı kurumun örtülü kazancı dağıttığının kabulü gerekmektedir*" şeklinde açıklamalar yapılmıştır. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim.**

[382] Aysel Duman, **İlişkili Kişilerle Yapılan Ödünç Para İşlemlerinin Örtülü Sermaye ve Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hükümleri Açısından Değerlendirilmesi ve Örnek Üzerinde İrdelenmesi**, Vergi Sorunları, S. 235, Nisan, 2008, s. 60'da, "*...borçlar üzerinden hesaplanan faizlerin kurum kazancının tespitinde kanunen kabul edilmeyen gider olarak dikkate alınması, kurumlar vergisi açısından vergi ziyaı doğurmamakta, ancak söz konusu faizlerin dağıtılmış kâr payı olarak kabul edilmesine kanunen engel teşkil etmemektedir*" şeklinde açıklamalar yapılmıştır. Yazarın kanunen kabul edilmeyen gider ile belirtmek istediği husus, bir kurumun ortağına örtülü olarak dağıttığı kabul edilen kazancını kanunen kabul edilmeyen gider olarak kurumlar vergisi matrahına ilave etmesi gerektiğidir. Bkz. Mustafa Tan, **Yüksek Alacak Bakiyesi Veren Cari Hesapların Örtülü Kazanç Dağıtımı Kapsamında Değerlendirilmesi**, s. 84

bölümlerde açıklayacağımız şekilde şirket tarafından söz konusu ödemelerin kurumlar vergisi matrahına eklenmesini gerektirecektir.

ab. Kurum ile Ortağı Arasında Gerçekleştirilen Mal Alım- Satımı, İmalat ve İnşaat İşleri, Kiralama ve Kiraya Verme İşlemleri Yoluyla Örtülü Kâr Payı Dağıtılması

Kurumlar ticari faaliyetleri kapsamındaki çeşitli işlemleri ortakları ile yaparak kazançlarını gizli şekilde bu ortaklarına aktarabilirler. Bu şekilde şirketler, dağıtacakları kâr payını belirli işlemlere ilişkin yapılan ödemeler marifetiyle ortağına kazandırmayı amaçlarlar. Şirketlerin olağan usulde yaptığı kâr payı dağıtımı gider olarak dikkate alınamaz. Bu nedenle şirketler kârını mal veya hizmet bedeli içerisindeymiş gibi göstererek veya diğer bir deyişle bir özel hukuk işlemi içerisine gizleyerek dağıtmayı tercih edebilirler[383]. Yapılan işlemlerde yüksek bedel ile bir emtia veya başka bir iktisadi kıymet alımı gerçekleştikten sonra doğrudan alım yapılan bu varlığın veya söz konusu varlığın imalatta kullanılması sonucu ortaya çıkan malın girdi maliyetine göre emsallerine göre düşük bir bedelle[384] ortağa satılması gerçekleşir. Böylece şirket, hisseleri ile ilişkilendirmeksizin ortağına varlığını aktarmış olur ki bu durum bir nev'i sermayenin iadesi ve bir kazanç olarak kâr payı dağıtımı gibi kabul edilmelidir. Zira şirketin mevcut ve/veya toplam kazancı dışında ortaklarına yaptığı her türlü varlık dağıtımı iktisadi ve ticari icaplara uygun olmayacak şekilde herhangi bir menfaatin ortağa karşılıksız olarak devri anlamına gelir.[385] Özetle, görünürde satış veya takas şeklinde gerçekleştirilen işlem, şirket varlığının ortağa piyasa fiyatının oldukça aşağısında devri mahiyetinde ise, piyasa fiyatı ile

---

[383] Çağatay Yüce, Kürşat Ataç, **Örtülü Kazanç Dağıtımına İlişkin Tarhiyat Yapılabilmesi İçin Gider Yazma Şartının Gerçekleşmesi Gerekir,** s. 83.

[384] Dan. 4. D. 14.04.1999 tarih ve E. 1997/4844, K. 1999/1374 sayılı kararında, *"...anonim şirketin, ortağı olduğu limited şirkete %25 kârla satılabilecek bir malı %1 kârla satması olayında, kazancın diğer şirkete aktarımı söz konusu olmaktadır"* şeklinde açıklamalar yapılmıştır. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim.**

[385] Bkz. Victor R. Wolder, Stanley Wolder, **a.g.m.**, s. 912, Marjaana Helminen, **a.g.e.,** s. 71.

satış fiyatı arasında ortak lehine oluşan fark, kazancın ortağa dağıtılması olarak ele alınmalı ve kâr payı gibi vergilendirilmelidir[386].

Ortağa düşük maliyetli bir mal temin etme imkanının sağlanması sonucunda kurum kazancının azaltılmış olduğu görülür. Özellikle; kurum tarafından ortağa verilen hizmetin bedeli ya da menkul, gayrimenkul gibi mal ve hakların kiralama bedellerinin emsallerine göre düşük tutulması[387] veya herhangi bir kira bedeli alınmaması[388] kurum matrahını

---

[386] *Shunk v. Comissionner kararı*, 173, F.2d 747, 750- 6th Cir, 1949. Karar için bkz. Paul D. Seghers, William J. Reinhart, Selwayn Nimaroff, **a.g.e,** s. 28.

[387] Örneğin, şirketin istihdam ettiği elemanlardan birinin şirket ile aynı grupta yer alan ilişkili diğer şirket yararına veya adına pazarlama, yönetim, teknik veya diğer biçimdeki hizmetlerden birini ya da birkaçını ücretsiz veya emsallere uygun bedelin altında bir ücretle yapması yoluna gidilebilmektedir. Bkz. Tuncay Kapusuz, **a.g.e.,** s. 59. Yine kurum tarafından ortağına ait olan menkul, gayrimenkul ve diğer hakların emsallerine aykırı bir şekilde yüksek bedelle kiralanarak veya kurumun sahip olduğu benzer mal ve hakları emsallarine aykırı şekilde düşük bedelle ortağına kiralayarak ortağa örtülü yoldan kâr payı dağıtımı yapılması istenebilir. Gerekli irtibatın kurulması halinde ödemenin doğrudan ortak olunan şirketten alınması da gerekmeyebilir. Örneğin, şirketin mallarını kiralamasına rağmen kiralayanın kira bedelini şirket yerine şirket ortaklarına hisselerine düşen oranlarda ödemesi durumunda, idare kiralayan ile ortak arasındaki ilişkiyi tespit ederek ortaklar lehine yapılmış açık kâr payı dağıtımı iddiasında bulunabilir. Bkz. Victor R. Wolder, Stanley Wolder, **a.g.m.**, s. 912.
Bkz. İrfan Vural, Derya Karaca, **Kiralama ve Kiraya Verme İşlerinde Örtülü Kazanç Dağıtımı,** Vergi Sorunları, S. 165, Haziran, 2002, s. 110'da, "*...kiralama ve kiraya verme işlerinde, ödenen kira bedeli ile emsal bedel arasındaki fark şirket tarafından dağıtılan örtülü kazanç tutarını ifade etmektedir. Dolayısıyla, örtülü kazanç tutarının belirlenmesinde emsal bedelin tespiti önem kazanmaktadır. Emsal bedelin ne olması gerektiği konusunda Türk Vergi Kanunlarında herkesin üzerinde birleşebileceği bir hüküm bulunmamakla beraber; kıyaslamanın emsali gayrimenkuller ile yapılacağı, GVK md. 73 hükmünün ise ancak düşük bedelle kiraya verme işlerinde dikkate alınabileceği söylenebilir*" şeklinde açıklamalar yapılmıştır. Bu görüşe katılmaktayız. Zira GVK'nın 73. maddesinin 1.fıkrasında, "*kiraya verilen mal ve hakların kira bedelleri emsal kira bedelinden düşük olamaz*" ifadesine yer verildikten sonra söz konusu asgari kira bedelinin nasıl tespit edileceği düzenlenmiştir. Bu sebeple hüküm kiralama bedelinin emsalini tespit etmeye yönelik değildir. Bkz. Şükrü Kızılot, **a.g.e.,** s. 279'da, "*...emsal kira bedelinin, çok istisnai durumlar hariç, yararlanılabilecek bir ölçü olmadığını belirtebiliriz. Çünkü emsal kira bedeli statik yapıda bir vergi güvenlik müessesesidir*" denilerek görüşümüzü destekler nitelikte açıklamalar yapılmıştır. Madde metni kiralanacak mal ve hakkın asgari bir kira bedelinin olduğunu belirtmek amacıyla kaleme alınmıştır. Böylece "emsal kira bedeli" olarak adlandırılan bedelin altında kiralama işlemlerinin yapılmasının önüne geçilmek istenmektedir ki bu suretle vergi kaybının oluşumu da engellenmiş olur. Dolayısıyla, GVK'nın 73. maddesine göre belirlenen "emsal kira bedeli" tutarı sadece kiralanacak malın asgari kira tutarının tespitine yönelik olup, kiralamaya konu malın örtülü kazanç dağıtımı kapsamındaki emsal kiralama bedeline karşılık teşkil etmez. Bizce, ilişkili kişinin kullanımına bırakılan malın kiralama bedelinin tespitinde emsallere uygunluk ilkesi esas alınırken öncelikle aynı mahiyetteki iç ve dış emsallere bakılmalıdır. İç ve dış emsalin bulunmaması durumunda ise "emsal kira bedeli"ne göre kira bedelinin tespiti geçerli kabul edilmelidir. Benzer görüş için bkz. Tunç Köse, Emrah Ferhatoğlu, **a.g.e.,** s. 34.

azaltıcı ve ortak için de maliyet düşürücü bir etkiye sahiptir. Durum bu şekilde olmakla beraber, ortaktan yüksek bedelli iktisadi kıymet alımları yapılması, ortağın malının kullanımını normalde ödenmesi gereken düzeyin çok üstünde bir kira bedeli karşılığında şirkete bırakması[389] yoluyla kurum kazancının azaltılması sonucunu doğuracak şekilde yapılan her türlü işlemin de örtülü kazanç dağıtımı ve dolayısıyla örtülü kâr payı kapsamında değerlendirilerek gözden kaçırılmaması gerekir[390].

Örtülü bir kâr payı dağıtımından bahsedebilmemiz için ortağa yapılan mal satışının kurum kazancını azaltacak şekilde emsaline göre düşük bedeller üzerinden veya bedelsiz gerçekleştirilmesi gerekmektedir[391]. Böylece, malın satış, hizmetin ifa veya kiralamaya

---

[388] Şirkete ait olan varlıkların ortağın kullanımına bedelsiz bırakılması ortağa karşılıksız menfaat sağlanması sebebiyle kâr payı dağıtmak amacıyla yapılmış bir peçeleme işlemi sayılabilir. Paul D. Seghers, William J. Reinhart, Selwayn Nimaroff, **a.g.e.,** s. 29'da, "*.... mahkeme bir kararında, Louis Greenspoon şirketine ait olan makine ve teçhizatın ortak tarafından münhasıran kendi çiftliğinde kullanılması durumunda, ortağın çiftiğine ilişkin masraflarını ve makine ile teçihizata ilişkin maliyetleri şirketin üzerinde bıraktığını ifade etmiştir. Böyle bir işlemle ortağın yüklenmediği masraf ve maliyetler kadar şirketin aslında kendisine kâr payı dağıtımı yaptığı sonucuna varılmıştır (Lous Greenspon, et al, 23 T.C 138, 151, 152-1954). Söz konusu karar yerinde değildir. Zira ortağın şirketin makine ve teçhizatını kullanarak elde ettiği ve kâr payı ile ilişkilendirilen menfaati, şirkete yüklediği harcama tutarı kadar olabilir. Şirketin malvarlığında gözüken makinelerin maliyetleri elde edilmiş kâr payı tutarına dahil edilemez. Ortağın herhangi bir kira bedeli ödemeden veya oldukça düşük bir kira bedeli ödeyerek şirkete ait menkul veya gayrimenkulleri kullanması durumunda, ortağın malın kullanım değeri kadar kâr payı elde ettiğinin kabulü gerekir*" şeklinde açıklamalar yapılmıştır. Yine, bir şirketinin oldukça düşük bir bedelle kiralamış olduğu bir varlığı ortağına kiralaması (alt kiralama) durumunda, şirketin kazanç elde etmek için kiraladığı bir varlığı yok denecek kadar düşük bir bedelle ortağına kiralamış olmasının ticari teamüllere uygun olmadığı söylenebilir. Bu gerekçe ile vergiden kaçınmak amacıyla yapılmış bu alt kiralama işlemi vasıtasıyla ortağın gelir elde ettiği ve bunun diğer ortaklara *kâr* payı dağıtımı yapılmamış olsa bile şirket varlığını kiralayan ortak için *kâr* payı geliri olarak kabul edilmesi gerektiği hakkında bkz. *58th Street Plaza Theatre, Inc. V. Commissioner kararı, 195 F.2d 724, 725, 2d cir., 1952.* Karar için bkz. Seghers, William J. Reinhart, Selwayn Nimaroff, **a.g.e.,** s. 29, 30.

[389] Mehmet Maç, **a.g.e.,** s. 670.

[390] Ersin Özkan, **a.g.m.,** s. 65. Ortağın maddi olmayan duran varlıklarını yüksek bir bedelle şirkete devretmesi durumunda, söz konusu devrin iyiniyetli şekilde yapılmadığı ve bu şekilde şirketin ortağına gizli/örtülü kâr payı ("disguised dividend") dağıttığı sonucuna varılması gerektiği hakkında bkz. Sidney v. Levine kararı, T.C 147, 1955. Karar için bkz. Paul D. Seghers, William J. Reinhart, Selwayn Nimaroff, **a.g.e.,** s. 24.

[391] Konu hakkında bkz. Levent Genç Yürek, **Örtülü Kazanç Dağıtımı**, Vergi Sorunları, S.143, Ağustos, 2000, s. 72, 73'den, "*...şirket tarafından emsal veya rayiç bedelin çok altında bir bedelle veya bedelsiz mal veya amortismana tabi iktisadi kıymet satılması, imalat ve inşaat işi yapılması, hizmet görülmesi veya menkul ve gayri menkullerin kiraya verilmesi halinde (diğer şartların da gerçekleşmiş olması durumunda) emsal bedel ile gerçekleşen satış bedeli arasındaki fark kadar örtülü kazanç doğacaktır*"; Ersin Özkan, **a.g.m.,** s. 66; Dan. 3. D. 08.06.2000 tarih ve E. 1998/1734, K. 2000/2233 sayılı kararında, "*...örtülü*

konu varlığın kullanım bedelinin piyasadaki emsal maliyetler çerçevesinde değerlendirilmesi gerekir. Yapılan hesaplamalar sonucunda, işleme konu varlığın kurum bünyesinde oluşan maliyeti dikkate alınarak piyasa koşullarına göre ortak lehine düşük bir bedel üzerinden işlemler yürütülmüşse ve ortağın iştirak ettiği kuruma ödediği bedel ile işlemin piyasa bedeli arasında ortak lehine bir fark oluşmuşsa, bu tutar ortağın örtülü şekilde elde ettiği kâr payı tutarını oluşturur. Ayrıca alım-satım, imalat, inşaat, veya kiralamaya yönelik iktisadi işlemlerin bedellerinin yanısıra bu bedellerin şirkete ödeneceği zaman üzerinde de durmak gerekir. Zira sözleşmede emsaline uygun bir bedel belirlense de bu bedelin ortak tarafından şirkete geç ödenmesi ortak lehine finansman kazancı oluşturur[392]. Benzer ödemeler için piyasada oluşmuş olağan vade tarihi ile ortağın yaptığı ödeme tarihi arasında geçen süre şirkete ait paranın faizsiz kullanımı suretiyle kazancın örtülü olarak ortağa aktarılması sonucunu doğurabilecektir[393]. Buna karşılık, olayın şartları göz önünde bulundurulmadan sadece sözleşmede belirlenen ödeme süresinden sonra bedelin tahsil edilmiş olmasına dayanarak örtülü yoldan kâr payı dağıtımının gerçekleştiği sonucuna varılmasının hatalı olacağını düşünmekteyiz[394].

---

kazanç dağıtımı bulunduğundan bahsedebilmek için şirket ortaklarının ilgili bulunduğu tüzel kişiler arasındaki ticari işlemlerde uygulanan fiyat ve bedelin emsaline göre göze çarpacak derecede düşük bulunduğunun ortaya konulması gerekir" şeklinde açıklamalar yapılmıştır. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim.**

[392] Konu bkz. Şükrü Kızılot, **a.g.e.,** s. 264'de, *"...bazı durumlarda, satış bedeli emsale uygun olmakla beraber, bu bedel öylesine geç ödenmiş olabilir ki, bu gecikme başlı başına bir örtülü kazanç kaynağını oluşturabilir. Burada, geç ödeme nedeniyle, şirkete ait paranın faizsiz olarak kullanılması sonucu, örtülü kazanç elde edilmiş olmaktadır. Ancak bu yönde bir değerlendirme yapılırken, emsal satışların da gözden geçirilmesi ve geç ödemenin, çok belirgin bir şekilde olması gerekmektedir"* şeklinde açıklanmıştır. Uzun vadeli çekler vasıtasıyla örtülü kâr payı dağıtımında bulunulması özellikle grup içi şirketlerde yoğunluk kazanmaktadır. Bu şekilde grup içi şirketler finasmana yönelik ihyiyaçlarını ek bir maliyet yüklenmeden birbirlerinden karşılayarak kazançlarını örtülü olarak dağıtmış olmaktadırlar. Ayrıntılı bilgi için bkz. Onur Elele, **Grup İçi Şirketlerde Karşılıklı Vadeli Çek Düzenlemesi Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı,** Vergi Dünyası, S. 251, Temmuz, 2002, s. 130 v.d.

[393] Ahmet Tekin, **Örtülü Kazanç ve Danıştay Kararları,** Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, S. 3, C. 8, Aralık, 2003, s. 33.

[394] Benzer görüş için bkz. Şükrü Kızılot, **a.g.e.,** s. 263'de, *"...günümüzde rekabetin kesinleştiği sektörlerde sık sık indirimli satışlara tanık olmak mümkündür. İndirimli satışlarda indirim oranını genellikle ödeme koşulları belirlemektedir. Paranın zaman değerinin önemli oluşu nedeniyle en yüksek indirimler nakit olarak en fazla ödemenin yapıldığı durumlarda gerçekleşmektedir. Bu gibi durumlarda, her olayın kendi içinde değerlendirilmesi her düşük bedelli satışın örtülü kazanç olarak değerlendirilmeyip ödeme süresi, sektörün özelliği vb. değişkenlerin dikkate alınması gerekir"* denilmiştir. Yine bkz. Dan. 3. D. 25.05.2000 tarih ve E. 1993/3100, K. 2000/2018 sayılı kararında, *"...kurumların kendi ortaklarına yapmış oldukları*

ac. Ortağa İkramiye, Huzur Hakkı, Tazminat, Prim veya Başka Adlar Altında Yapılan Ücret Ödemelerini Gerektiren İşlemler Yoluyla Örtülü Kâr Payı Dağıtılması

Kurumda çalışan kişiler, bir işyerine bağlı olarak çalışmaları sebebiyle yaptığı hizmet karşılığında para, ayın veya para ile temsil edilen bir menfaat alabilir ki bu ödemelerin tamamı GVK'nın 61. maddesi uyarınca ücret geliri olarak nitelendirilir. Ücret geliri; ödenek, tazminat, kasa tazminatı (mali sorumluluk tazminatı), tahsisat, zam, avans, aidat, huzur hakkı, prim, ikramiye, gider karşılığı veya başka adlar altında ödenebilmektedir (GVK md. 61/ 2.f.). İşte işletmeler, özellikle kendilerine hizmet akdiyle bağlı bulunan çalışanlarına emsallerine göre yüksek aylık, ikramiye ya da ödemeler yapmak suretiyle örtülü kâr payı dağıtımına yönelebilmektedirler[395].

KVK'nın 13 maddesinin 1. fıkrası çerçevesinde, *"ikramiye, ücret ve benzeri ödemeler"*in transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı kapsamında olduğu ifade edilmiştir. Bu sebeple ücret olarak nitelendirilebilen bir ödemenin aynı zamanda kurum ortağı olan çalışana yapılması, ücret tutarının verilen hizmete göre emsallerine uygun olacak şekilde belirlenmesini gerekli kılar. Aksi takdirde hizmet erbabı olan ortağa çalıştığı kurum tarafından emsaline nazaran yüksek bedelle ücret ödemesi yapılarak şirket kazancı söz konusu ortağa aktarılabilir. Özellikle anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin aynı zamanda şirket ortağı olmaları söz konusu olabilmektedir. Bu durumda söz konusu yönetim kurulu üyelerine harcadıkları mesaileri ve yüklendikleri sorumlulukları ile orantılı şekilde huzur hakkı adıyla ücret ödemesi yapıldığı görülmektedir. İşte burada toplantı

---

satış işlemlerinde, ortaklara örtülü kazanç dağıtılmış olduğundan sözedilebilmesi için; sözkonusu satışların emsaline göre göze çarpacak şekilde düşük bedeller üzerinden ya da bedelsiz şekilde yapılması gerekmekte olup, uyuşmazlık konusu olayda ise bu tür bir tespit yapılmamıştır. Bu durumda, satış bedellerinin geç tahsil edilmiş olmasının örtülü kazanç dağıtıldığını gösterdiğinden hareketle yapılan cezalı tarhiyatta yasal isabet yoktur" şeklinde açıklamalar yapılmıştır. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim.**

[395] Tunç Köse, Emrah Ferhatoğlu, **a.g.e.,** s. 35; Selahattin Tuncer, **Türk Vergi Hukukunda Muvazaa-III,** s. 27, 28.

başına veya maktu bir tutarda huzur hakkı[396] şeklinde elde edilen ücretin yönetim kurulunda verilen hizmete göre orantısız olması durumunda, benzer hizmete karşılık verilen ücret emsalleri dikkate alınarak emsali aşan fazlaya ilişkin ödemeler yönetim kurulu üyesi olan ortağa kâr payı dağıtmak amacıyla yapılmış sayılır[397].

Ortağa ikramiye, huzur hakkı, tazminat, prim veya başka adlarla yapılan ücret ödemeleri yoluyla örtülü yoldan kâr payı dağıtımı yapılması vergisel bakımdan avantajlı olması sebebiyle olağan kâr payı dağıtımına göre tercih edilmektedir. Zira ödemenin kâr payı dağıtımı şeklinde gerçekleştirilmesi durumunda dağıtılan kâr paylarının gider olarak gösterilmesi söz konusu olmazken[398] personele ücret ödemesi adı altında yapılan ödemeler ticari kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi sebebiyle yapıldığı için GVK'nın 40. maddesinin 1. fıkrasına göre gider olarak dikkate alınmaktadır.

---

[396] Huzur hakkı bkz. Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.,** s. 330 (N. 559)'de, "*...yönetim kurulu üyelerine hazır bulundukları her toplantı için verilen bir tür ücrettir. Verilebilmesi için ana sözleşmede aksine hüküm bulunmaması yeterlidir. Miktarı sözleşmede tayin edilmediği takdirde, genel kurul tarafından saptanır*" şeklinde açıklanmıştır.

[397] Öte yandan; sadece bir adet hissesi olan ve yönetim kurulunda bilgisinden istifade edilmek istenen kişiye genel kurul kararına veya esas sözleşmede yer alan bir hükme istinaden yüksek bir bedel üzerinden huzur hakkı ödemesi yapılıyorsa, burada örtülü kazanç dağıtımı ve dolayısıyla örtülü kâr payı dağıtımından söz edilmesi doğru olmaz fikrindeyiz. Zira ilgili yönetim kurulu üyesinin profosyenel bir şekilde emek harcadığını ve bunun karşılığında bir ücret geliri elde ettiğini göz önünde bulundurduğumuzda, kendisine yapılan bu ödemenin sahip olduğu bir hisseyle ilişkilendirilmesi doğru olmayacaktır.
Yönetim kurulu üyelerinin niteliklerine yer verilen yeni TTK'nın 359. maddesinde ise, yönetim kurulu üyesi olmak için şirket payına sahip olma zorunluluğu kaldırılmıştır. Konu yeni TTK'nın 359. maddesinin gerekçe metninde, "*bu madde ile, yönetim kurulu üyelerinin ayrıca, pay sahibi olmalarına ilişkin 6762 sayılı Kanunda öngörülmüş bulunan (gereksiz) zorunluluk kaldırılmıştır. Böylece, hem az ortaklı anonim şirketlerde çok üyeli yönetim kurulu oluşturulmasına olanak tanınmış, hem de yapay hile-i şeri'iye olan çözümlere başvurulmadan, uzman ve profosyenel yönetim kurullarının kurulabilmesinin yolu açılmıştır*" şeklinde açıklanmıştır. Gerekçe metni için bkz. Çevrimiçi, http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf, 20. 04. 2009, s. 105. Söz konusu düzenlemenin yürürlük kazanması ile birlikte, pay sahibi olmayan yönetim kurulu üyelerine yapılan huzur hakkı ödemeleri için artık emsallere uygunluk kıyaslaması yapılmayacak ve yukarıda yer verdiğimiz tartışmalar son bulacaktır.

[398] İhsan Kağan Bayraktar, **Kurumlar Çalışanlarına Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Olarak Kazanç Dağıtabilir mi?,** Vergi Dünyası, S. 344, Nisan, 2010, s. 122.

Son olarak belirtmek isteriz ki, kurumların elde ettikleri kazançlarını personellerine ücret ödemeleri yoluyla örtülü olarak dağıtması mümkün olsa bile bu durumun tespiti halinde personelin elde ettiği gelirin artık ücret olarak değil kâr payı ve dolayısıyla menkul sermaye iradı olarak vergilendirilmesi söz konusu olur.

b. İlişkili Kişi Unsuru

Örtülü kazanç dağıtımına konu olan ticari işlemin KVK'nın 13. maddesi kapsamında değerlendirilebilmesi için işlem neticesinde menfaat sağlayan kişinin kurum ile belirli bir bağlantısının var olması gerekmektedir. Bu nitelikteki kişilerden olmayan şahıslarla yapılan ticari mumelelerden kaynaklanan zararlar ise vergisel açıdan kabul edilebilir ticari zararlar olup, bunlar için örtülü kazanç dağıtımı yapıldığı iddiasında bulunulamaz[399].

KVK'nın 13. maddesinin 2. fıkrasına göre örtülü kazanç dağıtımının yapılabileceği kişi "ilişkili kişi" olarak adlandırılmış ve kurumların kendi ortakları, sahip olduğu pay miktarının herhangi bir önemi olmaksızın ilişkili kişiler arasında kabul edilmiştir[400]. Zira ortağın hukuki veya fiili olarak kurum üzerinde yönetim yetkisine, diğer bir deyişle çoğunluğa sahip olmasa bile pay sahibi olması sebebiyle kendisine örtülü yoldan kâr payı dağıtılması yoluyla menfaat sağlanabilen bir özne olma niteliği vardır[401].

---

[399] Selman Koç, **Yeni Kurumlar Vergisi Yasasına Göre Örtülü Kazanç Dağıtımı,** s. 34.

[400] Çok kısa süreli seans hareketleri ile ortaklık yapısı çok hızlı değişen halka açık anonim ortaklıklarda ortağın kim olduğunu araştırmak ve kurumun bu çerçevede işlem yapmasını beklemek mümkün değildir. Bu durum aslında müessesenin şirketler arası uygulanmasında eşitliğe aykırı sonuçlar doğurur. Bkz. Onur Elele, **Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında İlişkili Kişi Kavramı ve Değerlendirmeler,** Vergi Dünyası, S. 318, Şubat, 2008, s. 85'de, " *...kim olduklarını takip edemedikleri ortakların ortak olduğu diğer şirketlerden haberdar olup işlemlerini ona göre düzenlemelerini beklemek ise güzel bir fantazi olmaktan öteye gidemeyecektir"* şeklinde açıklamalar yapılmıştır.

[401] Erkan Gürboğa, İhsan Bahri Bellek, **Örtülü Kazanç Dağıtımında Oluşan Katma Değer Vergisi Ziyaı,** Vergi Sorunları, S. 135, Aralık, 1999, s. 20. Kârın örtülü bir şekilde belirli bir ortağa dağıtılması durumda zarar görebilecek çok fazla kişi veya kişiler olur. Her şeyden önce ilk zarar görecekler dönem sonunda ellerine daha az temettü geçecek azınlık hisselerine sahip olan hissedarlardır. Bkz. Ali Haydar

Kurum bakımından kazancın kaydırılacağı yer önemlidir. Bu nedenle emsallere uygun olmayan fiyat veya bedeller üzerinden gerçekleştirilecek işlemin taraf unsurunun, hedeflenen ekonomik amaca uygun olarak seçilmesi gerekmektedir. Burada kurum ile ortaklık gibi doğrudan bağı olan kişilerin tercih edilmesi doğaldır. Türkiye'de kurumlar vergisi mükelleflerinin ortak sayısı azdır ve ortaklık yapıları çoğu zaman aile şirketi mahiyetinde olabilmektedir. Bu durum örtülü kâr payının tespitini kolaylaştırır. Yabancı ülkede mukim kurumlar bakımından ise bunların örtülü yoldan kazançlarını aktaracakları yer genelde ana merkezleridir[402].

KVK'nın 13. maddesinin 2. fıkrasında ifade edildiği üzere, kurum ortakları ilgili bulundukları gerçek kişi veya kurumlar vasıtasıyla da örtülü kâr payını dolaylı yoldan elde edebilirler. Kurum ortaklarının ilgili bulundukları gerçek kişi veya kurumlar geniş şekilde yorumlanabilir ve pek çok ilişkili kişi bu kapsamda değerlendirilebilir. KVK'nın 13. maddesinin 2. fıkrasında ve 1 Seri Numaralı Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Genel Tebliğ'de kurum açısından ilişkili kişilerin kimler olduğu, bu bağlamda kurum ortağının dolaylı yoldan ve gizli şekilde kâr payına konu kazancı elde edebileceği kişiler sayılmak suretiyle belirlenmiştir.[403]. Bu düzenlemeler

---

Yıldırım, **a.g.m.**, s. 75. Ayrıca, ortağın elde ettiği vergisel avantaj yanında örtülü kâr payı dağıtımıyla şirketler başka amaçlara da yönelebilirler. Özellikle halka açık anonim ortaklıklarda, vergilendirmemiş kazançların şirket ortaklarına transferiyle bir kısım ortaklardan kazanç kaçırma amacı güdülebilmektedir.

[402] Ana merkez vergilendirme bakımından avantajlı bölgeler olarak belirlenebilmektedir. Bu durumun önüne geçmek için kanun koyucu KVK'nın 13. maddesinin 2. fıkrasında yer alan son cümlede, "*Kazancın elde edildiği ülke vergi sisteminin, Türk vergi sisteminin yarattığı vergilendirme kapasitesi ile aynı düzeyde bir vergilendirme imkânı sağlayıp sağlamadığı ve bilgi değişimi hususunun göz önünde bulundurulması suretiyle Bakanlar Kurulunca ilan edilen ülkelerde veya bölgelerde bulunan kişilerle yapılmış tüm işlemler, ilişkili kişilerle yapılmış sayılır*" şeklindeki hükme yer vererek, geniş vergi muafiyetleri ve bilgi alma zorlukları yaşanan ülkelerdeki kişi ve kurumları ilgili kişi kapsamına almıştır. Ancak Bakanlar Kurulu'nun vergi cenneti olarak belirlediği yerleri henüz ilan etmediğini ifade etmeliyiz.

[403] Bir kurum açısından ilişkili kişi; kurumun kendi ortaklarını, kurumun veya ortaklarının ilgili bulunduğu gerçek kişi veya kurumları, kurumun veya ortaklarının idaresi, denetimi veya sermayesi bakımından doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunduğu gerçek kişi veya kurumları, kurumun veya ortaklarının idaresi, denetimi veya sermayesi bakımından nüfuzu altında bulundurduğu gerçek kişi veya kurumları, ortaklarının eşlerini, ortaklarının veya eşlerinin üstsoy ve altsoylarını, üçüncü derece dahil yansoy hısımlarını ve kayın hısımlarını ifade eder.

uyarınca kurum ortağı, doğrudan iştirak ettiği kurum ile arasında bir işlem gerçekleştirmeksizin iştirak ettiği kurumun, kendisi ile ilişkileri olan diğer kişilere kazancını aktarması suretiyle de vasıtalı bir şekilde örtülü yoldan kâr payını elde edebilmektedir. Bazı ortakların özellikle elinde hamiline yazılı hisse bulundurarak ve genel kurul toplantılarına katılmayarak (ya da toplantılara başkasının katılmasını sağlayarak) veya sahip oldukları hisseleri güvendikleri kimselere devrederek gizlenebilmeleri sebebiyle kanun koyucu örtülü kazancı elde edebilecek kimseleri sadece ortaklarla sınırlı tutmamış ve ortakların ilgili bulunduğu gerçek ve tüzel kişilerin de örtülü kazanç elde edebileceklerini belirtmiştir[404]. Bu şekilde vasıtalı ilişkilerde sağlanan menfaat de (kâr payı) ortağa mal edilir. Zira kâr payının dolaylı yoldan elde edilmesi durumunda örtülü yoldan söz konusu kazancı elde eden kişiye salınacak vergilerde ortak dışında kimselere gidilemez[405].

Özellikle yurt dışında mukim kurumlar Türkiye'de kurdukları şirketler vasıtasıyla ticari faaliyette bulunmayı tercih edip, Türkiye'de kurulu bu şirketin elde ettiği kazancı Türkiye'ye kıyasla vergi yükü daha az olan bir ülkede kurulmuş hakim sermayedar olan ortağa transfer fiyatlandırması yoluyla aktararak, bu suretle örtülü yoldan yurt dışında mukim ortağa kâr payı dağıtımı yapmaktadırlar. Bu yöntemin uygulanması esnasında, kurumlar vergisine tabi tutulmaksızın örtülü şekilde şirketten kâr payı elde etmek niyetiyle hareket edebilecek ve bunu en iyi şekilde organize edebilecek kişilerin çoğunlukla söz konusu işlemlere gücü yeten, şirket üzerinde hakimiyeti olan ve kurumun yönetimini elinde tutan ortaklar olduğu söylenebilir[406]. Ancak yüksek paylı ortakların bu şekilde şirketi kendi istedikleri gibi yönetebilme ve özellikle hâkim hissedar ise olağan kâr payı dağıtımı kararı

---

[404] Ülker Mavral, **a.g.m.**, s. 83

[405] Yılmaz Özbalcı, **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları**, s. 379.

[406] Selman Koç, **Yeni Kurumlar Vergisi Yasasına Göre Örtülü Kazanç Dağıtımı**, s. 35. Örneğin İngiltere'de transfer fiyatlandırması kapsamında şirketler arasındaki işlemlerde ilişkili kişinin tespitinde ortak sıfatına sahip kurumun diğer bir şirket üzerinde kontrolünün olması şartı aranır. Kontrol ise, ortağın şirket kararlarını kendi isteği doğrultusunda aldırabilme gücüne sahip olması demektir. Bu kontrol; ilgili şirketin doğrudan veya dolaylı olarak yeterli sayıda hissesini elinde bulundurarak veya oy hakkına sahip olarak veya söz konusu kontrole ilişkin şirket ana sözleşmesine ortak lehine bir çeşit yetki hükmü konularak gerçekleştirilebilmektedir. Bkz. Paul Beter, **a.g.e.**, s. 800.

aldırmama[407] gibi manipüle kabiliyetlerinin olması nedeniyle kazançları kolaylıkla kendilerine kanalize etmeleri mümkün olsa bile, edim ile karşı edim kıyaslandığında ancak gerçekleştirilen işlem yoluyla ortağa bir avantaj sağlamışsa[408] örtülü kazanç dağıtımından bahsedebiliriz[409]. Zaten şirketlerin ortak lehine ve şirket aleyhine, üçüncü şahıslarla yapılan ticari işlemlerden farklı bir şekilde tasarrufta bulunması ticari hayatın olağan gereklerine ve mantığına ters düşer. Zira şirketlerin yürüttüğü ticari faaliyetlerde işlemin tarafı olan ortağın üçüncü kişiden farklı şekilde değerlendirmesi hatalı olur[410].

c. Emsallere Aykırı Bedel-Fiyat Unsuru

1 Seri Numaralı Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Genel Tebliğ'de tanımlandığı şekliyle emsallere uygun fiyat ya da bedel[411];

---

[407] Konu hakkında bkz. Dan. 3. D. 15.12.2004 tarih ve E.2003/1959, K.2004/3194 sayılı kararında, "*...hisse senetlerinin ve sermayesinin neredeyse tamamına yakınına sahip olduğu anonim şirketin kayıtlarında, kurum kazancının ve dağıtılabilir kâr payının aynı düzeyde yükselmesi sonucunu yaratacak olan satış hasılatından doğan ve gizlenen kurum kazancının hesaben ödenmiş olduğunun kabulünü gerektiren muamele aranması gereksizdir. Aynı şekilde, böyle bir kazancın dağıtılabilir hale gelmesi için gerekli koşulların varlığı ve dağıtım kararı alınmayacağı da açık olduğundan...*" şeklinde yapılan açıklamalar ile şirket sermayesine hakim ve dolayısıyla yönetim yetkisine sahip olan ortağın kazancını şirket bünyesinde tutarak kâr payı dağıtımına yönelik karar aldırmadığı üzerinde durulmuştur. Karar için bkz. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim.**

[408] Mehmet Şevki Kaya, **a.g.m.,** s. 30'da, "*...düşük inceleme oranları ve yüksek oranda kayıtdışı bir ekonomik yapı içinde, şirket ortaklarından birine veya birkaçına örtülü kazanç (dolayısıyla kâr payı) dağıtıldığında, diğer ortaklara da bu tutarları dengeleyecek şekilde farklı (ve gizli) avantajlar sağlanması mümkün olabilir*" şeklinde yapılan açıklamalar ile transfer fiyatlandırmasına konu işlem ile ancak ortak için avantaj-menfaat sağlanması durumunda örtülü kâr payı dağıtımı yapıldığının kabul edilebileceği ifade edilmiştir .

[409] Hüseyin Işık, **a.g.e.,** s. 213.

[410] Levent Gençyürek, **Örtülü Kazanç Dağıtımı**, s. 68.

[411] Emsallere uygun bedel/fiyat kavramı "piyasa fiyatı" kavramından türemiştir. Emsallere uygun bedel/fiyat kavramı OECD ülkelerindeki transfer fiyatı uygulamalarında "the arm's length price" terimi ile ifade edilmekte olup, kavram "kol uzunluğu" anlamına gelen fiyatın belirlenmesi esnasında alıcı ve satıcının tokalaşarak birbirlerinin el ve kollarını sallayarak razı olacakları fiyatı belirlemeleri sonucu oluşan pazarlık fiyatını ifade eder. Bkz. Namık Kemal Uyanık, **Transfer Fiyatlandırması,** Türmob Yayınları, Yayın No. 320, Ankara, 2006, s. 49. İlişkili kişiler arasında gerçekleştirilen işlemlerde uygulanması gereken bedel/fiyat konusunda *Polmer v. Commissioner,* Helvering v. Gordon *ve Clark v. Commissioner* gibi davalarda mahkeme tarafından ilk kez piyasa fiyatı (market fiyatı) kavramına yer verilmiş ve bu kullanımlar daha sonra birçok yargı kararında ifade edilerek ve geliştirilerek hem uluslararası hem de ülke mevzuatlarında yerini almıştır. Bkz. Victor R. Wolder, Stanley Wolder, **a.g.m.,** s.

aralarında ilişkili kişi tanımına uygun herhangi bir ilişki olmayan kişilerin tamamen işlemin gerçekleştiği andaki koşullar altında oluşturduğu piyasa ya da pazar fiyatı olarak adlandırılan tutarı ifade etmektedir. Bu şekilde oluşan bedel veya fiyat, işlem anında hiç bir etki olmaksızın objektif olarak belirlenen ideal tutar olarak kabul edilir. Şirket işlemlerinin ne ölçüde gerçekte kâr payı dağıtımı yapmak amacıyla gerçekleştirildiği ise aslında şirket ile ortağı arasındaki işlemler için belirlenen fiyatlarda emsal fiyattan sapılıp sapılmadığının tespiti ile ortaya konulur[412].

Şirket ile ilişkili kişiler arasındaki işlemlerde emsallere uygun bedel veya fiyatların belirlenmesi gerektiği uluslararası bir ilke olarak OECD'nin model vergi anlaşmasının 9. maddesinde ifade edilmiştir. Söz konusu düzenleme kapsamında, iki ilişkili kuruluşun aralarındaki ticari ve finansal işlemlerde kararlaştırılan ya da uygulanan koşulların birbirinden bağımsız kuruluşlar arasında uygulanan koşullardan farklı olması durumunda, bu koşulların mevcut olmaması halinde normalde tahakkuk etmesi gereken ancak söz konusu koşullar nedeniyle işletmelerden biri lehine tahakkuku gerçekleşmeyen matrah kısmının ilgili kuruluşun kârına eklenmesi ve vergilendirilmesi gerektiğine yönelik açıklamalar yapılmıştır[413]. OECD üyesi ülkeler ise, transfer fiyatlandırması bakımından uluslararası bir standard oluşturmak amacıyla emsallere uygunluk ilkesinin uluslararası şirket grupları ve vergi idareleri tarafından vergisel amaçlarla kullanılması yönünde anlaşmaya varmışlardır[414].

Öte yandan, ortaklarıyla geniş anlamda mal veya hizmet alım-satımında bulunan kurumların söz konusu işlemlere ilişkin emsal fiyat veya bedeli belirlerken sadece piyasada arz ve talep sonucu oluşan fiyatı-bedeli esas alması doğru olmayacaktır . Zira ticari işlem

---

913. Serbest piyasa koşulları çerçevesinde belirlenen bu değer yaygın olarak vergilendirme alanında ilişkili kişiler arasındaki işlemlerde başvurulan bir standarttır. Bkz. Tuncay Kapusuzoğlu, **a.g.e.**, s. 31.

[412] Marjaana Helminen, **a.g.e.**, s. 5.

[413] Bkz. Çevrimiçi, http://www.oecd.org/dataoecd/52/34/1914467.pdf, 19. 06. 2010.

[414] Tuncay Kapusuzoğlu, **a.g.e.**, s. 164.

çerçevesinde vade, mal ve hizmet kalitesi, işin zamanında teslimi veya çeşitli finansal konularda sağlanabilecek bir takım avantajlar da emsal bedel-fiyatın belirlenmesinde kendini göstermektedir[415]. Nitekim benzer hususlar 1 Seri Numaralı Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Genel Tebliğ'in 4.1. başlığı altında, "*karşılaştırılmakta olan mal veya hizmetlerin nitelikleri, ilişkili ve ilişkisiz kişilerin yerine getirdikleri işlevler ve üstlendikleri riskler, işlemlerin gerçekleştiği pazarın yapısı (pazar hacmi, pazarın yeri gibi) ve pazardaki ekonomik koşullar ile kurumların iş stratejileri dikkate alınacaktır*" şeklinde ifade edilmiştir. Bunun dışında, işlem tarafları arasındaki ilişki, aralarında yaptıkları özel sözleşmeler gereğince emsaline göre farklı fiyat-bedel belirlemelerine de sebebiyet verebilecektir[416]. Bizce, ticari hayatın olağan akışına uygun sözleşmeler çerçevesinde belirlenmiş bu tip bedel-fiyatların emsallere aykırı olduğu değerlendirilmesi yapılmamalı, vergi yükümlüsünün ticari değerlendirmesi ve işlemin gerçekliği göz önüne alınmalıdır[417]. Zaten yükümlü nezdinde gerçekleştirilen inceleme, vergi yükümlüsünün bedeli-fiyatı belirlerlerken seçtiği yöntemlere dayalı bir bakış açısı ile başlatılmalıdır[418].

Emsal bedel veya fiyatı belirlemede kullanılacak yöntemleri kanun koyucu KVK'nın 13. maddesinin 4. fıkrasında belirtmiştir. Bu yöntemler, transfer fiyatlandırması standartlarının oluşmasında uluslararası konumu genel kabul gören OECD'nin "Çokuluslu

---

[415] Günseli Kurt, İ. Levent Ünlü, **ABD, OECD ve Türkiye'de Transfer Fiyatlandırması-I**, Mali Pusula, S. 12, Aralık, 2005, s. 69.

[416] Konu hakkında örnek yargı kararı bkz. Dan. 3. D. 19.10.1987 tarih ve E.1987/85, K.1987/2311 sayılı kararında "*...şirketlerden biri diğerine emsaline kıyasla düşük fiyattan mal satışında bulunmuştur. Fakat bu iki şirket arasında yardımlaşarak üretim yapılması ve üretilen emtia satışı bedelinin eşit paylaşımı konusunda bir sözleşme de bulunmaktadır. Söz konusu sözleşmeye istinaden kurum tarafından düşük bedelli satış yapılması işlemi ile örtülü kazanç dağıtımı yapıldığından hareketle yapılan cezalı tarhiyatta isabet görülmemiştir*" şeklinde açıklamalar yapılmıştır. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim**.

[417] Benzer görüş için bkz. Özgür Biyan, **a.g.m.**, s. 37. Örneğin, şirket ortağına yüksek sipariş miktarları üzerinden mal satıyorsa ve de şirketin iş yaptığı ortağın cirosu yüksekse, ortak lehine olacak şekilde mal bedelinin emsallerine göre makul seviyede düşürülmesi veya vadenin yine kabul edilebilir bir şekilde uzatılması ticari teamüllere aykırılık teşkil etmez.

[418] Billur Yaltı, **Çokuluslu İşletmeler ve Vergi İdareleri için Transfer Fiyatlandırması Rehberi**, Vergi Sorunları, S. 91, Nisan, 1996, s. 119.

İşletmeler ve Vergi İdareleri İçin Transfer Fiyatlaması Rehberi" içerisinde yerini almıştır. "Geleneksel yöntemler" olarak tanımlanan bu yöntemler emsallere uygun bedel veya fiyatların belirlenmesinde başvurulması öncelikle önerilen temel yöntemlerdir[419]. Bu çerçevede; yükümlü, emsallere uygun bedel-fiyat tespitini; karşılaştırılabilir fiyat yöntemi, maliyet artı yöntemi, yeniden satış fiyatı yöntemi ve bu üç yöntemden herhangi birisi ile ulaşma olanağı yoksa işlemlerin mahiyetine uygun olarak kendi belirleyeceği bir yöntem ile gerçekleştirmesi gerekir.[420]. Eski 5422 Sayılı KVK'da yer alan örtülü kazanç dağıtımına

---

[419] OECD, **Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations (2009 Edition),** OECD Publishing, s. 51; Billur Yaltı, **Kurumlar Vergisi Kanununun "Yenisi": Peşin Fiyat Sözleşmeleri",** Vergi Sorunları, S. 219, Mart, 2007, s. 8; Adem Anbar, **a.g.m.,** s. 156.

[420] Çalışma konumuz çerçevesinde KVK'nın 13. maddesinde yer alan yöntemlerin ayrıntısına girmesek bile maddede kaleme alınan haliyle ilişkili kişiler arasındaki işlemlerde emsal bedel-fiyatın belirlenmesinde uygulanacak üç temel yöntemi kısaca aşağıdaki şekilde açıklamayı yerinde buluyoruz.

Karşılaştırılabilir fiyat yöntemi, bir mükellefin uygulayacağı emsallere uygun satış fiyatının, karşılaştırılabilir mal veya hizmet alım ya da satımında bulunan ve aralarında herhangi bir şekilde ilişki bulunmayan gerçek veya tüzel kişilerin birbirleriyle yaptıkları işlemlerde uygulayacağı piyasa fiyatı ile karşılaştırılarak tespit edilmesini ifade eder. İlişkili kişiler arasındaki bir işlemin emsallere uygunluk sonuçlarını doğurup doğurmadığı hususu, bu işlemin sonuçları ile aynı işlemin ilişkisiz kişilerle yapılması durumunda ortaya çıkan sonuçların birlikte ele alınmasıyla değerlendirilir. Emsallere uygun fiyat ya da bedelin tespit edilmesinde bu yöntemin uygulanabilmesi için ilişkili kişilerle yapılan işlemin, birbirleriyle ilişkili olmayan kişilerin yaptıkları işlem ile karşılaştırılabilir nitelikte olması gerekir. Bkz. Feyyaz Yazar, **Transfer Fiyatlandırmasında Karşılaştırılabilirlik Analizi, Önemi ve Uygulaması,** Vergi Dünyası, S. 334, Haziran, 2009, s. 65; Tuncay Kapusuzoğlu, **a.g.e.,** s. 34; Tunç Köse, Emrah Ferhatoğlu, **a.g.e.,** s. 73. Örneğin, borsa rayici olan mallarda malın borsadaki işlem bedeli karşılaştırılabilirlik analizinde esas alınabilecektir. Madde gerekçesine göre; söz konusu işlemler arasında, ölçülebilir nitelikte küçük farklılıklar varsa, bu farklılıklar düzeltilerek yöntemin uygulanması mümkündür. Ancak, farklılıkların büyük olması ya da farklılıkların ölçülebilmesinin yani somut bir biçimde, tespit işlemlerinde dikkate alınabilme olanağının bulunmaması halinde, yöntemin de uygulanabilmesi mümkün olamayacaktır. Bu çerçevede, işleme konu mal veya hizmetlerin benzer nitelikte olması ve aynı zamanda işlem koşullarının da benzer nitelikte olması durumunda emsallere uygun bedel veya fiyatın belirlenmesinde en güvenilir yöntem karşılaştırılabilir fiyat yöntemi olmaktadır. Benzer görüş için bkz. Tunç Köse, Emrah Ferhatoğlu, **a.g.e.,** s. 99.

Maliyet artı yöntemi; emsallere uygun fiyatın, ilgili mal veya hizmet maliyetlerinin makul bir brüt kâr oranı kadar artırılması suretiyle hesaplanmasını ifade eder. Bu yöntemin aslında iç emsallere göre tespit edilen brüt kâr oranının ilişkili kişilerle yapılan işlemlere uygulanması yöntemi olduğu söylenebilir. Bkz. Tunç Köse, Emrah Ferhatoğlu, **a.g.e.,** s. 76; Tuncay Kapusuzoğlu, **a.g.e.,** s. 71. Madde gerekçesine göre; buradaki uygun brüt kâr oranı, eğer koşullar uygunsa, işlemi yapan mükellefin bu mal veya hizmetlere ilişkin olarak ilişkisiz kişilerle yaptığı işlemlerde uyguladığı genel brüt kâr marjı (iç emsal), ideal oran olacaktır. Karşılaştırma için gerekli işlem sayısı yetersizse, uygun brüt kâr oranı kıstası, söz konusu mal veya hizmetin ilişkisiz kişilere satılması halinde uygulanacak fiyatı yansıtan kâr oranı olarak dikkate alınacaktır. Bu yöntem özellikle imal edilen mallara ilişkin işlemlerde uygulama alanı bulmaktadır.

Yeniden satış fiyatı yöntemi; emsallere uygun fiyatın, işlem konusu mal veya hizmetlerin aralarında herhangi bir şekilde ilişki bulunmayan gerçek veya tüzel kişilere yeniden satılması halinde uygulanacak fiyattan, makul bir brüt satış kârı düşülerek hesaplanmasını ifade eder. Ayrıntılı bilgi için bkz. Tuncay Kapusuzoğlu, **a.g.e.,** s. 65; Tunç Köse, Emrah Ferhatoğlu, **a.g.e.,** s. 82-85. Buradaki uygun brüt satış kârı,

ilişkin düzenlemelerde özellikle "emsaline göre göze çarpacak derecede yüksek veya düşük fiyat veya bedeller" ifadesi göreceli ve takdire bağlı bir değerlendirmeden ibaret olması sebebiyle eleştirilmekteydi[421]. Buna karşılık ticari teamüller gereği ortakla yapılan işlemlerde ortak lehine işlem bedelinin piyasa bedelinden makul ölçüde düşük belirlenebileceğini düşünmekteyiz. Zira ortakla yapılan işlemlerde piyasa fiyat veya bedellerinin ortak lehine küçük tutarlarda da olsa değiştirilerek uygulanması ticari hayatın olağan gerekleri arasında kabul edilmelidir.

Kazancın ortağa kaçırıldığını iddia eden idarenin mal veya hizmet alım-satımına ilişkin ortakla yapılan sözleşme bedelinin ortak lehine emsallere aykırı bir şekilde belirlenmiş olduğunu ispatlaması gerekir[422]. İdarenin ortakla gerçekleştirilen ticari işlerde emsallere aykırı fiyat veya bedellerin uygulandığını ortaya koyması durumunda ise kurumun ortağına örtülü kâr payı dağıttığı karinesi oluşur. Böyle bir karinenin varlığı neticesinde ispat yükü yer değiştirir ve artık kurumun ortağına örtülü yoldan kâr payı dağıtmadığını ispat etmesi gerekir[423]. Zira idarenin emsallere aykırı fiyat veya bedel üzerinden gerçekleştirdiğini tespit ve iddia ederek peçeleme işlemi olarak nitelendirdiği

---

söz konusu mal ya da hizmet için işlem anında uygulanabilecek, piyasa koşullarına göre belirlenen ya da belirlenebilecek objektif nitelikte bir oran ile saptanan kârı ifade etmektedir. Bu kâr tutarı düşüldükten sonra da mal ya da hizmetin ilişkili kişilere satılmasında uygulanabilecek emsallere uygun fiyata ulaşılacaktır (KVK md. 13/4.f. a, b ve c. bendi).
Ayrıca KVK'nın 13. maddesinin 6 numaralı fıkrasında yer alan ç) bendine göre, emsallere uygun fiyata yukarıdaki yöntemlerden herhangi birisi ile ulaşma olanağı yoksa yükümlü, işlemlerin mahiyetine uygun olarak kendi belirleyeceği diğer yöntemleri kullanabilecektir. Emsallere uygun fiyat-bedelin tespitinde kullanılacak yöntemler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Selman Koç, **Yeni Kurumlar Vergisi Yasasına Göre Örtülü Kazanç Dağıtımı,** s. 36. v.d; Tuncay Kapusuzoğlu, **a.g.e.,** s. 61-76.

[421] Murat Çak, **Uluslararası Vergi Rekabeti Transfer Fiyatlandırması ve Vergilendirilmesi**, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No: 2008/385, Ankara, 2008, s. 72.

[422] Konu hakkında yargı kararları için bkz. Dan. 3. D. 17.12.1998 tarih ve E.1997/4819, K.1998/4573 sayılı kararında, "*...vasıtaların düşük bedelle satıldığı hususunun, model, yaş, kullanılış durumu itibariyle emsalleri ile mukayese edilerek ortaya konulmadığı anlaşıldığından, söz konusu vasıtaların emsaline göre düşük bedelle satılmak suretiyle vazgeçilen kazancın örtülü olarak dağıtıldığından söz edilemez*"; Dan. 11. D. 13.10.1998 tarih ve E.1997/3266, K.1998/3399 sayılı kararında, "*...örtülü kazançtan söz edilebilmesi için inceleme elemanınca matrahının ne şekilde bulunduğu, emsaline göre göze çarpacak derecede düşük fiyat üzerinden satış yapıldığı hususlarının somut bir biçimde saptanması gerekir*" şeklinde açıklamalar yapılmıştır. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim.**

[423] Bkz. Mualla Öncel, Kumrulu, Çağan, **a.g.e.**, s. 28; Billur Yaltı, **Transfer Fiyatlandırmasında Vergi Anlaşması Uygulaması,** s.11.

işlemlerin aslında ekonomik gerçekliği yansıttığını ispat külfeti, vergi yükümlüsü olan şirkete ait olacaktır[424].

d. Hazine Zararı Unsuru

Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı bir vergi güvenlik müessesi[425] olarak kurum kazancının aşındırılmaması amacıyla vergi mevzuatında yerini almaktadır[426]. Buna karşılık kural olarak hazine zararı, örtülü kazanç dağıtımının varılığından bahsedebilmek için bulunması zorunlu olan bir unsur değildir. Ancak KVK'nın 13. maddesine 5776 Sayılı Kanun'un 21. maddesi ile eklenmiş olan 7. fıkrada, tam mükellef kurumlar ile yabancı kurumların Türkiye'deki işyeri veya daimi temsilcilerinin aralarında ilişkili kişi kapsamında gerçekleştirdikleri yurt içindeki işlemler[427] nedeniyle kazancın örtülü olarak dağıtıldığının kabulü, hazine zararının doğması şartına bağlanmıştır[428]. Kurum ve ilişkili kişiler adına tahakkuk ettirilmesi gereken her türlü

---

[424] Selahattin Tuncer, **Türk Vergi Hukukunda Muvazaa-III,** s. 28.

[425] Mehmet Batun, **a.g.m.**, s. 116; Yılmaz Özbalcı, **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları,** s. 369; Levent Gençyürek, **Örtülü Kazanç Dağıtımı**, s. 67; İsmail Onay, **Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Dağıtılan Kazancın Net Kâr Payı Sayılması Üzerine Değerlendirme,** Vergi Dünyası, S. 329, Ocak, 2009, s. 76.

[426] Yasa, örtülü kazanç dağıtımının kâr payı dağıtımına ilişkin kurumlar vergisi tevkifatından kaçınmak üzere yapıldığını varsaysa bile durumun her zaman bu mahiyette sonuç vermeyeceği hakkında bkz. Billur Yaltı, **Transfer Fiyatlandırmasında Vergi Anlaşması Uygulaması,** s. 21.

[427] KVK'nın 13. maddesinin 7. fıkrasında yer alan *"yurt içindeki işlemler"* kavramından ne anlaşılması gerektiği açıklanmalıdır. Bizce, işlem taraflarının Türkiye'de olması işleme yurt içindeki bir işlem niteliğini kazandırır. Konu hakkında bkz. Emre Kartaloğlu, **Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Hazine Zararı Kavramı ve Serbest Bölgelerdeki Mükellefler**, Vergi Sorunları, S. 251, Ağustos, 2009, s. 166'da, *"...kâr veya zararları Türkiye'deki kurum kazancı ile ilişkilendirilecek mükelleflerin yapmış oldukları işlemlerin yurt içi işlem olarak kabul edilmesi gerekmektedir"* denilmiştir. Özetle, işleme ilişkin gelir ve gider kaydının yurt içinde kurulu şirketlere kaydedilmesi durumunda işlemin yurt içindeki işlem olarak kabul edilmesi gerekir.

[428] Hazine zararında eksik tahakkukun gerçekleştiğini tespit edebilmek için hesap döneminin kapanması gerekmektedir. Zaten örtülü kazanç dağıtımı kapsamındaki işlemlerin tespiti sonrasında kurum ve ortak üzerinde gerçekleştirilmiş vergilendirme işlemlerinde düzeltmenin yapılması için örtülü yoldan kâr payını dağıtan kurum adına tarh edilen vergilerin kesinleşmiş ve ödenmiş olması ön şartını getiren KVK'nın 13. maddesinin 6. fıkrasındaki hüküm, hazine zararının hesap döneminin tamamlanması ile tespit edilebileceğini ortaya koyar şekilde kaleme alınmıştır.

vergi[429] toplamının emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit edilen fiyat ve bedeller nedeniyle eksik veya geç tahakkuk ettirilmiş kısmı hazine zararını oluşturur (KVK md. 13/ 7.f.).

Örtülü kazanç dağıtımının tespiti üzerine gerçekleştirilen tarhiyat sonrası mükerrer vergilendirmenin önlenmesi için vergilendirme işlemlerinde düzeltme yapılmaktadır. Buna rağmen örtülü kazancın oluşması için KVK md. 13/7. f. çerçevesinde gerçekleştirilen yurt içi işlemlerde ayrıca bir "Hazine zararı" şartının aranmasını anlamlı bulmuyoruz. Zira örtülü kazanç dağıtımına ilişkin eski KVK'da karşı işletmede herhangi bir düzeltme hakkı verilmemesi hazine zararının aranması gerektiği iddiasıyla konunun yargı önüne taşınmasına neden olmuştu[430]. Oysa yeni KVK'da örtülü kazancın aktarıldığı ilişkili kişi nezdinde de düzeltme işlemlerinin yapılabilmesi artık mükerrer vergilendirmenin önüne

---

[429] Madde metninde "her türlü vergi" ifadesine yer verilmiş olması eleştirilmektedir. Bkz. Emre Kartaloğlu, **Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Hazine Zararı Kavramı ve Serbest Bölgelerdeki Mükellefler,** s.165, 166'da, "*...bir mal satış sözleşmesinin emsallere uygunluk ilkesine göre tespit edilecek fiyat veya bedelden daha düşük bir bedelle düzenlenmesi dolayısıyla damga vergisinin eksik tahakkuk ettirilmesi hazine zararının doğduğu anlamına gelebilecektir. Ancak, bu durumda peçeleme işlemlerinin net olarak ortaya koyulması gerekmektedir. Sonuç olarak, anılan fıkrada hazine zararı tanımlanırken "her türlü vergi" ifadesine yer verilmesi uygulamada çeşitli sorunların yaşanmasına neden olabilecektir. Bu nedenle, hazine zararı kavramı yeniden tanımlanmaya ihtiyaç duymaktadır*" şeklinde açıklamalar yapılmıştır. Yazarın bu görüşüne kısmen katılmaktayız. Madde gerekçesinde "gelir, kurumlar ve her türlü" vergi ifadesinin kullanılmış olması hazine zararının aranacağı vergilerin kapsamının geniş tutulduğunu göstermektedir. Ancak, yurt içi işlemlerde hazine zararını oluşturan vergilerin "her türlü vergi" şeklinde ifade edilmesi doğru olmaz. Zira örtülü kazanç dağıtımına sebep olan işlemlerin gelir üzerinden alınan gelir ve kurumlar vergisinde olmasa da diğer bazı vergilerde eksik tahakkuka sebep olması mümkündür. Böylece gelir üzerinden alınan vergi matrahlarının korunmasına özgülenmiş bir müessese gelir ve kurumlar vergisinin kapsamı dışarısına çıkarılmış olur. Bizce, ilişkili kişiler arasında emsallere aykırı fiyat ve bedeller üzerinden yapılan yurt içi işlemler gelir veya kurumlar vergisi dışında sadece KDV, ÖTV gibi harcamaya yönelik vergilerde veya damga vergisinde eksik tahakkuklara sebep olmuş ise, söz konusu işlemlerin örtülü kazanç dağıtımına konu edilmemesi yerinde olur. Bu nedenle, madde hükmündeki hazine zararı "gelir ve kurumlar vergisi" ile sınırlı tutulacak şekilde yeniden kaleme alınmalıdır.

[430] Eski KVK kapsamında örtülü biçimde kâr payını elde eden işlem tarafı nezdinde herhangi bir düzeltme işlemi yapılmaması sebebiyle söz konusu eksikliğin giderilmesine yönelik olarak işlem bazında hazine kaybının aranması gerektiğine ilişkin yargı kararı için bkz. Dan. 9. D. 14.06.1993 tarih ve E. 1992/4919, K. 1993/2582 sayılı kararında, "*...her iki şirket de anonim şirket olup aynı sabit oranlı kurumlar vergisine tabi olduklarından yıl sonunda oluşan kurum kazancının tamamı davacı şirkete mal edilse dahi bu kazanç üzerinden alınacak vergi miktarı değişmeyeceğinden, örtülü kazancın varlığından söz edilmesinde ve buna dayalı tarhiyatta yasal isabet bulunmadığına karar verilmiştir*" şeklinde açıklamalar yapılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Okan Özandaç, **Örtülü Sermaye ve Örtülü Kazanç Dağıtımı Konularında Verilmiş Danıştay Kararları**, Vergi Sorunları, S. 146, Kasım, 2000, s. 270.

geçmektedir[431]. Bu durumda, ilişkinin karşı tarafı açısından düzeltme gerçekleştirildiğinde zaten fiilen ortadan kalkacak olan hazine zararını başta aramanın bir anlamı olmayacaktır[432].

2. Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kâr Payı Dağıtımında Kârın Dağıtılma Tarihi

Örtülü yoldan kâr payının dağıtıldığı tarih KVK'nın 13. maddesinin 6. fıkrasında ifade edilmiştir. Söz konusu hüküm uyarınca, " *tamamen veya kısmen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılan kazanç, Gelir ve Kurumlar Vergisi kanunlarının uygulamasında, bu maddedeki şartların gerçekleştiği hesap döneminin son günü itibarıyla dağıtılmış kâr payı veya dar mükellefler için ana merkeze aktarılan tutar sayılır*".

---

[431] Örtülü kazanç dağıtımına ilişkin olarak eski uygulamada kendisine örtülü yoldan kazanç aktarılan kişiye herhangi bir düzeltme hakkı verilmemekte, yükümlü isterse mükerrer vergileme olduğu iddiasıyla konuyu yargılama konusu yapmaktaydı. Konu hakkında bkz. Muzaffer Küçük, **Örtülü Kazanç Dağıtımında Mükerrer Verginin Ödenmesi ve Düzeltme,** Vergi Dünyası, S. 308, Nisan, 2007, s. 50; Tuncay Kapusuzoğlu, **Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Uygulamasında "Hazine Zararı" Aranmasının Sakıncaları,** Vergi Dünyası, S. 323, Temmuz, 2008, s. 34'de, *"...örtülü kazanç dağıtılan mükellef için düzeltim olanağı getirilerek, kurumlar vergisinin aslı için mükerrer vergileme önlenmekte ve mağduriyetin giderilmesi sağlanmaktadır. Düzeltim mekanizmasının temel amacıda budur"* şeklinde açıklamalar yapılmıştır. Dolayısıyla isabetli olarak yeni KVK'da işlemin karşı tarafında da düzeltme yapılmasına ilişkin uygulamanın getirilmiş olması ile artık eskiden eleştirilen mükerrer vergilemeden söz edilemeyecektir. Bkz. Mustafa Tan, **Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Örtülü Semaye Müesseselerinde Karşı Kurum Düzeltmesi ve Olası Bazı Sorunlar,** Vergi Sorunları, S. 232, Mayıs, 2008, s. 168. Ayrıca örtülü kazanç dağıtımı sonucunu veren işlem düzeltme işlemleri sonucunda doğru bir biçimde gelir tablosuna da yansıtılır ve örtülü kazanç dağıtımı nedeniyle şirketin öz sermayesindeki azalışın önüne geçilmiş olur. Dolayısıyla müesseseyi sadece hazine zararı çerçevesinde değil şirketin mali yapısının korunmasına yönelik olarak değerlendirmekte fayda vardır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Çağatay Yüce, Kürşat Ataç, **Örtülü Kazanç Dağıtımına İlişkin Tarhiyat Yapılabilmesi İçin Gider Yazma Şartının Gerçekleşmesi Gerekir,** s. 84.

[432] Buna karşılık, düzeltme hükmünün işleyişinin çok pratik sonuçlar doğurmaması ihtimali karşısında daha ileri bir adım atılarak yurt içi işlemlerde ek olarak hazine zararı unsurunun aranması gerektiği de ileri sürülmüştür. Bkz. Ali Haydar Yıldırım, **a.g.m.**, s. 76.

Görüldüğü üzere, örtülü yoldan kâr payının ekonomik bakımdan elde edilme tarihi ile bu kazancın tevkifat yoluyla vergilendirilmesi arasına uzun bir süre konulmuştur. Bu durum ise, olağan dağıtım yoluyla kâr payı elde eden kişinin geliri üzerinden yapılan vergi tevkifatı usulü ile farklılık göstermektedir. Zira kâr payı dağıtımı yapan şirketin dağıttığı kâr payı üzerinden gerçekleştirdiği tevkifatı vergi sorumlusu sıfatıyla bir sonraki ay verilecek muhtasar beyanname çerçevesinde beyan edip ödemesi olağan vergi tevkifatı uygulamasıdır. Dolayısıyla transfer fiyatlandırması yoluyla dağıtılan kâr payındaki vergi tevkifatı olağan kâr payı dağıtımı sırasında gerçekleştirilen vergi tevkifatından farklıdır. Normal yoldan elde edilen ile örtülü yoldan elde edilen kâr payı arasındaki vergilendirmeye yönelik bu farklılık örtülü olarak kâr payı dağıtılmasını mali açıdan daha avantajlı hale getirmektedir. Zira örtülü olarak kâr payı dağıtılması durumunda kazanç üzerinden alınan vergi 11 aya kadar varabilecek bir gecikme ile ödenmektedir[433]. Paranın vergilendirilmeksizin bu kadar uzun bir süre elde tutulması ise kâr payını elde eden ortağa söz konusu tutarı ekonomik bakımdan değerlendirebilme imkânı getirir.

3. Transfer Fiyatlandırmasına Konu İşlemler Aracılığıyla Yapılan Kâr Payı Dağıtımına İlişkin Vergilendirme ve Düzeltme İşlemleri

Tansfer fiyatlandırması yolula örtülü kazanç dağıtımına konu işlemi tespit eden vergi idaresinin bu bağlamda gerçekleştirdiği tarhiyat işleminin kesinleşmesi sonrasında,

---

[433] Ayrıca örtülü şekilde elde edilen kâr payı üzerinde yapılacak vergi tevkifatının geç yapılmasına imkan veren yasa, vergi tevkifatının zamanında yapılmaması sebebiyle hesaplanması gereken gecikme faizinin başlangıç zamanını da geciktirmektedir. Konu hakkında örnek için bkz. Kürşat Ataç, Çağatay Yüce, **Kazancı Örtülü Olarak Dağıtmak Daha Kârlıdır**, s. 215'de, "... *(X) A.Ş. 2008 yılı Ocak ayında ortaklarına 1.000.000 TL [örtülü olarak] kâr dağıtmak istemektedir. Bu durumda (X) A.Ş.'nin örtülü olarak dağıttığı kazanç, KVK 13/6 uyarınca hesap döneminin son günü itibariyle dağıtılmış sayıldığından, ödenmesi gereken stopaj, 2009 yılı Ocak ayında beyan edilip ödencektir. Dolayısıyla örtülü kazanç dağıtımı ile stopaj yapılması arasında bir yıla yakın bir süre geçebilecektir. Dolayısıyla ortaya garip bir durum çıkmaktadır. Paranın zaman değeri dikkate alındığında, kâr dağıtımını örtülü olarak yapmak normak kâr dağıtımına oranla daha kârlı olmaktadır"* şeklinde açıklamalar yapılmıştır.

kazancını gizli yoldan ortağına aktaran şirketin, bu ek tarhiyata ilişkin ödemeyi yapması söz konusu olacaktır. İşte kanun koyucu bu ödemenin yapılması ile birlikte hem şirket hem de ilgili ortağın hesaplarında düzeltme işlemleri yapılmasını gerekli görmüştür (KVK md. 13/6.f.)[434]. Bu şekilde iki düzeltme yapılmaktadır. Birincisi peçeleme konusu harcamanın kabul edilmemesi, yani indiriminin yasaklanması (matrah artırımı), ikincisi peçeleme sözleşmesi ile örtülmeye çalışılan kazanç dağıtımının örtülü şekilde dağıtılmış kâr payı şeklinde nitelendirilmesi yoluyla vergilendirilmesidir[435].

Kazancını ortağına aktaran şirket bünyesinde yapılacak düzeltme transfer fiyatlandırması yoluyla dağıtılan şirket kazancının kurumlar vergisi matrahına dahil edilmesi şeklinde gerçekleşir. Burada örtülü kâr payı dağıtımı yapan ve nezdinde düzeltme işlemleri yapılan kurum adına kurumlar vergisi tarhiyatı yapılabilmesi için örtülü olarak dağıtılan kazancın gider olarak dikkate alınarak kurum kazancından indirilmiş olması gerekir. Buna karşılık, şirket aleyhine transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı çerçevesinde vergi tevkifatından dolayı ek bir tarhiyat yapılabilmesi için bu işleme ilişkin maliyetlerin gider hesaplarına yansıtılmasına gerek olmadığını ayrıca belirtmeliyiz[436]. Yani örtülü kazanç dağıtımı yapan kurum adına kurumlar vergisi tarhiyatı yapılabilmesi için yukarıda ifade edildiği üzere örtülü olarak dağıtılan kazancın, gider olarak dikkate alınması gerekmekte iken örtülü kazanç dağıtımı yapan kurumun bunu gider

---

[434] Konu bkz. Billur Yaltı, **Transfer Fiyatlandırmasında Vergi Anlaşması Uygulaması,** s. 18'de, "*...kazanç dağıtan kurum nezdinde örtülü dağıtılan kazanç miktarı kısmen veya tamamen ek tarhiyat konusu yapılır (ilk düzeltme). Bununla beraber, dağıtım yapılan ilişkili kişinin elde ettiği gelir için ikincil düzeltme yapılmadığı sürece, durum emsallere uygun hale iade edilmiş sayılmaz. O nedenle de KVK, 13, örtülü kazancın dağıtılmış kâr payı sayılacağını ve daha önce yapılan vergilendirme işlemlerinin taraflar nezdinde düzeltileceğini belirtmiştir (ikincil düzeltme)*" şeklinde açıklanmıştır. Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımının tespit edilmesi sonrasında gerçekleştirilecek düzeltme işlemleri, düzeltmenin yapılabileceği yıl ile değil, bu düzeltmeye yol açan işlemin ilgili olduğu yılla ilişkilendirilmektedir. Böylece gelir-gider mutabakatına, dönemsellik ilkesine uyum sağlanmış olur. Bkz. Aysel Duman, **Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Düzeltme İşlemlerinin Örnek Üzerinde İrdelenmesi,** s. 54; Muzaffer Küçük, **a.g.m.**, s. 51.

[435] Billur Yaltı, **Transfer Fiyatlandırmasında Vergi Anlaşması Uygulaması,** s. 11, 12. Yazar, örtülü kâr payı kavramı yerine benzer bir kavram olan "zımni kâr payı (constructive dividend)" kavramını kullanmıştır.

[436] Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. İrfan Çetin, **Gider Oluşmasa Dahi Transfer Fiyatlandırması Kapsamında Örtülü Kazanç Aktarımı Gerçekleşir**, Vergi Dünyası, S. 329, Ocak, 2009, s. 84-87.

olarak dikkate alıp almaması örtülü yoldan elde edilen kâr payı üzerinde yapılacak tevkifat açısından önemli değildir[437]. Nitekim şirketin ortağına düşük faiz oranları üzerinden veya faizsiz ödünç vermesi ile düşük fiyatlar üzerinden mal satması ve benzeri işlemlerle örtülü şekilde kâr payı dağıtması mümkündür. Bu tip işlemler dağıtımı yapan kurum açısndan indirilebilir gider üreten biri ilişki yaratmaz[438]. Dolayısıyla, şirket bakımından düzeltme işlemleri kapsamında kurumlar vergisi matrahına dahil edilmesi gereken herhangi bir değer oluşmaz.

Aslında örtülü kâr payı dağıtımına konu aynı tutarın hem kurumlar vergisi matrahına dahil edilmek hem de ortağın kâr payı geliri şeklinde değerlendirilmek suretiyle vergilendirmeye konu edilmesi olası bir çifte-mükerrer vergilendirme sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır[439]. Ancak tam yükümlü kurumların örtülü yoldan elde ettikleri kâr payları için istisna hükümlerinin uygulanabileceği unutulmamalıdır[440]. Bu şekilde mükerrer vergilendirmenin de önüne geçilmiş olur.

Transfer fiyatlandırması yönteminin uygulandığı işlemler ile ortağına örtülü şekilde kâr payı dağıtan şirketler, vergi idaresi tarafından söz konusu işlemler tespit edilmemiş olsa da kendiliğinden belirli düzeltme işlemleri yapmayı tercih edebileceklerdir. Bu çerçevede,

---

[437] Çağatay Yüce, Kürşat Ataç, **Örtülü Kazanç Dağıtımına İlişkin Tarhiyat Yapılabilmesi İçin Gider Yazma Şartının Gerçekleşmesi Gerekir**, s. 89.

[438] Billur Yaltı, **Transfer Fiyatlandırmasında Vergi Anlaşması Uygulaması**, s. 16.

[439] Çifte-mükerrer vergilendirmeye ilişkin bu sorun, vergi mevzuatlarında yer alan düzenlemeler uyarınca, dağıtıma konu ettiği aynı kazanç unsuru üzerinden hem kurum bünyesinde kurumlar vergisi hem de söz konusu kazancın ortaklara kâr payı şeklinde dağıtılması sebebiyle ortağın geliri üzerinden gelir veya kurumlar vergisi salınmasına şeklinde iki kez vergi alınmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla sorunu aslında genel bir tartışma konusu olarak addetmek gerekir. Söz konusu çifte vergilendirme sorunu hakkında ayrıntılı açıklamalar bkz. Dördüncü Bölüm'de "Kâr Payının Vergilendirilmesine İlişkin Yöntemler" başlığı altında yapılmıştır

[440] Bkz. Mustafa Tan, **Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Örtülü Semaye Müesseselerinde Karşı Kurum Düzeltmesi ve Olası Bazı Sorunlar**, s. 172. Tam mükellef bir kurumun örtülü yoldan elde ettiği kâr payının vergilendirilmesi hakkında Aysel Duman, **Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Düzeltme İşlemlerinin Örnek Üzerinde İrdelenmesi**, s. 53'de, "*...transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü olarak dağıtılan kazanç tutarı kâr payı geliri olarak dikkate alınacak olup, şartların varlığı halinde iştirak kazançları istisnasından yararlanılacak ve düzeltme işlemi gerçekleştirilecektir*" şeklinde açıklamalar yapılmıştır.

hesap dönemi kapanmamış ise şirket örtülü şekilde aktardığı kazanç tutarını hesaplarına ekleyerek kayıtlarını düzeltebilir. Yine hesap dönemi kapandıktan sonra ancak beyanname verilmeden önce örtülü kazancı dağıtan şirket örtülü kazanca konu tutarı kurumlar vergisi beyannamesine ekleyerek vergi kaybının önüne geçebilir. Son olarak şirket, hesap dönemi kapandıktan sonra beyannamesini verip kurumlar vergisini ödemişse VUK md. 371'e uyun bir şekilde pişmanlık ve ıslah başvurusunda bulunup vergi cezası ödemekten kurtulma yoluna gidebilir.

Düzeltme işlemlerinin nasıl gerçekleştirileceğinin anlaşılabilmesi amacıyla Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında 1 Seri No.lu Genel Tebliğ'in *"Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Düzeltme İşlemleri"* başlığı altında yer alan genel bir örneğe ve konu hakkında yapılan açıklamalara aşağıda yer vermekteyiz.

(A) Kurumunun ortağı (B)'ye emsallere uygun fiyatı 120.000 TL olan bir malı 70.000 TL'ye satması halinde yapılacak işlemler aşağıdaki gibidir;

(A) Kurumu tam mükellef ise;

50.000 TL transfer fiyatlandırması yoluyla ortak (B) Kurumuna aktarıldığından, söz konusu tutar (A) Kurumunun dönem kazancına eklenerek kurumlar vergisi yönünden tarhiyat yapılacaktır. (B) Kurumu ise 120.000 TL tutarındaki malı 70.000 TL'ye satın almıştır. Aradaki 50.000 TL tutarındaki fark bu kurum için kâr payı niteliğindedir. Bu çerçevede, örtülü yoldan kâr payını elde eden (B) nezdinde düzeltmenin yapılabilmesi için (A) adına tarh edilen vergilerin kesinleşmiş[441] ve ödenmiş olması gerekmektedir[442].

[441] Verginin kesinleşmesi; dava açma süresi içinde davanın açılmaması, yargı mercileri tarafından nihai kararın verilmiş olması veya uzlaşmanın vaki olması gibi haller neticesinde verginin kesinleşerek itiraz edilmeyecek duruma gelmesidir.

Örtülü kazanç dağıtımı yapılan (B) eğer tam mükellef bir kurum ise, dağıtılan kâr payı "iştirak kazancı istisnası" kapsamında değerlendirilecek olup, düzeltme beyanname üzerinde yapılarak ortak aleyhine herhangi bir vergi tahakkuk ettirilmeyecektir (KVK md. 5/1-a gereğince).

Örtülü kâr payını elde eden (B) eğer Türkiye'de işyeri veya daimi temsilci olmaksızın bu kâr payını elde etmişse, kurumlar vergisinden muaf bir kurumsa veya tam veya dar mükellef bir gerçek kişi ise, kendisine aktarılan bu kazanç tutarı (B) nezdinde dağıtılmış net kâr payı olarak kabul edilecek ve brüte tamamlanarak Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 30. maddesinin üçüncü fıkrasına ve GVK'nın 94. maddesinin 6. bendine göre vergi kesintisine tabi tutulacaktır. Yapılacak vergi tevkifatına esas alınmak üzere örtülü şekilde elde edilen ve net tutar olarak kabul edilen kâr paylarının brüte tamamlanmasına yönelik bu hesaplama aşağıdaki şekilde yapılır.

Brüt Tutar[443]: $\frac{50.000 \times 100}{100 - 15} = 58.824$

Kâr Payı Tevkifatı: 58.824 x % 15= 8.824 TL

(A) Kurumu dar mükellef ise;

(A) Kurumu tarafından, yurt dışında bulunan ana merkeze aktarılan örtülü kazanç tutarı, örtülü kazanç dağıtılan nezdinde net kâr payı olarak kabul edilecek ve bu miktar yukarıdakine benzer şekilde brüte tamamlanarak KVK'nın 30. maddesinin 6. fıkrası

---

[442] KVK'nın 13. maddesinin 6. fıkrasının son cümlesi yürürlükte olmadan önce de eski kurumlar vergisi kanunu çerçevesinde örtülü olarak ortağa aktarılan kâr payı üzerinde vergi tevkafatı yapılabilmesi için, öncelikle vergiye kaynak oluşturan kurum kazancının kesinleşmesi (tahakkuk etmesi) gerektiği, aksi halde, buna bağlı menkul sermaye iradı tarhının hukuki dayanağının olmayacağı hakkında görüş için bkz. Sakıp Şeker, **Kurumlarda Kayıt ve Beyan Dışı Bırakıldığı Tespit Edilen Kazanç Farkları Kâr Payı Olarak Vergilendirilebilir mi?-II**, Yaklaşım Dergisi, S. 157, Ocak, 2006, s. 89.

[443] Brüt Tutar: $\frac{\text{Net Tutar x 100}}{\text{100-Tevkifat Oranı}}$

uyarınca vergi kesintisine tabi tutulacaktır. Öte yandan, yurt dışı işlemlerle ilgili olarak yapılacak ikincil düzeltme işlemlerinin, vergi anlaşmaları çerçevesinde ve söz konusu anlaşmanın imkan verdiği ölçüde yapılabileceği tabiidir.

4. İşlem Tarafları Bakımından Örtülü Kâr Payı Dağıtımının Ticaret ve Vergi Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi

Vergisel bakımdan avantaj sağlaması sebebiyle ticaret ve sermaye piyasası mevzuatlarında yer alan olağan kâr payı prosedürü yerine kurum ile ortağı arasında ekonomik bakımdan aynı sonuçları veren şekilde emsallere aykırı fiyatlar üzerinden çeşitli işlemler gerçekleştirebilmektedir. Özellikle 4369 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonrasında, kurum kazançları (indirim ve istisnalar hariç) üzerinden Gelir Vergisi Kanunu ve Kurumlar Vergisi Kanunu'na göre yapılan stopajın kârın dağıtımı halinde söz konusu olması örtülü yoldan kâr payı dağıtılması yöntemlerini daha da önemli hale getirmiştir[444]. Ayrıca transfer fiyatlandırması yoluyla ortağa aktarılan kazancın ortağa dağıtılmış kâr payı gibi değerlendirilmesini sağlayan vergi mevzuatı hükümleri, şirketlerin TTK ve SerPK'da belirlenmiş yedek akçe ayırma gibi kâr payı dağıtımı prosedürlerine riayet etmeden ve vergi cezası riskini göze alarak kâr payını örtülü şekilde dağıtma yolunu tercih etmelerine yol açabilmektedir[445].

Bu haliyle kazancın örtülü olarak dağıtılması yoluyla ortağın örtülü şekilde kâr payı elde edebilmesi, kuruma matrahı azaltma, ortağa da payını vergisiz elde etme imkanı tanımaktadır[446]. Ancak kârın örtülü olarak dağıtıldığı tespit edildiğinde örtülü olarak

---

[444] Levent Gençyürek, **Örtülü Kazanç Dağıtımı**, s. 67.

[445] Cemal Özel, **Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazancın Dağıtılmış Kâr Payı Sayılmasının Yarattığı Sorunlar**, Vergi Dünyası, S. 332, Nisan, 2009, s. 50.

[446] Ülker Mavral, **a.g.m.**, s. 89'da, "*...sermaye şirketlerinin esas amacı ortaklarına kâr sağlamaktır. Şirketlerde bazen yasalara açık bir biçimde ters düşmeden, dolaylı olarak ortakları gözetmek ve onları ödeyecekleri vergiden tasarruf ettirmek güdüsü ağır basmaktadır. Özellikle sermaye şirketlerinde,*

dağıtılan kazanç ile normal kâr payı dağıtımının vergi yükü aynı hale getirilecek olup, kâr ister örtülü olarak ister normal dağıtılsın ödenmesi gereken vergi aslı değişmeyecektir[447].

Örtülü yoldan dağıtılan kâr payı sadece işlem tarafı pay sahibi lehine sonuçlar doğurmakta iken olağan kâr payı dağıtımında pay sahipleri arasında ayrım yapılmaksızın ortaklık sıfatına sahip tüm ortaklara dağıtımın yapılması gerekmektedir. Böylece, örtülü kâr payı dağıtımında kazancın aktarılmadığı ortaklar açısından bir hak mahrumiyeti söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla, Ticaret Kanunu uygulamasını da yakından ilgilendiren örtülü kazanç dağıtımı müessesesi şirket kaynaklarının örtülü yoldan ortaklardan bir kısmına aktarılması suretiyle diğer ortakların haklarını da ihlal etmektedir[448].

Hisse çoğunluğu tek kişide olan ve aile şirketi niteliğindeki teşekküllerin örtülü kâr payı dağıtımı oluşturan işlemlerle içinin boşaltılması mümkündür. Böyle bir durumda örtülü şekilde kâr payı dağıtıldığının vergi idaresi tarafından tespiti sonrasında vergi dışı bırakılan söz konusu kazançlar üzerinden vergi alınabilir. Devletin vergi kaybının giderilmesi bir kenara bırakıldığında, işletme dışı kalan bu kazançların şirket bilançolarına girişinin sağlanmaması şirketin diğer ortakları ve mevcut alacaklıları açısından da olumsuz sonuçlar doğurur[449]. Bu çerçevede, uygulama bakımından özellikle diğer ortakların haklarını korumak amacıyla haksız yere ve kötü niyetle kâr payı elde eden pay sahiplerinin bunları geri vermekle mükellef kılındıklarına dair TTK'nın 473 ve aynı esastaki yeni

---

kurumlar vergisi ödendikten sonra, ayrıca ortakların da kâr dağıtımına bağlı olarak, gelir vergisi ödemelerinin söz konusu olması örtülü kazanç dağıtımıyla ilgili dürtüyü artırmaktadır" şeklinde açıklamalar yapılmıştır.

[447] Kürşat Ataç, Çağatay Yüce, **Kazancı Örtülü Olarak Dağıtmak Daha Kârlıdır,** s. 214.

[448] Yılmaz Özbalcı, **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları,** s. 365.

[449] Nazmi Karyağdı, **Örtülü Sermaye Üzerinden Ödenen Faizlerin ve Örtülü Kazanç Dağıtımının Kâr Payı Olarak Nitelendirilip Nitelendirilemeyeceği,** s. 145'de, *"halka açık şirketlerde olduğu gibi, şirket kârını ya da sermayeyi azaltmaya yönelik örtülü işlemlerin bedellerinin bu işlemleri yapanlardan şirket bünyesine geri getirilmesi ve bu işlemleri yapanların cezai bir takım yaptırımlarla karşılaşmalarını sağlayıcı yönde Türk Ticaret Kanunu'nda değişiklik yapılmasında yarar vardır"* şeklinde kazancı işletme dışına çıkarmaya yönelik işlemleri gerçekleştiren şirket yetkilileri hakkında gerekli yaptırımların mevzuatta yer almamasının söz konusu işlemlerin oluşumuna sebebiyet verdiği üzerinde durulmuştur.

TTK'nın 512. maddesindeki hükmün esas alınması düşünülebilir[450]. Ancak bu şekilde bir değerlendirme de vergi yasalarında düzenlenen bir müessesenin ortaklıklar hukukuna etki etmesi gibi güç bir temele dayanır. Diğer taraftan, ortaklardan herhangi biri anonim şirketin haksız yere yaptığı ödemenin ortak tarafından iade edilmesi için dava açabilir. Haksız yere kazanç elde eden pay sahibi mahkeme kararı üzerine bunu geri verirse, örtülü yoldan elde edilen ancak iade konusu yapılmış söz konusu kâr payı tutarı üzerinden daha önce gerçekleştirilmiş vergi tevkifatı da konusuz kalmış olur. Böyle bir durumda şirketin söz konusu vergi tevkifatının iadesini istemesi de gündeme gelebilecektir.

Bizce, geçmiş hesap dönemlerini veya içerisinde bulunduğu hesap dönemini zararla kapatan şirketlerin KVK'nın 13. maddesi çerçevesinde örtülü yoldan kâr payı dağıtması mümkündür. Zira transfer fiyanlandırmasına konu işlemler vasıtasıyla şirketler hesap dönemi sonundaki kârını değil hesap dönemi içerisinde elde ettiği bir kazanç tutarını ortağına aktarmaktadırlar. Bu nedenle, hesap döneminin zararla kapandığı bir işletmede, örtülü kazanç sonucu doğurabilecek işlemler tespit edilse bile kârın ortaklara dağıtımından bahsedilemeyeceği yönündeki görüşlere[451] katılmamaktayız[452].

---

[450] Yine SPK kazancını aktaran halka açık bir anonim şirket nezdinde yaptığı incelemelerde örtülü kazanç dağıtıldığını hazine zararı şartını aramadan tespit etmektedir. Bunun üzerine de SPK transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü şekilde aktarılan söz konusu tutarı elde eden kişinin bu gelirini faizi ile birlikte ana kuruma iade etmesini isteyebilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ali Haydar Yıldırım, **a.g.m.**, s. 76.

[451] Söz konusu görüşler için bkz. Fatih Acar, **Şirket Ortaklarına Ödünç Para Verme Sonucu Örtülü Olarak Dağıtılan Kazançlar Kâr Payı Olarak Nitelendirilebilir mi?**, S. 147, Vergi Sorunları, Aralık, 2000, s. 60; Mustafa Tan, **Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Örtülü Semaye Müesseselerinde Karşı Kurum Düzeltmesi ve Olası Bazı Sorunlar**, s.175.

[452] Bkz. Aysel Duman, **Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Düzeltme İşlemlerinin Örnek Üzerinde İrdelenmesi**, Vergi Sorunları, S. 234, Mart, 2008, s. 58'de, "*...T.T.K. hükümleri uyarınca kâr dağıtımı için ticari kârın olması gerekmekte olup, ilgili hesap döneminde mali zararın olması bir önem arz etmemektedir. Örtülü kazanç dağıtımında vergisel açıdan kabul edilmiş bir kâr dağıtımı söz konusu olduğundan; gerek mali, gerekse de ticari zararın olması halleri, örtülü kazanç nedeniyle kâr payı dağıtımının yapıldığının kabul edilmesine engel teşkil etmemektedir*" şeklinde görüşümüzü destekler nitelikte açıklamalar yapmıştır.

Ttransfer fiyatlandırması yoluyla ortağa örtülü şekilde aktarılan kazancın ortağa dağıtılmış kâr payı sayıldığı hususunda KVK'nın 13. maddesinin 6. fıkrasında yer alan hüküm, TTK ve SerPK yer alan yedek akçe ayırma ve kâr payı dağıtımına ilişkin düzenlemeler dikkate alınmadan kaleme alınmıştır. Ticaret hukukuna özgü bir kurumun esaslı unsurları dikkate alınmadan belirli işlemlere bu şekilde farklı iktisadi sonuçlar bağlamak doğru olmaz. Zira işlemlerin hukuki bakımdan görünüşlerine göre değil de ekonomik bakımdan doğurduğu sonuçlara göre değerlendirilmesi ve bu değerlendirmeye göre vergilendirme işlemlerinin yürütülmesi, işletmeleri hukuki prosedüre riayet etmeden kendilerini ekonomik açıdan daha avantajlı sonuçlara ulaştırabilecek yollara yöneltmektedir[453]. Bu şekilde şirketler ve bunların ortakları, kendilerini ekonomik bakımdan olağan kâr payı dağıtımı ile aynı sonuca ulaştıran ve kayba uğratılan verginin talep edilmesi dışında farklı bir yaptırımı olmayan çeşitli işlemleri tercih etmektedirler. Yukarıda aktarmış olduğumuz bütün açıklamaları birarada değerlendirdiğimizde ise, kârın örtülü yoldan ortağa dağıtılmasını sağlayan ve bu suretle vergiyi kaçırma amacının gerçekleştirilmesine hizmet eden işlemlerin engellenmesine yönelik mevcut düzenlemelerin yeterli olmadığını ve uygulamada sorun yaratacak nitelikte olduğunu düşünmekteyiz.

C. Örtülü Sermaye Konulması Yoluyla Kâr Payı Dağıtımı

1. Örtülü Sermaye ve Unsurları

KVK'da yer verilen örtülü sermaye müessesesi, sermaye niteliğinde olan bir kaynak aktarımının tescil ettirilmeyip borç gibi gösterilmesi durumunu düzenlemektedir. Şirkete örtülü yoldan konulan bu sermaye, kurumların ortaklarından veya ortaklarla ilişkili olan kişilerden doğrudan veya dolaylı olarak temin ederek işletmede kullandıkları borçların,

[453] Ercan Alptürk, **Gizli Kâr Dağıtımı ve Sonuçları**, Lebib Yalkın, S. 56, Ağustos, 2008, s. 35.

hesap dönemi içinde herhangi bir tarihte kurumun öz sermayesinin[454] üç katını aşan kısmı olarak tanımlanmaktadır (KVK md. 12/1.f.).

Görüldüğü üzere, işletmede kullanılan borçların örtülü sermaye olarak nitelendirilebilmesi, söz konusu borçların ortak veya ortakla ilişkili kişiden alınması ve borç ile öz sermaye arasındaki dengenin belirli bir oranı aşması koşullarına bağlanmıştır. Borçlanmalarla kurumun öz sermayesi arasındaki nispet fazlalık gösterdiğinde ise, söz konusu borçlanmalar örtülü sermaye sayılmaktadır. Müessese yardımı ile şirketler, normalde sermayelerine dahil olması gereken fonları ortağından veya ortağının yakınlarından alınmış borç gibi gösterir. Şirketler bu şekilde aldıkları borçlar üzerinden ödedikleri faizleri matrahlarının saptanmasında gider olarak değerlendirmek suretiyle vergi kaçırmak ve borcu temin ettiği ortağına bu fonlar üzerinden hesaplanan faizleri ödeyerek onlara olağan dağıtım dışında gizli şekilde kâr payı dağıtımı yapmak amacına yönelirler[455] . Ayrıca, ilişkili kişilerden temin edilen borç örtülü sermaye özelliği göstermiyorsa ama öte yandan bu tutar için ödenen faiz, kur farkı ya da benzeri giderler piyasada gerçekleşen tutarlardan farklıysa, bu kerre kazancın örtülü şekilde aktarılması yoluyla kâr payı dağıtımı yapılması söz konusu olacaktır[456].

---

[454] Bilançonun aktif toplamı ile borç toplamı arasındaki fark öz sermayeyi teşkil eder. Dolayısıyla, örtülü sermayenin hesaplanmasında dikkate alınacak öz sermaye tutarı, kurumun dönem başı bilançosunda kayıtlı aktif toplamı ile borçları arasındaki farkı oluşturur (VUK md. 192). Bilançonun aktifinde mevcutlar ve alacaklar pasif tablosunda ise borçlar gösterilmektedir. Şirketin nakit olarak elinde veya bankada tuttuğu parası, malı, makinesi, araç-gereç gibi demirbaşları, gayrimenkulleri, alacakları ve varsa zararı bilançonun aktif toplamını oluşturan iktisadi değerlerdir. Diğer taraftan; sermaye, yedek akçe, amortismanlar, borçlar, vergi ve diğer yasal yükümlülükler ile varsa dönem kârı bilançonun pasif kısmını oluşturan kalemlerdir. Bkz. Mualla Öncel, Kumrulu, Çağan, **a.g.e.**, s. 267; Doğan Şenyüz, **Türk Vergi Sistemi Dersleri**, s. 26.

[455] Mualla Öncel, Kumrulu, Çağan, **a.g.e.**, s. 340; Tuğba Öz, **Örtülü Sermaye Kapsamında Ortak ve Ortakla İlişkili Kişinin Tespitinde Yaşanan Sorunlar**, Vergi Sorunları, S. 252, Eylül, 2009, s. 212; Şuayip Sevgi, **Örtülü Sermaye Müessesesi, Örtülü Sermaye Üzerinden Ödenen Faiz ve Kur Farkları**, Vergi Sorunları, S. 182, Kasım, 2003, s. 58; Mustafa Tan, **Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Örtülü Semaye Müesseselerinde Karşı Kurum Düzeltmesi ve Olası Bazı Sorunlar**, s.167; Dursun Erkan Ateşli, **Örtülü Sermayenin Örtüsü Açılıyor**, Vergi Sorunları, S. 225, Haziran, 2007, s. 43; Levent Gençyürek, **Kurumlar Vergisi Kanununda Örtülü Sermaye**, Vergi Sorunları, S.141, Haziran, 2000, s. 44; Mesut Koyuncu, **a.g.e.**, s. 20, 21.

[456] Tunç Köse, Emrah Ferhatoğlu, **a.g.e.**, 34, s. 35.

Öte yandan; ortak veya ilişkili kişilerden temin edilen örtülü sermaye niteliğindeki borç için emsallerinin üzerinde faiz oranları belirlenmişse, transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı ile örtülü sermaye uygulamalarının çakışması söz konusu olacaktır. Böyle bir durumda örtülü sermaye sayılan borç kısmı üzerinden ödenen faizler oranına bakılmaksızın tümüyle kâr payı dağıtımı hükmünde kabul edilir. Örtülü sermaye niteliği almayan kalan borç tutarı üzerinden ödenen faizler ise sadece emsalini aşan kısmı itibariyle örtülü yoldan dağıtılmış kâr payı sayılacaktır[457].

Örtülü sermayeye ilişkin mevcut kanuni düzenlemelerin amacı, öz sermaye ve kurumlar vergisi matrahının kurum dışından temin edilen kaynaklar karşılığında hesaplanan ve ödenen faiz, kur farkı ve diğer bazı giderler ile aşındırılmasına engel olmaktır. Zira örtülü sermaye müessesinde borcu veren ortak açısından kâr payı geliri kabul edilen kazanç tutarı, borcu temin eden şirketin kurumlar vergisine eklenmesi gereken bir matrah unsurunu oluşturmaktadır[458]. Bu bağlamda, şirketlerin ortaklarla veya ortaklarının ilişkili olduğu kişilerle yaptıkları ödünç sözleşmeleri vasıtasıyla kurum kazancını ortadan kaldıramaları[459] ve temin ettikleri yüksek miktardaki borçlar üzerinden ödeyecekleri faizler ile ortaklarına örtülü şekilde kâr payı dağıtma yoluna gitmeleri yaptırıma bağlanmıştır. Müessesenin yürürlükte olması, kurum ortak ve sahiplerinin sermaye payı olarak koymaları gereken meblağı borç olarak verip, karşılığında faiz adı ile pay alınabilmesi uygulamasının

---

[457] Yılmaz Özbalcı, **Kurumlar Vergisi Yorum ve Açıklamaları,** s. 394.

[458] Konu hakkında bkz. Dan. 3.D., 15.12.1989 tarih ve E. 1998/ 4328 ve K. 1998/2828 sayılı kararında, " *...örtülü sermayede, borç veren kurum tarafından sermaye payı olarak konulması gereken kaynağın borç şeklinde verilmesi esas olduğundan sermayede kaynak farklılığının önemi bulunmadığı, diğer taraftan öz sermaye üzerinden ödenen faiz, kâr payı dağıtımı hükmünde bulunduğundan dağıtımı yapan kurum açısından kurumlar vergisine tabi tutulması gerektiği, kâr payını elde eden kurumun ise bunu iştirak kazancı olarak beyanına dahil ederek vergilendirmesi gerektiği"* şeklinde, örtülü şekilde konulan ve sermaye olarak nitelendirilen kredilere ilişkin yapılan faiz ödemelerinin; kredi veren bakımından aslında kâr payı kazancı, krediyi kullanan şirket içinse kurumlar vergisi matrahından düşülemeyecek bir kalem olarak dikkate alındığı ifade edilmiştir. Yani temettü ödemelerinin ayrıca kurumlar vergisi matrahının hesaplanmasında indirilecek gider unsurları arasında değerlendirilmesi düşünülemez. Kararlar için bkz. Çevrimiçi, Danıştay Bilgi Bankası, http://www.danistay.gov.tr, 19.05.2010.

[459] Mesut Koyuncu, **a.g.e.**, s. 3

yerleşmesine engel olmaktadır. Buna karşılık şirketlerin özellikle hakim ortaklarından hesap dönemi başındaki öz sermayelerinin üç katı kadar borçlanma yapabilmeleri ve bu borçlanmaları faiz ya da kur farkı gibi adlar altında nemalandırılmalarına müsade edilmiştir[460].

Vergilendirme avantajlarının yanında örtülü yoldan sermaye konulmasının şirket ve ortaklar lehine doğurduğu başkaca sonuçlar da vardır. Örneğin; paranın kayıtlı sermaye şeklinde işletmeye konulması durumunda, söz konusu tutarın karşılığında kâr payı geliri elde edilmesi mümkün olsa bile dağıtım yapılmaması ihtimali karşısında sermaye koyan ortağın bunu işletmeden geri çekmesi ancak sermaye azaltımı durumunda mümkün olabilecektir. Bu durum dikkate alındığında, kayıtlı sermaye sistemine karşılık ortağın şirkete verdiği borç para karşılığında, faiz, kur farkı gibi gelirlerin elde edecek olması imkanı örtülü yoldan sermaye konulması müessesesini daha cazip hale getirmektedir[461].

Örtülü kazançta olduğu gibi örtülü sermayeye ilişkin ilke ve ölçütler, kurumlar vergisinde vergi güvenliğini sağlamaya, kurum kazançlarının işletme dışına aktarılmasına engel olarak vergi matrahının aşındırılmasının önüne geçmeye yönelik olarak yürürlüğe konulmuştur. Örtülü sermayede, işletme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için ortaklar tarafından tahsis edilen sermaye işletme kayıtlarında yabancı bir kaynak gibi gösterilir[462]. Ortak veya ilişkili kişinin kuruma verdiği borcun ortak veya ilişkili kişinin kuruma koyduğu sermaye olarak değerlendirilmesi ise kurum tarafından alınan borç karşılığında ödenen faizlerin vergisel yönden faiz değil kâr payı olarak nitelendirilebilmesini sağlar[463]. Diğer

---

[460] Serbülent Bayrak, **Örtülü Sermaye Kavramının Yeni Tanımı ve Doğuracağı Sonuçlar**, Vergi Sorunları, S. 210, Mart, 2006, s. 46.

[461] Mustafa Tan, **Yeni KVK Uyarınca Örtülü Sermayeye Konu Borçlar ve KKEG Kaydedilecek Tutarın Hesabı**, Vergi Sorunları, S. 217, Ekim, 2006, s. 61. Ayrıca bkz. Dan 4.D., 26.01.1999 tarih ve E.1998/2250, K. 1999/50 sayılı kararı, bkz. Çevrimiçi, Danıştay Bilgi Bankası, http://www.danistay.gov.tr, 20.06.2010.

[462] Şuayip Sevgi, **a.g.m.**, s. 58

[463] Şükrü Kızılot, **Kurumlar Vergisi Kanunu ve Uygulaması**, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2002, s. 1568.

taraftan, örtülü sermaye kapsamında değerlendirilen borç tutarları ve bu tutarlar üzerinden hesaplanan veya ödenen faizler ile kur farklarının tarafların özel hukuk bakımından geçerli iradelerinin bir sonucu olduğu da göz ardı edilmemelidir[464].

Sermaye payının ortağa getirdiği temettü getirisi ile ortağın şirkete verdiği borç üzerinden lehine hesaplanacak faiz alacağı farklı şekilde değerlendirilmekte ve vergilendirilmektedir. Zira kurumlar; GVK md. 40/ 1. f., 1. bend[465] uyarınca kullandıkları borçlar için ödedikleri faizleri kurum kazancından indirebilseler bile örtülü sermaye üzerinden emsaline uygun olarak belirlenmiş olsa bile ödedikleri veya hesapladıkları faizleri[466], kur farklarını[467] ve benzeri giderleri[468] kurum kazancından indirememektedirler

---

[464] Ferhat Alemdar, **Örtülü Sermaye Müessesesinde Yer Alna Düzeltme Hükümleri KDV'yi Kapsamamaktadır**, Vergi Dünyası, S. 342, Şubat, 2010, s. 84

[465] Kurumların işletmede kullanılmak üzere yaptığı borçlanmalar üzerinden ödediği faiz, kur farkları ve diğer giderler ticari kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi için yapılan genel giderler arasında kabul edilir ve kurumlar vergisi matrahının tespitinde indirim konusu yapılır.

[466] Öz sermaye üzerinden ödenen veya hesaplanan faizlerin kurum kazancından indirilemeyeceğine ilişkin hüküm "kâr payı" kenar başlıklı TTK'nın 470. maddesinin 1. fıkrası ile yeni TTK'nın 509. maddesinin 1. fıkrasında yer verilen "*sermaye için faiz ödenemez*" kuralı ile örtüşmektedir. Konu hakkında bkz. H. Hüseyin Savaş, **Holding Şirketlerde Örtülü Sermaye ve Bazı Özellikli Durumlar**, Vergi Sorunları, S. 132, Eylül, 1999, s. 136'da, "*...esasen örtülü sermaye için hesaplanan veya ödenen faizlerin gider olarak kabul edilmemesi, öz sermaye üzerinden hesaplanan veya ödenen faizlerin gider olarak indiriminin kabul edilmeyişinin doğal bir sonucudur*" şeklinde açıklama yapılmıştır.

[467] Kur farkından kaynaklanan zarar, yerli paranın yabancı para karşısında kaybettiği değeri ifade eder. 5422 sayılı eski KVK'nın kaleme alındığı dönemde döviz üzerinden borçlanmalar yaygınlaşmış durumdaydı. Ancak eski KVK'nın 15. maddesinde, örtülü sermaye üzerinden hesaplanan veya ödenen faizlerin, kurum kazancının tespitinde indirim konusu yapılamayacağı hüküm altına alınmış olmasına karşılık söz konusu madde hükmünde sadece "faiz" kelimesine yer verilerek "kur farkı"na değinilmemekteydi. Bu durum, eski KVK kapsamında kur farkına ilişkin kanunda herhangi bir ifadeye yer verilmemiş olması sebebiyle kur farklarının kurum kazancının tepitinde gider olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceği tartışmasına sebep olmuş ve ihtilaf konusu husus uygulama ve yargıda sıkça tartışma konusu edilmiştir. Konu hakkındaki V.D.D.K'nın, 18.11.2005 tarih ve E. 2005/181, K. 2005/272 sayılı kararında "*...davacı şirketin, borçlandığı kişilerin toplam olarak şirketin %99 hissesine sahip olması, borcun uzun süreli kullanımı ve öz sermayeye oranı dikkate alındığında, yasada örtülü sermayenin varlığı için öngörülen şartların oluştuğu sonucuna varıldığından, söz konusu borç nedeniyle hesaplanan kur farkının yukarıda belirtilen esaslar uyarınca kurum kazancının tespitinde indirim olarak kabulüne olanak bulunmamaktadır*" şeklinde açıklamalar yapılmıştır. Bkz. Çevrimiçi, Danıştay Bilgi Bankası, http://www.danistay.gov.tr, 20.06.2010; Dan. 3. D., 15.04.2004 tarih ve E. 2003/1922, K. 2004/1005 sayılı kararında, "*...kur farkı artışı, enflasyon nedeniyle oluşan değer artışından kaynaklanan ve döviz olarak alınan borcun zaman içinde aşınmasını karşılayan bir gider niteliğinde olduğundan, vergi mahkemesince kur farkının örtülü sermaye üzerinden hesaplanan faiz olarak nitelendirilmesi sonucu davanın bu kısmının da reddine karar verilmesinde hukuka uygunluk görülmemiştir.*"; Dan. 3. D., 07.05.1998 tarih ve E. 1998/293, K. 1997/1650 sayılı kararında, "*...örtülü sermaye kur farkının da örtülü*

(KVK md. 11/ 1.f., b. bendi). Dolayısıyla, temin edilen borç için faiz, kur farkı ve diğer giderlerin hesaplanmamış ve ödenmemiş olması durumunda örtülü sermaye iddiasında bulunulamayacaktır[469].

---

sermaye üzerinde ödenen faiz olarak kabulü gerektiği"; Dan. 3. D., 04.05.1998 tarih ve E. 1998/3380, K. 1999/1651 sayılı kararda, " *...örtülü sermayeye ilişkin faizlerin indirilemeyeceğinden söz edilmiş olmakla birlikte bu maddede kur farkından söz edilmediği gerekçesi ile kur farkı örtülü sermaye ile ilişkili olsa da giderleştirilmesine engel yoktur*" şeklinde açıklamalar yapılmıştır. Söz konusu yargı kararları için bkz. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim**. Örtülü sermayenin koşullarına uyan borcun döviz olarak verilmesi durumunda işletmeler açısından kur farkı giderinin faiz gibi ve kanunen kabul edilmeyen gider olarak kabul edilmesi gerektiği hakkında görüşler için bkz. Yafes Pehlivan, **Kur Farkları ve Örtülü Sermaye İlişkisi,** Vergi Sorunları, S. 170, Kasım, 2002, s. 109; Tuncay Kapusuzoğlu **a.g.e.,** s. 263; Eren Yeşilyurt, **Kurumların Örtülü Sermaye Niteliğindeki Dövizli Borçlanmalarında Hesaplanan Kur Farkları,** Vergi Sorunları, S. 157, Ekim, 2001, s. 76'da, "*...borçlanma tarihindeki döviz kuru ile değerleme veya ödeme tarihindeki döviz kurunun farklı olması nedeniyle olumlu veya olumsuz kur farkı ortaya çıkmaktadır. Borçlanan kurum açısından bu kur farkının olumlu olması durumunda söz konusu kur farkı Finansman Gelirleri Hesabına (Kambiyo Karları), olumsuz olması durumunda ise Finansman Giderleri Hesabına kaydedilir. Mevcut ekonomik koşullar nedeniyle Türk Lirası uzun zamandan beri döviz karşısında değer yitirdiğinden, döviz cinsinden borçlanan kurumların borç yükü, döviz kurundaki artış nedeniyle sürekli artmaktadır. Bu da, döviz cinsinden borçlanan kurum açısından gider (Finansman Gideri) teşkil etmekte ve dolayısıyla söz konusu borçlanma sonucunda oluşan finansman gideri nedeniyle vergi matrahı azalmaktadır*"; Levent Gençyürek, **Kurumlar Vergisi Kanununda Örtülü Sermaye**, s. 48'de, "*... dolayısıyla örtülü sermaye vasfını taşıyan ve döviz üzerinden yapılan borçlanmalar ile ilgili olarak dönem sonunda hesaplanan kur farklarının [aslında] kur farkı değil yapılan borçlanma için döviz kuruna endeksli olarak hesaplanan faiz niteliğinde olduğu kabul edilmeli ve dönem kazancının tespitinde gider olarak dikkate alınmamalıdır*" şeklinde açıklamalar yapılmıştır. Bu görüş kanun koyucu tarafından da benimsenmiş ve 5520 sayılı yeni KVK ile örtülü sermaye üzerinden hesaplanan kur farkının tıpkı faiz gibi kurum kazancında indirim konusu yapılmayacağı ifade edilmiştir. Ancak kur farkının dağıtılan örtülü kârın içinde değerlendirilmesi hatalı olur. Zaten örtülü sermayeye isabet eden kur farklarının kâr payı olarak kabul edilmemesi gerektiği ve bu gerekçe ile vergi kesintisine tabi tutulmayacağı 1 Seri No.lu KVK genel Tebliğinde de belirtilmiştir.

[468] Hükümde yer alan "benzeri giderler" kavramının kapsamına hangi giderlerin gireceği hususuna 1 Seri Numaralı KVK Genel Tebliğinde yer verilmiştir. Tebliğ uyarınca, "*...piyasa koşulları ve ticari teamüllere göre yapılan vadeli mal ve hizmet alımları ile ilgili olarak ortaya çıkan borçlanmalarda, vade farkı tutarları ayrıca hesaplanmış olsa da bu borç tutarları örtülü sermayenin varlığının tespitinde dikkate alınmayacaktır. Söz konusu süreleri aşan vadeli alımlar nedeniyle ortaya çıkan borçlar örtülü sermayenin varlığının tespitinde dikkate alınacak; bu şekilde hesaplanan örtülü sermaye tutarına isabet eden vade farkları tespit edilerek örtülü sermaye üzerinden ödenen faiz olarak kabul edilecektir. Avanslar hangi amaçla verilirse verilsin işletmeye finansman imkanı sağladığı açıktır. Dolayısıyla, alınan avanslar da işletme bakımından alınan borç olarak değerlendirilecek ve örtülü sermaye hesaplamasında dikkate alınacaktır. Ancak, inşaat işlerinde yapılan iş kısmı ile orantılı olarak hesaplanıp ödenen istihkak bedellerinin avans olarak kabul edilip örtülü sermayenin hesabında borç unsuru olarak dikkate alınması söz konusu değildir*". Görüldüğü üzere, özellikle ortağın iştirak ettiği kuruma vadeli mal satması sonucunda uzun bir süreden beri mal bedelini tahsil edememesi nedeniyle vade farkı oluşmuş ise, bu giderleri yüklenecek kurum, kanunda yer alan diğer şartların da mevcut olması durumunda örtülü sermaye kullanmış kabul edilebilecektir. Benzer açıklamalar için bkz. Mehmet Maç, **a.g.e.,** s. 670.

[469] Konu hakkında bkz. Mark A. Luscombe, **a.g.m.,** s. 17; Mustafa Tan, **Yeni KVK Uyarınca Örtülü Sermaye Sayılmayan Borçlar Dolayısıyla Ödenecek Faizlerde Tevkifat Sorunu,** Vergi Sorunları, S. 226, Temmuz, 2007, s. 71'de, "*...bir borcun örtülü sermaye sayılması yanında asıl önemli olan bu borç*

Örtülü sermaye uygulamasında, transfer fiyatlandırmasında olduğu gibi farklı işlem tipleri değil sadece özel bazı ödünç sözleşmeleri kurularak örtülü kâr payı dağıtımı gerçekleştirilebilmektedir. Dolayısıyla aşağıda yer vereceğimiz üzere örtülü kâr payı dağıtılmasına imkanı veren ödünç sözleşmelerinin unsurları üzerinde durulacaktır. Bu çerçevede, KVK'nın 12. maddesiyle belirlenen örtülü sermaye müessesesinin uygulanmasına yönelik unsurlar, kurumlar vergisi yükümlülülerinin borç miktarını belirli kişilerden temin etmesi, borcu işletme faaliyetlerinde kullanması ve son olarak söz konusu borç miktarının kurumun hesap dönemi başındaki[470] öz sermayesinin üç katını aşması olarak sıralanabilir. Bu bağlamda, sınırı aşan borçlanmaların örtülü sermaye niteliğini kazanabilmesi için herhangi bir şekilde hazine kaybına sebebiyet vermesi de gerekmemektedir[471].

a. Borçlanmanın Doğrudan veya Dolaylı Olarak Ortaktan veya Ortakla İlişkisi Olan Kişiden Yapılmış Olması Unsuru

Örtülü sermaye müessesesinde şirketin ortağından veya ortağının ilişkili olduğu kişilerden doğrudan veya dolaylı[472] olarak temin ettiği belirli seviyeyi aşan miktardaki

---

dolayısıyla herhangi bir faiz, kur farkı, komisyon vs. hesaplanıp hesaplanmadığı veya ödenip ödenmediği hususlarıdır. Ortaktan veya ortakla ilgili kişiden öz sermayenin 10 katında bir borçlanma gerçekleştirilmiş olsa bile, şayet bu borç dolayısıyla faiz, kur farkı ve diğer giderler hesaplanmamış ve ödenmemiş ise kanunen eleştirilecek bir husus olmayacaktır. Örtülü sermaye kurum kazançlarının vergilendirilmeksizin işletme dışına aktarılmasının önündeki önemli güvenlik müesseselerindendir" şeklinde açıklamalar yapılmıştır.

[470] Hesap döneminin başı, öz sermayenin tespitinde dikkate alınacak tarihi ifade eder. 12 aylık hesap döneminin başlangıç günü takvim yılının ilk günü olmasına rağmen yeni işe başlayan şirketlerde bu tarih işe başlama tarihidir.

[471] Konu hakkında bkz. H. Hüseyin Savaş, **Holding Şirketlerde Örtülü Sermaye ve Bazı Özellikli Durumlar**, s. 146'da *"...örtülü sermaye niteliğindeki bir borçlanma ile ilgili olarak gider yazılan faizlerin reddi için hazinenin bir kaybının olup olmaması önemli değildir"*; Mesut Koyuncu, **a.g.e.**, s. 24'de, *"...örtülü sermayeye yönelik eleştiri yapabilmek adına aranması gereken esas unsur, hazine zararı değil, vergi ziyaıdır"* şeklinde açıklama yapılmıştır.

[472] Dolaylı kavramının kullanılması ile borçlanmanın ortak veya ortakla ilişkili kişinin yerine, bunlar tarafından araya konulan üçüncü bir kişi vasıtası ile yapılmasının önüne geçilmek istenmiştir. Burada

borçlanmalar örtülü sermaye kapsamında değerlendirilir (KVK md. 12/ 1.f. hükmü gereğince). İşte örtülü sermaye ile aslında kazancın dağıtımı amaçlandığına göre, kazancın aktarıldığı kaynağın veya diğer bir deyişle sermaye şirketindeki ortak ya da ortak gibi değerlendirilecek tarafın, kesin olarak ortaya konulması gerekmektedir[473].

Kanun koyucu, ortağın doğrudan veya dolaylı olarak en az % 10 oranında ortağı olduğu veya en az % 10 oranında oy veya kâr payı hakkına sahip olduğu kurum ile yine doğrudan veya dolaylı olarak ortağın veya ortakla ilişkili bu kurumun sermayesinin, oy veya kâr payı hakkına sahip hisselerinin en az %10'unu elinde bulunduran bir gerçek kişiyi veya kurumu; ortakla olan bağlantısı sebebiyle ortak gibi değerlendirilen "ilişkili kişiler" kapsamı içerisine almıştır (KVK md. 12/ 3.f., (a) bendi)[474]. Görüldüğü üzere, dolaylı olarak temin edilen borçlanmalarda araya birden fazla kurumun girmiş olması borcun örtülü sermaye olarak nitelendirilmesine engel teşkil etmemektedir. Zira ortak, şirketle olan bağını, diğer kişiler ile arasındaki ortaklık, oy veya sadece kâr payı hakkı ilişkisinin varlığı ile dolaylı şekilde kurabilmektedir. Yine İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında (İMKB'de)

---

aracı konumundaki borç veren üçüncü kişi ile ilişkili kişi statüsündeki ortak arasında borcun verilmesine yönelik bir bağın bulunduğunun ortaya konulması gerekmektedir. Bu çerçevede, dolaylı yoldan borç verilmesi işlemi 1 Seri No.lu KVK Genel Tebliği'nde yer verilen örnekte olduğu gibi gerçekleşebilir. Tebliğ'de yer alan örneğe göre, "*Kurum (B), Kurum (A)'nın %70 oranında ortağıdır. Kurum (B), hem kendisi hem de ortağı olan Kurum (A)'nın ortaklık ilişkisi içinde olmadığı Kurum (C)'ye, Kurum (C) de Kurum (A)'ya borç vermiştir. Bu durumda, Kurum (A)'nın kendi ortağı olan Kurum (B)'den Kurum (C) üzerinden dolaylı olarak borç temin ettiği kabul edilecek ve diğer şartların varlığı halinde bu borçlanma örtülü sermaye sayılacaktır*". Örtülü sermayenin varlığı bakımından dolaylı borçlanmaların tespiti yeterince açık değildir. Bizce, dolaylı borçlanmada borcu veren üçüncü kişi ile borcu alan şirketin ortağı arasındaki ilişkinin objektif kriterlere göre ve net bir şekilde ortaya konulması gerekir. Örneğin, ortakla KVK md. 12/3.f.'de yer alan esaslar çerçevesinde ilişkisi olan bir şirket, ortaktan aldığı borcu uzun süre kendi işletmesinde kullanır ve bundan sonra ortağın sermayesine iştirak ettiği asıl şirkete borç verirse, olayın şartları da değerlendirilmek suretiyle dolaylı borç temininin gerçekleşmediği söylenebilir. Benzer görüş için bkz. İrfan Vural, **Örtülü Sermaye Kapsamında Değerlendirilecek Borçların Unsurları**, Vergi Sorunları, S. 223, Nisan, 2007, s. 59.

[473] Bkz. Dan. 4. D., 26.1.1999 tarih ve E. 1998/2254, K. 1999/46 sayılı kararı, **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim.**

[474] Yürürlükten kaldırılan 5422 sayılı KVK'nın örtülü sermaye müessesesine ilişkin 16. maddesinde ise ilişkili kişinin tespitinde borç alan kurumla borç veren gerçek ve tüzel kişi arasında "devamlı ve sıkı bir iktisadi münasebet" bulunması kriteri yeterince açık değildi. Bu nedenle borç ilişkisinin ilişkili kişiler arasında kurulup kurulmadığ hususu her olayın kendi içinde özel olarak değerlendirilmekteydi. Bkz. Nuran İnal, **Örtülü Sermaye Kavramı**, Vergi Sorunları, S.119, Ağustos, 1998, s. 55; Mesut Koyuncu, **a.g.e.**, s. 6, 7.

hisseleri işlem gören anonim şirketlerin ortağından veya ortağıyla ilişkili sayılanlardan temin ettiği borçlanmalarda örtülü sermayeye konu bir borçlanmadan bahsedebilmek için en az % 10 oranında bir ortaklık payının varlığı aranmaktadır (KVK md. 12/4.f.). Ancak dar yükümlü kurumların işletmede kullandıkları borçlanmalar için yukarıda belirttiğimiz % 10 oranındaki asgari sermaye payı veya oy hakkı şartı aranmamaktadır (KVK md. 22/ 4. f.). Dolayısıyla, dar yükümlü kurumların ortaklarından veya ortaklarının ilişkili olduğu kişilerden yaptıkları borçlanmalar sermaye payı, ortaklık hakkı gibi şartlar dikkate alınmaksızın öz sermayenin üç katını aşıyorsa örtülü sermaye olarak değerlendirilir[475].

Şirketin ortağından veya ortakla ilişkili kişilerden yaptığı borçlanmalar açık bir ödünç sözleşmesi ile gerçekleşmeyebilir. Örneğin, anonim ortaklık tarafından çıkarılan tahvilleri satın alan ilişkili kişi bu yöntemle aslında kuruma bir nev'i borç verebilmektedir. Bizce, Ticaret Hukuku bakımından olağan borçlanma ile tahvilat çıkarma yoluyla borçlanma arasında farklılık bulunsa bile, vergi hukuku bakımından her iki işlem de ekonomik içeriği itibariyle kurumun temin ettiği bir borç gibi değerlendirilmelidir[476]. Bu

---

[475] Cem Tekin, **Yurtdışından Yapılan Örtülü Sermaye Kapsamındaki Borçlanmalarda Alacak Faizi ve Kâr Dağıtımına Bağlı Tevkifat Uygulamaları,** Vergi Sorunları, S. 250, Temmuz, 2009, s. 93.

[476] Kurumların tahvil ihracının kurum tarafından yapılmış bir borçlanma işlemi olarak değerlendirilmesi ve tahvilat satış tutarının örtülü sermaye kapsamındaki borç-özermaye dengesinin borç kısmında hesaba katılması gerektiği yönünde benzer görüş için bkz. Yılmaz Özbalcı, **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları**, s. 346. Bkz. Dan. V.D.D.K., 28.12.2007 tarih ve E. 2007/187, K. 2007/661 sayılı kararında konu, *"...kredinin kullanıldığı günlerde, aynı vade, aynı miktarlı ve aynı faiz oranlı tahviller çıkaran ... Coorparation firması, bu tahvilleri davacının ortağı olan ...Holding'in hissedarı durumundaki ... Vakfına satmıştır. Dolayısıyla Kanunun aradığı ilk şart olan vasıtalı veya vasıtasız bir şirket münasebeti olayda gerçekleşmiştir. Alınan borcun 2-3 yıl vadeli olması ve yıllar itibarıyla yenilenmiş olması karşısında, borçlanılan meblağların işletmede devamlı olarak kullanılması şartı gerçekleşmiştir"* şeklinde açıklığa kavuşturulmuştur. Ayrıca benzer nitelikte açıklamaların yer aldığı diğer kararlar için bkz. Dan. 4. D. 06.06.1994 tarih ve E. 1993/4038, K. 1999/3395; Dan. 4. D. 30.11.1995 tarih ve E. 1994/4834, K. 1995/4907 sayılı kararlar. Kararlar için bkz. Çevrimiçi, Danıştay Bilgi Bankası, http://www.danistay.gov.tr, 23.05.2010. Görüldüğü üzere, yabancı kaynaklı kredi görünümü altında borçlanılan tutar şirketin ilişkili kişiye tahvil satması suretiyle de elde edilebilmektedir. Dolayısıyla, tahvil ihraç ederek aslında borç temin eden şirketlerin tahvilatlardan ilişkili kişilere yaptığı satışlar üzerinden elde ettiği toplam tutarı örtülü sermaye değerlendirilmesinde hesaba katması gerekmektedir. Aksi görüş olarak Mehmet Maç, **a.g.e.,** s. 672'de, *"...tahvil çıkararak yapılan borçlanma, örtülü sermaye iddiasına maruz bırakılmamalıdır. Çünkü tahvili borçlanma, Devlet kontrolünde yapılan, belli sınırlara tabi olan ve alacaklının, kurumun kontrolü dışında her an değişebildiği özel bir borçlanma türüdür"* denilmiştir. Yazarın gerekçeleri kabul edilemez. Zira, tahvil ihracının şirketin yaptığı diğer borçlanmalardan farklı olduğunu iddia etmek ve bu işlemleri kapsam dışına çıkarmak hukuki dayanaktan

gerekçe ile ortaklığın ihraç ettiği tahvilin sahipleri örtülü sermaye kapsamındaki ilişkili kişi veya kişiler ise borç-öz sermaye dengesinde borç kısmında değerlendirilen tahvilatların satış tutarları örtülü sermaye sınırını aşmamalıdır. Yine 1 Seri Numaralı KVK Genel Teliği'nin "12.1.6. Örtülü Sermaye Tutarı" kenra başlığı altında ortağın ve ortağın ilişkili olduğu kişilerin kurumlara ödediği avansların hangi amaçla verilirse verilsin işletmeye finansman imkanı sağlaması sebebiyle işletmenin yaptığı borçlanmalar olarak değerlendirilmesi ve örtülü sermaye hesaplamasında dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir[477]. Belirtmek isteriz ki Tebliğde yer alan bu düzenlemeleri kanunda yer almayan bir kısıtlama getirmesi sebebiyle hatalı buluyoruz. Zira şirket ile ortağı arasında satım, kira, hizmet, istisna ve vekâlet sözleşmesi gibi iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler akdedilebilir. Bu sözleşmelere dayalı olarak gerçekleştirilen ticari işlemlerde ortağın şirkete avans vermesi ise ticari hayatın olağan akışına uygun olabilir. Hal böyle iken tebliğin şirket ile ortak arasında yürütülen işlemin özelliklerini dikkate almadan ortağın ileride tahakkuk edecek ve ödenecek borcu için şirkete yaptığı ön ödeme mahiyetindeki tüm avansları örtülü sermayeye konu borç tutarları içerisinde değerlendirmesi hatalıdır.

Neticede, farklı şekillerde yapılan her işlemin aslında borç vermek amaçlı yapılan işlemlermiş gibi değerlendirilmesi hukuksal sorunlara yol açacaktır. Bu nedenle, şirketler lehine oluşan ve kurumlar vergisini azaltan nitelikte sonuçlar doğuran her işlem, ekonomik

---

yoksundur. Ayrıca bu görüşün kabul edilmesi örtülü sermaye kapsamına girmeyecek şekilde tahvil ihracı yapılabileceği izlenimi uyandırarak şirketleri yasayı dolanmak için tahvil ihraçlarına yönlendirecektir.
Öte yandan şirketlerin ihraç ettiği tahviller sahiplerine sadece şirketin dönem sonunda elde ettiği kâr üzerinden pay alma hakkı sağlıyorsa, şirketlerin bu tip tahvilatları ortaklarına satarak onlardan gizli şekilde borç temin etme amacı içerisinde oldukları söylenemez. Zira bu tip tahvilleri satın alan ortaklar için dönemsel bir gelir elde etme garantisi yoktur. Bu durum ise örtülü sermaye oluşturmaya yönelik olarak kurulmak istenen borç ilişkisinin amacına aykırıdır.

[477] Ancak konu hakkında 1 Seri No.lu KVK Genel Tebliğinde, inşaat işlerinde yapılan iş kısmı ile orantılı olarak hesaplanıp ödenen istihkak bedellerinin avans olarak kabul edilip örtülü sermayenin hesabında borç unsuru olarak dikkate alınmasının söz konusu olmadığı ifade edilmiştir.

içerikleri dikkate alınmaksızın sadece ilişkili kişilerle yapılmış olması temel alınarak, ödünç sözleşmesi olarak nitelendirilmemelidir[478].

b. Yapılan Borçlanmanın İşletme Faaliyetlerinde Kullanılması Unsuru

Borcu alan kurumun bu borcu işletme veya yatırım harcamalarında kullanması örtülü sermaye oluşumu için gereklidir. Bu bağlamda, borcun aynı şartlarla diğer bir kuruma aktarılması durumunda işletmede kullanılan bir borçtan söz edilmeyeceği yönünde 1 Seri No.lu KVK Genel Tebliğinde birtakım açıklamalar yapıldığını görüyoruz[479]. Biz Tebliğde yer alan bu açıklamaları yerinde bulmamaktayız. Ortaktan alınan ve örtülü sermaye kapsamına giren borcun şirket hesaplarına borç olarak kaydedilmesi artık söz konusu borcun işletmede kullanılmak amaçlı alındığını göstermektedir. Zira borç tutarının şirket hesaplarına girmesinden sonra ortak olunan bir başka şirkete aynı veya daha iyi

---

[478] Konu hakkında bir örnek niteliği taşıyan Dan. V.D.D.G.K., 28.01.1999 tarih ve E. 1997/434 ve K. 1999/6 sayılı kararında, "*Dolara endeksli ve vadeli olarak ithal edilmiş bir emtianın satışında Merkez Bankası döviz kurlarına göre kur farkı hesaplanıp uygulanması ticari yaşamın ekonomik gereklerine uygundur. Nitekim yükümlü kurumun 1994 ve 1995 yıllarına ait alış ve satış listeleri incelendiğinde, birçok firmadan emtia alımları, ...A.Ş. dışında bir çok şirkete de emtia satışları bulunduğu, hasılatın bir kısmının kur ve vade farklarından oluştuğu görülmüştür. Bu durumda inceleme raporunda değinilen üç firmanın ticari faaliyetleri birbiriyle sınırlı olarak değerlendirilip, ...A.Ş.'nin diğer iki şirketteki ortaklığı gözönünde tutularak, dövize endeksli vadeli emtia satışı borç verme olarak kabul edilerek, kur farklarının kurum kazancından indirilemeyeceği sonucuna varılmasında isabet bulunmamıştır*" açıklamalarına yer verilmiştir. Karar için bkz. Çevrimiçi, Danıştay Bilgi Bankası, http://www.danistay.gov.tr, 19.06.2010. Buna karşılık, dövize endeksli ve vadeli olarak ortak veya ortakla ilişkili kişiden satın alınan mala ilişkin ödemelerin zamanında yapılmaması durumunda dönem sonunda borca ilişkin değerlemenin yapılması sonucunda zamanında ödenmemiş borç kısımlarına ilişkin oluşan kur farklarının örtülü sermaye kapsamında değerlendirilebileceği ve şartlarının oluşması halinde gider yazılamayacağının kabulü gerekir. Konu bkz. Dan. 3. D., 30.06.1997 tarih ve E. 1997/906, K. 1997/ 2743 sayılı kararında, "*...davacı şirketin ani kuruluşunda %50 payına sahip olan şirketten vadeli ve dövize endeksli olarak aldığı malın bedelinin vadesinde ödenmemesi nedeniyle yıl sonu itibariyle değerlemeye tabi tutulması üzerinde ödenen kur farkının da örtülü sermaye üzerinden faiz olarak nitelendirilmesi gerektiği*"şeklinde ifade edilmiştir. Karar için bkz. Çevrimiçi, Danıştay Bilgi Bankası, http://www.danistay.gov.tr, 20.06.2010.

[479] Tebliğ'de konuya ilişkin olarak "*...kurum (A), Kurum (B)'nin %60 oranında, Kurum (B)'de Kurum (C)'nin aynı oranda ortağıdır. Kurum (B), Kurum (A)'dan aldığı 1.000.000.- YTL borcun yarısını aynı şartlarla Kurum (C)'ye borç vermiştir. Bu durumda, Kurum (B)'nin Kurum (A)'dan almış olduğu borcun yarısı, işletmede kullanılmadan devredildiğinden, borcun bu tutar kadar kısmının Kurum (B) için örtülü sermaye olduğundan söz edilemez. Diğer taraftan, Kurum (C)'nin kullandığı borç tutarı her halükarda örtülü sermaye hesabında dikkate alınacaktır*" örneği verilmiştir.

koşullar ile yine borç olarak verilmesi zaten işletme faaliyetleri kapsamında bir işlemdir. Dolayısıyla böyle bir durumda örtülü sermayenin söz konusu olup olmadığına ilişkin olarak yapılacak değerlendirmede; ilgili kaynağın doğrudan başka bir kuruma aktarılıp aktarılmamamsından bağımsız olarak, örtülü sermayenin varlığını kabul için gerekli şartların bulunup bulunmadığı saptanmalıdır.

c. Borçlanma Tutarının Hesap Dönemi İçinde Herhangi Bir Tarihte Kurumun Hesap Dönemi Başındaki Öz Sermayesinin Üç Katını Aşması Unsuru

Şirketler dönem başındaki öz sermaye tutarını esas alarak bu tutarın herhangi bir tarihte[480] üç katını aşar şekilde[481] ortak ve ortakla ilişkili kişilerden borç temin ederse, söz konusu borçlanmalar örtülü sermaye sayılmaktadır. Ancak, örtülü sermaye olarak değerlendirilen borç kısmı sadece kurum öz sermayesinin[482] üç katını aşan tutarla sınırlıdır.

---

[480] Bizce, borcun işletmede kullanıldığı sürenin herhangi bir önem taşımadığı gerekçe gösterilerek sadece birkaç gün kullanılan borcun bile kuruma sermaye olarak konulmak amacı taşıdığını ileri sürmek doğru olmaz. Benzer görüş bkz. Dursun Erkan Ateşli, **Örtülü Sermayenin Örtüsü Açılıyor**, s. 52'de, "*...yalnızca birkaç gün veya birkaç hafta süresince borç kullanan kurumun ne derece sermaye ihtiyacını maskeleme amacıyla hareket ettiği tartışmaya açıktır*" şeklinde ifade edilmiştir.

[481] Madde gerekçesinde,"*...uluslararası genel kabul görmüş uygulamalara paralel olarak örtülü sermaye, ortakların işletmeye verdiği borçların öz sermayenin iki katını aşan kısmı olarak belirlenmiştir. Buna göre ortaklar ve ortakla ilişkili kişilerden yapılan toplam borçlanmaların, kurumun öz sermayesinin iki katını aşan kısmı, diğer şartların da gerçekleşmesi halinde örtülü sermaye sayılmıştır*" açıklamalarına yer verilmiştir. Gerekçe metni için bkz. Çevrimiçi, http://www.gib.gov.tr, 02.04.2010. Görüldüğü üzere, borç-öz sermaye oranının gerekçede yer aldığı gibi iki katından üç katına çıkarılmış olması dikkat çekicidir.

[482] Bilançoda yer alan aktif toplamı ile borçlar arasındaki fark, işletmelerin öz sermayesini oluşturur. Ancak şirketlerin ortaklarından veya ortakla ilişkili kişilerden temin ettikleri borçların örtülü sermaye olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği şirketlerin hesap dönemi başındaki öz sermayesi ile yapılacak karşılaştırma sonucunda ortaya çıkacaktır. Hesap dönemi başı yeni kurulan şirketlerde öz sermaye tutarı, kuruluş tarihinde kayıtlı öz sermaye tutarıdır. Örneğin, kurumun öz sermaye tutarının negatif ya da sıfır olması da mümkündür. Böyle bir durumda kurumun ortak ya da ortakla ilişkili kişilerden yaptığı borçlanmanın tamamı örtülü sermaye olarak değerlendirilmelidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Tuğba Öz, **a.g.m.**, s. 213.

Borcun konusu doğrudan nakit para, mal veya hizmet gibi diğer tüm ticari ve mali değerler olabilir. Zira, işletmeler finansal ihtiyaçlarını giderebilmek amacıyla nakit olarak borçlanabilecekleri gibi mal veya hizmet alarak da borçlanabilirler. Dolayısıyla, örtülü sermayenin tespiti bakımından borcun nakit para olarak ya da mal veya hizmet olarak temin edilmesinin herhangi bir önemi yoktur[483].

Öz sermayenin üç katını aşan borç toplamının tespitinde belirli nitelikteki borçlanmaların kapsam dışında bırakılması tercih edilmiştir (KVK'nın 12. maddesinin 6. fıkrası):

1. Kurumların ortaklarının veya ortaklarla ilişkili kişilerin sağladığı gayrinakdî teminatlar[484] karşılığında üçüncü kişilerden yaptıkları borçlanmalar,
2. Kurumların iştiraklerinin, ortaklarının veya ortaklarla ilişkili kişilerin, banka ve finans kurumlarından ya da sermaye piyasalarından temin ederek aynı şartlarla[485] kısmen veya tamamen kullandırdığı borçlanmalar,

---

[483] Mustafa Tan, **Yeni KVK Uyarınca Örtülü Sermayeye Konu Borçlar ve KKEG Kaydedilecek Tutarın Hesabı,** s. 64; Emre Kartaloğlu, **Örtülü Sermayede Özellik Arzeden Dönem Sonu İşlemleri,** Vergi Sorunları, S. 255, Aralık, 2009, s. 122; Mesut Koyuncu, **a.g.e.,** s. 19.

[484] Kanunda özel olarak *"gayrinakdî teminatlar"* kavramına yer verilmiş olmasının sebebi bkz. Bünyamin Öztürk, Güray Öğredik, **a.g.e.,** s.97'de *"...buradaki mantık; ortak ya da ortakla ilişkili kişinin nakdi teminatı-parası- karşılığında alınan borç, asıl olarak ortak ya da ortakla ilişkili kişinin bankayı aracı kılarak işletmeye borç vermesidir"* şeklinde açıklanmıştır. Bizce, ortağın veya ortakla ilişkili kişinin nakdi teminatı karşılığında kurum tarafından temin edilen borçların öz sermayenin üç katını aşması koşuluyla örtülü sermaye kapsamında değerlendirilmesi kanunkoyucu tarafından getirilmiş bir karine niteliğindedir. Dolayısıyla bunun aksini iddia etmesi durumunda ispat külfeti şüphesiz şirkete ait olacaktır..

[485] Aynı şartla kullandırma ifadesinden ne anlaşılması gerektiği maddenin gerekçesinde belirtilmiştir. Buna göre, aynı şartlarla kullandırma, kredi sözleşmesinin içerdiği vade, faiz oranı ve benzeri kullandırılma şartlarında herhangi bir değişiklik yapılmadan borcun kullandırılması demektir. Gerekçe metni için bkz. Çevrimiçi, http://www.gib.gov.tr, 10.06.2010. Benzer açıklamalara 1 Seri No.lu KVK'da yer verilerek ayrıca konu hakkında, *"...buna göre, kredibilitesi olan grup şirketinin, anılan kaynaklardan temin edip ihtiyacı olan diğer grup şirketlerine aynı şartlarla kısmen veya tamamen aktardığı krediler örtülü sermaye tutarının tespitinde borç olarak dikkate alınmayacaktır. Dolayısıyla, grup şirketinin finans kuruluşlarından temin etmiş olduğu krediyi, aynı faiz ve vade ile birden fazla şirkete paylaştırması durumunda örtülü sermayeden söz edilemeyecektir"* denilerek maddede yer alan ve örtülü sermaye kapsamına dahil edilmeyen söz konusu borçlanmaların düzenlenme amacı üzerinde durulmuştur. Konuya

kanun koyucu tarafından örtülü sermaye oluşumunu sağlayan borçlanmalar kapsamında değerlendirilmemiştir. Böylece kredibilitesi daha yüksek olan grup şirketleri, krediyi temin etmeleri sonrasında aynı şartlarla kısmen veya tamamen diğer bir grup şirketlerine aktarabileceklerdir. Burada tartışma konusu yapılabilecek diğer bir husus, ortakların veya ortakla ilişkili kişilerin temin ettiği krediyi aynı şartlarla değil de küçük bir farkla örneğin aylık %1'lik bir faiz artışı ile şirkete kullandırılması durumunda borcun tamamının örtülü sermaye kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceğidir. Bizce, kanunda yer alan *"aynı şartlarla"* ifadesi gereğince borcun aynı şartlarla kullandırılmaması durumunda borcun tamamının örtülü sermaye kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir. Ancak şirket bakımından söz konusu örtülü sermaye kısmı üzerinden hesaplanan faizin sadece borcun farklı şartla kullanımına sebep olan % 1'lik kısmı dağıtılmış kâr payı sayılmalı, geri kalan faiz ödemeleri şirket gider olarak değerlendirilmelidir.

3. 5411 sayılı Bankacılık Kanununa göre faaliyette bulunan bankalar tarafından yapılan borçlanmalar,

4. 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu kapsamında faaliyet gösteren finansal kiralama şirketleri, 90 sayılı Ödünç Para Verme İşleri Hakkında Kanun Hükmünde

---

ilişkin düzenlemeyi yerinde bulmaktayız. Zira müessesenin eski halinde hakim hissedarın veya diğer grup şirketlerinin finansal piyasalardan temin ettiği kredileri iştirak ettiği ve kredibilitesi düşük olan şirketlere kullandırması konusu yeterince açık değildi. Bu nedenle konu hakkında yargının farklı yönde kararlar verdiği görülmüştür. Bkz. Dan. V. D.D.K, 28.12.2007 tarih ve E. 2007/189 ve K. 2007/662 sayılı kararında, *"...davacı şirketin, şirket hisselerinin tamamına sahip yabancı grubun kendi adına aldığı krediyi kullanarak bu gruba borçlanması, borcun uzun süreli olarak işletmede kullanılması ve borçlanılan tutarın öz sermayeye oranı dikkate alındığında, yasada örtülü sermayenin varlığı için öngörülen şartların oluştuğu sonucuna varıldığı";* Dan. 4.D, 07.12.1998 tarih ve E. 1998/3479 ve K. 1998/4821 sayılı kararında, *"...öte yandan şirket amaçları doğrultusunda aynı grup bünyesinde yer alan şirketler arasında finans kaynaklarının işbirliği içinde kullanılması örtülü sermaye olarak kabul edilemez. Uyuşmazlık konusu olayda da vade farkı faturalarının büyük kısmının diğer gurup şirketlerinin kullandığı banka kredilerini davacı şirkete aktarmaları nedeniyle davacı şirketin yüklendiği faiz ödemelerine ilişkin olduğu anlaşılmaktadır. Davacı şirkete finans kaynağı sağlayan diğer gurup şirketlerinin elde ettikleri vade farkı gelirlerini kayıtlarına intikal ettirdikleri sabittir. Bu durumda yükümlü şirketin ilgili bulunduğu şirketler tarafından düzenlenen faturalar karşılığı yaptığı vade farkı veya faiz ödemelerini gider olarak kaydetmesinde mevzuata aykırılık olmadığı"* şeklinde farklı yönde yargı kararları oluşmuştur. Bkz. Çevrimiçi, Danıştay Bilgi Bankası, http://www.danistay.gov.tr, 19.06.2010.

Kararname kapsamında faaliyet gösteren finansman ve faktoring şirketleri ile ipotek finansman kuruluşlarının bu faaliyetleriyle ilgili olarak ortak veya ortakla ilişkili kişi sayılan bankalardan yaptıkları borçlanmalar,

örtülü sermaye sayılmayacaktır.

Burada öz sermaye-borç dengesinin borç kısmında yer alan tutarların hesaplanması da önem arz edecektir. Bu kapsamda borcun etkileneceği çeşitli unsurlar üzerinde durulması gerekir. Örneğin; döviz cinsinden temin edilen borçlanmalarda borç, alındığı tarihte geçerli olan döviz kuru esas alınarak değerlenir[486]. Borcun vadesinin yıllara yayılmış olması durumunda ise, izleyen yıla ilişkin borcun ödenmeyen kısmının bilanço günü itibariyle VUK hükümlerine göre değerlenmiş tutarı esas alınmalıdır[487]. Ayrıca örtülü sermayeye esas alınacak borç miktarları hesaplanırken dikkat edilmesi gereken diğer bir husus, şirketin aynı zamanda borç kullandığı ilişkili kişiden alacağı varsa bu alacak miktarının söz konusu borçtan mahsup edilmemesi gerekliliğidir[488].

Şirketlerin öz sermayeleri ile ilişkili kişilerden aldıkları borçlar kıyaslanırken, sadece ilişkili şirketlere finansman temin eden kredi şirketlerinden yapılan borçlanmalar hariç olmak üzere, ana faaliyet konusuna uygun olarak faaliyette bulunan ve ortak veya

---

[486] Döviz cinsinden yabancı paralar için değerlemede T.C. Merkez Bankası tarafından ilan edilen döviz alış kurunun esas alınması gerekmektedir. Konu 27463 Sayı ve 15.01.2010 Tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 394 Sıra No.lu VUK Genel Tebliği'nde, "*130 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile 217 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliğinde belirtildiği üzere değerleme günü itibariyle Bakanlığımızca kur ilan edilmediği durumlarda T.C. Merkez Bankasınca ilan edilen kurların esas alınması gerekmektedir. Bu şekilde yapılacak değerlemelerde efektif cinsinden yabancı paralar için efektif alış kurunun (bulunmaması halinde döviz alış kurunun), döviz cinsinden yabancı paralar içinse döviz alış kurunun uygulanacağı*" şeklinde ifade edilmiştir. Yine Dan. V.D.D.K, 28.12.2007 tarih ve E. 2007/187 ve K.2007/661 sayılı kararında, "*sadece faizden bahsetmiş olması sonucu değiştirmeyecektir. Zira, yabancı para ile yapılan borçlanmanın örtülü sermaye niteliğinde olduğu belirlenmişse, bu paranın borçlanıldığı tarihte Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre değerlenerek hesaplara intikali gerekeceğinden...*" denilerek konuya ilişkin benzer açıklamalar yapılmıştır, bkz. Çevrimiçi, Danıştay Bilgi Bankası, http://www.danistay.gov.tr, 20.06.2010.

[487] Levent Özer, **Vergilemede Global Eğilimler,** Scala Yayıncılık, İstanbul, 2009, s. 152.

[488] Levent Özer, **a.g.e.,** s. 151-152.

ortakla ilişkili kişi sayılan banka veya benzeri kredi kurumlarından yapılan borçlanmalar % 50 oranında dikkate alınmaktadır (KVK md. 12/ 2.f. gereğince). Ayrıca birden çok ilişkili kişiden alınan borçların toplamı ile öz sermayenin üç katı aşıldığında, aşan kısım ve bu kısma ait giderlerin borç verenler arasında oransal olarak dağıtılması söz konusu olur[489]. İşte örtülü sermaye olarak tespit edilen bu borç tutarı üzerinden hesaplanan faizlerin kuruma borç veren birden fazla ilişkili kişiye aktarılması sonrasında her birinin payına düşen faiz alacağı o kişi için kâr payı gelirini oluşturacaktır.

Örtülü sermayeyi teşkil eden borcun geri kalan kısmı üzerinden hesaplanan faiz, kur farkı ve benzeri giderlerin kurumlar vergisi matrahının tespitinde indirim konusu yapılabilmesi aslında düzenlemeyi işlevsiz hale getirmesi sebebiyle müesseseyi tartışmalı hale getirmiştir. Zira, söz konusu borçlanma sınırı aşılmadan ortaklardan temin edilen borçlanmalar üzerine yapılacak geri ödemeler ile örtülü kâr payı dağıtımı yapılabileceğine yönelik bir uygulama boşluğu oluştuğu ileri sürülmüştür[490]. Biz bu görüşe katılmamaktayız. Zira bu şekilde bir borçlanma sınırına maddede yer verilmiş olması, borcun gerçekte borç olarak mı yoksa sermaye koymak amacıyla mı şirkete verildiğine ilişkin tespiti yapabilmeye yöneliktir. Aksi halde şirkete sermaye koymak yerine aynı tutarı şirkete borç olarak vermek suretiyle faiz geliri elde etmeyi tercih eden ortağın bu irade serbestisinin önüne geçilmiş olur. Neticede, ilişkili kişilerden temin edilen borcun miktarı yüksek olsa bile öz sermayenin üç katını aşmadığı sürece borç tutarını doğrudan şirkete konulmuş bir sermaye gibi değerlendirme olanağı yoktur.

---

[489] Dağıtım sonucunda borç verene isabet eden örtülü sermaye tutarı, kişinin verdiği toplam borcun örtülü sermaye hesabında dikkate alınacak toplam borca olan oranının örtülü sermaye tutarı ile çarpılması sonucu bulunur. Bkz. Yılmaz Özbalcı, **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları,** s. 340; Dursun Erkan Ateşli, **Örtülü Sermayenin Örtüsü Açılıyor,** s. 49. Borç verene isabet eden örtülü sermaye tutarı aşağıdaki formüle göre hesaplanır:

$$\frac{\text{Kişinin Verdiği Toplam Borç}}{\text{Örtülü Sermaye Hesabında Dikkate Alınacak Toplam Borç}} \times \text{Örtülü Sermaye Tutarı}$$

[490] Yılmaz Özbalcı, **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları,** s. 337.

2. Örtülü Sermaye Konulması Aracılığıyla Yapılan Kâr Payı Dağıtımına İlişkin Vergilendirme ve Düzeltme İşlemleri

Örtülü sermaye üzerinden faiz ve benzeri ödemeler yapılmış veya hesaplanmışsa bu tutarlar, Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunlarının uygulanması bakımından gerek borç alan gerekse borç veren nezdinde örtülü sermaye şartlarının gerçekleştiği hesap döneminin son günü itibarıyla dağıtılmış kâr payı veya dar mükellefler için ana merkeze aktarılan tutar sayılacaktır (KVK md. 12/ 2.f.)[491]. Gizli şekilde elde edilen kâr payları vergi tevkifatına tabi tutulmaktadır. Bu bağlamda daha önce de belirtildiği üzere kâr payı dağıtımlarında % 15'lik tevkifat oranı uygulanacaktır (KVK md. 30/3.f. ve GVK md. 94/6.b-ii gereğince)[492].

Örtülü yoldan dağıtılan kâr payının tespiti neticesinde yapılması gereken diğer işlem hem borç alan hem de borç veren tarafın genel sonuç hesaplarında gerçek iradelerini yansıtacak şekilde düzeltmeler yapılmasıdır. Bu çerçevede, borç alan tam mükellef kurum nezdinde gerekli düzeltme işlemleri yapılıp kurum adına vergi kesinleşerek ödendikten sonra, borcu veren kurum nezdinde faiz geliri olarak elde edilen tutarlardan örtülü sermayeye isabet eden kısım, kâr payı geliri olarak dikkate alınarak gerekli düzeltme işlemleri yapılır. Bu bağlamda borç alan şirket nezdinde düzeltme işlemlerinin

---

[491] Görüldüğü üzere, örtülü sermaye üzerinden faiz ve benzeri ödemelerle ortağa aktarılan kazanç, ortak bakımından kâr payı geliridir. Ancak ortağın örtülü şekilde elde ettiği bu kâr payı tutarının hesap döneminin son günü itibariyle vergilendirilmesini doğru bulmuyoruz. Zira örtülü şekilde elde edilen kâr payı üzerinden yapılacak vergi tevkifatı olağan kâr payı dağıtımı sırasında gerçekleştirilen vergi tevkifatından daha geç gerçekleştirilmektedir. Kâr payı ekonomik anlamda elde edilmiş olsa da bu kazanç kısmı üzerindeki vergi tevkifatının daha sonraki bir tarihte gerçekleştirilmesi, vergi tevkifatına bağlı olarak hesaplanması gereken gecikme faizinin başlangıç tarihini de ayrıca geciktirmektedir.

[492] Halbu ki örtülü sermaye sınırı aşılmaz ise borç veren ilişkili dar mükellef kuruma ödenen faiz, alacak faizi olarak kabul edilerek kâr payına göre daha düşük bir şekilde % 10 oranında tevkifata (27130 sayı ve 03.02.2009 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 2009/14593 sayılı BKK'nın 1. maddesinde her nev'i alacak faizi üzerinde vergi tevkifatına ilişkin genel oran % 10 olarak belirlenmiştir) tabi tutulacaktır. İşte söz konusu vergisel avantaj dar mükellef ortakların şirkete örtülü şekilde sermaye koymak istemelerine yol açmaktadır. Ayrıca yurtdışında kurulu bankalar ve kredi kuruluşları Türkiye'de sermayesine iştirak ettikleri bir kuruma kredi vermişlerse, örtülü sermaye oluştursun oluşturmasın bu kredi karşılığında yabancı kredi kurumuna ödenen faizler % 0 oranında vergi tevkifatına tabi tutulmaktadır.

tamamlanması ve tarh edilen verginin kesinleşip ödenmesi şartıyla borcu veren karşı tarafta da süreye bağlı kalmaksızın düzeltme işlemleri yapılmalıdır[493].

Bununla birlikte örtülü sermaye olarak nitelendirilen borç kısmını kullanan şirketler vergi idaresi tarafından herhangi bir tespit yapılmadan da belirli düzeltme işlemleri yapmayı tercih edebilirler. Bu bağlamda, henüz hesap dönemi kapanmamış ise şirket örtülü sermayeye tekabül eden borç kısmı üzerinden ortağına ödediği faiz ve benzeri ödemeleri hesaplarına ekleyerek kayıtlarını düzeltebilir. Şayet hesap dönemi kapanmış ancak beyanname verme zamanı gelmemişse, şirket ilgili faiz ve benzeri ödemeleri kurumlar vergisi beyannamesine ekleyerek vergi ziyaının önüne geçebilir. Hesap dönemi kapandıktan sonra beyannamesini verip kurumlar vergisini ödeyen şirketler ise, VUK md. 371'e uyun bir şekilde pişmanlık ve ıslah başvurusunda bulunup kayba uğrattıkları vergiyi pişmanlık zammıyla birlikte ödeyerek vergi ziyaı cezası ödemekten kurtulma yoluna gidebilirler.

Bir kurumun faizi gider olarak gösterdiği ödemeleri örtülü sermayenin tespiti sonrasında tekrar kurumlar vergisi matrahına dahil etmesi zorunluluğu ile birlikte ek bir kurumlar vergisi yükü doğacaktır. Bu çerçevede, aynı gelir unsuru üzerinde iki kez vergilendirme yapılmaması amacına yönelik olarak, örtülü sermaye üzerinden ödenen faizler vasıtasıyla gizli şekilde kâr payı elde eden tam mükellef kurumlar bakımından KVK md. 5/1. f., a) bendi hükmünde yer alan iştirak kazancı istisnasının düzeltme ve vergilendirme işlemleri kapsamında dikkate alınması gerektiğini belirtmeliyiz.

Borç para verenin dar mükellef kurum, gerçek kişi veya vergiden muaf herhangi bir kişi olması durumunda ise, örtülü sermaye üzerinden ödenen faizler borç veren nezdinde

---

[493] Konu 1 Seri No.lu KVK Genel Tebliğinde, "*...örtülü sermaye olarak borçlanılan kurum nezdinde yapılacak düzeltmede dikkate alınacak tutar, kesinleşen ve ödenen tutar olacaktır. Örtülü sermaye kapsamında kredi kullanan kurumun, zamanaşımı süresi içinde düzeltme talebinde bulunmuş olması halinde, düzeltme sonucu tarh edilen verginin kesinleşip ödenmesi şartıyla karşı tarafta da süreye bakılmaksızın gerekli düzeltme işlemi yapılacaktır*" şeklinde ifade edilmiştir.

örtülü sermaye şartlarının gerçekleştiği hesap döneminin son günü itibarıyla dağıtılmış kâr payı olarak kabul edilip bu kâr payı kazancı net tutar olarak dikkate alınarak önce brüte tamamlanır ve üzerinden % 15 oranında vergi kesintisine tabi tutulur (KVK'nın 30. maddesinin 3. fıkrası). 1 Seri No.lu KVK Genel Tebliği'nde, örtülü sermayeye konu borç tutarı üzerinden hesaplanan, tahakkuk eden ve kâr payı sayılan ancak henüz ödenmemiş olan faiz tutarları için dağıtılmış bir kâr payı değerlendirmesi yapılmayacağı ve bunlar üzerinde vergi tevkifatı uygulanmasının söz konusu olmayacağı özel olarak ifade edilmiştir[494]. Tebliğde yer alan bu düzenlemeler, menkul sermaye iradının elde edilmesi kriterlerine uygundur. Daha önce de açıkladığımız üzere, menkul sermaye iratlarında nakden veya hesaben kendisine herhangi bir ödeme yapılmamış olan kişi gelir elde etmiş kabul edilemez. Bu bağlamda, örtülü sermaye olarak kabul edilen borç kısmı üzerinden hesaplanan ve kâr payı ile ilişkilendirilen faizler ortağın muhasebe kayıtlarında alacak olarak kaydedilse, diğer bir ifadeyle tahakkuk ettirilse de bu durum vergi tevkifatı için yeterli sayılmaz. Bu nedenle, örtülü sermaye kapsamındaki borç tutarları için hesaplanmış faizler ancak fiilen borç veren ortağa ödenmiş ise dağıtılmış kâr payı olarak değerlendirilebilecek ve kâr payı tevkifatına tabi tutulabilecektir.

Örtülü sermaye müessesesi kapsamında ortağından borç temin eden bir şirketin geçmiş hesap dönemleri ile içerisinde bulunduğu hesap dönemini zararla kapatması ve dağıtacak herhangi bir kazancı olmamasına rağmen aynı şirketin KVK'nın 12. maddesi çerçevesinde örtülü yoldan ortağına kâr payı dağıtabileceğini kabul etmek, üzerinde durulması gereken ayrı bir konudur. Bizce, şirketin geçmiş dönemleri kârlılık içerisinde kapatmaması, örtülü sermaye değerlendirilmesinin yapılmasına ve örtülü sermaye

---

[494] 1 Seri Nolu KVK Genel Tebliği'nde kâr payına dayanak teşkil eden faiz ödemelerinin ancak ödeme ile elde edilebileceği, tahakkukun vergi tevkifatı için yeterli olmadığı üzerinde durularak konuya ilişkin olarak "*mükellefler, örtülü sermaye uygulaması nedeniyle kullandıkları borçların örtülü sermayeye isabet eden tutarına ilişkin faizleri giderleştirmemeleri ve tahakkuk eden bu faiz tutarlarını ödememeleri halinde, tahakkuk eden ancak ödenmemiş olan bu tutarların henüz dağıtılmış bir kâr payı olarak değerlendirilmesi mümkün olamayacağından, kâr payı stopajına tabi tutulması da söz konusu olmayacaktır. Anılan faiz tutarlarının ödenmesi halinde ise kâr payının dağıtıldığı kabul edilecektir*" şeklinde açıklamalar yapılmıştır.

üzerinden yapılan faiz ödemelerinin kâr payı sayılmasına engel olmaz[495]. Zira hesap dönemini zararla kapatan ve geçmiş yıllardan kalan kâr payı dağıtımına uygun kaynağı olmayan bir şirket ortağından temin ettiği borçlara ilişkin faiz ödemelerini dönem içerisinde elde ettiği belirli bir kazanç tutarından karşılayabilme imkanına sahiptir.

D. Kurumlar Vergisi Kanunu'nda Yer Alan Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazancı Düzenlemesi ve Kâr Payı Dağıtımı İle İlişkisi

1. Genel Açıklama

Bilindiği üzere, bir menkul sermaye iradı türü olarak kâr payının elde edilmesi, genel kurulca veya genel kurulun verdiği yetkiye dayanılarak yönetim kurulunca karar alınması ve alınan karar uyarınca fiilen dağıtıma başlanması gerekliliğine bağlanmıştır. Her ne kadar şirketin yetkili kurulunun kararı ile ödenen kâr payından söz etsek bile kanun koyucu KVK'ya koyduğu özel bir düzenlemeyle dağıtım ve iktisap etme (hukuki ve ekonomik tasarruf imkanını kazanma) esaslarını aşan şekilde de kâr payının elde edilebileceği istisnai bir hal öngörmüştür. Bu bağlamda, tam mükellef gerçek kişi ve kurumların doğrudan veya dolaylı olarak ayrı ayrı ya da birlikte sermayesinin, kâr payının veya oy kullanma hakkının en az % 50'sine sahip olmak suretiyle kontrol ettikleri yurt dışı iştiraklerinin kurum kazançları, dağıtılsın veya dağıtılmasın aşağıda yer vereceğimiz belirli şartların da birlikte gerçekleşmesi halinde, Türkiye'de kurumlar vergisine tâbi tutulmaktadır (KVK md. 7/1.f.).

---

[495] Benzer görüş için bkz.Emre Kartaloğlu, **Örtülü Sermayede Özellik Arz Eden Dönem Sonu İşlemleri,** s. 125; Mesut Koyuncu, **a.g.e.,** s. 21. Aksi görüş için bkz. Yılmaz Özbalcı, **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları,** s. 349.

Müessesenin çalışma konumuz bakımından irdelenmesi gerekliliği buradan kaynaklanmaktadır. Zira kontrol edilen yabancı kurum (KEYK) kazancına ilişkin kurallar, dağıtıma konu edilmemiş yabancı kurum kârının kuruma iştirak eden tam yükümlü ortağın hissesine isabet eden kısmının matraha dahil edilerek vergilendirilebilmesini sağlamaktadır. Dikkat edilmesi gereken husus ise, olağan uygulama dışına çıkılarak vergilendirmenin kârın ortaklara fiili olarak aktarımının gerçekleştirilmemiş olmasına rağmen yapılabilmesidir.

Ülkelerin yurt dışından elde ettikleri gelirlerin vergilendirilmesine ilişkin özel bir düzenleme olan KEYK kazancına ilişkin rejim; yurtdışındaki şirketlerin kârlarını fiilen dağıtmaları beklenmeden bu şirketlerin ortaklarının, mukim oldukları ülkede, kârın dağıtıldığı varsayımına göre vergilendirilmeleri olarak tanımlanabilir[496]. Dolayısıyla, sadece dağıtılan şirket kazançlarının vergilendirmeye tabi tutulabileceği genel kuralına istisna olarak özellikle çok uluslu şirketler tarafından vergiden kaçınmak amacıyla kurulan diğer şirketler ile yine onlar tarafından kontrol edilen yabancı kurumların kazançlarının dağıtılmasa da ortakları bakımından vergilendirilecek kâr payı gelirini oluşturabildiği görülmektedir[497].

Yukarıda da değindiğimiz genel kurala göre, aslında yabancı ülkelerde kurulu olan işletmelerin kârlarını Türkiye'deki ortaklarına dağıtmadan henüz elde edilmiş bir kâr payının varlığından bahsedilemeyecektir. Bu esas ve yurt dışından elde edilen iştirak kazançlarının ancak KVK md. 5/1-b'de yer alan şartların gerçekleşmesi ile vergiden istisna tutulabileceği göz önüne alındığında, kurumların yatırımlarını zararlı vergi rekabetine yol açan ve kâr payı dağıtma zorunluluğunun olmadığı ve düşük vergi oranlarının uygulandığı, vergi planlaması ve ertelemesi şeklinde avantajlar sağlayan ülkelere yönlendirmeyi tercih etmesi olasıdır. Böylece sermayesine iştirak edilen yabancı kurumun kâr payı dağıtım

[496] Mehlika Sultan Ak, **Kontrol Edilen Yabancı Kurum Rejimi**, Vergi Dünyası, S. 346, Haziran, 2010, s. 47; Doğan Şenyüz, **Kontrol Edilen Yabancı İştiraklerin Kazancının Türk Kurumlar Vergisi Karşısındaki Konumu**, Yaklaşım Dergisi, S. 167, Kasım, 2006, s. 25.
[497] Marjaana Helminen, **a.g.e.**, s. 5.

kararına kadar vergilendirme ertelenebilecektir. Dolayısıyla, bu yöntemle şirketlerin mukimi oldukları bu nitelikteki ülkeler dışındaki diğer ülkeler aleyhine fon ve yatırımları çekmek için vergi erteleme veya kazancı dağıtmama olanağına sahip olduğu söylenebilir.

Vergiyi ötelemeye veya ödemekten kaçınmaya yönelik bu uygulamalara engel olmak için devletler kendi ülkelerinde kurulu şirketlerin yurtdışında faaliyette bulunan bağlı işletmelerinin yine yurt dışında elde ettikleri kârlarını kendi ülkelerine getirmeye zorlayabilme[498] çabası içerisine girmişlerdir. Çoğu ülke, yabancı kaynaklı kazançlar üzerinden elde edilecek vergilerin tahsilinde meydana gelecek gecikmenin önüne geçmek için KEYK kazancı müessesesi kurallarını yürürlüğe koymuştur[499]. Bu bağlamda, uluslararası vergi uygulamalarındaki gelişmelere paralel olarak, gerçek anlamda ticari mahiyette olmayan yatırımlarını yurt dışında düşük vergi oranlı ülkelere yönlendiren mükellefler ile Türkiye'de yatırım yapan mükellefler arasındaki vergi eşitsizliğinin giderilmesi amacıyla KEYK kazancı uygulamasının mevzuatımızda yerini alması uygun görülmüştür[500]. Yürürlükte olan KEYK kazancı rejimi ile diğer ülkelerde daha az vergi ödemek ya da vergi ertelemesinden faydalanmak şeklinde gerçekleşen zararlı vergi rekabetinin meydana getirdiği vergi kayıplarının önlenmesi amacıyla dağıtılmamış kâr payı, sermayesine iştirak edilen kurumu kontrol eden ortaklar lehine dağıtılmış gibi varsayılarak[501] vergilendirmeye tabi tutulur ve bu şekilde vergi idaresinin etkinliğini ile sınır ötesi saydamlığın artırılması amaçlanır[502].

---

[498] Mehlika Sultan Ak, **a.g.m.**, s. 45; Yılmaz Özbalcı, **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları,** s. 242; N. Semih Öz, **OECD'nin Vergi Cennetleri ile İlgili Çalışmalarında Son Gelişmeler,** Vergi Sorunları, S. 231, Aralık, 2007, s. 33; Hakan Erkuş, Leyla Ateş, **Kontrol Edilen Yabancı Kurumlar ve 5520 sayılı Kanunla Yapılan Düzenlemelerin İrdelenmesi,** Vergi Dünyası, S. 310, Haziran, 2007, s. 125.

[499] OECD, **Harmful Tax Competition: An Emerging Global İssue**, Paris, 1998, s. 41.

[500] KVK madde gerekçeleri için bkz. Çevrimiçi, http://www.gib.gov.tr, 19.07.2010. Ayrıca kontrol edilen yabancı kurum kazançlarının vergilendirilmesine ilişkin söz konusu amaç hakkında bkz. Mehmet Akif Özmen, **Kurumlar Vergisi Kanunu Rehberi ve Revizyon**, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2007, s. 234; Selçuk Tekin, **Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazancı ve Vergilemesi,** Vergi Sorunları, S. 247, Nisan, 2009, s.124.

[501] Müessesenin amacı ve kâr payının ekonomik bakımdan elde edildiğinin kabulüne ilişkin husus Mehlika Sultan Ak, **a.g.m.**, s. 47'de, "*KEYK rejimi, vergi ödemeyi ertelemek ya da hiç vergi ödememek*

2. Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazancı Müessesesinin Unsurları

a. Kontrol Edilen Yabancı Kurum Unsuru

Kontrol edilen yabancı kurumlar, kuruluş amacına bağlı olarak sahip oldukları unsurlar nedeniyle şirket kontrolünü elinde tutan ortaklarına, mukimi bulundukları ülke vergi sistemi vasıtasıyla, bu kurumdan elde edilen gelirler üzerinden ödenmesi gereken verginin ertelenmesine veya vergiden kaçınmaya olanak sağlayan, yabancı ülkelerde kurulu kurum veya kuruluşlardır[503]. Kontrol edilen yabancı kurum kazancı niteliğindeki bir kazançtan bahsedebilmek için öncelikle çeşitli şekillerde kontrol edilmekte olan yurt dışında kurulu bir kurumun varlığı gerekmektedir. Kontrol edilen yabancı kurumdan ne anlaşılması gerektiği ise KVK'nın 7. maddesinin 1. fıkrasında tanımlanmıştır. Söz konusu düzenleme ile tam mükellef gerçek kişi[504] ve kurumların doğrudan veya dolaylı olarak[505] ayrı ayrı ya da birlikte sermayesinin, kâr payının veya oy kullanma hakkının en az % 50'sine sahip oldukları yabancı ülkede mukim kurumların kontrol edilen yabancı kurum

---

amacıyla geliri yurt dışındaki işletmelere aktarılmasını önlemeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle ülkede mukim ortağa atfedilen KEYK kârının vergilendirilmesinde kâr dağıtımı beklenmez. Zira KEYK rejimi kârın dağıtıldığı varsayımı yaklaşımına (fictive dividend approach) dayanır. Bu uygulamada yurtdışındaki kurum gözardı edilmez ancak söz konusu kurum tamamen ayrı bir vergilenebilir birimdir ve dağıtımı varsaymak için onun varlığı yeterlidir" şeklinde ifade edilmiştir.

[502] Onur Güner, **Bir Güvenlik Müessesesi Olarak "Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazancı,** Vergi Dünyası, S. 305, Ocak, 2007, s. 183.

[503] Meltem Sağlam, **Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazançlarının Vergilendirilmesi**, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2011, s. 25.

[504] KVK tasarısına ilişkin gerekçe metninde yabancı kurumun kontrolünün sağlanması bakımından gerçek kişilerin söz konusu kuruma yatırım yapanlar arasında ele alınmadığı görülmekteydi. Konu 5520 sayılı KVK'nın genel gerekçe metninde, "*...Madde kapsamındaki yurt dışı iştirakler, tam mükellef kurumların doğrudan veya dolaylı olarak ayrı ayrı ya da birlikte sermayesinin, kâr payının veya oy kullanma hakkının en az % 50'sine sahip olmak suretiyle kontrol ettikleri iştiraklerden oluşmaktadır*" şeklinde ifade edilmiştir. Gerekçe metni için bkz. Çevrimiçi, http://www.gib.gov.tr, 22.04.2010. Ancak madde metnine daha sonra *"gerçek kişiler"* ifadesi de eklenerek tam yükümlü tüzel kişiler ile birlikte gerçek kişilerin birlikte ya da ayrı ayrı en az % 50 oranında sermaye, kâr payı ya da oy kullanma hakkına sahip olmaları halinde ilgili yükümlümlülerin yatırım yaptıkları kurumların kontrol edilen kurum olarak nitelendirilmesi uygun görülmüştür.

[505] Yabancı kurumda hisse, kâr payı hakkı veya oy çoğunluğunun elde tutulması ile şirketteki yönetim hakimiyeti doğrudan sağlanabileceği gibi bu hakimiyet aynı şirketin dolaylı olarak sermaye çoğunluğunu elinde bulunduran başka bir iştirak vasıtasıyla da gerçekleştirilebilir. Buradan hareketle madde metnine kontrolün "dolaylı olarak" da sağlanabileceği ifadesi yerleştirilmiştir.

niteliğinde olduğu hüküm altına alınmıştır[506]. Maddede yer alan üç ölçüden hangisi itibariyle olursa olsun sınırın aşılması halinde iştirak edilen kurum, kontrol edilen kurum olarak kabul edilmektedir[507].

Kontrol oranı ile ilgili olarak hesap dönemi içinde herhangi bir tarihte sahip olunan en yüksek oranın dikkate alınması gerekmektedir (KVK md.7/3.f.)[508]. Ayrıca, yurt dışı iştirake ilişkin iştirak payının (sermaye, kâr payı veya oy kullanma hakkının) tamamının yurt dışı iştirakin hesap döneminin kapanmasından önce herhangi bir tarihte muvazaa olmaksızın elden çıkartılmış olması durumunda ilgili yurt dışı iştiraki hakkında kontrol edilen yabancı kurum kazancı müessesesinin uygulanmayacağını da (KVK Genel Tebliği'nin 7.1. numaralı "Kontrol Edilen Yabancı Kurum" başlığı altında yapılan

---

[506] Sermayeye, kâr payı hakkına veya oy kullanma hakkına belirli oranlarda sahip olunmasından ziyade şirketin işleyişini ve yönetimini kendi isteği doğrultusunda kontrol edebilmek krtiterinin esas alınması gerektiği hakkındaki görüş için bkz. James R. Hobbes, **Foreign Controlled Domestic Corporations,** 2003, s. 68 (Çevrimiçi, http://www.irs.gov/pub/irs-soi/03fcdcart.pdf, 21.07.2010); Çevrimiçi, http://www.hmrc.gov.uk/manuals/intmanual/INTM202020.htm, 23.07.2010. Bizce, tam yükümlü statüsüne sahip bir kişinin tek başına veya yine aynı statüdeki daha çok kişinin birlikte kâr payının dağıtımı, şirket hisselerinin satışından elde edilen kazanç veya tasfiye sonucu şirket malvarlığı üzerindeki çoğunluk haklarına sahip olunması gibi konulara ilişkin alınacak kararları kendi iradelerine uygun şekilde oluşturabilmeleri, bu kişilerin yabancı kurum üzerinde kontrol sahibi olduklarını göstermektedir. Dolayısıyla, kontrol kriterinin doğru bir biçimde ortaya konulması için her olayın kendi içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Bkz. Meltem Sağlam, **a.g.e.,** s. 268, 269'da, "*...büyük ortaklar dışında kalan küçük ortakların, aralarında bir işbirliği bulunmadığı durumlarda, yabancı kurum üzerinde önemli etkide bulunduğu kabul edilemez. Bu durumda, küçük ortakların vergiden kaçınma amacının olduğunun kesin olarak söylenmesi de mümkün olmayacaktır. Çünkü yabancı kurumun kâr dağıtımı gibi kararları üzerinde etki yaratmaları mümkün değildir* " denilerek benzer yönde açıklamalar yapılmıştır.

[507] Erhan Gümüş, **Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazançlarının Vergilendirilmesi,** Vergi Dünyası, S. 304, Aralık, 2006, s. 207; Mehlika Sultan Ak, **a.g.m.**, s. 48. Kontol oranı yabancı ülke mevzuatlarında farklı şekilde yer almaktadır. Örneğin İngiltere'de kontrol edilen bir kurumdan bahsedilebilmesi için İngiltere mukimi ortakların %50'den fazla kurum hissesini elinde bulundurması gerekir. Ayrıca, İngiltere mukimi şirketin kendisi veya ilişkili olduğu kişiler vasıtasıyla İngiltere dışında kurulu bir şirketi kontrol etmesi de mümkündür. Bu şekilde şirketin aralarında ilişki olan iki ortak tarafından kontrolü söz konusu ise ve bunlardan biri İngiltere mukimi olarak %40 diğeri de başka bir ülke mukimi olarak %40 ile %55 arasındaki bir oranda sermaye sahibi ise yabancı şirket İngiltere mukimi ortak için yine kontrol edilen yabancı kurum sayılımaktadır. Bkz. Paul Bater, **a.g.e.,** s. 801.

[508] Kontrol oranına hesap döneminin herhangi bir tarihinde sahip olunması hükmü sadece yabancı ülkede kurulu kurumun kontrolüne ilişkin olup, vergileme açısından yurt dışı iştirakin hesap döneminin kapandığı tarihteki iştirak payları esas alıncaktır. Bkz. **Beyanname Düzenleme Klavuzu**, s. 705; Doğan Şenyüz, **Kontrol Edilen Yabancı İştiraklerin Kazancının Türk Kurumlar Vergisi Karşısındaki Konumu,** s. 26, Meltem Sağlam, **a.g.e.,** s. 225.

açıklamalar uyarınca) belirtmeliyiz. Bu iki hususu bir arada değerlendirdiğimizde, yıl içinde hisselerin bir kısmı elden çıkarılmış olmasına rağmen kapanış günü itibariyle kontrol unsurununun halen devam ettiği durumlar için kontrol oranı olarak hesap döneminin son günü itibariyle sahip olunan hisse oranının değil, hesap dönemi içinde sahip olunan en yüksek hisse oranının esas alınacağı sonucuna ulaşmaktayız[509]. Böyle bir durumda kontrol edilen yabancı kurumdaki kontrol oranı ayrı, tam yükümlü kurumun matrahına dahil etmesi gereken kâr kısmını belirleyen hisse oranı ayrı değerlendirilmelidir. Konuyu bir örnekle açıklayacak olursak, yabancı ülkede mukim kurumun % 70 oranından sermayesine sahip olan bir tam yükümlü kurumun hesap dönemi içerisinde % 15 oranında hissesini satmış olduğunu varsayalım. Bu halde yabancı kurumun kontrolünde % 70'lik oran dikkate alınacaktır. Diğer taraftan yurt dışında kontrol edilen kurumun hesap dönemi sonunda oluşan kârından tam yükümlü kurumun hissesine düşen payın hesaplanmasında, yabancı kurumun hesap döneminin kapandığı ay içerisinde tam yükümlü kurumun elinde bulundurduğu % 55 oranındaki şirket payı esas alınacaktır.

Yukarıda da belirttiğimiz "tam yükümlü statüsüne sahip bir kişinin tek başına veya yine aynı statüdeki daha çok kişinin birlikte kâr payının dağıtımı, şirket hisselerinin satışından elde edilen kazanç veya tasfiye sonucu şirket malvarlığı üzerindeki çoğunluk haklarına sahip olunması gibi konulara ilişkin alınacak kararları kendi iradelerine uygun şekilde oluşturabilmeleri" kriteri yerine % 50 gibi sayısal ve sabit bir oranın esas alınmasının yerinde olmadığını burada bir kere daha tespit etmek olasıdır. Zira hesap dönemi içerisinde sadece bir an için % 50 veya üzeri bir paya sahip olan ortak, kâr payı dağıtımının yapılacağı hesap dönemi sonunda sadece % 1 paya sahip olsa bile (yani kârın dağıtımının ertelenmesine ilişkin olarak gerçekten herhangi bir etkide bulunamayacak durumda olsa bile) hakkında KEYK kazancı rejiminin uygulanması durumuyla karşı

[509] Haşmet Yıldırım, **5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nda Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazancı Müessesesi ve Bir Uygulamalı Örnek,** Vergi Dünyası, S. 342, Şubat, 2010, s. 175; Tuncel Atabey, **Gelir Vergisi Rehberi**, Vergi Sorunları Dergisi Özel Eki, S. 258, Mart, 2010, s. 239.

karşıya kalacaktır. Oysa böyle bir ihtimalin KEYK kazancı rejimi ile ulaşılmak istenen amaç kapsamında yer almadığı açıktır.

Kontrolü sermaye, oy hakkı gibi maddi unsurlar çerçevesinde sağlayan ancak aralarında ortak bir menfaat birliği, sermaye veya idari bir bağ olmayan vergi yükümlülerinin sadece aynı yurt dışı iştirake yatırım yapmış olmaları, bu kişilerin vergiden kaçınmak amacıyla ve irade birliği ile hareket ederek aynı yabancı kurumu kontrol çabası içerisinde olduklarını göstermeyebilir. Bu bağlamda tam yükümlü kurumların, vergiden kaçınmak amacıyla zararlı vergi rekabeti uygulayan ülkelerde faaliyette bulunan yabancı kurumlara iştirak ettiklerini ileri sürebilmek için söz konusu ortaklar arasında bir eylem birliğinin yanı sıra fikir birliğinin de var olduğunun idare tarafından ortaya konulması gerekir[510]. Bu nedenle kanun hükmünü şu anki haliyle yerinde bulmuyoruz. Bizce, yabancı kurumu kontrol edebilen tam mükellef kişilerin kârın dağıtılmaması yönündeki ortak iradeleri tespit edilmeden yabancı ülke mukimi kurumun kontrol edilen kurum olarak nitelendirilmesi yerinde olmayacaktır. Örneğin, grup şirketi olmayan veya aralarında herhangi bir ilişki bulunmayan gerçek ve tüzel kişilerin iştirak etmiş oldukları aynı yabancı kurumda kâr payının dağıtılmasına ilişkin alınan kararda görüş birliği içerisinde olmamaları söz konusu olabilir. Dolayısıyla, yabancı kurumun kazancının dağıtılmaması hususunda alınan karara tam yükümlü ortakların bir kısmı muhalifse, sadece dağıtılmayan kâr payının varlığı sebebiyle kurumun kontrol edilebilen bir yabancı kurum olduğunu iddia etmek doğru olmaz.

Son olarak belirtmek gerekir ki, grup şirketleri ve ilişkili gerçek kişiler arasında ortaklık payı, oy hakkı gibi şirket kontrolüne ilişkin unsurlar paylaştırılarak dolaylı yoldan kontrolün sağlanabilmesi de mümkündür. İşte bu duruma engel olmak amacıyla maddeye

---

[510] Benzer görüş için bkz. Cem Tekin, **Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazançlarının Vergilendirilmesinde Ortaya Çıkması Muhtemel Sorunlar**, Vergi Sorunları, S. 217, Ekim, 2006, s. 56, 57.

"doğrudan veya dolaylı" ve "ayrı ayrı ya da birlikte" ifadelerinin konulduğu görülmektedir[511]. Madde düzenlemesine paralel şekilde 1 Seri No.lu KVK Genel Tebliği içerisinde, iştirak paylarının grup şirketleri veya gerçek kişiler arasında paylaştırılıp belirtilen iştirak oranının altında kalınarak yapılan düzenlemenin dışına çıkılamayacağı ve dolaylı iştirak ilişkisinin birkaç kademeli olması halinde en sondaki dolaylı iştirake kadar ortaklık ilişkilerinin dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

b. Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazancının Dağıtılmış Kâr Payı Sayılması İçin Aranan Unsurlar

Yurt dışında kurulu kurumun idari karar çoğunluğuna sahip Türkiye'de mukim yükümlülerin varlığı, kurumlar vergisine tabi tutulabilecek yabancı kurum kazancı uygulaması için yeterli değildir. Kanun koyucu, yabancı kurum kazancının dağıtılmış kâr payı gibi vergilendirilebilmesi için yabancı kurum vasıtasıyla elde edilen gelirin niteliğine, bu gelirin yabancı kurumun mukim olduğu ülke bakımından taşıdığı vergi yüküne ve vergilendirmenin yapılacağı yıla ilişkin yabancı kurumun elde etmesi gereken asgari hasılat tutarına yönelik belirli kriterler belirlemiştir. Söz konusu kriterler KVK'nın 7. maddesinin 1. fıkrasında üç bend halinde aşağıdaki gibi düzenlenmiştir;

a) Kontrol edilen yabancı kurumun ilgili yıldaki toplam gayri safi hasılatının %25'inin veya fazlasının faaliyeti ile orantılı sermaye, organizasyon ve eleman istihdamı suretiyle[512] yürütülen ticari, zirai veya serbest meslek faaliyetlerinden elde edilen gelirler dışındaki gelirlerden oluşması gerekmektedir[513].

---

[511] Erhan Gümüş, **Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazançlarının Vergilendirilmesi,** s. 207.

[512] Sermaye, organizasyon ve eleman istihdamının, faaliyet yönü ile orantılı olması ifadesi Yılmaz Özbalcı, **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları,** s. 243'de, "*...sermaye, organizasyon ve eleman istihdamının, faaliyet yönü ile orantılı olması ifadesi, kazançla kaynağı arasındaki bağlantının gerçek yönünün ayrıca araştırılacağını da göstermektedir. Bunun belli bir esasa bağlanmamış olması olması değerleme ve uygulama güçlüklerine yola açabilecektir*"; Meltem Sağlam, **a.g.e.,** s. 234, 235'de, "*...yasada yer alan "faaliyet ile orantılı sermaye, organizasyon ve eleman istihdamı" ifadesine ilişkin*

b) Yurt dışındaki iştirakin ticarî bilanço kârı üzerinden % 10'dan az oranda gelir ve kurumlar vergisi benzeri toplam vergi yükü[514] taşıması gerekmektedir[515].

---

detaylı bir açıklama ve maddede yer alan "oran"ı belirleyici faktörlere ilişkin bir düzenleme yer almamaktadır. Bu durum, aktif kaynaklı gelirlerin belirlenmesi, yurt dışı iştirakin faaliyetinin, sahip olduğu sermaye, organizasyon ve eleman sayısı ile orantılı olup olmadığının tespiti ve dolayısıyla yabancı kurumun KEYK düzenlemesi kapsamında tanımlanması konusunda sorunlar oluşmasına neden olacaktır" şeklinde eleştirilmiştir. Yazarların görüşlerine katılmaktayız. Zira yabancı kurumun elde ettiği gelirlerin ticari ve zirai faaliyetler ile serbest meslek faaliyetlerine ilişkin kısmının kurumun sermaye, organizasyon ve eleman sayısı ile orantılı olduğunun tespiti her zaman mümkün olmayabilir. Aynı şekilde idarenin yapacağı pasif gelir tespitlerinin de somut delillere dayanması gerekliliği vardır. Ancak uluslararası bilgi değişimi anlaşmalarının henüz gerçek anlamda yürürlük ve işlerlik kazanmadığı düşünüldüğünde, vergi idaresinin yabancı ülke mukimi şirket nezdinde böyle tespitler yapmasını beklemek pek gerçekçi olmayacaktır. Bkz. Onur Güner, **a.g.m.**, s. 183.

[513] Yabancı kurumun mukim olduğu ülkede vergilendirilen gelirinin pasif nitelikte bir gelir olup olmadığına yönelik tespitte yabancı kurumun gerçekleştirdiği işlemlerin kendisi esas alınmalıdır. Faiz, kâr payı, kira, lisans ücreti, menkul kıymet satışı gibi gelirler üretim ile ticari gibi faaliyetler dışında gerçekleştirilen faaliyetlerden elde edilen gelirler olarak pasif yatırım gelirleridir ve likit olarak aktarılabildikleri için daha kolay yönlendirilebilmektedirler. Bu tip gelirler aktif işletme yatırımları ile karşılaştırıldığında vergiden kaçınmak amacıyla düşük vergi oranı uygulayan ülkelerde tutulmak istenir. Vergi ertelemesine sebep olan bu tercihi önlemek için ise KEYK müessesesi uygulanmaktadır. Konu. Mehlika Sultan Ak, **a.g.m.**, s. 48'de, *"..farklılık pasif ile aktif gelir arasında yapılırak aktif gelirler ertelemeden yararlanmaya devam edilirken pasif gelirler bağlı olunan ülkedeki ortaklarla ilişkilendirilerek hemen vergilendirilir"* şeklinde açıklanmıştır. Ticari ve zirai faaliyet veya serbest meslek faaliyeti, bir sermaye ve emek organizasyonu ihtiyacı gerektirdiği için aktif nitelikteki gelirlerdir ve bu tip gelir elde eden iştirakler kontrol edilen yabancı kurum kapsamı dışında bırakılmıştır. Bkz. Ahmet Ak, **Vergi Hukukunda İştirakler**, Savaş Yayınevi, Ankara, 2009, s. 210.

Öte yandan, yabancı kurum bir kere KEYK olarak nitelendirilmiş ise; artık bu kurumun elde ettiği aktif ve pasif gelirlerinin tamamı kurumun hesap dönemi sonunda ortaya çıkan kârına etki eder. Örneğin, kontrol edilen yabancı kurumun hesap dönemi süresince 70 birim aktif ve 30 birim pasif gelir elde etmiş olduğunu varsayalım. Böyle bir durumda, elde edilen 100 birimin tamamının hesaba katılmasıyla yabancı kurum kârına ulaşılacak ve bulunan bu kâr tutarı üzerinden de tam yükümlü kurumun hissesi oranında kâr payı elde ettiği varsayılacaktır. Konu bkz. Meltem Sağlam, **a.g.e.**, s. 283'de, *"...KEYK olarak tanımlanmış bir kurumun tüm gelirlerinin, aktif veya pasif kaynaklı gelir ayrımı yapılmadan, hisseleri oranında Türkiye'de mukim tam mükellef gerçek ve tüzel kişi hissedarlara hisseleri oranında atfedilmesi gerekmektedir"* şeklinde açıklanmıştır.

[514] Benzer düzenlemeler farklı ülke mevzuatlarında da yer alır. Örneğin İngiltere'de KEYK hükümlerinin uygulanabilmesi için yabancı şirketin İngiltere'de yürürlükte olan kurumlar vergisi oranına kıyasla daha az vergi ödenen bir ülkede kurulu olması gerekmektedir. Bkz. Paul Bater, **a.g.e.**, s. 801.

[515] KEYK müessesesinin uygulanması bakımından aranması öngörülen bu unsur Meltem Sağlam, **a.g.e.**, s. 235'de, *"...KEYK kurumunun uygulanabilmesi için, ülkenin vergi sistemine odaklanılmaktadır. Yöntemin temel düşüncesi, yabancı ülkedeki vergi oranının yüksek olması veya aynı olması durumunda, KEYK'in vergiden kaçınma veya vergi ertelenmesi amacıyla kullanılamayacak olmasıdır"*; Hakan Erkuş, Leyla Ateş, **a.g.m.**, s. 115'de, *"Bir kontrol edilen yabancı kurum genellikle kaynak ülke nominal ve efektif vergi oranlarına göre daha düşük vergi uygulayan ülkelerde faaliyette bulunmaktadırlar. Bazı KEYK rejimleri yasal olarak belirlenmiş vergi cennetlerinin dışında kalan bir listeye (beyaz liste), ve/veya vergi cennetlerini belirleyen bir listeye (kara liste), ve/veya kaynak (yerli) veya ev sahibi (host state) vergi uygulamalarına dayanan ayrıcalıklı vergi rejimine (gri liste) dayanmaktadır"* şeklinde açıklanmıştır. Madde hükmü gereğince, vergi yükünün hesabında yurt dışındaki iştirakin bulunduğu ülkede tahakkuk

c) Yurt dışındaki iştiraklerin ilgili yıldaki toplam gayrisafi hasılatının 100.000 TL karşılığı yabancı parayı geçmesi gerekmektedir[516].

3. Kontrol Edilen Yabancı Kurumdan Elde Edilen Kâr Payının Vergilendirilmesi

Yurt dışında kurulu yabancı kuruma yatırım yapan tam yükümlü kişiler, yukarıda belirttiğimiz şartların da varlığı ile fiilen kendilerine bir kâr payı dağıtımı yapılmamış olmasına rağmen yabancı kurumun kazancını elde etmiş gibi vergilendirmeye tabi tutulabilmektedirler. Burada, yabancı kurum ortaklarının KEYK düzenlemeleri kapsamında vergilendirmelerinin nedeni, ortakların yabancı kurumu kontrol etmeleri ve yabancı kurum üzerinde sahip oldukları bu önemli etkiye bağlı olarak kâr dağıtımı kararlarını etkilemeleri ve/veya engellemeleri nedeniyle henüz dağıtılmamış olan yabancı kurumdan elde edilecek gelirlerin vergilendirilmesidir[517]. Dağıtım ise yurt dışındaki iştirakin hesap döneminin

---

eden ve kâr payı dağıtımına kaynak olan kazançlar üzerinden ödenen vergiler de dikkate alınacaktır. Dolayısıyla, iştirak edilen yabancı ülke mukimi kurumun mukimi olduğu ülke dışındaki ülkelerde ödenen veya kurum kazancının dolaylı olarak Türkiye'ye transferinde ödenen vergilerin vergi yükü hesaplamalarına dahil edilmemesi gerekmektedir. Bkz. Salim Karadeniz, **Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazançlarının Mahiyeti ve Vergilendirilmesi**, Vergi Dünyası, S. 344, Nisan, 2010, s. 30.

[516] Asgari hasılat tutarının tespitinde ise aktif ve pasif nitelikteki gelirlerin toplamı dikkate alınmalıdır. İlgili yıldaki toplam gayrisafi hasılatı 100.000 TL tutarın altında kalan iştirakler maddede yer alan diğer tüm koşulları taşımasına rağmen kontrol edilen yabancı kurum olarak nitelendirilemez. Bu bağlamda, kontrol edilen yabancı kurumun yabancı bir para cinsi üzerinden elde ettiği hasılatın TL cinsindeki karşılığı bulunmalıdır. Söz konusu hesaplamada, kontrol edilen yabancı kurumun hesap döneminin son gününde geçerli olan T.C. Merkez Bankasınca açıklanan döviz alış kurunun esas alınması gerektiği 1 Seri No'lu KVK Genel Tebliğinin "7.2.3. Yurt dışı iştirakin asgari gayrisafi hasılat tutarı" başlığı altında ifade edilmiştir. Son olarak, birden fazla yurt dışı iştirak varsa, asgari hasılat şartının gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespitinde her bir yurt dışı iştirak için ayrı ayrı değerlendirme yapılması gerektiğini belirtmeliyiz. Konu hakkında bkz. Selçuk Tekin, **a.g.m.**, s. 128.

[517] Meltem Sağlam, **a.g.e.**, s. 307.

kapandığı ayı içeren hesap dönemi itibariyle tam mükellef gerçek[518] ve tüzel kişilerin hisseleri oranında yapılmış kabul edilir.

KVK'nın 7. maddesinin 4. fıkrası uyarınca, tam mükellef kurumun hissesine düşen söz konusu kâr payı tutarı, yabancı kurumun hesap döneminin kapandığı aya denk gelen hesap dönemi için tam mükellef kurumun vermesi gereken kurumlar vergisinin matrahına eklenerek vergilendirme işlemi yapılacaktır. Türkiye'de elde edilmiş kabul edilerek vergilendirilmiş kazancın yurt dışındaki kurum tarafından sonradan fiili anlamda da dağıtımı gerçekleşebilir. Böyle bir durumda fiilen elde edilmiş olan kâr payının bir kısmı daha önce elde edilmiş varsayılarak vergilendirildiğinden tekrar vergilendirilmeyecektir. Ancak fiilen dağıtılan ve daha önceden vergilendirilmemiş fazlaya ilişkin kısım varsa bu tutar ayrıca kurumlar vergisine tâbi tutulmalıdır (KVK md.7/5.f.). Zira, söz konusu tutar daha önce Türkiye'de vergilendirmeye tabi tutulmamıştır.

---

[518] Tam mükellef kurumlar yabancı ülke mukimi kurumu gerçek kişilerle birlikte kontrol ediyorsa, yurt dışında kontrol edilmekte olan kurumun dağıtılmamış kazançlarından söz konusu gerçek kişi tam mükellef ortakların payına düşen kısım üzerinden de gelir vergisi alınır (GVK md. 75/2.f., 2.b.). Aslında KVK'da yapılan düzenlemede yabancı kurumu kontrol eden şirketlerin % 50 oranındaki sermaye, kâr payı veya oy hakkı ön şartını dolanmak amacıyla bu haklarını gerçek kişilere devredebilmesini engellemek düşüncesiyle gerçek kişilere de yer verilmişti. Bu nedenle, ilgili düzenlemenin gerçek kişiler açısından vergilendirmeyi sonuçlayabilmesi için GVK'da paralel bir düzenleme yapılmamıştı. Konu Cem Tekin, **Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazançlarının Vergilendirilmesinde Ortaya Çıkması Muhtemel Sorunlar,** s. 55, 56'da, "*...söz konusu ibare bir tür vergi güvenlik önlemi niteliğini haiz olup, kurumların madde metninde yer alan % 50 oranındaki ortaklık payına ilişkin şartın gerçekleşmediği gerekçesiyle yurt dışındaki kurumu kontrol ettikleri iddiasıyla karşı karşıya kalmamak amacıyla yapabilecekleri hisse devri operasyonlarını kavramayı amaçlamaktadır. Buna bağlı olarak bizce, tam mükellef gerçek kişi ve kurumların ayrı ayrı ya da birlikte en az % 50 oranında sermaye, kâr payı ya da oy kullanma hakkına sahip oldukları yabancı kurumların kontrol edilen kurum olarak değerlendirilmesi ancak tam mükellef gerçek kişilerin hisselerine isabet eden yurt dışı iştirakin kazancının dağıtılmadığı sürece Türkiye'de vergilendirilmemesi gerekmektedir*" şeklinde açıklanmıştır. Ayrıca bkz. Levent Özer, **a.g.e.,** s.142.
Ancak 01/01/2007 tarihinden geçerli olmak üzere 04.04.2007 tarihinde GVK'nın 75. maddesinin 2. fıkrasına eklenen 2. b. hükmünde, "*5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 7 nci maddesindeki şartların birlikte gerçekleşmesi halinde; Türkiye'de yerleşik gerçek kişilerin doğrudan veya dolaylı olarak ayrı ayrı ya da birlikte sermayesinin, kâr payının veya oy kullanma hakkının en az % 50'sine sahip olmak suretiyle kontrol ettikleri yurt dışı iştiraklerinin kazançları dağıtılsın veya dağıtılmasın, iştirakin hesap döneminin kapandığı ayı içeren yıl itibarıyla dağıtılan kâr payı sayılır*" denilerek gerçek kişiler de müessese kapsamında kâr payı elde edenler arasında kabul edilmiştir. Ayrıca bkz. Tuncel Atabey, **Gelir Vergisi Rehberi**, s. 238.

Kontrol edilen yabancı kurumun kârının sermayeye eklenmesi durumunda da söz konusu kazancın dağıtılmış kâr payı gibi değerlendirilerek vergilendirilmesi yerinde görülmüştür. Bu husus 1 Seri No'lu KVK Genel Tebliğinin 7.3. numaralı "Tam mükellef kurumların kurumlar vergisi matrahına dahil edilecek kontrol edilen yabancı kurum kazancı" başlığı altında düzenlenmiştir. Biz söz konusu Tebliğ hükmünü yerinde bulmuyoruz. Zira Tebliğ hükmünün bu şekilde kabul edilerek uygulanması halinde, yabancı ülkede kurulu şirketlerin gerçekleştirdikleri her sermaye artırımı işleminin aslında kâr payı dağıtımı amacıyla yapılmış gibi kabul edilip vergilendirmeye tabi tutulması gerekecektir. Halbuki, şirket menfaatleri kâzancın sermaye artırımında kullanılmasını gerektirebilir. Böyle bir durumda alınan kararı vergiden kaçınmak amacıyla yapılmış bir işlem gibi değerlendirmek doğru olmaz. Bu çerçevede, kontrol edilen yabancı şirketlerin sermaye ve mali yapıları irdelemeden bu şirketlerin sermaye artırımı işlemlerine yukarıda belirtilen şekilde vergi salınmaması yerinde olacaktır.

Son olarak belirtmek isteriz ki, yurt dışındaki kontol edilen yabancı kurumun mukim olduğu ülkede ödemiş olduğu gelir ve kurumlar vergisi benzeri vergilerin, yabancı kurumun kontrol edilen yabancı kurum kapsamında Türkiye'de vergilendirilecek kazancı üzerinden hesaplanan kurumlar vergisinden mahsup edilebilmesine imkan tanınmıştır (KVK md. 33/2.f.)[519]. Öte yandan, tam yükümlü kurum lehine olan mahsup hükmünün,

---

[519] KVK md. 33/2.f. hükmü 1 Seri No.lu KVK Genel Tebliği'nin 7.4. numaralı "İştirakin yurt dışında ödediği vergilerin mahsubu" başlıklı kısmında, *"Örneğin; (A) ülkesinde kurulu (CFC) Şirketinin kazancı Türkiye'de kontrol edilen yabancı kurum kazancı olarak vergilendirilmekte ve anılan şirketin kâr payı gelirleri dışında herhangi bir geliri bulunmamaktadır. Söz konusu (CFC) Şirketinin iştiraki durumundaki Malta'da bulunan (Y) Şirketinden elde etmiş olduğu 100.000 ABD Doları kâr payı üzerinden %10 oranında vergi kesintisi yapılmış ve 90.000 ABD Doları (CFC) Şirketine aktarılmıştır. (CFC) Şirketi bu kazanç üzerinden (A) ülkesinde %5 oranında kurumlar vergisi ödemiş bulunmaktadır. Buna göre, (CFC) Şirketinin Türkiye'de kurum kazancına dahil edilerek vergilendirilecek kazancının 90.000 ABD Doları, bu kazanç üzerinden hesaplanan kurumlar vergisinden mahsup edilecek yurt dışında ödenen verginin ise 4.500 ABD Doları olarak dikkate alınması gerekmektedir"* şeklinde bir örnekle açıklanmıştır. Diğer taraftan, söz konusu mahsup imkanından yararlanılabilmesi için yurt dışında ödenen verginin yetkili makamlardan alınarak mahallindeki Türk elçilik veya konsoloslukları, yoksa mahallinde Türk menfaatlerini koruyan ülkenin aynı nitelikteki temsilcileri tarafından tasdik olunan belgelerle tevsik olunması gerektiğini de belirtmeliyiz. Aksi takdirde bu şekilde tevsik edilmeyen yurt dışında ödenen vergilerin, Türkiye'de tarh olunan kurumlar vergisi ya da geçici vergiden mahsup edilmesi mümkün

yabancı kurumun mukim olduğu ülke dışında ödediği gelir ve kurumlar vergisi benzeri vergiler için uygulanmasının söz konusu olmayacağını belirtmeliyiz.

---

değildir. Bkz. Mualla Öncel, Kumrulu, Çağan, **a.g.e.,** s.337; Nihal Saban, **a.g.e.,** s. 454; Cem Tekin, **Kontrol Edilen Yabancı Kurumlar Tarafından Ödenenen Vergilerin Mahsubu**, Vergi Sorunları, S.224, Mayıs, 2007, s. 56. Bu noktada, çifte vergilendirmeyi önlemeye yönelik OECD'nin hazırladığı ve Türkiye'nin birçok ülke ile anlaşarak yürürlüğe koyduğu model anlaşma hükümlerine de değinmemiz gerekmektedir. Zira, vergi anlaşmalarının 24. maddesinin 3. fıkrasında yer alan, " *Bir Akit Devletin, diğer Akit Devletin bir veya birkaç mukimi tarafından, doğrudan doğruya veya dolaylı olarak, kısmen veya tamamen sermayesine sahip olunan veya kontrol edilen teşebbüsleri, ilk bahsedilen Devlette, benzeri teşebbüslerin tabi oldukları veya olabilecekleri vergilemeden ve buna bağlı mükellefiyetlerden değişik veya daha ağır vergilemeye ve buna bağlı mükellefiyetlere tabi tutulmayacaklardır"* şeklindeki düzenlemenin Türkiye'nin KEYK kazancını vergilendirme konusundaki yetkisine aykırı olmadığını ve yabancı ülkede vegilendirilmiş kazancın mahsubuna ilişkin sistemle de uyumlu olduğunu görmekteyiz. Nitekim model anlaşmalara göre, vergilendirme yetkisi iki devlet arasında paylaştırılsa bile, anlaşma metinlerinde ve iç hukukta kâr payını elde edenin mukimi olduğu ülkeye vergilendirme yetkisinin verilmesi genel bir prensip olarak kabul edilmektedir. Bkz. Mehlika Sultan Ak, **a.g.m.,** s. 50.

KVK'nın 33. maddesinin 2. fıkrasında yer alan "Türkiye'de kurum kazancına dahil edilerek vergilendirilecek kazanç" şeklindeki ifade, kontrol edilen yabancı kurumun hesap dönemi kazancından tam yükümlü ortağının hissesine düşen kısmı karşılamaktadır. Zira kontrol edilen yabancı kurum kazancı üzerinden alınan vergide yükümlüler veya diğer bir ifadeyle matrahında artış yapılması gereken kişiler söz konusu yabancı kurumun tam yükümlü ortaklarıdır. Hükümde "kâr payı" değil "kazanç" kavramı kullanılmış olsa da vergilendirmeye konu gelirin ticari kazanç biçiminde elde edildiği değerlendirilmesi yapılamaz. Zaten yurtdışındaki kurumun kontrolünde pay sahibi olan gerçek kişi ortakların elde ettiği gelirin kâr payı niteliğinde olduğu, GVK'nın 75. maddesinin 2.fıkrasındaki 2. bentte, *"5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 7 nci maddesindeki şartların birlikte gerçekleşmesi halinde; Türkiye'de yerleşik gerçek kişilerin doğrudan veya dolaylı olarak ayrı ayrı ya da birlikte sermayesinin, kâr payının veya oy kullanma hakkının en az % 50'sine sahip olmak suretiyle kontrol ettikleri yurt dışı iştiraklerinin kazançları dağıtılsın veya dağıtılmasın, iştirakin hesap döneminin kapandığı ayı içeren yıl itibarıyla dağıtılan kâr payı sayılır"* denilerek ortaya konulmuştur. Ayrıca Meltem Sağlam, **a.g.e.,** s. 314'de, *"...fiktif kâr payı yönteminde, yabancı kurumun hukuki varlığı kabul edilmekte ve yabancı kurum tarafından elde edildiği kabul edilen kazanç, bir vergi mükellefi olan yabancı kurum nezdinde vergilendirildikten sonra, ikinci aşamada ortaklara atfedilmektedir. KEYK'in ilgili dönem kazancının ortaklara dağıtılmış olduğu varsayımı altında, "fiktif kâr payı dağıtımı yöntemi (fictive distribution approach)" olarak adlandırılan yönteme uygun olarak mukim ortaklara atfedilmesi durumunda, söz konusu kazanç kâr payı olarak değerlendirilmekte ve buna göre vergilendirilmektedir"* denilerek ortaklara atfedilecek gelirin kâr payı şeklinde nitelendirildiği üzerinde durulmuştur. Yazar, fiktif kâr payı yönteminin uygulanması sonucunda, vergilendirme açısından fiili kâr payı dağıtımı ile karşılaştırılabilir bir durum oluştuğunu belirtmiştir. Yazar, Türkiye'de mukim tüzel kişilerin kontrol ettikleri yabancı kurumdan elde ettikleri kazançlarını yurt dışından elde edilmiş şube kazançlarına benzer bir kazanç olarak değerlendirmekte ve bu kazançların açık bir şekilde ticari kazanç olarak tanımlanmasa da KVK kapsamında ticari kazançların vergilendirilmesi esaslarına göre vergilendirildiklerini ifade etmektedir. Yazarın bu görüşlerine katılmamaktayız. Zira benzer şekilde, Türkiye'de kurulu bir şirketin yabancı ülkede kurulu şirketin sermayesine katılması neticesinde elde ettiği kâr payı da ticari kazançlar gibi söz konusu Türk şirketinin kurumlar vergisi beyannamesine dahil edilerek vergilendirilmektedir. Bu bağlamda, kâr payı gelirlerinin vergilendirme bakımından ticari kazançlar ile aynı sisteme tabi olması, söz konusu gelirlerin niteliğinin değişmesine yol açmaz. Bu tip uygulamalar gelirin niteliğine ilişkin bir değerlendirmeyi yansıtmaz, sadece kanun koyucunun vergilendirmeye ilişkin bir tercihini ortaya koyar.

III. Kurumlar Vergisi Kanunu'nda Düzenlenmemiş Çeşitli İşlemlerin Kâr Payı Dağıtımı Sayılıp Sayılmayacağı Sorunsalları

A. Kayıt ve Beyan Dışı Bırakılan İşlemler Sebebiyle Ortaya Çıkan Matrahın Ortaklara Dağıtılmış Kâr Payı Tutarı Olarak Kabul Edilmesi Sorunsalı

Yükümlüler belirli hesap dönemi matrahlarını çeşitli şekillerde eksik beyan edebilmektedirler. Vergi ödevlerini yerine getirmeyen yükümlülerin kazançlarını eksik göstermesi durumu ise vergi incelemesi[520] ile tespit edilir ve belirlenen matrah farkı üzerinden vergi aslı ve cezası ile birlikte ek tarhiyat yapılır.

Maliye idaresi, geçmiş dönemelere ilişkin belirlediği matrah farkından kaynaklanan kârdan kurumlar vergisinin düşülmesi sonrasında kalan tutarın ortaklar için dağıtılmış kâr niteliğinde olduğu varsayımıyla ek vergi tarhiyatına yönelik işlemler yapabilmektedir[521]. Bu işlemlerin tamamı defterlerde ve bilançoda yer verilmeyerek gizlenen ve incelemeyle ortaya çıkan kurum kazancının kâr dağıtım kararına gerek olmaksızın ortaklara gizlice dağıtıldığı varsayımına dayanmaktadır. Biz bu uygulamayı yerinde bulmamaktayız. Matraha konu

---

[520] Vergilerin doğruluğunu araştırmak, tespit etmek ve sağlamak amacıyla gerçekleştirilen vergi incelemesinde yükümlünün beyanlarının ve ödemesi gereken vergilerin doğruluğunu araştırmak, tespit etmek için yükümlünün defter, kayıtları, belgeleri ve envanteri üzerinde yapılan derinlemesine bir araştırma yapılmaktadır. Bkz. Mualla Öncel, Kumrulu, Çağan, **a.g.e.**, s. 100; Yusuf Karakoç, **Genel Vergi Hukuku,** Yetkin Yayınları, Ankara, 2004, s. 225; Şükrü Kızılot, Metin Taş, **a.g.e.**, s. 115.

[521] Konu Mehmet Yüce, **Vergi İncelemesinde Ortaya Çıkan Matrah Farkı Kâr Payı Dağıtımı Sayılır mı?**, Yaklaşım Dergisi, S. 200, Ağustos, 2009, s. 48, 49'da, "*...vergi incelemeleri esnasında farklı nedenlerden kaynaklı olarak ortaya çıkan matrah farklarının da kâr dağıtımı sayıldığına ilişkin bir takım uygulamalara rastlanmaktadır. Bazı denetim raporlarında, hesaplanan matrah farkının kurum bilânçosunda yer almadığından dolayı ortakların kullanımına açık olduğundan ortaklara dağıtılan kâr olarak kabul edilmekte, hesaplanan bu tutar dolayısıyla aynı zamanda mükellef kurumun stopaj gelir vergisi matrahı res'en takdir edilmekte ve takdir edilen bu matrah üzerinden mükellef kurum adına res'en tarh edilmekte ve ayrıca mükellef kurum adına yapılan bu tarhiyat üzerinden vergi ziyaı cezası kesilmektedir*" şeklinde açıklanmıştır.

varlığın bilançoda gözükmemesi durumunda, idarenin herhangi bir başka araştırma yapmadan söz konusu şirketin sermayesine iştirak eden her bir ortağa matrah farkına esas kazancı dağıttığı ve bu şekilde ortakların da kâr payı gelirini elde ettiği sonucuna ulaşması doğru olmaz. Zira idarece somut tespitler yapmadan sadece inceleme sonrasında ortaya çıkan birtakım varsayımlara dayanarak yükümlüler aleyhine tarhiyatlar yapılması kabul edilemez bir durumdur. Dolayısıyla, TTK ve diğer yasal düzenlemelerde yer alan kâr dağıtımı prosedürlerine uyulmaksızın ortaklara dağıtıldığı kabul edilen kayıt dışı bir matrahtan bahsedebilmek için bu tutarların ortakların uhdesine geçtiğinin fiilen tespiti gerekir kanaatindeyiz. Bu çerçevede, vergi yükümlüsünün kayıtdışı bıraktığı işlemler vasıtasıyla elde ettiği kazanç idare tarafından tespit edilmişse ve şirketin matrahına dahil etmediği bu kazanç kısmını ortağına aktarma eylemi de somut bulgularla ortaya konulmuş ise vergi hukuku anlamında bir kâr payı dağıtımı yapıldığı kabul edilebilecektir.

Hal böyle iken, idarenin kurum kayıtlarında yer almayan matrah farkının ortaklara aktarıldığı hususunu araştırmadan bu yönde yaptığı tarhiyatlar tartışmalı hale gelmiş ve idare ile yükümlüler arasında uyuşmazlık yaratan bu tarhiyatlar yargı kararlarına konu olmuştur.

Belirtmek gerekir ki; vergi matrahının düşük beyan edilmiş olması yükümlünün isteğiyle veya farklı şekilde gerçekleşen hataları ve değerlendirmeleri sonucu ortaya çıkabilir. Bu çerçevede, gerçek matrah ile beyan edilen matrah arasındaki farkın çeşitli sebeplerden kaynaklandığını söyleyebiliriz. Söz konusu sebepler tek başına vergi kaybını oluştursa bile usule aykırı her işlemin içerik itibariyle ortağa gizli şekilde kâr payı dağıtmak amacıyla yapılmış olduğunun kabulü doğru olmaz.

Kanaatimizce, eksik beyan edilen matrahın ortaklara dağıtıldığını iddia eden idarenin, öncelikle beyan dışı bırakılan kazancın şirket kayıtlarında görünüp görünmediğini

araştırması gerekmektedir. Örneğin, şirket defter ve kayıtlarına göre tespit edilebilen bir kazanç kısmını beyan etmemiş olabilir. Böyle bir durumda, ticari faaliyet kapsamında yürütülen tüm işlemler ve bu işlemler neticesinde elde edilen hasılat şirket kayıtlarına girmiştir. Dolayısıyla, şirketin eksik beyan ederek vergilendirme dışında bıraktığı matrah kısmı halen şirketin aktifinde yer alan bir tutardır. Bu çerçevede, şirket bünyesinde gözüken bir kazancın artık şirket dışına, ortaklara aktarılmış kabul edilmesi hukuken olanaksızdır.

Öte yandan, şirketler bazı hesap ve işlemlerini kayıt altına almayarak bu şekilde elde ettikleri kayıt dışı hasılatlarını beyannamelerine dahil etmeyebilmektedirler. Yine şirketler gerçeğe uygun olmayan faturaları gider olarak işlemek suretiyle kazançlarını düşük göstermekte ve böylelikle matrahlarını eksik beyan edebilmektedirler. Bu gibi durumlarda kayıt dışı işlemler vasıtasıyla elde edilen gelirin veya sahte fatura kullanarak azaltılan kazanç kısmının şirket bünyesinde yer almadığı değerlendirmesi yapılabilir[522]. İşte ancak bu değerlendirme sonrasında kayıt ve beyan dışı bırakılan şirket gelirinin ortağın malvarlığına aktarılıp aktarılmadığı araştırılabilecektir.

İşletmelerin kurumlar vergisi matrahına esas alınan kazanç tutarını kayıt dışı bırakarak ödenmesi gereken verginin eksik tahakkuk ettirilmesini sağlamaları, diğer taraftan ortakların kâr payı almasına yönelik mali hakkını doğrudan etkileyen bir unsurdur[523]. Bu bağlamda idare, şirketin belirli bir kazanç kısmı tutarını kayıtları ve beyanı dışında bıraktığını, yine şirketin kayıt dışı bıraktığı kazancını ortaklara fiilen sermaye payları oranında dağıttığını tespit etmek koşuluyla çeşitli şekillerde kayıt ve beyan dışında bırakıldığı belirlenen kazancı ortağa dağıtılmış kâr payı gibi değerlendirilerek

---

[522] Dan. V.D.D.G.K.'nın 30.03.2007 tarih ve E.2006/364, K.2007/120 sayılı kararında, "*...davacı şirketin sahte gider faturalarını kaydederek kurum kazancını gizlediği olayda, kayıt dışı bırakılan bu kazancın dağıtılmayarak şirket tüzel kişiliği bünyesinde tutulduğunu kanıtlama yükünün vergi idaresine değil, davacıya düştüğü açıktır*" denilmiştir. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim.**

[523] Bkz. Mustafa Gürhan Acar, **Halka Açık Anonim Şirketlerde Yapılan Vergi İncelemesinin Dağıtılacak Kâr Üzerindeki Etkisi**, Vergi Dünyası, S. 247, Mart, 2002, s. 96.

vergilendirilebilecektir düşüncesindeyiz. Bu hususta görüşümüzü destekler nitelikte yargı kararları olduğu gibi[524], kayıt ve beyan dışı bırakıldığı tespit edilen her hasılat kısmının başka bir tespite gerek olmaksızın ortağın kâr payı geliri gibi vergilendirilmesi gerektiğini belirten Danıştay kararları da vardır[525].

---

[524] Dan. 4. D., 31.03.2005 tarih ve E. 2004/1526, K. 2005/515 sayılı kararında, "*...kâr paylarının dağıtımının gerçekleşebilmesi yani menkul sermaye iradının elde edilmiş sayılabilmesi için şirketin yetkili organlarınca karar alınması ve fiilen dağıtımın gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Şirketin* kâr *payını dağıttığı kesin olarak saptanmadıkça ortağın bu kârı elde ettiği kabul edilemez. Zira menkul sermaye iradında tahsil esası geçerlidir.Olayda davacının ortağı olduğu şirketin 1999 yılı işlemlerinin incelenmesi sonucu düzenlenen rapora göre beyan dışı bırakıldığı tespit edilen matraha esas kazancın ortaklara dağıtılmış olduğu kabul edilip davacı ortağın hissesine düşen payın davacı açısından elde edilmiş kâr payı olduğu belirtilerek tarhiyat yapılmış ise de, şirket adına yapılan inceleme sonucu beyan dışı bırakıldığı saptanan kazancın ortaklara dağıtılmış olduğu yolundaki tespit varsayımdan öte herhangi bir somut belgeye dayanmadığı gibi, şirket ortağı olan davacının da bu kazançtan hissesine düşen kâr payını elde ettiğine dair bir bulguyada rastlanılmamıştır*"; Dan. 4. D., 29.12.2004 tarih ve E. 2004/391, K. 2004/2635 sayılı kararında, "*...inceleme elemanınca tespit edilen matraha göre salınan kurumlar vergisi ile birlikte bu matraha esas teşkil eden ve beyan dışı bırakıldığı saptanan kurum kazancının, ortaklara dağıtılıp, dağıtılmadığı konusunda ya da dağıtılmayan kurum kazancının mükellef tarafından ihtilaflı dönemi takip eden dönem beyanlarının düzeltilmesi suretiyle sonuç hesaplarına aktarılıp, aktarılmadığı hususlarında bir araştırma ve tespit yapılmadan, sadece şirket kârının ortaklara dağıtıldığı varsayımı ile yapılan tarhiyatta ve bu tarhiyata karşı açılan davayı reddeden mahkeme kararında isabet görülmemiştir*" şeklinde açıklamalar yapılmıştır. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim.** denilmiştir. Ayrıca benzer yönde açıklamaların yer aldığı Dan. 4. D, 05.04.2005 tarih ve E. 2004/2273, K. 2005/540 sayılı kararı için bkz. Yaklaşım Dergisi, S. 157, Ocak, 2006, s. 89.
Kararlarda özetle şirketin kazancını ortağına aktardığı kesin olarak tespit edilmediği müddetçe ortağın kâr payı elde ettiğinin kabul edilemeyeceği belirtilmiştir. Bu bağlamda, vergi incelemeleri sonucunda tespit edilen kurumlar vergisi matrah farkları dolayısıyla kâr dağıtımı bağlamında gelir vergisi tevkifatı yapılması, matrah farkına konu tutarın fiilen ortaklara dağıtıldığının ortaya konulmasına bağlanmıştır .

[525] V.D.D.K.'nın, 21.11.2008 tarih ve E. 2007/818, K. 2008/729 sayılı kararında, "*...kayıt dışı kazancın ortaklara dağıtılmadığı ve kurum bünyesinde kaldığı davacı tarafından hukuken geçerli kanıtlarla kanıtlanmaksızın ve ispat külfetinin idareye düştüğü kabul edilerek gelir (stopaj) vergisinin kaldırılmasına hukuka uygunluk bulunmamaktadır* " denilmiştir. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim**. Söz konusu yargı kararını doğru bulmadığımızı ifade etmek isteriz. Zira, şirket hesaplarında gözükmeyen kurum kazancının ortaklara aktarılmış olduğu hakkında herhangi bir işlem tespitine gerek görmeyen yargı kararını ispat hukuku bakımından sakıncalı buluyoruz. Kaldı ki birden çok ortağı bulunan bir şirketin kayıt altına almadığı işlemler vasıtasıyla elde ettiği kazancın hangi ortağa aktarıldığı belirlenmeden ortakların tamamından kâr payı elde ettikleri iddiası ile vergi istenmesi de söz konusu olamayacaktır.
Bilindiği üzere, tam yükümlü bir şirketin diğer bir tam yükümlü şirkete dağıttığı kâr payı tutarı, KVK md. 5/1-a hükmü gereğince kurumlar vergisi beyannamesine dahil edilmemekte ve KVK çerçevesinde vergi tevkifatına konu edilmemektedir. Bu bağlamda, şirketin kayıt dışı kazancını ortaklarına dağıttığı iddiası ile yapılan vergi tevkifatına dayalı ek tarhiyatlarda, idarenin tam tükümlü tüzel kişi ortağına aktarıldığını varsaydığı kazanç kısmını nasıl değerlendirmesi gerektiği de ayrı bir sorun teşkil edecektir. Zira tam yükümlü tüzel kişi ortağın kayıt dışı hasılatın tamamını veya bir kısmını almış olması gibi bu tutardan hiç pay almamış olması da mümkündür. Bu durumda, kayıt dışı kurum kazancının ortaklara dağıtıldığını somut şekilde tespit etmemiş olan idarenin, vergi tevkifatına ilişkin ek terhiyatını hangi matrah farkını esas alarak gerçekleştireceği belirsiz hale gelmiş olur. Diğer taraftan, tüm ortakları gerçek kişi olan bir

Aslında vergi hukukunda ispat konusunu düzenleyen VUK'un 3. maddesinin (B) bendinde yer alan, *"vergilendirmede, vergiyi doğuran olay ve bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyeti esas alınır"* şeklindeki hüküm, varsayıma dayalı olarak ve somut tespitler yapılmaksızın yükümlüler aleyhine vergi salınamayacağını ortaya koymaktadır[526]. Dolayısıyla, işlemin gerçek mahiyeti sadece matrahı düşürerek daha az kurumlar vergisi ödenmesi ise, bu amaca yönelik gerçekleştirilmiş işlemleri ayrıca gerçek mahiyeti dışındaki amaçlara (aynı zamanda kârı gizli yoldan ortakları dağıtmak gibi) ulaşmak için yapılmış işlemlermiş gibi ele almak hatalı olacaktır. Sonuç olarak, bizce; kayıt dışı şirket kazancının idare tarafından tespit edilmesi durumunda şirket aleyhine ek kurumlar vergisi tarhiyatı yapılabilecekken, matrah farkına yol açan kayıt dışı kazanç tutarından ortağın payına düşen kısmın elde edilmiş kâr payı geliri gibi değerlendirilip

---

şirket hakkında idarenin sadece kayıt dışı kazanç kısmı üzerinden gelir vergisi kesintilerine dair ek tarhiyatla yetinmesi hakkaniyete aykırı bir uygulama olacaktır. Gerçek kişilere yapılan olağan kâr payı dağıtımında, şirketin dağıttığı kâr payı tutarı üzerinden vergi kesintisi yapmasının yanında gerçek kişi ortakların kâr payı gelirini beyannamesine dahil etmesi de gerekmektedir. Bu bağlamda, kayıt dışı kazancın ortaklara dağıtıldığı varsayımında idarenin, şirkete yönelerek gelir vergisi kesintisine ilişkin ek tarhiyatlar yapması dışında ortaklar aleyhine herhangi bir tarhiyat işlemine girişmemesi, kâr payı gelirinin vergilendirilmesine ilişkin sisteme aykırılık oluşturmaktadır. Ayrıca, şirketin kayıt dışı kazancını hangi ortağına hangi oranda aktardığı saptanmadan ortakların kayıt dışı kazancı hisseleri oranında elde ettiği varsayımıyla ek gelir vergisi tarhiyatları yapılması doğru olmayacaktır. Zira şirketin kayıt dışı bıraktığı kazancını tek bir gerçek kişi ortağına aktarması da mümkündür. Böyle bir durumda, diğer ortaklar fiilen kazanç elde etmemiş olsalar bile idarenin haksız gelir vergisi tarhiyatına muhattap olacaklardır.

[526] Konu hakkında bkz. Dan. 9. D., 27.09.2005 tarih ve E. 2004/2016, K. 2005/2389 sayılı kararında, *"...213 sayılı Vergi Usul Kanununun 134. ve müteakip maddelerinde gerçek durumun vergilemeye esas alınacağı ve incelemenin bu amacı sağlamaya yönelik olduğu belirtilmiştir. Hiçbir somut delil ve hukuken geçerli bilgiye dayandırılmadan kıyas yoluyla vergi salınması, başka bir ifade ile sadece varsayım ve kanaate dayalı olarak tarhiyat yapılması mümkün değildir";* Dan. 4.D. 27.10.1994 tarih ve E.1993/5170, K.1994/5068 sayılı kararında, *"...vergilendirmede vergiyi doğuran olay ve bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyetinin esas olduğu hükmüne yer verilmiştir. Türk Vergi Hukuku, maddi ve somut delillere dayalı, böylece vergi adaletini sağlamayı amaçlayan kuralları içermektedir. Bu nedenle vergilendirmeye ilişkin kurallar, varsayım ve kanaate dayalı, vergi adaletini tesis yönünden gerçeğe aykırı tespitlere dayanan vergileme yapılmasını önlemeye yönelik olarak düzenlenmiştir"* şeklinde açıklamalarda bulunulmuştur. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim**. Sonuç olarak maddi olayın hukuki anlamı, kapsamı ve içeriği belirlenmeden işlemin nitelendirilmemesi gerekir. VUK md. 3 (B) bendi de vergi doğuran olayın gerçek mahiyetini nitelendirmeye ilişkin olarak mevzuatta yerini almaktadır. Bkz. Selim Kaneti, **a.g.e**, s. 48.

vergi tevkifatına konu edilmesi kayıt dışı bırakılan şirket kazancın fiilen ortaklara dağıtıldığının açıkça ortaya konulmasına bağlıdır[527].

Öte yandan, bir şirketin incelenmesi sonucunda kayıt dışı bırakılmış işlemler nedeniyle matrah farkı saptanmakta ise, kurum adına tarhiyat yapılması yerinde olur. Ancak aynı matrah farkına esas olan şirket kazancının gerçekten veya muvazaalı yoldan dağıtıldığı somut delillerle saptanmadıkça, menkul sermaye iradını noksan beyan ettikleri iddiasıyla ortaklar adına tarhiyat yapılması doğru olmayacaktır[528]. Ortaya çıkan matrah farkının

---

[527] Görüşümüzü destekler şekildeki Dan. 4. D., 29.12.2004 tarih ve E. 2004/627, K. 2004/2636 sayılı kararında, "*...Olayda davacının ortağı olduğu limited şirketin 2000 yılı işlemlerinin incelenmesi sonucu düzenlenen rapora göre beyan dışı bırakıldığı tespit edilen kazanca isabet eden kârın, şirket tarafından ortaklara dağıtıldığı ve dağıtılan kâr payından davacının hissesine düşen payın da, davacı yönünden elde edilmiş menkul sermaye iradı olduğu belirtilerek tarhiyat yapılmış ise de, şirket adına yapılan inceleme sonucu beyan dışı bırakıldığı saptanan kazancın ortaklara dağıtılmış olduğu yolundaki tespit varsayımdan öte herhangi bir somut belgeye dayanmadığı gibi, şirket ortağı olan davacının da bu kazançtan hissesine düşen kâr payını elde ettiğine dair bir bulguya rastlanılmamıştır*"; Dan. 4. D., 10.03.2005 tarih ve E. 2004/1738, K. 2005/359 sayılı kararında, "*...uyuşmazlık, davacı şirketin ihtilaflı dönemde kayıt ve beyan dışı bıraktığı* inceleme *raporu ile tespit edilen hasılatından doğan kârını ortaklarına dağıttığı kabul edilerek 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 94 üncü maddesinin 6 ıncı bendinin (b-i) alt bendi uyarınca adına re'sen salınan gelir (stopaj) vergisine ilişkin bulunmaktadır. Yukarıda belirtilen hükümler uyarınca kurum kazançları üzerinden gelir (stopaj) vergisi tevkifatı yapılması için kurum kazancından doğan kârın ortaklara dağıtılmış olması gerekmektedir. Olayda ise her ne kadar davacı hakkında yapılan inceleme sonucu düzenlenen inceleme raporuna göre beyan dışı bırakılmış bir matrah tespit edilmiş ve bu matrah üzerinden salınan kurumlar vergisi mahkemece yasal bulunmuş ise de, davacının söz konusu incelemeye göre beyan dışı bırakıldığı ileri sürülen kârını ortaklarına dağıttığına ilişkin olarak inceleme elemanı ya da idarece yapılmış bir tespit bulunmamaktadır. Buna göre inceleme elemanınca tespit edilen matraha göre salınan kurumlar vergisi ile birlikte bu matraha esas teşkil eden ve beyan dışı bırakıldığı saptanan kurum kazancının, ortaklara dağıtılıp, dağıtılmadığı konusunda ya da dağıtılmayan kurum kazancının mükellef tarafından ihtilaflı dönemi takip eden dönem beyanlarının düzeltilmesi suretiyle sonuç hesaplarına aktarılıp, aktarılmadığı hususlarında bir araştırma ve tesbit yapılmadan, sadece şirket kârının ortaklara dağıtıldığı varsayımı ile yapılan tarhiyatta ve bu tarhiyata karşı açılan davayı reddeden mahkeme kararında isabet görülmemiştir*" şeklinde açıklamalar yapılmıştır. Bkz. Çevrimiçi, Danıştay Bilgi Bankası, http://www.danistay.gov.tr, 19.06.2010.

Aksi yönde değerlendirmeler Dan. 3. D., 15.12.2004 tarih ve E. 2003/1959, K. 2004/3194 sayılı kararında, "*...davacının; hisse senetlerinin ve sermayesinin neredeyse tamamına yakınına sahip olduğu anonim şirketin kayıtlarında, kurum kazancının ve dağıtılabilir kâr payının aynı düzeyde yükselmesi sonucunu yaratacak olan satış hasılatından doğan ve gizlenen kurum kazancının hesaben ödenmiş olduğunun kabulünü gerektiren muamele aranması gereksizdir. Aynı şekilde, böyle bir kazancın dağıtılabilir hale gelmesi için gerekli koşulların varlığı ve dağıtım kararı alınmayacağı da açık olduğundan*" şeklinde yapılmıştır. Karar için bkz. Çevrimiçi, Danıştay Bilgi Bankası, http://www.danistay.gov.tr, 19.06.2010.

[528] Benzer görüş için bkz. Soner Ülgen, **Kayıt ve Beyan Dışı Bırakılan Kazançlar Üzerinden Yapılacak Gelir Vergisi Tevkifatı**, Yaklaşım Dergisi, S. 206, Şubat, 2010, s. 108 vd.; Süleyman Güçlü, **Kurumlarda Kayıt ve Beyan Dışı Bırakılan Kâr Transferleri**, Vergi Sorunları, S. 247, Nisan, 2009, s.

kurum bilânçosunda yer almamasından dolayı ortakların kullanımına açık olduğunu düşünmek ispat edilememiş bir düşünceden ibarettir ve bu şekilde varsayımların hukuk aleminde yeri yoktur.

B. Kârın Sermayeye Eklenmesinin Pay Sahipleri Bakımından Kâr Payı Dağıtımı Sayılması Sorunsalı

1. Genel Açıklama

Şirketler dönem sermayelerini kuvvetlendirmek amacıyla sermaye artırımına giderken iç kaynakları kullanmayı tercih edebilmektedirler. Şirketlerin, iç kaynaklardan sermaye artırımına giderken iç kaynak kalemlerinden bir tanesi olarak kâr yedeklerine[529] başvurulabilmeleri de mümkündür. Böyle bir durumda şirket kârının ortaklara

---

78; **Hesap Uzmanları Kurulu Danışma Komisyonu Kararları,** Maliye ve Hesap Uzmanları Derneği Yayını, Acar Basım, İstanbul, 2008, s. 638'de yer alan 31.12.2005 tarih ve 281 yayın sıra no.lu Hesap Uzmanları Danışma Komisyonu Kararı. Mehmet Yüce, a.g.m., s.50'de, *"...ortaya çıkan matrah farkının kurum bilânçosunda yer almadığından dolayı ortakların kullanımına açık olduğundan ortaklara dağıtılan kâr" olduğu şeklindeki bir düşüncede yorum sınırı aşarak kıyaslamaya gidildiğinden vergi hukukunda kıyas yasağı ilkesi ihlali anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, yapılan denetimlerde hukuku dar yorumlayarak olaya sadece hazineci bir yaklaşımla bakmak yerine olaya daha geniş hukuki bir perspektifle bakmanın faydalı olacağı kanaatini taşımaktayız"* denilerek görüşümüzü destekler nitelikte açıklamalar yapımıştır. Aksi görüş için bkz. Güray Öğredik **Vergi İncelemesi Sırasında Ortaya Çıkan Matrah Farkının, Vergi Aslının ve Vergi Cezalarının Muhasebeleştirilmesi Üzerine Öneriler,** Çevrimiçi, http://www.mazarsdenge.com.tr, 04.07.2010. Yazar, *"işletmede kayıt dışı faaliyetler gerçekleştirmiş, üretip sattığı mallar sonucu elde ettiği hasılatı resmi kayıtlarına dahil etmemiş ve dolayısıyla bunun vergisini ödememiş, ortaklar ise bu hasılatı şahsi mal varlıklarına dahil etmişlerdir. Yani işletme, dolayısıyla işletme sahibi ortaklar, vergi kaçırmışlardır ve bu nedenle cezalandırılmaları ve bu kayıt dışı bırakılan gelirlere ait verginin ise devlet hazinesine intikalinin sağlanması gerekmektedir"* görüşünü ileri sürmüştür. Ayrıca bkz. Binnaz Erşin, **Vergi Cezalarının Muhasebe Kaydı Nasıl Yapılmalı?,** Yaklaşım Dergisi (E-yaklaşım), Eylül, 2007, Çevrimiçi, http://www.yaklasim.com, 07.07.2010.

[529] Kâr yedekleri ana sözleşmede yer alan hükümler çerçevesinde veya ortaklık genel kurulu tarafından alınan karar uyarınca ortaklara dağıtılmayan ve işletmede tutulan kârlardan oluşmaktadır. Konu hakkında Şaban Kayıhan, **a.g.e.,** s. 565; Osman Altuğ, Hanifi Ayboğa, **a.g.e.,** s. 165-168; Mehmet Altındağ, **Kârın Sermayeye Eklenmesi Nedeniyle Kişilerce Elde Edilen Kâr Paylarının Beyanı,** Mali Çözüm Dergisi, S. 53, Ekim-Kasım-Aralık, 2000, s. 34'de, *"...kâr yedekleri yasal, statü ve olağanüstü yedekler ile yedek niteliğindeki karşılıklar ve özel fonlar gibi işletme faaliyetleri sonucu elde edilen kârların dağıtılmamış kısmını ifade eder"* denilmiştir.

dağıtılmayarak şirket bünyesinde sermaye artırımı yoluyla tutulması söz konusu olur. Kârın dağıtım için değil şirketin mali yapısının kuvvetlendirilmesi için kullanılması ise ortağa kâr payı adıyla olmasa da başka şekilde kazanım sağlayabilmektedir. Ortak lehine gerçekleşen söz konusu malvarlığı artışının ise kâr payı geliri gibi değerlendirilip değerlendirilemeyeceği sorunsalı ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla çalışma konumuz bakımından bu hususun açıklığa kavuşturulması gerekmekte olup, bu amaç çerçevesinde aşağıda sorunsala ilişkin açıklamalara, görüşlere, yargı kararlarına ve de değerlendirmemize yer vereceğiz.

İşletme faaliyetleri sonucunda elde ettikleri dönem kârının dağıtılmamış kısmını, sermaye yapılarını kuvvetlendirmek amacıyla, ilerleyen dönemlerde sermayeye ilave etmeyi tercih eden şirketler, bu bağlamda kârın sermayeye dönüştürülmesi işlemleri yapmaktadırlar. Bu işlemler, anonim ortaklığın dağıtılmamış kârlarının devamlı olarak bünyesinde tutmak amacıyla yapılan ve bu suretle esas sermaye ile yedek akçe arasındaki orantısızlığı ortadan kaldıran, yatırım sermayesi ihtiyaçlarını karşılayan ve öz kaynağı güçlendiren işlemler olarak karşımıza çıkar[530]. Ortaklıkların iç kaynaklarından yaptıkları sermaye artırımı karşılığında çıkardıkları hisse senetlerini ortaklarından bir bedel almaksızın onlara dağıtarak sermaye artırımını gerçekleştirmeleri ise, incelediğimiz sorunsala ilişkin dikkat çekici bir husustur. Zira şirketlerin kârını sermaye artırımında kullanmaları durumunda, artırılan sermayeyi temsil etmek üzere ortaklara sermaye payları oranında[531] ortaklık payı verilmesi söz konusu olur. İşte bu noktada, zamanla dönem

---

[530] Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.,** s. 744 (N.1395); Erdoğan Moroğlu, **a.g.e.,** s. 9.

[531] Erdoğan Sağlam, **İç Kaynakların Sermayeye İlavesi Nedeniyle Edinilen Bedelsiz Hisseler Kâr Payı Sayılır Mı ?**, Vergi Dünyası, S. 235, Mart, 2001, s. 65'de, "*...uygulamada, iç kaynaklardan sermaye artırımı yaygın olarak yapılmaktadır. İç kaynaklardan sermaye artırımında dış kaynaklardan artırımda olduğunun aksine, ortaklar iştirak taahhüdünde bulunmamaktadır. Ortaklar yeni paylara, artırımın tescili ile payları oranında doğrudan doğruya sahip olmaktadırlar. Bu tür artırımda Türk Ticaret Kanunu'nun 391. maddesi de uygulanmamaktadır, yani eski iştirak taahhütlerinin tamamen ödenmiş olması şartı aranmamaktadır*"; Sadi Işıklılar, Vahap Balkaya, **Sermaye Düzeltimi Olumlu Farklarının Sermayeye İlavesi ve Ortaklara Verilecek Bedelsiz Hisselerin Tespiti,** Vergi Dünyası, S. 281, Ocak, 2005, s. 111'de, "*...sermayeye eklenen tutarlar karşılığında ortaklara verilen bedelsiz hisseler, bu farkların oluştuğu dönemlerdeki sermaye paylarına göre, başka bir deyişle hisseleri oranında verilmelidir*"; Şaban Kayıhan, **a.g.e.,** s. 569'da, "*...dış kaynaklardan yapılan sermaye artırımının tersine bu tür sermaye*

kârından ayrılmış bulunan yedeklerin herhangi bir yılda sermayeye ilave edilerek ortaklara bedelsiz hisse senedi verilmesi işlemi ile kâr yedeklerinin ortaklara dağıtılması sonrasında ortakların şirketin sermaye artırımına iştirak etmesi şeklinde gerçekleşen birbirine bağlı işlemler aynı mahiyette görülebilir[532].

2. Şirket Sermayesine İlave Edilen Kârın Dağıtılmış Kabul Edilemeyeceği Kuralı ve Konuyla İlgili Tartışmalar

a. Kârın Sermayeye Eklenmesinin Kâr Payı Dağıtımı Olarak Kabul Edilemeyeceği Kuralı

GVK md. 94/ 6.b-i'nin parantez içi hükmünde "*kârın sermayeye eklenmesi kâr dağıtımı sayılmaz*" şeklinde bir düzenlemeye yer verilmiştir. Görüldüğü üzere hüküm, dağıtılmamış kârların sermayeye ilave edilmesi halinde artık vergilendirmeye konu edilemeyeceğini açıkça ifade etmiştir[533].

---

artırımı işleminde, ortaklıktaki mevcut paydaşların tümüne payları nispetinde bedelsiz (gratis) yeni pay verilmei gerekir" denilerek anonim şirketlerde yapılan sermaye artırımı sonucu ortaklara sahip oldukları sermaye payı oranında bedelsiz hisse senedi verileceği vurgulanmıştır. Bu kapsamda, sermaye düzeltimine ilişkin olumlu farkların (ödenmiş sermaye tutarının enflasyon düzeltilmesine tabi tutulması sonucunda ödenmiş sermaye tutarında meydana gelen artışların) da şirketin kazancının bir parçası olması sebebiyle sermayeye eklenmesi gerektiğini ifade edelim. Bu farkların sermayeye eklenmesi kârın sermayeye eklenmesi gibi iç kaynaklardan yapılan bir sermaye artırımıdır. Bu nedenle artan sermaye miktarı kadar ortaklara payları oranında bedelsiz ortaklık payı verilmesi gerekecektir.

[532] Seyit Ahmet Baş, **Kârın Sermayeye İlave Edilmesi ve Vergi Alacağı Müessesesi**, Yaklaşım Dergisi (E-yaklaşım), Çevrimiçi, http://www.yaklasim.com, 11.07.2010.

[533] Sakıp Şeker, **"Kârın Sermayeye İlavesi Kâr Dağıtımı Sayılmaz" Ne Anlama Gelmektedir?,** s. 132'de,"*...kârın sermayeye ilavesi kâr dağıtımı sayılmaz hükmü, hem gelir vergisi tevkifatının yapılmayacağını hem de şirket ortaklarının kâr payı elde etmedikleri anlamına gelmektedir. Dönemin Maliye Bakanının TBMM'ndeki açıklamaları Kanun koyucunun bu konudaki amacını net olarak ortaya koymaktadır. Sermayeye ilave işlemini stopaj uygulamasında kâr payı saymayıp diğer taraftan 75. madde yönünden kâr dağıtımı saymanın bizce izah edilebilir bir yanı yoktur*" denilmiştir. Benzer açıklamalar için ayrıca bkz. Duran Bülbül, **Kâr Ortaklara Dağıtılmayıp Sermayeye İlave Edilirse Vergilendirilir mi?**, Mali Çözüm Dergisi, S. 65, Ekim-Kasım-Aralık, 2003, s. 144.

b. Kârın Sermayeye Eklenmesi Sonucu Bedelsiz Hisse Senedi Verilmesi

191 Seri No.lu Gelir Vergisi Genel Tebliğinde, kâr yedeklerinin sermayeye eklenmesi nedeniyle ortaklarca iktisap edilen bedelsiz hisse senetlerinin nominal bedelleri tutarında kâr payı gelirini oluşturduğu hakkında bir düzenlemeye yer verilmiştir. Aslında kâr yedeklerinin sermayeye eklenmesi işleminin ortaklara ne kazandırdığını ele alırsak, pay sahiplerinin herhangi bir ödeme yapmadan bedelsiz payları edindiği ve bu suretle ortakların malvarlıklarında bir artış gerçekleştiği[534] akla gelebilir. Diğer taraftan, ilgili tebliğ düzenlemesi GVK md. 94/ 6.b-i'nin parantez içinde yer alan yukarıda yer verdiğimiz hüküm ile çelişir niteliktedir. Bu bağlamda, kârın sermayeye ilave edilmesinden

---

[534] Konu hakkında Nazmi Karyağdı, **Dağıtılmayan Kârların Sermayeye Eklenmesinin (Bedelsiz Hisse Senedi Ve İştirak Payı Verilmesinin) Pay Sahipleri Açısından Vergisel Sonuçları**, Vergi Dünyası, S. 236, Nisan, 2001, s. 89'da "*...ortağın mal varlığında elde edilen bedelsiz hisse senedi kadarlık bir artış söz konusudur. Her ne kadar ortağın elde ettiği ortaklık payı ya da hisse senedi "bedelsiz" olarak ifade edilse de gerçekte bir bedeli vardır. Bu bedel ise ortağa nakit olarak verilmeyen ancak hisse senedi ya da iştirak payı olarak verilen payın nominal değeri kadarlık bir tutardır. Dolayısıyla da hem ortaklıklar hukuku hem de vergi hukuku açısında kârın veya yedeklerin sermaye ilave edilmesi (sermaye yedekleri hariç) pay sahipleri açısında kâr dağıtımı hükmündedir*" denilerek açıklanmıştır. Bu görüş, kâr payının nakden elde edilmesine gerek olmaması, hisse senedi şeklinde de ortağın tasarrufuna geçen değerlerler de kâr payının elde edilebilmesinin mümkün olması sebebiyle yerindedir. Zira, kâr payının fiili olarak ortağa ödenmesi ile bedelsiz hisse senedi olarak alınması arasında gelirin elde edilmesi yönünden bir fark yoktur. Bkz. Lawrance Lee, **The Stock Dividend**, The Tax Magazine, Vol. 37, No.11, November, 1959, s. 961; Rüştü Erimez, **Şirketlerde Kâr Dağıtımı, Yedek Akçeler ve Vergileme**, s. 52; Sakıp Şeker, **Kârın Sermayeye İlavesi Kâr Dağıtımı Sayılmaz" Ne Anlama Gelmektedir?**, Yaklaşım Dergisi, S. 82, Ekim, 1999, s. 131. Ancak, iç kaynaklardan sermaye yedeklerinin sermaye artırımında kullanılması ortakların ödeme gücünde bir artış yaratmaz ve ortaklara dağıtılmış kâr payı sayılmaz. Zira, sermaye yedekleri şirketin vergiye tabi kârından ayrılan bir unsurdur ve sermayede meydana gelen kayıpları karşılamak amacıyla oluşturulur. Dolayısıyla bu yedeklerin sermayeye ilavesi ile sermayede gerçek anlamda bir artış meydana gelmemektedir. Sermaye yedeklerinin sermayeye ilavesinden herhangi bir kâr payı dağıtımı sonucu çıkarılamayacağı yönünde benzer görüş ve açıklamalar için bkz. Yavuz Çiftçi, **Türk Mevzuatında Bedeliz Hisse Senetlerinin Niteliği, Değerlemesi ve Muhasebeleştirilmesi**, Mevzuat Dergisi,Yıl:3, S. 31, Temmuz, 2000, Çevrimiçi, http://www.mevzuatdergisi.com, 18.07.2010; Ahmet Erol, A. Ercan Yıldırım, **Menkul Kıymetlerin Vergilendirilmesi**, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2001, s. 108; Tufan Güldiken, **Şirketlerde Sermaye Artırımı**, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, S. 76, Nisan, 2010, s. 137; Mehmet Gür, **a.g.e.**, s. 292; H. Kürşat Şahin, **Bedelsiz Alınan Hisse Senetleri ve İştirak Hisseleri,** Vergi Sorunları, S. 143, Ağustos, 2000, s. 47; Bünyamin Öztürk, **Kurumlarda Kâr Dağıtımına Bağlı Stopaj Uygulaması**, Vergi Sorunları, S. 188, Mayıs, 2004, s. 8. Bkz. Boğaziçi Kurumlar Vergi Dairesi Başkanlığ'nın 15.06.2000 tarih ve BK.BŞK.4.34.00.54/02-C/KVK-8/5-72 sayılı özelgesinde, *"anonim şirketlerin kuruluşlarında veya sermayelerini artırdıkları sırada çıkardıkları hisse senetlerinin itibari değerlerinin üzerinde elden çıkarılması nedeniyle bu şirkete iştirak edenlere verilen hisse senetleri sermaye yedeği niteliğinde olup, sermaye yedeği ile sermaye artırımında bulunulduğu durumda kâr dağıtımının söz konusu olmayacağı"* şeklinde görüş bildirilmiştir. Özelge için bkz. Ahmet Erol, A. Ercan Yıldırım, **a.g.e.**, s. 137.

kaynaklanan ve ortaklara payı oranında verilen bedelsiz hisse senetlerinin değeri kadar aslında ortakların kâr payı elde edip etmediği sorusunun cevabı aranmalıdır.

Kanımızca, Gelir Vergisi Kanunu'nun ilgili hükmü, şirketlerin mali bünyelerini kuvvetlendirmek amacıyla kârlarını dağıtmayarak sermayelerine ilave etmeleri ve bu şekilde söz konusu tutarları kaynak olarak kullanmalarını teşvik etmek için ihdas edilmiştir. Düzenleme uyarınca, kârın sermayeye eklenmesi halinde şirket dışına herhangi bir kaynak çıkmaması, şirket dışına bir transfer yapılmaması ve ortaklar tarafından bir kaynak elde edilmemesi, dolayısıyla ortakların özel ödeme güçlerinde bir değişiklik olmaması sebebiyle ortakların menkul sermaye iradı elde ettiğinden ve bu geliri beyan etmeleri gerektiğinden söz edilemeyeceği düşünülebilir. Ancak ortaklardan herhangi bir karşılık ve fayda sağlanmaksızın kâr yedeklerinin sermayeye eklenmesi ile gerçekleşen bedelsiz hisse senedi iktisabından dolayı ortakların özel ödeme güçlerinde artış meydana gelmiş olduğu ve bu durumun tek başına ortağın menkul sermaye iradı olarak kâr payını elde ettiğini gösterdiği de ileri sürülebilir[535].

İhtilaf kanunun lafzı ile bedelsiz hisse senetlerinin ortağa sağladığı ekonomik katkı arasındaki çelişkinin varlığındandır. İhtilaf yargıya da taşınmış ve 231 Seri No.lu Gelir Vergisi Genel Tebliği,[536] kapsamında yer alan *"...Kârın sermayeye ilave edilmesinin kâr dağıtımı sayılmayacağına ilişkin olarak Gelir Vergisi Kanununun vergi tevkifatını düzenleyen 94 üncü maddesinde yer alan hüküm, bu madde uyarınca yapılacak tevkifat açısından bir belirleme yapmaktadır. Dolayısıyla gerçek kişi ortaklar tarafından, kârın sermayeye ilavesi suretiyle elde edilen kâr paylarının menkul sermaye iradı olarak Gelir Vergisi Kanununun 85 ve 86. madde hükümleri çerçevesinde beyan edilmesi*

[535] Marjaana Helminen, **a.g.e.,** s. 5. Şirketlerin aktifinde bedelsiz hisse senedinin elde edilmesi sebebiyle meydana gelen artışların bilançonun pasifinde "iştirakler yeniden değerleme artışları" hesabında gösterildiği hakkında bkz. N. Kemal Gündüz, Necati Perçin, **Amortismanlar ve Yeniden Değerleme**, Yaklaşım yayınları, Ankara, 1997, s. 449.

[536] 06.02.2000 tarih ve 23956 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

gerekmektedir" şeklindeki düzenlemeler sebebiyle V.D.D.G.K kararı[537] ile iptal edilmiştir. İptal kararı üzerine GVK'na uygun şekilde 243 Seri No.lu Gelir Vergisi Genel Tebliği[538] yürürlüğe girmiştir.

Olağan usul gereği ortaklar koydukları sermaye karşılığında hisse senedi elde etmektedirler. Hisse senedinin ortaklara dağıtılacakken şirket bünyesinde bırakılan kârların sermayeye eklenmesi sonucu elde edilmesi ise aslında olağan olmayan bir yöntemdir[539]. Bu yöntem ortakların malvarlığına girecek bir tutarın sermaye olarak şirkete aktarılmış olması ve aynı olağan usuldeki gibi ortakların hisse senedi iktisap etmiş olması şeklinde değerlendirilebilir. Burada kârlardan artırılan sermayenin nakit sermaye karşılığı olduğunu ve kazanç payı olarak ödenmesi mümkün olan bu fonların sermayeye aktarıldığını belirtelim. Dolayısıyla, ortakların malvarlıklarından çıkartarak şirkete koydukları sermaye karşılığında hisse senetlerini iktisap etmeleri yöntemi ile kâr yedeklerinin sermayeye eklenmesi nedeniyle hisse senedi iktisap edilmesi benzer niteliktedir.

---

[537] Dan. V.D.D.G.K.'nın 08.06.2001 tarih ve E. 2001/180, K. 2001/224 sayılı kararında, "*...ortakların özel ödeme güçlerinde bir değişiklik olmadığının da ifade edildiği, bu durumda, kârın sermayeye ilavesi halinde, gerçek kişi ortakların menkul sermaye iradı elde ettiğinden ve bu geliri beyan etmesi gerektiğinden söz edilemeyeceği*" gerekçesi ile kârın sermayeye eklenmesinin kâr dağıtımı sayılmacağına ilişkin GVK'nın 94. maddesinde açık bir hüküm var iken Tebliğ'de "*kazançların sermayeye ilave edilmesi nedeniyle ortaklarca elde edilen kâr payları*" ifadesinin kullanılmış olmasının açıkça yasaya aykırı olduğu üzerinde durulmuştur. Mahkeme, kârın sermayeye ilave edilmesinin kâr dağıtımı sayılmayacağına ilişkin düzenlemenin sadece tevkifata ilişkin bir düzenleme olmadığını, dağıtılmayan kârın sermayeye eklenmesinin işlem olarak kâr payı dağıtımı hükmünde olmadığını karara bağlamıştır. Kârın sermayeye ilavesi halinde gerçek kişi ortakların menkul sermaye iradı elde ettiğinden ve bu geliri beyan etmesi gerektiğinden söz edilemeyeceği hakkında bkz. Dan. V.D.D.G.K. 07.12.2001 tarih ve E. 2001/451, K. 2001/460; Dan. 4.D. 06.12.2000 tarih ve E. 2000/1307, K. 2000/5053; Dan. 3.D. 24.06.2003 tarih ve E. 2001/4465, K. 2003/3679; Dan. 4.D. 21.10.2002 tarih ve E. 2001/3915, K. 2002/3302 sayılı kararları, **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim.**

[538] 20.12.2001 tarih ve 24616 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Tebliğ'de ihtilaf "*...gerçek kişi ortaklar tarafından kârın sermayeye ilavesi suretiyle elde edilen kâr paylarının beyan edilmemesi, yargıya intikal eden uyuşmazlıklarda tarhiyatı kaldıran vergi mahkemesi kararları üzerine Danıştay'da temyiz yoluna gidilmemesi gerekmektedir*" şeklinde çözüme kavuşturulmuştur.

[539] Hayri Domaniç, **Anonim Şirketler Hukuku Uygulaması, Türk Ticaret Kanunu Şerhi II,** s. 993; Rüştü Erimez, **Şirketlerde Kâr Dağıtımı, Yedek Akçeler ve Vergileme,** s. 52.

Kâr yedeklerinden karşılanan sermaye artırımları bir anlamda vergisi elde edildiği dönemde ödenmiş kârın ortaklara dağıtımıdır. Bu sebeple, özünde nakit kâr dağıtımı ile kâr yedeklerinden karşılanarak bedelsiz hisse senedi verilmesi arasında herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. Başka bir deyişle, ortaklara nakit olarak dağıtılan temettüler gibi bedelsiz sermaye artırımına dahil edilerek karşılığında yeni senet dağıtılan temettüler de söz konusu olabilir[540]. Ancak sermaye artırımına bağlı ihraç edilmiş bedelsiz hisse senetlerinin kâr payı niteliği çerçevesinde yapılacak vergilendirme işleminde şu an itibariyle yürürlükte olan GVK md. 94/6.b-i'nin parantez içi hükmü ile yukarıda yer verdiğimiz Danıştay'ın Genel Tebliği iptal eden kararı hesaba katılmalıdır. Bu hüküm ve kararı dikkate aldığımızda, bedelsiz hisse senetlerinin ortağın gelir vergisi matrahına dahil edilebilmesinin ancak yeni ve açık bir kanuni düzenleme ile mümkün olacağını düşünmekteyiz[541].

Özetle, kârın sermayeye eklenmesi sonucunda elde edilen bedelsiz hisse senetleri ile vergi hukuku anlamında pay sahiplerinin kâr payı gelirini elde ettiği söylenebilse[542] bile GVK'da yer alan açık hüküm uyarınca bu gelirin vergilendirilecek kazanç unsurları

---

[540]H. Kürşat Şahin,**a.g.m.**, s. 42; Nazmi Karyağdı, **a.g.e.**, s. 97.

[541] Seyit Ahmet Baş, **a.g.m.**'de, "*...kârın sermayeye ilave edilmesi, kârın dağıtılarak ortaklar tarafından yeniden sermaye olarak konulmasından farklı değildir, yani bu suretle iktisap edilen bedelsiz iştirak hissesi veya hisse senetleri dolayısıyla kâr payı elde edilmiş olmaktadır. Durum böyle olmakla birlikte kanun koyucu kârın sermayeye ilave edilmesini kâr dağıtımı olarak görmemiştir. Yapılan işlemi kanun koyucu kâr dağıtımı saymadığına göre ortaklar açısından da elde edilmiş bir kâr payı mevcut olmayıp*" denilerek görüşümüzü destekler şekilde, kârın sermayeye ilave edilmesi sonucu elde edilen bedelsiz ortaklık paylarının esasında ortakların malvarlığına girmesine rağmen kanun koyucunun iradesi uyarınca vergilendirilecek değerler arasında kabul edilmediği izah edilmiştir. Benzer görüşler için bkz. Benzer görüş için bkz. Yılmaz Özbalcı, **Gelir Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları,** s. 832; Nazmi Karyağdı, **Dağıtılmayan Kârla Yada Yedek Akçelerle Zararın Kapatılması Kâr Dağıtımı Sayılır mı?**, s. 109; Bumin Doğrusöz, **Kârın Sermayeye Eklenmesi, Menkul Sermaye İradının Doğumuna Yol Açar mı?**, Dünya Gazetesi (15.02.2001), Çevrimiçi http://www.dunyagazetesi.com.tr/haberArsiv, 05.04.2010; Taki Kılıç, **2006 Yılında Elde Edilen Kâr Paylarının Beyanı ve Vergilendirilmesi**, Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog, S. 227, Mart, 2007, s. 122.

[542] Söz konusu değerlendirme bkz. Bumin Doğrusöz, **Kâr Paylarının Vergilendirilmesinde İki Sorun,** Mali Çözüm Dergisi, S. 34, Ocak-Şubat, 1996, s. 20'de, " *...iç kaynaklardan yapılan sermaye artırımları da, bir anlamda kar dağıtımıdır. Açık anlatımıyla bu tür sermaye artırımlarında iç kaynak, kar olarak dağıtılmış, ancak hissedar bu kârını yeniden şirkete sermaye olarak geri döndürerek yeni hisse almış şeklinde düşünülmekte ve yorumlanmaktadır. Dolayısıyla, iç kaynaklardan yapılan sermaye artırımları nedeniyle anılan bedelsiz hisselerin veya hisse senetlerinin, nominal bedelleri üzerinden, kâr payı olarak nitelendirilmesi zorunludur. Ancak, bu nitelemenin yapılmaması için, Kanunda açık hüküm olması gerekir*" şeklinde yapılmıştır.

arasında değerlendirilmeyerek istisna kılındığı kabul edilmelidir.[543] GVK'da yer alan hüküm; kârın sermayeye ilavesi nedeniyle elde edilen hisse senetlerinin kâr payı niteliğinde olup olmadığına değil, sermaye artırımı sebebiyle ortakların malvarlığında meydana gelecek artışların vergilendirme dışında bırakılmasına yönelik bir düzenleme olarak ele alınmalıdır. Zira GVK md. 94/ 6.b-i'nin parantez içi hükmünün kaleme alınma şekli dikkate alındığında kanun koyucunun kârın sermayeye eklenmesinin ortaklar lehine yarattığı tüm ekonomik değerleri vergi dışında bıraktığı görülmektedir.

Bize göre, bedelsiz hisse senetlerini gerçek kişilere dağıtılmış kâr payı gibi vergilendirmeye tabi tutan görüş kanunun lafzını aşan bir uygulama gerektirir[544]. Böyle bir yorum tarzı idare ile yükümlüler arasında çok sayıda ihtilaf doğuracak olması sebebiyle sakıncalıdır. İhtilafın giderilmesi için kanun koyucunun mali bünyelerini yeteri kadar kuvvetlendirene kadar kural olarak iç kaynakların oluşturulmasını kurumlar vergisine, bunların sermayeye ilavesi sonucu çıkarılan bedelsiz hisse senetlerini de gelir vergisine tabi tutmaması yerinde olacaktır[545]. Aksi durumda, kârı dağıtmayarak şirket bünyesinde

---

[543] GVK'da yer alan hükmün kurumlarca elde edilen bedelsiz hisse senetlerine etkisi olmadığını belirtmeliyiz. Zira kurumlar vergisi mükellefi olan anonim şirket vasfına sahip bir ortağın sermayesine iştirak ettiği başka bir şirketin kârını sermayesine eklemesi sonucu elde ettiği hisse senetleri, kâr payı-iştirak kazancı olarak ele alınacak olsa da KVK md. 5/1-a'da yer alan istisna hükmü çerçevesinde zaten vergilendirilmeye tabi tutulmayacaktır.

[544] GVK'da yer alan "*kârın sermayeye eklenmesi kâr dağıtımı sayılmaz*" şeklindeki düzenlemeyi ilk kez yürürlüğe koyan 4369 sayılı yasa ile birlikte aynı zamanda kârın dağıtılması esaslı tevkifat uygulamasına da geçiş yapılmıştır. Hükmün gerekçesinde, "*...mevcut sistem içerisinde kurumların elde ettikleri kazançlar kurumlar vergisine tabi tutulduktan sonra kalan dağıtılabilir kârın kurum bünyesinde gelir vergisi tevkifatına tabi tutulması esası benimsenmiştir. Söz konusu tevkifatın yapılması işlemi kârın dağıtılması ya da dağıtılmaması kararı ile ilişkilendirilmemiştir. Getirilen yeni sistemi ile tam mükellef kurumların dağıtılabilir kazançları üzerinden yapılacak gelir vergisi tevkifatı uygulaması esas olarak kârın dağıtılması işlemine bağlanmaktadır. Diğer bir anlatımla gelir vergisi tevkifatı, kârın ortaklara dağıtıldığı aşamaya kadar ertelenmektedir*" denilmiştir. 4369 sayılı yasanın gerekçe metni için bkz. 29.07.1998 gün ve 23417 mükerrrer sayılı Resmi Gazete, s. 379. Şirketlerin mali yapısını kuvvetlendirmeye yönelik olarak yürürlüğe konulan GVK md. 94/ 6.b-i'nin parantez içi hükmü ise, kârını dağıtmayıp bünyesinde tutarak sermayesine kaynak olarak koyan şirketleri teşvik etmek amacıyla getirilmiştir. Bu çerçevede, dağıtılmayarak sermaye artırımında kullanılan kârın karşılığını temsil eden bedelsiz hisse senetlerinin vergilendirilmemesi kanun koyucunun yukarıda belirtilen iradesine de uygundur. Öte yandan bedelsiz hisse senetlerinin ortağa kazandırdığı değerin vergi hukuku bakımından önem arz ettiği gerçeği göz ardı edilmemelidir. Dolayısıyla, konuya ilişkin yasa maddesinin olayın iktisadi yönü de dikkate alınarak yeniden kaleme alınması yerinde olur kanaatindeyiz.

[545] Erdoğan Moroğlu, **a.g.e.**, s. 291.

bırakmak isteyen şirketler, ortaklarını vergi ödeme durumu ile karşı karşıya bırakmamak maksadıyla kâr payı dağıtımı hakkında karar almadıkları gibi kârını sermayeye ilave etmemeyi de tercih edebilirler. Bu durum, işletmeler üzerinde olumsuz etki yaratarak büyük işlem hacmi olan kurumların kayıtlı sermayelerinin bilançolarında düşük rakamlar olarak görünmesini sağlayacaktır[546].

Son olarak, kâr payı üzerinde oluşan vergi yüküne rağmen bedelsiz hisse senetlerinin ancak devirle birlikte vergilendirilebilecek bir gelir unsuru doğurduğunu ifade edelim. Ancak, gerçek kişi ortağın satışa konu ettiği bedelsiz hisse senedi elde edilmesine kaynaklık eden hisse senetlerinin iktisap tarihinde elde edilmiş kabul edildiğinden[547], bu tarihten itibaren iki yılın geçmiş olması halinde bedelsiz hisse senedinin devrinden sağlanan kazanç da vergilendirilmeyecektir (GVK mükerrer md. 80/1.f). Dolayısıyla, iki yıldan fazla süreyle anonim şirket payına sahip olan gerçek kişi ortakların şirketten kâr payı almak yerine dağıtılmamış kârların sermayeye ilave edilmesi sonucu bedelsiz hisse senetleri elde etmeleri ve bu senetleri devrederek vergi ödemeden kazanç elde etmeleri mümkündür. Görüldüğü üzere vergisel avantajı sebebiyle, özellikle hakim hissedarlar tarafından, üzerinde vergi yükü bulunan kâr payının dağıtılması kararı yerine sermaye artırımı kararı alınarak bedelsiz hisse senetlerinin iktisap edilmesi yolu tercih edilebilecektir.

c. Kârın Sermayeye Eklenmesi Sonrasında Yapılan Sermaye Azaltımı İşlemi

---

[546] Ali Haydar Yıldırım, Olcay Kolotoğlu, **Ticari Kârın Sermayeye İlave Edilmesi Sonucu Kâr Dağıtımı ve Vergilendirilmesi**, Vergi Sorunları, S. 146, Kasım, 2000, s. 98. Konu hakkında Bünyamin Öztürk, **Kârın Sermayeye İlavesinin Ortaklar Açısından Menkul Sermaye İradı Sayılmaması**, Vergi Sorunları, S. 157, Ekim, 2001, s. 20'de, "*...Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulunun 231 Seri Numaralı Gelir Vergisi Kanunu Genel Tebliği'nin iptali yönündeki kararın önem kazandığını düşünüyoruz, çünkü şirketler dağıtılmamış kârlarını sermayeye ilave kararını verirken ortakların ödeyeceği vergi yükünü düşünerek karar vermek durumunda kalıyordu*" açıklamalarına yer verilmiştir.

[547] 23998 sayı ve 23.03.2000 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 232 sayılı GVK Genel Tebliğinde, sermaye ve kâr yedeklerinin sermayeye eklenmesi dolayısıyla sahip olunan hisse senetlerinin iktisap tarihi olarak, daha önceden sahip olunan hisse senetlerinin iktisap tarihinin esas alınacağı vurgulanmıştır.

Son olarak üzerinde durmak istediğimiz konu, şirketin geçmiş yıl kârlarını sermayeye eklemesi ve sonrasında sermaye azaltımına giderek söz konusu geçmiş yıl kârlarını ortaklarına aktarması durumunda idarenin bu işlem silsilesini kâr payı dağıtımı sayarak buna bağlı vergi tevkifatının yapılması gerektiğine ilişkin görüşüdür[548]. Doğrudan ortaklara dağıtılması halinde vergi doğurabilecek olan geçmiş yıl kârlarının doğrudan ortaklara verilmesi yerine, önce sermayeye ilave edilip daha sonra sermaye azaltılması suretiyle ortaklara verilmesi, söz konusu vergi doğurucu dağıtımların dolaylı şekilde yapılması anlamında yorumlanabilir[549]. Bu görüşlere katılıyor olsak bile konuya ilişkin somut tespitlerin yapılması gerektiğini ifade etmeliyiz. Bizce, şirketin sermaye azaltımında çeşitli mali ve idari amaçlara[550] ulaşması iradesinde herhangi bir sakatlık ve sermaye

---

[548] İzmir Vergi Dairesi Başkanlığı Mükellef Hizmetleri Gelir Vergileri Grup Müdürlüğünün konu hakkında B.07.1.GİB.4.35.16.01/176300-ÖZ/229 sayılı özelgesinde, "*...daha önceki yıllarda şirket sermayesine eklenmiş olan geçmiş yıl kârlarının, şirketin sermaye azaltımı yapması veya tasfiye edilmesi sebebi ile ortaklara dağıtılması durumunda, kâr dağıtımına bağlı vergi kesintisi yapılması gerekmektedir*" şeklinde görüş bildirmiştir. Bkz. Bülent Çiftçi, **Sermaye Azaltılması: Mali Yönden İncelenmesi**, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, S. 77 Mayıs, 2010, s. 56.

[549] Mehmet Maç, **Şirketlerde Sermayenin Azaltılması Halinde Ortaya Çıkabilecek Vergiler**, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, S. 71, Kasım, 2009, s. 26, 27; Marjaana Helminen, **a.g.e.,** s. 6; Victor R. Wolder, Stanley Wolder, **a.g.m.**, s. 913; Peter Dachs, **Dividend Definition Simplified,** International Tax Review, Vol. 20, No. 2, March, 2009, s. 59 . Paul D. Seghers, William J. Reinhart, Selwayn Nimaroff , **a.g.e.,** s. 43'de, *"şirket kararı ile sermayenin düşürülmesi çerçevesinde ortaklara sermayenin iadesine ilişkin yapılan ödeme kâr payı dağıtımı sayılır (Joseph H.miller, 26, T.C. 115 (1956) kararı)"* denilmiştir.

[550] Sermaye azaltımı; şirketin sermayesinin bir bölümüne artık gereksinim duymaması, şirketin birikmiş zararlarının yok edilerek bilanço sıhhatinin sağlanması, TTK madde 329/1.f., 1. bend çerçevesinde şirketin kendi hisse senetlerini iktisap etmesinin bir sonucu olarak sermaye azaltması ve bazı pay sahiplerinin şirketten ayrılmalarını sağlamak gibi şirketin lehine olan çeşitli amaçlara ulaşabilmek için gerçekleştirilir. Bkz. Yavuz Akbulak, **Anonim Şirketlerde Sermayenin Azaltılması**, Çevrimiçi, http://www.legalisplatform.net, 17.07.210; Şaban Kayıhan, **a.g.e.,** s. 570, 571; Nazmi Karyağdı, **Dağıtılmayan Kârla Yada Yedek Akçelerle Zararın Kapatılması Kâr Dağıtımı Sayılır mı?,** s. 112. Dolayısıyla, şirketler sermaye azaltımını bilançodaki zararları kapatmak, faaliyetlerine göre gerektirdiğinden fazla olan sermayelerinin atıl kalan kısmını ortaklara geri ödemek gibi amaçlarla yapabilirler. Bu çerçevede, sermaye şirketlerinin gerçekte var olan başka sebeplerle sermayelerini azaltmaları halinde, olağan kâr payı dağıtımının vergi yükünü aşmak istediklerini ileri sürmek, mesnetsiz bir iddiadan öteye gitmez inancındayız. Zaten yapılan işlemin şirket bünyesinde gerçekleşmesi ve şirket sermayesini korumaya yönelik olması ön plana çıkmakta ise, artık sadece dağıtıma konu olan bir kârdan değil mevcut zararı gidermeye, ortakların paylarını korumaya ve takip eden yıllarda kârdan pay almaya yönelik bir işlemden söz edebiliriz. Bu gerekçe ile işlemleri olduğundan farklı şekilde değerlendirmemek gerekmektedir. Aksi durumda hatalı tarh işlemlerinin yürütülmesi ile karşılaşırız.

azaltımı işleminin özünde muvazaa[551] suretiyle kârın ortaklara aktarılması yoksa[552], kârın önce sermayeye eklenip sonra sermaye azaltmak suretiyle dağıtıldığının iddia edilmesi doğru olmayacaktır.

IV. Kurumlar Vergisi Yükümlüleri Bakımından Avans Kâr Payı Dağıtımı (Temettü Avansı)

A. Avans Kâr Payı Dağıtımı (Temettü Avansı) Hakkında Genel Değerlendirme

Belirli faaliyetlerin gerçekleşmesi sonucu elde edilen kâr üzerinden dağıtıma esas alınacak safi miktar tespit edilirken TTK'nın 457. maddesinde ve yeni TTK'nın 508. maddesinin 2. fıkrasında ifade edilen dönemsellik ilkesi esas alınacaktır. İlgili madde hükmüne göre, safi kârın yıllık bilançoya göre hesap ve tespit edilmesi gerekmekte olup, bu şekilde bir düzenleme ile kanun koyucu safi kâr kavramını bilanço kârı olarak ifade etmek istemiştir. Safi kazancın "yıllık bilançoya" göre hesap ve tespit olunacağı konusundaki bu

---

[551] Ali Tuğlu, **Sermaye Azaltımı Yoluyla Kâr Dağıtımına Bağlı Vergiden Kaçınılabilir Mi?,** Yaklaşım Dergisi, S. 159, Mart 2006, s. 62'de "... *olay muvazaa boyutunda olmamalıdır. Örneğin öncelikle sermayenin 500.000 YTL azaltılıp bu tutarın ortaklara dağıtılmasından sonra tekrar 300.000 YTL'nin sermayeye ilave edilmesi muvazaalı bir durumu ortaya çıkarabilir. Yine, bir önceki yılın kârından sermayeye ilave edilen tutarın bir sonraki yıl sermaye azaltımı yoluyla işletmeden çekilmesi gibi bir olay, işlemin muvazaa olarak değerlendirilmesi ihtimalini artıracaktır*" denilerek sermaye azaltımı işleminin gerçek amacına uygun olması gerektiği üzerinde durulmuştur. Şirketin ticari faaliyetlerinin daralması sebebiyle hisselerin temsil ettiği sermaye değerinin şirket tarafından kullanımına artık ihtiyaç duyulmaması sonucunda şirketin gerçekleştirdiği itfa/sermaye indirimi işlemi gerçeği yansıtan bir işlem olduğu için itfa ile ortaklara kâr payı dağıtımı yapıldığının söylenemeyeceği ABD mahkemeleri içtihatlarında da (*Towers, et al. v. Commissioner supra; Favrot v. Scofield-F. Supp.*-(D.C. Tex., 1953); *Commissioner v. Sullivan*, 210 F.2d 607 (5th Cir., 1954) ifade edilmiştir.

[552] Gelir İdaresi Başkanlığı'nın 31.07.2007 tarih ve B.07.1.GİB.4.34.16.01/GVK-94/6-b sayılı özelgesinde, şirketin yatırım yapmak amacı ile sermayesini artırdığını ancak ortaklar arasında çıkan anlaşmazlık nedeni ile sermaye artırımının iptali şeklinde sermaye azaltımı yapılacağı belirtilmiş ve bu şekilde gerçekleştirilen zorunlu sermaye azaltımında ödenmiş sermaye paylarının ortaklara dağıtımının kâr payı dağıtımı gibi değerlendirilmeyeceği ifade edilmiştir. Özelge için bkz. Vergi Dünyası, S. 313, Eylül, 2007, s. 184. Görüldüğü üzere, sermaye artırımı ve azaltımı işlemlerinde gerçek amacın görünüşteki işlemler olması ve kâr payı dağıtımı ile ilgili herhangi bir bağlantının kurulamaması halinde ortaklara dağıtılmış bir kâr payından söz edilemez. Bu sebeple, yukarıda yer alan özelge açıklamalarını yerinde buluyoruz.

düzenleme kâr payı dağıtımına ilişkin amir hüküm niteliğindedir. Dolayısıyla, safi kazanç yıllık bilanço çıkarılmadan tespit edilmemeli ve hesap dönemine ilişkin bilançonun tanzimininden önce dağıtıma ilişkin kararın alınacağı olağan genel kurul toplantısı yapılmamalıdır[553]. Bu amir hükme rağmen genel kurul toplantısı yapılarak kâr payı dağıtımına ilişkin karar alınmış ise, emredici hükümlere aykırılık söz konusu olur ve alınan kâr payı dağıtımı kararı batıl olur[554].

Yukarıda belirtilen esaslar çerçevesinde, hesap dönemine ilişkin düzenlenen mali tablolar ve sonrasında hazırlanan bilançoya göre tespit edilen safi kâr üzerinden her dağıtım için alınacak bir genel kurul kararına istinaden pay sahiplerine yapılacak ödemeler, olağan olan kâr payı dağıtımını teşkil eder. Görüldüğü üzere, olağan kâr payı dağıtımının en belirgin özelliği dağıtıma ilişkin karar yetkisinin münhasıran genel kurula ait olması ve genel kurulun bu yetkisini yönetim kuruluna bırakamamasıdır. Ancak bu kuralın istisnası niteliğinde avans biçiminde kâr payı dağıtılabilmesi müessesesi uygulamada yerini almıştır. Bu uygulama, işletmelerin faaliyet sürelerinin belirli dönemlere bölünerek bu kısa dönemler itibariyle pay sahiplerine kârdan pay dağıtabilmek arayışı çerçevesinde ortaya çıkmıştır. Böylece, şirketlerin yönetim kurullarının hesap dönemi kapanmadan önce veya kapandıktan sonra henüz genel kurul tarafından kâr payı dağıtımına ilişkin bir karar alınmadan, elde edilmesi beklenen kâra mahsuben, önceden iştirak edilen paylara karşılık olarak belirli şartlar dahilinde avans kâr payı veya diğer bir deyişle temettü avansı adıyla ödeme yapması gündeme gelmiştir.[555].

---

[553] Oğuz İmregün, **Anonim Ortaklıklar,** s. 107, 108; Hayri Domaniç, **Anonim Şirketler Hukuku Uygulaması, Türk Ticaret Kanunu Şerhi II**, s. 800.

[554] İlhan Yiğit, **a.g.e.**, s. 9.

[555] İsmail Aslan, **a.g.m.**, s. 89, 90; Bünyamin Öztürk, Güray Öğredik, **a.g.e.**, s. 273; Yavuz Akbulak, **Halka Açık Anonim Şirketlerde Kâr Payı ve Temettü Avansı Dağıtımı Esasları**, S. 249, Vergi Dünyası, Mayıs, 2002, s. 124; Muhittin Bekler, **a.g.m.**, s. 162. Bkz. Poroy Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 544, 545'de (N. 909b), "*...halka açık anonim ortaklığın hesap yılı sonunda yıllık bilançosu çıkarılıp olağan genel kurulda onaylanmadan, genel kurul kararı ile dağıtılan avanstır*" şeklinde temettü avansı tanımı yapılmıştır.

Avans kâr payı dağıtımında, ortaklığın aktifinde henüz bir kazanç tutarı yokken, yani şirketin sadece anlık bir kaynağının var olduğundan hareketle ortağa bir kazanç dağıtımı yapılmaktadır. Bu bağlamda, şirketin hesap dönemi sonunda oluşan bilanço kârından ortağın payına düşen miktarın ortağa ödenmiş kâr payı avansı tutarını karşılamaması durumu söz konusu olabilmektedir. Zira olağan kâr payı dağıtımına kaynak olan hesap dönemi sonunda düzenlenen bilançoya göre belirlenmiş kâr, hesap dönemi içerisinde düzenlenen mali tablolara göre belirlenmiş ve kâr payı avansına esas alınmış kârdan farklı sonuçlar verebilecektir. Bu farklılık çerçevesinde, bilanço kârından ortağın payına düşen miktarı karşılamayan kâr payı avansı kısmının ortaklığa geri dönmesi gerekecektir. Bu durum ise, esasında avans kâr payı dağıtımının yapıldığı tarihten itibaren var olan bir risktir.

İlerleyen bölümlerde irdeleyeceğimiz üzere, yürürlükte olan TTK ve SerPK kapsamında, hesap dönemi sona ermeden ve safi kâr belirginleşmeden yönetim kurulu kararı ile kâr payına mahsuben yapılan temettü avansı dağıtımının halka açık olan anonim ortaklıklar dışında şirketler tarafından yapılabileceğine dair herhangi bir yasa düzenlemesi mevcut değildir. Zira şirketler bakımından müessese, olağan kâr payı dağıtımına ilişkin kanunda yer alan bazı emredici hükümlere aykırı bir uygulama oluşturmaktadır. Dolayısıyla, avans kâr payı dağıtımına yönelik uygulama Ticaret Kanunu'na tabi şirketler bakımından yasal dayanağı olmayan bir konudur[556]. Temettü avansı uygulamasının, sadece hem özendirici hem de diğerlerine göre daha iyi denetlenmesi gerektiği için sermaye piyasası mevzuatı uyarınca daha sert ve etkili muhasebe ilkelerine bağlı olan halka açık anonim ortaklıklara tanındığını görmekteyiz[557]. Öte yandan ortaklığın kendisinin, ortakların ve 3. kişilerin çıkarlarına aykırı olmaması koşuluyla kanunun yasaklamadığı bir işlemin gerçekleştirilebilmesine müsaade edilmesi gerektiği öne sürülebilir. Bu gerekçe ile kurumun çeşitli yönlerden irdelenmesi gerekmektedir.

---

[556] Ali Murat Sevi, **Avans Pay Kâr Payı Uygulaması**, Legal Mali Hukuk Dergisi, Yıl: 3, S. 32, Ağustos, 2007, s. 1913.
[557] Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 545 (N. 909 b).

Kâr payı dağıtımı işlemi, ticari boyutları itibariyle ticaret hukuku ile sermaye piyasası mevzuatı kapsamında düzenlenmelidir[558]. İşte bu gerekçe ile vergi mevzuatında kazancın ortaklara dağıtımını düzenleyen herhangi bir açık hüküm yoktur. Ancak, 5520 Sayılı KVK yürürlüğe girdikten sonra kanun hükümlerinin uygulanmasına yönelik olarak çıkarılan 1 Seri No.lu KVK Genel Tebliğinde 15.6.6. numaralı *"Avans Kâr Payı Dağıtımı"* kenar başlığı altında kanunda yer almayan bu esaslı konu hakkında bir düzenleme yapılmak istenmiştir. Buna karşılık söz konusu tebliğ düzenlemeleri, kanun ile Maliye Bakanlığı'na avans kâr payı dağıtımı hakkında herhangi bir düzenleme yetkisi verilmeden yürürlüğe konulmuş olması sebebiyle Danıştay incelemesine tabi tutularak iptal edilmiştir. Danıştay'ın iptal kararını yerinde buluyoruz. Zira vergi hukuku, ticari bakımdan kârın nasıl tespit edileceği ve dağıtılacağı mevzuları yerine işletmelerin belirli bir dönem içerisinde elde ettiği ve üzerinden vergi alınabilecek olan kârların hangi tarihte ortaya çıktığı ve nasıl vergilendirmesi gerektiği ile ilgilenmektedir. Ayrıca, kâr payı avansı dağıtımı konusundaki düzenlemelerin KVK Genel Tebliği ile yapılmak istenmesi vergilerin yasa ile konulup, yasa ile kaldırılması ilkesine de aykırıdır[559].

Özetle, temettü avansına yönelik vergi mevzuatı ve TTK kapsamında yürürlükte olan bir düzenlemenin bulunmadığı görülmektedir. Diğer taraftan, "kâr payı" kenar başlığını taşıyan yeni TTK'nın 509. maddesinin 3. fıkrasında, *"kâr payı avansı, Sermaye Piyasası Kanununa tâbi olmayan şirketlerde, Sanayi ve Ticaret Bakanlığının bir tebliği ile düzenlenir"* şeklinde bir hükme yer verilerek avans kâr payı dağıtımına ilişkin ihtiyaç vurgulanmıştır. Yeni TTK hükmü henüz yürürlük kazanmadığından çalışmada, sermaye

---

[558] Benzer görüş için bkz. Recep Bıyık, **Avans Kâr Dağıtımının Örtülü Kazanç Dağıtımı Karşısındaki Durumu**, Yaklaşım Dergisi, S. 103, Temmuz, 2001, s. 49; Ömer Ergenç, **Temettü Avansı ve Vergi Kesintisi,** Vergi Dünyası, S. 225, Mayıs, 2000, s. 113.

[559] Bağlayıcı bakanlık tebliğlerinin gerek verginin kurucu temel öğelerine, gerekse vergisel ödev ve vergisel yönteme ilişkin temel öğelere yönelik olmaları durumunda, verginin yasallığı ilkesine aykırılık oluşturduğu hakkında bkz. Gülsen Güneş, **Verginin Yasallığı İlkesi,** Oniki Levha Yayıncılık, 2008, İstanbul, s. 133.

piyasası mevzuatında yer alan avans kâr payı dağıtımı düzenlemeleri üzerinde durucağız. Ayrıca TTK'da yer alan bazı hükümlerin avans kâr payı dağıtımı üzerindeki etkileri irdelenecek olup, vergi hukuku bakımından avans kâr payı dağıtımı müessesesinin sonuçları üzerinde durularak konuya ilişkin çeşitli değerlendirmeler yapılacaktır.

B. Sermaye Piyasası Mevzuatına Göre Dağıtılan Temettü Avansı

1. Genel Açıklama

Halka açık anonim ortaklıkların ilerde oluşması beklenen kâra mahsuben belirli şartlar dâhilinde ortaklara ödeme yapabilecekleri hususu, SerPK'da özel olarak hüküm altına alınmıştır. Söz konusu düzenleme öncesinde, hesap dönemi sona ermeden ve her halde genel kurul tarafından bilanço ile kâr-zarar hesabının kabulüne ve kârın dağıtımına ilişkin herhangi bir karar alınmadan kâr payı dağıtımı yapılması durumunda, yapılan her avans niteliğindeki kâr payı dağıtımının emredici hükümlerle men edilmiş bulunan sermayenin ortaklara iadesi anlamını taşıdığı kabul edilmekteydi[560]. Halka açık anonim ortaklıkların diğer anonim ortaklıklar gibi altı aydan az, bir yıldan çok olmamak üzere kazançlarını tespit ederek sadece bu kazançları dağıtabilmeleri ise, şirkete yatırım yapacak kişilerin uzun vadede gelir elde etmesine yol açmaktaydı. Bu durum ise, halka açık anonim

---

[560] 18/12/1999 tarih ve 23910 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 4487 Sayılı Kanun ile SerPK'da değişiklikler yapılmıştır. Bu kapsamda SerPK md.15/ 4.f. hükmü ile temettü avansının dağıtımı ve koşullarına ilişkin yeni hükümler ihdas edilmiştir. Konu hakkında 4487 sayılı Kanunun değişikliklere ilişkin gerekçe metnindeki 5. maddenin 2. fıkrasında, *"...ancak iş yılı sonunda düzenlenen bilançoya göre ve herhalde genel kurulun (diğer şirketlerde ortaklar kurulunun) bilanço, kâr ve zarar hesabının kabulüne ve kârın dağıtımına ilişkin kararına müsteniden kâr dağıtabilirler. Bunun dışında ortaklara yapılan her ödeme safi kârdan kaynaklansa bile emredici hükümlerle men edilmiş bulunan sermayenin ortaklara iadesi anlamını taşır. Temettü payına mahsuben avans ödemesi de aynı mahiyettedir"* şeklinde açıklamalara yer verilmiştir. Gerekçe metni için bkz. Çevrimiçi, http://www.spk.gov.tr/mevzuat/pdf, 01.04.2010. Böylece, olağan kâr payı dağıtımı dışındaki her dağıtımın, kaynağının aslında henüz doğmamış, belirlenmemiş veya miktar itibariyle kesinleşmemiş bir kazançtan ibaret olması sebebiyle yapılan ödemeleri bir nevi sermaye iadesine dönüştürdüğü ifade edilmiştir.

ortaklıkların hem sermaye hem de ortaklık yapılarının gelişmesine engel olmaktaydı[561]. Söz konusu ihtiyaç doğrultusunda, SerPK'nın 15. maddesinde yapılan değişiklik ile halka açık anonim ortaklıklarda, hesap dönemi sonunda elde edilmesi beklenilen kârdan mahsup edilmek üzere hesap döneminin belirli aralıklarında hesaplanan kârdan temettü ödenebilmesi imkânı getirilmiştir. Temettü avansı dağıtımının genel esaslarına ilişkin ayrıntılar da SPK Seri: IV, 27 No.lu Tebliğin[562] "Temettü Avansı Dağıtım Esasları" başlıklı üçüncü bölümünde düzenlenmiştir.

2. Temettü Avansı Dağıtımı Esasları

Sermaye piyasası mevzuatında yer alan düzenlemelere uygun şekilde hareket eden her halka açık anonim ortaklığa, hesap yılı sona ermeden önce belirli dönemler itibariyle temettü avansı dağıtabilme imkânı getirilmiştir. Bu çerçevede, SerPK ve SPK tebliğlerine uygun bir şekilde gerçekleştirilmesi gereken söz konusu avans kâr payı dağıtımı işleminin karar alma ve uygulanma koşullarının irdelenmesi gerekmektedir.

---

[561] Temettü avansı dağıtımı müessesini yürürlüğe koyan 4487 sayılı Kanunun gerekçe metninde müesseseye duyulan ihtiyaç ifade edilmiştir. Söz konusu açklamalara, 4487 sayılı Kanunun gerekçe metninde yer alan 5. maddenin 3.fıkrasında, "*...Türk Ticaret Kanununun 72 nci maddesinin üçüncü fıkrasına göre "iş yılı" altı aydan az ve 12 aydan çok olamaz. Bununla beraber yurdumuzda genel olarak 1 yıllık süre benimsenmiştir. Böylece, tasarruflarını halka açık anonim ortaklıklara yatırmış olan kimseler yılda ancak bir kere temettü alabilmektedirler. Buna karşılık borsada işlem gören ve görmeyen diğer menkul değer veya banka mevduatı sahipleri yılda birçok kez faiz ve sair gelir elde edebilmektedirler. Bu nedenle ilkin ABD ve İngiliz hukuklarında pay senedi sahiplerine belli dönemler sonunda oluşan kârdan belli oranlarda temettü avansı verilebilmesi imkânı tanınmış ve bu uygulama Alman ve Fransız hukuklarında da benimsenmiştir. Yurdumuzda da hisse senetlerinin çekiciliğini artırmak ve tasarrufların pay senetlerine yönelmesini teşvik ederek menkul kıymet borsalarımızın daha da gelişmesine katkıda bulunmak amacıyla, halka açık anonim ortaklıklar açısından Kanunun 15 inci maddesinde değişiklik yapılması yoluna gidilmiştir*" şeklinde yer verilmiştir. Gerekçe metni için bkz. Çevrimiçi, http://www.spk.gov.tr/mevzuat/pdf, 01.04.2010. İşte bu gerekçeler dikkate alınarak, SerPK md. 15/ 4.f düzenlemesi çerçevesinde temettü avansı uygulaması ile temettü kazancının yılda bir kaç kez elde edilebilmesi imkânı sağlanmıştır.

[562] "Sermaye Piyasası Kanuna Tabi Halka Açık Anonim Ortaklıkların Temettü ve Temettü Avansı Dağıtımında Uyacakları Esaslar Hakkında Tebliğ" 13 Kasım 2001 tarihli ve 24582 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Öncelikle, halka açık anonim ortaklıkların kâr payı ve temettü avansı dağıtımını gerçekleştirirken "Temettü ve Bedelsiz Payların Dağıtım Esasları" kenar başlıklı SerPK'nın 15. maddesini esas almaları gerektiğini belirtelim. Zira TTK'da yer almayan ancak özel kanun olan SerPK'da düzenlenen hükümler, anılan şirketler için bağlayıcı niteliktedir.[563]. Diğer taraftan, TTK'nın kâr payı dağıtımına ilişkin hükümlerinden SerPK'da yer alan hükümlere aykırılık teşkil etmeyenler de halka açık anonim ortaklılar bakımından uygulanabilecektir.

SPK'nın Seri: IV, 27 No.lu Tebliğinin 9. maddesi uyarınca, temel olarak ortaklık yönetimi tarafından düzenlenerek bağımsız sınırlı denetimden[564] geçmiş 3, 6 ve 9 aylık dönemler içerisinde hazırlanan ara mali tablolarda yer alan kârlar üzerinden nakit olarak, yıllık kâra mahsuben, esas sözleşmede hüküm bulunması kaydıyla, ilgili yılla sınırlı olmak üzere pay sahiplerine ön ödeme mahiyetinde yapılan dağıtımlar temettü avansı olarak değerlendirilir[565]. Temettü avansı; imtiyazlı pay sahiplerine, oydan yoksun hisse senedi[566]

---

[563] Azmi Demirci, **Kurumlar Vergisi Genel Tebliği Esas Alınarak "Avans Kâr Payı Dağıtımı" Yapılabilir mi?**, Vergi Dünyası, S. 309, Mayıs, 2007, s. 27. Bu çerçevede SPK'nın Seri: IV, 27 No.lu Tebliğ'in 9. maddesinin son fıkrasında, "*Temettü avansı dağıtımına karar verilmesinde ve avansın ödenmesinde; TTK'nın bilanço ve gelir tablosunun kabulüne ve kârın dağıtılmasına ilişkin hükümlerinden Kanunun 15 inci maddesine aykırı olanları uygulanmaz*" denilerek aslında bir yandan da temettü avansının dağıtım usul ve esaslarının TTK'dan bağımsız ve kendine özgü kurallara tabi olduğu ifade edilmiştir.

[564] 12/06/2006 tarih ve 26196 sayılı mükerrer Resmi Gazete'de yayımlanan SPK'nın Seri: X, 22 No.lu "Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ"in 4. maddesine göre; sınırlı bağımsız denetim kavramı, ara dönem finansal tablolarının SPK tarafından yayımlanan finansal raporlama standartlarına uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadıklarının öncelikle bilgi toplama (soruşturma) ve analitik inceleme teknikleri kullanılarak incelenmesi ve değerlendirilerek rapora bağlanmasını ifade eder.

[565] SerPK'da yer alan hükmün yürürlüğe girmesi ile birlikte, kârın sadece yıllık bilançoya göre hesap ve tespit edilebileceği yönündeki TTK'da yer alan düzenlemenin artık halka açık olan anonim ortaklıklar bakımından herhangi bir bağlayıcılığı kalmamıştır. Bkz. K. Serkan Salalı, **Halka Açık Olmayan Anonim Şirketler'de Cari Yıl Kârına Mahsuben Avans Kâr Payı Dağıtımı**, Vergi Dünyası, S. 301, Eylül, 2006, s. 89; Mehmet Canpolat, **Temettü Avansı Müessesesinin Değerlendirilmesi**, Vergi Dünyası, S. 239, Temmuz, 2001, s. 126; Poroy, Teknalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 545 (N. 909b).

[566] SerPK md. 14/A uyarınca, halka açık anonim ortaklıklar esas sözleşmelerinde hüküm bulunmak şartıyla, kâr payı imtiyazı sağlayarak, oy hakkından yoksun paylar ihraç edebilmekte ve bunları temsil eden hisse senetlerini halka arz edebilmektedirler. Bu hüküm çerçevesinde, halka açık anonim ortaklıklar tarafından özellikle yatırımcıların bir kısmında mevcut olan oy kullanma yerine daha fazla kâr elde etme düşüncesini karşılaması için oydan yoksun hisse senetleri adı altında sahibine normal hisse senetlerine kıyasla daha fazla kâr payı elde etme imkanı sağlayan senetlerin ihracı yoluna gidilmektedir. Bkz.

sahiplerine ve ortaklar dışında kalmasına rağmen kârdan pay alan kişilere değil sadece pay sahiplerine dağıtılabilmektedir (SPK'nın Seri: IV, 27 No.lu Tebliğ md. 11). İşte bu düzenlemeler bile, temettü avansı dağıtımının yıllık kâr payı dağıtımına göre farklı esaslara tabi olduğunu göstermektedir[567].

a. Temettü Avansı Dağıtımı Kararı

Temettü avansı dağıtımı olağan kâr payı dağıtımına göre daha kolay gerçekleştirilmektedir. Zira temettü avansının dağıtılacağı her ara dönemde ortaklık genel kurulunun toplanmasına gerek yoktur. Ana sözleşmeye bu yönde konulan bir hükümle ve genel kurulca yönetim kuruluna sadece ilgili yıl ile sınırlı olmak üzere[568] temettü avansı dağıtma yetkisi verilmesi dağıtım için yeterlidir[569]. Dolayısıyla, temettü avansı dağıtımı müessesenin yürürlüğe konulması ile kâr dağıtımı kararı alma yetkisinin münhasıran genel kurula ait olduğuna ilişkin TTK'nın 369. maddesinde yer alan amir hükme bir istisna

---

Asuman Turanboy, **Anonim Şirketlerde Temsilci Aracılığıyla Oy Kullanma,** Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 45, S. 1, 1996, s. 429; Osman Altuğ, Hanifi Ayboğa, **a.g.e.,** s. 43; Füsun Nomer, **Anonim Ortaklıkta Oydan Yoksun Paylar,** Beta Yayınevi, İstanbul, 1994, s. 13; Bumin Doğrusöz, **İştirak Kazançları İstisnası ve Bazı Menkul Kıymet Gelirlerinin İstisna Açısından Değerlendirilmesi,** Yaklaşım Dergisi, S. 34, Ekim, 1995, s. 30.

[567] Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.,** s. 544 (N. 909b).

[568] Genel kurul tarafından avans kâr payı dağıtımı hakkında yönetim kuruluna verilecek yetki konusu Ali Murat Sevi, **a.g.m.,** s. 1914'de, "*Genel kurulun vereceği karar, ilgili yılla sınırlı olmak üzere yönetim kuruluna yetki verilmesi hususundadır. Burada "ilgili yıl" kavramı ile kastedilen, bir sonraki iş yılıdır. Genel kurul bu kararı yıllık olağan toplantısında verebileceği gibi, kanımızca iş yılı içerisinde avans kâr payı dağıtımı yönünde bir ihtiyacın ortaya çıkması halinde, olağanüstü toplanarak da verebilir*" şeklinde açıklanmıştır.

[569] Reha Tanör, **a.g.e.,** s. 208. Avans kâr payı dağıtımı için SerPK'da yer alan söz konusu düzenleme yetkiyi mümkün olduğunca dağıtmaya yöneliktir. Bu durum, avans kâr payı dağıtımının kontrollü şekilde yapılması için faydalı olsa da yönetim kurulunun genel kurul tarafından yetkilendirilmesine yönelik düzenleme, usulî işlemlerin fazlalaşmasına sebep olması sebebiyle eleştirilmiştir. Zira ana sözleşmede ortaklığın avans kâr payı dağıtımı yapabileceği zaten öngörülmüştür. Buna ek olarak genel kurul tarafından yıllık şekilde yönetim kurulunun temettü avansı dağıtma konusunda yetkilendirilmesi ana sözleşme tarfından verilen yetkinin tekrarlanması demektir. Söz konusu görüş ve eleştiri ile ilgili olarak Ali Murat Sevi, **a.g.m.,** s. 1914, 1915. Ayrıca bkz. Ali Murat Sevi, **a.g.m.,** s. 1915'de, "*...avans kâr payı dağıtımı yapılıp yapılamayacağı, ortaklığın iş yılı içerisinde karşılaşacağı çeşitli ekonomik ve finansal olaylar çerçevesinde ortaya çıkacak bir olgu olup, dağıtımın bu koşullar henüz oluşmadan genel kurulun yönetim kuruluna vereceği yetkiye bağlı kılınması, avans kâr payı müessesesinin mahiyetine pek uygun düşmemektedir*" şeklindeki açıklamalarıyla, belki de hiç uygulamayacakları bir müessese hakkında yönetim kurullarını kendilerine verilen yetki gereğince karar almaya zorlamanın doğru bir usül olmayacağı üzerinde durmuştur.

getirildiği görülmektedir[570]. Bu çerçevede, genel kurul tarafından yetkilendirilen yönetim kurulunun kendisine verilen yetkiyi ilgili hesap dönemi içerisindeki her 3 aylık dönemi izleyen 6 hafta içerisinde temettü avansı dağıtma veya dağıtmama şeklinde bir karar alarak kullanmak zorunda olduğunu da belirtelim (SPK Seri: IV, 27 No.lu Tebliğ md. 9/ 2.f.). Öte yandan, temettü avansı konusunda yönetim kuruluna yetki verilmeyip dağıtımın genel kurulun kararına bırakılmasında da herhangi bir yasal engel yoktur[571].

Ortaklıkların ilgili hesap dönemi sonunda yeterli kârı elde edememesi ve hatta zarar etmiş olması ihtimalleri gözden kaçmamalıdır. Böyle bir riskin mali sonuçlarına karşı, ortaklık ve ortaklık alacaklılarının çıkarlarını korumak amacıyla önlem alınması gerekmiştir. Bu bağlamda, hesap dönemi kârı veya zararının dağıtılan temettü avansını karşılamaması riskine karşılık, genel kurul yönetim kuruluna temettü avansının dağıtılması yetkisini verirken aynı toplantıda temettü avansının bir önceki yıla ait bilançoda yer alan olağanüstü yedek akçelerden mahsup edileceği yönünde bir karar da almalıdır[572].

---

[570] TTK md. 369/ 1.f, 2.bend uyarınca, şirketin bilanço ile kâr-zarar hesabının ve kazancın dağıtılması hakkındaki tekliflerinin tasdik edilmesinin veya değiştirilecek şekilde kabul yahut reddinin olağan genel kurul toplantılarının gündemi arasında sayılması, kâr payı dağıtımı kararı alma yetkisinin münhasıran genel kurula ait olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, 07/08/1996 tarih ve 22720 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Sermaye Şirketlerinin Genel Kurul Toplantıları ve Bu Toplantılarda Bulunacak Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Komiserleri Hakkında Yönetmelik"te yer alan "Genel Kurulun Devredemiyeceği Görev ve Yetkiler" kenar başlıklı 15. maddenin i) bendi kapsamında, kâr payı dağıtımı yetkisinin sadece genel kurul tarafından kullanılabilecek ve devredilemeyecek bir yetki olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca, yeni TTK'nın 408. maddesinin 2. fıkrasında yer alan d) bendinde, kâr payları ile paylarının belirlenmesine dair kararın münhasıran genel kurulun yetkisinde olduğu hususu hüküm altına alınmıştır.

[571] Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 545 (N. 909 b).

[572] Hesap dönemi sonunda ortaklığın zarar etmesine rağmen ortaklara ödenen bu tutarların önceki yıla ait olağanüstü yedek akçelerden de karşılanamaması söz konusu olabilir. Konu hakkında, SPK'nın Seri: IV, 27 No.lu Tebliğinin 9. maddesinin 2. fıkrasında, "*Anılan genel kurul toplantısında, dağıtılacak temettü avansının, ilgili hesap dönemi sonunda yeterli kâr oluşmaması veya zarar oluşması ve bir önceki yıla ait bilançoda yer alan olağanüstü yedek akçelerden ya da olağanüstü yedek akçe tutarının zararı karşılamaya yeterli olmaması durumunda 10'uncu madde uyarınca temettü avansı karşılığında alınan teminatın paraya çevrilip gelir kaydedilerek bu tutardan mahsup edileceği hususunun da karara bağlanması gerekmektedir*" şeklinde bir düzenleme vardır. Ayrıca bkz. Sevinç Akbulak, Yavuz Akbulak, **a.g.e.**, s. 293, 294. Hesap dönemini zarar ile kapatmış bir şirketin aynı hesap dönemi içinde kâr avansı olarak ortaklara yapmış olduğu ödemelerin şirkete geri dönmesi gerekliliğini işaret eden tedbir mahiyetindeki düzenlemeyi yerinde buluyoruz.

b. Temettü Avansı Tutarının Hesaplanması

Yönetim kurulunun şirket kazancı üzerinde tasarruf yetkisine sahip olması, yukarıda ifade ettiğimiz üzere hesap dönemi sonunda ortaklık menfaati için ayrılması gerekli olan karşılıklara ilişkin kullanılacak herhangi bir kıymetin kalmaması gibi bir sorun yaratabilir. Bu nedenle, ortaklığın mali yapısının korunması ve hesap dönemi sonunda zarar etmesi halinde avans ödemesinin kapatılabilmesi amacını göz önünde bulunduran kanun koyucu, dağıtılacak temettü avansının azami sınırını da belirlemiştir. Bu çerçevede; yönetim kurulu, ara dönemde dağıtacağı temettü avansı miktarını, üçer aylık ara dönemler itibariyle hazırlanan mali tablolara göre tespit edilen kazançtan (ara dönem kârından) kanunlara ve ana sözleşmeye göre ayrılması gereken yedek akçeler ile vergi[573], fon ve mali karşılıklar ve varsa geçmiş yıllar zararlarının tamamı düşüldükten sonra kalan kısmın yarısını[574] ve de bir önceki yıla ait bilanço kârının yarısını aşmayacak şekilde belirlemelidir (SerPK md. 15/4.f). Ayrıca dağıtılacak temettü avansı miktarındaki sınır sadece ara dönemde yapılacak dağıtım açısından değil aynı zamanda yıl içerisinde yapılacak toplam temettü avansı açısından da sınırlandırılmıştır. Buna göre; bir hesap döneminde (hesap yılında) verilecek toplam temettü avansı tutarı, bir önceki yıla ait dönem kârının kanunlara ve esas sözleşmeye göre

---

[573] İsmail Aslan, **a.g.m.**, s. 100'de, "*...karşılıkların hesabında kurum kazancından indirilecek indirim ve istisna bulunuyorsa dikkate alınmalıdır. Geçici vergi tutarları ise kurumlar vergisinden mahsup edildiğinden, kurumlar vergisi için ayrılan karşılık geçici vergi karşılığını da oluşturur*" şeklinde açıklama yapılmıştır. Dağıtılacak temettü avansı miktarının tespitinde ara dönem kazancından düşülmesi gereken vergi karşılıkları arasında geçici verginin de yer aldığı görüşüne katılmaktayız. Zira temettü avansı hesap dönemi kapanmadan dağıtıldığı için yıl sonunda hesaplanacak kurumlar vergisi dağıtılacak temettü avansı miktarının hesaplanmasında karşılık olarak değerlendirilemez. Ancak hesap dönemi içerisinde peşin olarak ödenen geçici kurumlar vergisi tutarlarının karşılık olarak dikkate alınması gerektiği kanaatindeyiz. Zaten, temettü avansına ilişkin dağıtımın yapıldığı dönem ile geçici kurumlar vergisi döneminin aynı üçer aylık dönemler olarak paralellik göstermesi bizatihi dağıtılıcak safi kârın tespitinde geçici kurumlar vergisinin hesaba katılması gerekliliğini göstermektedir. Bu sebeple, yönetim kurulu tarafından avans kâr payı dağıtımı kararının alınmasında üçer aylık dönemlerin tamamlanması beklenmesi yerinde olur. Bu şekilde, geçici vergi döneminin tamamlanması ile hesaplanan geçici kurumlar vergisi tutarı üç aylık ara dönem kârından düşülebilecek ve dağıtıma esas alınacak safi kâr tespit edilebilecektir. Dolayısıyla, üç aylık dönem tamamlandıktan sonra döneme ilişkin geçici kurumlar vergisi beyannamesinin verileceği tarihe kadar avans kâr payı dağıtımı hakkında karar alınarak dağıtım işleminin gerçekleştirilmemesi yerinde olacaktır.

[574] Avans kârının bir önceki yıla ait bilanço kârının yarısını aşamayacağı yönündeki hüküm, kâr payı dağıtma yetkisinin genel kuruldan avans kâr payı yoluyla tamamen yönetim kurulunun eline geçmesini önlemeye yöneliktir. Ayrıntılı açıklamlar için bkz. Ali Murat Sevi, **a.g.m.**, s. 1910, 1911.

ayrılması gereken yedek akçeler ile vergi, fon ve mali karşılıklar ve varsa geçmiş yıllar zararları düşüldükten sonra kalan kısmının yarısını ve genel kurulca onaylanan yıl sonu bilançosunda yer alan olağanüstü yedek akçe tutarını aşmayacak şekilde[575] belirlenmek zorundadır (SPK'nın Seri: IV, 27 No.lu Tebliği md. 10/2.f)[576].

Diğer bir husus da önceki hesap döneminde ödenen temettü avansları mahsup edilmeden ilave temettü avansı verilmesine ve temettü dağıtılmasına karar verilememesidir (SPK'nın Seri: IV, 27 No.lu Tebliği md. 10/ 4.f)[577]. Burada, kanun koyucu hesap dönemi kavramı ile ara dönemi değil hesap yılını ifade etmek istemiştir. Zira ara dönem kavramı ile yalnızca üçer aylık dönemler üzerinde durulmaktadır. Bu sebeple, mahsup edilecek önceki dönemden kasıt üçer aylık dönemler değil önceki hesap yılına ilişkin dönemdir[578]. Dağıtılacak temettü avansına ilişkin hesaplamada dikkat edilmesi gereken diğer bir nokta da aynı hesap dönemi içerisinde birden fazla temettü avansı ödemesi yapılabileceğidir[579]. Bu bağlamda, sonraki ara dönemlerde ödenecek temettü avansı tutarının belirlenmesinde önceki ara dönemlerde yapılan ödemelerin indirilmesi gerektiğine hükmedilmiştir (SPK'nın Seri: IV, 27 No.lu Tebliği md. 10/ 3.f).

---

[575] Buna karşılık; olağanüstü yedek akçe tutarına ilişkin dağıtım sınırı, ortaklığın geçmiş iki yıllık mali tablolarında vergi öncesi dönem kârı elde etmiş olması ve dağıtılacak temettü avansı tutarının tamamının, yıl sonunda zarar oluştuğu veya oluşan kârın dağıtılan temettü avansını karşılamaya yetmediği takdirde, geçmiş yıl olağan üstü yedek akçe tutarından karşılanamayan kısmın karşılanmasında kullanılmak üzere ortaklık lehine Kurulca belirlenecek esaslar dahilinde teminat altına alınması şartıyla uygulanmayabilmektedir (SPK'nın Seri: IV, 27 No.lu Tebliği md. 10/2.f).

[576] Yatırım ortaklıkları tarafından gerçekleştirilecek temettü avansı dağıtımında hem ara dönem hem de hesap yılında dağıtılabilecek temettü avansları miktarına ilişkin yukarıda yer verdiğimiz sınırlar uygulanırken ara dönem ve bir önceki yıla ait otaklık kârının hesaplanması esnasında, gerçekleşmemiş sermaye kazançlarının (değer artışlarının) dikkate alınmayacağı ifade edilmiştir (SPK'nın Seri: IV, 27 No.lu Tebliği md. 10/1.f. ve 2.f.).

[577] Tebliğde yer alan bu düzenlemeyi yerinde buluyoruz. Zira kâr sonucu ile neticelenmeyen dönemler için öncesinde avans kâr payı adı altında ödemeler yapılmışsa, bu ödemelerden kaynaklı açıklar kapatılmadan yeni avans kâr payları dağıtılmaması gerekir.

[578] İsmail Aslan, **a.g.m.**, s. 94.

[579] Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s. 545 (N. 909 b).

c. Temettü Avansı Dağıtımına İlişkin İlan ile Bildirim

Temettü avansı tutarının hesaplanmasında ve dağıtımında esas alınan belirli mali tabloların ve raporların, ödemelerin yapılması öncesinde ilan edilmesi ve bildirilmesi zorunluluğu getirilmiştir. Bu kapsamda, hisse senetleri borsada işlem gören ortaklıkların temettü avansı dağıtmaları durumunda ayrıntılı ara mali tablolarını, temettü avansı dağıtım tablosunu ve bağımsız sınırlı veya özel denetleme raporunu ilgili ara dönemi izleyen altı hafta içerisinde SPK'ya ve borsaya göndermeleri ve Türkiye çapında yayımlanan herhangi bir gazetede ve merkezlerinin bulunduğu yerde çıkan en yüksek tirajlı iki mahalli gazeteden birinde ilan ettirmeleri gerekmektedir. Temettü avansı dağıtacak olan ve hisse senetleri borsada işlem görmeyen halka açık ortaklıkların ise, ayrıntılı ara mali tablolarını, temettü avansı dağıtım tablosunu ve bağımsız sınırlı veya özel denetleme raporunu ilgili ara dönemi izleyen altı hafta içerisinde SPK'ya göndermeleri ve iki mahalli gazetede ilan ettirme yükümlülükleri vardır. Öte yandan, sermaye piyasası mevzuatında yer alan bu düzenlemeler asgari şartları ihtiva etmekte olup, esas sözleşmede duyuruya ilişkin hususlar ağırlaştırılabilir.

d. Temettü Avansı Dağıtım Zamanı ve Ödemesi

Temettü avansının dağıtımına ilişkin karar alındıktan sonra bu kararın belirli zaman dilimi içerisinde uygulanması zorunludur. Bu kapsamda, ara mali tablolar ile temettü avansı dağıtım tablosunun bağımsız sınırlı veya özel denetleme raporu ile birlikte SPK'ya gönderildiği tarihten asgari 4, azami 6 hafta sonra temettü avansına ilişkin dağıtımın başlaması zorunluluğu vardır. Ancak, SPK temettü avansı dağıtacak ortaklıkların hesap dönemi içinde sermaye artırımı yapmaları durumunda, sermaye artırımı işlemleri tamamlanıncaya kadar temettü avansı dağıtımının yapılması için öngörülen tarihi erteleyebilmektedir (SPK Seri IV, 27 No.lu Tebliği md.13).

Kâr payı avansı, dağıtım tarihi itibariyle mevcut pay sahiplerinin tümüne bu payların ihraç ve iktisap tarihleri dikkate alınmaksızın dağıtılır. Hisse senetleri sahipleri, esas sermaye sisteminin kabul edildiği ortaklıklarda sermaye artırımının tescil edildiği, kayıtlı sermaye sisteminin kabul edildiği ortaklıklarda ise kârdan yeni pay almaya ilişkin sirkülerin yayımlandığı hesap dönemi itibariyle kâr payı avansına hak kazanırlar[580]. Kâr payı avansı dağıtımında ortaklara yapılacak ödemeler kâr payı kuponu karşılığında ve SPK Seri: I, 5 No.lu "Hisse Senetlerinin Şekil Şartlarına İlişkin Tebliğ"de belirtilen esaslar[581] dahilinde yapılır (SPK'nın Seri: IV, 27 No.lu Tebliği md. 14/1. ve 2.f. hükümleri). Hisse senetleri borsada işlem gören ortaklıkların temettü avansı ödemeleri, ortakların çoğunluğunun kolaylıkla ulaşabileceği, biri ortaklık merkezi olmak üzere en az üç merkezde ve Takasbankta yapılır (SPK'nın Seri: IV, 27 No.lu Tebliği md. 14/4.f). Ortaklar tarafından tahsil edilmeyen temettü avansı bedelleri ise dağıtım tarihinden itibaren beş yılda zaman aşımına uğrar (SPK Seri: IV, 27 No.lu Tebliğ, md. 19) [582].

Son olarak, temettü avansı dağıtımının karar ve uygulama aşamasında görev alan kişilerin dağıtımına ilişkin usul ve esaslara riayet etmeleri gerektiğini belirtmeliyiz. Bu noktada, yönetim kurulu üyeleri ve temsilcisi oldukları tüzel kişiler, şirket denetçileri,

---

[580] Ancak SPK Seri: IV, 27 No.lu Tebliğ, md. 14/3. f. hükmü gereğince, "*Bir hesap dönemi içerisinde temettü avansı dağıtan ve ardından sermaye artırımı gerçekleştiren ortaklık, daha sonra tekrar bir temettü avansı dağıtmak istediğinde, aşağıda belirtilen esaslar uygulanır.*
a) Sermaye artırımı sonrasında yapılacak yeni bir temettü avansı ödemesinde, sermaye artırımı nedeniyle ihraç edilen ve yapılacak temettü avansı ödemesine hak kazanan yeni tertip hisse senedi sahiplerine öncelik verilir.
b) Söz konusu öncelik, eski ve yeni tertip hisse senedi sahiplerinin dönem içinde aldıkları toplam temettü avans tutarları eşitleninceye kadar devam eder.
c) Eski ve yeni tertip hisse senedi sahiplerinin hesap dönemi içerisinde aldıkları toplam temettü avansı tutarı eşitlendikten sonra, kalan temettü avansı tutarı veya bir sonraki ara hesap döneminde ödenecek temettü avansı tutarı mevcut pay sahiplerine eşit olarak dağıtılır".

[581] 23.06.1989 tarih ve 20204 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Tebliğ'in Ek. 2. maddesine göre; avans kâr payı ödemesi, üzerine anonim ortaklık tarafından yıl içerisinde kaçıncı temettü avansı ödemesinin de yapıldığı da belirtilmek suretiyle "temettü avansı ödemesi yapılmıştır" şerhi düşülmek suretiyle ilgili kâr payı kuponu karşılığında yapılmalıdır.

[582] 2308 Sayılı Şirketlerin Müruru Zamana Uğrayan Kupon Tahvilat ve Hisse Senedi Bedellerinin Hazineye İntikali Hakkında Kanun'un 1. maddesi uyarınca, şirketler tarafından dağıtıma çıkarılmış olmasına rağmen ortaklar tarafından zamanaşımı süresi içerisinde tahsil edilmeyen temettü ve temettü avansı bedelleri şirket tarafından zamanaşımı süresinin tamamlanmasından itibaren üç ay içerisinde mahalli malsandığına verilerek Hazineye intikal ettirilmektedir.

bağımsız denetimi yapanlar ve bağlı oldukları gerçek ve tüzel kişiler; ara dönem bilanço ve gelir tablolarının gerçeği yansıtmamasından veya mevzuat ile muhasebe ilke ve kurallarına uygun olarak düzenlenmemiş olmasından doğan zararlar için şirkete, pay sahiplerine, şirket alacaklılarına ve ayrıca doğrudan doğruya olmak üzere temettü avansının kararlaştırıldığı veya ödendiği bilanço yılı içinde pay senedi iktisap etmiş bulunan kişiler ile üçüncü kişilere karşı müteselsilen sorumlu tutulmuşlardır (SerPK'nın 15. maddesinin 4. fıkrası ve SPK'nın Seri: IV, 27 No.lu Tebliğinin "temettü avansı dağıtımında sorumluluk" kenar başlıklı 17. maddesinde yer alan 1. fıkrası gereğince). Buradaki sorumluluk davası hakkında ilgili kişilerin kusur sorumluluğunun arandığı, davaya konu taleplerin davacılar bakımından sözleşmeye aykırılıktan kaynaklandığı, davada zararın doğrudan davalılardan talep edilmesinin gündeme geldiği ve davanın TTK md. 336 ve 309. maddeleri uyarınca açılan davalardan farklı ve yeni bir dava olduğu[583] hususlarına değinmekle yetineceğiz. Zira söz konusu dava hakkında aşağıda "Avans Kâr Payı Dağıtımının Yapıldığı Hesap Döneminin Zararla Sonuçlanması" başlığı altında ayrıntılı açıklamalara yer verilecektir.

3. Temettü Avansının Ortaklara Verilen Borç Olarak Kabul Edilebilmesi

Hesap dönemi sona ermeden belirli dönemler itibariyle ortaklara ödenmesine karar verilen temettü avansının ana özelliği ödemenin dönem sonunda dağıtılacak kâra mahsuben yapılmasıdır. Bu özelliği dikkate alındığında temettü avansının vergisel anlamda nasıl nitelendirilmesi gerektiği konusu önem arz etmektedir.

Temettü avansı, ileride tahakkuk edecek bir alacak için vade gelmeden önce yapılan ve bir ön ödeme mahiyetinde olan avans ödemeleri gibi değerlendirilemez. Avans ödemesi, ileride yapılacak ödemeye karşılık önceden verilen ön ödeme, peşin yapılan bir ödeme,

[583] Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, a.g.e., s. 546 (N. 909b).

olarak tanımlanmıştır.[584] Temettü avansı ödemesinin mahsup edildiği kalem ise, ilerde geçekleşmesi muhtemel bir kâr payı ödemesidir. Zira genel kurul kararı olmadan henüz ortaya çıkmamış bir alacak için avans ödemesi yapıldığı söylenemez. Yine hesap dönemi sona ermeden önce yapılan temettü ödemesini, işletmenin varlığından çekilmiş olması ve kesinleşmiş herhangi bir alacağa dayanmaması gerekçeleriyle şirket tarafından ortağa verilmiş bir borç gibi değerlendirmek[585] diğer bir hatalı yaklaşım olacaktır[586]. Zira avans adı altında yapılan ödeme ile aslında bir nevi vaktinden önce kâr payı dağıtımı yapılmak istenmektedir. Bu hususu, halka açık olan anonim şirketlerin kâr payını vaktinden önce avans şeklinde dağıtabilmelerine müsaade eden sermaye piyasası mevzuatı hükümlerinden anlayabilmekteyiz.

Konuya ilişkin değerlendirmede vergi hukukuna özgü ekonomik yaklaşım ilkesi esas alınmalıdır. Bu bağlamda, VUK'nun 3. maddesinin B fıkrasındaki *"vergi doğuran olay ve bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyeti esastır"* hükmü dikkate alındığında ileride doğacak bir kazancın önceden ortaklara dağıtılması, aksi tespit edilmedikçe tamamen kâr payı dağıtımı amacıyla yapılan bir işlemdir. Temettü avansı verilmesi amacıyla yapılan işlemin gerçek mahiyetinin aslında ortağa faizsiz bir borç verme işlemi olarak nitelendirilebilmesi için ödemenin ekonomik anlam ve içeriğinin de bu yönde olduğunun ortaya konulması gerekmektedir. Şirketin yıl içerisinde yüksek kazançlar elde ediyor olması

---

[584] Ali Şafak, **Hukuk Sözlüğü**, Temel Yayınları, İstanbul, 1996, s.46.

[585] Söz konusu değerlendirme için bkz. Serkan Salalı, **Halka Açık Olmayan Anonim Şirketler'de Cari Yıl Kârına Mahsuben Avans Kâr Payı Dağıtımı**, s. 92.

[586] Bkz. Nazmi Karyağdı, **Halka Açık Şirketlerde Temettü Avansı Dağıtımının Esasları ve Vergi Yasaları Karşısındaki Durumu**, s. 85; Dinçer Aydemir, **Temettü Avansı ve Örtülü Kazanç Dağıtımı,** Vergi Dünyası, S. 230, Ekim, 2000, s. 89. Konu hakkında Recep Bıyık, **a.g.m.,** s. 51'de, *"...kâr dağıtımı vergi hukukunun ilgi alanı dışındadır ve vergi mevzuatında ticaret hukukuna veya sermaye piyasası mevzuatına uygun kâr dağıtımını sınırlayan bir kural yoktur. Ticaret Kanunu'na uygun kâr dağıtımı örtülü kazanç dağıtımı değil, açık ve yasal kâr dağıtımıdır. Her ne kadar Sermaye Piyasası Kanunu'nda avans kâr dağıtımından bahsedilmekte ise de dağıtılan kâr payını şirket için alacak, ortak için borç olarak görüp, faizsiz borç verildiği kabul edilemez";* Mehmet Maç, Şenol Turgut, **Geçici Vergi Dönemleri İtibariyle Oluşan Kârdan Ortaklara Temettü Avansı Verilebilmelidir**, S. 237, Vergi Dünyası, Mayıs, 2001, s. 27, 28'de, *"... kanuni bir hükme dayanarak uygulandığından, ... verilen temettü avansının ödünç para vermek olarak değerlendirilmesi ve bunun emsal bedelle faizlendirilmesinin istenmesi mümkün değildir"* şeklinde görüşümüzü destekler nitelikte açıklamalar yapılmıştır.

işletme kararlarının avans şeklinde bir kâr payı dağıtılması şeklinde oluşmasını sağlayabilir. Hesap dönemi kapandıktan sonra şirketin dağıtılan temettü avansını karşılayan bir kârlılık durumuna ulaşamaması da yapılan temettü avansı dağıtımını kendiliğinden borç verme işlemi haline dönüştürmez.

4. Avans Kâr Pay Dağıtımı İçin Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımına İlişkin Hükümlerin Uygulanabilmesi

Halka açık anonim ortaklıkların dağıttığı temettü avansı tutarının ancak belirli koşulların varlığı halinde borç sayılabildiğini söyleyebiliriz. Temettü avansının borç olarak nitelendirilebildiği durumlarda ise KVK'nın 13. maddesinde yer alan transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı hükümlerinin uygulanması söz konusu olabilecektir. Bu bağlamda, avans kâr payı ödemesi ile aslında örtülü yoldan kazanç dağıtıldığını ileri süren vergi idaresi, bu iddiasını temellendirmek için öncelikle temettü avansı ödemesinin ortağa borç verme amacıyla yapıldığını ortaya koymalıdır. Bu belirleme yapılmadan avans olarak yapılan her temettü ödemesini borç olarak değerlendirmek doğru olmaz[587]. Örneğin, ara dönem kârı üzerinden temettü avansı dağıtan ve sonrasında ara

---

[587] Mehmet Maç, Şenol Turgut, **a.g.m.**, s. 28, 29'da, "*...örtülü kazanç dağıtımından söz edebilmesi için, şirkete ait bir kaynağın nemasız olarak ortakların kullanımına verilmesi söz konusu olmalıdır. Oysa izah konumuz benzeri bir durumda, ortaklara hesap dönemi sonunda oluşacak kâr üzerinden geçici vergi dönemleri itibariyle, doğal ortak Devletle birlikte avans kâr payı kullanım hakkı getirilmektedir. Avans olarak kâr payı verilmesi, Devletin vergi alacağında olduğu gibi, diğer ortaklara da zaten şirketten almaya haklarının olduğu meblağlara enflasyonist ortamda değerinin yok olmadan kavuşması hakkı getirecektir. Ortak şirketten, şirkete ait bir kaynağı değil, esasen kendisine ait olan ve geçici vergi dönemleri itibariyle teşekkül etmiş bulunan meblağları kullanmakta olacaktır*"; Dan. 4. D, 08.10.2002 tarih ve E. 2002/210, K. 2002/3134 sayılı kararında, "*...örtülü kazanç dağıtımından söz edilebilmesi için ortağa kaynak aktarılmış olması yeterli olmayıp, bu kaynağın hangi amaçla aktarılmış olduğunun ve ortak tarafından ne şekilde kullanıldığının örtülü kazanç dağıtımına yönelik olup olmadığının belirlenmiş olması gerekir*" şeklinde yapılan açıklamalar göstermektedir ki şirketin ortağına temettü avansı adıyla yaptığı aktarmaların ekonomik amacındaki gerçeklik önem arz eder. Danıştay kararı için bkz. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim**. Bu nedenle, dağıtılan temettü avansını ortağa verilmiş bir borç gibi değerlendiren vergi idaresi bu iddiasını ispat etmek zorundadır. Her temettü avansını ortaklığın mali durumunu göz önünde bulundurmaksızın ortağa verilen borç gibi nitelendirmek

dönemlerde işletme kredisi kullanan bir ortaklığın, kullandığı bu kredi tutarı ile orantılı olarak aslında ortaklara temettü avansı adıyla örtülü yoldan kazanç aktarmış olduğunu ileri süren görüşe katılmaktayız[588]. Zira halka açık bir anonim ortaklığın ticari faaliyetleri, alacak-borç dengesi, varlık durumu ve mali tabloları incelendiğinde ortaklığın kredi kullanma ihtiyacı içerisine gireceği tespit edilebiliyorsa söz konusu ortaklığın ara dönemde temettü avansı dağıtma iradesini kullanmaması yerinde olacaktır. Aksi durumda, SerPK kapsamında halka açık anonim ortaklıklar bakımından hukuken herhangi bir engeli

---

hatalı olacaktır. Temettü avansının aslında bir borç verme işlemi olduğunu iddia eden idarenin ortaklığın mali durumunu da dikkate alması ve ödemenin yapıldığı dönemde ortaklık idaresinin makul bir temettü avansı dağıtım kararı alıp almadığını incelemesi gerekmektedir. Avans kâr payı dağıtımında örtülü kazanç dağıtımı müessesesinin uygulanmayacağına yönelik görüşümüzü destekler nitelikte açıklamalara 03.04.2007 gün ve 26482 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 1 Sıra No.lu Kurumlara Vergisinin Danıştay 4. Dairesi tarafından 30.04.2008 tarih ve E.2007/2323, K.2008/1612 sayılı kararı ile iptal edilen 15.6.6. numaralı *"avans kâr payı dağıtımı"* kenar başlığı altında yer verilmiştir. Tebliğde yer alan, " *hesap dönemi itibarıyla zarar doğması veya safi kazancın avans olarak dağıtımı yapılan kârdan düşük çıkması halleri dışında, avans olarak dağıtılan kâr payının kazançla karşılanabilen kısmının geriye çağrılması durumunda transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı hükümleri uygulanacaktır"* şeklindeki açıklamalara katılıyoruz. Öte yandan, Tebliğ öncesinde Maliye idaresinin avans kâr payı dağıtımının örtülü kazanç dağıtımı olduğu yönünde düzenlediği raporların yukarıda yer verdiğimiz Tebliğ açıklamaları ile çeliştiği hakkında bkz. Bumin Doğrusöz, **Avans Kâr Dağıtımına Durdurma,** Referans Gazetesi (21.02.2008), Çevrimiçi, http://www.referansgazetesi.com, 31.03.2010. Yazar, *"kanunlarda bir değişiklik olmadığı ve konu hakkında bakanlığa bir yetki verilmediğine göre konu bir yorum sorunu olarak değerlendiriliyorsa; o halde avans kâr dağıtımının örtülü kazanç dağıtımı olacağını savunan önceki görüş yanlıştı. O halde, kazancın bir kısmını yıl sonunu beklemeden ortaklarına aktaran/kullandıran şirketlere örtülü kazanç dağıtımı yapıldığı gerekçesi ile yazılan raporlar yanlıştı"* şeklinde değerlendirmelerde bulunmuştur.

Özetle, ortaklığın dağıttığı temettü avansı hesap dönemi itibarıyla zarar doğmuş olsa veya safi kazanç avans olarak dağıtılan tutardan düşük çıkmış olsa bile işlemdeki temel unsurun ve amacın kâr payı dağıtımı olduğunu ifade etmeliyiz. Ortaklığın hesap dönemi sonunda zarar etmesi veya öngörülen kazanca ulaşamamış olması geçmiş dönem olağanüstü yedek akçelerinden karşılanamayan temettü avansı ödemelerinin geri ödemesini gerektirebilir. Ancak her geriye ödeme faizsiz verilen bir borcun ortaklığa iadesi olarak nitelendirilemez. Dolayısıyla, dağıtılan temettü avansı hakkında transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı hükümlerinin uygulanabilmesi için öncelikle konuya ilişkin hukuki gerekçenin ortaya konulması gerektiğini düşünmekteyiz.

[588] Bumin Doğrusöz, **Avans Kâr Dağıtımı ve Yol Açacağı Sorunlar,** Referans Gazetesi, Çevrimiçi, http://www.referansgazetesi.com, 31.03.2010. Ancak şirketin avans kâr payı dağıttıktan sonra hesap dönemi sonunda temin ettiği borcu ödeyemez duruma gelmesi de söz konusu olabilir. Böyle bir durumda kredi kullanarak veya ortağından borç olarak bu finansman sorununu çözmek yoluna giden şirketin dağıttığı avans kâr payının doğrudan örtülü kazanç dağıtımı olarak değerlendirilmesi doğru olmaz. Dağıtım tarihindeki avans kâr payı tutarı ile şirketin içerisinde bulunduğu borç-alacak dengesi bir arada değerlendirilmeli ve bu çerçevede dağıtımın yapıldığı tarih itibariyle aslında ortağa kazanç aktarılmış olup olmadığı tespit edilmelidir. Bu nedenle, temettü avansının borç olarak nitelendirilmesinde şirketin yıl sonundaki mali durumundan ziyade dağıtımın yapıldığı tarihteki mali durumunun irdelenmesi gerekir.

olmayan avans kâr payı dağıtımı işlemleri vergi idaresi tarafından örtülü kazanç dağıtımı olarak nitelendirilebilecektir.

Ayrıca, SerPK'nın 15. maddesinin son fıkrasında yer alan *"halka açık anonim ortaklıklar, yönetim, denetim veya sermaye bakımından dolaylı veya dolaysız olarak ilişkili bulunduğu diğer bir teşebbüs veya şahısla emsallerine göre bariz şekilde farklı fiyat, ücret ve bedel uygulamak gibi örtülü işlemlerde bulunarak kârını ve/veya mal varlığını azaltamaz"* şeklindeki düzenleme ile halka açık anonim ortakların transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımına sebep olan işlemlerle kârını ortaklarına gizli şekilde aktarmasının da önüne geçilmiştir. Bu hüküm KVK md. 13 birlikte değerlendirildiğinde ise, halka açık anonim şirketlerin kazançlarını örtülü şekilde ortaklarına aktarmak amacıyla yürüttüğü birtakım özel işlemler örtülü kâr payı dağıtımı sayılarak vergilendirmeye tabi tutulmaktadır. Hal böyle iken, tersine bir yorum yapılarak her avans kâr payı dağıtımına yönelik işlemi önce örtülü yoldan kazanç aktarımı amaçlı yapılmış bir işlemmiş gibi değerlendirmek ve sonra işlemi yeniden kâr payı dağıtımı ile ilişkilendirmek doğru olmaz. Zira dağıtılan tutar zaten kâr payının avansıdır. Kâr payı avansını önce ortağa faizsiz verilmiş bir borç gibi değerlendirmek ve sonrasında bu borç tutarı üzerinden ortak aleyhine hesaplanması gereken faiz farkını da tekrar kâr payı geliri şeklinde nitelendirerek vergilendirmeye tabi tutmak çelişkili uygulamalar olacaktır. Bu açıklamalar çerçevesinde, uygulamada karışıklığa yol açmaması için özel kanunlarda yer alan şartlara uygun olarak dağıtılan temettü avansları hakkında örtülü kazanç dağıtımı hükümlerinin uygulanmayacağına dair KVK'nın 13. maddesine yeni bir hüküm ihdas edilmesi yerinde olacaktır[589].

[589] Benzer görüş için bkz. İsmail Aslan, **a.g.m.**, s. 97; Nazmi Karyağdı, **Halka Açık Şirketlerde Temettü Avansı Dağıtımının Esasları ve Vergi Yasaları Karşısındaki Durumu**, s. 84.

5. Avans Kâr Payı Dağıtımının Yapıldığı Hesap Döneminin Zararla Sonuçlanması

Avans kâr payı dağıtımının yapıldığı hesap dönemi sonunda yeterli kârın oluşmaması veya zararın ortaya çıkması durumlarından birinin varlığı halinde temettü avansı tutarının karşılanmayan kısmının bir önceki döneme ait olağanüstü yedek akçelerden[590] mahsup edilmesi gerekmektedir (SPK'nın Seri: IV, 27 No.lu Tebliği, md. 9/ 2. f.). Öte yandan, halka açık anonim ortaklığın zararla sonuçlandırdığı bir hesap döneminde ödenmiş temettü avanslarının tamamı olağanüstü yedek akçelerden karşılanamayabilir. Böyle bir durumda, eksik kalan kısmın geri çağrılıp çağrılamayacağı hususu gündeme gelir. Ancak bu konuda sermaye piyasası mevzuatı kapsamında herhangi bir düzenlemeye yer verilmediği görülmektedir. Konu hakkında TTK'nın "istirdat hakkı" üst başlığı ve "kötü niyet halinde" kenar başlığını taşıyan 473. maddesinde yer alan hükmün uygulanması yerinde olacaktır[591]. Yeni TTK'nın 512. maddesinde de karşılığını bulan söz konusu düzenlemeler, haksız ve kötü niyetli bir şekilde iktisap edilen kâr payının ortak tarafından geri verilmesi gerektiğini hüküm altına almaktadır.

Kâr payının haksız olarak ödenmesi herhangi bir nedenle fazla kâr payı dağıtılması anlamına gelir. Bu çerçevede temettü avansı bakımından hesap döneminin zararla kapanması ortağa fazladan ve haksız bir ödeme yapılmış olduğunu gösterir. Böyle bir durumun ispatı ise zor değildir. Ancak, kendisine kâr payı ödemesi yapılan pay sahibinin bu

---

[590] Yedek akçelerin kâr payı dağıtımı yerine zararların kapatılması için kullanılması aslında gizli yoldan kâr payı dağıtıldığı düşüncesini akla getirebilir. Ancak böyle bir değerlendirmenin hatalı olacağı düşüncesindeyiz. Konu hakkında Nazmi Karyağdı, **Dağıtılmayan Kârla Yada Yedek Akçelerle Zararın Kapatılması Kâr Dağıtımı Sayılır mı?,** Vergi Dünyası, S. 238, Özel Sayı, Haziran, 2001, s. 111'de, "*...zararların yedek akçeler ile kapatılmasını ticaret hukuku açısından kâr payı dağıtımı saymak mümkün değildir. Çünkü TTK kanuni yedek akçelerin kullanım yerlerini belirtirken önceliği zararların kapatılması konusuna vermiştir. Hal böyle iken tamamen bir iç işlem olan ve pay sahiplerinin malvarlıklarında hiç bir artışa yol açmayan geçmiş yıl zararlarının yedek akçelerle ya da dağıtılmış kârlarla kapatılması işlemi, bize göre kâr dağıtımı sayılmaz*" şeklinde yapılan açıklamalara katılmaktayız.

[591] Şaban Kayıhan, **a.g.e,** s. 55.

ödemeyi kötü niyetli bir şekilde aldığının ileri sürebilmesi için Medeni Kanun'un 3. maddesine göre pay sahibinin kendisine yapılan ödemenin haksız olduğunu bildiğini, bilmesi gerektiğini ya da bilebilecek bir durumda olduğunu ispat etmek gerekmektedir[592]. Aksi halde elde edilen kâr payının kötü niyetli iktisap edildiği ve iade edilmesi gerektiği iddia edilemez. Örneğin, şirketin ortağı olan kişi ayrıca yönetim kurulunda görevli ise ve kendisinin görevde olduğu dönemde alınan bir kararla şirket ortaklarına avans niteliğinde kâr payı dağıtılmışsa, bu durumda haksız şekilde dağıtılan temettü avansına ilişkin payın söz konusu ortaktan geri istenmesi mümkündür[593]. Zira yönetim kurulu üyelerinin vazifeleri gereğince temettü avansı dağıtımı yapılmasının yerinde olup olmadığını bilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, diğer ortaklarla kıyaslandığında yönetim kurulu üyesinin temettü avansını haksız şekilde elde ettiği daha kolay ileri sürülebilecektir[594].

Halka açık anonim ortaklıkların hisse senetlerine sahip çok sayıda küçük yatırımcı bulunduğunu ve söz konusu küçük yatırımcıların şirketin yönetim ve denetim gibi organlarında etkinlik sağlayarak hesapların çıkarılmasında rol alma ihtimallerinin oldukça düşük olduğunu dikkate aldığımızda, bu kişilerin temettü tutarlarını (avans şeklindekiler dahil) kötü niyetle iktisap ettiklerini ileri sürmek olası görünmektedir. Buna ilave olarak,

---

[592] Muhittin Bekler, **a.g.m.**, s. 163; Yavuz Akbulak, **Halka Açık Anonim Şirketlerde Kâr Payı ve Temettü Avansı Dağıtımı Esasları**, s. 121; İsmail Aslan, **a.g.m.**, s. 92.

[593] Yarg. 11. H.D, 09.07.1986 tarih ve E. 1986/4022, K. 1986/4322 sayılı kararında "*...davalının müvekkili şirketin ortağı bulunduğunu ve ayrıca yönetim kurulunda görevli olduğu dönemde alınan bir kararla şirket ortaklarına avans niteliğinde ... lira temmettü verilmesinin kararlaştırılıp davalıya bu miktarın 5.2.1984'de ödendiğini, bilahare 11.7.1985 günlü yönetim kurulu kararıyla (1983-1984) yılı kârı mahsup edildikten sonra artan ...liranın şirkete iadesinin istenildiğini, ancak geri verilmediğini ileri sürerek ... lira bakiye avansın 17.9.1985'den itibaren % 30 faiziyle birlikte davalıdan tahsilini talep ve dava etmiştir. Davalıya verilen ...lira şirket genel kurulunca yönetim kuruluna verilen yetkiye dayanılarak kâr payına mahsuben ve avans olarak verilmiş bir paradır. Bu durumda sene sonundaki kâr durumuna göre davalı ortağa düşecek kâr payı tutarına göre ya avansın üstü tamamlanacak veya ödenen avans davalı ortağa düşen kâr payından fazla ise, fazlası geri istenecektir. Nitekim TTK. nun 473 üncü maddesi hükmüne göre haksız ödenen kâr payı dahi geri istenebilir*" açıklamalarına yer verilmiştir, **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim.** Görüldüğü üzere, kararda yönetim kurulunda görev alan ortağın haksız ve kötü niyetle iktisap edilen kâr payını iade etmesi gerektiğine ilişkin değerlendirme yapılmıştır. Söz konusu yargı kararının gerekçelerini bizde yerinde buluyoruz.

[594] Mehmet Canpolat, **a.g.m.**, s. 128'de, "*...bu organlarda yer alan ve aynı zamanda şirketin pay senedini de elinde bulunduran ortaklar, çeşitli eylemleriyle, elde edecekleri kâr payı tutarlarını doğrudan etkileyebilir. Bu kimseler kendilerinin kusurlu olmadıklarını ispat etmedikçe müteselsil sorumluluktan kurtulamazlar*" denilmiştir.

halka açık anonim ortaklıklarda pay sahipliği sıfatı çok hızlı el değiştirmektedir. Dolayısıyla, temettü avansı ödemelerinin haksız şekilde yapıldığının belirlendiği tarihte payları ellerinde bulunduranlardan söz konusu ödemelerin geri istenmesi pek mümkün değildir[595]. Böyle bir durumda, haksız yere elde edilen kâr payının ortaklığa geri dönmesini sağlamak amacıyla haksız şekilde kâr payını dağıtan yönetim ve denetim kurulu üyelerinin ve diğer şekillerde etkili olan şahısların genel hükümlere göre takip edilmesi gerektiği düşünülebilir. Bu bağlamda, kâr payı avansının haksız şekilde dağıtımında etkili olan kişileri hukuki olarak sorumlu tutulabilmek için pay sahiplerinin, yönetim kurulu üyelerinin, denetçilerin veya SPK'nın[596] dağıtıma ilişkin karardan itibaren 30 gün içerisinde karar aleyhine iptal davası açmasının yerinde olacağını belirtmeliyiz (SPK md. 15/ 4.f.)[597].

---

[595] Konu hakkında Mehmet Maç, Şenol Turgut, **a.g.m.**, s. 27'de, " *...herhangi bir dönemde avans olarak dağıtılan kâr payı daha sonraki dönemlerde ya da hesap dönemi sonunda, daha düşük kâr çıkması ya da zarar oluşması nedeniyle kısmen ya da tamamen mesnetsiz kalsa dahî, şirketin, bu avansları, fiilen o anda kimin mülkiyetinde olduğunu dahî bilmediği yüzlerce kişiden tekrar geri alması pratikte mümkün değildir"* şeklinde açıklamalar yapılmıştır.

[596] Haksız şekilde dağıtılan temettü avansı sebebiyle sorumlu tutulabilecek herkese söz konusu iptal davasını açma imkanının tanınması daha doğru olacaktır. Bkz. Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s 546 (N. 909b).

[597] İsmail Aslan, **a.g.m.**, s. 92. Haksız kâr payını dağıtan yönetim ve denetim kurulu ve diğer şekillerde etkili olan şahısların sorumluluklarına gidilirken SerPK md.15/ 4. f.'de yer alan, *"Yönetim kurulu üyeleri ve temsilcisi oldukları tüzel kişiler, şirket denetçileri, bağımsız denetimi yapanlar ve bağlı oldukları gerçek ve tüzel kişiler, ara dönemler bilanço ve gelir tablolarının gerçeği aksettirmemesinden veya mevzuat ile muhasebe ilke ve kurallarına uygun olarak düzenlenmemiş olmasından doğan zararlar için şirkete, pay sahiplerine, şirket alacaklılarına ve ayrıca doğrudan doğruya olmak üzere temettü avansının kararlaştırıldığı veya ödendiği bilanço yılı içinde pay senedi iktisap etmiş bulunan kişiler ile üçüncü kişilere karşı müteselsilen sorumludurlar"* ve SPK'nın Seri: IV, 27 No.lu Tebliğ'inin "temettü avansı dağıtımında sorumluluk" kenar başlıklı 17. maddesinin 1. fıkrasında yer alan, " *Yönetim kurulu üyeleri ve temsilcisi oldukları tüzel kişiler, şirket denetçileri, bağımsız denetimi yapanlar ve bağlı oldukları gerçek ve tüzel kişiler, ara dönem bilanço ve gelir tablolarının gerçeği yansıtmamasından veya mevzuat ile muhasebe ilke ve kurallarına uygun olarak düzenlenmemiş olmasından doğan zararlar için şirkete, pay sahiplerine, şirket alacaklılarına ve ayrıca doğrudan doğruya olmak üzere temettü avansının kararlaştırıldığı veya ödendiği bilanço yılı içinde pay senedi iktisap etmiş bulunan kişiler ile üçüncü kişilere karşı müteselsilen sorumludurlar*" şeklindeki düzenlemeler esas alınabilir. Bu bağlamda, SerPK'nın 15. maddesinde yer alan hüküm varken artık yönetim kurulu üyelerinin sorumlulukları için TTK md. 336/1.f., 5. bend, denetçilerin sorumlulukları için de TTK md. 359 hükümlerine gidilemez. Yıllık bilançonun veya halka açık anonim ortaklıkların temettü avansı dağıtmak amaçlı düzenledikleri ara mali tabloların gerçek dışı olması, söz konusu mali tablolara göre dağıtılacak kârın aynı şekilde haksız olarak elde edilmesini sağlamaktadır. Temettü avansı dağıtımında ise ara dönemde düzenlenen mali tablolar yıllık bilançolarla aynı fonksiyonu görmektedir. Dolayısıyla, ara dönem mali tablolarını gerçek dışı düzenleyen yönetim kurulu üyeleri ile denetçileri haksız şekilde dağıtılan temettü avansından sorumlu tutulabileceklerdir. Konu hakkında bilgi için ayrıca bkz. Selman Koç, **Halka Açık Anonim Ortaklıklarda Yedek Akçe ve Kâr Payı Uygulamaları**, s. 73; Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e.**, s 546

6. Avans Kâr Payı Dağıtımında Vergi Kesintisi

Kâr payının avans şeklinde dağıtılması halinde söz konusu ödeme üzerinden vergi kesintisi yapılmalıdır. Zira hem GVK hem de KVK'nın vergi kesintisini düzenleyen maddelerinde kesinti yapılacak ödemeler sıralanırken bu ödemelerin avans şeklinde yapılmasının vergi kesintisine etkisi olmadığı özel olarak ifade edilmiştir. GVK'nın 94. maddesinin 1. fıkrasında, aynı maddede bendler halinde sayılan ödemeleri *(avans olarak ödenenler dahil)* nakden veya hesaben yapanlara, yine KVK'nın 15. maddesinin 1. fıkrasında tam yükümlü kurumlara ve 30. maddesinde dar yükümlü kurumlara avanslar da dahil olmak üzere ilgili maddelerde belirtilen belirli ödemeleri nakden veya hesaben yapanlara, söz konusu ödemeler esnasında vergi kesintisi yapma sorumlulukları getirilmiştir[598]. Netice itibariyle avans olarak ödenen kâr payları, hesap dönemi sona

---

(N. 909b); Yavuz Akbulak, **Halka Açık Anonim Şirketlerde Kâr Payı ve Temettü Avansı Dağıtımı Esasları**, s. 121.

[598] GVK'nın 94. maddesinin 6.bendinin i) ve ii) alt bentleri, KVK'nın 15. maddesinin 2.fıkrası ile KVK'nın 30. maddesinin 3. fıkrası hükümlerinde belirli kişilere yapılan kâr payı ödemeleri vergi kesintisi kapsamında değerlendirilmiştir. Bu nedenle, kâr payı ödemesini avans şeklinde yapmayı tercih eden şirketler bu ödemeleri üzerinden yasadaki vergi kesintisini yaptıktan sonra kalan kâr payı avansını ortaklara ödemek sorumluluğu altındadırlar. Avans kâr payını elde eden kişinin bu kazancı üzerinde gerçekleştirilecek vergi kesnitileri ise aşağıdaki gibi sıralanabilir:

a) Tam mükellef kurumlar tarafından; tam mükellef gerçek kişilere, gelir ve kurumlar vergisi mükellefi olmayanlara ve gelir vergisinden muaf olanlara dağıtılan temettü avansı (GVK md. 94/ 6.b-i gereğince),

b) Tam mükellef kurumlar tarafından dar mükellef gerçek kişilere ve gelir vergisinden muaf olan dar mükelleflere dağıtılan temettü avansı (GVK md. 94/ 6.b-ii gereğince),

c) Vergiden muaf olan tam mükellef kurumlara dağıtılan temettü avansı (KVK md. 15/ 2.f. gereğince),

d) Tam mükellef kurumlar tarafından, Türkiye'de bir iş yeri veya daimî temsilci aracılığıyla kâr payı elde edenler hariç olmak üzere dar mükellef kurumlara veya kurumlar vergisinden muaf olan dar mükellef ortaklara dağıtılan temettü avansı (KVK md. 30/ 3.f. gereğince) tutarları üzerinden ödemeyi yapan tarafından % 15 oranında vergi kesintisi yapılması gerekmektedir. Kesilen vergiler, avans kâr payı dağıtımının yapıldığı aya ait muhtasar beyanname ile beyan edilecektir. Türkiye'de bir iş yeri veya daimî temsilci aracılığıyla kâr payı elde eden kurumlar vergisi mükelleflerinin bu kazancı tam mükellef kurumlar gibi elde etmiş oldukları kabul edilir ve tam müklelleflerle aynı vergi rejimine tabi tutularak kendilerine yapılan avans niteliğindeki kâr payı ödemesi üzerinden herhangi bir vergi kesintisi yapılmaz (KVK md. 30/3.f.).

Temettü avansını dağıtan anonim şirketler tarafından yapılan tevkifatlar, tam mükellef şirket için ertesi ayın yirminci günü akşamına kadar (KVK md.15/5.f), dar mükellef şirketler için de ertesi ayın yirmiüçüncü günü akşamına kadar (KVK md. 31 ve GVK md. 98/1.f.) ödeme veya tahakkukun yapıldığı yerin bağlı olduğu vergi dairesine muhtasar beyanname ile beyan edilmelidir. Muhtasar beyanname ile bildirilen bu vergiler, beyannamenin verildiği ayın yirmialtıncı günü akşamına kadar da ödenmelidir (GVK md. 119, KVK md. 21/4.f gereğince).

ermeden ortaklar bakımından elde edilmiş bir menkul sermaye iradı olarak kabul edilmiş ve vergilendirme bakımından kâr payı ile aynı vergilendirme şartlarına tabi tutulmuştur[599].

Avans olarak kâr payını elde eden ortak için bu tutarın tahsiliyle hukuki ve ekonomik tasarruf bir arada gerçekleşmiş olur[600]. Dolayısıyla, tahsil edilmesiyle birlikte temettü avansının vergilendirmenin konusuna girdiğini söyleyebiliriz.

C. Safi Kârın Dönemsel Olması İlkesinin Avans Kâr Payı Dağıtımı ile İlişkisi ve TTK'nın 72. maddesine Göre Belirlenen Kısa Hesap Döneminin Kâr Payı Dağıtımına Olası Etkileri

Bilindiği üzere, kârın yıl sonunda düzenlenen bilançoya göre belirlenip, izleyen hesap döneminde dağıtılabilmesi olağan kâr payı dağıtımını oluşturmaktadır. Bu nedenle, olağan kâr payı dağıtımının bir parçası olarak hesap döneminin yıllık olarak belirlenmesi genel bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna karşılık, konu hakkında TTK'nın 72. maddesinin 3. fıkrasındaki "*iş yılı, altı aydan az, on iki aydan çok olamaz. Kanunda aksine hüküm olmadıkça, iş yılı sonu için çıkarılacak envanter ve bilançoların gelecek iş yılının ilk üç ayı içinde tamamlanmış olması lazımdır*" şeklindeki hüküm hesap döneminin altı aydan az olmayacak şekilde ve oniki aydan az olarak belirlenebileceğini ifade etmektedir[601]. Söz konusu hüküm kapsamında, belirlenen bu kısa hesap dönemleri de iş yılı

---

[599] Nazmi Karyağdı, **Temettü Avansının Gelir Vergisi Tevkifatı (GVK md 94/6-b) Karşısındaki Durumu (Sorunlar ve Çözüm Önerileri)**, S. 248, Vergi Dünyası, Nisan, 2002, s. 64.

[600] Nazmi Karyağdı, **Halka Açık Şirketlerde Temettü Avansı Dağıtımının Esasları ve Vergi Yasaları Karşısındaki Durumu**, s. 86.

[601] Yeni TTK'nın 66. maddesinin 2. fıkrasında ise "*faaliyet dönemi veya başka bir kanuni terimle hesap yılı oniki ayı geçemez*" denilmiştir. Bu ifadeden her ne kadar on iki ayı geçmeyen daha kısa faaliyet dönemleri belirlenebileceği gibi bir anlam çıksa da; yeni TTK'nın 66. maddesinin gerekçe metninde, "*...İkinci fıkra, her faaliyet yılının sonunda çıkarılacak envanteri hükme bağlamakta ve faaliyet (hesap) dönemini oniki ay ile sınırlamaktadır. İlk faaliyet yılı, işletmenin açılışı ile başlayıp hesap döneminin son günü biteceğine göre, oniki aydan az olabilir; daha doğrusu çoğu kez oniki aydan az olur. Ancak bu istisna dışında oniki aydan kısa faaliyete ve dolayısıyla faaliyet dönemine bağlı envanter dönemi olamaz*" şeklindeki açıklama çerçevesinde, hesap döneminin on iki ay ile sınırlandırmış ve on iki aydan kısa

olarak tanımlanmakta, her bir kısa hesap dönemi sonunda ve gelecek kısa hesap döneminin ilk üç ayı içerisinde kısa dönem bilançosunun düzenleneceği ifade edilmektedir. Görüldüğü üzere, safi nitelikteki kâr tutarının iş yılının tamamlanması ile tespitini gerekli gören kanun koyucu, bu kuralın bir istisnası şeklinde şirket bilançolarını belirlenmiş kısa hesap dönemleri ile ilişkilendirmiştir.

TTK'nın 72. maddesine göre belirlenen kısa dönem kârından ortaklara yapılan dağıtım kesin bir ödeme olup, avans niteliğinde kabul edilemez. Zira hesap dönemini oniki aydan kısa olacak şekilde belirleyen şirketler bakımından hesap dönemi sonunda genel kurulun toplanması ve kâr payı dağıtımına ilişkin karar alınmasını engelleyen bir durum yoktur. Zaten kâr payını alacak hakkına dönüştüren bu genel kurul kararlarının, kârın dağıtımına ilişkin kararların alındığı yıllık olağan genel kurul kararlarından bir farkı da yoktur[602]. Neticede, kısa dönemler itibariyle belirlenmiş iş yıllarına-hesap dönemlerine ilişkin yapılan kâr dağıtımları kısa hesap dönemine ilişkin tasdik edilerek kesinleştirilmiş bir kazanç tutarından yapılan ödemeler olması nedeniyle hak sahipleri bakımından avans niteliğinde değil kesin ödemeler olarak kabul edilmelidir.

Ancak genel kurul tarafından alınan bir karar olmaksızın ve hesap döneminin sona ermesi beklenmeden ortaklık yönetimi tarafından yapılan kâr payı dağıtımları avans ödemesi olma özelliğini taşımaktadırlar. Kesin bir ödeme olmaması sebebiyle hesap

---

faaliyet dönemleri belirlenebilmesine imkan verilmemiş olduğunu görmekteyiz. Gerekçe metni için bkz. Çevrimiçi, http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf, 20. 04. 2009, s. 27.

[602] Olağan genel kurul toplantılarının her bir hesap dönemi sonunda yapılması genel bir kuraldır. Hesap döneminin TTK'nın 72. maddesi çerçevesinde ve ana sözleşmeye konulacak bir hükümle bir yıldan kısa belirlenebileceği dikkate alındığında ise, bir yılda altı aylık iki hesap dönemi ve dolayısıyla birden fazla olağan genel kurul toplantısı yapılabilmesi söz konusu olacaktır. Benzer görüş için bkz. İsmail Doğanay, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Cilt I**, s. 1068; Halil Arslanlı, **Anonim Şirketin Organizasyonu ve Tahviller, Cilt II**, s. 12; Tuğrul Ansay, **a.g.e.**, s. 170. Aksi görüş için bkz. Hayri Domaniç, **Anonim Şirketler**, s. 579'da "*...vergi hukuku ve dolayısıyla kamu yararı yönünden emredici GVK md.1 ve VUK md. 174/2 hükmü ile "safi kazanç , yıllık bilançoya göre hesap ve tespit olunur" şeklindeki TK m. 457/1 hükümleri, oniki aydan daha kısa süreli hesap dönemlerine ve dolayısıyla bilanço ve hesapları tasdik edecek genel kurul toplantılarına engeldir*" denilmiştir.

döneminin kapanması ile gerçekleşmesi muhtemel kâra mahsuben yapılan bu ödemelerin kısa hesap dönemi üzerinden yapılan kâr payı dağıtımı ile karıştırılmaması gerekir. Zaten temettü ile temettü avansı arasında yapılacak ayrımda safi kazancın tespit edildiği ve genel kurul kararı ile tasdik edilerek kesinleşen bir şirket bilançosunun varlığı kriterleri esas alınmalıdır. Söz konusu bilanço değerleri üzerinden ortaklara yapılan her dağıtım ise kesin ödemeli kâr payı dağıtımı olarak kabul edilmelidir. Özetle, kısa hesap dönemlerinde yapılan dağıtım, oniki aya oranla bir ara kâr dağıtımı görüntüsü verse bile gerçekte ara bir kâr dağıtımı yapılmış olduğu söylenemez. Bu şekilde sadece kısa hesap dönemi kârından dağıtım yapılması yönteminin kabul edildiği söylenebilir[603]. Bu bağlamda, hesap döneminin tamamlanması sonrasında toplanan olağan genel kurulun kârın dağıtılmasına ilişkin aldığı karar belirli bir hesap dönemi için hazırlanmış bilançoya dayanabilir ve aksi ispat edilene kadar bu bilanço şirketin kesin olarak elde etmiş olduğu kazancı ortaya koyar.

Ticaret ve vergi hukuku mevzuatları bakımından şirketlerin iş yılı olarak adlandırılan hesap dönemleri farklılaşabilmektedir. Ortaklıklar hukukunda altı aylık bir hesap dönemi ve kısa dönemli bilançolar düzenlenebilmekte iken Vergi Usul Kanunu'nun 174. maddesi uyarınca hesap döneminin yıllık olarak belirlenmesi ve kayıtların bu süre boyunca tutulması gerekli görülmüştür. Bu durumun, safi kârın tespitinde belirsizlikler oluşturduğunu belirtmek isteriz[604].

---

[603] K. Serkan Salalı, **Halka Açık Olmayan Anonim Şirketler'de Cari Yıl Kârına Mahsuben Avans Kâr Payı Dağıtımı**, s. 83.

[604] Aslında, halka açık olmayan anonim ortaklıklar ve diğer şirket yapılarının ara dönemler itibariyle olağan kâr payı dağıtabilmeleri bakımından ticaret ve vergi hukuku uygulamasındaki hesap dönemleri arasında uyum sağlanmasında yarar vardır. Bu şekilde yıllık bilançoda olduğu gibi ara hesap dönemine ilişkin düzenlenecek bilançolarda da safi kârın tespit edilmesine yönelik olarak düşülecek vergi yükümlülüğü dönemsel olarak tespit edilebilecek ve şirketler hem ticari hem de mali açıdan aynı hesap dönemine tabi olarak dağıtıma esas teşkil edecek safi kârı gerçeğe uygun şekilde belirleyebileceklerdir. Bu kapsamda, Yeni TTK'nın hesap dönemini on iki ay olarak belirleyen 66. maddesindeki düzenlemeyi olumlu bulduğumuzu belirtmek isteriz.

Temettü avansının dağıtılmasına ilişkin SerPK'nın 15. maddesinin 4. fıkrası ve SPK'nın Seri: IV, 27 No.lu Tebliğinin dağıtılacak "temettü avansı tutarının hesaplanması" kenar başlıklı 10. maddesinde, ara dönem ticari kârından kanunlara ve ana sözleşmeye göre ayrılması zorunu olan yedek akçeler ile vergi karşılıkları düşülerek safi kâra ulaşılması gerektiği ifade edilmiştir. Benzer şekilde, altı aylık kısa hesap dönemi kazancında dağıtıma konu edilecek safi kâra ulaşılırken indirime konu edilmesi gereken vergi ve diğer yasal yükümlülükler vardır. Bunların başında ise, kurumlar vergisi gelmektedir. Bilindiği üzere kurumlar vergisi takvim yılı tamamlanmadan henüz doğmamış bir yükümlülüktür. Henüz doğmamış bir vergisel yükümlülüğün ise kısa dönem bilançosu çerçevesinde dağıtılacak kârın tespitinde dikkate alınması söz konusu olamaz. Öte yandan elde edilen kazancın vergilendirilmesiyle ilgili bu durum, safi kârın tespit edilemeyeceği ve bu gerekçeyle de ortaklara kâr payı dağıtılamayacağı anlamına gelmez. Bu konuda, şirketlerin yıllık veya kısa dönem safi kârlarının tespiti amacına hizmet etmesi bakımından geçici kurumlar vergisinin şirketin hesap dönemi kârından indirilmesi düşünülebilir. Ödenen geçici vergilerin avans kâr payı dağıtımında indirim konusu yapılan unsurlar arasında sayılması da[605] görüşümüzü destekler niteliktedir. Dolayısıyla, vergi karşılıkları arasında peşin olarak ödenen geçici vergiler hesabı bakiyesinin dikkate alınması yeterli olacaktır. Ancak geçici kurumlar vergisinin takvim yılı sonunda hesaplanacak kurumlar vergisini karşılamaması durumu da hesaba katılarak ek kurumlar vergisi yüküne kaynak olabilecek uygun bir miktarda karşılık ayrılması, bu tutarın da safi kârın tespitinde indirim konusu yapılması daha yerinde olur kanaatindeyiz. Bu ek karşılığın miktarının saptanması ise, şirketin o ana kadarki faaliyetleri ile hesap döneminin kalan kısmına ilişkin öngörüleri çerçevesinde yapılmalıdır.

Kısa hesap döneminde kâr payı dağıtan şirketlerin, safi kârı tespit ederken geçici vergiyi indirilecek vergi karşılıkları arasında kabul etmemeleri aslında söz konusu şirketlerin yılın ikinci kısa hesap dönemine ilişkin bilanço safi kârının tespitinde bir kısmı

[605] Konu hakkında örnekler için bkz. Bünyamin Öztürk, Güray Öğredik, **a.g.e.** , s. 276-278.

önceki döneme de tekabül eden bir verginin indirilmesi şeklinde bir uygulamaya gitmelerine yol açar. Bu şekilde bir uygulama ise kabul edilemez. Zira kısa hesap dönemi bilanço kârlarından geçici kurumlar vergisini düşmeyen şirketler, toplam kazançlarının esas alındığı yıllık vergi dönemi üzerinden hesaplanan yüksek miktarda bir kurumlar vergisini yıl içerisindeki ikinci kısa hesap döneminde dağıtıma konu edecekleri safi kârın tespitinde indirim konusu yapmış olurlar. Bu yönde bir uygulama ile dağıtılabilecek kısa dönem safi kârı gerçek sonuçları vermeden, hatalı şekilde tespit edilmiş olur. Böyle bir durumda, kazanç sonucu vermeyen bir kısa hesap dönemi bilançosu oluşabilir ve ortaklara kâr payı dağıtımı yapılamaz.

D. Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarma İşlerinden Elde Edilen Kazançların Vergilendirilmesine İlişkin Özel Hesap Döneminden Önce Dağıtılan Kârın Temettü Avansı Olarak Değerlendirilmesi

1. Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarma İşlerinden Elde Edilen Kazançlarda Dağıtım Dönemi Sorunsalı

GVK'da birden fazla takvim yılına sirayet eden inşaat (dekopaj işleri de inşaat işi sayılır) ve onarma işlerinde kârın veya zararın işin bittiği yılda kati olarak tespit edileceği ve tamamının o yılın geliri sayılacağı ve yıllara yaygın inşaat ve onarma işlerinde kazanç tespiti ve vergilendirmenin işin bitim tarihinde yapılması gerektiği hüküm altına alınmıştır (GVK md. 42 ve 44). Yürürlükte olan bu hükümler, yıllara yaygın inşaat ve onarma işlerinde hesap döneminin bir yıldan uzun olabileceğini ifade etmesi sebebiyle hem safi kârın tespitinde hem de kârın dağıtımında farklı hukuk disiplinleri arasında karışıklığa sebep olmaktadır. Bu şekilde, yıllara yaygın inşaat ve onarma işlerinden elde edilen kazançların vergilendirme dönemine ilişkin "takvim yılı" haricinde ve faaliyete münhasır olarak yükümlüler arasında değişen bir zaman aralığının belirlenmesi yoluna gidilmiştir.

Benzer faaliyetlere ilişkin TTK'da herhangi bir farklı hesap dönemine yer verilmemiş olması ise yıllara yaygın inşaat ve onarma işi yapan şirketlerin bu işlerden elde ettikleri kazançlarını başka faaliyetler ile uğraşan şirketlerin kazançlarından farklılaştırmamaktadır. Diğer bir ifadeyle, söz konusu şirketlerin yıllık veya daha kısa hesap dönemleri itibariyle ticari anlamda kazanç elde edebilecekleri ve elde ettikleri kazançlarını ortaklara dağıtabilecekleri hususlarında herhangi bir sınırlandırma yapılmamıştır[606].

İşin devam etttiği gerekçesiyle yıllarca süren bir işten elde edilen kazancın matrahının hesaplanamaması, aynı kazancın bilançoda gösterilmesine engel olmaz. Zaten işin devam ettiği gerekçesiyle söz konusu ticari faaliyet kapsamında elde edilen kazanca bilançoda yer verilmemesi TTK'nın 75. maddesinde[607] ifade edilen bilançonun açıklığı prensibine de aykırılık teşkil eder[608]. İlgili bilançonun düzenlenmesinde esas alınan Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu tarafından yayımlanan 7 sıra No.lu İnşaat Sözleşmelerine İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı Hakkında Tebliğ[609] hükümleri, yıllara yaygın inşaat sözleşmelerinin muhasebeleştirilme usul ve esaslarını belirlenmiştir. Söz konusu tebliğde yer alan, "*...inşaat sözleşmesinin sonucu güvenilir biçimde öngörülebiliyorsa, inşaata*

---

[606] Hal böyle iken, bu özel vergilendirme sistemi sebebiyle yıllara yaygın inşaat ve onarma işlerinden elde edilen olası kârın ortaklara dağıtılmaması uygulaması ile karşılaşmaktayız. Konu hakkında Devrim Beyaz, **Yıllara Yaygın İnşaat İşlerinde Avans Kâr Payı Dağıtımı**, Vergi Dünyası, S. 309, Mayıs, 2007, s. 147'de, "*1 Seri No.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği uyarınca, yıllara yaygın inşaat işleri mükellefleri, bu inşaat işleri ile ilgili maliyetlerini ve GVK 43. maddesine göre hesapladıkları müşterek genel giderlerden ilgili inşaat işi için alınan payı, bilânçonun aktifinde, dönen varlıklar grubunda (17 Hesap Grubu); inşaat işi hakediş bedellerini pasifte kısa vadeli yabancı kaynaklar grubunda (35 Hesap Grubu) izlemektedirler. Bu durumun en önemli sakıncası, yıllarca devam eden bir inşaat projesinin sonuçlarının, olası kârın, öz sermayenin bir unsuru olamamasında yatmaktadır. Bu özel vergileme rejiminin bir diğer önemli sonucu da yıllar itibariyle yapılan işlerden elde edilen olası kârın, ortaklara dağıtılamamasıdır. İnşaat işlerinin, Türkiye'de, bazen 10 yılı bulan sürelerde tamamlanması gerçeği, bu süreler boyunca, kurum ortaklarının hiç kâr payı alamamalarına neden olmuştur*" şeklinde açıklamalar yapılmıştır.

[607] TTK md. 75/1.f.'ye göre, "*İlgililerin; işletmenin iktisadi ve mali durumu hakkında mümkün olduğu kadar doğru bir fikir edinebilmeleri için, envanter ve bilançoların ticari esaslar gereğince eksiksiz, açık ve kolay anlaşılır bir şekilde memleket parasına göre tanzimi lazımdır*".

[608] Sakıp Şeker, **Yıllara Yaygın İnşaat İşlerinde Avans Kâr Dağıtımı**, Mali Pusula, Ocak, 2008, s. 42.

[609] 26.10.2005 tarih ve 25978 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

ilişkin gelir ve maliyetler, bilanço günü itibariyle sözleşmeye konu işin tamamlanma aşaması esas alınarak, gelir ve giderler olarak finansal tablolara yansıtılır... " şeklindeki açıklamalar ile yıllık hesap dönemine ilişkin bilançoya söz konusu işletmelerin hakediş ödemelerinin de yansıtılması gerektiği belirtilmiştir[610]. Bu bağlamda, ticari faaliyet kapsamında yürütülen işlerin maliyet[611] ve gelirlerinde "tamamlanma yüzdesi" yöntemi[612] esas alınarak mali tablolar hazırlanabilmesi mümkün kılınmıştır[613]. Böylece, tamamlanma yüzdesi yönteminin uygulanması ile yıllara yaygın inşaat işi yapan kurum ortaklarının

---

[610] Tek düzen muhasebe sistemi, kayıtlardaki kalemlerin vergi ve ticaret hukuku uygulamalarında aynı şekilde değerlendirilmesini gerektirmez. Yıllarca devam eden bir inşaat projesinin olası kârının öz sermayenin bir unsuru olmaması muhasebe tekniği açısından yapılan kayıtlar çerçevesinde değerlendirilir. Bu çerçevede, inşaat işi hakediş bedelleri sadece kurumlar vergisi matrahına henüz dahil edilemeyecek kazanç unsurları arasında kabul edilmeliyken, şirket kayıtlarında gözüken aynı hakediş ödemelerine ticari faaliyet kapsamında elde edilen dönem kazancı bilançosunda yer verilmesi gerekmektedir. Zira söz konusu hakediş ödemelerinin ticari anlamda elde edilmediğini söylemek hatalı olacaktır. Ancak, dönemsellik ilkesinin farklı olduğu vergi mevzuatı hükümlerine göre düzenlenmiş olan mali tabloları esas alarak dağıtıma konu edilecek kazancın tespit edilmesi de hatalı bir uygulama olur. Benzer görüş olarak Sakıp Şeker, **Yıllara Yaygın İnşaat İşlerinde Avans Kâr Dağıtımı**, s. 39'da, "*...Vergiye ilişkin bir düzenlemenin ticari kazancın tespitinde de dikkate alınarak mali tabloların buna göre düzenlenmesi gerek ortaklarla olan ilişkilerde gerekse kredi kurumları, müşteriler ve Kamu İhale Kurumu (KİK) gibi üçüncü şahıslarla olan ilişkilerde mali tabloların özkaynak durumunu tam olarak yansıtmadığı için ciddi sorunlar yaratmaktadır*" şeklinde açıklamalar yapılmıştır.

[611] Konu hakkında Yalçın Demirsoy, **Birden Fazla Takvim Yılına Sirayet Eden İnşaat ve Onarma İşlerinde Vergileme,** Vergi Dünyası, S. 122, Ekim, 1991, s. 32'de, "*...her bir işle ilgili olan malzeme, işçilik, taşeronlara yaptırılan işlere ait giderlerin o işle ilgili maliyetlere intikal ettirileceği açıktır. Bunun gibi yukarıda sayılanlar dışında kalan bir kısım giderlerin hangi taahhüt işine ait olduğu kesin olarak bilinebilir. Bu nevi direkt giderlerin ilgili olduğu işin maliyetine kaydedilmesi gerekmektedir. Bunlara örnek olarak, sözleşme giderleri, resim ve harçlar, teminat mektubu, faiz komisyonları, proje giderleri, makine ve teçhizat kiraları, elektrik, su ve şantiye giderleri, geçici tesisler amortisman payları verilebilir. Söz konusu işletmelerde belirli bir inşaatla direkt ilişkisi kurulamayan ve genellikle işletmenin var oluşundan kaynaklanan giderler de söz konusu olup bunlar genel yönetim giderleri olarak adlandırılabilirler. Bu giderlerin çoğunluğu işletmenin genel merkezi ile ilgili olduğundan bunlara merkez genel giderleri de denilebilir*" şeklinde yapılan açıklamalar ile yıllara yaygın inşaat ve onarma işlerinde maliyet hesabı hakkında bilgi verilmiştir.

[612] 7 sıra No.lu İnşaat Sözleşmelerine İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı Hakkında Tebliğe göre, finansal tablolara yansıtılacak gelir ve giderlerin belirlenmesinde sözleşmenin tamamlanma aşamasının baz alınması *"tamamlanma yüzdesi yöntemi"* olarak adlandırılır. Bu yöntemde sözleşme geliri, ulaşılan tamamlanma aşamasına kadar katlanılan inşaat maliyetiyle eşleştirilerek, bitirilen işle orantılı gelir, gider ve kârın raporlanması sağlanır. Bu yöntem, ilgili dönemde sözleşme kapsamındaki işin aşaması ve işteki ilerleme konusunda yararlı bilgi sağlar. Tamamlanma yüzdesi yönteminde, sözleşme geliri işin yapıldığı hesap dönemlerinin gelir tablosunda gelir olarak gösterilir. Sözleşme maliyetleri ise ait oldukları işin yapıldığı hesap dönemlerinin gelir tablosunda gider olarak gösterilir.

[613] Ayrıca, söz konusu şirketlerin işin tamamlanmasıyla birlikte ödeyecekleri kurumlar vergisi tutarını, bu mali tabloları dikkate alarak hesaplamaları ve bir karşılık şeklinde ayırmaları yerinde olur kanaatindeyiz.

vergilendirme dönemi kapanmadan kâr payı alabilmelerinin mümkün olduğu belirtilmiştir[614].

2. Özel Vergilendirme Dönemi Bitmeden Yapılan Dağıtımların Temettü Avansı Olarak Değerlendirilmesi Sorunsalı

Esas itibariyle yıllara yaygın inşaat ve onarma işlerinde uygulanan bir yıldan uzun vergilendirme dönemlerine benzer şekilde hesap dönemlerinin ortaklıklar hukukunda yer almaması, söz konusu faaliyetlerde bulunan şirketlerin kazançlarının iş sona ermeden de dağıtılabileceğini göstermektedir. Buna rağmen, söz konusu şirket tiplerinin hesap dönemi bitmeden dağıttığı bu kârlar Maliye idaresi tarafından temettü avansı dağıtımı ve kazancın örtülü yoldan ortaklara dağıtılması işlemi olarak değerlendirilmiştir[615]. İdare bu uygulaması ile aslında vergilendirme dönemi kapanmadığı için henüz üzerinden tarhiyat yapılamayan ancak ticaret hukuku bakımından gerçekleşmiş şirketin iş yılı kâzancının ortaklara aktarılabileceğini kabul etmemiştir. Biz bu görüşe katılmamaktayız. Vergi hukuku bakımından kâr ve zararın henüz oluşmamış olması aynı kazancın ticari anlamda tespit

---

[614] Devrim Beyaz, **a.g.m.**, s. 148.

[615] Maliye Bakanlığı yıllara yaygın inşaat ve onarma işlerinden elde edilen kazancın işin bitimine kadar ortaklara dağıtılamayacağı yönünde görüş bildirdiği 27.06.1985 tarih ve 22113/1 sayılı Özelgesinde özetle; "*safi kurum kazancının tespitinde de geçerli bulunan Gelir Vergisi Kanunu'nun 42-44. maddelerinde, birden fazla takvim yılına yaygın inşaat ve onarma işlerinde kâr veya zararın işin bittiği yıl kati olarak tespit edileceği ve o yılın geliri sayılarak ilgili yıl beyannamesinde gösterileceği hükme bağlanmıştır. Bir başka ifadeyle kâr veya zararın yıl sonu itibariyle tespiti mümkün olmayıp işin bitiminde belirlenmesi gerekir. Öte yandan, şirketin safi kazancı belirlenmeden, ortaklara elde edilecek kârdan hisselerine düşecek kâr payına mahsuben avans verilmesi Türk Ticaret Kanunu'nun [düzenlemeleri] karşısında mümkün değildir. Çünkü işin zararla sonuçlanması halinde esas sermayeyi ve kanuni yedekleri aşan aktifler bulunmaksızın bir ödeme yapılması sermayenin ortağa iadesi sonucunu doğuracaktır. Buraya kadar yapılan açıklamalar ışığında, yıllara yaygın inşaat işiyle uğraşan şirketin söz konusu inşaat işi sonuçlanmadan bilançoya göre tespit edilmiş bir safi kârdan bahsedilemeyeceğinden, kâr payı adı altında ortaklara bir ödemede bulunulması (avans olarak yapılacak olanlar dahil) mümkün değildir*" şeklinde açıklamalar yapılmıştır. Söz konusu özelge için bkz. Çevrimiçi, http://www.ivdb.gov.tr, 12.04.2009. Özelgede yapılan yukarıdaki açıklamalar dikkate alındığında, ilgili şirketlerin vergilendirme dönemleri tamamlanmadan ortaklarına dağıtım yapmayı tercih etmeleri ile birlikte vergi idaresinin kendileri hakkında işlem tesis etme riski ile karşı karşıya kaldıkları ifade edilebilir.

edilemeyeceği anlamına gelmez. Vergi ve ticaret hukuku alanlarında hesap dönemlerinin farklı olarak belirlenmesi sadece verginin matrahı ile ticari işlemlere esas alınacak kazanç unsurunun farklı dönemler itibariyle oluşması ve kesinlik kazanması anlamına gelir. Dolayısıyla, yıllara yaygın inşaat işlerine ilişkin vergi hukukuna özgülenmiş özel hesap dönemi ticari kazancın her iş yılı itibariyle tespiti gerekliliğine engel olamaz.

GVK'nın 42. maddesinde belirtilen kâr ve zararın işin bittiği yılda tespit edileceği hükmü, tespit edilen kazancın işin bittiği yılın geliri olarak kabul edilmesi ve o yılın vergiye tabi kazancı olarak değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin bir düzenlemedir. Hesap dönemini işin bitimine bağlayan GVK'nın 42. maddesi vergisel sonuçlar doğuran niteliktedir ve ortakların kâr payı alma hakkını olumsuz yönde etkileyemez[616]. Ayrıca bu hükümden bağımsız olarak, şirketlerin ticari faaliyetlerine ilişkin gelir ve giderlerini genel muhasebe kurallarına göre tutmak zorunda oldukları tartışılamaz. Söz konusu muhasebe kayıtlarını esas alarak kâr durumunu hesapladıktan sonra safi kazanca ulaşmaya yönelik olarak indirilecek vergi tutarını tespit etmek ise yukarıda açıkladığımız gerekçelerle mümkündür[617]. Bu nedenle vergiye ilişkin mevzuat hükümleriyle bağlı kalınmaksızın iş

---

[616] Benzer görüş olarak Altan Ömer Arpacı, **Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım İşlerinde Örtülü Kazanç Dağıtımı Sorunu**, Vergi Sorunları, S. 198, Mart, 2005, s. 49'da "*...bahsi geçen maddelerde yıllara yaygın inşaat ve onarma işi yapanların, bu işlerden elde ettikleri kazançların tespit ve vergilendirilmesi ile ilgili bir düzenleme yapılmıştır. Bu düzenleme, vergisel bir düzenleme olup kâr dağıtımına ilişkin bir düzenleme değildir. Zaten kâr dağıtımı ticari bir işlemdir ve Gelir Vergisi Kanunu'nda yer alan bu düzenleme, şirketlerin Türk Ticaret Kanunu hükümleri çerçevesinde ticari kazançlarını tespit ve dağıtmalarına engel değildir*" şeklinde açıklamalar yapılmıştır.

[617] Bilindiği üzere, temettü olarak dağıtım yapılabilmesi için dönem kazancı üzerinden hesaplanacak vergilerin aynı dönem kazancından indirilmesi gerekmektedir. Bu şekilde dağıtıma konu edilecek kazanç tutarı belirlenebilir. Bu kuralın yıllara yaygın inşaat ve onarma işleri ile uğraşan şirketlere uygulanması ise sorunludur. Zira KVK md. 32/2. f'nin GVK'na yaptığı gönderme ve GVK mükerrer madde 120/1.f'de parantez içinde yer alan "42. madde kapsamına giren kazaçlar hariç" ifadesi uyarınca, yıllık kurumlar vergisinin oluşmamasının yanı sıra sadece yıllara yaygın inşaat işleri ile uğraşan şirketlerin geçici vergi mükellefiyeti de yoktur. Bu durumda, geçici kurumlar vergisi ve yıllık kurumlar vergisi mükellefiyetleri olmayan yıllara yaygın inşaat ve onarma işleri ile uğraşan şirketlerin ortaklarına dağıtacağı kârı tespit ederken kendileri için doğmayan bir vergiyi kazançtan düşememeleri gibi bir sorunla karşılaşılmaktadır. Buna rağmen, şirketlerin tahsil ettiği hakediş ödemelerini iş bitene kadar yıllık bilanço hesaplarında göstermek mecburiyetinde olduğu göz ardı edilmemelidir. Konu hakkında Soner Ülgen, **Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarma İşlerinde Dönem Sonu İşlemleri**, Vergi Dünyası, S. 309, Aralık, 2009, s. 40'da, "*...yapılan harcama ve tahsil edilen hakediş tutarları iş bitene kadar gelir-gider hesapları ile*

tamamlanmadan kazancın tespitine yönelik olağan hesap dönemi bilançoları düzenlenebilmelidir.

Hesap dönemi bilançosunun düzenlenmesi zorunlu olsa da yıllara yaygın inşaat işlerinin özel vergilendirme rejimine tabi olmasının mali tablolar üzerinde olumsuz bir etkisinin olduğu açıktır. Bu uyumsuzluğu ortadan kaldırmak amacıyla önceden vergi dairelerine bildirmek şartıyla tespit edecekleri işleri yıllık beyan esasında beyan edebilmeleri konusunda mükelleflere seçimlik hak tanınması gerektiği önerilmiştir[618]. Önerinin kabulü, dileyen mükelleflerin proje bazında ve işin sonuna kadar değiştirmemek kaydıyla, özel rejim yerine genel esaslara göre vergilendirmeyi tercih edebilmesini sağlayacaktır. Bizce, birden fazla takvim yılına sirayet eden inşaat ve onarma işleri ile uğraşan şirketlerin vergilendirme dönemlerinin uzun ve belirsiz olması safi kârın tespitinde belirsizlikler yaratmaktadır. Bu nedenle, yukarıda ifade edilen öneriye kıyasla ilgili şirketlere kâr payı avansı dağıtabilme imkanının getirilmesi daha yerinde olacaktır. Zira kârdan mahsup edilmek üzere işletmelerden para çekilmesi konusunda yasal düzenlemeler

---

ilişkilendirilmemekte, bu süreç boyunca aktifleştirilmek ve pasifleştirlmek suretiyle bilanço hesaplarında gösterilmektedir" şeklinde açıklamalar yapılmıştır.
Ayrıca, kazancın kesin olarak işin bitiminde tespit edilmesi matrahın hesaplanmasına ilişkin teknik bir özellik olup tek başına vergi almadaki gecikmenin gerekçesi olamaz. Bu nedenle, GVK'nın 42. maddesi kapsamına giren işlerde kurumlar vergisinin gecikmeden dolayı alınamaması sorunu hakediş ödemeleri üzerinden yapılan vergi tevkifatları ile çözümlenmek istenmektedir. Bkz. Yılmaz Özbalcı, **Gelir Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları**, s. 378. Dolayısıyla, yıllara yaygın inşaat işinde kurumlar vergisi karşılık olarak ayrılamasa bile onun yerine hakediş sebebiyle yapılan vergi tevkifatlarının müspet kurum kazancından indirilmesi suretiyle bir nevi safi kâra ulaşılması da mümkündür. Benzer yönde değerlendirmeler, 1 Seri No.lu KVK genel Tebliğinin Danıştay tarafından iptal edilen 15.6.6 numaralı ve "Avans Kâr Payı Dağıtımı" başlıklı bölümünde de yer almaktadır. Kısacası, yıllara yagın inşaat ve onarma işleri ile uğraşan bir kurumun vergilendirilmesi işin bitim tarihinde yapılsa bile şirketin TTK'nın 470. maddesinin bir gereği olarak dağıtıma konu edilebilecek hesap dönemi kârından safi kâra ulaşması ve söz konusu amaç çerçevesinde yukarıda açıklandığı gibi indirime esas alınacak bir vergi tutarını hesaplama imkanı vardır.

[618] Bkz. **Ankara Yeminli Mali Müşavirler Odası Mevzuat İzleme ve Değerlendirme Komisyonu Kararı (03.12.2007 tarih ve 2007/80-10 sayılı karar),** Legal Mali Hukuk Dergisi, Ocak, 2008, s. 169. Vergi Konseyi tarafından yürütülen Gelir Vergisi Kanununun yeniden yazım çalışmalarında da söz konusu uyumsuzluk tartışılmıştır. Tartışmada işletmelerin kendileri için GVK md. 42'de yer alan vergilendirilmeye ilişkin özel hesap dönemi esası yerine yıllık beyanname üzerinden vergilendirme sisteminin uygulandığı genel esasların uygulanmasını tercih edebilmeleri ve faaliyetlerinin uzunluğu nedeniyle kendileri lehlerine avans kâr payı dağıtımı sisteminin getirilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Bkz. Çevrimiçi,www.vergikonseyi.org.tr/dosYayinlar/sunum9.ppt, 07.04.2010.

yapılması bu sektörde çalışan ve taahhüt işi yapan işletmelere önemli bir kolaylık sağlaması bakımından faydalı olacaktır[619]. Aslında görüşümüzü destekler şekilde düzenlemelere 1 Seri No.lu KVK Genel Tebliği'nin iptal edilen "avans kâr payı dağıtımı" başlıklı bölümünde yer verilmiş ve yıllara yaygın inşaat ve onarma işleriyle uğraşan şirketlerin avans kâr payı dağıtımı yapabilmelerine ilişkin esaslar belirlenmişti[620].

Özetle, yıllara yaygın inşaat ve onarma faaliyetleri ile uğraşan anonim şirketlerin safi kârının ancak vergilendirmede esas alınan hesap dönemi sonunda tespit edilebileceği ve ortakların da hesap dönemleri sonunda bu safi kârdan pay alabilmelerinin mümkün olduğu görüşü ticari anlamda kabul edilemez. Aksi yönde değerlendirmeler, ilgili şirketlerin yıl sonunda kâr payı dağıtmama şeklinde hatalı bir uygulamayı benimsemelerine yol açacaktır[621]. Üstelik bu yorum, aynı şirketlerden halka açık yapıda olanların SerPK kapsamında temettü avansı dağıtımı dahi yapamamalarına sebebiyet verecektir. Halbu ki, SerPK'nın 15. maddesinin 4. fıkrası dikkate alındığında her halka açık anonim ortaklığın belirli koşulları yerine getirerek temettü avansı dağıtabilmesinde tereddüt yoktur.

---

[619] Benzer görüş için bkz. Erhan Gümüş, **Kurumlarda Avans Kâr Payı Dağıtımı**, Vergi Sorunları, S. 227, Ağustos, 2007, s. 160.

[620] Yürürlüğü Danıştay tarafından iptal edilen düzenleme, "*...birden fazla takvim yılına yaygın inşaat ve onarım işlerinde dağıtılabilecek avans kâr payı ise, devam eden işlerin gerçekleşen maliyet ve hakedişleri arasındaki olumlu farktan, kesinti suretiyle ödenen vergiler indirildikten ve varsa geçmiş yıl zararlarının tamamı ile kanunlara ve esas sözleşmeye göre ayrılmak zorunda olan yedek akçeler düşüldükten sonra kalan kısmın yarısını geçemeyecektir*" şeklindeydi.

[621] Konu hakkında Recep Bıyık, **a.g.m.**, s. 51'de, "*...yıllara yaygın inşaat ve onarım işlerinde kazanç tespiti ve bu kazancın vergisinin ödenmesinde, yıllık olarak hesap ve vergileme ilkesine bir istisna getirilmiştir. Gelir Vergisi Kanunu'nun 42-44. maddelerine göre, yıllara sari inşaat ve onarma işlerinde kazanç tespiti ve vergileme işin bitim tarihinde yapılmaktadır. Yıllara yaygın inşaat ve onarma işlerinden elde edilen kazancın vergilendirilmesiyle ilgili bu düzenleme, yıllara yaygın inşaat ve onarma işlerinden elde edilen kazancın, işin bitimine kadar ortaklara dağıtılamayacağı anlamına gelmez*" denilmiştir. Yazarın görüşüne katılmaktayız. Zira, Vergi hukuku hükümleri ortaklıklar hukukuna ilişkin temel işlem uygulamalarının önüne geçmemeli ve bu işlemlerin gerçekleştirilmesine engel olmamalıdır.

E. Şirket Kazançlarının Yılda Bir Kaç Kere Dağıtılabilmesine İlişkin TTK Madde 364 Hükmünün Temettü Avansının Yasal Dayanağı Olabilmesi

Anonim şirketlerin yılda bir kaç kez kâr dağıtabilecekleri hususu TTK'nın 364. maddesinin 2. fıkrasında belirtlilmiştir. Buna karşılık, TTK'nın 364. maddesi yerine getirilen yeni TTK'nın 409. maddesine ilişkin gerekçede, genel kurul kararıyla yılda bir kaç defa kâr dağıtılabilmesine yönelik düzenlemenin kâr payı avansı uygulaması ile anlamını tamamen yitirdiği ve bu nedenle yeni kanunda konuya ilişkin herhangi bir hükme yer verilmediği ifade edilmiştir[622]. Bu açıklama bile tek başına, temettü avansı bakımından TTK md. 364/2.f. hükmünün uygulanamayacağını ortaya koymaktadır.

Öte yandan, kârın olağan prosedürle dağıtımında aranan hesap dönemine ilişkin bir bilançonun varlığı ve bu bilançoya göre belirlenen kârın dağıtımına ilişkin bir genel kurul kararının gerekliliği[623] kriterlerinin, halka açık olmayan şirketler tarafından yapılmak istenen avans kâr payı dağıtımlarında sağlanabileceği düşüncesindeyiz. Bu hususa ilişkin önerilerimizi ise, belirli esaslarla temellendirmekteyiz. Öncelikle yönetim kurulları henüz hesap dönemi kapanmadan dağıtmak istedikleri kazançlarını geçici vergi dönemleri itibarıyla hazırladıkları mali tablolar çerçevesinde belirleyebilirler. Örneğin; şirketlerin geçici kurumlar vergisi tutarını belirlemek amacıyla düzenledikleri geçici hesap dönemi mali tablosu, aslında şirketlerin takvim yılına ilişkin kârlılık durumu konusunda fikir verir. Dolayısıyla, geçici kurumlar vergisi matrahının hesaplanmasında esas alınan bu mali tablolar, henüz hesap dönemi kapanmadan ticari kazancı net olarak ortaya koymasalar da yüksek kârlılık durumunu gösterebilmeleri sebebiyle önemli bir fonksiyona sahiptirler. Bu bağlamda, yukarıda ifade edilen hesap dönemine ilişkin bilanço kriterinin yerini geçici

---

[622] Hükümet tarafından adalet komisyonuna sunulan gerekçe metni için bkz. Çevrimiçi, http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf, 20. 04. 2009, s. 142.

[623] Mehmet Şevki Kaya, **Yeniden Gündeme Gelen Bir Tartışma: Örtülü Kazanç Dağıtımının Kâr Payı Dağıtımı Sayılıp Sayılmayacağı Sorunu**, Vergi Sorunları, S. 210, Mart, 2006, s. 27.

vergi dönemine ilişkin düzenlenecek ara bilançolar[624] alabilir. Bu yönde bir uygulama olarak, halka açık anonim ortaklıkların temettü avansı dağıtımına yönelik hazırladıkları ve safi kâr tespitini olanaklı kılan ara dönem bilançoları gösterilebilir.

Madem ki yukarıda belirttiğimiz şekilde bir safi kâr tespiti mümkündür, ortaklık çıkarlarına engel olmaması şartıyla tespit edilen kârın belirli bir kısmının avans olarak ortaklara dağıtılmasına da müsade edilmelidir. Bu noktada, dağıtıma ilişkin ikinci kriterin, yani kârın dağıtımına ilişkin alınmış bir genel kurul kararının varlığı gerekir. Bizce, yönetim kurulu genel kurulun kendisine verdiği yetkiye istinaden geçici vergi dönemine özgü düzenlenen bilançoya göre tespit ettiği şirket kazancının makul bir kısmını dağıtabilmelidir.

Ayrıca, hesap yılı sona ermeden temettü dağıtmak isteyen yönetim kurullarının genel kurul kararı kriterinin tamamlayabilmesi amacıyla, TTK'nın 364. maddesinde yer alan "olağanüstü genel kurul" toplantısı benzeri, olağan genel kurul toplantısı dışında temettü avansına özgü bir toplantı yapılması çağrısında bulunabilme imkanına sahip olması da düşünülebilir. Bu öneri çerçevesinde; nasıl ki TTK'nın 364. maddesinin son fıkrasında "*Umumi heyet, lüzumu halinde fevkalade toplantıya davet olunur*" denilmiştir, aynı şekilde hesap dönemi kapanmadan şirket kazancından dağıtım yapılmasını gerekli gören yönetim kurulu, genel kurulu temettü avansı dağıtımı hakkında toplantıya davet edebilir. Böylece yönetim kurulu, dönem içerisindeki şirket kazancını hesap döneminin sona ermesini beklemeden genel kurulu toplantıya çağırarak ve burada alınacak bir karar ile kâr payı avansı şeklinde dağıtabilir. Bizce; şirket kazançlarının dağıtımında önemli olan ölçütler, yönetim kurulunun şirket kazancının dağıtımına yönelik teklif ve işlemleri ile şirketi zarara uğratmaması ve genel kurulun objektif iyiniyet kurallarına uygun şekilde dağıtım kararı

---

[624] Ara bilanço bir bilanço türü olarak Şaban Kayıhan, **a.g.e.,** s. 573'de, "*Bilançoların birçok türü bulunmaktadır. Bunların başlıcaları, "açılış bilançosu", "tasfiye bilançosu", "ara bilanço", "vergi matrahını tespit bilançosu" gibi bilançolardır*" şeklinde ifade edilmiştir.

almasıdır. Neticede, genel kurulun hesap dönemi henüz kapanmadan şirket kazancını dağıtmak hususunda karar alması veya bu konuda tasarrufta bulunma yetkisini yönetim kuruluna devretmesi yukarıda değinilen ölçütler ihlal edilmediği müddetçe makul karşılanmalıdır.

F. Avans Kâr Payı Dağıtımına İlişkin Genel Değerlendirme

TTK'da şirketlerin temettü avansı dağıtabilmelerini yasaklayan herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle, halka açık olmayan şirketlerin mali yapılarını sıkıntıya sokmamak ve üçüncü kişilerin alacaklarını da tehlikeye düşürmemek kaydıyla temettü avansı dağıtabilmeleri olağan karşılanmalıdır. Zira ortakların yatırım yaptıkları şirketten elde etmeyi bekledikleri kâr payını avans olarak almasında herhangi bir sakınca yoktur. Zaten halka açık şirketlere verilen söz konusu hakkın diğer şirketlere de tanınması gerektiği yeni TTK hakkında hükümet tarafından adalet komisyonuna sunulan kanunun gerekçe metninde de belirtilmiştir[625].

Devlet geçici vergi adı altında işletmenin kârından hesap dönemi kapanmadan pay alabilmekte ise, aynı paralelde işletmenin ortaklarının da paylarına düşecek kâr payını işletmeden çekebilmelerine müsaade edilmelidir. Böylece devletin daha erken vergi toplaması ve kurum ortaklarının da daha önceden elde edilen kârları kullanması sağlanmış olacaktır[626]. Buna ilave olarak, kâr payını erkenden avans şeklinde dağıtan şirketler cazip hale gelecek ve şirketlerin öz kaynaklarıyla kendilerini daha rahat finanse edebilmeleri

[625] Gerekçe metni için bkz. Çevrimiçi, http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf, 20. 04. 2009.
[626] Mehmet Maç, Şenol Turgut, **a.g.m.**, s. 28; Altar Ömer Arpacı, **a.g.m.**, s. 49; Erhan Gümüş, **Kurumlarda Avans Kâr Payı Dağıtımı**, s. 162.

imkanı da sağlanmış olacaktır[627]. Kısacası, şirketlerin yılda birden fazla kâr payı dağıtabilmelerinin ciddi bir sebep olmaksızın yasaklanmaması gerektiği kanaatindeyiz[628].

Halka açık olmayan şirketlerde temettü avansı dağıtımının yapılamaması, yıl sonuna kadar herhangi bir gelir elde etmeden bekleyen ortakların ekonomik olarak sıkıntı yaşamalarına neden olur. Yine müessesenin uygulanmaması, şirketleri farklı işlemler vasıtasıyla kârını ortaklarına gizli yoldan aktarmaya sevk edebilmektedir. Özellikle işlerin devamı esnasında kişisel geçimlerini sağlama yönünden pay sahipliği dışında başka bir faaliyetleri olmayan ortaklar, şirketten örtülü şekilde para çekmeye çalışabilmektedirler[629]. Bu çerçevede, şirketler yapamadıkları temettü avansı dağıtımı işlemiyle benzer sonuçlara ulaşmak amacıyla özellikle transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı veya örtülü sermaye sonucu doğuran işlemler yapabilmektedirler. Yapılacak düzenleme ile avans kar payı dağıtımına imkan tanınması, bu nitelikteki peçeleme arayışlarının da sona ermesini sağlayacaktır.

---

[627] Ömer Ergenç, **a.g.m.**, s. 115.

[628] Benzer açıklamalar için bkz. Poroy, Tekinalp, Çamoğlu, **a.g.e**, s. 408 (N. 668); **Ankara Yeminli Mali Müşavirler Odası Mevzuat İzleme ve Değerlendirme Komisyonu Kararı**, s. 171-172.

[629] Nazmi Karyağdı, **Halka Açık Şirketlerde Temettü Avansı Dağıtımının Esasları ve Vergi Yasaları Karşısındaki Durumu**, s. 78, 79.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KÂR PAYININ VERGİLENDİRİLMESİ

I. Kâr Payının Vergilendirilmesine İlişkin Yöntemler ve Karşılaştırmalı Hukuk Kapsamında Kâr Payının Vergilendirilmesi

A. Genel Açıklama

Kurumların belirli bir hesap döneminde elde ettikleri kazançları üzerinden kurumlar vergisi alınması sonrasında kalan tutarın ortaklara kâr payı olarak dağıtılması aynı değer üzerinden ikinci bir vergi alınmasını gündeme getirmektedir. Gelir veya kurumlar vergisine esas alınan aynı kazanç unsurunun bir kişiden başka bir kişiye intikali sebebiyle iki farklı kişi üzerinde vergilendirmeye tabi tutulması ise, ekonomik çifte vergilendirme[630] sorunu oluşturması sebebiyle tartışılmalıdır[631].

---

[630] Farklı vergi yükümlülerinin aynı vergi konusu nedeni ile vergilendirilmesi "ekonomik çifte vergilendirme-economic double taxation", birden fazla devletin aynı vergi konusunu vergilendirmesi ise "hukuksal çifte vergilendirme-juridical double taxation" olarak adlandırılmaktadır. Söz konusu kavramlar için bkz. Kevin Holmes, **International Tax Policy and Double Tax Treaties**, IBFD publications, Amsterdam, 2007, s. 22.

[631] Ekonomik çifte vergilendirmenin şirket yatırımlarını engellediği ve şirketin finansal kararlarını hisse senedi ihraç etme yerine borç temin etmek ve kâr payını ödeme yerine kazancını şirket bünyesinde tutmak şeklinde değiştirdiği belirtilmektedir. Bu çerçevede, kâr payı gelirinin vergilendirilmesine yönelik olarak uygulanmakta olan yöntemler çifte vergilendirme sorunu yaratmaları bakımından tartışılmaktadır. Bkz. Randall Morck, Bernard Yeung, **a.g.m.**, s.163; Salih Turhan, **Vergi Teorisi**, Elektronik Ofset Matbaası, İstanbul, 1982, s. 167.

Yukarıda belirttiğimiz vergilendirme sorununun ülkemizde uygulanmış ve uygulanmakta olan vergi sistemleri içerisinde sürekli yer aldığını görmekteyiz. 1950–1980 yılları arasında, kurum kazancı üzerinden kurumlar vergisi ve buna ek olarak söz konusu kazancın ortaklara dağıtılan kısmı üzerinden tevkifat yoluyla gelir vergisi alınması yoluna gidilmiştir. 1980 sonrasında ise vergi sisteminde yapılan değişiklikler çerçevesinde kurumların dağıttığı kâr payları üzerinde uygulanan gelir vergisi stopajı yöntemi kaldırılmış, ilgili vergi tutarı kurumlar vergisi oranı içinde ve beyanname üzerinden alınmıştır[632]. Bu suretle 1986 yılından itibaren 1994 yılına kadar kurum kazançları sadece % 46 oranında kurumlar vergisine tabi tutularak kâr payı üzerinden şu an uygulanmakta olan gelir vergisi stopajı yapılmamıştır ve kâr payının beyan edilmesi de istenmemiştir. Bu uygulamada da kurumlar vergisi matrahına dâhil edilerek kurum bünyesinde vergilendirilen kâr payına kaynak tutar ile daha önceki uygulama çerçevesinde dağıtımı esnasında üzerinden vergi tevkifatı yapılan kazancın aynı olduğunu görmekteyiz. Dolayısıyla, şirketin

---

[632] Maliye Bakanlığı tarafından ilan edilen ve 19 Ocak 1996 tarihli ve 22528 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 191 seri No.'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği söz konusu vergilendirme sistemini açıklayan ifadelere yer vermiştir. Genel Tebliğ döneme ilişkin kurum kazançları üzerindeki vergi yükünü belirlemesi sebebiyle bağlayıcıdır. Tebliğ, % 46 olarak tespit edilen kurumlar vergisi oranının kurumlardan elde edilen kâr payı gelirlerinin de vergilendirilmesini içerdiğini açıkça belirtmektedir. Söz konusu tebliğde; *"% 46'lık bu oranın içerisinde kurumlardan kâr payı elde eden kişilerin vergilerinin de yer aldığı"* ve *"3946 sayılı Kanun ile kurumlar vergisi oranını 1 Ocak 1994 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere % 25'e indirilmiştir. Bu değişikliğe paralel olarak, Gelir Vergisi Kanunu 85. maddesi de aynı kanun ve yürürlük tarihi ile değiştirilmiş ve kurumlardan elde edilen* kâr payları*nın da yıllık beyanname ile beyanı ve beyannamede toplanması esası getirilmiştir"* ifadelerine yer verilmiştir. Bir dönem % 46 olarak uygulanan kurumlar vergisi oranının kurumlardan elde edilen kâr payı gelirlerinin de vergilendirilmesini içerdiği Danıştay 3. Daire, 24/02/1998 tarih ve E.1998/542, K.1998/6983'de; *"... daha önce kurum kazançlarının tek aşamada vergilendirildiği dönemlerde % 46 olan kurumlar vergisi oranı, Kurumlar Vergisi Kanununun 25. maddesinin 3946 sayılı Kanunun 32. maddesi ile değiştirilen ve 1 Ocak 1994 tarihinde yürürlüğe giren 1. fıkrası hükmü ile % 25 olarak belirlenmiştir. ...kurumların indirim ve istisnalar düşülmeden önceki kurum kazancından hesaplanan kurumlar vergisi düşüldükten sonra kalan kısım menkul sermaye iradı sayılmış ve aynı kanunun 94. maddesinde yine 3946 sayılı Kanunun 22. maddesiyle yapılan ve 1 Ocak 1994 tarihinde yürürlüğe giren değişiklikle de 6.fıkranın b alt bendinde; dağıtılsın veya dağıtılmasın 75. maddenin 2. fıkrasının 4 numaralı bendinde yazılı menkul sermaye iratlarından, halka açık anonim şirketlerde %10, diğerlerinde %20 oranında gelir vergisi tevkifatı benimsenmiştir"* şeklinde açıklanmıştır. Görüldüğü üzere, 01.01.1994 tarihinde yürürlüğe konulan düzenlemeler sonrasında hissedarların elde ettiği kâr payı kazancı üzerinden yapılan % 20 oranındaki stopaja ilişkin vergi tutarı aslında 1994 yılı öncesinde hissedarların kazancının beyannameye dâhil edilerek kurum bünyesinde vergilendirilmesi ile alınmaktaydı. Böylece, 3946 sayılı kanun ile kâr payına kaynak kazanç üzerindeki çifte vergilendirmenin önceden tek başına kurumlar vergisi beyannamesi dâhilinde yapıldığı bir yöntemden kâr payı ödemelerinin kurum kazancından bağımsız olarak kaynakta kesinti yoluyla vergilendirilmeye başlandığı yeni bir sisteme geçildiği söylenebilir.

elde ettiği kazancın ortağın kâr payı geliri de hesaba katılarak kurum bünyesinde beyan esası ile bir kez veya aynı kazancın kurum bünyesinde önce beyan esası ile ilk kez ve sonrasında da kazancın gerçek kişiye intikali ile birlikte vergi tevkifatı ile ikinci kez vergi alınması usulleri, aslında çifte vergilendirme sonucunun farklı gerçekleşme şekilleri olarak uygulama alanı bulmuştur.

Kâr payının kaynağını teşkil eden kurum kazancının, önce şirketin kendi ve dağıtılması sonrasında ortağının bünyesinde vergilendirilmesi değişik yöntemlerle gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla çalışma konumuz bağlamında, kâr payının vergilendirilmesinde daha önce uygulanmış veya şu an itibariyle uygulanmakta olan temel yöntemlere ve karşılaştırmalı hukuk kapsamında kâr payının vergilendirilmesine ilişkin çeşitli ülke mevzuatlarında yer alan hükümlere yer vermeyi faydalı bulmaktayız.

B. Ülkelerin Kâr Payının Vergilendirilmesi Konusunda Uyguladığı Yöntemler

Sermaye şirketleri elde ettikleri kazancı ortaklara paylaştırma amacıyla kurulmaktadırlar. Bu durum, vergilendirmeye tabi tutulmuş kazanç üzerinden paylaştırma esnasında ayrıca bir vergi alınıp alınmaması gerektiği hususunu, üzerinde düşünülmesi gereken bir konu haline getirmektedir. Bu konuda iki görüş vardır. Birinci görüş, şirketlerin vergi mükellefiyetlerinin ortaklarından ayrı olarak ele alınması gerektiği esasına dayanır. Şirketler için kurumlar vergisi mükellefiyeti, ortaklarından bağımsız şekilde ticari faaliyetlerde bulunmaları ve ayrı bir tüzel kişilik olarak gelirlerinin vergilendirilmesi gerektiği düşüncesiyle mevzuatta yerini almış ve gelir vergisini tamamlayıcı bir vergi olarak yürürlük kazanmıştır. Bu nedenle, ortaklara temettü olarak dağıtılan gelirden ayrı

olarak, kurumların vergiye tabi tutulması gerektiği ileri sürülmüştür[633]. Diğer görüş ise, gerçek kişilerin ticari faaliyetlerini kendi başlarına yürütmek istememeleri sebebiyle şirket kurduklarını belirterek kurumlar vergisinin gereksizliğine değinmekte ve sadece gerçek kişilerin vergilendirilmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Bu görüşü savunanlar, hisse senedini çıkarma yetkisine sahip tüzel kişilik yapılanmalarının ortaklarından ayrı olarak vergilendirilmeleri sebebiyle mali açıdan gelişemediklerini de belirtmektedirler[634].

Yukarıda yer verdiğimiz görüşler ülkeler arasında da farklılaşmış ve bu bağlamda çeşitli vergilendirme yöntemleri oluşturulmuştur. Bu bağlamda; bazı ülkeler, şirketlerin ortaklık yapısının geliştirilmesini ve sermaye yapılarının da kuvvetlendirilmesini teşvik amaçlarıyla, özellikle vergilendirilmiş kurum kazancının kâr payı formunda ortaklara dağıtımını vergi dışı bırakan veya daha az vergilendiren bazı sistemleri tercih etmiştir.

1. Klasik Yöntem

Klasik vergilendirme yönteminde, şirket ve ortağı birbirinden ayrı özneler olarak ele alınarak vergilendirilmektedir. Bu sistemin en önemli özelliği, kazancı aynı kaynaktan gelen iki vergi mükellefinden birinin söz konusu kazanç kısmı için ödediği verginin diğer mükellef yararına kullanılamamasıdır[635]. Dolayısıyla kurum kazançları kurumlar vergisine, kâr payı elde edenler de farklı bir kategoride gelir vergisine tabi olmaktadırlar[636]. Klasik

---

[633] Glen P.Jenkins, Gangadhar P. Shukla, **Public Finance in Open Economic,** Harvard Law School International Tax Program (Harvard Institute for International Development), 1998, s. 118; Salih Turhan, **a.g.e.**, s. 164, 165; Akif Erginay, **Vergi Hukuku**, Ankara, 1986, s. 227, 228.

[634] Bkz. Rüştü Erimez, **Vergi Hukuku ve Özel Hukuk Açısından Şirketlerde Kâr Dağıtımı ve Yedek Akçeler,** s. 185, 186.

[635] Razeen Sappideen, **Imputation of the Corporate and Personal Income Tax: Is It Chasing One's Tail?**, The American Journal of Tax Policy, Spring, 1998, s. 167; S. Kari, J. Yla Liedenpohja, **Classical Corporation Tax as a Global Means of Tax Harmonization,** University of Munich Centre for Economic Studies and the IFO Institute for Economic Research, No. 665, 2002, s. 209, 210.

[636] N. Semih Öz, **Uluslararası Vergi Rekabeti ve Vergi Cennetleri**, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, 2005, s. 218; Ersin Nazalı, **İştirak Kazançları Her zaman Mükerrer Vergilemeyi mi Önler?,**

yöntemde iki aşamada vergilendirme söz konusu olsa da kazancın şirket bünyesinde tutulması halinde ortaklar için herhangi bir vergi mükellefiyeti doğmamaktadır. Sistem ikinci bir ek vergiyi ortaya çıkardığı için, bu durum dağıtılacak kazancın şirket bünyesinde tutulması uygulamasına sıkça başvurulmasına neden olmaktadır[637].

Özellikle sermaye (değer artışı) kazançlarının kâr paylarına göre vergi avantajına sahip olduğu dönemlerde klasik yöntem uygulamada sorun yaratmamaktaydı. Ancak kâr payının zaman içerisinde yaygınlaşması ile birlikte ülkeler kâr payı geliri lehine vergisel düzenlemeler yürürlüğe koymak durumunda kaldı[638]. Buna karşılık, çifte vergilendirme sorunu oluşturmaya devam eden klasik yöntem uygulaması, şirketleri kâr payı dağıtmak yerine başka işlemlere yöneltmektedir[639]. Şirketler; kendi kazancını dağıtması sonucu ortakları aleyhine doğan ek vergi yükünü azaltmak[640] için çeşitli işlemlere yönelmekte ve

---

Vergi Dünyası, Kasım, 2006, s. 76; **Elimination of the Double Tax on Dividends**, Federal Taxation Division of the American Institute of Certified Public Accountants, New York, 1976, s. 2.

[637] Bu şekilde bir seçim şirket lehine farklı sonuçlar da doğurması sebebiyle tercih edilebilmektedir. Zira şirketler kazançlarını dağıtmayarak piyasadan sermaye temin etme ihtiyaçlarını azaltırlar ve işlem maliyetlerinde tasarrufa gitmiş olurlar. Ayrıca kazancı dağıtmayarak şirkette tutmak özellikle yeni hisse ihraç ederek sermaye temini gibi dış sermaye kaynaklarına bağımlılığı da azaltmaktadır. Zira dağıtılmayarak şirkette kalan kazanç o an itibariyle mevcut özsermayenin tüm aktifinin bir parçası halini alır. Bkz. Razeen Sappideen, **a.g.m.**, s. 185, 186. Ancak kâr payı dağıtmayan şirketlerin hisselerinin piyasa değerleri de azalacağından, sermaye anlamında zaman içerisinde küçülmek zorunda kalacakları göz ardı edilmemelidir. Konu hakkında Avustralya'da yapılmış bir araştırmaya göre, kâr payı dağıtmayan bir şirketin vergiyi erteleyerek sağladığı mali avantajlar dağıtan şirkete göre 11 yıl boyunca devam etmektedir. Bkz. Larry Kreiser, Bill Butcher, Emmy Jowitt, **a.g.m.**, s. 54.

[638] Graham Partington, **Discussion of an International Analysis of Dividend Payment Behavior**, Journal of Business Finance and Accounting, Vol. 36 No. 3-4, April/May, 2009, s. 523-525.

[639] Marjaana Helminen, **a.g.e.**, s. 19, 22; Mitsuo Sato, Richard M. Bird, **International Aspects of the Taxation of Corporations and Shareholders**, International Monetary Fund Staff Papers, Vol. 22, July, 1975, s. 387; Razeen Sappideen, **a.g.m.**, 187; Ronald W. Masulis, Brett Trueman, **Corporate Investment and Dividend Decisions under Differential Personal Taxation**, Journal of Finance and Quantitative Analysis, Vol. 23, No. 4, December, 1988, s. 384; Joseph J. Cordes, Robert D. Ebel, Jane G. Gravelle, **The Encyclopedia of Taxation and Tax Policy**, The Urban Institute Press, 2nd. ed. Washington, 2005, s. 46; Matti Kukkonen, **Yearbook for Nordic Tax Research (General Legal Report)**, DJOF Publishing, Copenhagen, 2008, s. 14; **Elimination of the Double Tax on Dividends**, s. 9; Bhavish Jugurnath, Mark Stewart, Robert Brooks, **Dividend Taxation and Corporate Investment: A Comparative Study between the Classical System and Imputation System of Dividend Taxation in the United States and Australia**, Review of Quantative Finance and Accounting, Vol. 31, Issue 2, August, 2008, s. 209; Taiji Watanabe, **Neutrality of a Dividend Imputation System under the Modigliani–Miller Proposition**, Atlantic Economic Journal, Vol. 37, Isuue 3, September, 2009, s. 321.

[640] Glen P.Jenkins, Gangadhar P. Shukla, **a.g.e.**, s. 119.

bu şekilde kendilerine ait kurumlar vergisi gibi vergi yükümlülüklerini olabildiğince müşterilerine ve işçilerine yansıtmaya, şirketin belirli maliyetlerini tüzel kişiliğin dışında tutmaya veya kazancı dağıtmayıp bünyesinde tutarak kâr payı dağıtımıyla ortağın kişisel olarak ve doğrudan yükleneceği vergiyi ertelemeye çalışmaktadırlar[641]. Ayrıca şirketler ortak ile müşterek bir irade çerçevesinde hareket ederek aralarında yaptıkları peçeleme işlemleri ile kazancı ortağa vergisiz veya daha az vergi borcu doğacak şekilde de aktarabilmektedirler[642]. İşte bu olumsuz nitelikleri nedeniyle, şu an itibariyle AB üyesi ülkeler arasında klasik yöntemi tam anlamıyla uygulayan tek ülkenin İrlanda olduğunu görmekteyiz[643].

2. İkili Vergi (Bütünleşme) Yöntemi-(Integrated System)

Klasik yöntemin, kurum kazancını ve ortağın kâr payı gelirini ayrı ayrı vergilendirmesine ve bu şekilde mükelleflerin çifte vergilendirme sorunu ile karşılaştığına yukarıda değindik. İşte bu sorunu dikkate alan ülkeler, kurum kazançlarının tüzel kişi ve

---

[641] Klasik modelde kazancın şirket bünyesinde tutulması yüksek gelir dilimindeki ortaklara çeşitli nedenlerden dolayı vergisel faydalar sağlar. Öncelikle dağıtımla doğan ani vergi yükümlülüğü kazancın şirkette tutulması ile ertelenmiş olur. Ayrıca şirket sermayesinde tutulan bu fonlar şirket tarafından başka yeni yatırımlarda kullanılır. Bu durum ortakların kendisine verilmeyerek başka yatırımlara yöneltilen kazançlardan elde edilecek gelirlerden de faydalanması anlamına gelir. Böylece ortağa yapılması düşünülen kâr payı ödemesi daha yüksek bir tutarla ortağa geri dönmesi ihtimaliyle ertelenmiş olur. Bkz. Razeen Sappideen, **a.g.m.**, s. 167; Deborah W. Thomas, Keith F. Sellers, **Eliminate the Double Tax on Dividends,** Journal of Accountancy, Vol. 178, November, 1994, s. 86-90; Arif Nemli, **Kamu Maliyesine Giriş**, 3. b., Filiz Kitabevi, İstanbul, 1990, s. 181; Kenan Bulutoğlu, **Vergi Poltikası**, İstanbul, 1962, s. 209. Ancak eğer şirketler kâr payı dağıtımı yapmama stratejisini benimserlerse ve bu uygulamayı devam ettirirlerse ortaklar nihai olarak hisselerini satarlar. Böylece hisse satışı sonucu elde edilen değer artışı kazancı nedeniyle ikinci aşamadaki vergilendirme yapılmış ve çifte vergilendirme yine gerçekleşmiş olur. Bkz. Leandra Lederman, **Understanding Corporate Taxation**, Mathew Bende & Company, New York, 2002, s. 3; Micheal Riis Jacobsen, **Norwegian Economic National Report**, DJOF Publishing, Copenhagen, 2008, s. 154; Larry Kreiser, Bill Butcher, Emmy Jowitt, **Corporate Dividend Strategy in an Integrated Income Tax Enviroment**, International Tax Journal, Vol. 24, Isuue 1, Winter, 1998, s. 56.

[642] **Elimination of the Double Tax on Dividends**, s. 9

[643] Bkz. Bo Becker, Marcus Jacob, Martin Jacob, **Payout Taxes and the Allocation of Investment**, Harvard Business School, Working Paper 11-04, 2010, s. 5; Bernd Genser, **Corporate Income Taxation in European Union: Current State and Perspectives**, The Australian National University, Centre for Tax System Integrity, Working Paper No. 17, 2001, s. 14.

ortağı bakımından iki farklı seviyede (two-tier) vergilendirilmesini öngören ikili yöntemi yakın zamanda vergi mevzuatlarına dahil etmişler ve tamamen ortadan kaldırmasa da çifte vergilendirmenin olumsuz etkilerini gidermek istemişlerdir[644].

İkili vergi yönteminde, kâr payı için diğer gelir vergisi kazançlarından farklı bir vergi oranı ("split rate" veya "schedular system") belirlenilerek bu özel oranlar üzerinden vergilendirme yapılmaktadır[645]. "Split rate" metodunda dağıtılan kazanca uygulanan vergi oranı, dağıtılmayarak şirket bünyesinde tutulan kazanca uygulanan vergi oranından düşük belirlenmektedir. İkili vergi yönteminde kâr payı hakkında uygulanan vergi oranı gelir vergisine ilişkin uygulanan genel tarifedeki oran veya oranlardan farklıdır. Kâr payı gelirine özgü bu vergi oranı, sabit bir oran veya kendine ait bir tarifeye göre belirlenen değişken oranlardan ibaret olabilmektedir[646]. Böyle bir durumda, yüksek gelir dilimindeki mükellefler kâr payı kazançları üzerinden kendi gelir dilimindeki orandan düşük ve hatta kurumlar vergisi oranından bile daha az bir oran üzerinden vergilendirilerek çifte vergilendirme yükünü oldukça azaltmış olmaktadırlar. Ancak aynı olumlu etki genelde alt gelir dilimlerindeki mükellefler için daha düşük seviyede gerçekleşmektedir.

Özellikle yüksek gelir diliminde olan gerçek kişilerin kurumlar vergisine göre daha çok gelir vergisi ödemelerini öngören vergi sistemleri vardır. İşte bu sistemler, kişileri, varlıklarını daha az verginin ödeneceği bir tüzel kişiye devredip bu tüzel kişiyi de aile

---

[644] İsveç, Hollanda, Lüksemburg, Portekiz, Avusturya, Norveç, Fransa, Polanya, Almanya, ABD ve Japonya ikili vergi yönteminin kabul edildiği ülkelerin başında gelir. Marcus Jacob, Martin Jacob, **Taxation, Dividends, and Share Repurchases: Taking Evidence Global**, American Accounting Association Annual Meeting, San Francisco, 2010, s. 14 (Çevrimiçi, http://ssrn.com/abstract=1532674, 20.09.2010); Bernd Genser, **a.g.m.**, s. 14; Bo Becker, Marcus Jacob, Martin Jacob, **a.g.m.**, s. 25; European Communities, **a.g.r.**, s. 5.

[645] **Elimination of the Double Tax on Dividends**, s. 30; Ersin Nazalı, **a.g.m.**, s. 76; Commission of the European Communities, **Dividend Taxation of Individuals in the Internal Market**, Com (2003), 810, Brussels, 19.12.2003, s. 4, 5 (Çevrimiçi, http://eur-lex.europa.eu, 03. 10.2010); Razeen Sappideen, **a.g.m.**, s. 204.

[646] Joseph A. Pechman, **Comparative Tax Systems: Europe, Canada, and Japan**, Tax Analysts, Virginia, 1987, s. 222; Commission of the European Communities, **Dividend Taxation of Individuals in the Internal Market**, s. 5.

şirketi olarak kontrol etmeye yöneltmiştir. Böylece gerçek kişiler gelirlerini başka bir yapı altında elde ederek toplamdaki vergi yükünü azaltmaktadırlar. İşte bu durumun önüne geçmek için, ikili vergi yöntemi kapsamında henüz dağıtılmamış kazanç üzerinden bir miktar vergi alınması da söz konusu olabilmektedir[647]. İkili vergi sisteminde uygulanan ve dağıtılmamış kazanç üzerinden alınan verginin kâr payının elde edilmesi sonrası indirim konusu yapıldığı bu metod, "split rate" metodunun geliştirilmiş halidir ve "brütleştirme metodu ("gross-up veya credit method") olarak adlandırılmaktadır[648].

3. Vergi Alacağı Yöntemi (Imputation System)

Vergi alacağı yöntemi, kâr payı dağıtımına kaynak kazanç üzerinden şirket tarafından ödenmiş verginin ortakların kâr payı geliri üzerinden ödeyecekleri vergiden indirilebilmesine imkân sağlamaktadır. Sistem uyarınca, ortakların ileride elde edecekleri kâr payı sebebiyle yüklenecekleri verginin büyük bir kısmı, önceden sermayesine iştirak edilmiş şirketin dağıtıma esas alınan kazancı üzerinden ödenen kurumlar vergisi içerisinden tahsil edilmiş kabul edilir. Bu şekilde şirketler, dağıttıkları kâr payları için ortakların ödemeleri gereken gelir vergisinin avansı mahiyetinde bir kurumlar vergisini, ("Advance

---

[647] İkili vergi yönteminin kazancın şirket bünyesinde tutulmasını engellemek amacıyla başka şekillerde uygulanması da mümkündür. Bu çerçevede, dağıtılmış kazancın tamamının ve dağıtılmamış kazancın da cezalı olarak vergilendirilmesi gerektiği şeklindeki düzenlemeler ile şirketler kâr payı dağıtımına sevkedilebilmektedir. Bkz. Razeen Sappideen, **a.g.m.**, s. 199.

[648] Bu yöntemde, dağıtımın kaynağını teşkil eden şirket kazancı üzerinden daha önce alınmış kurumlar vergisi hesaba katılarak ortağın elde ettiği kâr payı brüte ("gross-up amount") tamamlanarak bulunan bu tutar üzerinden tarhiyat yapılır. Tarhiyat aşamasında brüt kâr payı tutarı üzerinden hesaplanan vergiden daha önce kurum bünyesinde ödenmiş olan kurumlar vergisi payı indirilerek ortağın ödeyeceği nihai vergi miktarına ulaşılmaktadır. Brütleştirme yönteminin bu haliyle aşağıda açıklanacak "vergi alacağı" yöntemine benzediğini belirtebiliriz. Ancak aralarındaki temel fark, brütleştime yönteminde şirketlerin sabit bir kurumlar vergisi oranı ile vergilendirilmesi gerektiği ve gerçek kişi ortakların da kâr payı geliri üzerinden gelir vergisi bakımından tabi olacakları orandan düşük ve genelde sabit bir oranla vergi ödeyecek olmalarıdır. Bkz. **Elimination of the Double Tax on Dividends**, s. 30; Joseph A. Pechman, **a.g.m.**, s. 222; **Tax Policy Studies No. 6, Tax and the Economy A Comparative Assessments of OECD Countries**, OECD Publication, Paris, 2001, s. 25; Garry Clyde Hufbauer, Ariel Assa, **a.g.e.**, s. 257; Commission of the European Communities (Staff Working Paper), **Company Taxation in the Internal Market**, Sec (2001),1681,Brussels,23.10.2001,s.227, (Çevrimiçi,http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/company_tax_study_en.pdf, 05.10.2010).

Corporation Tax-ACT") önceden ödemiş olurlar. Avans olarak şirketler tarafından kurumlar vergisi içerisinde ödenmiş söz konusu tutarlar ise, ortaklara vergi alacağı-indirimi imkanı ("tax credit") sağlamaktadır[649]. Gelişmiş ülkelerin bir kısmının belirtilen vergi alacağı yöntemini çeşitli şekillerde kullandığını görmekteyiz[650].

Vergi alacağı miktarı, kurumun ortağına ödemiş olduğu kâr payı tutarının kaynağı olan kazanç miktarı üzerinden daha önce ödenmiş olan kurumlar vergisine eşittir[651]. Ortağın elde ettiği ve üzerinden vergi hesaplaması yapılacak kâr payı tutarı ise, yukarıda ikili sistemde açıklanan brütleştirme metodundaki gibi tespit edilir. Böylece kâr payına daha önce avans şeklinde ödenmiş kurumlar vergisi eklenerek gayri safi-brüt kâr payı tutarına ulaşılmış olur[652]. Örneğin, şirketin dağıttığı kâr payları için daha önce % 20 oranında kurumlar vergisi ödediğini varsayarsak, şirket 100 birimlik kâr payı dağıtımı için 20 birim avans şeklinde kurumlar vergisi ödemiş olur. 80 birim kâr payı elde eden yatırımcının gelir vergisine esas kazancı ise, gayri safi-brüt kâr payı tutarı olan 100 birimdir. Bu miktar üzerinden hesaplanan gelir vergisinden daha önce 20 birim ödenmiş kurumlar vergisi "vergi alacağı" olarak mahsup edilir. Mahsubuna izin verilen miktar örnekte olduğu gibi mevcut

---

[649] Micheal R.Aidin, **Dividend Aceess Shares (Stapled Stock)**, Seminar in 49th Congress of the Internatioanl Fiscal Association, Kluwer Law International, Vol. 20, Hague, 1996, s. 13; Commission of the European Communities, **Dividend Taxation of Individuals in the Internal Market**, s. 6; Taiji Watanabe, **a.g.m.**, s. 320; Garry Clyde Hufbauer, Ariel Assa, **US Taxation of Foreign Income**, Kirby Lithographic Company, Washington, 2007, s. 258.

[650] Avustralya, Yeni Zellenda, Meksika'da dağıtıma konu kazanç üzerinde oluşmuş kurumlar vergisi yükünün tamamının gelir vergisinden mahsup edildiği vergi alacağı yöntemi uygulanmaktadır. İngiltere, Kanada ve Kore gibi ülkelerde ise, dağıtıma konu kazanç üzerinde oluşmuş kurumlar vergisi yükünün bir kısmının gelir vergisinden mahsup edilmesi suretiyle vargi alacağı yöntemi kısıtlı şekilde uygulanmaktadır. Ayrıca Fransa'da 2005, Finlandiya'da 1993, Norveç'te 1992, Almanya'da 2002 yılına kadar vergi alacağı yöntemi çerçevesinde vergilendirme yapılmaktaydı. Bkz. Damien Cannavan, Frank Finn and Stephen Gray, **The Value of Dividend Imputation Tax Credits in Australia**, Journal of Financial Economics, Vol. 73, No. 1, 2004, s. 168; Marcus Jacob, Martin Jacob, **a.g.ç**, s. 14; Bo Becker, Marcus Jacob, Martin Jacob, **a.g.m.**, s. 25.

[651] Tim Jenkinson, Leonie Bell, **New Evidence of the Impact of Dividend Taxation and on the Identity of the Marginal Investor**, The Journal of Finance, Vol. 57, No. 3, June, 2002, s. 1322.

[652] Joseph A. Pechman, **a.g.m.**, s. 222; Paul Bater, **a.g.e.**, 805.

kurumlar vergisi miktarı kadar belirlenirse ekonomik anlamdaki çifte vergilendirmenin olumsuz etkileri olabildiğince ortadan kaldırılmış olur[653].

Görüldüğü üzere; ortaklar, aldıkları kâr payını ve bununla ilişkilendirilmiş vergi alacağı miktarını vergilendirilecek gelirlerinin içerisine dahil ederler. Ancak söz konusu vergi alacağı miktarı, ortağın toplam gelir vergisi yükümlülüğünden mahsup edilebilir niteliktedir. Mahsup edilemeyen vergi alacağı miktarı ise, genelde iade alınamaz veya ertelenemez[654]. Bu çerçevede, kâr payının vergi alacağı yöntemi ile vergilendirilmesi çifte vergilendirme sorununun olumsuz etkilerini asgari seviyeye düşürmekte olup, uygulamada şirketleri vergi sonrası kârını dağıtmak konusunda istekli kılmaktadır[655]. Bu bağlamda, vergi alacağı yönteminin gerçek kişilere sağladığı vergisel avantajlar sayesinde gerçek kişilerin sermaye piyasasına yaptığı yatırımların önemli seviyede arttığı da görülmüştür[656]. Dolayısıyla, yöntemin şirket yapılanmalarına ve sermaye piyasasının gelişmesine büyük katkı sağladığı söylenebilir[657]. Bizce; vergi indirimi imkânı sağlayan bu sistem, mükellefleri rahatlatarak onların daha az ve basit oranlarda vergi ödemelerini sağlamakta ve ekonomik çifte vergilendirmenin önüne geçmektedir. Ancak, genelde mukim olan ortaklara uygulanan vergi alacağı yönteminin, mukim olmayan ortakların elde ettiği kâr paylarının

---

[653] N. Semih Öz, **a.g.e.**, s. 219, 220. Şirket kazançlarının iki kez vergilendirilmesi sermayenin kurumsal piyasa dışına kaçması ve şirketlere yapılan yatırımların azalması sorununu ortaya çıkarmaktadır. Bkz. Arnold Harberger, **The Incidence of Corporate Income Tax**, Journal of Political Economics, Vol. LXX, No.3, June, 1962, s. 215, 216; Taiji Watanabe, **a.g.m.**, s. 320; Joseph A. Pechman, **a.g.m.**, s. 222; Marjaana Helminen, **a.g.e.**, s. 28.

[654] Larry Kreiser, Bill Butcher, Emmy Jowitt, **a.g.m.**, s.54; Garry Clyde Hufbauer, Ariel Assa, **a.g.e.**, s. 258.

[655] Razeen Sappideen, **a.g.m.**, s. 191; Graham Partington, **a.g.m.**, s. 525.

[656] Vergi alacağı yönteminin İngiltere'de tam anlamıyla uygulandığı dönemde, gerçek kişilerin piyasadaki toplam sermaye değerinin % 56'sından fazlasını elinde bulundurduğu tespit edilmiştir. Bkz. Tim Jenkinson, Leonie Bell, **a.g.m.**, s. 1326.

[657] Bhavish Jugurnath, Mark Stewart, Robert Brooks, **Dividend Taxation and Cororate Investment: A Comparative Study Between the Classical System and Imputation System of Dividend Taxation in the United States and Australia**, Review of Quantitative Finance and Accounting, Vol. 31, Issue: 2, August, 2008, s. 209.

vergilendirilmesi bakımından adaletsizlik ve eşitliğe aykırı bir uygulama yarattığını da belirtelim[658].

4. İstisna Yöntemi

Kâr payının vergilendirilmesine ilişkin olarak ortağın vergi yükünü tamamen ortadan kaldıran asıl yöntem vergiden istisna yöntemidir. Bu yöntem ile kâr payını elde eden ortağın geliri vergiden tamamen istisna kılınmaktadır[659]. Böylece, dağıtıma kaynaklık eden kazancın nihai olarak sadece şirketin kurumlar vergisi matrahına dahil edilerek vergilendirilmesi kabul edilmiş olur[660]. Bu yöntem ülkemizde sadece tam mükellef olan bir kurumun diğer bir tam mükellef kurumun sermayesine iştirak etmesi sonucu elde ettiği kâr payları bakımından uygulama alanı bulmaktadır (KVK md. 5/1-a).

5. Kâr Payının Vergilendirilmesine İlişkin Yöntemlerin Vergi Yükümlülerine Getirdiği Vergi Yükü

Yukarıda yer verdiğimiz dört farklı yöntemden istisna yöntemi dışındaki yöntemler, kâr payına ilişkin kazancı, hem dağıtımı yapan kurum hem de kâr payını elde eden ortak bakımından vergilendirmenin konusu içerisine sokmaktadır. Söz konusu yöntemlerden vergi alacağı yöntemi ise, niteliği itibariyle aynı kazanç unsurunun bir kişiden diğerine aktarılmasıyla ayrı bir vergi yükü oluşmaması gerektiği esasına dayanması sebebiyle dikkat

---

[658] David S. Smith, **Dividend Acceess Shares (Stapled Stock)**, Seminar in 49th Congress of the International Fiscal Association, Kluwer Law International, Vol. 20, Hague, 1996, s. 94, 95; Commission of the European Communities (Staff Working Paper), **Company Taxation in the Internal Market**, s. 228.

[659] İstisna yöntemini uygulayan tek ülke Yunanistan'dır. Bkz. Paul Van Den Noord, Chistopher Heady, **Surveillance of Tax Policies: A Synthesis of Findings in Economic Surveys,** OECD Economics Department Working Papers, No. 303, OECD Publishing, s. 54; Chris Edwards, **Dividend Taxation:Nearly All Major Nations Relieve Double Taxation**, Cato Institute, 2003, s. 2; **Elimination of the Double Tax on Dividends**, s. 58; Bernd Genser, **a.g.m.**, s. 12.

[660] Garry Clyde Hufbauer, Ariel Assa, **a.g.e.**, s. 258.

çekmektedir. Zira kazancın ilk sahibinden tahsil edilen verginin, kazancın aktarıldığı kişi üzerinden alınacak vergiden mahsubunu olanaklı kılan vergi alacağı yöntemi, bu haliyle ekonomik anlamdaki çifte vergilendirmenin olumsuz etkilerini azaltmakta veya tamamen ortadan kaldırabilmektedir.

Üzerinden kurumlar vergisi alınmış ve dağıtıma konu edilmiş şirket kazançları açısından oluşan toplam vergi yükünün konuya ilişkin irdelediğimiz vergilendirme yöntemleri çerçevesinde örneklendirilmesinde yarar vardır. Kurum ve ortağı tarafından ödenen toplam vergiler çerçevesinde oluşan vergi yükünü görebilmek amacıyla aşağıda yer vereceğimiz tabloda[661]; sabit bir kurum kazancı tutarının elde edildiği ve yine sabit bir kurumlar vergisi oranı (%33.3) ve gelir vergisi oranı (%50) uygulandığı varsayılmıştır. Ayrıca söz konusu karşılaştırmalı tabloda, elde edilen kâr payı konusunda "split rate" metoduyla ayrı bir gelir vergisi oranının (%25) belirlendiği veya kâr payının yarısının vergiden istisna edildiği ikili sistem, kazanç üzerinden ödenmiş kurumlar vergisinin tamamının indirilebileceği vergi alacağı ve istisna yöntemleri birlikte değerlendirilmiştir. Öte yandan belirtmek isteriz ki; tablodaki değerler ve oranlar, uygulanmakta olan yönteme göre kâr payı dağıtımı sonucunda ortaya çıkan vergi yükünün farklılaştığının ortaya konulabilmesi amacıyla seçilmiştir. Zira tablodaki değerler ve oranlar ile özellikle ikili ve vergi alacağı yöntemleri hakkında uygulanan farklı yöndeki metodlar ülkeler arasında değişebilmektedir.

---

[661] Tablo için bkz. Commission of the European Communities (Staff Working Paper), **Dividend Taxation of Individuals in the Internal Market,** s. 6. 7.

Verginin Hesaplanması	**Klasik**	**İkili Sistem** (%25 Gelir Vergisi Oranı)	**İkili Sistem** (Gelirin Yarısı Vergiden İstisna)	**Vergi Alacağı**	**İstisna**
Kâr	100	100	100	100	100
Kurumlar Vergisi (%33)	33.3	33.3	33.3	33.3	33.3
Kâr Payı (1-2)	66.7	66.7	66.7	66.7	66.7
Gelir Vergisi Matrahı	66.7	66.7	33.35 (3x%50)	100(3+2)	0
Hesaplanan GV (%50)	33.35	_	16.7	50	_
Vergi Alacağı (Tam)	_	_	_	33.3	_
Kalan GV (5-6)	_	_	_	16.7	_
İkili Sistem (%25x4)	_	16.7	_	_	_
Gelir Vergisi	33.35	16.7	16.7	16.7	0
Net Kâr Payı	33.35	50	50	50	66.7
Vergi Yükü	% 66.65	% 50	% 50	% 50	% 33.3

Yukarıdaki tabloda yer aldığı üzere; çifte vergilendirme yükü en çok klasik yöntemde görülmekte, istisna yönteminde ise söz konusu bu vergi yükü tamamen ortadan kaldırılmaktadır. Yine ikili yöntem kapsamında; kâr payının diğer gelir vergisine tabi kazanç unsurlarından farklı bir orana tabi tutularak vergilendirilmesi söz konusu olduğunda kâr payına özgü belirlenmiş oranın veya kâr payı tutarının bir kısmının vergiden istisna kılınması durumunda da uygulanmakta olan istisna oranının seviyesine göre, çifte vergilendirme yükünün azaltılabildiği görülmektedir. Ayrıca vergi alacağı yöntemi aracılığıyla da ortağın kâr payı üzerinden yüklendiği verginin asgariye indirilebilmesi söz konusu olabilmektedir[662].

C. Karşılaştırmalı Hukuk Kapsamında Kâr Payının Vergilendirilmesi

1. İngiltere

6 Nisan 1999 tarihinden önce İngiltere'de yukarıda açıkladığımız "Advance Corporation Tax (ACT)" metodu çerçevesinde vergi alacağı yöntemi uygulanmaktaydı. İngiltere'de 1973 yılında kabul edilen ve 6 Nisan 1999'a kadar uygulanan yöntem uyarınca, şirketlerin ilgili hesap döneminde şirketlerin dağıtacakları kâr payı miktarına kaynak kazançlar üzerinden avans niteliğinde bir kurumlar vergisi (Advance Corporation Tax-"ACT") ödedikleri kabul edilmekteydi. İşte kurum kazançlarından ortaklara yapılan dağıtım kısmı için kurum bünyesinde avans mahiyetinde ödenen bu kurumlar vergisi miktarı, ortağın elde ettiği kâr payı miktarına eklenerek vergilendirilecek gayrisafi matrah kısmı belirlenmekteydi. Bu matrah üzerinden hesaplanacak gelir vergisinden daha önce kurum bünyesinde ödenmiş "ACT" tutarının tamamı vergi alacağı olarak mahsup konusu edilebilmekteydi. Mahsup edilemeyen kısmın da iadesi istenebilmekteydi. Bu yöntemde

[662] Taiji Watanabe, **a.g.m.**, s. 321, 322.

herhangi bir vergi tevkifatı da uygulanmamaktaydı[663]. Şirketler arasında yapılan kâr payı dağıtımları ise, asgari ortaklık oranı aranmaksızın tamamen vergiden istisna kılınmıştı[664].

6 Nisan 1999 tarihinden sonra kâr paylarının vergilendirilmesi hakkında uygulanmakta olan vergilendirme rejiminde değişikliğe gidilmiş ve vergi alacağı yönteminin kısmi seviyede uygulanmaya başlandığı yeni bir vergi sistemi yürürlüğe konulmuştur. İngiltere'de yürürlükte olan sistem, ortaklara elde ettikleri kâr payının kaynağı olan kurum kazancı için ödenmiş olan kurumlar vergisinin 1/9'u oranında bir miktarı vergi indirimi olarak kullanılabilme imkanı getirmiştir. Dolayısıyla, şu an itibariyle İngiltere'de vergi alacağı yönteminin tam manasıyla uygulanmadığı söylenebilir[665].

---

[663] İngiltere'de şu an itibariyle mukim şirketler tarafından yabancı ülkedeki gerçek kişi yatırımcılara yapılan kâr payı ödemelerinde vergi tevkifatı yapılacağına ilişkin herhangi bir mevzuat hükmü olmamasına rağmen, İngiltere'nin taraf olduğu çifte vergilendirme anlaşmaları çerçevesinde İngiltere'de kurulu şirketlere, yabancı gerçek kişi ortaklarına yaptıkları kâr payı ödemeleri üzerinden % 15 oranında vergi tevkifatı yapma sorumluluğu yüklenmiştir. Bkz. Jonathan Shaw, Joel Slamrod, John Whiting, **Administration & Compliance (Prepared for the Report of a Commission on Reforming the Tax System for the 21st Century, Chaired by Sir James Mirrlees),** The Institute for Fiscal Studies, Oxford University Press, 2008, s. 34; Elie Roth, **a.g.m.**, s. 113; Paul Bater, **a.g.e.**, 794; Taiji Watanabe, **a.g.m.**, s. 321.

[664] Bkz. J. A. Kay, M. A. King, **The British Tax System**, 5th Edition, Oxford University Press, New York, 1990, s. 169; Paul Beter, **a.g.e.**, s. 791; Micheal J. Graetz, Alvin C. Warren, **Income Tax Discrimination and the Political and Economic Integration of Europe,** The Yale Law Journal, Vol. 115, April, 2006, s. 1202; **Elimination of the Double Tax on Dividends**, s. 34; Paul Bater, **a.g.e.**, 791; Graham Partington, **a.g.m.**, s. 525; Razeen Sappideen, **a.g.m.**, s. 204; Micheal J. Graetz, Alvin C. Warren, **a.g.m.**, s. 1202; Deloitte, Haskinks & Sells, **Taxation in the United Kingdom**, International Tax and Business Service, Vol. 5, New York, 1983, s. 26-28.

[665] Malcolm Gammie, **UK Imputation, Past, Present and Future**, Bulletin for International Fiscal Documentation, Vol. 52, June, 1998, s. 429; Elie Roth, **a.g.m.**, s. 113; Paul Bater, **a.g.e.**, s. 791; Bernd Genser, **a.g.m.**, s. 14. İngiltere'de kâr payı elde eden bir gelir vergisi yükümlüsü ortağın nasıl vergilendirleceğini bir örnekle açıklayalım. İngiltere'de şu an itibariyle ikili sistem uygulanmakta, kâr payı geliri için ayrı gelir vergisi tarife ve oranları uygulanmaktadır. Bu çerçevede, 32.400 £ altındaki kâr payı geliri üzerinden % 10 oranında, en üst dilim olan 32.400 £'dan fazla elde edilen kâr payı üzerinden ise % 32.5 oranında gelir vergisi alınmaktadır. Ödenen kâr payının 1.050.000 £ olduğunu varsayarsak, bu tutarın 1/9'u olan 116.666 £ kadarlık bir kısmı vergi alacağı ("imputation credit") olarak adlandırılır. Ortağın elde ettiği kâr payına söz konusu vergi alacağı miktarı eklenerek, kâr payının vergilendirmeye konu edilen gayrisafi tutarı olan 1.166,666 £ bulunur. Böylece en üst dilime giren kâr payı için 379.166 £'luk bir vergi tutarı hesaplanmış olur. Ancak kâr payı üzerinde oluşan nihai vergi yükü, söz konusu tutardan daha önce kurum bünyesinde ödenmiş olan ve vergi alacağı olarak yukarıda belirttiğimiz 116,666 £'un indirilmesiyle ortaya çıkar. Dolayısıyla, ortağın ödeyeceği vergi 262,500 £ olarak hesaplanmış olur. Bkz. Paul Bater, **a.g.e.**, 805.

İngiltere'de mukim herhangi bir şirketten kâr payı elde eden İngiltere'de kurulu diğer şirketlerin bu temettü kazancı aslında daha önce kurumlar vergisi ile üzerinden vergi alınmış bir kazançtır. Zira İngiltere mukimi şirketlerin gelirlerinin kâr payına dönüşmüş hali, kurumlar vergisi ödendikten sonra kalan yatırım geliri ("franked investment income") olarak adlandırılmaktadır[666]. Bu nitelendirme çerçevesinde, İngiltere mukimi şirketler arasındaki kâr payı ödemeleri söz konusu kazancı elde şirketler bakımından kurumlar vergisinden istisna (iştirak kazancı istisnası) kılınmış ve çifte vergilendirme sorunu aşılmıştır[667]. Şirketlerin yerel kaynaklı kâr payı gelirleri üzerinden herhangi bir kurumlar vergisi ödememesi kuralı aslında söz konusu şirketlerin dağıtıma ilişkin vergi indirimi imkanını kendi ortaklarına devredebilmelerini de sağlamaktadır[668]. Bu bağlamda, yabancı kaynaklı kâr payı elde eden İngiltere mukimi şirketlerin her zaman vergilendirmeye tabi tutulacakları belirtilmelidir. Söz konusu uygulama, İngiltere dışında kurulu şirketlerden elde edilen kâr payları üzerinde yüksek vergi yükü oluşmasına sebep olmaktadır[669]. İşte bu fazla vergi yükünü azaltmak için İngiltere dışında kurulu şirketlerden elde edilen kâr payları üzerinden söz konusu kaynak ülkede tevkifat yoluyla ödenmiş olan vergilerin indirimi prensibi kabul edilmiştir.[670]

---

[666] Paul Bater, **a.g.e.**, 791, 798.

[667] İngiltere'de kurulmuş bir şirketin İngiltere dışında bir ülkede kurulu olan ve kâr payını İngiltere'deki işyeri vasıtasıyla elde etmeyen tüzel kişi ortağına yaptığı kâr payı ödemesinde vergi tevkifatı yapılacağına veya 1/9 oranında vergi alacağı uygulanacağına dair herhangi bir mevzut hükmü yoktur. Ancak İngiltere'nin taraf olduğu bazı çifte vegilendirmeyi önleme anlaşmaları çerçevesinde yabancı tüzel kişi ortakların İngiltere şirketlerinden elde ettikleri kâr payları için vergi alacağı sisteminden faydalanmaları ve elde ettikleri kâr payının 1/9'u oranında bir tutarın kendilerine iadesini isteyebilmeleri sağlanabilmektedir. Bkz. Elie Roth, **a.g.m.**, s. 112; Philippe Freund, **High Court Raises Doubts About UK Dividend Tax**, International Tax Review, Vol. 19, No. 10, December/January, 2009, s. 79,80; Micheal R.Aidin, **a.g.m.**, s. 13; Micheal J. Graetz, Alvin C. Warren, **a.g.m.**, s. 1202; Paul Bater, **a.g.e.**, s. 798; Taiji Watanabe, **a.g.m.**, s. 321.

[668] Micheal R.Aidin, **a.g.e.**, s. 53.

[669] Micheal J. Graetz, Alvin C. Warren, **a.g.m.**, s. 1204.

[670] Philippe Freund, **a.g.m.**; Elie Roth, **a.g.m.**, s. 101; Micheal R.Aidin, **a.g.m.**, s. 54.

2. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

ABD'de kurum kaynaklı elde edilen gelir, 1913 yılının başından beri iki ayrı şekilde vergilendirilmektedir. Bunlar, şirketlerin safi gelirleri üzerinden ödedikleri kurumlar vergisi ile ortaklarına yaptıkları dağıtımlar sebebiyle ortakların ödediği gelir vergisidir. ABD mevzuatı çerçevesinde, şirketlerin gelirleri üzerinden ödedikleri vergi ile sermayelerine yatırım yapan gerçek kişilerin ortaklık payları karşılığında elde ettikleri kâr payı üzerinden ödedikleri vergi kıyaslandığında, tarihsel süreç içerisinde ortaklar lehine daha düşük seviyede vergi yükü getirmeyi amaçlayan çeşitli düzenlemeler yapıldığı görülmektedir. 1954 yılı öncesinde şirket kazancından dağıtılan kâr payı ortağın diğer gelir unsurları gibi toplam gelir vergisi matrahına dahil edilmekteydi. 1954 yılında yapılan yasa değişikliği ile ilk kez kurum gelirleri ile gerçek kişilerin gelirleri üzerinden alınan vergiler bütünleştirilmeye ("integration"), bir arada ele alınmaya çalışıldı[671]. Böylece, kurum kazancı ve kâr payı, aynı kaynak gibi değerlendirilerek vergilendirme yapılması istenmiştir. Öte yandan, zaman içerisinde ABD'de klasik sisteme yeniden dönüş yapıldığını belirtmeliyiz.

ABD'deki yürürlükte olan IRC (International Revenue Code) § 11 uyarınca, şirketin dağıtmak istediği kazanç üzerinden daha önce kurumlar vergisi çerçevesinde vergi alınmış olmasının ortağın kâr payı üzerinden ödeyeceği vergiye herhangi bir etkisi yoktur. Dolayısıyla, kazanç elde edildiği yıl itibariyle önce kurum bünyesinde kurumlar vergisine tabi tutulmakta ve daha sonra ortaklara dağıtılması esnasında bir kez daha

---

[671] 1954 yılında klasik yöntemden ayrılarak günümüzdeki istisna ve vergi alacağı yöntemlerinin karması şeklinde bir yöntem yürürlüğe konuldu. Söz konusu yöntemin iki ana öğesi vardı. Bunlar, şirketin dağıttığı kâr payının 50 $'lık kısmının gayrisafi gelir vergisi matrahından istisna kılınması ve istisna sonrasında kalan kâr payı tutarının % 4'ünün tüm gelirlerin toplandığı gayrisafi gelir vergisi matrahından indirilmesiydi. Ancak söz konusu indirim tutarının vergilendirme dönemine ilişkin toplam gelir vergisi miktarını aşamayacağı, indirilemeyen fazlaya ilişkin kısmın ileriki dönemlere devredilemeyeceği de düzenlenmişti. Bu düzenlemeler ile ABD'de klasik yöntemin dışına çıkılarak kâr payı gelirinin vergilendirilmesinde ilk kez istisna, indirim gibi vergilendirme tekniklerine başvurulmuştur. Bkz. **Elimination of the Double Tax on Dividends**, s. 25-28; Larry Kreiser, Bill Butcher, Emmy Jowitt, **a.g.m.**, s. 53; Deborah W. Thomas, Keith F. Sellers, **a.g.m.**, s. 86-90

vergilendirilmektedir[672]. 2003 yılında yapılan yasa değişikliği öncesinde gerçek kişilerin elde ettiği kâr payı gelirleri diğer gelir unsurları ile birlikte ve aynı tarife çerçevesinde %10-% 35 arasında değişen kademeli oranlarda vergilendirilmekteydi. Bu bağlamda, 2003 yılındaki düzenlemeler çerçevesinde klasik yöntemden ikili vergi yöntemine geçiş yapıldığını, nitelikli kâr payı ("qualified dividend[673]") olarak adlandırılan kâr payı grubu için diğer gelir vergisi kazançlarından farklı bir vergi tarifesi ("split rate") uygulandığını görmekteyiz[674]. ABD'de 31.12.2012 tarihine kadar uygulanacak bu tarifeye göre nitelikli kâr payını eden gerçek kişinin yıllık kazancı eğer % 10 ve % 15'lik ilk iki gelir diliminden birine giriyorsa söz konusu kâr payı tutarı üzerinden % 0, diğer tüm hallerde de kâr payı tutarı üzerinden % 15 vergi alınmaktadır[675].

Öte yandan ABD mukimi şirketlerden kâr payı geliri elde eden diğer ABD mukimi şirketler, söz konusu kâr payının tamamını veya bir kısmını vergiden istisna ("dividends-

---

[672] Bhavish Jugurnath, Mark Stewart, Robert Brooks, **a.g.m.**, s. 209; Randall Morck, Bernard Yeung, **a.g.m.**, s. 163; Larry Kreiser, Bill Butcher, Emmy Jowitt, **a.g.m.**, s. 53; Razeen Sappideen, **a.g.m.**, s. 167.

[673] ABD'de kâr payının "nitelikli kâr payı-qualified dividend" olabilmesi için belirli şartların varlığı aranır. Bunlardan ilki, kâr payının 1 Ocak 2003 ile 31 Aralık 2010 tarihleri arasında ABD'de kurulu, yabancı bir şirket olmasına rağmen kurulu olduğu ülke ile ABD arasındaki vergi anlaşmasında yer alan kriterleri sağladığı için ABD'de mukim olduğu kabul edilen veya böyle bir anlaşma olmasa bile hisseleri ABD'deki herhangi bir menkul kıymetler borsasında işlem gören şirketler tarafından ödenmesi gerektiğidir. Ayrıca gelir vergisi yükümlülerinin kâr payını elde etmelerini sağlayan hisseleri son 120 gün içerisinde en az 61 gün elinde tutmuş olmaları gerekmektedir. Bu şartları sağlayan kâr payı tutarı diğer gelir unsurlarından ayrı, kendine özgü bir vergi tarifesi üzerinden vergilendirmeye tabi tutulur. Bkz. Willam M. Paul, **Qualified Dividend Income: Issues, Problems, and Opportunities**, Journal of Taxation of Investments, Vol. 21, No. 2, 2004, s. 139,140; Leonard J. Lauricella, **Foreign Withholding Tax and the 15 Percent Rate on Dividends**, International Tax Journal, Vol. 30, No. 4, Fall, 2004, s. 82; Bradley D. Childs, Marilyn Young, **Dividend Tax Cut Traps**, Tennesse CPA Journal, November, 2004, s. 6, 7.

[674] Nitelikli kâr payı grubuna girmeyen kâr payı gelirleri ise, diğer gelir unsurları ile aynı tarife çerçevesinde gelir vergisi yükümlüsünün gelir dilmine göre % 35'e kadar değişen oranlarda vergilendirilmektedir. Leonard J. Lauricella, **a.g.m.**, s. 82; Bradley D. Childs, Marilyn Young, **a.g.m.**, s. 6; Michael J. Barclay, Clifford G. Holderness, Dennis P. Sheehan, **Dividends and Corporate Shareholders**, Review of Financial Studies, Vol. 22, Issue 6, June, 2009, s. 2426; Garry Clyde Hufbauer, Ariel Assa, **a.g.e.**, s. 36-38.

[675] ABD parlamentosu en son 2010 yılı sonunda uygulama süresi dolacak bu ikili tarife sisteminin 31Aralık 2012 tarihine kadar uygulanmasına devam edilmesine yönelik, H.R. 4853 numaralı yeni bir yasa çıkarmıştır. Çevrimiçi, http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/z?c111:H.R.4853, 25.03.2011.

received deduction") edebilmektedirler[676]. ABD mukimi olmayanlara yapılan kâr payı ödemeleri ise vergi tevkifatına tabi tutulmaktadır[677].

Son olarak, ABD'de ticari faaliyette bulunan ve yabancı ülkede kurulu olan şirketlerin ABD mukimi şirketlere dağıtmış oldukları kâr paylarının belirli şartlar ve oranlar dahilinde vergiden istisna tutulduğunu belirtmeliyiz[678]. Buna göre, ABD mukimi şirketlerin

---

[676] IRC § 246 hükmüne göre, iştirak kazancına ilişkin istisnalardan faydalanılması için kâr payının elde edilmesini sağlayan hisselerin 45 günden fazla bir süreyle şirket aktifinde bulundurulması gerekmektedir. İştirak kazancı istisnası oranları ise, IRC § 243 uyarınca aşağıda yer aldığı gibi belirlenmiştir.
1. Kâr payını elde eden şirket ile kâr payını dağıtan ABD mukimi şirket aynı konsolide şirketler grubunun içerisinde ise kâr payının tamamı vergiden istisna kılınabilmektedir. İstisna hükmünden faydalanabilmek için kâr payını elde eden şirketin kâr payını dağıtan grup şirketin en az % 80'ine sahip olması gerekmektedir. Sahip olma kriteri, hem hisse değeri hem de oy hakkı bakımından gerçekleşmelidir.
2. Kâr payını elde eden şirket kâr payını dağıtan şirketin % 20 oranında veya daha fazla hissesine hem oy hakkı hem de hisse değeri bakımından sahipse, kâr payının % 80'i vergiden istisna tutulmaktadır.
3. Diğer tüm hallerde, ABD mukimi şirketten kâr payı elde eden diğer ABD mukimi şirketler bakımından, kâr payının % 70'i vergiden istisna tutulmaktadır. Bkz. John Rienstra, **European Tax Handbook,** IBFD Publication (Global Tax Series), Amsterdam, 2007, s. 815-819; Michael J. Barclay, Clifford G. Holderness, Dennis P. Sheehan, **a.g.m.,** s. 2426; Leonard J. Lauricella, **a.g.m.,** s. 82; Raymond F. Watcker, **US Taxation of International Dividends Under JGTRRA,** International Tax Journal, Vol. 30, Number 1, Winter, 2004, s. 20; Marjaana Helminen, **a.g.e.,** s. 22; **Elimination of the Double Tax on Dividends,** s. 30; Randall Morck, Bernard Yeung, **a.g.m.,** s. 173.

[677] ABD'de mukimi olmayan şirketlere yapılan kâr payı ödemeleri kazancın kaynağı ABD olduğu için IRC §871(a), 881(a), 1441 ve 1442 hükümleri çerçevesinde % 30 oranında vergi kesintisine tabi tutulmaktadır. Bu oran çifte vergilendirme anlaşmaları ile düşürülebilmektedir. Ancak, istisnai olarak dağıtımın yapıldığı tarihten geriye doğru 3 yıllık bir dönem bakımından, kâr payını dağıtan ABD'de kurulu şirketlerin gayrisafi gelirlerinin % 80'i veya fazlası başka bir ülkede yürütülen ticari faaliyetler sonucu elde edilmişse, kâr payı dağıtımına kaynaklık eden kazancın yabancı kaynağı ağırlık kazanmış olur. Böyle bir durumda ise, yabancı ülkede mukim olan şirkete yapılan kâr payı ödemelerinin vergi tevkifatına tabi tutulmaması uygun görülmüştür. Bkz. Mark Alan Masek, **Avoiding Branch Pofits and Dividend Withholding Taxes,** International Tax Journal, Vol. 15, Isuue 2, Spring, 1989, s. 142; John Rienstra, **a.g.e.,** s. 819; Marjaana Helminen, **a.g.e.,** s. 22; Karen V. Kole, **International Tax Transactions,** West Group, Chapter 13, s. 9. 10.

[678] Yabancı kaynaklı kâr payının vergilendirilmemesine yönelik düzenlemeler ilk kez 1934 yılında "Revenue Act"de yer almıştır. Vergi istisnası şeklinde gerçekleştirilen uygulama, ABD'de mukim olmayan şirketlerin ABD'de kurulu olan ve şirket niteliğini haiz ortaklarına dağıttıkları kâr payları üzerinden belirli şartlarla vergi alınmaması esasına dayanır. Zira merkezi ABD'de olmasa da kazancına kaynak ticari işleri belirli oranlarda ABD'de yoğunlaşan şirketler, ABD'de yürüttükleri söz konusu işler sonucunda kazanç elde ederek kurumlar vergisi ödemektedirler. Bu bağlamda, yabancı şirketlerin vergilendirmeye konu edilmiş kazanç tutarını ortak sıfatına sahip ABD mukimi şirketlere dağıtılması ile birlikte ikinci kez vergilendirme yapılması engellenmek istenmiştir. Böylece, ABD yasaları çerçevesinde iştirak kazançları istisnasına benzer bir uygulama yabancı ülkede kurulu şirketlerden elde edilen kâr payı kazançları için de uygulama alanı bulabilmiştir. Bkz. Raphael Sherfy, **Foreign Dividend Income,** Tax Executive, Vol. 179, 1961-1962, s. 180; Janie Casello Bouges, **When Mutual Funds Fail to Make**

en az % 80 veya daha fazla oranda hissesine hem oy hakkı hem de hisse değeri bakımından sahip oldukları yabancı ülkede kurulu bir şirket söz konusu ise, bu şirketin ABD'de kurulu şirketlere yaptığı kâr payı ödemeleri belirli oranlar itibariyle vergiden istisna kılınabilmektedir. Söz konusu istisna hükmü, ABD mukimi şirketin yabancı ülkede mukim şirkete ortaklık oranı % 20 veya daha fazla ise % 80, eğer ortaklık oranı % 20'den az ise istisna % 70 oranında uygulanmaktadır. ABD mukimi şirketin ABD'de ticari faaliyette bulunan ve kazancının tamamını bu faaliyetlerinden elde eden yabancı bir şirketin hisselerinin tamamına sahip olması durumunda, söz konusu yabancı şirketin ABD mukimi olan şirkete ödediği kâr payının tamamı vergiden istisna tutulmuştur[679].

3. Finlandiya

Finlandiya kâr payının vergilendirilmesinde vergi alacağı yöntemini uygulayan ülkelerin başında yer almaktaydı. Ancak, yabancı kaynaklı kâr paylarını yerel kaynaklı kâr paylarından ayrı tutan vergi alacağı yönteminin vergilendirmede adaletsiz uygulamalara sebebiyet verdiği gerekçe gösterilerek, ülkede 2005 yılında vergi alacağı yöntemi terk edildi[680]. Böylece, 2005 yılından itibaren kâr payına esas kurum kazancının önce şirket bünyesinde ve daha sonra dağıtılması ile birlikte ortak bünyesinde vergilendirildiği, vergilendirme konusu olabilecek yabancı ve yerel kaynaklı kâr payının eşit muamele gördüğü, kısmi çifte vergilendirme sonucu doğuran bir yöntem uygulanmaya başlandı[681].

Foreign Tax Elections: What Does the Investor Lose?, Journal of Taxation of Investment, Vol. 25, No. 3, Spring, 2008, s. 33, 34; Karen V. Kole, **a.g.e.**, Chapter 15, s. 9.

[679] John Rienstra, **a.g.e.**, s. 820.

[680] Arto Kukkonen, **Capital Gains and Dividend Taxation in Finland**, International Tax Review, Vol.1, Issue 1, November, 1989, s. 40.

[681] Joakim Frände, **Yearbook for Nordic Tax Research,** DJOF Publishing, Copenhagen, 2008, s. 76, 77; Matti Kukkonen, **a.g.e.**, s.16, 17; Jouko Ylä-Liedenpohja, **Taxation of Income From Labour and Capital in Finland Towards Greater or Lesser Equality,** Department of Economics and Accounting, University of Tampere, Finland, Working Paper 63, January 2008, s. 7, Çevrimiçi, http://tampub.uta.fi/econet/wp63-2008.pdf, 14.09.2010; Bernd Genser, **a.g.m.**, s. 14; Marcus Jacob, Martin Jacob, **a.g.ç.**, s. 38.

Finlandiya'da ikili gelir vergisi ("dual income tax") olarak adlandırılan ve gerçek kişileri ücretler ve sermaye gelirleri olmak üzere iki ayrı gelir unsuru üzerinden vergilendiren bir sistem uygulanmaktadır. Sermaye gelirleri; kâr payı, faiz, değer artışı kazancı, toprağın işlenmesinden elde edilen gelir, emlak ile servet üzerinden ve varlık satışından elde edilen gelirler gibi yatırım kazançlarını kapsamaktadır. Ücret geliri ise; verilen emek, ifa edilen hizmet karşılığında elde edilen ücret, maaş ile emeklilik sebebiyle elde edilen gelirlerden oluşur[682].

Finlandiya'da gelir vergisi yükümlüleri bakımından, kâr payı gelirleri üzerinden tüm sermaye gelirleri ile birlikte % 28 gibi sabit bir oranda vergi (capital tax) alınmaktadır[683]. Ancak, gelir vergisi yükümlülerinin Finlandiya'da kurulu ve hisseleri borsaya kote edilmiş şirketlere yaptıkları yatırım sonucu elde ettkileri kâr payı tutarları üzerinden öncelikle % 19 oranında bir vergi tevkifatı uygulanmakta, daha sonra aynı yükümlüler tarafından söz konusu kâr payının % 70'i sermaye kazancı olarak gelir vergisi matrahına dahil edilerek[684] hesaplanan vergiden daha önce şirket tarafından yapılmış vergi tevkifatı indirilmektedir[685]. Borsaya kayıtlı olmayan Finlandiya mukimi şirketlerden elde edilen kâr payları bakımından ise farklı bir uygulama söz konusudur. Buna göre, eğer elde edilen gelirin miktarı ortağın sahip olduğu ve borsaya kote edilmemiş hisselerin nominal değerinin % 9'undan az ise, söz konusu hisseler aracılığıyla elde edilen kâr pay tutarının yıllık 90.000 €'ya kadarı vergiden istisna kılınmıştır. Borsaya kote edilmemiş hisselerin nominal değerinin % 9'unu aşar

---

[682] Juhani Kesti, **European Tax Handbook,** IBFD Publication (Global Tax Series), Amsterdam, 2007, s. 224; Joakim Frände, **a.g.e.,** s. 81, 82; Marjaana Helminen, **a.g.e.**, s. 38; Jouko Ylä-Liedenpohja, **a.g.m.,** s. 7.

[683] Anders Colliander, **Taxation in Finland 2009,** Ministry of Finance Publication (7/2009), Helsinki, 2009, s. 29, 30.

[684] Neticede, borsada kayıtlı şirketlerden elde edilen kâr payı tutarı üzerinden toplam % 19.6 oranında bir vergi alınmış olur. Finlandiya'da kurumlar vergisi oranının % 26 olmasından bu tarafa, borsada kayıtlı şirketlerin gerçek kişi ortaklarına dağıttığı kazançlar üzerinde toplam % 40.5 oranında bir vergi yükü oluştuğu ve bu durumun ise çifte vergilendirme sorunu yarattığı belirtilmektedir. Bkz. Joakim Frände, **a.g.e.,** s. 83, 84; Jouko Ylä-Liedenpohja, **a.g.m.,** s. 7; Juhani Kesti, **a.g.e.,** s. 214.

[685] Juhani Kesti, **a.g.e.,** s. 224; Matti Kukkonen, **a.g.e.,** s. 17.

şekilde bir kâr payı tutarı elde ediliyorsa da bu tutarın % 70'i üzerinden diğer sermaye gelirleri ile birlikte % 28 oranında vergi alınması uygun görülmüştür[686].

Yasa hükümleri, klasik yönteme benzer şekilde, Finlandiya mukimi şirketlerin diğer bir Finlandiya mukimi şirketten elde ettiği kâr payını kurumlar vergisinden istisna eder şekilde düzenlenmiştir. Ayrıca Finlandiya'da kurulu şirketlerin AB üyesi devlette kurulu şirketlere[687] olan ortaklıkları sebebiyle elde ettikleri kâr payları tamamen vergiden istisna kılınabilmektedir. Bu istisnanın uygulanabilmesi için AB üyesi devlette kurulu olan şirkete asgari bir oranda iştirak edilmiş olması ve ilgili şirketin hisselerinin asgari bir süre elde tutulmuş olması gibi şartlar aranmamaktadır. Ayrıca borsada kayıtlı olmayan Finlandiya mukimi şirketlerin en az % 10 oranında sermayesine iştirak ettiği diğer bir şirketin, Finlandiya'da veya AB üyesi devlette kurulu ve hisseleri borsada kote edilmiş bir şirket olması veya başka bir şirketin en az % 10 oranında hissesini yatırım varlığı şeklinde elinde bulunduran Finlandiya şirketinin bir finans ve sigorta şirketi olması durumlarından biri söz konusu ise; iştirak kazancının kısmen vergilendirilmeye tabi tutulması öngörülmüştür. Bu özel durumlarda, şirketlerin elde ettikleri kâr payının sadece % 25'lik kısmı iştirak kazancı istisnası kapsamında değerlendirilebilmekte, geri kalan kâr payı tutarı ise kurumlar vergisi matrahına dahil edilerek üzerinden yerel kaynaklı kurum gelirleri gibi % 26 oranında kurumlar vergisi hesaplanmaktadır[688].

---

[686] Bkz. Joakim Frände, **a.g.e.**, s. 83, 84; Jouko Ylä-Liedenpohja, **a.g.m.**, s. 8.

[687] AB üyesi devlette kurulu şirket ("Company of a Member State") kavramı, farklı üye devletlerde kurulu ana ve bağlı şirketler hakkında uygulanacak vergilendirme usulünün belirlendiği 23 Temmuz 1990 tarihli "90/435/EEC sayılı Konsey Direktifi"nin 2. maddesinde açıklanmıştır. Ayrıca Direktif ekinde hangi üye devletlerdeki hangi tipteki şirket yapılanmalarının, AB üyesi devlette kurulu şirketler olarak kabul edildiği sıralanmıştır. Direktif metni için bkz. Çevrimiçi, http://eur-lex.europa.eu, 18.09.2010. Ayrıca bkz. Marco Greggi, **European Taxation Of Dividends, Interest And Royalties: The Impact On Third Countries Investors**, Current Issues of Business and Law, Vol. 3, 2009, s. 127, 128; Randall Morck, Bernard Yeung, **a.g.m.**, s. 176.

[688] Juhani Kesti, **a.g.e.**, s. 214; Joakim Frände, **a.g.e.**, s. 84.

Finlandiya'da kurulu bir şirketin yabancı ülkedeki tüzel kişi ortağına yaptığı kâr payı ödemeleri için % 28 oranında vergi tevkifatı yapma sorumluluğu vardır. Bu oran Finlandiya'nın taraf olduğu çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları ile indirilebilmektedir. Ayrıca Finlandiya şirketleri sermayelerine katılan AB üyesi devlette kurulu şirketlere kâr payı dağıtımı yaptıklarında, bu ödemeler yine vergi anlaşmaları ile vergi tevkifatından istisna tutulabilmektedir. Bunun için yabancı ülkede kurulu AB üyesi şirketin kâr payı dağıtan Finlandiya şirketinin en az % 15 oranında sermayedarı olması gerekmektedir[689].

4. Almanya

Almanya'da 2002 yılından itibaren daha önce uygulanan vergi alacağı yöntemi kaldırılmış ve kâr payı üzerinden ikili yöntemle vergi alınmaya başlanmıştır. Almanya'da uygulanan ikili yöntem uyarınca, klasik yönteme benzer şekilde şirket ve ortak bünyesinde iki kez vergilendirme yapılmaktadır. Ancak çifte vergilendirmenin olumsuz etkilerini azaltmak için gerçek kişiler tarafından elde edilen kâr payının sadece yarısı vergilendirilecek kazanç unsuru olarak değerlendirmeye alınmaktadır. Kazancını ortaklarına dağıtan şirketler ise dağıttıkları kâr payı üzerinde % 25 oranında[690] vergi tevkifatı yapmakla sorumlu kılınmışlardır. Buna karşılık, kâr payını elde eden Almanya mukimi gelir vergisi yükümlüsü söz konusu vergi tevkifatını ödeyeceği gelir vergisi miktarından indirebilmektedir[691]. Görüldüğü üzere, Almanya'da uygulanan sistem GVK'nın 22. maddesinin 2. fıkra hükmünde belirtilen Türkiye'deki sistem ile benzer niteliktedir.

---

[689] Juhani Kesti, **a.g.e.,** s. 215.

[690] Kurum kazançları üzerinden alınan % 5.5 oranındaki ek yardımlaşma vergisi ("solidarity surcharge") sebebiyle, kâr payı dağıtımlarında uygulanacak vergi tevkifatı oranı kendiliğinden % 26.75'e çıkmıştır.

[691] Paul Resch, **European Tax Handbook,** IBFD Publication (Global Tax Series), Amsterdam, 2007, s. 257-259.

Almanya'da mukim bir şirketin diğer bir Almanya'da kurulu şirketten elde ettiği kâr payı geliri; sermayeye katılma oranı, hisseleri elde tutma süresi ve kazancın kaynağının yabancı olup olmaması gibi kriterler dikkate alınmaksızın kurumlar vergisinden istisnadır. Buna karşılık elde edilen kâr payının gayrisafi tutarının % 5'i şirket için indirilemeyecek işletme gideri sayılmış ve bu tutarın kurumlar vergisi matrahına eklenmesi gerektiği kabul edilmiştir. Öte yandan, Almanya'da kurulu şirketlerin kendisine ortak olan başka ülke mukimi şirketlere yapacakları kâr payı dağıtımları da yukarıda belirtildiği şekilde % 25 oranında vergi tevkifatına tabi tutulur. Ancak 90/435/EEC sayılı Konsey Direktifi uyarınca[692], Almanya dışında bir ülkede kurulmuş şirket, Almanya'da mukim şirketin sermayesine en az % 10 oranında iştirak etmiş ve iştirak hisselerini de 12 ay boyunca aktifinde tutmuşsa, kendisine yapılan kâr payı ödemeleri esnasında vergi tevkifatı uygulaması gerçekleştirilmemektedir. Vergi tevkifatına ilişkin benzer muafiyet uygulamaları, yukarıda belirttiğimiz "Direktif" hükümlerine uygun iç hukuk normlarını yürürlüğe koymuş bir ülkede kurulu şirketlerin Almanya'da mukim tüzel kişi ortaklarına yaptıkları kâr payı dağıtımları için de geçerlidir[693].

5. Avustralya

Birçok ülke kâr payı geliri üzerinde oluşan çifte vergilendirme sorununu engellemek için önemli bazı vergi reformlarına girişmiştir. Avustralya bu ülkelerin başında gelmekte olup, gelirin iki kez vergilendirilmesini önlemek amacıyla vergi alacağı yöntemini 1987

---

[692] 90/435/EEC sayılı Konsey Direktifi 22 Aralık 2003 tarih ve 2003/123/EC sayılı Konsey Direktifi ile tadil edilmiş olup, yapılan değişiklikler için bkz. Çevrimiçi, http://eur-lex.europa.eu, 18. 09.2010.

[693] Martha O'Brien, **Free Movement of Capital, Taxation and Third Countries: The European Court of Justice and Cross-Border Dividends**, European Union Studies Association (EUSA), Biennial Conference (10th), May 17-19, 2007, s. 10; Paul Resch, **a.g.e**, s. 263; Klaus Von Borocke, **Implementation of the Amended Parent-Subsidiary Directive (A study covering the 27 European Union, Member States)**, EYG Publication, No. DLO143, s. 22, Çevrimiçi, http://www.ey.com, 21.09.2010; Martha O'Brien, **Canada, Capital Movements, and the European Union: Some Tax Implications**, Canadian Tax Journal, Vol. 57, No. 2, 2009, s. 266.

yılında yürürlüğe koymuştur. Avustralya söz konusu vergilendirme yöntemini hâlen ve tam anlamıyla uygulayan az sayıda ülke arasında yer almaktadır[694].

Avustralya vergi mevzuatına göre, şirketlerin ortaklarına yaptıkları kâr payı ödemeleriyle ilişkilendirdikleri ve ortakları için vergi alacağı ("franking credits") niteliğinde olan bir kısım vardır. Bu kısım şirketin dağıttığı kazanç miktarı üzerinden daha önce ödemiş olduğu kurumlar vergisini teşkil eder. İşte bu tutar, gerçek kişi ortağın gelir vergisi, tüzel kişi ortağın da kurumlar vergisi yükümlülüğünden mahsup edilebilir niteliktedir. Böylece, kâr payı geliri elde eden yatırımcılar kurum bünyesinde oluşan ek vergiyi yüklenmek durumunda kalmamaktadırlar[695]. Ayrıca vergi alacağı yönteminde normalde mahsup edilemeyen vergi alacağı miktarı iade alınamazken, Avustralya vergi sisteminde vergi iadesi olanaklı kılınmıştır. Kazacını dağıtan şirket Avustralya vergi yasalarına göre kurumlar vergisi yükümlüsü ise, şirketin Avustralya dışında mukim olan ortaklarına yaptığı kâr payı dağıtımları ayrıca vergi tevkifatına tabi tutulmamaktadır[696].

Bu çerçevede, Avustralya'da kurumlar vergisi oranının % 30 olduğu dikkate alındığında şirketlerin ortaklarına yaptıkları her 70 birimlik kâr payı ödemesi, bünyesinde 30 birimlik bir vergi alacağı miktarı barındırmaktadır. Bu çerçevede Avustralya şirketine yatırım yapan kişiler, vergi matrahına elde ettiği net 70 birim haricinde 30 birimlik vergi alacağı ("franking credits") miktarını da ekleyerek kâr payını 100 birim şeklinde gayrisafi tutar üzerinden beyan etmelidir. Bu suretle diğer tüm gelirleri ile birlikte gerçek kişinin yükümlü olduğu gelir vergisi, tüzel kişinin de yükümlü olduğu kurumlar vergisi hesaplanır.

---

[694] Keith Chain, Damien McColough, Micheal Skully, **Australian Tax Changes and Dividend Reinvestment Announcement Effects: A Pre-and Post-Imputation Study**, Australian Journal of Management, Vol. 18, 1993, s. 42, 43; Bhavish Jugurnath, Mark Stewart, Robert Brooks, **a.g.m.**, s. 209; Graham Partington, **a.g.m.**, s. 525; Taiji Watanabe, **a.g.m.**, s. 321, 322; Arnold Harberger, **a.g.m.**, s. 210; Razeen Sappideen, **a.g.m.**, s. 168; Larry Kreiser, Bill Butcher, Emmy Jowitt, **a.g.m.**, s. 55.

[695] Damien Cannavan, Frank Finn and Stephen Gray, **a.g.m.**, s. 167; **Australian Master Tax Guide: Tax Year End Edition**, CCH Editors, McPhersons Printing Group, 45th Edition, 2009, s. 118; Taiji Watanabe, **a.g.m.**, s. 321; Bo Becker, Marcus Jacob, Martin Jacob, **a.g.m.**, s. 5, 6.

[696] **Australian Master Tax Guide: Tax Year End Edition**, s. 118.

Bulunan bu tutar üzerinden kazancını dağıtan şirket bünyesinde daha önce ödenmiş 30 birimlik vergi mahsup edilerek ödenecek vergiye ulaşılır.

II. Türk Vergi Sistemi Bakımından Anonim Şirketler Tarafından Dağıtılan Kâr Payının Vergilendirilmesi

A. Kurumlar Vergisi Yükümlülerinin Tam Yükümlü Kurumlardan Elde Ettikleri Kâr Payının (Yurt İçi İştirak Kazancının) Vergilendirilmesi

1. Genel Açıklamalar

Türkiye'de kurulu kurumlar, kâr payı şeklinde veya fiyat değişimlerinden yararlanmak suretiyle gelir elde etmek gibi mali, dolaylı olarak diğer şirketlerin yönetimine ve ortaklık politikalarının belirlenmesine katılmak gibi yönetsel amaçlarla hisse senedi veya ortaklık payı satın almaktadırlar [697]. Söz konusu amaçlardan birine, birkaçına veya hepsine ulaşmayı isteyen Türkiye'de kurulu olan kurumlar, bunun için Türkiye'de kurulu bir başka şirketin sermayesine iştirak etmeyi tercih edebilmektedir. Kanun koyucunun ise kurumların tam yükümlü başka bir şirketin sermayesine katılmaları nedeniyle elde ettikleri söz konusu kâr paylarını (fonların katılma belgeleri ile yatırım ortaklıklarının hisse senetlerinden elde edilen kâr payları hariç) ve buna ilave olarak yine Türkiye'de kurulu kurumların tam yükümlülüğe tâbi başka bir şirketin kârına katılma imkânı veren kurucu senetleri ile diğer intifa senetlerine sahip olmaları neticesinde elde ettikleri kâr paylarını, mükerrer vergilendirmenin önüne geçmek için kurumlar vergisinden istisna tutmayı tercih ettiğini görmekteyiz (KVK md.5/1-a).

---

[697] Doğan Şenyüz, **Türk Vergi Sistemi Dersleri,** s. 203; Cemali Oktay, **İştirak Paylarının Muhasebe Kayıtları, İştirak Kazançları İstisnası, İştirak Paylarının Değerlemesi ve Satışı,** Vergi Sorunları, S. 195, Aralık, 2004, s. 69.

1 seri No.lu KVK Genel Tebliği'nde "İştirak Kazançları İstisnası" olarak tanımlanan bu uygulamanın anlaşılabilmesi bakımından, istisna kapsamındaki iştirak kazançlarının neler olduğunun açıklanması gerekmektedir. Dolayısıyla, bu kısımda öncelikle iştirak kazancı kavramı ile madde de belirtilerek istisna kapsamına alınmış ve alınmamış kâr payları üzerinde durmayı yerinde buluyoruz.

a. İştirak Kazancı Kavramı

İştirak kazancının kavram olarak ne ifade ettiği konusunda Kurumlar Vergisi Kanunu ve diğer ilgili kanunlarda bir tanım yapılmamıştır. Ancak, şirketler bakımından, "iştirak" durumu ile ilişkilendirebileceğimiz bu kazancın, aslında sermaye payına özgülenmiş olduğu açıktır[698]. "İştirak" kavramının anlamı, tek düzen hesap planı hakkında 1 Sıra numaralı Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'nde yer alan "İştirakler" hesabı kısmındaki açıklamalardan anlaşılabilir. Tebliğ uyarınca, işletmenin doğrudan veya dolaylı olarak diğer şirketlerin yönetimine ve ortaklık politikalarının belirlenmesine katılmak üzere edindiği hisse senetleri veya ortaklık paylarının izlendiği hesap, iştirak hesabı olarak tanımlanmıştır. Görüldüğü üzere, sadece sahip olunan hisse senetleri değil senede bağlanmamış ortaklık payları da "iştirak" kavramı kapsamında değerlendirilmelidir. Dolayısıyla, halka açık olmayan anonim ortaklığın senede bağlanmamış paylarına sahip olarak, söz konusu ortaklık payları vasıtasıyla iştirak sağlanabilecektir[699]. İştirak kazancı ise kurumların başka kurumların sermayelerine yaptıkları bu katkı ile sahip oldukları paylar nedeniyle elde ettikleri gelirler[700] şeklinde tanımlanmaktadır.

---

[698] Osman Altuğ, Hanefi Ayboğa, **a.g.e.,** s. 251.
[699] Bayram Güzel, **İştirakler ve Bağlı Ortaklıkların Değerlemesi**, Vergi Sorunları, S. 232, Ocak, 2008, s. 113, 114.
[700] Cahit Yerci, **Tam Mükellef Kurumların İştirak Kazançlarının Vergilendirilmesi**, Vergi Sorunları, S. 207, Nisan, 2009, s. 15.

b. Kurumların Sahip Oldukları Yatırım Fonlarının Katılma Belgeleri ile Yatırım Ortaklıklarının Hisse Senetlerinden Elde Ettikleri Kâr Payları

Yatırım fonlarının katılma belgeleri ile yatırım ortaklılarının hisse senetleri aslında iştirak ilişkisi kurmak amacına yönelik araçlar değillerdir. Zira portföy işletmeciliğinde, portföylere dahil edilen hisse senetlerinin kâr payı değil çoğunlukla menkul kıymetlerin piyasa değerinde meydana gelebilecek değişiklikler takip edilmektedir[701]. Bu sebeple, yatırım fonlarının katılma belgeleri ile yatırım ortaklılarının hisse senetlerine yatırım yapan şirketlerin esas amacı iştirak kazancı elde etmek olmaz.

Öte yandan iştirak kazancı istisnası kapsamında değerlendirilmeyen yatırım fon ve ortaklıklarının portföy işletmeciliğinden doğan kazançları, kurumlar vergisinden istisna edilmiştir (KVK md. 5/1-d). Zaten söz konusu düzenleme nedeniyle, aynı kazancın yatırım fon ve ortaklıklarının ihraç ettiği menkul kıymetleri iktisap eden yatırımcılara dağıtılması, vergi istisnası uygulamalarının kapsamı dışında tutulmaktadır[702].

c. Kurumların Yönetim Kurulunda Bulundurdukları Temsilcileri Vasıtasıyla Elde Ettikleri Kâr Payları

Bilindiği üzere, kurumlar sermayesine iştirak ettikleri tam yükümlü başka bir kurumun yönetim kurulunda temsil edilebilirler. Böyle bir durumda, yönetim kurulunda gerçek kişi vasıtasıyla temsil edilecek olan tüzel kişi sıfatına sahip ortağa, yönetim

---

[701] Aytaç Güzel, **Yatırım Fon ve Ortaklıkları Açısından İştirak Kazançlarına Yönelik, BSMV İstisnası,** Vergi Sorunları, S. 236, Mayıs, 2008, s. 128.

[702] Benzer görüş için bkz. Yılmaz Özbalcı, **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları,** s. 153; Cem Tekin, **Kurumlar Vergisi Mükelleflerinin Yurt İçi ve Yurt Dışı İştiraklerinden Elde Ettikleri Kazançlara İlişkin İstisnalar,** Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, S. 52, Nisan, 2008, s. 83.

kurulundaki temsil sebebiyle ödeme yapılabilmektedir. 1 seri No.lu KVK Genel Tebliği gereğince, GVK'nın 75. maddesinin 2. fıkrasındaki 3. bendinde belirtilen ve kâr payı niteliğinde olan bu ödemeler iştirak kazancı kapsamında değerlendirilmiştir[703]. Bizce, yasa metninde yer verilmeyerek Maliye Bakanlığının çıkardığı Tebliğ ile KVK md. 5/1-a'da yer alan istisnanın kapsamının bu şekilde idari yorumla[704] genişletilmesi yükümlülerin lehine olsa da kanun yapma tekniğine ve verginin yasallığı ilkesine aykırılık teşkil eder [705].

d. Kurumların Sahip Oldukları Kurucu Senetleri ile Diğer İntifa Senetlerinden Elde Ettikleri Kâr Payları

5422 sayılı mülga KVK'da da kurumların tam yükümlü başka bir kurumun sermayesine iştiraklerinden elde ettikleri kazançların kurumlar vergisinden müstesna olduğu belirtilmişti[706] ve maddenin lafzında kurucu senetleri ile diğer intifa senetlerinden bahsedilmemesi nedeniyle bu kıymetli evrakların istisna kapsamına girip girmediği tartışması vardı[707]. Ancak, 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 5 inci maddesinin 1/a-

---

[703] Bkz. Sami Yılmaz, Sıtkı Şükürer, Şakir Dorukkaya, **İştirak Kazançları İstisnası,** Vergi Dünyası, S. 51, Kasım, 1985, s. 45'de, "*...ana kurumun temsilcilerinin yavru kurumun yönetim kurulunda bulunması ve temsilcinin tasarrufunda bırakılması durumunda, temsilciye verilen kâr payı ana kuruma geçmediği için sorun kalmamaktadır. Ancak, ana kurum temsilcisine verilen kâr payını kendi tasarrufuna alıyor ise, elde edilen bu kâr payı da kurum kazançları arasında yer alacaktır. Yönetim kurulu kâr paylarını sermayeye iştrak olayı çerçevesinde düşünmek zordur. Dolayısıyla ana kurumun tasarrufuna geçen yönetim kurulu kâr paylarının iştirak kazançları istisnasına tabi tutulması olanaksızdır*" denilerek konu hakkında aksi yönde değerlendirmeler yapılmıştır.

[704] Yılmaz Özbalcı, **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları,** s. 154.

[705] Verginin konusunun vergi yasalarıyla belirlenmesi gerektiği bkz. Gülsen Güneş, **a.g.e.,** s.118'de, "*...bir verginin yasa ile konulmuş sayılabilmesi için onun ana öğelerinin yasa ile belirlenmiş, saptanmış olması gerekecektir. Böylece vergi konusu, vergi yükümlüsü, vergi doğuran olay, matrah, oran (tarife), istisnalar, bağışıklıklar, indirimler ile vergi ödevine ve vergi yönetimine ilişkin tüm düzenlemelerin hep yasalarda yer alamaları gerekecektir*" şeklinde yapılan açıklamalarda ifade edilmiştir.

[706] İştirak kazançları istisnası 5422 sayılı KVK md. 8/1.f'de "*Kurumların, tam mükellefiyete tabi başka bir kurumun sermayesine iştiraklerinden elde ettikleri kazançlar (yatırım fonlarının katılma belgeleri ile yatırım ortaklıklarının hisse senetlerinden elde edilen kâr payları hariç)*" şeklinde kaleme alınmıştı.

[707] Bumin Doğrusöz, **İştirak Kazançları İstisnası ve Bazı Menkul Kıymet Gelirlerinin İstisna Açısından Değerlendirilmesi,** s. 33'de, "... *intifa hakkı veya senedi sahibi kurumların, bu sebeple elde edecekleri kâr paylarının anılan istisnadan yararlanması mümkün değildir, intifa senedi sahibinin aynı zamanda hissedar olması da sonucu değiştirmez. Zira intifa senetleri hisse senetlerinde ayrı bir bağımsız*

2 fıkrasında tam yükümlü başka bir kurumun kârına katılma imkanı veren kurucu senetleri ile diğer intifa senetlerinden elde edilen kâr paylarının kurumlar vergisinden müstesna olduğu açıkça belirtilmiştir. 1 Seri No.lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği'nde, bu senetlere sahip olan kişilere yapılan ödemelerin kâr payı olduğu ve ödemenin kaynağı olan kazancın ilk kurumda vergilendirildiği gerekçesi ile mükerrer vergilendirmeye engel olmak amacıyla kurucu senetler ile diğer intifa senetlerinden elde edilen kâr paylarının iştirak kazancı olarak kabul edildiği belirtilerek konu hakkında daha önce yapılan tartışmalara son verilmiştir[708].

Uygulama bakımından tartışma sona ermiş olsa da hükmün yerinde olmadığı kanaatindeyiz. Zira bir kurumun sermayesine katılarak kâr payı elde eden yatırımcı ile sadece bir kıymetli evrakı iktisap eden yatırımcıyı istisnaların uygulanması bakımından aynı şekilde ele almamak gerekir. Tamamen kazancın kendisini düşünerek istisnaların kapsamını belirlemek, yatırımın kazancın kaynağını teşkil eden kurumda nasıl değerlendirildiği ve bu değerlendirme sonucunda kazancın elde edilmesine ne suretle etki ettiğini göz önüne almamak demektir[709]. Bizce, iştirak kazançları istisnasından yararlanılması için "sermaye payına sahip olma" kriteri aranmalıdır. Kurucu ve intifa senedi sahiplerinin ise şirket sermayesine iştirakleri söz konusu olmadığından şirket sermayesi

---

olarak devredilebilen farklı bir tür kıymetli evraktır"; K. Serkan Salalı, **Kurucu İntifa Senetlerinden Elde Edilen Kâr Paylarının İştirak Kazançları İstisnası Kapsamında Değerlendirilmesi,** Vergi Dünyası, S. 298, Haziran, 2006, s. 101'de, *"kanun koyucu, şirket sermayesinin bir payını temsil etmeyen kurucu intifa senetlerinden elde edilen kâr paylarının istisna kapsamında değerlendirilmesini istememiştir. Kanun koyucu kurucu intifa senetlerinden elde edilen kâr paylarını istisna kapsamında değerlendirmek isteseydi yukarıda belirtildiği gibi "başka bir kurumun sermayesine iştirak" şeklinde bir düzenleme yapmaz ve istisna şartlarından biri olarak ortaya koymazdı"* şeklinde açıklamalarda bulunulmuştur. Yazarların görüşlerine katılmaktayız. Aksi görüş için bkz.Yılmaz Özbalcı, **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları,** s. 154'de, *"kurucu ve intifa senetleri kâr paylarının istisnadan yararlanması, bu hususta özel belirleme içermeyen 5422 sayılı Kanun uygulamasında da idari yorumla kabul edilmiştir"* denilmiştir.

[708] Bünyamin Öztürk, Güray Öğredik, **a.g.e.,** s. 23; Birol Acar, **Yeni Kurumlar Vergisi Kanuna Göre Yurt İçi Yurt Dışı İştirak Kazançları ve Yurt Dışı Şube Kazançları İstisnası,** Vergi Dünyası, S. 302 , Ekim, 2006, s. 29'da *"...kurucu senetleri ile diğer intifa senetlerinden elde edilen kâr paylarının da iştirak kazançları istisnası kapsamında olduğu ifade edilerek bu tartışma da noktalanarak bu konuya da açıklık getirilmiştir"* denilmiştir.

[709] Bumin Doğrusöz, **İştirak Kazançları İstisnası ve Bazı Menkul Kıymet Gelirlerinin İstisna Açısından Değerlendirilmesi,** s. 32.

üzerinde herhangi bir hakkı ve payı olduğu kabul edilemez[710]. Söz konusu senetlerin sahipleri ile şirket arasında herhangi bir şekilde ortaklık ilişkisi yoktur ve kurucu intifa senetleri sahipleri anonim şirkete göre üçüncü kişi durumundadırlar[711]. Dolayısıyla, kurucu veya intifa senetlerine sahip olan kurumları bu senetler vasıtasıyla elde edilecek kâr payları konusunda anılan istisnadan yararlandırmak doğru olmaz kanaatindeyiz[712]. Zira başka bir

---

[710] İntifa senetleri kurucular lehine çıkartılmış bulunmaları, bedeli itfa olunan pay sahipleri için çıkarılmış olmaları veya ortaklık alacaklıları lehine çıkarılmış ya da şirketin memur, müstahdem ve işçileri için çıkarılmış bulunmaları sebepleriyle sahiplerinin sermayeye iştirakini belgeleyen senetler olarak kabul edilemez. İntifa senetlerinin pay senedi niteliğinde olmaması ve niteliği gereği sahiplerinin şirket sermayesine iştiraklerinden söz edilememesi sebebiyle değişik bir hukuki niteliğe sahip olduğu açıktır. Bu bağlamda, kurucular lehine olacak şekilde şirketin kuruluş aşamasında bu kişilerin çektikleri sıkıntı ve girdikleri risk karşılığında kendilerine, kâr payı gibi bazı menfaatlerin sağlanması amacıyla paydan ayrı bir senede bağlanarak çıkarılan intifa senetleri verilebilmektedir. Bkz. Ömer Teoman, **Anonim Ortaklıkta İntifa Senetleri**, s. 48; Oğuz İmregün, **Anonim Ortaklıklarda Kurucu İntifa Senetleri**, s. 477 v.d.; Hamdi Yasaman, **Menkul Kıymetler Borsası Hukuku**, s. 65; Musa Örmeci, **Gelir ve Kurumlar Vergisinde Menkul Sermaye Kazançlarının Vergilendirilmesi, Gelir Beyanı ve Beyanname Düzenleme Örnekleri**, Kurtiş Matbaacılık, İstanbul, 1998, s. 138; Reha Tanör, **a.g.e.**, s. 137; Mehmet Karan, **Yatırım Analizi ve Portföy Yönetimi**, Hüfam Yayınları, Gazi Kitapevi, Ankara, 2001, s. 306. Fahiman Tekil, **a.g.e.**, s. 530; Turgut S. Erem, **Ticaret Hukuku Prensipleri, C. II, Ticaret Şirketleri,** 8. bası, İstanbul, 1979, s. 303. Ayrıca konu hakkında Hesap Uzmanları Kurulu Danışma Komisyonu'nun 14.11.1972 tarih ve 174 Yayın Sıra No.lu kararı için bkz. Hesap Uzmanları Kurulu Danışma Komisyonu Kararları, Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayını, Acar Basım, 2008, İstanbul, s. 243-246 .Yine nakit karşılığı satılmak üzere, ortaklık haklarına sahip olmaksızın kârdan pay alma, tasfiye bakiyesinden yararlanma ve yeni pay alma hakları sağlayan katılma intifa senetleri çıkarılabilmektedir. Bkz. Hüseyi Ülgen, Helvacı, Kendigelen, Kaya, **a.g.e.**, s. 28. KVK md. 5/1-a hükmünün gerekçesinde, *"...aynı kazancın iki ayrı kurumda vergilendirilmesini önlemek, mükerrer vergilemeye yol açmamak amacıyla iştirak kazançları istisnası düzenlenmiştir. Bu maddedeki düzenleme, yalnızca tam mükellefiyete tabi kurumun sermayesine katılımlar nedeniyle elde edilen kazançları kapsamaktadır. Diğer bir anlatımla, iştirak edilen kurumun tam mükellef kurum olması gerekmektedir. Kurumların, kurucu senetleri ile diğer intifa senetlerinden elde ettikleri kâr payları iştirak kazancı olarak değerlendirilecek"* denilerek başka bir kurumun sermayesine katılma koşulunun belirtilmesinden sonra sermayaye katılma koşulunu sağlamayan kurucu ve intifa senetlerinden elde edilen kâr paylarının aynı uygulama kapsamında değerlendirilmesi çelişkisi yaratılmıştır. Gerekçe metni için bkz. Çevrimiçi, http://www.gib.gov.tr, 05.04.2010.

[711] K. Serkan Salalı, **Kurucu İntifa Senetlerinden Elde Edilen Kâr Paylarının İştirak Kazançları İstisnası Kapsamında Değerlendirilmesi,** s. 100.

[712] Konu hakkında Sami Yılmaz, Şükürer, Dorukkaya, **a.g.m.**, s. 44'de, " *...intifa hisse senetleri, ortaklık konumunu temsil etmezler, bu nedenle de sahiplerine gerçek hisse senetleri sahiplerine sağlanan hakları vermezler. Bedelsiz olarak iktisap edildiklerinden, sermayenin belli bir oranına da tekabül etmezler ve itibari değerleri de yoktur. Yalnızca sahiplerine safi kazancı veya tasfiye kârına iştirak ya da yeni çıkartılacak hisse senetlerini alma hakkını verirler (Türk Ticaret Kanunu md. 402, 403). Bu özelliklerin varlığı intifa hisse senedi sahibi kurumlara, iştirak kazançları istisnası uygulanmasını engellemektedir"* ; K. Serkan Salalı, **Kurucu İntifa Senetlerinden Elde Edilen Kâr Paylarının İştirak Kazançları İstisnası Kapsamında Değerlendirilmesi**, s. 101'de,*"..Kurucu intifa senetlerinden elde edilen kâr paylarının iştirak kazançları istisnası kapsamında değerlendirilmemesi halinde mükerrer vergilemenin gerçekleşeceği iddiasını irdeleyecek olursak; mükerrer vergileme bir sonuçtur, iştirak kazançları istisnasından yararlanacak gelirlerin kapsamının belirlenmesinde bir kriter olamaz"* şeklinde görüşümüzü destekler nitelikte açıklamalar yapılmıştır. Ayrıca benzer görüşler için bkz. Bumin Doğrusöz,

kurumun sermaye yapısına katkı sağlanması amacına değil salt vergide mükerrerliği önleme amacına yönelen madde hükmü[713] bu özellikleri sebebiyle vergi hukukundaki bilinen anlamda istisnalardan değildir. Şirket lehine yararlı faaliyetlerde bulunmuş olanlar ile kurucular veya hissedarlar lehine çıkartılan intifa senetlerinin bedelsiz verilmesi bunların sermaye içerisinde karşılıklarının olmadığını göstermektedir.[714] Kurumun sermayesine gerçek anlamda katkı sağlanmış olup olmadığı saptanmadan sadece kurumdan kâr payı elde edilmiş olmasını istisna uygulaması için yeterli görmek hatalı olur[715].

İştirak Kazançları İstisnası ve Bazı Menkul Kıymet Gelirlerinin İstisna Açısından Değerlendirilmesi, s. 32, 33; H.Hüseyin Savaş, **İştirak Kazançları İstisnası ve İştirak Hissesi Alımında Kullandırılan Kredilerin Faiz ve Kur Farkı Giderleri**, Vergi Dünyası, S. 219, Kasım, 1999, s. 119.

[713] Sermayeye katılma hakkı vermemesine rağmen kurucu ve intifa senetlerinden elde edilen kâr paylarının KVK'nın 5. maddesindeki 1/a-2 fıkrasında yer alan hüküm ile istisna kapsamına alınmış olmasında sadece mükerrer vergilendirmeyi engellemek amacı olabilir. Konu hakkında bkz. Dan. 4. D., 30.04.2008 tarih ve E. 2007/2323, K. 2008/1612 sayılı kararında, "*...maddenin lafzında sermayeye iştirakten söz edilmekle birlikte gerekçesinde mükerrerliğin önlenmesi amacına yer verilmiş olması ve sermayeye iştirakten ziyade tam mükellefiyete tabi bir kurumdan elde edilen kâr payından söz edilmesi dikkate alınarak uygulamanın, sermayeye iştirak sonucu elde edilen kazançla ilgili mükerrerliğin önlenmesi amacına yönelik olarak, tam mükellefiyete tabi kurumlardan elde edilen kâr paylarının vergiden müstesna tutulmasına yönelik olarak yürütüldüğü*" şeklinde yapılan açıklamalar görüşümüzü destekler niteliktedir. Karar için bkz. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim**. Bu haliyle iştirak kazancı istisnasına ilişkin düzenleme, paranın gelir getirici bir vasıta olarak basit bir şekilde belirli menkul kıymetlere ayrılması sonucu sağlanacak kazançları istisnadan yararlandırma durumunu oluşturmaktadır. Bkz. Yılmaz Özbalcı, **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları,** s. 149. Bu çerçevede, düzenleme ile sermayeye iştirakin değil, elde edilen her türlü kâr payının istisna kapsamına alınmak istendiği düşünülebilir. Halbuki menkul sermaye iradı olarak kabul edilen kâr payları GVK md.75/ 2.f.'de düzenlenmiştir ve söz konusu hükmün 1. bendinde her nevi hisse senetleri kâr payı sayılmış olsa da parantez içi hükümde sadece kurucu ve diğer intifa hisse senetleri bu kapsamda sayılmıştır. Hükümde, hisse senedine bağlanmamış kurucu ve intifa senetlerinden elde edilen kâr payları iştirak hisselerinden elde edilen kâr payı olarak nitelendirilmemiştir. Zira, hem hisse senedi niteliğinde (GVK md. 75/2.f., 1.b.) çıkarılmamaları hem de iştirak hissesi (GVK md. 75/2.f., 2.b.) niteliğinde olamamaları sebebiyle kurucu ve intifa senetleri, sermaye payını temsil etmeden elde edilen özel kâr payı getirisi olan senetlerdir. Bu çerçevede, hisse senedi şeklinde ihdas edilmemiş bu senetlerden elde edilen kâr paylarını menkul sermaye iradı olarak belirtmeyen kanun koyucunun aynı geliri iştirak kazançları ile aynı istisnaya tabi tutmasını eleştirmekteyiz.

[714] Ömer Teoman, **Anonim Ortaklıklarda İntifa Senetleri**, s. 312; K. Serkan Salalı, **Kurucu İntifa Senetlerinden Elde Edilen Kâr Paylarının İştirak Kazançları İstisnası Kapsamında Değerlendirilmesi**, s. 101, 102.

[715] Yılmaz Özbalcı, **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları,** s. 152. Mehmet Akif Özmen, **a.g.e.,** s. 138'de, "*...iştirak edilen kurumun tam mükellef kurum olması gerekmektedir. Kurumların, kurucu senetleri ile diğer intifa senetlerinden elde ettikleri kâr payları iştirak kazancı olarak değerlendirilecek ...*" şeklinde yapılan açıklamalarda olduğu gibi istisna kapsamındaki iştirak durumunun bu nitelikte olmayan kurucu senetleri ile diğer intifa senetleri ile de karşılanması mümkün değildir. Bu

Bizce, genel bir iştirak kazancı tanımı yapılarak kazanç kapsamına giren menkul kıymet ve senetlerin neler olduğunun ortaya konulması yerinde olur. Böylece, KVK md.5/1-a ile iştirak kazancını ilgilendiren ve vergi mevzuatında yer alan diğer düzenlemelerde bir uygulama birliği sağlanarak iştirak kazancının kapsamı farklılaşmayacaktır.

2. İstisna Hükmü Çerçevesinde Kurumlarda Tam-Dar Yükümlülük Ayrımı ve Mali İkametgâh Kavramı

KVK md. 5/1-a fıkrası çerçevesinde, kurumların tam yükümlü sermaye şirketlerine iştirak etmeleri veya yukarıda açıkladığımız belirli senetlere sahip olmaları sonucu elde ettikleri kâr payları kurum kazancı olarak nitelendirilse bile kurumlar vergisinden müstesna tutulmuştur. Bu bağlamda, iştirak kazançları istisnası, sadece tam mükellefiyete tabi kurumların sermayelerine iştirak eden kurumların elde ettikleri kâr payları için uygulanacaktır. Burada, tam mükellef kurumun sermayesine iştirak eden kurumun tam veya dar mükellef olması istisna uygulamasını etkilemeyecek, hem tam hem de dar mükellef kurumlar elde ettikleri kâr payları için istisnadan faydalanabilecelerdir.[716]. Buna rağmen, istisnanın yıllık beyan esasında vergilendirilen kurumlar vergisi yükümlüleri için işlerlik kazandığını dikkate aldığımızda, Türkiye'de işyeri ve daimi temsilcisi[717] bulunmayan veya

---

gerekçe ile yurt içi iştirak kazancı istisnasının sadece iştirak kazancı ile örtüştüğünü söylemek hatalı olacaktır.

[716] Uygulamada kâr payı dağıtımı gerçekleştiren kuruma "yavru kurum", kâr payını elde eden kuruma "ana kurum" da denilmektedir. Bkz. Doğan Şenyüz, **Türk Vergi Sistemi Dersleri,** s. 203; Sami Yılmaz, Dorukkaya, Şükürer, **a.g.m.,** s. 40; Aykut Kelecioğlu, İrfan Vural, **Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu (Yorum ve Açıklamalar),** Vergi Sorunları Dergisi Eki, S. 215, Ağustos, 2006, s. 52; Gündoğan Durak, **Kurumlar Vergisinden İstisna Kazançlar**, Yaklaşım Dergisi, S. 172, Nisan, 2007, s. 120.

[717] VUK md. 156 uyarınca işyeri, *"...mağaza, yazıhane, idarehane, muayenehane, imalathane şube, depo, otel, kahvehane, eğlence ve spor yerleri, tarla, bağ, bahçe, çiftlik, hayvancılık tesisleri, dalyan ve voli mahalleri, madenler, taş ocakları, inşaat şantiyeleri, vapur büfeleri gibi ticari, sınai, zirai veya mesleki bir faaliyetin icrasına tahsis edilen veya bu faaliyetlerde kullanılan yer"* şeklinde tanımlanmıştır. Bu çerçevede, işyerinin kapsamı geniş tutulmuştur. İşyerinin en önemli özelliği fiziki ve coğrafi bir varlığının

bulunsa bile iştirak kazancını bu işyeri ve daimi temsilci aracılığıyla elde etmeyen kurumlar hakkında beyanname esasına göre vergilendirme yapılmaması nedeniyle iştirak kazancı istisnasının fiilen uygulanmayacağını belirtmeliyiz[718]. Zira KVK'nın 30. maddesinin 3. fıkrası uyarınca, tam yükümlü kurumlar tarafından Türkiye'de bir işyeri veya daimi temsilci aracılığıyla kâr payı elde edenler hariç olmak üzere dar yükümlü kurumlara ve kurumlar vergisinden muaf olan dar yükümlülere dağıtılan kâr payları üzerinden % 15 oranında kurumlar vergisi kesintisi yapılacağı hüküm altına alınmıştır. Dar yükümlü kurumların Türkiye'de herhangi bir ticari veya zirai faaliyette bulunmadan elde etmiş oldukları söz konusu kâr payları üzerinde dağıtımı yapan şirket tarafından yapılan vergi tevkifatı ise nihai vergilendirmeyi oluşturmaktadır[719]. Ancak tam yükümlü kurumlar; gerçekleştirecekleri

---

olmasıdır. Zira bir yükümlünün başka bir ükede kendisine ait olarak bulundurduğu yerler bir değer fazlası ortaya çıkarılmasında doğrudan veya dolaylı olarak etkili olmasa da bu yerler işyeri olarak nitelendirilebilmektedir. Dolayısıyla, iktisadi bir faaliyet çerçevesinde bir yerin işyeri olarak nitelendirilebilmesi için sabit bir yerin varlığı ve bu yerde iktisadi bir faaliyetin yürütülmesi şarttır. Konu hakkında bkz. Esra Ekmekci, **a.g.e.,** s. 31, 32; Z. Ertunç Şirin, **Türkiye'de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Vergilendirilmesi,** Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2006, s. 127; Semih Öz, **a.g.e.,** s. 13, 14. Daimi temsilci ise bir hizmet veya vekalet akdi ile temsil edilene bağlı olup, onun nam ve hesabına muayyen veya gayrimuayyen bir müddetle veya müteaddit ticari muameleler ifasına yetkili bulunan kimsedir (GVK md. 8/2.f.). Ticari mümessiller, tüccar vekilleri ve memurları ile Ticaret Kanunu'nun hükümlerine göre acenta durumunda bulunanlar, temsil edilene ait reklam giderleri hariç olmak üzere giderleri devamlı olarak kısmen veya tamamen temsil edilen tarafından ödenenler ve mağaza veya depolarında temsil edilen hesabına konsinyasyon suretiyle satmak üzere devamlı olarak mal bulunduranlar başkaca şartlar aranmaksızın temsil edilenin daimi temsilcisi sayılırlar (GVK md. 8/ 3.f). Öte yandan, herhangi bir ticari faaliyet göstermeyen, genellikle Türkiye'de pazar araştırması ve tanıtım çalışmaları yapan, merkezin satış yapabileceği kuruluşlarla bağlantı sağlayan, siparişleri merkeze ileten, merkezle müşteri arasındaki ilişkileri düzenleyen faaliyetlerde bulunan irtibat büroları, ancak elde edilen gelirle bir bağlantıları kurulabilirse işyeri olarak nitelendirilebilirler. Konu hakkında bkz. Esra Ekmekci, **a.g.e.,** s. 32, 33.

[718] Yılmaz Özbalcı, **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları,** s. 152, 153; Ahmet Ak, **a.g.e.,** s. 45; Ali Uysal, Nurettin Eroğlu, **Açıklamalı ve Örnekli Kurumlar Vergisi Kanunu**, Ankara, 2008, s. 174.

[719] Zira KVK md. 22/1. f. hükmü, *"dar mükellef kurumların iş yeri veya daimî temsilci vasıtasıyla elde edilen kazançlarının tespitinde, aksi belirtilmediği takdirde tam mükellef kurumlar için geçerli olan hükümler uygulanır";* KVK md. 22/2. f. hükmü ise " *dar mükellefiyete tâbi kurumların ticarî veya ziraî kazançlar dışında kalan kazanç ve iratları hakkında, Gelir Vergisi Kanununun bu kazanç ve iratların tespitine ilişkin hükümleri uygulanır. Ancak, bu kazanç ve iratların Türkiye'de yapılmakta olan ticarî veya ziraî faaliyet kapsamında elde edilmesi halinde, kurum kazancı bu maddenin birinci fıkrasına göre tespit edilir"* şeklindedir. Söz konusu hükümler dikkate alındığında, Türkiye'de ticari ve zirai faaliyette bulunmadan kâr payı elde eden dar yükümlü kurumların bu kazançları GVK'da yer alan hükümlere göre vergilendirilecektir. Konu hakkında GVK'nın 86. maddesinin 2. fıkrasında, dar yükümlülüğe tabi kurumların tamamı Türkiye'de tevkif suretiyle vergilendirilmiş olan; ücret ve serbest meslek kazançları, menkul ve gayrimenkul sermaye iratları ile diğer kazanç ve iratları için yıllık beyanname verilmeyeceği ve bu gelirlere ilişkin yapılmış tevkifatın nihai vergilendirme olacağı hüküm altına alınmıştır.

vergi tevkifatının oranını, dar yükümlü kurumun mukimi olduğu ülke ile Türkiye arasında yürürlükte bulunan vergi anlaşmasında belirlenen azami vergi oranını dikkate alarak tespit etmelidirler[720].

"Yurt içi iştirak kazancı istisnası" olarak tanımlanan uygulamada esaslı unsur, sermayesine katılınmış veya çıkardığı kurucu ve intifa senetleri ile kârına katılma imkanı veren kurumun, tam yükümlülük statüsünde olmasıdır. Dolayısıyla, istisna uygulaması kapsamında öncelikle kâr payının elde edildiği kurumun yükümlülük statüsünün belirlenmesi gerekmektedir. Bu sebeple, kurumlar vergisi yükümlüleri arasındaki tam-dar yükümlülük ayrımı ve tam yükümlü kurumun tespit edilmesinde önem arz eden mali ikametgâh kavramı üzerinde duracağız.

Kurumlar vergisi bakımından tam yükümlülük, kurumlardan kanunî veya iş merkezi Türkiye'de bulunanların gerek Türkiye içinde gerekse Türkiye dışında elde ettikleri kazançların tamamı üzerinden vergi ödemeleri anlamına gelmektedir (KVK md.3/1.f). Kurumlar vergisinde dar yükümlülük ise yasal ve iş merkezlerinden her ikisi de Türkiye'de bulunmayan kurumların Türkiye'de gelir elde etmesi ile ortaya çıkmaktadır[721]. Buradaki kanuni merkez kriteri yasal bir nitelik taşımakta iken, iş merkezi aslında kriteri aslında tüzel kişi merkezinin ticari faaliyet bakımından "eylemli" bir görünüş şekli olarak karşımıza çıkar[722].

---

[720] Nazmi Karyağdı, **a.g.e.**, s. 543.

[721] Dar yükümlü kurum kavramı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Esra Ekmekci, **Kurumlar Vergisinde Dar Yükümlülük**, s. 19-21. KVK'nın 3. maddesinin 5. fıkrasında, "*kanunî merkez; vergiye tâbi kurumların kuruluş kanunlarında, tüzüklerinde, ana statülerinde veya sözleşmelerinde gösterilen merkezdir*" ve 6. fıkrasında da, "*iş merkezi, İş bakımından işlemlerin fiilen toplandığı ve yönetildiği merkezdir*" şeklinde tam-dar yükümlülük ayrımının tespitine ilişkin esaslı unsurların açıklaması yapılmıştır. Neticede, hangi devletin tüzel kişilerin elde ettikleri gelirleri vergilendirebileceğini ortaya koymak için söz konusu tüzel kişilerin kanuni merkezinin veya işmerkezinin bulunduğu yeri tespit etmek gerekmektedir.

[722] Ayrıntılı bilgi için bkz. Selim Kaneti, **Türkiye'de Yabancı Sermayenin Vergilendirilmesinin Ana Çizgileri**, Vergi Sorunları, S. 1, Şubat, 1984, s. 8-9. Bu çerçevede, anonim, limited ve eshamlı komandit şirket gibi şirketlerin TTK kapsamında kurulan sermaye şirketleri olarak kanuni merkezleri mutlaka

Yükümlülük durumunun tespitinde kanun koyucunun iş merkezini bir kriter olarak düzenlemiş olması aslında muvazaalı durumları önlemeye yöneliktir. Zira özellikle çok uluslu şirketlerin iş merkezini başka ülkede göstererek daha az vergi ödemek amacı içerisinde olmaları, muvazaalı durumlar yaratabilmektedir. İşte söz konusu durumların önüne geçerek devletlerin mukim vergi yükümlüsünü belirleyebilmesini sağlamak için mali ikametgâh kavramı ortaya çıkarılmıştır. Bu kavram çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarında yerini almaktadır[723]. Kişinin bir ülkede mali ikametgâhı varsa artık o ülkenin mukimi olur, diğer bir deyişle mukim sıfatı ile vasıflandırılır ve tam yükümlülük esası altında ülke içi ve dışı tüm kazanç ve iratları üzerinden vergilendirilir[724]. Burada, işlerin yürütüldüğü yer bir bağlantı noktası olarak kabul edilmiş ve bu nokta devletin vergi alma hususunda hukuki ve fiili gücü kullanmasına esas teşkil etmiştir. Dolayısıyla, iş merkezi mali ikametgah kapsamında değerlendirilerek tam yükümlülüğün tespitinde esaslı bir kriter olmuştur.

---

bulunmalıdır. Bu noktada, kanuni merkezin gerekli sicil ve kayıtların incelenmesi ile belirleneceğini belirtelim. Örneğin, TTK'nın md. 279. ve 506. maddeleri incelendiğinde anonim ve limited şirketlerin ana sözleşmelerinde kanuni merkezlerine yer verme zorunlulukları ifade edilmiştir.

[723] Örneğin Türkiye Cumhuriyeti ile Federal Almanya Cumhuriyeti Arasında Gelir ve Servet Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmasının 4. maddesi "Mali İkametgah" kenar başlığını taşır ve mali ikametgah kavramını, "*anlaşmanın amaçları bakımından, bir Akit Devletin mukimi terimi, o Devletin mevzuatı gereğince ikametgah, ev, kanuni merkez, iş merkezi benzer yapıda diğer herhangi bir kriter nedeniyle vergi mükellefiyeti altına giren kişi anlamına gelir*" şeklinde açıklar.

[724] Zeynep Arıkan, **Türk Vergi Hukukunda Mali İkametgah**, Maliye ve Hukuk Yayınları, Yayın No:55, Ankara, 2007, s. 7. Yükümlünün belirli bir ülkede oturduğu, bulunduğu ve işlerini yürüttüğü yer olarak tanımlanabilecek mali ikametgahta muvazaa durumlarının tespiti uygulamada zorluk yaratmaktadır. Özellikle farklı ülkelerde faaliyet gösteren kurumların, birden fazla ikametgahlarının olabilmesi vergilendirmeye esas ikametgahın tanımlanmasında, dolayısıyla devletlerin vergilendirme yetkilerinin tespitinde sorunlar yaratabilmektedir. Konu bkz. Esra Ekmekci, **a.g.e.**, s. 11-12'de, "*...yabancı kurumlarda iş merkezinin Türkiye'de olup olmadığını saptamak uygulamada her zaman kolay değildir. Yasada belirtilen işle ilgili işlemlerin fiilen toplandığı, yoğunlaştığı ve yönetildiği merkezin nerede olduğunun belirlenmesi özellikle çok uluslu şirketlerde güçlük arz etmektedir*" şeklinde açıklanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Billur Yaltı Soydan, **Uluslararası Vergi Anlaşmaları**, Beta Yayınevi, İstanbul, 1995, s. 19 v.d.; N. Semih Öz, **a.g.e.**, s. 21-23.

3. Yurt İçi İştirak Kazancı İstisnası Uygulaması

Yurt içi iştirak kazancı istisnası uygulamasında, tam yükümlü başka bir kurumun sermayesine iştirak etme süresinin kısalığının ve iştirak oranının az olmasının istisna hükmünün uygulanabilmesine etkisi yoktur. Zira bu istisna uygulamasında kurumların başka kurumların sermayesine katılmaları sonucunda elde ettikleri kâr payının vergide mükerrerliği önlemek amacıyla[725] vergiden müstesna tutulması söz konusudur. Zaten aksi yönde uygulamalar, gelir vergisi ödemekle yükümlü gerçek kişi statüsündeki ortağın kâr payını sermayesine iştirak ettiği kurumdan doğrudan elde etmesiyle, aynı kâr payına konu kazanç tutarını önce bir veya birden fazla kuruma intikal etmesi sonrasında elde etmesi arasında vergi yükü bakımından farklılık oluşturması sebebiyle kabul edilmemektedir[726].

Başka bir kurumun sermayesine iştirak sonucu veya belirli senetleri iktisap etmek suretiyle elde edilen kâr paylarının vergi dışı bırakılmasına yönelik uygulama, esasen mükerrer vergilemeyi[727] önlemek amacıyla ve istisna adıyla yürürlüğe konulmuştur. Bu bağlamda, yurt içi iştirak kazancı istisnası uygulaması vergi hukuku anlamında bir vergi istisnası olarak değerlendirilemez kanaatindeyiz[728].

---

[725] Ahmet Ak, **a.g.e.,** s. 42; Levent Başak, **Kurumların Yurt Dışındaki İştiraklerinden Elde Ettikleri Kâr Payları ve Şube Kazançlarının Vergilendirilmesi Esasları,** Vergi Sorunları, S. 19, Eylül, 2004, s. 119; Doğan Şenyüz, **Türk Vergi Sistemi Dersleri,** s. 203; Nazmi Karyağdı, **a.g.e.,** s. 515. Bkz. Dan. 4. D., 16.10.2001 tarih ve E. 200/2194, K. 2001/3835 sayılı kararında; "*İştirak kazançları istisnası ile vergilemede mükerrerliğin önlenmesi amaçlanmıştır. İstisnaya konu kazanç elde edildiği ilk kuruluşta kurumlar vergisine ve gelir (stopaj) vergisine tabi tutulduğundan, kâr dağıtımı yoluyla intikali sağlanan diğer kurumlarda mükerrer vergilendirilmesi ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır*" ifadesi ile kurumun amacını ifade etmiştir. Bu amaç, iştirak kazancı istisnasını 5422 sayılı KVK'ya ekleyen 3946 Sayılı Kanun'un gerekçesinde de yer almaktadır. 3946 sayılı Kanun yürürlüğe girmeden önce, kurumlardan elde edilen kâr payları dağıtımı yapan kurum bünyesinde kurumlar vergisine tabi tutulması şartıyla kurumlarda indirilecek gider olarak kabul edilmekteydi.

[726] Ersin Nazalı, **a.g.m.,** s. 75; Yılmaz Özbalcı, **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları,** s. 149.

[727] Aynı döneme ilişkin aynı matrah üzerinden aynı verginin bir defadan fazla tarh ve tahakkuk ettirilmesi durumunda mükerrer vergilendirmeden söz edilir.

[728] İştirak kazancı istisnanın gerçek anlamda bir istisna hükmü olmadığı yönünde benzer görüş için bkz. H. Hüseyin Savaş, **İştirak Kazançları İstisnası ve İştirak Hissesi Alımında Kullanılan Kredilerin Faiz**

KVK'nın 5. maddesinin 1. fıkrasında yer alan a) bendindeki istisna hükmü, iştirak kazancına tabi olan dağıtıma konu kârın mutlaka Türkiye'de ticari faaliyette bulunan tam yükümlü bir kurum bünyesinde oluşması durumunda uygulanmaktadır. Hükümde açıkça ifade edilmese bile elde edilen iştirak kazançlarının daha önce kurumlar vergisine tabi tutulmuş olması şarttır[729]. Ancak, dağıtıma konu kazancın kurumlar vergisine tabi tutulmuş olması kazanç üzerinden tam ve mutlak anlamda vergi alınmış olması şeklinde de değerlendirilemez. Bu çerçevede, kurum kazancının % 20 oranında uygulanmakta olan kurumlar vergisine kıyasla daha az bir vergi kesintisine tabi tutulması ile istisna veya indirim sebepleriyle kurum bünyesinde vergilendirilecek matrahın oluşmaması, iştirak kazancı istisnasına ilişkin hükmünün uygulanmasına engel teşkil etmez. İstisna kazanç üzerinde geçerlidir. Dolayısıyla, kâr payı dağıtımına konu edilen kazanç hem yavru hem de ana kurumda istisnaya tabi tutulmuşsa, mükerrer vergileme bir yana kanun koyucunun hiç vergi istememesi iradesi ortaya çıkar[730]. Ancak, muafiyet tanınmış kurumdan elde edilen kâr paylarında, yavru kuruma tanınan muafiyetin ana kuruma da uygulanması sonucuyla karşılaşılması kabul edilemez. Bu nedenlerle vergiden muaf kurumlardan elde edilen iştirak kazançları için iştirak kazancı istisnası uygulanmamalıdır[731].

---

ve Kur Farkı Giderleri, s. 122; Yılmaz Özbalcı, **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları,** s. 152.

[729] Billur Yaltı Soydan, **a.g.e.,** s.17. Kazancın Türkiye'de gerçekleştirilen faaliyetler sonucu kurum bünyesinde vergilendirilmiş olması ve sonrasında dağıtıma konu edilmiş olması vergi yasalarının yerelliği ilkesinin doğal bir sonucudur. Yerellik ilkesi gereğince, vergilendirmeye konu husus gelirin doğduğu veya malların bulunduğu yerde vergilendirilir. Bkz. Selim Kaneti, **a.g.e.,** s. 40'da, "*...vergi yasalarının yerelliği, vergilendirmede "kaynak ilkesinin" uygulanmasına yol açar. Bu ilkeye göre, bir devletin ülkesinde bulunan vergi konuları ve vergi doğurucu olaylar o devletin vergilendirme yetkisine bağlıdır*"şeklinde Vergi Hukuku'nda egemen olan yerellik ilkesi açıklanmıştır. Böylece, kurumlar vergisi iştirak edilen kurumda ödenmiş olacak, iştirak kazancını elde eden ana kurum ise ancak kendi ortaklarına kâr payı dağıtması durumunda stopaj sorumluluğunu yerine getirecektir. Bkz. Yılmaz Özbalcı, **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları,** s. 150.

[730] Benzer görüş için bkz. Ali Uysal, Nurettin Eroğlu, **a.g.e.,** s. 180, 181.

[731] Bizce, vergiden muaf kurumlardan elde edilen kazancın herhangi bir vergi yükü taşımadan dağıtılması, bu kzançların vergilendirilmesini gerektirir. Aksi durum, önce yavru kurum bünyesinde oluşan ve daha sonra ana kuruma aktarılan kazancın tamamen vergi dışı bırakılması sonucunu doğurur. Böyle bir durumda ise yurt içi iştirak kazancı istisnasının mükerrer vergilendirmeyi engelleme amacı karşılanmadan istisna hükmü uygulanmış olur. Benzer görüş için bkz. Ali Uysal, Nurettin Eroğlu, **a.g.e.,** s. 180. Konu bkz. Sami Yılmaz, Dorukkaya, Şükürer, **a.g.m., s.** 42'de, "*...yavru kurumun vergiden muaf olması*

Kurumlar vergisi yükümlülerinin yurt içi iştiraklerinden kazanç elde edebilmeleri ve bu kazançların istisna uygulamaları kapsamında olup olmadıklarının tespit edilebilmesi için öncelikle yavru kurum tarafından bir kâr dağıtımında bulunulması gerekmektedir. Zira yavru kurumun dağıtabileceği kârı mevcut olmadıkça, kurumlar tarafından elde edilen ve Türkiye'de vergilendirilmesi gereken bir kazançtan bahsedilemez[732]. İstisna uygulaması bakımından, kârı dağıtan kurumun bu dağıtımı, cari yılın kârından mı, yoksa önceki dönem kârından mı veya yedek akçelerden mi yaptığı herhangi bir önem taşımamaktadır[733]. Son olarak, bir önceki bölümde de yer verdiğimiz üzere, TTK'da yer alan prosedüre uygun olmadan örtülü ve gizli şekilde ortağa kazanç aktarımı yapılmasına sebep olan işlemler tespit edilmişse, kazancını farklı yöntemlerle aktaran şirketin yurt içinde kurulu bir şirket olması şartıyla yurt içi iştirak kazancı istisnasının uygulanabileceğini belirtmeliyiz.

B. Kurumlar Vergisi Yükümlülerinin Dar Yükümlü Kurumlardan Elde Ettikleri Kâr Payının (Yurt Dışı İştirak Kazancının) Vergilendirilmesi

1. Genel Açıklamalar

Dar yükümlü kurumlardan elde edilen iştirak kazançları, KVK md. 5/1-b fıkrasında yer alan koşulların oluşması ile birlikte kurumlar vergisinden istisna tutulabilmektedir.

---

durumunda, ana kurum bünyesinde iştirak kazançları istisnası uygulanmamalıdır" şeklinde ifade edilmiştir. 1 Seri No.lu KVK Genel Tebliğinde, "*...kurumda genel vergi rejimi uyarınca vergilenmiş veya kurumlar vergisinden istisna edilmiş kazançlardan oluşması veya kâr dağıtımına bağlı vergi kesintisinin kapsamı dışında bırakılmış veya düşük oranda vergi kesintisi yapılmış olması, istisna uygulamasına engel teşkil etmeyecektir*" şeklinde açıklanmıştır. Ayrıca, yavru kurumda kazancın başka bir istisnaya tabi tutulmasının iştirak kazancı istisnanın uygulanmasına engel teşkil etmeyeceği açıkça belirtilmiş olmasına rağmen vergiden muaf kurumlardan elde edilen iştirak kazançları bakımından herhangi bir açıklama yapılmamış olması da görüşümüzü destekler niteliktedir.

[732] Aykut Kelecioğlu, İrfan Vural, **a.g.e.**, s. 53.

[733] Bumin Doğrusöz, **İştirak Kazançları İstisnası ve Bazı Menkul Kıymet Gelirlerinin İstisna Açısından Değerlendirilmesi**, s. 29.

Kanuni ve iş merkezi Türkiye dışında olan kurumların sermayesine iştirak edilmesi durumunda elde edilen kâr paylarını belirli şartlar dahilinde kurumlar vergisi dışında tutmaya yönelik ilgili istisna uygulaması ilk kez, mülga KVK'da değişiklik yapan 5228 Sayılı Kanun ile 01.01.2005 tarihinde yürürlük kazanmıştır[734]. Bu istisna hükmüyle, çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları çerçevesinde uygulanan mahsup sisteminden yurt dışından elde edilen kâr paylarının istisna edilmesi sistemine geçildiği söylenebilir[735]. Bu istisna uygulaması ile Türkiye'de mukim kurumların yabancı ülkede kurulu şirketlere yaptıkları yatırımların Türkiye'de mevcut vergi uygulamalarından etkilenmemesi ve kazancın çifte vergilendirmeye maruz kalmasının önlenmesi için vergilendirme yetkisi sadece yurt dışında doğrudan yatırımın yapıldığı kaynak devlete bırakılmıştır[736].

Düzenlemenin esas amacı, kurumların yurt dışındaki iştiraklerden elde ettikleri kâr payları ile ilgili ortaya çıkan ekonomik çifte vergilendirmeyi ortadan kaldırmak ve ayrıca yurt dışı yatırımlarını Türkiye'de kuracağı kurumlar aracılığı ile yönlendirme amacında olan yabancı yatırımcıların, gerek Türkiye'de gerekse yatırımın kaynaklandığı esas ülkede ekonomik çifte vergilendirmeye maruz kalmasını önlemektir. Böylece, yabancı

---

[734] 5228 sayılı Kanunla ilk kez vergi mevzuatımıza giren "yurt dışı iştirak kazancı istisnası" uygulaması, yurt içi kurumlardan elde edilen kâr paylarına yönelik istisna uygulamasına paralel ama daha ağır şartlardaki düzenlemeleri yürürlüğe koymuştur. Eski KVK kapsamında yine 5228 sayılı Kanunla yurt dışında bulunan şube kazançları için yurt dışından elde edilen iştirak kazançları istisnası ile paralellik taşıyan hükümler (mülga 5422 sayılı KVK md. 8/10 bend hükmü) ihdas edilmiştir. Yurt dışı şube kazançlarının kurumlar vergisinden istisna kılınmasına ilişkin bu hükümlere benzer hükümlerin 5520 sayılı KVK md. 5/1-g hükmü ile yeni kanunda da yerini aldığını görmekteyiz.

[735] Bünyamin Öztürk, Güray Öğredik, **a.g.e.**, s. 24. Bu görüşe katılmakla birlikte, yurt dışı iştirak kazancı istisnası uygulaması ile kazanç üzerinde yurt dışında ödenen vergilerin mahsup edilmesi yönteminden istisna yöntemine mutlak bir dönüş yapılmadığını belirtmek isteriz. Zira KVK md. 5/1-b fıkrasında yer alan koşulların bir arada gerçekleşmesi durumunda mahsup sistemi kısmi olarak uygulanamaz hale gelmektedir. Yurt dışı iştirak kazançlarına ilişkin KVK'da yer alan şartların gerçekleşmediği durumlarda ise bu kazanç üzerinden mahallinde ödenmiş kurumlar vergisi ve benzeri vergi yükünün yabancı ülkede mukim kurumdan kâr payı elde eden kurumun tarh edilen kurumlar vergisinden mahsubu mümkün olacaktır. Burada, mahsup uygulaması sebebiyle kurum kazancına ilave edilmesi gereken kâr payı tutarının, söz konusu kâr payı tutarı üzerinden yurt dışında ödenen gelir ve kurumlar vergisi benzeri vergiler dahil edilmek suretiyle hesaplanması gerektiğini de ifade etmeliyiz (KVK md. 33/ 3.f.).

[736] N. Semih Öz, **a.g.e.**, s. 250; Levent Başak, **Kurumların Yurt Dışındaki İştiraklerinden Elde Ettikleri Kâr Payları ve Şube Kazançlarının Vergilendirilmesi Esasları**, s. 120.

yatırımcıların yurt dışında yapacakları yatırımları Türkiye üzerinden yapmasında önemli bir teşvik unsuru ihdas edilmiş olmaktadır[737].

2. Yurt Dışı İştirak Kazançları İstisnasının Şartları

KVK md. 5/1-b fıkrası çerçevesinde; kanunî ve iş merkezi Türkiye'de bulunmayan dar yükümlü şirketlerin[738] sermayesine iştirak eden kurumların, bu iştiraklerinden elde ettikleri kâr paylarının kurumlar vergisinden müstesna olabilmesi için sağlanması gereken gereklilikler aşağıda yer aldığı gibidir:

1) *İştirak payını elinde tutan şirketin, yurt dışı iştirakin ödenmiş sermayesinin en az % 10'una sahip olması*[739],

2) *Kazancın elde edildiği*[740] *tarih itibarıyla iştirak payının kesintisiz olarak en az bir yıl süreyle elde tutulması (Rüçhan hakkı kullanılmak suretiyle veya yurt dışı*

---

[737] Levent Başak, **Kurumların Yurt Dışındaki İştiraklerinden Elde Ettikleri Kâr Payları ve Şube Kazançlarının Vergilendirilmesi Esasları,** s. 120.

[738] KVK md. 5/1-b fıkrasına göre, iştirak edilen yurt dışındaki kurumun sadece anonim veya limited şirket olması şartıyla istisna hükmünün uygulanabileceği özel olarak ifade edilmiş, bu suretle diğer kurumlardan elde edilen kâr payları istisna kapsamı dışında tutulmuştur. Kanun koyucu, ortaklarının sınırsız olarak sorumlu olduğu yurt dışında kurulu şahıs şirketlerine iştirak neticesinde elde edilen kâr paylarını istisna kapsamında değerlendirmemiştir. Bkz. İrfan Vural, **Yorum ve Açıklamalarla Kurumlar Vergisi Kanunu,** Gelirler Kontrolörleri Derneği Yayınları, İstanbul, 2009, s. 168; Mehmet Akif Özmen, **a.g.e.,** s. 140.

[739] Görüldüğü üzere; yurt içi iştirak kazançlarından farklı olarak kanun koyucu, sadece sermayeye katılmak koşuluyla elde edilen kâr payını istisna kapsamında değerlendirmiştir. Halbuki; yukarıda da ayrıntılarıyla irdelediğimiz üzere, yurt içi iştirak kazançları istisnasında kurucu ve intifa senetleri veya yönetim kurulunda tüzel kişi ortak adına görev yapılması karşılığında elde edilen kâr payları, sermayeye katılım olmadan elde edilmekte ve bu halleriyle kurumlar vergisi istisnası kapsamında yer almaktadırlar.

[740] Madde hükmünde de yer verildiği üzere istisna uygulaması yurt dışında yerleşik bir şirketin Türkiye'de mukim ortağına kâr payı dağıtımı yapması durumunda uygulanabilecektir. Konuya ilişkin İVDB'nin B.07.1.GİB.4.34.16.01/KVK-5/b-7586 sayılı özelgesinde, "*Romanya'da kurulu .... 2006 yılında elde ettiği ve sermaye artırımında kullandığı kazanç, adı geçen şirket bünyesinde kaldığı sürece söz konusu kazanç şirketiniz tarafından elde edilmemiş olacağından, şirketinizce beyan edilmesi gerekmemektedir. Ancak, iştirakiniz olan Romanya mukimi şirketin sermaye şirketi niteliğinde olması ve elde ettiği kazancı dağıtması durumunda, şirketinizce elde edilen kazanç, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 5.maddesinin (b) bendinde belirtilen şartları taşıması kaydıyla, kurumlar vergisinden istisna edilmesi mümkün*

iştirakin iç kaynaklarından yapılan sermaye artırımları nedeniyle elde edilen iştirak payları için sahip olunan eski iştirak paylarının elde edilme tarihi esas alınır)[741]

3) *Yurt dışı iştirak kazancının kâr payı dağıtımına kaynak olan kazançlar üzerinden ödenen vergiler dahil iştirak edilen kurumun faaliyette bulunduğu ülke vergi kanunları uyarınca en az % 15 oranında gelir ve kurumlar vergisi benzeri toplam vergi yükü*[742] *taşıması; iştirak edilen şirketin esas faaliyet*

---

bulunmaktadır" denilerek kâr payı kazancı hakkında istisna hükmünün uygulanabilmesi için kâr payının kurum bünyesinde tutulmayarak tüzel kişi ortaklarına dağıtılması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Söz konusu özelge için bkz. Çevrimiçi, http://www.ivdb.gov.tr, 07.03.2010.

[741] Bir yıllık sermayeye iştirak koşulunda, %10'luk oranın bu süre boyunca korunduğu hususu öncelikle dikkate alınmalıdır. Kazancın istisna kapsamında olup olmamasında esas alınması gereken kriter uyarınca, yurt dışında mukim kurumun sermayesine katılma tarihinden itibaren bir yıllık sürenin tamamlanmasından sonra kâr payı dağıtımının yapılmış olması gerekir. Bu süre içerisinde herhangi bir sebeple sermayeye iştirak oranı % 10'un altına düşmüşse, istisna uygulanması söz konusu olmayacaktır. Bkz. Cem Tekin, Emre Kartaloğlu, **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları**, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, 2007, s. 123. Yurt dışındaki kurum tarafından kâr payı miktarının Türkiye'de iştirak istisnasından yararlanacak kurum ortağının emrine amede kılınması dağıtımın yapıldığı anlamına gelir. Ortaklarını istisnadan yararlandırmak amacıyla yabancı ülke mukimi kurumun kâr payının Türkiye'ye transferini ileriki bir tarihe ertelemesi ve bu şekilde bir yıllık süreyi doldurma çabaları ise sonuçsuz bırakılmalıdır kanaatindeyiz. Konu hakkında diğer bir görüşümüz, iştirakin başlangıç tarihine denk gelen hesap dönemi içerisinde dağıtılmayan kazancın iştirakten itibaren bir senenin dolmasından sonra dağıtıma konu edilmesi durumunda da istisnanın uygulanması gerektiğidir. Bu çerçevede, 2009 yılında sermayesine katılınılan yurt dışında yerleşik bir kurumun bu yıla ilişkin kârını dağıtmaması ve daha sonra şirket bünyesinde tutulan bu kazancın 2010 yılı hesap dönemi bağlamında dağıtıma konu edilmesi durumunda, elde edilen kâr payı için diğer şartların da gerçekleşmesi ile istisnadan yararlanılması gerekmektedir. Zira kanunun lafzında kazancın elde edilme tarihi vurgulanmış, kâr payının yavru kurumun hangi yıl kazancına ilişkin olduğuna değinilmemiştir. Konu bkz. Yılmaz Özbalcı, **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları**, s. 156'da, "*...düzenlemede kâr dağıtımına başlama tarihine itibar edilecek, iştirak ilişkisinin gerçekleşmesini takiben, takvim günü itibariyle bir yıllık sürenin dolmasından sonra yapılacak dağıtım konusu kâr payı hangi yıl kazancından karşılandığına da bakılmaksızın istisnadan yararlandırılacaktır*" şeklinde açıklanmıştır.

[742] Yurt dışı iştirak kazancı uygulamasında tamamen vergi oranının değil kazanç üzerindeki vergi yükünün de esas alınması doğru bir yaklaşımdır. Zira vergi oranı ve vergi yükü aynı sonucu vermez. İade, mahsup, indirim gibi uygulamalar sonrası ilgili ülke vergi mevzuatı uyarınca ödenmesi gereken verginin toplam kazanca oranı mevcut vergi oranı ile çok farklı olabilmektedir. Vergi yükü kavramı hakkında Mustafa Akıl, Çetin Bor, **Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları**, Vergi Sorunları Dergisi Eki, S. 215, Ağustos, 2006, s. 56-57'de, "*..vergi yükü kıstası, her tür indirim sonrası kalan nihai olarak ödenen vergi tutarını esas aldığı için karşılaştırılabilir niteliktedir*" denilmiştir. Görüldüğü üzere, yurt dışı iştirak kazancı uygulamasında, dağıtıma konu kazancın yabancı ülke vergi kanunları uyarınca taşıdığı asgari %15'lik vergi yükünün tespit usulü önem taşımaktadır. Hükme göre, söz konusu vergi yükü, kanunî veya iş merkezinin bulunduğu ülkede ilgili dönemde tahakkuk eden ve kâr payı dağıtımına kaynak olan kazançlar üzerinden ödenen vergiler dahil olmak üzere toplam gelir ve kurumlar vergisi benzeri verginin, bu dönemde elde edilen toplam dağıtılabilir kurum kazancı ile tahakkuk eden gelir ve

konusunun, finansal kiralama dahil finansman temini veya sigorta hizmetlerinin sunulması ya da menkul kıymet yatırımı olması durumunda, iştirak edilen kurumun faaliyette bulunduğu ülke vergi kanunları uyarınca en az Türkiye'de uygulanan kurumlar vergisi oranında[743] *gelir ve kurumlar vergisi benzeri toplam vergi yükü taşıması,*

4) *İştirak kazancının, elde edildiği hesap dönemine ilişkin kurumlar vergisi beyannamesinin verilmesi gereken tarihe kadar Türkiye'ye transfer edilmesi*[744],

---

kurumlar vergisi toplamına oranlanması suretiyle tespit edilecektir. Oranlama ve vergi yükünün tespiti 1 Seri No.lu KVK Genel Tebliği'nde verilen bir örnekle açıklanmıştır. Buna göre; "*...yurt dışı iştirakin ticari bilançosuna göre oluşan kurum kazancının 90 birim, vergiye tabi kazancın tespitinde gider olarak kabul edilmeyen tutarın 10 birim olması durumunda, vergiye tabi kazanç 100 birim olacaktır. Bu tutarın 50 birimlik bölümünün vergiden istisna edilmiş olması ve ilgili ülkedeki kurumlar vergisi oranının da % 15 olması halinde, hesaplanacak kurumlar vergisi [(100–50) x %15=] 7,5 birim olacaktır. Bu kurumun vergiden istisna edilmiş olan 50 birimlik kazancı üzerinden % 5 oranında vergi kesintisi yapılmıştır. Hesaplanan kurumlar vergisi ile kesilen verginin (7,5+2,5=10) toplamının, dağıtılabilir kazanç (90–10= 80 birim) ile hesaplanan toplam verginin (10 birim) toplamı olan 90 birime oranlanması sonucunda (10/90) vergi yükü % 11,1 olacaktır. Bu durumda, her ne kadar ilgili ülke mevzuatına göre uygulanan nominal vergi oranı % 15 olsa da gerçek vergi yükü %11,1 olacaktır*". Söz konusu örnek çerçevesinde, bu kazanç üzerinden elde edilecek iştirak kazancının istisnadan yararlanması mümkün olmayacaktır. Yine, yurt dışında sermayesine iştirak edilen şirketin mukim olduğu ülkede kazancın tamamı kurumlar vergisinden istisna edilmiş ise yabancı şirketin üzerinde herhangi bir vergi yükünün oluşmaması sebebiyle söz konusu şirketten kâr payı elde eden tam yükümlü kurumun bu kazancı Türkiye'de kurumlar vergisine tabi olacaktır. Bkz. Cem Tekin, Emre Kartaloğlu, **a.g.e.,** s. 320.

[743] KVK'nın 32. maddesinin 1. fıkrasına göre, "*kurumlar vergisi, kurum kazancı üzerinden % 20 oranında alınır*". Bu çerçevede, yurt dışı iştirak kazancı istisnasının uygulanabilmesi için yukarıda belirtilen faaliyetleri yürütmekte olan ve sermayesine iştirak edilmiş olan yabancı ülke mukimi kurumun elde edeceği kazancın % 15'lik oran yerine en az Türkiye'de uygulanan % 20 veya üzerinde bir vergi oranı ile vergilendirmeye tabi tutulacak olması gerekir. Bkz. Ahmet Ak, **a.g.e.,** s. 104.

[744] KVK'nın 32. maddesinin 2. fıkrası uyarınca; dar yükümlülüğe tâbi kurumlar ticarî ve ziraî kazançlarla sınırlı olmak üzere, tam yükümlülüğe tabi kurumlar ise her türlü kazanç için câri vergilendirme döneminin kurumlar vergisine mahsup edilmek üzere Gelir Vergisi Kanunu'nda belirtilen esaslara göre kurumlar vergisi oranında geçici vergi öderler. Bu çerçevede, her geçici vergi dönemine ait beyannamenin verileceği tarihe kadar yurt dışında yerleşik kurumlardan elde edilmiş olan kâr payları, elde edildiği geçici vergi dönemine ilişkin olarak istisna konusu yapılabilmektedir. Ancak 1 seri No.lu KVK Genel Tebliği'nde, geçici vergi dönemi içerisinde elde edilen yurt dışı iştirak kazancının istisna kapsamında değerlendirilebilmesi için bu kazançların ilgili geçici vergi dönemine ait beyannamenin verildiği tarihe kadar Türkiye'ye transfer edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Madde metni süre şartını iştirak kazancının Türkiye'ye transferi koşuluna bağlamıştır. Dolayısıyla, kanunda yer alan süre içerisinde ülkeye transfer edilmiş olan iştirak kazancı, hesap dönemine ilişkin kurumlar vergisi beyannamesinin verilmemiş olmasına rağmen istisna kapsamında değerlendirilebilmelidir. Zira beyannamenin zamanında verilmemesi yurt dışı iştirak kazancı istisnasından yararlanıp yararlanılmayacağını değil, VUK'da yer alan cezaların uygulanmasını gerektiren bir durumdur. Bkz. Ahmet Ak, **a.g.e.,** s. 112. Bu çerçevede, kâr payını, elde ettiği hesap dönemine ilişkin kurumlar vergisi beyannamesinin verilmesine kadar Türkiye'ye transfer etmeyen kurumlar vergisi yükümlüsünün söz konusu istisnadan yararlanma hakkını kaybedeceğini

gerekmektedir (KVK md. 5/1-b).

Yurt dışındaki inşaat, onarım, montaj işleri ve teknik hizmetlerin yapılabilmesi için ilgili ülke mevzuatına göre ayrı bir şirket kurulmasının zorunlu olduğu durumlarda ise şirketin söz konusu özel amaç için kurulduğunun ana sözleşmelerinde belirtilmesi ve fiilen bu amaç dışında faaliyetinin bulunmaması şartlarıyla artık ilgili şirketlere iştirak edilmesinden elde edilen kazançlar bakımından istisnanın uygulanması yukarıda yer alan şartların aranmadan gerçekleştirilmektedir (KVK md. 5/1-b). Ancak şirketin inşaat, onarım, montaj işleri ve teknik hizmetlerin yapılması için kurulduğu ana sözleşmede belirtilmiş olmasına rağmen, şirketin ticari faaliyetlerini bu amaç dışında gerçekleştirmesi de söz konusu olabilir. Böyle bir durumun tespit edilmesi halinde, vergi hukuku yönünden bir peçeleme söz konusu olur[745] ve şartları taşımayan veya başka faaliyet konularıyla da uğraşan ilgili şirkete iştirak dolayısıyla kâr payı elde eden kurumlar vergisi yükümlüleri,

---

söyleyebiliriz. Yurt dışındaki şirketten elde ettiği kâr payını geçici vergi dönemi kapanana kadar transfer etmemiş olmasına rağmen istisna hükümlerinden yararlanmış olan kurumlar vergisi yükümlüleri hakkında ise geçici vergi dönemi itibariyle cezalı vergi tarhiyatı işlemi yapılması gerektiğini belirtmeliyiz. Bkz. Yılmaz Özbalcı, **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları,** s. 158, 159. Son olarak, geçici vergi beyannamesi dönemi sonuna kadar kâr payı kazancını hesaplarına intikal ettiremediği için hakkında cezalı vergi tarhiyatı uygulanan kurumun aynı tutarı geçici vergi dönemi sona erdikten ancak Nisan ayında verilecek kurumlar vergisi beyannamesine kadar Türkiye'ye transfer etmiş olması durumunda, söz konusu kurumun yıllık kurumlar vergisi beyannamesi kapsamındaki istisna uygulamasından yararlanabileceğini düşünmekteyiz.

[745] Daha önce de belirttiğimiz üzere, vergi yükümlüleri özel hukuk biçimlerini ve kurumlarını olağan kullanımları dışında kötüye kullanarak vergi kaçırma amacı güdüyorlarsa bu amaca yönelik işlemler peçeleme işlemlerini oluşturur. Bkz. Mustafa Akkaya, **a.g.e.**, s. 94. v.d.; Filiz Keskin, **Vergi Hukukunda Ekonomik Yaklaşım İlkesi ve Peçeleme Kavramı,** Vergi Sorunları, S. 208, Ocak, 2006, s. 111-113. Bu sebeple, başka bir alanda faaliyette bulunacak olmasına karşın KVK md. 5/1-b'de yer alan istisna hükmünden yararlanmak amacıyla şirket ana sözleşmesinde şirketin faaliyet konusunu inşaat, onarım, montaj işleri ve teknik hizmetleri olarak göstermek, şirket ana sözleşmesini bir peçeleme sözleşmesi haline getirecektir. İşte bu nedenle, İVDB (İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı) B.07.1.GİB.4.34.16.01 sayılı Özelgesinde, "*...diğer taraftan, ilgili ülkelerde söz konusu faaliyetlerin yürütülmesi için o ülke mevzuatına göre ayrı bir şirket kurulmasının zorunlu olması halinde, kurulacak şirketlere iştirak edilmesi dolayısıyla şirketinizin elde edeceği kazançlara, kurulacak şirketin ana sözleşmesinde, inşaat, onarım, montaj işleri ve teknik hizmetlerin yapılması için kurulduğunun belirtilmesi ve fiilen bu amaç dışında faaliyetinin bulunmaması kaydıyla, Kurumlar Vergisi Kanununun 5/1-b maddesindeki şartlar aranmaksızın, yurt dışı iştirak kazancı istisnası uygulanabilecektir*" şeklinde açıklamalar yapmış ve kâr payının elde edildiği yurt dışında kurulu şirketin gerçekte hangi faaliyetlerde bulunduğunun tespit edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Söz konusu özelge için bkz. Çevrimiçi, http://www.ivdb.gov.tr, 06.03.2010.

ancak diğer yükümlüler gibi KVK md. 5/1-b fıkrasında yer alan koşullara tabi olarak yurt dışı iştirak kazançları istisnasından yararlanabilirler.

3. Yurt Dışı İştirak Kazancı İstisnası Uygulaması

Yurt dışı iştirak kazancı istisnasından yararlanmak isteyen kurumlar vergisi yükümlüleri için KVK md. 5/1-b fıkrasında yer alan hükümler, aynı istisna hakkında kaleme alınan 5422 sayılı mülga KVK md. 8/1.f, 9. bentteki hükümlerden daha hafif koşullar öngörmüştür. Eski KVK yürürlükte iken yurt dışındaki kurumun sermayesine en az % 25 oranında katılan kurumlar yurt dışı iştirak kazancı istisnasından yararlanabilmekteydiler. Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu ile bu oran % 10'a düşürülmüş olup, iştirak payının kesintisiz olarak elde tutulması için getirilmiş asgari süre de iki yıldan bir yıla indirilmiştir. Buna ilave olarak, bir yıllık elde tutma süresinin hesaplanmasında rüçhan hakkı kullanılarak veya yurt dışında iştirak edilen kurumun iç kaynaklarından sermaye artırımı yapması suretiyle elde edilmiş iştirak payları yeni pay gibi nitelendirilmemiş, sahip olunan eski iştirak paylarının elde edilme tarihi bu paylar için de iktisap tarihi olarak kabul edilmiştir[746].

İstisnadan yararlanabilmenin diğer bir koşulu, yurtdışı iştirak kazancı olarak nitelendirilen kazancın iştirak edilen kurumun faaliyette bulunduğu ülke vergi kanunları uyarınca asgari düzeyde bir gelir ve kurumlar vergisi benzeri toplam vergi yükü taşımasıdır. Vergi yükü, eski KVK döneminde % 20 iken, yeni KVK ile özellikle kâr payındaki vergi tevkifatı oranı da dikkate alınarak % 15'e indirilmiştir. Son olarak, yurtdışında sermayesine

[746] Yurt dışındaki şirketin nev'i değiştirmesi durumunda, Türkiye'deki ortağa mevcut payı ile aynı oranda yeni nev'ideki yabancı şirketin ortaklık paylarından verilmesi gerekmektedir. Böyle bir durumda, yabancı kurumun nev'i değiştirmeden önceki ortaklık yapısına ilişkin olarak değişime konu edilen payların ilk iktisap tarihi yeni ortaklık paylarının elde edilme tarihi olarak kabul edilmeli ve söz konusu tarih, yurt dışı iştirak kazancı kapsamında iştirak payını elde tutma süresi bakımından dikkate alınmalıdır kanatindeyiz.

iştirak edinilen kurumun dağıtıma konu edilmiş kazancının istisna kapsamında değerlendirilebilmesi için eski kurumlar vergisi kanunu çerçevesinde iştirak edilen kurum kazancının en az % 75'nin ticari, zirai ve serbest meslek kazancından oluşması gerekliliği belirtilmiş iken, yeni KVK'da kazancının hangi gelir türü üzerinden elde edildiği üzerinde durulmamıştır. Bütün koşullarını bir arada değerlendirildiğimizde, yürürlükteki KVK'da yer alan yurt dışı iştirak kazançları istisnasının yeni haliyle daha basit ve uygulanabilir olduğunu ifade edebiliriz[747].

Yurt dışında mukim olan şirketin sermayesine iştirak eden kurumun tam veya dar yükümlü kurum olması, istisnanın uygulanması hususunda önem taşımaz. Zira dar yükümlülüğe tabi kurumların sadece Türkiye'de elde ettikleri gelirler üzerinden vergilendirildikleri göz önüne alındığında, başka bir ülkeye yatırılan sermayenin getirisi dar yükümlüler için vergilendirilecek gelir unsurları arasında yer almayacaktır. Bu çerçevede, Türkiye'de işyeri ve daimi temsilci bulunduran dar yükümlü kurumların dahi yurt dışında mukim şirketlerin sermayesine iştirak sonucu elde ettikleri kâr payları, yurt dışında elde edilen ve vergilendirilemeyen kazanç unsurları arasında değerlendirilmelidir[748]. Dolayısıyla, KVK md. 5/1-b fıkrasındaki istisnadan yararlanabilecek kurumlar arasında tam ve dar yükümlülük ayrımı yapılmamış olsa da istisnanın uygulama alanının sadece tam yükümlü kurumların yabancı şirketlerden elde ettikleri kâr payı kazançları için karşılık bulduğunu söyleyebiliriz.

---

[747] Birol Acar, **a.g.m,** s. 30, 31.

[748] Zeynep Arıkan, **a.g.e,** s. 205; Esra Ekmekci, **a.g.e.,** s. 76; Ahmet Erol, A. Ercan Yıldırım, **a.g.e.,** s. 105, 106. Dar yükümlü kurumların menkul sermaye iradını Türkiye'de elde ettiğinin kabulü için sermayesini Türkiye'de yatırması gerektiği hususundaki açıklamalar için bkz. Esra Ekmekci, **a.g.e.,** s. 65.
Diğer taraftan, işyeri veya daimi temsilcisi vasıtasıyla ticari faaliyette bulunan ve yıllık veya özel beyanname veren dar yükümlü kurumların, indirim ve istisnalar düşülmeden önceki kurum kazancından hesaplanan kurumlar vergisi düşüldükten sonra kalan kısmı ise dar yükümlü kurumlar için kâr payı tutarı sayılmaktadır (GVK md. 75/2.f. 4.b). Söz konusu tutarın dar yükümlü şirketler tarafından ana merkeze aktarılması halinde dar yükümlü kurum tarafından bu tutar üzerinden % 15 oranında vergi tevkifatı yapılması öngörülmüştür (KVK md. 30/6. f.). Türkiye'de elde edilen kârın ana merkeze aktarılmaması halinde herhangi tevkifat yapılmayacağı da açıktır. Bünyamin Öztürk, Güray Öğredik, **a.g.e.,** s. 294.

Yurt dışında yerleşik bir şirkete yatırım yapan kurumun ayrı bir başlık altında dördüncü bölümde irdelemiş olduğumuz KVK'nın 7. maddesinde yer alan "kontrol edilen yabancı kurum"dan belirli şartlar dahilinde kâr payı elde etmesi de söz konusu olabilmektedir. Böyle bir durumda, kontrol edilen bu yabancı kurumdan elde edilen kâr payları için KVK md. 5/1-b'de yer alan istisna şartları artık uygulanamaz hale gelir ve yurt dışı iştirakin elde etmiş olduğu kârdan hesap döneminin son günü itibariyle tam yükümlü kurumun payına düşen kısım kurumlar vergisi matrahına eklenerek vergilendirilir. Yurt dışındaki iştirak durumu çerçevesinde kontrol edilen yabancı kurumdan elde edilmiş sayılan ve vergilendirilmiş olan kazancın daha sonra yurt dışındaki kurum tarafından dağıtıma konu edilmesi durumunda ise elde edilen kâr paylarının daha önce Türkiye'de vergilendirilmiş kısmı ayrıca vergilendirilmez. Buna karşılık, dağıtıma konu edilen tutar kontrol edilen yabancı kurumun Türkiye'de vergilendirilmiş kazancından daha fazla bir kâr payı dağıtımına konu edilmişse, fazlaya ilişkin bu kısmın iştirak kazancı sahibi tam yükümlü ortak bakımından ayrıca kurumlar vergisine tabi tutulması öngörülmüştür(KVK md. 7/son fıkra).

Son olarak, 5811 Sayılı "Bazı Varlıkların Ekonomiye Kazandırılması Hakkında Kanun"un geçici 1. maddesinde yer alan hüküm ile KVK md. 5/1-b fıkrasında yer alan koşullar aranmaksızın yurt dışından elde edilen kâr paylarının belirli bir süre içerisinde Türkiye'ye transfer edilmesi koşuluyla kurumlar vergisinden müstesna tutulabilmesine müsade edildiğine değinmemiz gerekmektedir.[749]

[749] 5811 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin 1. fıkrasında yer alan son cümle gereğince, kurumlar, kanunun yürürlüğe girdiği 22.11.2008 tarihinden itibaren 30.04.2009 tarihine kadar yurt dışında sermayesine iştirak ettikleri şirketlerden elde ettikleri kâr payı tutarlarını 31.05.2009 tarihine kadar Türkiye'ye transfer etmeleri kaydıyla, bu tutarları KVK md. 5/1-b fıkrasında yer alan şartlar gerçekleşmemiş olsa da kurumlar vergisinden istisna kılabilmişlerdir. Bu kapsamda, 5811 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 22.11.2008 tarihinden itibaren yükümlülülerin 31.12.2008 tarihine kadar elde ettikleri yurt dışı iştirak kazançları 2008 yılı kazancı; 2009 yılı itibariyle de 30.04.2009 tarihine kadar elde edilen yurt dışı iştirak kazançları da 2009 yılı kazancı kabul edilerek söz konusu kazançlardan 31.05.2009 tarihine kadar Türkiye'ye transfer edilenler gelirin elde edildiği 2008 ve 2009 yıllarına ilişkin verilecek yıllık kurumlar vergisi beyannamelerinde vergilendirilecek kurum kazancına dahil edilmemiştir.

C. Anonim Şirketler Tarafından Dağıtılan Kâr Payını Elde Eden Gerçek Kişilerin Vergilendirilmesi

1. Genel Açıklama

Anonim şirketlerin sermayesine yatırım yapan geçek kişi yatırımcılarının ilgili şirketlerin kazançlarından payları oranında elde ettikleri kârlar, şirketlerin dağıtıma konu kazançlarına ait olduğu hesap dönemlerine, gerçek kişilerin yükümlülük statülerine ve kazançlar üzerinde geçerli diğer bazı uygulamalara göre farklı vergilendirme kurallarına tabi tutulmaktadır. Bu çerçevede, gerçek kişilerin anonim şirketlerden elde ettikleri ve GVK'nın 75. maddesinin 2. fıkrasında yer alan 1., 2., ve 3. bend kapsamına giren her nevi hisse senetlerine (kurucu hisse senetleri ve diğer intifa hisse senetlerine verilen kâr payları ve pay sahiplerine hazırlık dönemi için faiz olarak veya başka adlarla yapılan her türlü ödemeler ile Sermaye Piyasası Kanununa göre kurulan yatırım fonları katılma belgelerine ödenen kâr payları ile konut finansmanı fonlarını temsilen ihraç edilen ipoteğe dayalı menkul kıymetlere ve varlık finansmanı fonlarını temsilen ihraç edilen varlığa dayalı menkul kıymetlere ödenen faiz, kâr payı veya benzeri gelirler dahil); şirketin senede bağlanmamış diğer ortaklık paylarına (iştirak hisselerine) sahip olmaları sebebiyle kendilerine ödenen kâr payları; yine tam yükümlü gerçek kişilerin doğrudan veya dolaylı olarak ayrı ayrı ya da birlikte sermayesinin, kâr payının veya oy kullanma hakkının en az % 50'sine sahip olmak suretiyle kontrol ettikleri yurt dışında mukim şirketlerden elde ettikleri kâr payları ile anonim şirketin idare meclisi başkan ve üyelerine verilen kâr payları üzerinde oluşan vergi yükü aşağıda yaptığımız açıklamalara uygun şekilde oluşacaktır.

2. Gerçek Kişilerin Elde Ettikleri Kâr Payının Vergilendirilmesine İlişkin Genel Esaslar

a. Tam Yükümlü Gerçek Kişilerin Elde Ettikleri Kâr Payının Vergilendirilmesi

Tam yükümlü bir anonim şirketin tam yükümlü gerçek kişi ortağına dağıttığı kâr payının yarısı gerçek kişinin gelir vergisinden istisna edilmektedir (GVK md. 22/2.b.). Ancak GVK'nın 94. maddesinin 6/b-i bendi uyarınca, tam yükümlü kurumlar tarafından tam yükümlü gerçek kişi ortaklara ödenen kâr payı 2006/10731 sayılı B.K.K.[750] ile % 15 oranında bir vergi kesintisine tabi tutulmaktadır[751]. Vergi kesintisinin yapıldığı kâr payı tutarı içerisinde gelir vergisinden istisna edilmiş olan söz konusu kâr payı tutarı da bulunmaktadır. İşte yapılan bu kesintinin, yarı oranındaki kâr payının da dahil edildiği yıllık beyanname[752] üzerinden hesaplanan gelir vergisinden mahsup edilmesine müsaade edilmektedir (GVK md. 22/2.b. son cümle)[753]. Bu suretle, şirketlerin gerçek kişilere yaptığı kâr payı dağıtımında, istisna edilen tutar dahil, toplam temettü tutarı üzerinden yapılan

---

[750] 23.07 2006 tarih ve 26237 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır

[751] Şirket varlığının tam yükümlü gerçek kişi ortağa kâr payı şeklinde transferi şayet bu ödeme nakden gerçekleştirilirse vergi tevkifatına tabi tutulur (GVK md. 94/1.f.). Diğer bir ifadeyle, elde edilen kurum kazançları ortaklara nakden dağıtılmadığı sürece vergi kesintisi söz konusu olmayacaktır. Bkz. Metin Saban, Yasemin Köse, **Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtım Politikası Üzerindeki Yasal Sınırlamalar**, Mali Çözüm Dergisi, S. 61 (Ekim, Kasım, Aralık), 2002, s. 149; Faruk Sabuncu, Filiz Keskin, **a.g.e.,** s. 144, 145.

[752] Kâr payının beyan edilip edilmeyeceği istisna sonrası kalan tutarın diğer gelirler (stopaja tabi tutulmuş diğer menkul sermaye iratları ile birden fazla işverenden elde edilen ücretler toplamı) ile birlikte GVK md. 86/1-c'de belirtilen beyan sınırını aşıp aşmadığına bağlı olup, bu sınırın aşılması halinde istisna sonrası kalan tutarın tamamının izleyen yılda beyan edilmesi gerekmektedir. Beyan sınırının aşılmaması durumunda ise kâr payı geliri üzerinde yapılan vergi tevkifatı nihai vergi niteliğinde olur. Bkz. Faruk Sabuncu, Filiz Keskin, **Gerçek Kişilerde Para ve Sermaye Piyasası Araçlarından Elde Edilen Gelirlerin Vergilendirilmesi,** Beta Yayınevi, İstanbul, 2005, s. 145. Gerçek kişilerin yıllık beyanname vermeyeceği, diğer gelirler için beyanname vermesi halinde de beyannamesine dahil etmeyeceği gelirler için beyan sınırı GVK'nın 103. maddede yazılı tarifenin ikinci gelir diliminde yer alan tutardır (GVK md. 86/1-c). Söz konusu beyan sınırı, 2006 yılı için 18.000 TL, 2007 yılı için 19.000 TL, 2008 yılı için 19.800 TL, 2009 ve 2010 yılları için 22 bin TL, 2011 yılı için de 23 bin TL olarak belirlenmiştir.

[753] Mahsubu yapılan miktar yükümlünün ödeyeceği gelir vergisinden fazla ise GVK'nın 121. maddesinde yer alan 2. fıkra hükmü işlerlik kazanır. Hükme göre, mahsup edilemeyen fazlaya ilişkin kısım vergi idaresi tarafından yükümlüye bildirilmekte ve yükümlünün de tebliğden itibaren bir yıl içerisinde müraacatı üzerine de mahsup konusu edilemeyen nu tutar kendisine ret ve iade edilmektedir. Bkz. **Beyanname Düzenleme Klavuzu**, s. 205.

vergi kesintisinin tamamı, gerçek kişilerce beyan edilen % 50'lik temettü tutarı üzerinden hesaplanacak vergiden mahsup edilir hale getirilmiştir[754]. Tam yükümlü şirketin kârını ortağına dağıtmayarak sermaye artırımında kullanması durumunda ise sermayeye ilave edilen şirket kârı vergi tevkifatına tabi tutulmamaktadır. Zira GVK'nın 94. maddesinin 6/b-i bendi kârın sermayeye ilave edilmesi durumunu vergilendirme dışında tutmuştur[755].

Tam yükümlü gerçek kişi kâr payı gelirini yurt dışında faaliyet gösteren şirketlerin sermayesine katkı yapmak suretiyle de elde edebilmektedir. Böyle bir durumda, kâr payı gelirlerinin yarısının vergiden istisna kılınmasına ilişkin yukarıda ifade ettiğimiz hüküm tam yükümlü gerçek kişilerin yabancı ülkede mukim şirketlerden elde ettikleri kâr payları için uygulanmayacak olup, söz konusu kâr payları, tutarı ne olursa olsun gelir vergisi beyannamesine dahil edilecektir. Ancak Türkiye dışından elde edilen gelirlerin yıllık beyannamede toplanabilmesi için bu gelirlerin elde edilmiş olması gerektiği gözden kaçmamalıdır[756]. Diğer taraftan, tam yükümlü gerçek kişinin kâr payı geliri ödemeyi yapan yabancı şirket tarafından vergi tevkifatına konu edilmişse, ödenen bu vergi gerçek kişinin Türkiye'de verdiği beyanname üzerinden hesaplanan vergiden mahsup edilebilmektedir. Zira GVK'nın 123. maddesine göre, tam yükümlülerin yabancı memleketlerde elde ettikleri kazanç ve iratlardan mahallinde ödedikleri benzeri vergiler, Türkiye'de tarh edilen gelir vergisinin yabancı memleketlerde elde edilen kazanç ve iratlara isabet eden kısmından indirilebilmektedir. Ayrıca, Türkiye'de istisna veya herhangi bir vergi tevkifatına tabi

---

[754] Mehmet Bingöl, **Vergiden Muaf Kılınan Kurumlara Kâr Payı Dağıtımında Stopaj uygulaması**, Vergi Dünyası, S. 281, Ocak 2005, s. 28.

[755] Konu hakkında Dan. V.D.D.G.K 08.06.2001 tarih ve E. 2001/180, K. 2001/224 sayılı kararında, *"sermayeye ilave edilen şirket kârı, ortaklarca elde edilmiş menkul sermaye iradı sayılarak vergiye tabi tutulamaz"*; Dan. 4.D., 06.12.2000 tarih ve E.2000/1307, K.2000/50053 sayılı kararında, *"kârın sermayeye ilavesi halinde gerçek kişi ortakların menkul sermaye iradı elde ettiğinden ve bu geliri beyan etmesi gerektiğinden söz edilemez"* şeklinde içtihatlarda bulunulmuştur. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim**. Ayrıca bkz. Sakıp Şeker, **"Kârın Sermayeye İlavesi Kâr Dağıtımı Sayılmaz" Ne Anlama Gelmektedir?**, s. 132; Taki Kılıç, **a.g.m.**, 122; Duran Bülbül, **a.g.m.**, s.144; Yılmaz Özbalcı, **Gelir Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları**, s. 832; Tuncel Atabey, **a.g.e.**, s. 230; Bumin Doğrusöz, **Kârın Sermayeye Eklenmesi, Menkul Sermaye İradının Doğumuna Yol Açar mı?**, Dünya Gazetesi (15.02.2001).

[756] Tuncal Atabey, **Gelir Vergisi Rehberi**, Vergi Sorunları Dergisi Özel Eki, S. 258, Mart, 2010, s. 235.

tutulmayan söz konusu kâr payları, tevkifat ve istisnaya tabi olmayan diğer menkul ve gayrimenkul sermaye iratları ile birlikte 2011 yılı için 1.170 TL'yi[757] aşmaması[758] durumunda beyanname kapsamına alınıp vergilendirilmeyecektir. (GVK md. 86/1-d).

Son olarak, tam yükümlü gerçek kişinin yurt dışından elde ettiği kâr payı tutarı üzerinde gerçekleştirilecek vergilendirme işlemlerinde genel esaslar dışında Türkiye ile kâr payını dağıtan şirketin mukim olduğu ülke arasında yürürlükte olan çifte vergilendirmeyi önleme anlaşması hükümlerinin uygulama alanı bulabileceğini de belirtmeliyiz.

b. Dar Yükümlü Gerçek Kişilerin Elde Ettikleri Kâr Payının Vergilendirilmesi

Türkiye'de yerleşik olmayan gerçek kişilerin Türkiye dışında mukim şirketlere yaptığı yatırımlar sonucu elde ettikleri kâr payları Türkiye'nin vergilendirme yetkisine girmemektedir. Zira dar yükümlülerin menkul sermaye iradını Türkiye'de elde etmeleri sermayenin Türkiye'de yatırılması (kullanılması) koşuluna bağlıdır[759]. Bu nedenle, dar yükümlü gerçek kişilerin sadece tam yükümlü şirketlerden elde ettikleri kâr payları, bu kişilerin Türkiye'de elde etmiş olduğu kazançları arasında yerini almakta ve vergilendirmeye tabi tutulabilmektedir[760].

Tam yükümlü kurumların, dar yükümlü gerçek kişi ortaklarına kâr payı dağıtımı yapmaları halinde, kâr payı tutarı üzerinde 2006/10731 sayılı B.K.K ile % 15 oranında bir

---

[757] Söz konusu beyannameverme sınırı, 29.12.2010 tarih ve 27800 (6. Mükerer) sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 278 Seri No'lu Gelir Vergisi çerçevesinde tespit edilmiştir

[758] Beyan sınırına ilişkin hesaplamalardaki kural, tevkifata tabi tutulmuş kâr payının kesilen vergi ile birlikte toplam tutar üzerinden dikkate alınması gerektiğidir. Bkz. Faruk Sabuncu, Filiz Keskin, **a.g.e.,** s. 147; **Beyanname Düzenleme Klavuzu**, s. 209.

[759] Esra Ekmekci, **a.g.e.,** s. 65; Ahmet Erol, A.Ercan Yıldırım, **a.g.e.,** s. 114.

[760] Bünyamin Öztürk, Güray Öğredik, **a.g.e.,** s. 329.

vergi tevkifatı yapma sorumlulukları vardır (GVK md. 94, 6/b-ii bendi). GVK'nın 86. maddesinin 2. f. hükmü uyarınca ise tevkif suretiyle Türkiye'de vergilendirilmiş dar yükümlü gerçek kişinin söz konusu kâr payı kazançları için yıllık beyanname verilmemekte, diğer gelirler için beyanname verilmesi durumunda da bu kazançlar beyannameye dahil edilmemektedir[761]. Bu suretle, gerçekleştirilen vergi tevkifatı nihai vergilendirmeyi oluşturmaktadır. Ancak, kâr payı dağıtımından payını alan dar yükümlü ortakların bu geliri üzerinde yapılacak vergi tevkifatı hakkında yükümlünün tabi olduğu ülke ile Türkiye arasında mevcut olan çifte vergilendirmeyi önleme anlaşması hükümleri saklı olup, anlaşmalar kâr payı kazancı üzerinde % 15'den düşük oranlarda vergi tevkifatı uygulanmasını öngörebilmektedirler (Bkz. Tablo).

c. Anonim Şirketlerin 31.12.1998 Tarihinden Önce Elde Ettikleri Kazançlarını Dağıtmaları Sonucu Gerçek Kişiler Tarafından Elde Edilen Kâr Payının Vergilendirilmesi

4369 sayılı Kanunun 48. maddesiyle birlikte değişen GVK'nın 94. maddesinin 6/b. bendi uyarınca, 1999 hesap dönemi kurum kazançlarından başlamak üzere, tevkifat uygulaması kâr payının dağıtımı şartına bağlanmıştır. Hükmün önceki uygulamasında, anonim şirketlerin; 1998 ve önceki yıllarda elde etmiş olduğu kazançlarını ilgili bulundukları dönemler itibariyle dağıtıp dağıtmadıklarına bakılmadan, bu kazançlar gelir vergisi tevkifatına tabi tutulmaktaydı. İşte söz konusu hükümleri bir arada değerlendiren kanun koyucu, hakkaniyetin sağlanması amacıyla 1998 ve daha önceki hesap dönemlerinde elde edilmiş ancak dağıtılmamış olsa da vergi tevkifatına tabi tutulmuş şirket kazançlarının

---

[761] Konu Dan. 4. D., 13.7.2005 tarih ve E. 2005/562, K. 2005/1437 sayılı kararında, "*davacının yıl içinde elde ettiği menkul sermaye iradı için beyanname vermediği ileri sürülerek adına yapılan re'sen tarhiyata ilişkin ihbarnamenin bilinen adresinde tebliğ edilememesi üzerine ilanen tebliğ edildiği, kesinleştiğinden söz edilerek de davacı adına ödeme emri düzenlendiği, anlaşılmaktadır. Ancak, dar mükellef olduğu açık olan davacının tevkif suretiyle vergilendirilmiş menkul sermaye iradı ile ilgili olarak Gelir Vergisi Kanunu'nun 86 inci maddesi uyarınca beyanname verme zorunluluğu bulunmadığı gibi, Türkiye'de vergilendirilecek bir geliri olmayan davacının vergi dairesine adres bildirme yükümlülüğü de olmadığından mahkeme kararı sonucu itibarıyla yerinde görülmüştür*" şeklinde açıklanmıştır. **Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim.**

1999 yılı ve sonrasında dağıtılması sonucunda kâr payını elde eden gerçek kişilerin bu gelirlerini vergiden istisna kılmış ve bu bağlamda GVK'nın 94. maddesinin 6/b. bendi çerçevesinde yapılan tevkifatın dışında tutmuştur (GVK geçici md. 62/1.f, a. bendi). Neticede, bir anonim şirketin 1998 ve önceki hesap dönemlerine ilişkin kârından pay alan gerçek kişiler, söz konusu gelirlerini beyannamelerine eklemeyeceklerdir.

d. Anonim Şirketlerin 01.01.1999 ile 31.12.2002 Tarihleri Arasında Elde Ettikleri ve Kurumlar Vergisinden İstisna Edilmiş Kazançları Dağıtmaları Sonucu Gerçek Kişiler Tarafından Elde Edilen Kâr Payının Vergilendirilmesi

Anonim şirketlerin 1999, 2000, 2001 ve 2002 hesap dönemlerinde elde ettikleri ve iştirak kazançları istisnası dışında kurumlar vergisinden istisna edilmiş kazançlarını dağıtmaları ile birlikte kâr payı elde eden gerçek kişilerin bu gelirleri, GVK md. 94 uyarınca vergi tevkifatına tabi tutulmamaktadır (GVK geçici md. 62/1.f, b. bendi). Zira söz konusu dönemlere ilişkin şirket kazancının vergiden müstesna kılınan kısımları, dağıtılmamış olmasına rağmen, 24.04.2003 tarihinde yürürlüğe giren 4842 Sayılı Kanun ile değiştirilmeden önce GVK'nın 94. maddesinin 6/b-ii bendi gereğince vergi tevkifatına tabi tutulmaktaydı. İşte bu durum dikkate alınmış ve vergide mükerrerliği önlemek amacıyla anonim şirketlerin 01.01.1999-31.12.2002 tarihleri arasında kurumlar vergisinden istisna edilmiş kazançlarını 24.04.2003 tarihinden itibaren dağıtması halinde vergi tevkifatı yapılmaması öngörülmüştür[762]. Ancak iştirak kazançları istisnası kapsamında üzerinden kurumlar vergisi alınmamış söz konusu döneme dair şirket kazançlarının dağıtılması durumunda, elde edilen kâr payı gerçek kişinin mükellefiyet statüsüne göre yukarıda

[762] **Beyanname Düzenleme Klavuzu**, s. 207; Erdoğan Sağlam, **Tam Mükellef Kurumlarca (Holdingler Dahil) Elde Edilmiş Kâr Paylarının (İştirak Kazançlarının) 24.04.2003 tarihinden İtibaren Dağıtılması,** Vergi Dünyası, S. 266, Ekim, 2003, s. 32.

irdelediğimiz genel hükümler çerçevesinde % 15 oranından vergi tevkifatına tabi tutulacak ve/veya gelir vergisi beyannamesine dahil edilecektir[763].

Öte yandan, anonim şirketlerin 01.01.1999-31.12.2002 tarihleri arasında elde ettikleri kazançlarından istisna edilmiş tutarların (iştirak kazancı istisnası hariç) dağıtımı neticesine kâr payı elde eden gerçek kişilerin bu geliri tevkifat uygulamasının dışında tutulsa da tamamen vergilendirmeyecek gelir unsurları arasında kabul edilmemiştir. Buna göre, gerçek kişilerin yukarıda ifade edildiği şekilde elde ettikleri kâr payının net tutarına elde edilen kâr payının 1/9'u eklendikten sonra, bulunan tutarın yarısı vergiye tâbi gelir olarak dikkate alınmakta ve söz konusu gelirler yıllık beyannamenin verilmesini zorunlu kılan 23 bin TL'lik sınırın aşılması durumunda beyannameye dahil edilmektedir. Böyle bir durumda, beyannameye intikal ettirilen tutarın 1/5'i beyanname üzerinden hesaplanan gelir vergisinden mahsup edilerek vergilendirilecek matrah kısmı tespit edilmektedir (GVK geçici md. 62/3.f).

e. Anonim Şirketlerin GVK'nın Geçici 61. Maddesi Kapsamında Yatırım İndirimi İstisnasına Tabi Tutulmuş Kazançlarını Dağıtması Sonucu Gerçek Kişiler Tarafından Elde Edilen Kâr Payının Vergilendirilmesi

GVK'nın 19. maddesinde yer alan yatırım indirimi müessesi 5479 Sayılı Kanun ile 01.01.2006 tarihinden itibaren geçerli olacak şekilde yürürlükten kaldırılsa bile müessesenin günümüze olan etkileri devam etmektedir. Bu çerçevede, yatırım indirimi istisnasına konu edilen kazançlar ile 24.04.2003 tarihinden önce gerçekleşen yatırımlar üzerinden hesaplanan ve kazancın yetersiz olması nedeniyle sonraki dönemlere devrederek yatırım indirimi kapsamında değerlendirilen kazançlar üzerinden; dağıtılsın, dağıtılmasın % 19,8 oranında gelir vergisi tevkifatı yapılması öngörülmüştür (GVK geçici md. 61/2.f). İşte,

[763] Bünyamin Öztürk, Güray Öğredik, **a.g.e.**, s. 332.

vergi tevkifatının yatırım indirimi müessesesine tabi tutulan şirket kazancı üzerinde yapılmasına ilişkin bu hüküm karşısında aynı kazanç tutarının dağıtımı aşamasında yeniden tevkifata tabi tutulmamasına yönelik ayrı bir düzenleme yapılması gerekmiştir. Bu çerçevede, GVK'nın geçici 62. maddesinin 1.fıkrasında yer alan c bendi ile kaynağını 24.04.2003 tarihinden önceki yatırımlara ilişkin uygulanmış veya ileriki dönemlere devredilmiş yatırım indirimi kazanç tutarından alan dağıtımlarda, elde edilen kâr payları üzerinden gelir vergisi tevkifatı yapılmayacağı hüküm altına alınmıştır. Buna karşılık, tevkifata tabi tutulmasa bile elde edilen kâr payının net tutarına elde edilen kâr payının 1/9'unun eklenmesi ile bulunan brüt tutarın yarısının, beyan sınırının aşılması söz konusu ise beyana tabi gelir olarak ele alınması gerekmektedir. Son olarak, yıllık beyanname üzerinden hesaplanacak gelir vergisinden beyannameye intikal ettirilen kâr payı (yani brüt kâr payının yarısı) tutarının 1/5'inin mahsubuna imkan verildiğini de belirtelim (GVK geçici md. 62/3.f.). Görüldüğü üzere, yatırım indirimine tabi kazançların dağıtımına ilişkin vergilendirme esasları, kâr payının şirketlerin 01.01.1999–31.12.2002 tarihleri arasındaki dönemlerde kurumlar vergisinden istisna edilmiş kazanç tutarları (iştirak kazancı istisnası hariç) üzerinden elde edilmiş olması durumunda uygulanacak yukarıda yer verdiğimiz vergilendirme hükümleri ile aynıdır[764].

f. Anonim Şirketlerin GVK'nın Geçici 62. Maddesi Kapsamında Elde Ettikleri Kâr Payı Kazancını Dağıtması Sonucu Gerçek Kişiler Tarafından Elde Edilen Kâr Payının Vergilendirilmesi

Anonim şirketler kendileri veya iştirakleri vasıtasıyla başka bir kurumun yukarıda açıkladığımız GVK'nın geçici 62. maddesi kapsamında değerlendirilen kazancından pay almışlarsa, söz konusu şirketlerin bu geliri vergilendirilmeyeceği gibi kendilerinin elde ettikleri bu kâr payı gelirini gerçek kişi ortaklarına yine kâr payı şeklinde dağıtmaları sonucunda da gerçek kişi ortakların kâr payı gelirleri benzer şekilde beyan dışı bırakılmakta

[764] Faruk Sabuncu, Filiz Keskin, **a.g.e.**, s. 150.

ve herhangi bir vergi tevkifatına tabi tutulmamaktadır (GVK geçici md. 62/4. f.). Zira gerçek kişilerin kâr payı gelirini, şirketlerin 01.01.1999–31.12.2002 tarihleri arasında kurumlar vergisinden istisna edilmiş kazançlarını 24.04.2003 tarihinden itibaren dağıtması ile birlikte söz konusu şirketten doğrudan veya dağıtıma konu bu kazançtan pay alan başka bir tam mükellef şirkete olan ortaklığı sebebiyle dolaylı yoldan elde etmesi vergilendirme bakımından aynı sonuçları vermelidir. Bu çerçevede, kurumun doğrudan başka bir kuruma iştiraki dolayısıyla elde etmiş olduğu bu neviden kâr paylarını dağıtması halinde de bu kâr payları üzerinden tevkifat yapılmayacaktır[765].

D. Uluslararası Çifte Vergilendirmeyi Önlemeye İlişkin Anlaşmaların Kâr Payı Gelirinin Vergilendirilmesine Olan Etkisi

1. Genel Açıklama

Vergi yasaları devletlerin kendi egemenlik alanları içerisinde bulunan tüm gerçek ve tüzel kişilere uygulanır. Yerellik ilkesi olarak adlandırılan bu durum, devletlerin çıkardıkları vergi yasalarının sadece kendi siyasi sınırları içerisinde hüküm ifade ederek başka devlet sınırları içinde uygulanmaması esasına dayanır[766]. Ancak günümüzde sermayenin yüksek hareket kabiliyetine sahip olması mükelleflere tek bir ülke üzerinden farklı ülkelerde yatırım yapmak suretiyle kazanç elde edebilme imkanı sağlamış, bu durum serrmaye üzerinden elde edilen gelirlerin vergilendirilmesi bakımından kişisellik ilkesi[767]

---

[765] **Beyanname Düzenleme Klavuzu**, s. 209.

[766] Şerafettin Aksoy, **Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi**, Filiz Kitapevi, 5. b., İstanbul, 1993, s. 23.

[767] Kişisellik ilkesinin iki ölçütü vardır. Buna göre, uyrukluk ve ikamet esaslarına göre kişiler elde ettikleri kazançlardan vergilendirilebilmektedir. Ülkeler yerellik ilkesini benimseyip, yanında da ikametgah ilkesini uygulayarak ülkesinde mukim kişilerin hem ülke içi hem de ülke dışı kaynaklardan elde ettikleri gelirleri vergilendirmeyi tercih etmektedirler. Zira ikamet ilkesi uyarınca, vergiye tabi kazancı elde edenin "mali ikametgahı" hangi ülkede ise vergi alma hakkı o ülkeye tanınır. Bkz. Dursun Erkan Ateşli, **Yürürlükteki Türk Vergi Mevzuatı ve Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları Çerçevesinde Mukimlik ve Çifte Mukimlik,** Vergi Sorunları, Mayıs, 2000, S. 140, s. 66. Kişisellik ilkesinin diğer ölçütü olabilecek uyrukluk ise devletlerin vatandaşlarının tüm devletlerde elde ettikleri gelirlerini vergilendirmesini sağlamaktadır. Bkz. Billur Yaltı Soydan, **a.g.e.,** s. 20; Mualla Öncel, Çağan, Kumrulu, **a.g.e.,** s. 253.

veya yerellik ilkesini[768] uygulayacak devletleri, vergilendirme yetkilerini kullanma noktasında karşı karşıya getirmiştir. Çifte vergilendirme sorunu yaratan bu durum, birden fazla devlete ait vergilendirme yetkisinin çakışmasından veya aynı yetkinin bir kaç kez kullanılmasından dolayı, aynı vergi yükümlüsü ve/veya aynı vergi konusundan aynı vergilendirme dönemi içinde aynı nitelikte birden fazla vergi alınmasına sebebiyet vermektedir[769].

Kâr payı elde etmek amaçlı olarak sermayesine yatırım yapılan şirketin kurulu olduğu ülke ile yatırım yapan kişinin mukim olduğu ülkenin farklı olması çifte vergilendirme sorunu yaratabilmektedir. Devletler çifte vergilendirme sorununu aşmak için karşılıklı anlaşmalar marifetiyle kâr payı üzerindeki vergi alma haklarını belirli esaslar dahilinde sınırlayabilmektedirler. Türkiye'nin de akdettiği çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarında, akit devletlerden birinde mukim olan kişinin diğer akit devlette mukim bir teşebbüsten elde ettiği kâr paylarının vergilendirilmesine ilişkin ayrıntılı düzenlemeler yer almıştır. Çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları ile yürürlüğe konulan bu hükümlerin nazara alınması gerekir, aksi durumda Türkiye'nin fazla vergi tahsil etmesi söz konusu olur ki böylece vergi yükünü üstlenen taraf bundan zarar görebilir. Neticede, anlaşmaların önemine ilişkin ifade ettiğimiz bu hususlar ve Türkiye'nin başka ülkeler ile anlaşarak yürürlüğe soktuğu bu anlaşmalarda yer alan hükümlerin kâr payı gelirinin vergilendirilmesine ilişkin vergi mevzuatımızda yer alan hükümlerden, Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrası uyarınca, üstün olması durumu bir arada değerlendirildiğinde, çalışmamız kapsamında konunun ayrı bir başlık halinde irdelenmesi gerekli hale gelmiştir.

---

[768] Yerellik ilkesi (kaynak ilkesi), vergilendirmeye konu hususun gelirin doğduğu veya malların bulunduğu yerde vergilendirilmesi esasına dayanmaktadır. Bir devletin vergi yasalarını ülkesinde bulunan yerli ya da yabancı herkese ve bütün hukuksal işlemlere uygulaması anlamına gelen bu ilke uyarınca, hiç bir ülke kim tarafından elde edildiğine bağlı olmadan iç kaynaklardan elde edilen bir gelirin vergilendirilmesinden vazgeçmez. Bkz. Billur Yaltı Soydan, **a.g.e.,** s. 17, 18. Ayrıca yerellik ilkesi hakkında bilgi için bkz. Selim Kaneti, **a.g.e.,** s. 40;

[769] Billur Yaltı Soydan, **a.g.e.,** s. 3; Akif Erginay, **Kamu Maliyesi,** Turhan Kitabevi, 11. b., Ankara 1985, s. 162. Çifte vergilendirme kavramı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Billur Yaltı Soydan, **a.g.e.,** s. 1-13; Esra Ekmekci, **a.g.e.,** s. 149, 150.

2. Türkiye'nin Taraf Olduğu Uluslararası Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmalarının Kâr Payı Gelirinin Vergilendirilmesi Üzerindeki Etkisi

Türkiye OECD'nin çifte vergilendirmenin önlenmesine yönelik hazırladığı model anlaşmayı diğer ülkeler ile imzaladığı anlaşmalarda esas almıştır[770]. Söz konusu model anlaşmada kâr payının vergilendirilmesi konusunda "Temettü"[771] başlığı altında çeşitli hükümlere yer verilmiştir. Akdedilen anlaşmaların temettülere ilişkin maddeleri büyük ölçüde birbirine paralel hükümler içermektedir.[772] Bu bağlamda, Türkiye'nin ilgili model çerçevesinde taraf olduğu bütün anlaşmalarda, temettüler esas olarak ikametgah devletinin vergilendirme yetkisine bağlanmış olup ("bağlama kuralı")[773], dağıtımı yapan kaynak devlete de vergilendirme yetkisini sınırlı oranda kullanma hakkı tanınmıştır[774].

Anlaşma metinlerinde görüldüğü üzere, öncelikle "temettü" terimi ve dolayısıyla hangi gelirlerin madde kapsamında değerlendirilmesi gerektiği açıklığa kavuşturulmuştur. İlgili anlaşmaların 10 maddesine göre, kâr payı gelirini; hisse senetlerinden, intifa senetlerinden veya intifa haklarından, kurucu hisse senetlerinden veya alacak niteliğinde olmayıp kazanca katılmayı sağlayan diğer haklardan elde edilen gelirlerin, bunun yanısıra dağıtımı yapan şirketin mukimi olduğu Devletin vergi mevzuatı kapsamında vergileme yönünden hisse senetlerinden elde edilen gelirle aynı muameleyi gören diğer şirket

---

[770] Esra Ekmekci, **a.g.e.**, s. 152.

[771] Model anlaşma çerçevesinde Türkiye'nin İspanya, İngiltere, İtalya, Hollanda, Avusturya gibi ülkelerle yaptığı vergi anlaşmalarının 10. maddesinde, *"temettü" terimi, hisse senetlerinden, intifa senetlerinden veya intifa haklarından, kurucu hisse senetlerinden veya alacak niteliğinde olmayıp kazanca katılmayı sağlayan diğer haklardan elde edilen gelirleri, bunun yanısıra dağıtımı yapan şirketin mukimi olduğu Devletin mevzuatına göre, vergileme yönünden hisse senetlerinden elde edilen gelirle aynı muameleyi gören gelirleri kapsar. Yatırım fonu ve yatırım ortaklarından sağlanan gelirler de bu terimin kapsamına girer"* şeklinde bir hükme yer verilerek temettüden ne anlaşılması gerektiği açıklanmıştır.

[772] Muzaffer Çolak, **Stopaj ve Sorumluluk Müessesesi**, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 275.

[773] Anlaşmanın, bazı ufak tefek istisnalar bir yana, yerleşim yeri ilkesine dayanılarak hazırlandığı hakkında bkz. Selahattin Tuncer, **Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları ve Türkiye**, Vergi Dünyası, S. 311, Temmuz, 2007, s. 7.

[774] Billur Yatlı, **a.g.e.**, s. 226.

haklarından elde edilen gelirlerin[775] ve son olarak gelirin doğduğu akit devletin mevzuatında belirlendiği şekliyle kazanca katılma hakkı sağlayan veya kazanca bağlı olarak belirlenen, alacak olarak adlandırılmış araçlar da dahil olmak üzere finansal düzenlemelerden elde edilen gelirlerin oluşturduğu belirtilmiştir[776]. Anlaşma maddesinde, bir taraftan akit devletlerden birisinin mukimi olan şirket tarafından diğer devletin mukimine ödenen temettülerin vergilendirilmesinde hem ikametgah hem de kaynak ilkesinin benimsendiği, diğer taraftan kaynak ülkenin uygulayabileceği vergi oranı için bir üst sınır konulduğu görülmektedir[777]. Diğer bir ifade ile anlaşmalar, temettü gelirlerinin vergilendirilmesi bakımından temettü elde edenin mukim olduğu devletin vergileme hakkını sınırlamazken, temettü ödeyen şirketin mukim olduğu devletin vergileme hakkını belirli açılardan sınırlama yoluna gitmiştir[778]. Bu durum, anlaşmanın 10. maddesinin 1. ve 2. fıkraları uyarınca, bir Akit Devlet mukimi tarafından diğer Akit Devletin mukimine ödenen temettülerin bu diğer Devlette vergilendirilebileceği[779], bununla beraber söz konusu

---

[775] "Dağıtımı yapan şirketin mukimi olduğu devletin vergi mevzuatına göre, vergileme yönünden hisse senetlerinden elde edilen gelirle aynı muameleyi gören diğer şirket haklarından elde edilen gelirler" şeklindeki ifadeden, iç hukukumuzda yer alan hükümler çerçevesinde, vergilendirilmeleri bakımından hisse senetlerinden elde edilen gelirle aynı işlemlere tabi tutulan gelirlerin anlaşılması gerekmektedir. Bu kapsamda, sahibinin ticari, zirai veya mesleki faaliyeti dışında nakdi sermaye veya para ile temsil edilen değerlerden müteşekkül sermaye dolayısıyla elde ettiği kâr payı, faiz, kira ve benzeri iratlar ile kaynağı ne olursa olsun GVK md. 75/2.f.'de sayılan diğer iratların menkul sermaye iradı niteliğindedir (GVK md. 75/1.f. ve 2.f.) ve bu gelirlerin vergilendirme bakımından kâr payları ile aynı gelir unsuru çerçevesinde değerlendirilmesi gerekir. Bkz. Billur Yatlı, **a.g.e.,** s. 230.

[776] 22637 sayı ve 15.05.1996 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 1. Seri numaralı Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları Genel Tebliği'nde yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, anlaşma metninin 10. maddesinin 4. fıkrasında yer alan söz konusu temettü teriminin kapsamına sadece bazı yaygın temettü çeşitleri ile bu terime açıklık getirilmek üzere ismen sayılmış olup, bunların dışında kalan ve alacak niteliğinde olmayıp teşebbüsün kazancına katılmayı sağlayan diğer haklardan ve akit devletlerin iç hukuk mevzuatları uyarınca hisse senetleri ile aynı muameleyi gören her türlü şirket haklarından elde edilen gelirler de dahil edilmek istenmiştir. Buna karşılık, GVK'nın 75. maddesinin 3. fıkrasında belirtilen ve menkul sermaye iratları arasında kabul edilen yönetim kurulu başkan ve üyelerine yapılan kâr payı ödemeleri, ilgili anlaşma metinlerinde temettü geliri kapsamında değerlendirilmemiştir. Söz konusu kâr payı ödemeleri hakkında, anlaşmanın 16. maddesinde ayrı bir başlık altında ödemeyi yapan şirketin mukim olduğu kaynak devletin ayrıca vergilendirme yetkisine sahip olduğu ifade edilmiştir.

[777] Esra Ekmekci,**a.g.e.,** s. 158; Billur Yaltı,**a.g.e.,** s. 225.

[778] Yusuf İleri, **Yurt Dışı İştirak Kazançları İstisnası Sermaye İhracını Teşvik Ediyor,** Vergi Dünyası, S. 318, Şubat, 2008, s. 135.

[779] Konu bkz. 1 Seri numaralı Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları Genel Tebliği'nde, "*... kanuni merkezi Türkiye'de bulunan bir anonim şirketten temettü elde eden Hollanda'da mukim bir kişi, bu geliri üzerinden Hollanda'da vergilendirilebilecektir. Ancak, Hollanda'nın bu geliri vergilendirmesi için Anlaşmanın bu hükmü tek başına yeterli değildir. Söz konusu gelirin bu Devlette vergiye tabi tutulabilmesi*

temettülerin, aynı zamanda, ödemeyi yapanın mukimi olduğu devlette ve bu devletin mevzuatına göre de vergilendirilebileceği şeklinde düzenlenmiştir. Bu çerçevede, Türkiye'nin akdettiği çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları elde edilen kâr payının vergilendirilmesinde, kâr payını elde edenin mukim olduğu ülkeye genel vergileme hakkı verirken, kâr payının ödeyen şirketin mukim olduğu ülkeye (kaynak ülkeye) yatırımı yapanın iştirak nispetlerine göre de farklaşabilecek şekilde % 5 ile % 35 arasında değişen oranlarda (bkz. Tablo) sınırlı bir vergileme hakkı vermektedir[780]. Kısacası; temettü gelirlerinde dağıtımı yapan kaynak ülke Türkiye ise, dağıtımı yapan tam yükümlü şirketler ödemeyi yaparlarken GVK'nın 94. maddesinin 6. bendinin (ii) alt bendi ve KVK'nın 30. maddesinin 3., 4. ve 6. bendlerinde yer alan tevkifat oranları ile anlaşma metinlerinin 10. maddesini 2. fıkrasında belirtilen oranların kıyaslamasını yaparak, ulusal mevzuat veya uluslararası anlaşma metnindeki düşük vergi oranı üzerinden kesinti yapmakla sorumludurlar.

Türkiye'nin akdettiği anlaşmalara taraf olan bir devlette mukim kişinin Türkiye'deki bir şirketten elde ettiği kâr payı için anlaşma hükümleri ve iç hukuktaki tevkifat oranları dikkate alınarak yukarıda ifade ettiğimiz üzere Türkiye'de bir vergilendirmenin yapılmış olması, aynı tutarın kâr payı gelirini elde eden kişinin mukim olduğu devlette de vergilendirilmesine engel değildir. Ancak böyle bir durumda ortaya çıkan çifte vergilendirme sorunun önüne geçilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, ilgili anlaşmaların 23. maddesinde mahsup yönteminin uygulanmasına yönelik hükümler konulmuştur. Bu çerçevede, yabancı ülke mukimi bir kişi, kurum veya şirket elde ettiği kâr payı üzerinden Türkiye'de kesilen vergiyi, eğer bu kâr payını mukim olduğu ülkede de beyan etmesi gerekiyorsa, mukim olduğu ülkede hesaplanan vergisinden mahsup edebilmektedir. Türkiye'de mukim kişilerin anlaşma tarafı yabancı devlette mukim

---

için, her şeyden önce bu gelirin bu Devlette iç mevzuat uyarınca verginin konusuna giriyor olması gerekir. Başka deyişle, Anlaşmanın ne bu hükmü ne de başka bir hükmü, Devletlerin iç mevzuatları uyarınca vergiye tabi olmayan bir gelir unsurunu vergiye tabi tutmamaktadır" şeklinde verilen bir örnekle açıklanmıştır.

[780] Nazmi Karyağdı, **a.g.e.,** s. 535.

şirketlerden elde ettikleri kâr payları üzerinden ilgili yabancı devlette ve Türkiye'de vergi alınması durumunda, aynı şekilde yabancı devlette ödenen verginin Türkiye'de verilen beyanname üzerinden hesaplanan vergiden mahsubuna anlaşma metinleri müsade etmektedir.

3. Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmasında Yer Alan Dar Yükümlü Kurumların Elde Ettikleri Kâr Payının Vergilendirilmesine İlişkin Özel Hükümler

Anlaşmaların 10. maddesinin 5. ve 6. fıkraları incelendiğinde, hükümlerin dar yükümlü kurumların elde ettikleri kâr paylarının vergilendirilmesi konusuna özgü olduğu görülmektedir. Ulusal mevzuatımız uyarınca, dar yükümlü kurumların Türkiye'deki işyeri vasıtasıyla elde ettikleri kazançlarının kurumlar vergisine tabi tutulması sonrasında kalan kısmı, dar yükümlü kurumun elde ettiği menkul sermaye iradları arasında sayılmış ve vergilendirme bakımından yine temettü gibi değerlendirilmiştir (GVK md. 75/2.f., 4.b.)[781]. İşte bu düzenleme dikkate alınarak ilgili anlaşmaların 10. maddesinin 5. fıkrasına ihdas edilmiş bir hükümle, kanuni ve iş merkezi yurt dışında bulunan ve Türkiye'deki işyerinde icra ettiği ticari faaliyet kapsamında kazanç elde eden dar yükümlü kurumların bu kazançlarının tam yükümlü kurumlar gibi kurumlar vergisine tabi tutulması sonrasında kalan kazanç kısmı üzerinden kaynak devlet tarafından temettülerin tabi olduğu anlaşmanın 10 maddesinin 2. fıkrasında yer alan oranların yarısını geçmeyecek şekilde vergi alınması gerektiği öngörülmüştür. Bu hüküm uyarınca, örneğin Fransa'da mukim bir şirket, Türkiye'de sahip olduğu işyeri vasıtasıyla elde ettiği ticari kazanç üzerinden önce % 20 oranında kurumlar vergisine tabi tutulacak, sonra kurum kazancından bu hesaplanan kurumlar vergisinin düşülmesi suretiyle kalan kazanç kısmı üzerinden de Türkiye'nin

---

[781] Ahmet Erol, A. Ercan Yıldırım, **a.g.e.**, s. 680; Süleyman Güçlü, **Kâr Paylarının Vergilendirilmesi,** Vergi Sorunları, S. 227, Ağustos, 2007, s. 48. Bu tutar bkz. Esra Ekmekci, **a.g.e.**, s. 133'de, *"...tutar yurt dışındaki merkeze transferi mümkün olan kârı ifade etmektedir"* şeklinde açıklanmıştır.

Fransa ile akdettiği çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmasının 10. maddesinin 2. fıkrasında yer alan (a) bendindeki oranın yarısı olan % 7,5'dan fazla vergi alınamayacaktır. Dolayısıyla, yıllık veya özel beyanname vermek durumunda olan dar mükellef kurumların, indirim ve istisnalar düşülmeden önceki kurum kazancından, hesaplanan kurumlar vergisi düşüldükten sonra kalan kısımdan ana merkeze aktardıkları tutar üzerinden, kurum bünyesinde % 15 oranında kurumlar vergisi kesintisi yapılması gerektiğine ilişkin KVK md. 30/ 6.f.'deki bu oran % 7.5 olarak uygulanacaktır.

Diğer taraftan, 1 Seri numaralı Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları Genel Tebliği ile yabancı ülkede mukim dar yükümlü kişilerin Türkiye'de mukim bir kurumdan aldıkları temettülerin ilgili anlaşma metninin 10. maddesinin 2. fıkrasında yer alan düşük oranlar üzerinden vergilendirilebilmesi için belirli koşulların aranması gerektiği hüküm altına alınmıştır. Söz konusu Genel Tebliğde bu koşullar;

a) Kurumun anonim şirket olması halinde, hisse senetlerinin nama yazılı olması,

b) Temettü elde edenin yabancı ülkede mukim olduğunun ilgili yabancı ülkenin yetkili makamlarından alınmış "Mukimlik Belgesi" ve noterce onaylı Türkçe tercümesi ile belgelemesi[782],

c) Temettünün elde edilmesi ile Türkiye'deki bir işyeri arasında etkin bir bağın bulunmaması,

d) Temettünün elde edildiği tarih itibariyle anlaşmalarda yer alan asgari sermayeye iştirak koşulunun yerine getirilmiş olması

şeklinde sıralanmıştır.

---

[782] İlgili anlaşmalarda yer alan şartlardan biri olan mukimlik durumunun tespiti aşamasında "mukimlik belgesi" olmayan ve bu konuda gerekli birimlere herhangi bir başvuru yapmayan yükümlüler ilgili anlaşmanın koşullarını yerine getirmiş sayılmazlar. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Yıldırım, **Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları Kapsamında Mukimlik Belgesinin Önemi**, Vergi Sorunları, S. 266, Kasım, 2010, s. 140-142.

Anlaşmaların 10. maddesinin 6. fıkrasına göre, kâr payını elde eden kişinin, bu gelirini dağıtımı yapan şirketin mukimi olduğu diğer anlaşma tarafı devlette yer alan bir işyeri vasıtasıyla ticari faaliyet göstererek veya aynı diğer devlette serbest meslek faaliyetini yürütmek amacıyla bulundurduğu sabit yeri kullanarak elde etmesi ve temettü elde edişi ile belirtilen işyeri veya sabit yer arasında etkin bir bağlantının var olması durumunda, gelire ilişkin vergilendirmenin anlaşmanın 10. madde hükümlerine göre değil, anlaşmanın ticari kazanca ilişkin hükümleri dikkate alınarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, örneğin Türkiye dışında mukim yabancı bir şirketin Türkiye'de açtığı bir işyerinin aktifinde yer alan Türkiye'de mukim bir şirkete ait hisse senetlerinden elde ettiği temettüler bakımından, anlaşmanın 10. maddesinde temettüler için öngörülen vergi oranları uygulanmayacak, bu temettüler ticari kazancın bir unsuru olarak vergilendirilmeye tabi tutulacaktır[783]. Özetle; kâr payını elde eden kişinin kaynak devlette sahip olduğu işyeri ile temettü arasında etkin bir bağ bulunması durumunda, kaynak devletin kâr payına ilişkin düzenlemeleri dikkate almadan ticari kazançları düzenleyen hükümler çerçevesinde bu gelirin tamamını vergilendireceğini söyleyebiliriz[784] .

Son olarak, ilgili anlaşmaların 10. maddesinin son fıkrasında, taraf devletlerden birinin mukimi olan bir şirketin diğer devlette kazanç veya gelir elde etmesi durumda, bu diğer devletin artık şirketin dağıttığı kâr payı üzerinden vergi alamayacağı ifade edilmiştir. Buna karşılık, söz konusu kâr payının bu diğer devlet mukimine ödenmesi veya kâr payı gelirinin elde edilmesi olayı ile diğer devlette bulunan bir işyeri veya sabit yer arasında etkin bir bağ bulunması durumlarından birinin varlığı, anlaşmaların 10 maddesinin 6.

---

[783] Anlaşmalarda yer alan bu hüküm, menkul sermaye iratlarını sağlayan sermaye sahiplerinin bu iratları ticari faaliyetine bağlı şekilde elde etmesi durumunda, bu iratların artık ticari kazancın tespitinde nazara alınacağı yönündeki GVK'nın 75. maddesinin son fıkrasında yer alan düzenleme ile aynı mahiyettedir. Bu çerçevede, yabancı bir devlet mukiminin Türkiye'de bulunan işyeri vasıtasıyla yürüttüğü ticari faaliyetleri kapsamında elde ettiği kâr payının varlığı, aslında bu gelirin Türkiye'de ticari kazanç kapsamında vergilendirilmesi gereken bir değer unsuru olduğunu göstermektedir.

[784] Billur Yaltı, **a.g.e.,** s. 229.

fıkrasında yer alan ve yukarıda yer verdiğimize benzer şekilde bu diğer devlete kâr payı üzerinden vergi alma imkanı verecektir. Bu düzenlemeler çerçevesinde, anlaşmanın tarafı olan yabancı ülkede mukim bir şirketin Türkiye'ye getirdiği ve bir şirkete yatırdığı sermayesi sonucunda elde ettiği kâr payı gelirini kendi ülkesindeki ortaklarına dağıtması durumunda, Türkiye'nin söz konusu kazancın Türkiye'de elde edildiği gerekçesiyle yabancı ülkedeki bu kâr payı dağıtımı üzerinde herhangi bir vergileme hakkına sahip olamayacağı sonucuna da ulaşmaktayız.

SONUÇ

Anonim şirketlerin yaptıkları kâr payı dağıtımı vergi hukuku açısından da irdelenmesi gereken bir konudur. Zira kâr payı dağıtımı müessesesi vergi hukukunda sıkça karşımıza çıkmakta, hukuki ve mali boyutlarıyla dikkat çekmektedir. Bu bağlamda; kâr payı dağıtımı konusunda ortaya çıkan sorunlara ve tartışmalara yer vermek, bunlar üzerinde birtakım değerlendirmelerde bulunarak çeşitli sonuçlara ulaşmak ve önerilerde bulunmak çalışmanın ana amacını oluşturmuştur.

Bilindiği üzere, anonim şirketlerin kâr elde etmek amacına sahip olması aslında aynı amacın benzer şekilde söz konusu şirketlere ortak olan yatırımcılarda da bulunmasından kaynaklanmaktadır. İşte sermaye şirketlerinin birçok kişinin bir araya gelmesi suretiyle teşekkül etmesi, şirketlerin bir organizasyon kapsamında kâr elde ederek bunu ortaklara dağıtmasını sonuçlamaktadır. Bu çerçevede, faaliyetleri neticesinde kazanç elde eden anonim şirketlerin hesap dönemleri sonunda oluşan kârlarını ortaklarına, ihraç ettikleri belirli senetlere sahip olanlara ve diğer bazı kimselere prosedüre uygun olarak dağıtabildiklerini görmekteyiz. Böyle bir durumda, kazancını mevzuatta yer alan düzenlemeler uyarınca dağıtacak olan şirketlerin özellikle ticaret hukuku ve sermaye piyasası hukukunda yer alan düzenlemeleri esas alma zorunlulukları vardır. Anonim şirketlerin kârlarını hangi tutarlar ve ilkeler üzerinden dağıtacakları ise yine ilgili mevzuatta hüküm altına alınan konulardır.

Çalışma konumuz bakımından kâr payı dağıtımının irdelenmesi, söz konusu dağıtımın hem şirket hem de vergi yükümlüsü nezdinde oluşan vergisel sonuçları sebebiyle önem arz etmektedir. Zira şirket kazancı üzerinden gerek kurum bünyesinde gerekse dağıtım ile birlikte ortaklar bünyesinde vergi alınması, aynı kazanç tutarı üzerinden iki kez vergilendirme yapılması sonucunu doğurur. Bu uygulama ise, kurumları başka işlemler

yoluyla ekonomik olarak kâr payı dağıtımı ile aynı sonuca ulaşma çabasına yöneltmiştir. Bu kapsamda şirketler dağıtıma konu kazanç veya kâr payı üzerinde oluşan verginin ödenmemesi amacıyla hukuki görüntüsü itibariyle kâr payı dağıtmak yerine, vergisel bakımdan avantajlı ve kâr payı dağıtımı ile aynı iktisadi sonuçlara ulaştırabilecek işlemlere girişmektedirler. Söz konusu işlemler, ekonomik bakımdan olağan kâr payı dağıtımı ile aynı sonuçları vermeleri sebebiyle dikkat çekmektedirler. Ancak, ilgili işlemlerin ortağa kazanç aktarmaya yönelik gizlenmiş amacının vergi idaresi tarafından somut delillerle tespit edilmesi söz konusu olabilmektedir. Bu durumda, vergisel yaklaşım çerçevesinde kâr payının dağıtılmış olduğu kabul edilmekte ve anonim şirketin ortağa aktarmış olduğu kazanç kısmı vergi hukuku bakımından kâr payı geliri gibi vergilendirmeye tabi tutulmaktadır.

Bu bölümümüzde aşağıda yer aldığı haliyle, çalışmanın sistematiğine ve amacına uygun bir şekilde konuya ilişkin kavramlar, kâr payı dağıtımında izlenen yolun anonim şirketler üzerindeki hukuki görünümü, olağan kâr payı dağıtımı dışında aynı kazanç aktarımının sağlandığı diğer işlemler ile bu şekildeki kazanç aktarımının vergisel açıdan kâr payı dağıtımı gibi değerlendirilmesinin hukuki niteliği, şartları ve buna ilave olarak kâr payı gelirinin vergilendirilmesi hususları özetlenmeye çalışılacaktır. Ayrıca, belirteceğimiz hususlarla ilgili yeri geldiğinde ulaştığımız sonuçlar ile önerilerimiz üzerinde de durulacaktır.

Birinci bölümde, ortaklara dağıtım konusu edilen şirket kârı, ortağın sermaye payına düşen kâr payı ve bu kâr payının dağıtımına ilişkin kavramlar incelenmiştir. Öncelikle kâr kavramı üzerinde durularak, özel hukuk ve kamu hukuku alanlarında karşılığını bulan ticari ve mali kâr kavramlarının anlamı irdelenmiş olup, hemen ardından ortakların elde ettiği kâr payı kavramı hakkında açıklamalarda bulunularak kâr payının ortaya çıkması hususunda çeşitli tarihsel bilgilere yer verilmiş, ortak bakımından kâr payının hak boyutu ve hukuksal niteliği üzerinde değerlendirmeler yapılmıştır. Ayrıca kâr payının talep edilebilirliği

hakkında çeşitli değerlendirmelerde de bulunulmuştur. Son olarak, dağıtıma konu edilen safi kâr ve elde edilen kâr payı tutarını etkilemesi bakımından önem arz eden yedek akçe kavramı üzerinde durulmuştur. Bu bölüme yönelik saptamalarımız şu şekilde belirtilebilir:

-Biri dağıtımda, diğeri ise ödenecek verginin hesabında dikkate alınmak üzere ticari kâr ve mali kâr tutarları şeklinde birbirinden farklı iki kâr tutarı ortaya çıkmaktadır. Vergi hukukunda kullanılan kâr kavramı ile özel hukukta kullanılan kâr kavramları aynı sonucu vermemektedir. Dağıtıma konu edilecek kârı, ortaklıklar hukukuna göre belirlememiz gerekirken, aynı tutarın şirket bünyesinde kurumlar vergisine esas alınacak matraha dâhil edilen kısmı vergi hukukuna özgü kurallar hesaba katılarak belirlenecektir. Dolayısıyla, kamu hukuku kurallarına göre tespit edilen mali kârı, özel hukuk kurallarına göre belirlenen kârdan ayırmak gerekmektedir.

-Kâr payı, sermaye kaynağının şirkete belirli faaliyetlerde kullanması amacıyla bırakılması neticesinde elde edilen dönemsel nitelikte bir gelir olmasına rağmen; mevduat, tahvil ve Hazine Bonosu faizleri gibi diğer menkul sermaye iratlarından farklı olarak süreklilik arz eden bir gelir değildir. Zira şirketler kendisine sermaye katkısı yapan ortaklarına bu yatırımları karşılığında belirli bir kâr payı elde etme garantisi veremezler. Bu nedenle, ortağın kâr payı geliri ancak şirketin kârlılık durumu ve ortaklık kararı şartlarına bağlı olarak devamlılık gösterebilmektedir.

-Pay sahiplerinin şirkete yatırım yapmalarının özünde kâra ortak olmak amacı vardır. Özellikle; TTK'nın 385. maddesindeki kâr payının müktesep haklar arasında yer alması ve bu hakkın sahiplerinin rızası olmaksızın hiçbir şekilde değiştirilemeyeceği bahsi ile; şirketi yönetenlere en az yılda bir kez ortaklara kâr payı ödemesi yapma mecburiyeti yükleyen BK'nın 530. maddesinin 2. fıkrası hükmü, ortakların kâra iştirak etmelerinin tamamen ortadan kaldırılması mümkün olmayan bir hak olduğunu benimsememizi

sonuçlamaktadır. Ancak, kâr payının bertaraf edilemeyen bir hak olması, üzerinde sınırlamalara gidilemeyeceği anlamına da gelmemektedir. Zira mevzuatta yer alan çeşitli hükümler veya esas sözleşmeye konulabilecek bir takım hükümler marifetiyle en başta şirket menfaatlerinin öne çıktığı bazı durumlarda, kârın ortaklara dağıtımı dışında işletmenin mali yapısını kuvvetlendirecek kaynaklara aktarılması olanaklı kılınmıştır. Yıllık kârdan kanuni ve ihtiyari yedek akçeler ayrılması olarak ifade edebileceğimiz bu hallerin yanında, ayrıca pay sahipleri dışındaki yönetim kurulu üyeleri, intifa senedi sahipleri, anonim ortaklık personeli gibi çeşitli kimseler ve kâr bakımından imtiyazı olan payların sahipleri, dağıtıma ayrılmış kâr tutarına katılarak bu kârı daha da azaltabilmektedirler.

-Kâr payı hakkının vazgeçilmez olduğu göz ardı edilmemelidir. Buna karşılık, ortağın kâr payı hakkı, yukarıda belirttiğimiz şekillerde sınırlandırılabilmesi sebebiyle nisbi müktesep haklar arasında kabul edilmelidir. Örneğin; ortağın TTK'nın 381. maddesi uyarınca, şirketin karar mercii sıfatına sahip genel kurulun dönem kârı hakkında aldığı kararları iptal davası yoluyla yargılama konusu ederek hakkını koruyabilmesi, kâr payı hakkının hukuken korunan müktesep bir hak olmasından kaynaklanmaktadır. Kısacası, kâr payı hakkı, özüne dokunulmadan sadece kanun hükümlerinin izin verdiği ölçüde kısıtlanabilecek ve ortadan kaldırılması ise ancak hak sahibinin kendi rızası ile mümkün olabilecektir. Kârın dağıtılmasına genel kurulca karar verilmesi durumunda ise kâr payının pay sahibi için somut bir alacak hakkına dönüştüğünü ve bu şekilde kâr payı hakkının nispi niteliğini kaybederek artık mutlak anlamda bir müktesep hak niteliği kazanadığını görmekteyiz. Ancak şirket, kâr payı dağıtımına zorlanamaz. Kârın müktesep hak niteliği, dağıtılmasına karar verilen kârdan ortağın mahrum edilemeyeceğini ifade etmeye yöneliktir.

- Anonim şirketlerin kârı elde etmek ve bunu dağıtmak nihai amacına iştirak eden ortağın kâr payı hakkı, vazgeçilmez nitelikte olsa da hakkın talep edebilir bir alacak hakkına dönüşmesi ancak bu yönde alınmış bir genel kurul kararının varlığına bağlıdır. Kâr

payının dağıtımı veya dağıtılmaması yönünde genel kurulun herhangi bir karar almamış olması, yani dağıtım konusundaki kararın yokluğu, ortağın kâr payı hakkını şirketten talep edilebilmesine engel olmaktadır. Zira kâr payının genel kurul kararının eksikliği sebebiyle tahakkuk etmemiş olması, ortaklar tarafından şirket aleyhine açılacak davaları sonuçsuz bırakmaktadır. Ancak genel kurulun kâr payı dağıtımı konusunda hiçbir karar almadan konuyu devamlı olarak belirsiz kılması da kabul edilemez. Kanaatimizce, kârın dağıtılması konusunda alınmış bir genel kurul kararı olmadan herhangi bir ortağın kâr payı ödemesi konusunda şirketten talepte bulunması mümkün olmasa da; aynı ortak dağıtım konusunda karar alınması talebiyle açtığı davayı lehine sonuçlandırmak suretiyle kârın dağıtımı yönünde ortaklık yetkili organlarını harekete geçirebilir. Ortağın, kârın dağıtımı konusunda teklifte bulunmayarak kusurlu bir şekilde hareketsiz kalan yönetim kurulu üyeleri veya dağıtıma ilişkin alınmış genel kurul kararının varlığına rağmen kusurlu olarak dağıtımı gerçekleştirmeyen şirket müdürü aleyhine, kâr payının dağıtılmamış veya ödenmemiş olunması neticesinde uğradığı zararı gidermek amaçlı açacağı davalar da etkili olacaktır.

-Şirketlerin dağıttığı kârı tespit ederken dikkate aldıkları safi kâr, kavramsal olarak bilanço kârından farklıdır. Bu iki kâr kavram, farklı değerleri işaret etmektedir. Zira vergi ve yasal olarak ödenmesi gereken diğer yükümlülükler düşülmeden önceki kâr bilanço kârını oluştururken; safi kâr, söz konusu bilanço kârı tespit edildikten sonra kâr payı dağıtımına ilişkin gerçekleştirilmesi gereken kurumlar vergisi gibi mali yükümlülüklerin de düşülmesi suretiyle bulunan ikinci bir kâr hesaplamasıdır. Kâr payının pay sahiplerine şirketin elde etmiş olduğu safi dönem kâzancı üzerinden dağıtılması gerekliliği ise TTK ve yeni TTK'da açıkça ifade edilmiştir. Öte yandan, kâr payı dağıtımında kullanılacak safi kazanç, yıllık bilanço düzenlenmeden tespit edilemeyecektir. Dolayısıyla anonim şirketlerde kâr payı dağıtımı için yıllık bilançonun düzenlenmesi işleminin yasal bir zorunluluk olduğu kabul edilmelidir.

-Anonim şirket sermayesinin korunabilmesi için safi kâr; bilanço kârından, geçmiş yıllara ait bilanço zararı ile mali yükümlülüklerin düşülmesi suretiyle bulunmaktadır. Ancak dağıtıma konu edilecek bilanço kârının tespitinde indirim konusu yapılabilen kalemlere ilişkin daha genel bir çerçeve çizmemiz gerekir. Bu bağlamda, öncelikle geçmiş yıl zararı ile kurumlar vergisi dahil ödenmesi gereken tüm vergilerin, eğer hesaba katılmamışsa birinci tertip kanuni yedek akçeler ve ana sözleşmede yer verilmiş diğer yedek akçelerin, müstahdem ve işçiler yararına yardım akçelerinin, yönetim kurulu üyelerinin ve diğer kimselerin kazanç paylarının ve son olarak intifa senedi sahipleri ile kâra iştirakli tahvil sahiplerinin kârdan alacakları payların birinci veya ikinci temettü dağıtımına konu edilen safi kâr tutarları içerisine katılmaması söz konusudur.

-Pay sahibinin alacağı kâr payı miktarını doğrudan etkileyen yedek akçeler; türleri, ayrılma usulleri, ayrıldıktan sonra kullanılmaları ve ayrılmamaları durumunda kâr payı dağıtımına olan etkileri bakımından farklılık arz ederler. Ticari faaliyette ve işletmelerin gelişiminde devamlılık sağlamak, zararları kapatmak ve mümkün olduğunca devamlı kâr payı dağıtılmasını temin etmek gibi amaçlara yönelik olarak şirketlerin ihtiyaç duyduğunda kullanabilmesi için ayrılan yedekler, şirket genel kurullarının yasada veya ana sözleşmede yer alan hükümler çerçevesinde aldıkları kararlara istinaden safi kârın bir kısmının pay sahiplerine ve diğer hak sahiplerine dağıtılmayarak şirket bünyesinde tutulmasını ifade eder. Anonim şirketler tarafından ayrılması zorunlu olan kanuni yedek akçeler kâr payı dağıtılmasının da ön koşuludur. Zaten TTK'daki kanuni yedek akçelere ilişkin hükümler emredici niteliktedirler.

-Kanuni yedek akçeler birinci ve ikinci tertip olarak iki aşamada ayrılmaktadır. Kanuni yedek akçelerin ayrılma haddi, kanunda özel olarak belirtilmiş olsa da bu oranlar ana sözleşmeye konulan hüküm ile artırılabilmektedir. Sermayenin korunması ve kuvvetlendirilmesi amaçları ile ayrılmış kanuni yedek akçelerin pay sahiplerine dağıtımı kabul edilmemiştir. Kanuni yedek akçelerin kullanım alanını sınırlayan bu durum, şirketin,

şirket çalışanlarının ve şirket alacaklısı gibi pay sahipleri dışında üçüncü kişilerin haklarını korumaktadır.

-Ayrılmasında yasal bir zorunluluk olmayan ve ana sözleşmede yer verilen hükümlere göre ihtiyari veya genel kurulun aldığı bir kararla olağanüstü şekilde ayrılan yedek akçeler ise iradi yedek akçeleri oluşturmaktadırlar. Sözleşmesel yedek akçeler olan ihtiyari yedek akçelerde, ana sözleşmede yer alan hükümle bu yedeklerin kullanım yeri belirlenebilir. Ana sözleşmeye açık hüküm konulmamış olması durumunda, ihtiyari yedek akçelerin kâr payı dahil sermaye artımı gibi farklı amaçlar için kullanılabilmesi mümkündür. Olağanüstü yedek akçeler, kanun ve ana sözleşme hükümleri kapsamında ayrılmasında herhangi bir mecburiyet olmamasına rağmen, şirket genel kurulunun iradesi uyarınca ayrılması uygun görülmüş yedek akçelerdir. Şirketler gelişmek ve sürekli kâr payı dağıtmak amaçlarına yönelik olarak olağanüstü yedek akçe ayırabilmektedirler.

-Genel kurulların olağanüstü yedek akçe ayrımına yönelik olarak iyi niyet kuralları ile bağdaşmayan şekilde aldıkları kararlar ise şirket ortaklarının kâr payı hakkını ihlal etmektedir. Ancak pay sahibinin kâr payı elde etme konusundaki ana amacına ulaşmasını ortadan kaldırmaya yönelik işlemler kabul edilemez. Özellikle "ortaklığın devamlı gelişmesini sağlamak" gerekçesiyle yapılan iradi yedek akçe ayrılması işlemlerinde mali yükü sadece pay sahibinin çekmemesi gerekir ve bu hedefe ulaşabilmenin tek aracı olarak ortaklık kârı görülmemelidir. Kısacası; şirket kazancının kullanımı hakkında alınacak kararlarda ortağın çıkarının ortaklık çıkarı ile eşit seviyede hesaba katılması gerekmektedir. Dolayısıyla, bu açıklamalarımıza aykırı şekilde alınmış ve pay sahibinin kâr payı hakkını olumsuz yönde etkileyen olağanüstü yedek akçe ayrımına yönelik genel kurul kararları dava konusu edilebilecektir.

-Olağanüstü yedek akçeler gibi şirket işlerinin gelişimini veyahut mümkün olduğunca istikrarlı kâr payı dağıtımını sağlamak amaçlarıyla ayrılan gizli yedek akçeler de ortakların kâr payı hakkını bertaraf eden nitelikte olması sebebiyle tartışmaya açıktır. Zira bu yönteme, gizli yedek akçe ayrılması adı altında pay sahiplerini bir kısım kârdan yoksun bırakma amacıyla başvurulabilmektedir. Burada görünüşte pay sahiplerinin kâr payı elde etmeleri için gizli yedek akçe ayrıldığı söylense de aslında ortaklık çıkarları ön planda tutulmakta ve hesap dönemi sonunda dağıtıma konu edilebilecek kâr tutarı bilançonun gerçek durumu yansıtmayacak şekilde düzenlenmesi suretiyle şirket bünyesinde tutulmaktadır. Yeni TTK'da ise gizli yedek akçe uygulamasına dair herhangi bir hükme yer verilmediği görülmektedir. Bu bağlamda, yeni TTK'nın yürürlük kazanması ile yukarıda ifade ettiğimiz sorunun ortadan kalkacağını söyleyebiliriz.

-Yukarıda yer verdiğimiz yedek akçe türlerinden ayrılması gerekenleri ayırmadan kâr payı dağıtımına girişilmiş olması, elde edilen kâr paylarının ayrılması gereken yedek akçeye denk gelen kısmının haksız şekilde elde edilmesine yol açacaktır. Kâr payının bu şekilde haksız yere alındığının pay sahipleri tarafından bilinmesi veya bilinebilecek durumda olması durumunda ise TTK'nın 473. maddesinin 1. fıkrasına uygun şekilde söz konusu kazanç kısmının iadesi gündeme gelebilecektir.

İkinci bölümde, anonim şirketlerin kâr payı dağıtımında izlemesi gereken usul hakkında yasada yer alan düzenlemeler irdelenmiştir. Bu bölüm marifetiyle, ortaklıklar hukukuna özgü usulle gerçekleştirilen olağan kâr payı dağıtımı işlemi ile bir sonraki bölümde ayrıntılarıyla irdelenen ve şirketle ortağını kâr payı dağıtımıyla aynı ekonomik sonuca ulaştıran çeşitli işlemler kıyaslanabilir hale gelmektedir. Kâr payı dağıtımına ilişkin hukuki prosedür birinci temettü-ikinci temettü ayrımı ve dağıtımı şeklinde ikili bir yapı içerisinde incelenmiş ve kâr payı dağıtımına katılma hakkı veren özel senetler ile kârdan pay alma hakkına sahip belirli kişiler hakkında aşağıda özetlendiği şekilde bir takım açıklamalarda bulunulmuştur.

-Anonim şirketin gerçekleştireceği kâr payı dağıtımı işlemi çerçevesinde; yönetim kurlunun dağıtıma ilişkin teklifte bulunması ve genel kurulun konuyu karara bağlaması, birinci ve ikinci temettü tutarlarlarının ayrılması ve dağıtılması, temettü ve yedek akçelerin ayrılma sırası ve oranları hakkında TTK'da yer alan hükümlere riayet edilmelidir. Şirketin halka açık olması durumunda ise, TTK'dan ayrı şekilde SerPK ve SPK Tebliğlerinin de göz önüne alınması gerekmektedir. Burada özellikle; genel kurulun kâr payı dağıtımına yönelik kararını toplantı ve karar yeter sayısına uygun şekilde alması, kâr payı dağıtımının belirli bir hesap dönemi için düzenlenen bilançolar esas alınarak gerçekleştirilmesi, henüz şirkete ödenmemiş sermaye taahhütlerine karşılık gelen payların kâr payı dağıtımında hesaba katılmaması, birinci tertip kanuni yedek akçeler ayrıldıktan sonra kalan safi kârın en az %5'i (halka açık anonim ortaklıklarda % 20'si) oranında pay sahiplerine dağıtılmak üzere bir kâr payı ayrımı yapılması, ayrılması zorunlu yedekleri ayırmadan kâr payı dağıtımına ilişkin kararlar alınmaması hususlarına önem verilmelidir. Zira TTK, şirket ana sözleşmesi ile SerPK ve SPK tebliğleri gibi diğer mevzuat düzenlemelerinde yer alan amir hükümlere aykırı şekilde gerçekleştirilen kâr payı dağıtımları hukuka aykırı işlemler olmaları sebebiyle dava yoluyla iptal edilebilecektir.

-Anonim şirketler, hisse senetlerini kâr payı getirileri bakımından çeşitlendirilebilmekte ve yine şirket kârından pay alma hakkı asağlayan senetler ihraç edebilmektedirler. Anonim şirketler tarafından şirketin kuruluşuna katılan ve yardım eden şirket kurucularına özel senetler veya oy hakkı gibi temel yönetsel hakları içermeden sadece şirket kâr ve zararına ortak olma hakkı sağlayan senetler çıkartılarak, bu senetlerin sahiplerine, sermayeye iştirak etmeksizin özünde sadece ortaklık tarafından dağıtılan kârdan pay alabilme hakkı kazandırılabilmektedir. Ayrıca belirli nitelikte tahviller ihraç edilerek bu tahvilleri satın alan kişilerin şirketin dönem sonundaki kârına belirli oranlarda katılması sağlanabilmektedir. Yine yönetim kurulu üyeleri lehine, bunların hesap dönemine ilişkin ortaklık işlerine ayırdıkları özel mesainin, ortaklığa sağladıkları

menfaatlerin ve kazancın elde edilmesini idare etmiş olmalarının bir sonucu olarak ayrı bir kâr payı ödemesi yapılması hakkında ana sözleşmeye hüküm konulması da mümkündür.

-Birinci temettü ayrımına ilişkin hükümden de anlaşılacağı üzere, şirketlerin kârından ortaklar lehine pay ayırması ve bunu pay sahiplerine ödemesi aynı zamanda gerçekleşmemektedir. Bu bağlamda, dağıtılmak amacıyla ayrılmış olan temettü tutarlarının dağıtımının bazen genel kurul kararları ile ertelenebileceği görülmektedir. Ortak lehine ayrılmış kâr kısmının dağıtımının, diğer bir ifade ile ödenmesinin sonraki senelere ertelenmesine ilişkin alınmış bu şekildeki genel kurul kararlarının kâr payı hakkının özüne dokunmaması ve objektif iyiniyet kurallarına uygun olması şartı ile iptalinin söz konusu olmayacağına dair yargı kararları da vardır. Diğer taraftan, birinci temettünün ayrılması ve dağıtılması zorunludur. Bu nedenle, genel kurulun aksi yönde bir kararı olmadan ayrılmış tutarın ödenmemesi veya ödemenin ertelenmesi durumları, ortağı mali hakkından mahrum bırakmak demektir ve kabul edilemez. Dolayısıyla, genel kurulun birinci temettünün ayrılması konusunda almış olduğu kararın ödemenin yapılması iradesini de içerdiğini, ayrılan birinci temettü tutarının pay sahiplerine ödenmesi için buna ilişkin açık bir genel kurul kararının aranmasının yersiz olduğunu düşünmekteyiz.

-Birinci tertip kanuni yedek akçe, ihtiyari yedek akçeler, kanun ve esas mukavele hükmünce ayrılması gerekli diğer akçeler ve pay sahipleri dışında kalan kişilere yapılan kâr payı ayrımları ile birlikte birinci temettü tutarının ayrılması sonrası kalan safi kâr tutarı üzerinden, genel kurulun tasarrufunda olmak suretiyle ikinci bir temettü ayrımı da yapılabilmektedir. İkinci ve üçüncü temettü ödemesi pay sahipleri için müktesep bir hak niteliğinde olmadığından birinci temettü dağıtımı sonrası yapılacak her dağıtımın hangi oranda ve ne kadar yapılacağını şirket genel kurulu afaki iyiniyet kurallarına uygun bir biçimde takdir edecektir.

-Çalışma konumuz itibariyle kâr payı dağıtımına ilişkin prosedürün incelenmesi, vergilendirilecek kâr payının elde edilme zamanının tespiti bakımından da önem arz etmektedir. Kâr payının elde edilme zamanı, hukuki ve ekonomik tasarruf imkanının doğduğu andır. Bu çerçevede, dağıtım konusunda alınmış geçerli bir genel kurul kararının varlığı ile hukuki tasarruf; genel kurulun verdiği yetkiye istinaden yönetim kurulunun ödemeyi pay sahibinin emride amade kılması, diğer bir ifadeyle edimi fiilen gerçekleştirmesi ile de ekonomik tasarruf gerçekleşmiş olur. Her iki tasarrufun gerçekleşmesi ile birlikte kâr payı elde edilmiş olacaktır.

Çalışmanın üçüncü bölümü, vergi hukuku bakımından anonim şirketlerde kâr payı dağıtımı sayılan haller başlığını taşımakta olup, bu bölüm çerçevesinde özellikle ortaklıklar hukuku bakımından kâr payı dağıtımı usulüyle gerçekleşmeyen ancak ekonomik amacı ve dolayısıyla vergisel sonuçları itibariyle kâr payı dağıtımı olarak nitelendirilen işlemler ile ticari ve mali sonuçları itibariyle birlikte değerlendirilmesi gereken "Avans Kâr Payı Dağıtımı" müessesesi üzerine açıklamalar yapılmıştır.

Bu bölümde, öncelikle yasal bir kâr payı dağıtımı neticesinde doğacak vergiden kaçınmak amacıyla anonim şirketlerin başka adlar altında yaptığı işlemlerle veya tercih ettikleri bazı yollarla kazançlarını ortaklara aktarması meseleleri üzerinde durulmaktır. Vergi yükünü azaltmak ve gizli şekilde kâr payı dağıtımı yapmak için tercih edilen bu işlemler çalışmanın da çıkış noktasını teşkil etmektedir. Bu çerçevede, çalışmamız içerisinde taraf iradeleri, işlemlerin vergi hukukundaki niteliği ve kazancın aktarıldığı kişinin kurum ortağı olması hususları birlikte değerlendirilmiş ve ortağa gizli şekilde yapılan kazanç aktarımı için "örtülü kâr payı dağıtımı" kavramının kullanılması tercih edilmiştir.

TTK'da yer alan olağan prosedür çerçevesinde kâr payı dağıtmak yerine, şirketlerin örtülü yoldan kâr payı dağıtmalarını ve ortakların da örtülü şekilde kâr payı geliri elde etmelerini olanaklı kılan bu işlemleri önlemeye yönelik KVK bünyesinde belirli müesseseler öngörülmüştür. İşte bu bölümümüzde, gizli şekilde kâr payı dağıtılmasına yönelen transfer fiyatladırması yoluyla örtülü kazanç dağıtılması, örtülü sermaye ve yurt dışında mukim kurumların kontrol edilmesi yöntemleri ile somut tespitlere dayanması şartıyla gerçekleştirilen bir takım işlemler üzerinde irdelemelerde bulunulmuştur. Öte yandan, KVK Genel Tebliği ile düzenlenmek istenen ancak Danıştay tarafından Tebliğin ilgili kısmının iptali ile yürürlük kazanmayan, ticari ve mali sonuçları itibariyle değerlendirilmesi gereken "Avans Kâr Payı Dağıtımı" müessesesi üzerinde de ayrıntılı değerlendirmeler yapılmıştır.

Kurum kazancının örtülü şekilde ortağa aktarılması hukuki olarak alım-satım, ödünç, istihdam, kira sözleşmesi gibi bir sözleşme temelinde gerçekleştirilebilmektedir. Kurum ile ortağı arasında emsal fiyatlara göre farklı fiyatladırmalar yapılarak veya yüksek miktarda ortaktan ödünç alınarak kurum kârının gizli-örtülü şekilde ortağa aktarılması işlemlerinde vergi kaçırmak amacıyla özel hukuk biçimleri olağan sayılmayacak şekilde kötüye kullanılmış olmaktadır. Burada sözleşme taraflarından birinin sözleşme bağlamında yaptığı ödeme ve diğer tarafın da gerçekleştirdiği devir ve benzeri yükümlülükler, özel hukuk boyutuyla hüküm ifade etmektedir. Bu nedenle söz konusu işlemler, muvazaalı işlemlerden ayrılmakta ve ekonomik olarak kâr payı dağıtmak amacı ile yapılmış peçeleme işlemleri niteliği kazanmaktadır. Vergi kaybının önüne geçmek isteyen idarenin ise işlemlerin gerçek durumunu tespit etmeye yönelik araştırmalarda bulunması gerekir. Vergi idaresi değerlendirmelerde bulunurken, vergisel bakımdan işlemlerin iktisadi içeriğinin hukuki ve şekli görünüme ağır basması kriterini benimser. Böylece vergi hukuku kuralları ortaklıklar hukuku kurallarının önüne geçmiş olur. Özetle, taraflar arasındaki örtülü kazanç dağıtımı veya örtülü yoldan sermaye koymak için yapılan sözleşmeler, sadece kurumlar vergisinin matrahının düşürülmesi ve kâr payı üzerindeki verginin kaçırılması amacıyla

yapılmaktadırlar. Söz konusu sözleşmeler özel hukuk açısından geçerli olan ancak vergi hukuku itibariyle kendilerine farklı sonuçlar bağlanan peçeleme sözleşmelerini ortaya çıkartmaktadır. Bu nedenle, kâr payı ticaret hukuku kapsamındaki olağan dağıtım prosedürü çerçevesinde elde edilmiş olsaydı nasıl vergilendirilecek idiyse, peçeleme işlemi ile şirket kazancı kendisine aktarılmış kişinin de aynı şekilde vergilendirilmesi gerekmektedir.

Vergisel bakımdan avantaj sağlaması sebebiyle ticaret ve sermaye piyasası mevzuatlarında yer alan olağan kâr payı prosedürü yerine kurum ile ortağı arasında ekonomik bakımdan aynı sonuçları veren şekilde emsallere aykırı fiyatlar üzerinden çeşitli işlemler gerçekleştirebilmektedir. Transfer fiyatlandırmasının kötüye kullanılması suretiyle gerşekleştirilen bu işlemler, kuruma matrahını azaltmak, ortağa da payını vergisiz olarak elde etme imkânı sağlamaları sebebiyle tercih edilebilmektedir. Kanun koyucu ise, ortağın örtülü şekilde kâr payı elde etmesine sebep olan bu işlemleri engellemeye yönelik kurallar getirmiştir. Bu kurallar çerçevesinde; transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı işleminin, ilişkili kişi, emsallere uygun bedel-fiyat ve Hazine zararı şeklinde tanımlayabileceğimiz dört unsuru vardır. Söz konusu unsurlar hakkında ulaştığımız sonuçları şu şekilde özetleyebiliriz:

- Kazancın aktarılmasını sağlayan işlemin ticari bir işlem olması yeterlidir. Ayrıca, şirketin yetkili organlarının ortağına örtülü şekilde kâr dağıtmak amacıyla belirli durumlarda ticari teamüllere ve işletmenin çıkarına uygun olmayacak şekilde hareketsiz kalması da mümkündür.

-Örtülü kazanç dağıtımı kapsamında değerlendirilebilecek işlemler, her türlü mal veya hizmet alım-satımı şeklinde ele alınmaktadır. Söz konusu işlem tipleri, ortağa ödünç para vermek veya ortaktan ödünç para almak, mal alım-satımı, imalat ve inşaat işleri, kiralama ve kiraya verme, ikramiye, huzur hakkı, tazminat, prim veya başka adlar altında yapılan ücret ödemesini gerektiren işlemler şeklinde sıralanabilir.

- Kâr payı dağıtmak yerine şirket kazancının ortağa gizli şekilde geçirilmesi bir borç ilişkisinin kurulması ve borcun esaslarının belirli şekillerde ortak lehine belirlenmesi ile de sağlanabilmektedir. Bu çerçevede, emsallerine göre düşük faizle veya faizsiz, komisyonsuz veya uzun vadeli olacak şekilde ortağa nakit para kullandırılması veyahut yüksek faiz tahakkuk ettirilerek ortaktan borç alınması suretiyle ortak lehine hüküm doğuracak çeşitli borç ilişkileri kurulabilmektedir. Bu şekildeki borç ilişkileri, şirketin mali çıkarlarına aykırıdır ve ortağa örtülü şekilde kâr dağıtmak amacıyla yapılır. Ancak, borç teminine yönelik görünürdeki işlemin kâr payı dağıtmak amacıyla yapıldığının somut delillerle tespit edilerek ortaya konulması da gerekmektedir. Bu bağlamda; ödenmiş faiz tutarlarından, borca karşılık verilen senetlerden, şirketin ortağa verdiği borca ilişkin kayıtların içeriğinden söz konusu durum ortaya konabilir.

-İşletme içerisinde var olan borç işlemlerine göre emsal faiz oranı ve vadenin tespit edilmesi, transfer fiyatlandırması yöntemlerinden karşılaştırılabilir fiyat yöntemine uygunluğu sebebiyle tercih edilebilir. Zira şirketin ortak dışındaki kişilerden temin ettiği krediler ile diğer kişilere verdiği borçlar için uygulanan faiz oranları ve vadeler, ortakla kurulan ödünç sözleşmelerinin şartları bakımından iç emsal olarak dikkate alınmaya müsaittir. Ancak şirketin var olan borç işlemlerinden emsal faiz oranı ve vade tespit edilemiyorsa, aynı sektörde iş yapan benzer şirketlerin aynı neviden işlemlerde uyguladığı faiz oranları ve vadelere bakılması yerinde olacaktır.

- Şirket çalışanı olan ortağa aylık, ikramiye, prim adı altında yapılan ödemelere ve anonim şirket yönetiminde olan ortakların harcadıkları mesailer ile yüklendikleri sorumluluklar çerçevesinde aldıkları huzur hakkına ilişkin tutarların, bu kişilere kâr payı dağıtmak amacıyla emsallerine göre yüksek tutulması söz konusu olabilmektedir. Burada, ortağa yapılacak ödemenin kâr payı dağıtımı şeklinde gerçekleştirilmesi durumunda gider olarak gösterilememesi, diğer taraftan aynı tutarın ortağa ücret ödemesi adı altında yapılması durumunda gider olarak kaydedilebilmesi, özellikle şirketleri yönetim kurulunda

verilen hizmete göre kurul üyesi ortaklarına büyük miktarlarda huzur hakkı ödemesi yapma yoluna yöneltmiştir.

- Şirketlerin örtülü yoldan kazancını aktaracağı en güvenilir yer, ilişki kişilerin başında gelen ortağıdır. Özellikle sermayenin büyük çoğunluğuna belirli kişilerin sahip olduğu şirketlerde, idare yetkisine sahip olan hakim hissedar konumundaki ortakların, olağan kâr payı dağıtımı kararı aldırmayarak şirket kazancını bizzat taraf oldukları veya dolaylı olarak bağlantılarının olduğu başka kişilerle yapılan çeşitli işlemlerde uygulanan emsallere aykırı fiyatlar ile doğrudan veya dolaylı olarak kendilerine kanalize etmeleri mümkündür. Diğer taraftan ortağın örtülü şekilde gerçekleştirilen kâr payı dağıtımı işlemleri karşısında elde ettiği gelir sebebiyle ek bir vergi tevkifatı işlemi ile karşılaşma riskini her zaman göze alması gerekmektedir.

- Şirket işlemlerinin ortağa kâr payı dağıtımı amacıyla yapıldığı, ancak şirket ile ortağı arasında gerçekleştirilen işlemin bedelinin veya fiyatının piyasadaki emsallerine uygun şekilde belirlenmediğinin tespiti ile ortaya konabilir.

-Peçeleme sözleşmesi ile örtülmeye çalışılan kazanç aktarımı, örtülü kâr payı şeklinde nitelendirilerek vergilendirilmektedir. Ancak transfer fiyatlandırması yoluyla dağıtılan kâr payı üzerinde yapılan vergi tevkifatı olağan kâr payı dağıtımı sırasında gerçekleştirilen vergi tevkifatından farklıdır. Olağan kâr payı dağıtımında şirketler ödeme esnasında kestikleri vegiyi ertesi ay vergi dairesine yatırmak zorundadırlar. Örtülü şekilde dağıtılan kâr payında ise kazancın bir süre vergilendirme konusu edilmemiş olduğunu görmekteyiz. Verginin bu şekilde geç tahsil edilmesi ortak bakımından kârın örtülü şekilde elde edilmesini olağan elde etmeye göre avantajlı hale getirmektedir. Bu sebeple, transfer fiyatlandırması yoluyla gizli şekilde elde edildiği tespit edilen kâr payı tutarının vergilendirilmesine ilişkin rejimin yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

-Vergi kanunlarına aykırı şekilde yapılan örtülü kazanç dağıtımına konu işlemlerin özel hukuk bakımından geçerli olduğunu ve bu gerekçeyle vergi idaresinin tespiti üzerine şirket hesaplarında herhangi bir düzeltme yapılmasının gerekli olmadığını belirtelim. Zira vergisel düzenlemeler sadece peçelenen işlemi vergilendirmeyi esas alır. Bu nedenle,

yükümlü kayıtlarındaki düzeltmeler işlem tarafları arasında sadece vergisel sonuçları itibariyle yapılmaktadır.

-Örtülü şekilde gerçekleştirilen kâr payı dağıtımlarında kazancın aktarılmadığı diğer ortaklar mali haklarından mahrum edilmiş olurlar. Bu bağlamda, diğer ortakların mali haklarını korumak amacıyla emsallere aykırı bedelin veya fiyatın uygulandığı işlemeler ile haksız yere ve kötü niyetle kâr payı elde eden pay sahiplerinin bunları geri vermekle mükellef tutulmaları düşünülebilir. Ancak bu yönde bir uygulama için örtülü kazanç dağıtımı müessesesi hükümlerinin ortaklıklar hukukunda hüküm ifade edebilmesini sağlayan açık bir TTK düzenlemesine ihtiyaç vardır.

Ortağa örtülü yoldan kâr payı dağıtılmasına yönelik diğer bir yöntem, anonim şirketin ortak veya ortakla ilişkili sayılan belirli kişilerden yüksek miktarlarda aldığı borçlar karşılığında faiz ödemesidir. Böylece ortak, kâr payını elde etmek için koyması gereken sermayeyi şirkete belirli şartlar dahilinde doğrudan veya dolaylı şekilde verdiği borçlar vasıtasıyla örtülü şekilde aktarmış olmaktadır. Söz konusu aktarım öncelikle kurumun vergi matrahının aşındırılmasına yol açmaktadır. İşte bu durum karşısında kanun koyucu, ortağın yüksek miktarda verdiği borcun örtülü sermaye kabul edilen kısmı karşılığında ödenen faizi, kur farkını ve benzeri giderleri ortağın kâr payı kazancı olarak nitelendirerek vergilendirmeye konu etmiştir. Neticede, borcun ilgili kısmı örtülü yoldan şirkete konulmuş bir sermaye şeklinde değerlendirildiğinde artık bu borç tutarının kâr payı dışında bir gelir getirmeyeceği ortaya çıkmış olacaktır.

Anonim şirket ortakları, şirket sermayesine iştirak etmeleri karşılığında elde ettikleri temettü kazançlarına kıyasla şirkete verdikleri borçlar üzerinden tahsil edecekleri faizler için daha düşük bir oranda vergi ödeyeceklerdir. Ayrıca şirketler kullandıkları borçlar için ödedikleri faizleri kurum kazancından indirebilmektedirler. Buna karşılık, ortaktan alınan borcun örtülü sermaye olarak addedilmesi ile birlikte, şirketlerin örtülü sermaye üzerinden

ödedikleri faiz, kur farkı ve benzeri gider tutarları ortağın kâr payı geliri olarak vergilendirmeye tabi tutulduğunda artık bu tutarların kurum kazancından indirmelerine müsaade edilmez. Kanun koyucunun bu yöndeki iradesi, esas sermaye için faiz ödenemeyeceğini düzenleyen "kâr payı" kenar başlıklı TTK'nın 470. maddesinin 1. fıkrasındaki hüküm ile de paralellik göstermektedir.

Borçlanmanın örtülü sermaye kapsamında değerlendirilmesi vergisel bir yaklaşımdır. Dolayısıyla, örtülü sermaye olarak nitelendirilen borç kısımları için hesaplanan veya ödenen faizler ile kur farkları, tarafların özel hukuka ilişkin yükümlülükleri bakımından geçerliliklerini koruyacaklardır.

Kâr payının örtülü şekilde elde edilmesini sağlayan borç tutarının örtülü sermaye olarak nitelendirilebilmesi için anonim şirketin borcu ortağından veya ortağıyla belirli nitelikte ilişkisi olan kişilerden temin etmesi, borcu işletme faaliyetlerinde kullanması ve son olarak söz konusu borç miktarının kurumun hesap dönemi başındaki ve sonundaki öz sermayelerinin kıyaslanması suretiyle bulunan belirli bir sınırı aşması gerekir. Bu şartlar hakkında yaptığımız tespitleri aşağıdaki gibi açıklayabiliriz:

-Kanun koyucu, ortağın dolaylı olarak ilişkili olduğu başka kişilerin verdiği borçlar ile şirkete gizli bir şekilde sermaye konulabileceğini kabul etmektedir. Bizce; bu şekildeki dolaylı borçlanmalarda, borcu veren üçüncü kişi ile borcu alan şirketin ortağı arasındaki ilişki objektif kriterlere göre ve net bir şekilde ortaya konulmalıdır.

-Anonim şirket tarafından çıkarılan tahvilleri satın almak marifetiyle şirkete finansman sağlayan ortağın veya ortakla ilişkili kişinin bu yöntemle aslında kuruma borç verdiği kabul edilmelidir. Zira vergi hukuku bakımından şirketin olağan şekilde yaptığı borçlanma işlemleri ile tahvilat çıkarma yoluyla elde ettiği değerler, ekonomik yaklaşım ilkesi gereğince kurumun temin ettiği borç tutarları gibi değerlendirilmelidir. Aksi durumda

ortaklığın borç-öz sermaye dengesini aşar biçimde ihraç ettiği tahvilleri satın alan ortakların söz konusu satış bedelleri ile şirkete örtülü sermaye koymalarına müsaade edilmiş olur. Konunun bu haliyle uygulamada tartışmalar yaratabileceğine şüphe yoktur.

-Örtülü sermaye olarak değerlendirilen borç kısmı sadece kurum öz sermayesinin üç katını aşan tutardır. Bu bağlamda, borcun vadesinin diğer yıllara rastlayacak şekilde belirlenmesi durumda, borcun öz sermayeye olan oranı konusunda yapılacak hesaplama bilanço günündeki izleyen yıllara ilişkin borcun ödenmeyen kısmının esas alınması suretiyle gerçekleştirilmelidir. Ortağın veya ortakla ilişkili kişinin nakdi teminatı karşılığında bankaların şirkete verdiği borçlar da öz sermayenin üç katını aşması koşuluyla örtülü sermaye kapsamında değerlendirilmektedir. Öte yandan, ortağın finans kuruluşlarından temin ettiği krediyi, aynı faiz ve vade ile şirkete aktarması olağan bir borçlanma işlemi olması sebebiyle borç-özsermaye kıyaslamasında hesaba katılmayacaktır.

-Özsermaye ile borç arasındaki oranın tespitinde, borç kısmının ilişkili kişilerden temin edilen tüm borç tutarlarını kapsar şekilde hesaplaması, hakkaniyete aykırı uygulamalara sebep olabilir. Zira aralarında kâr payının elde edilmesi dışında hiçbir ortak menfaati olmayan ortakların farklı iradeler ve amaçlar çerçevesinde şirkete ayrı ayrı verdikleri borçları birlikte değerlendirmek ve her birini örtülü sermayenin bir kısmı şeklinde vasıflandırmak doğru olmaz kanaatindeyiz.

Örtülü sermaye müessesesinin ilke ve şartlarını bir arada değerlendirdiğimizde, özsermaye miktarı yüksek olan şirketlerin örtülü sermaye uygulamasına ait borçlanma sınırını aşmadan ortaklarından temin ettikleri borçlanmalar üzerine yapılacak geri ödemeler ile fiilen bir anlamda kâr payı dağıtımı yapabilecekleri sonucuna varmaktayız. Bu yöndeki uygulamalar, olağan kâr payı dağıtımını belirli bir seviyede kaldırmaları sebebiyle düşündürücüdür. Öte yandan, şirkete sermaye koymak yerine aynı tutarı şirkete borç olarak vermek suretiyle faiz geliri elde etmek isteyen ortağın bu haklı tercihinin de engellenemeyeceğini düşünmekteyiz.

Şirket ortağının kâr payı geliri elde etmiş gibi vergilendirmeye tabi tutulduğu bir başka uygulama, Kurumlar Vergisi Kanunu'nda yer alan kontrol edilen yabancı kurum müessesesi çerçevesinde gerçekleşmektedir. Diğer ülkelerde hiç vergi ödememek, daha az vergi ödemek ya da vergi ertelemesinden faydalanmak amaçlarıyla yabancı ülkelerde şirket kuran veya bu ülkelerdeki mevcut şirketlerin sermayesine katılan tam yükümlü kişiler, söz konusu yabancı ülke mukimi şirketi belirli şekillerde kontrol ederek kârın dağıtılmaması yönünde karar aldırmaktadırlar. İşte bu duruma engel olmak isteyen kanun koyucu, dağıtıma konu edilmemiş kontrol edilen yabancı kurum kârının kuruma iştirak eden tam yükümlü ortakların payına düşen miktar kadar elde edilmiş gelir gibi vergilendirilmesini uygun görmüştür. Bu bağlamda, müessese ile sermayelerini yurt dışında düşük vergi oranlarının uygulandığı ülkelerde kullanan yükümlüler ile Türkiye'de yatırım yapan yükümlüler arasındaki vergi eşitsizliğinin giderilmesinin amaçlandığını söyleyebiliriz.

Kontrol edilmekte olan yabancı kurum kazançlarının ortağa dağıtılmış kâr payı biçiminde değerlendirilerek vergilendirme konusu edilebilmesi ise belirli şartların bir arada bulunmasına bağlanmıştır. Söz konusu şartlar hakkındaki tespitlerimizi aşağıdaki şekilde belirtebiliriz:

-Kontrol edilen yabancı kurum nitelendirmesinin; tam yükümlü gerçek kişiler ve kurumların, doğrudan veya dolaylı olarak, ayrı ayrı ya da birlikte; yabancı ülkede kurulu şirketin sermayesinin, dağıtacağı kâr payının veya yetkili kurulundaki oy kullanma hakkının en az % 50'sine sahip olmalarına bağlanması doğru değildir. Bizce, kanunda yer alan sabit bir orandan ziyade, bir veya daha çok vergi yükümlüsünün kâr payının dağıtımı, şirket hisselerinin satışından elde edilen kazancın kullanımı gibi mali konulara ilişkin alınacak kararları kendi iradelerine uygun şekilde oluşturabilme kudretleri, bu kişilerin yabancı kurum üzerinde kontrol sahibi olduklarını gösteren ana kriter olmalıdır.

- Yabancı şirketteki yönetim hakimiyeti doğrudan sağlanabileceği gibi, ortağın dolaylı olarak sermaye çoğunluğunu elinde bulundurduğu başka bir iştiraki vasıtasıyla da gerçekleştirilebilmektedir. Bu gerekçe ile KVK'da yer alan madde metninde kontrolün "dolaylı olarak" sağlanabileceği hususu da yer almaktadır.

-Bizce; sermaye, oy hakkı gibi unsurlar çerçevesinde yabancı ülke mukimi kurum maddi anlamda kontrol edilen bir yabancı kurum vasfında görünse de ortaklar arasında bu kontrolü sağlayan bir menfaat birliğinin bulunmadığı durumlarda söz konusu olabilecektir. Sermaye veya idari anlamda aralarında herhangi bir ilişki olmayan vergi yükümlülerinin sadece aynı yurt dışı iştirake yatırım yapmış olmaları durumu, kendilerinin vergiden kaçınmak amacıyla ve irade birliği ile hareket ettiklerini göstermez. Örneğin, yabancı kurumun kazancını dağıtmamasına dayanak kararına muhalif olan tam yükümlü ortağın bu iradesine rağmen kâr payı geliri elde etmiş gibi vergilendirilmesi, hakkaniyete aykırı bir uygulama olacaktır. Dolayısıyla, müessesenin şu andaki haliyle hukuki güvenliği sağlamaktan uzak olduğunu düşünmekteyiz. Bunun için gerçek durumun, yani Türk ortakların aynı yabancı kurumu kontrol etme çabasının, ortaklar arasındaki transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı veya örtülü sermaye müesseselerindekine benzer bir menfaat bağının varlığının ortaya konulması gerektiği kanaatindeyiz.

- Yabancı kurum kazancının dağıtılmış kâr payı gibi vergilendirilebilmesi için kontrol edilen yabancı kurumun ilgili yıldaki toplam gayri safi hasılatının % 25 veya fazlasının pasif gelirlerden oluşması gerekmektedir. Bu durum, şirketlerin bir sermaye ve emek organizasyonu içerisinde gerçekleştirdikleri ticari, zirai veya serbest meslek faaliyetleri çerçevesinde elde ettikleri aktif kazançları ile faiz, kâr payı, kira, lisans ücreti, menkul kıymet satış geliri gibi pasif nitelikli kazançları arasında bir ayrıştırma yapılmasını gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla, vergi idaresinin yapacağı pasif gelir tespitlerinin somut delillere dayanması şarttır. Şirket kazançları ile bu kazançlara kaynaklık eden faaliyetler arasındaki bağlantının somut şekilde ortaya konulması ise sorun yaratabilecektir.

-Sermaye, kâr payı ve oy hakkı çoğunluklarının, yurt dışındaki kurumun kazancı üzerindeki vergi yükünün ve asgari hasılat tutarının tespiti, KEYK kazancı uygulamasının

ana unsurlarıdır. Hal böyle iken, vergi idaresinin bu unsurları tek başına tespit edemeyeceği açıktır. Burada, Türk vergi idaresinin sermayesine iştirak edilmiş yabancı şirketin mukim olduğu ülkenin idaresinden söz konusu unsurlar hakkında bilgi istemesi gerekecektir. Bu bağlamda, Türkiye'nin başta vergi cennetleri olmak üzere aralarında herhangi bir bilgi değişimi anlaşması olmayan ülkelerden isteyeceği bilgi ve belgelerde sorunlar yaşanacağı açıktır.

- 1 Seri No.lu KVK Genel Tebliği'nde yer verilen düzenleme uyarınca, yabancı ülkede kurulu şirketlerin gerçekleştirdikleri her sermaye artırımı işleminin aslında kâr payı dağıtımı amacıyla yapılmış gibi kabul edilip vergilendirmeye tabi tutulması çabasını yerinde bulmuyoruz. Yabancı ülkede kurulu şirketlerin gerçekleştirdikleri her sermaye artırımı işleminin aslında kâr payı dağıtımı amacıyla yapılmış bir işlem gibi kabul edilmesi, varsayımdan öteye geçmeyen haksız uygulamalar oluşturacaktır. Bizce, kontrol edilen yabancı şirketin sermaye ve mali yapısı incelenmeden şirketin sermaye artırımı işleminin muvazaalı olduğu ileri sürülemez.

Üçüncü bölüm altındaki diğer ana başlığımız, vergi dairelerinin çeşitli işlemleri somut tespitler yapmaksızın kâr payı dağıtımı ile ilişkilendirmesi sorunsalı üzerinedir. Bu başlık altında, özellikle şirketler nezdinde gerçekleşen incelemeler neticesinde kayıt ve beyan dışı bırakıldığı tespit edilen her hasılat kısmını başka bir tespite gerek olmaksızın ortağın kâr payı geliri gibi vergilendiren veya kanunda yer alan açık hükme rağmen sermaye artırımı işlemine kaynak tutarı yine ortağın vergilendirmeye konu kâr payı geliri şeklinde değerlendiren vergi idaresinin, bu yönde yürüttüğü haksız uygulamalar irdelenmiştir.

Anonim şirketin çeşitli yöntemlerle kârını düşük göstermesi, dağıtıma konu edilecek kazanç tutarını etkilemektedir. Ortakların bu kaybı ise, şirketin gizlediği kârını ortaklarına yine gizli şekilde aktarmasıyla giderilmeye çalışılabilmektedir. Ancak böyle bir durumda, şirketin kayıt veya beyan dışı bırakılan kazanç kısmını hangi kaynağa yönlendirdiğini belirlemek gerekir. Kanaatimizce, kurumlar vergisi matrahına ilişkin farkın ortağın

malvarlığına girdiğini iddia eden vergi idaresinin, şirket kayıtlarında yer almayan ticari kazançların hangi amaçlarla ve kimler tarafından kullanıldığını somut delillerle ortaya koyma mecburiyeti vardır. Böylece, matrahı düşüren şirket uygulamalarına kâr payı dağıtımı sonucu bağlayan idarenin, şirket ile ortağı arasındaki müşterek iradeyi ortaya koyması söz konusu olabilecektir. Aksi takdirde, idare varsayıma ve kanaate dayanarak vergilendirme yapmış olur. Dolayısıyla, kayıt dışı şirket kazancının idare tarafından tespit edilmesi durumunda şirket aleyhine ek kurumlar vergisi tarhiyatı yapılabilecekken, matrah farkına yol açan kayıt dışı kazanç tutarından ortağın payına düşen kısmın elde edilmiş kâr payı geliri gibi değerlendirilip vergi tevkifatına konu edilmesi için ise; kayıt dışı bırakılan şirket kazancının fiilen ortaklara dağıtıldığının açıkça ortaya konulması gerekmektedir. Özetle, matrah farkının ortaklara aktarıldığı gerekçesiyle yapılan vergi tevkifatları bu durumun somut tespitine bağlıdır.

Anonim şirketlerin ortaklarına dağıtmayarak bünyelerinde tuttukları kazanç kısımlarını daha sonra iç kaynak olarak sermaye artırımında kullanmaları mümkündür. Böyle bir durumda şirketler, iç kaynaklardan yapılan ilgili sermaye artımı neticesinde çıkardıkları hisse senetlerini ortaklarından herhangi bir bir bedel ve taahhüt almadan onlara vermektedirler. İşte bedelsiz hisse senedi olarak adlandırılan bu payların ortağın malvarlığında bir artış meydana getirmesi gerekçesi ile idare, bu payların sermayedeki karşılığı kadar ortağın kâr payı elde ettiği iddiası ile tarhiyatlar yapmaktadır. Söz konusu tarhiyatların yasal olmadığını düşünmekteyiz. Aslında iç kaynaklardan sermaye yedeklerinin sermaye artırımında kullanılması her ne kadar ortakların ödeme gücünde bir artış yaratmasa da artırım sonucunda ortağın elde ettiği bedelsiz hisse senetlerinin taşıdığı ekonomik değerin ortağın malvarlığında bir artış meydana getirdiği akla gelebilir. Buna karşılık, konu hakkında GVK md. 94/6.b-i'nin parantez içerisinde yer alan "*kârın sermayeye eklenmesi kâr dağıtımı sayılmaz*" şeklindeki hükmü açıktır. Düzenleme, şirketlerin mali bünyelerini kuvvetlendirmek amacıyla getirilmiştir. Bu nedenle, kanun

koyucunun açık iradesi göz önüne alınmalı ve şirket kazancından ayrılan sermaye yedeklerinin sermayeye ilavesinden herhangi bir kâr payı dağıtımı sonucu çıkarılmamalıdır.

Son olarak, iki yıldan fazla süreyle anonim şirket payına sahip olan gerçek kişi ortakların kâr payı almak yerine dağıtılmamış kârların sermayeye ilave edilmesi sonucu şirketin bedelsiz hisse senetlerini elde etmesi ve bu senetleri devrederek vergi ödemeden kazanç elde etmesinin mümkün olduğunu belirtelim. Bu durumda; özellikle vergi ödemek istemeyen gerçek kişi statüsündeki hakim hissedarlar, dağıtılması halinde üzerinden vergi alınacak şirket kazancını sermaye artırımında kullanmaya yönelik kararlar alınmasını sağlayarak bedelsiz hisse senetleri iktisap etmek ve daha sonra bu senetleri satmak yolunu tercih edebileceklerdir.

Anonim şirkelerin sermaye artırımında kullandıkları kârlarını daha sonra sermaye azaltımı yapmak suretiyle ortaklarına aktarması durumunda, vergi idaresi söz konusu işlemlere konu kâr tutarlarının ortaklara dağıtıldığı iddiası ile tarhiyatlar yapabilmektedir. Konu hakkında, şirket işlemlerinin bir bütünlük içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Bu bağlamda, yukarıda ifade edilen tarhiyatları gerçekleştirecek idarenin son işlem olan sermaye azaltımının gizli bir şekilde kâr payı dağıtmak amacıyla yapıldığını ortaya koyması, diğer bir ifadeyle sermaye azaltımı işlemi ile ulaşılmak istenen kâr payı dağıtmak amacını ekonomik yönden tespit etmesi gerekir. Örneğin, önce dağıtılmayarak iç kaynaklara aktarılmış kazanç kısmının sermaye artırımında kullanılmasına rağmen, daha sonra sermayenin düşürülmesi yoluyla ortaklara iade edilmesi; işlem bazında gerçekten şirketin sermayesinin bir bölümüne artık gereksinim duymaması, birikmiş zararlarını yok etmesi gibi amaçlara hizmet etmekte ise; artık sermaye azaltımı adıyla yapılan işlemin vergisel bakımdan kâr payı dağıtmak amacıyla yapıldığı söylenemeyecektir.

Şirket kazancının dağıtılması esnasında yıllık bilanço esasının benimsendiğine, bunun da dönemsellik ilkesine bağlı olduğuna değinmiştik. Buna karşılık, anonim şirketlerden halka açık olanlar hesap dönemi tamamlanmadan belirli kısa dönemler sonunda ve belirli esaslara uygun şekilde kâr payını avans biçiminde dağıtabilmektedirler. Öte yandan, ortaklıklar hukuku anlamında yasal dayanağı olmamasına rağmen halka açık olmayan anonim şirketerin ortaklarına bu şekilde avans ödemeleri yaptıklarını da görmekteyiz. Söz konusu kâr payı avansı ödemeleri ise aynı kâr payı geliri gibi vergilendirmeye tabi tutulmaktadır. İşte bu nedenle, çalışmamız bakımından avans kâr payı dağıtımı konusu da incelenmiştir.

Avans kâr payı dağıtımı konusundaki yasal eksikliği gidermek amacıyla, Maliye idaresince yürürlüğe konan 1 Seri No.lu KVK Genel Tebliği içerisinde, halka açık şirketlerin sermaye piyasası mevzuatına uygun şekilde ara dönemlerde yapabildiği temettü avansı dağıtımı ile benzer esaslar çerçevesinde, kurumlar vergisi mükellefi şirketlerin de hesap dönemi kapanmadan kâr payı avansı dağıtabilmesine imkan veren birtakım düzenlemeler yer almaktaydı. Ancak avans kâr payı dağıtımı gibi ortaklıklar hukukuna özgü bir hususta Maliye Bakanlığı'nın herhangi bir genel düzenleme yapma yetkisinin olmadığı gerekçesiyle, Tebliğ'in konu ile ilgili kısmı Danıştay incelemesine tabi tutularak iptal edilmiştir. Öte yandan, halka açık olmayan şirketlerin kâr payı avansı dağıtabilmesine yönelik ayrıntılı düzenlemeler yapılacağını ifade eden yeni TTK hükmü, avans kâr payı dağıtımı müessesine ilişkin ihtiyacı vurgular niteliktedir.

Çalışmada, öncelikle halka açık şirketlere yönelik yürürlükte olan temettü avansı dağıtım esasları üzerinde durulmuştur. Ayrıca, konuya ilişkin olarak TTK ile vergi kanunlarında yer alan belirli hükümler ve halka açık olmayan anonim şirketlerin yaptıkları kâr payı avansı ödemeleri üzerine çeşitli değerlendirmelerde de bulunulmuştur. Bu bağlamda, avans kâr payı dağıtımı hakkında tespit edilen temel hususlar ve ulaştığımız sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

-Halka açık anonim ortaklıklara, hesap dönemi sonunda elde edilmesi beklenen kârdan mahsup edilmek üzere hesap döneminin belirli aralıklarında, esas sözleşmede hüküm bulunması ve genel kurul tarafından yönetim kuruluna dağıtıma ilişkin yetki verilmesi kaydıyla temettü ödemesi yapabilme imkânı verilmiştir. Ancak söz konusu temettü avansı dağıtımının olağan yıllık kâr payı dağıtımından en önemli farkı, temettü avansının kârdan pay alabilen herkese değil sadece pay sahiplerine yapılabilmesidir.

- Yönetim kurulunun şirket kazancını kâr payı avansı şeklinde ortağa aktarması, hesap dönemi sonunda ortaklığın çıkarları doğrultusunda ayrılması gerekli olan karşılıklar için kullanılacak herhangi bir kaynağın kalmamasına yol açabilir. Bu nedenle, kanun koyucunun ara dönemler itibariyle dağıtılabilecek temettü avansının üst limitini belirlediğini görmekteyiz. Yine ortaklığın mali yapısının korunması amacıyla, ara dönemlerde ödenecek temettü avansı tutarının belirlenmesinde önceki ara dönemlerde yapılan ödemelerin indirilmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır.

-Dağıtılacak temettü avansına kaynak teşkil edecek kazanç miktarının tespitinde ara dönem kazancından düşülmesi gereken vergi karşılıkları arasında geçici verginin de yer alması gerektiğini düşünmekteyiz. Her ne kadar temettü avansı hesap dönemi kapanmadan dağıtıldığı için yıl sonunda hesaplanabilecek kurumlar vergisi dağıtılacak temettü avansı miktarının hesaplanmasında bir karşılık kalemi olarak değerlendirilemese de; hesap dönemi içerisinde peşin olarak ödenen geçici kurumlar vergisi tutarlarının karşılık olarak dikkate alınması gerekir. Ayrıca, temettü avansının yapıldığı ara dönem ile geçici kurumlar vergisi döneminin aynı üçer aylık dönemler şeklinde paralellik göstermesi, aslında temettü avansına kaynak teşkil edecek kazanç miktarının tespitinde geçici kurumlar vergisi tutarlarının indirim konusu yapılması gerekliliğini teyid eder kanaatindeyiz.

- Anonim şirketler, TTK'nın 72. maddesinin 3. fıkrasında yer alan hükmü esas alarak hesap dönemini on iki aydan çok ve altı aydan az olmayacak şekilde özel olarak belirleyebilir. Bu şekildeki belirlemelerde, söz konusu kısa hesap dönemleri olağan kâr payı dağıtımının esas alındığı yıllık hesap döneminden farklı olmaz. Zira kısa hesap dönemi

bilançosunda yer alan değerler üzerinden hesaplanan kazanca göre yapılacak dağıtımlar ileride gerçekleşmesi muhtemel kâra mahsuben yapılmazlar. Dolayısıyla, bir ara kâr dağıtımı gibi görünse de kısa dönemler itibariyle belirlenmiş kazançlar üzerinden yapılan dağıtımlar kesin ödemeler olarak kabul edilirler. Bu bilgiler çerçevesinde, kâr payı avansı dağıtmak isteyen anonim şirketlerin henüz yasal dayanağı olmayan bu usul yerine, bir yılda altı aylık iki hesap dönemi belirleyerek ve her kısa hesap dönemi sonunda olacak şekilde birer olağan genel kurul toplantısı yaparak yılda iki kez kâr payı dağıtımı yapmak yoluna gitmesi mümkün görünmektedir.

- Ortaklıklar hukukunda altı aylık bir hesap dönemi ve kısa dönemli bilançolar düzenlenebilse de vergi mevzuatı bakımından hesap döneminin yıllık olarak belirlenmesi ve kayıtların bu süre boyunca tutulması gerekmektedir. Bu durum, dağıtıma konu safi kâra ulaşmak için indirilecek kalemler arasında yer alan kurumlar vergisi tutarının tespiti bakımından sorun teşkil etmektedir. Zira şirketler bakımından kurumlar vergisi takvim yılı tamamlanmadan henüz doğmayan ve hesaplanamayan bir yükümlülüktür. Henüz doğmamış bir vergisel yükümlülüğün kısa dönem sonunda dağıtılacak kârın tespitinde dikkate alınması ise söz konusu olmaz. Bizce, kısa hesap dönemi safi kârının hesaplamasında henüz doğmamış kurumlar vergisi yerine kısa hesap dönemine özgü kurum kazancı üzerinden peşin olarak ödenmiş geçici vergi tutarlarının indirim hususunda dikkate alınması yerinde olur.

-GVK'da yer alan özel hükümler uyarınca yıllara yaygın inşaat ve onarma işlerinde vergilendirmeye konu hesap dönemi bir yıldan uzun olmaktadır. Zira inşaat tamamlanmadan şirketin ticari faaliyeti kapsamında yürüttüğü işlerin maliyet ve geliri hesaplanamamaktadır. Kurumlar vergisinin takvim yılı sona erdikten sonraki yıllar içerisinde belirsiz bir zamanda doğacak olması ve söz konusu şirketlerin geçici vergi mükellefiyetlerinin bulunmaması, kurumlar vergisinin yıllık şekilde belirlenen ve dağıtıma konu edilen safi kâr hesaplamasında dikkate alınamayacağını göstermektedir. Bu sebeple, yıllara yaygın inşaat ve onarma işleri ile uğraşan anonim şirketler ortaklarına uzun süren inşaat işleri nedeniyle işin tamamlandığı yıldan sonra kâr payı dağıtımı yapmaktadırlar.

-Yıllara yaygın inşaat ve onarma işi ile uğraşan şirketlerin vergilendirme dönemi bitmeden dağıttığı kârlar, Maliye idaresi tarafından temettü avansı dağıtımı gibi değerlendirilerek cezalı tarhiyatlara konu edilmiştir. TTK hükümlerini incelediğimizde vergilendirme dönemi kapanmadığı için henüz üzerinden tarhiyat yapılamayan ancak ticaret hukuku bakımından tahsil edilmiş hakediş ödemeleriyle oluşmuş iş yılı kâzancının ortaklara dağıtılması konusunda herhangi bir yasak olmadığını görmekteyiz. GVK'da yer alan özel hesap döneminin sadece vergisel sonuçlar doğurabileceğini, ortakların olağan şekilde alacağı kâr payı hakkını engelleyemeyeceğini düşünmekteyiz. Bizce, devam eden inşaat işi için anonim şirketler hesaplarında kayıtlı olan ve mali tablolarına yansıttıkları yıllık maliyetleri ve tahsil ettikleri hakediş ödemelerine göre yıllık kâr tutarını belirleyebilirler ve bu tutardan ileride ödeyecekleri kurumlar vergisi karşılıklarını ayırarak dağıtılacak kâr miktarını hesap edebilirler.

- Yıl içerisinde düzenlenebilecek bir bilançonun ve bu bilançoya göre belirlenen kârın dağıtımına ilişkin alınmış bir genel kurul kararının varlığı halinde, şirketlerin hesap dönemi sona ermeden de belirli aralıklarla kâr payı dağıtması mümkün olmalıdır kanaatindeyiz. İşte bu kriterlerin sağlanmasına yönelik olarak, şirketlerin geçici kurumlar vergisi tutarını belirlemek amacıyla düzenledikleri geçici hesap dönemine ilişkin mali tabloları esas alarak halka açık anonim ortaklıkların temettü avansı dağıtımındaki gibi "ara bilançolar" düzenlemelerine ve dağıtma ilişkin genel kurul kararı kriteri için de TTK'nın 364. maddesinde yer alan "olağanüstü genel kurul" toplantısı benzeri genel kurul toplantıları yapabilmelerine müsade edilmeli önerisinde bulunmaktayız.

- Ortak bakımından kesinleşmiş bir alacak hakkına dayanmaması sebebiyle, Maliye idaresinin hesap dönemi sona ermeden yapılan kâr payı avansı ödemelerini, halka açık bir işletmeden çekilen kaynak olarak borç gibi değerlendirdiği işlemleri vardır. Bu görüş kabul edilemez. Zira ileride doğacak bir kazancın önceden ortaklara dağıtılması aksi tespit edilmedikçe tamamen kâr payı dağıtımı amacıyla yapılan bir işlem olarak kabul edilmelidir. Zira avans kâr payı dağıtımı işleminde şirket ve ortakların iradesi aynı amaca yönelmiştir. Hesap dönemi itibarıyla zarar doğmuş olsa veya safi kazanç avans olarak dağıtımı yapılan

kârdan düşük çıkmış olsa bile işlemdeki temel unsurun ve amacın kâr payı dağıtımı olduğunu ifade etmeliyiz. İdarenin kâr payı avansı ödemesinin ortağa borç vermek amacıyla yapıldığı iddiasını gerekçelendirebilmesi için, halka açık anonim şirketin hesap ve kayıtlarının incelemesi gerekir. Bu çerçevede, ödemenin yapıldığı dönem itibariyle şirket idaresi mali durumuna kıyasen makul olmayan bir seviyede kâr payı avansı dağıtma kararı almış ise idarenin iddiası haklı görülebilecektir. Dağıtılmış kâr payı avansının miktar olarak yılsonu kazancıyla karşılanabilmesine rağmen şirket tarafından geriye çağrılması durumunda da söz konusu işlemin temelinde ortağa faizsiz borç vermek suretiyle kazanç aktarmak amacının olduğu ileri sürülebilecektir.

- Halka açık anonim şirketin içerisinde bulunduğu hesap döneminin zararla kapanması durumunda ortağa yapılan temettü avansı ödemesinin geri istenmesi söz konusu olabilmektedir. Bu yönde bir talepte bulunabilmek için, kendisine haksız ve fazladan bir temettü avansı ödemesi yapılmış olan pay sahibinin bu ödemeyi kötü niyetli bir şekilde aldığının ortaya konulması gerekir. Halka açık şirketlerde özellikle küçük yatırımcıların şirketin yönetim ve denetimindeki katılımının düşük olması, avans şeklindekiler dahil küçük yatırımcılara yapılan bütün temettü ödemelerinin söz konusu kişiler tarafından kötü niyetle iktisap edilmiş olduğunun ispatını oldukça zorlaştırmaktadır. Ayrıca, ortaklara ödenen temettü avansının yıl sonundaki şirket kazancı ile karşılananaması ihtimaline karşı bu eksik kısmın bir önceki döneme ait olağanüstü yedek akçelerden karşılanması gibi SerPK'da tedbir mahiyetinde bir hükme de yer verilmiştir. Bu hüküm, ortağın temettü avansını iade etmeyeceği inancıyla elde etmesinin güvencesini oluşturmaktadır.

- Avans olarak ödenen kâr payı, hesap dönemi sona ermeden ortaklar bakımından elde edilmiş menkul sermaye iradı niteliğindedir. Bu nedenle, şirketlere söz konusu ödemeleri yaparken vergi kesintisi yapma sorumluluğu getirilmiştir. Tam yükümlü kurumlar tarafından tam yükümlü diğer kurumlara dağıtılan temettü avansları ise kurumlar vergisi kesintisine tabi tutulmamaktadır. Bu ve benzeri uygulamalardan da anlaşılacağı üzere, kâr payı avansının vergilendirilmesi kâr payı gelirinin vergilendirilmesi ile aynı kurallara tabidir.

Sonuç olarak, kâr payı avansının halka açık anonim şirketlere özgülenmesinin haklı bir sebebi yoktur. Hesap dönemi sonunda sürekli yüksek şekilde kâr eden şirketler ortaklarını herhangi bir gelir elde etmeden hesap dönemi sonuna kadar bekletmemelidir. Ayrıca, şirketlerin sermayesine iştirak eden kişilerin söz konusu yatırımları karşılığında elde etmeyi bekledikleri kâr payını kısa dönemler itibariyle periyodik olarak alabilmeleri, yatırımcıların şirket yapılanmalarına daha yoğun bir şekilde yönelmelerini sağlayacaktır. Bu bağlamda, halka açık olmayan şirketlerin mali yapısının sıkıntıya sokulmaması ve üçüncü kişilerin alacaklarının tehlikeye düşürülmemesi kaydıyla avans kâr payı dağıtımı müessesesinin uygulanması gerektiğini düşünmekteyiz.

Çalışmanın son ve dördüncü bölümü, kâr payının vergilendirilmesi şeklinde adlandırılmıştır. Kâr payının vergilendirilmesi konusunda kısımlar halinde uluslarası kabul görmüş yöntemler, yabancı ülke uygulamaları ve mevzuatımızda yer alan vergilendirme sistemi üzerine açıklamalarda bulunulmuştur. Söz konusu kısımlar bilgi ağırlıklı olsa da belirli hususlar hakkındaki değerlendirmelerimiz şu şekildedir:

-Anonim şirketlerin belirli bir hesap döneminde elde ettikleri kazançları üzerinden hem şirket bünyesinde kurumlar vergisi hem de aynı kazancın kalan tutarının ortaklara kâr payı şeklinde dağıtılması üzerine ortak bünyesinde ikinci bir vergi alınması mükerrer vergilendirmeye sebep olması sebebiyle sakıncalıdır. Kanun koyucunun farklı dönemlerde yürürlüğe koyduğu yasal düzenlemelerin başından beri söz konusu çifte vergilendirme sorununu çözmekten uzak olduğunu söyleyebiliriz. Bu sorun özellikle gerçek kişileri, sermayelerini daha az verginin ödeneceği bir şirket yapılanmasına devredip, söz konusu şiketi de hakim hissedarlar olarak bir aile şirketi şeklinde kontrol etmeye yöneltmiştir.

- Kâr payının vergilendirilmesi konusunda ülkeler arasında uygulanmış veya halen uygulanmakta olan yöntemler yukarıda belirttiğimiz çifte vergilendirme sorununa farklı

şekillerde yaklaşmıştır. Klasik yöntem, ikili vergi yöntemi, vergi alacağı yöntemi ve istisna yöntemi şeklinde adlandırılan ve birbirinden ayrı özelliklere sahip her bir vergilendirme yöntemi, kâr payı geliri elde edenler üzerinde farklı bir vergi yükü getirmiştir.

- Çifte vergilendirme sorunun en yüksek seviyede görüldüğü klasik vergilendirme yönteminde, şirket ve ortağı birbirinden ayrı hukuk sujeleri şeklinde ele alınmaktadır. Böylece; kurum kazançları kurumlar vergisine, kâr payı elde eden ortaklar da farklı bir şekilde gelir vergisine tabi tutulmakta iken; dağıtıma konu edilmiş şirket kazancı üzerinden alınan kurumlar vergisi tutarının ortakların ödeyeceği vergiden herhangi bir şekilde indirilmesine izin verilmemektedir. Yöntem dağıtıma konu edilen şirket kazancı üzerinden yüksek bir vergi alınmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle, kendi kazancını dağıtması sonucu ortakları aleyhine doğan ek vergi yükünden kaçınmak isteyen şirketler, kazançlarını ortaklarına dağıtmayıp bünyelerinde tutma veya ortakları ile aralarında gerçekleştirdikleri birtakım peçeleme işlemleri ile yine verginin daha az ödeneceği bir şekilde kazançlarını ortaklarına aktarma yollarına başvurmaktadırlar.

-Klasik yöntemde olduğu gibi kurum kazançlarının tüzel kişi ve ortağı bakımından ayrı ayrı vergilendirme konusu edildiği ikili vergi yönteminde, kâr payı ortağın diğer gelir vergisi kazançlarından farklı ve özel bir vergi oranı üzerinden vergilendirilmektedir. Bu suretle; kâr payını elde eden tüzel kişi sıfatına sahip ortaklar kurumlar vergisi oranından, gerçek kişiler ise gelir vergisine ilişkin dilimlere bakılmadan sabit bir oran üzerinden vergilendirilerek çifte vergilendirme sonucu oluşan vergi yükü ortak lehine azaltılmaktadır. Yüksek gelir diliminde olan gerçek kişilerin kâr payı kazancı üzerinden kurumlar vergisine kıyasla daha yüksek oranlarda vergi alınması söz konusu ise bu yöntemin faydalı olabileceğini söyleyebiliriz.

-Vergi alacağı olarak adlandırılan yöntemde ise şirketin dağıtıma esas alınan kazancı üzerinden ödenen kurumlar vergisinin ortağın elde ettiği kâr payı tutarına karşılık gelen kısmı ortağın avans mahiyetinde ödemiş olduğu bir vergi gibi ele alınmaktadır. İşte avans olarak anonim şirketler tarafından ödenmiş bu kurumlar vergisi tutarı ortağın ödeyeceği verginin hesabında indirim konusu yapılmakta ve bu şekilde yapılan indirimlerle

ekonomik anlamda oluşan çifte vergilendirmenin olumsuz etkileri asgari seviyeye çekilmektedir. Bizce, söz konusu yöntem hakkaniyete uygun olması ve şirketleri vergi sonrası kârını dağıtmak konusunda istekli kılması sebebiyle faydalıdır ve uygulanmalıdır.

- Ortağın kâr payı gelirini vergiden tamamen istisna kılan yöntem, istisna yöntemini oluşturmaktadır. Şirket kazancının nihai olarak şirket bünyesinde ödenen kurumlar vergisi ile vergilendirildiği bu yöntemin sadece bir ülke tarafından uygulanmakta olması, aslında yöntemin kabul görmesi zor bir yöntem olduğunu göstermektedir.

Anonim şirketler tarafından yapılan kâr payı dağıtımı sonucunda gerçekleştirilecek vergilendirme işlemleri hakkında ülkemizde uygulanan sistem çalışmanın son kısmını oluşturmaktadır. Vergilendirme sistemimizde ön plana çıkan hususlar ile ilgili yaptığımız değerlendirmeleri aşağıda yer aldığı gibi özetleyebiliriz:

- Kurumların, tam yükümlü başka bir anonim şirketin sermayesine katılmaları nedeniyle elde ettikleri kâr payları ile tam yükümlü anonim şirketlerin kârına katılma imkânı veren kurucu senetleri ile diğer intifa senetlerini iktisap etmeleri sonucu kendilerine kâr payı adıyla yapılan ödemeler mükerrer vergilendirmenin önüne geçmek için kurumlar vergisinden istisna tutulmuştur. Yurt içi iştirak kazancı istisnası olarak adlandırılan uygulama, görüldüğü üzere sermaye payına özgülenmiş bir istisna değildir. Ayrıca kurumların, tam yükümlü başka bir şirkette sermaye payına sahip olması sebebiyle yönetim kurulunda bulundurdukları temsilcilerinin bu görevleri ile bağlantılı olacak şekilde kendilerine ödenen kâr paylarının da, KVK Genel Tebliği ile istisna kapsamına alındığını görmekteyiz. KVK'da yer verilmeyerek bir tebliğ hükmü ile istisna uygulamasının bu şekilde idari yorumla genişletilmesini, her ne kadar yükümlü lehine bir durum yaratıyor olsa da verginin yasallığı ilkesine aykırı bulmaktayız.

-Yurt içi iştirak kazancına ilişkin düzenlemeleri, şirketin sermayesine katılarak kâr payını elde eden yatırımcı ile sadece bir kıymetli evrakı iktisap etmesi sebebiyle kendisine

kâr payı ödemesi yapılan yatırımcıyı aynı şekilde değerlendirdiği için yerinde bulmuyoruz. Özellikle şirket lehine yararlı faaliyetlerde bulunmuş olanlar ile kurucular veya hissedarlar lehine çıkartılan ve bedelsiz olarak iktisap edilen intifa senetleri üzerinden elde edilen kâr paylarının istisna kapsamındaki kazanç unsurları arasında kabul edilmesi doğru değildir. Bu gerekçelerle, iştirak kazançları istisnasından yararlanılması için "sermaye payına sahip olma" kriterinin aranması gerektiğini düşünmekteyiz.

-Diğer bir istisna uygulaması; kanunî ve iş merkezi Türkiye'de bulunmayan dar yükümlü şirketlerin sermayesine iştirak eden kurumların, bu iştiraklerinden elde ettikleri kâr paylarının belirli şartar dahilinde kurumlar vergisinden istisna tutulabilmesine ilişkindir. Yurt dışı iştirak kazancı istisnası olarak adlandırdığımız bu uygulamadan yararlanabilmek isteyen tam veya Türkiye'de işyeri ve daimi temsilci bulunduran dar yükümlü kurumlar, ancak yurt dışında iştirak edilecek kurumun sermayesine en az %10 oranında katılmış ve iştirak hissesini asgari bir yıl elde tutmuş olmaları, yurt dışında iştirak edilen şirketin kazancının mukim olduğu ülkede asgari % 15 oranında kurumlar vergisi yükü taşımakta olması ve son olarak iştirak kazancı tutarının elde edildiği hesap dönemine ilişkin kurumlar vergisi beyannamesinin verilmesi gereken tarihe kadar Türkiye'ye transfer edilmesi şeklindeki şartların bir arada bulunması ile birlikte istisnadan yararlanabileceklerdir.

-Yurt dışında kurulu şirketlerden elde edilen kâr payı kazançları üzerinden gerçekleştirilecek vergilendirme işlemlerinde ise genel esasların yanında Türkiye ile kâr payını dağıtan şirketin mukim olduğu ülke arasında yürürlükte olan çifte vergilendirmeyi önleme anlaşması hükümleri de uygulama alanı bulacaktır. Türkiye'nin OECD'nin çifte vergilendirmenin önlenmesine yönelik hazırladığı model anlaşma çerçevesinde yabancı ülkeler ile aktederek yürürlüğe koyduğu bütün anlaşmalarda, kâr payının gelir sahibi kişinin ikametgahının bulunduğu devletin vergilendirme yetkisine bırakıldığı, kâr payı dağıtımını yapan şirketin bulunduğu kaynak devlete de vergilendirme yetkisini sınırlı oranda kullanma hakkı tanındığı görülmektedir. Bu bağlamda, kâr payı dağıtımını yapan şirket, ulusal mevzuatındaki ve uluslararası anlaşma metnindeki oranları kıyaslayarak düşük vergi oranı üzerinden kesinti yapmakla sorumlu tutulmuştur.

Tablo[785]

(Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları Çerçevesinde Temettüler Üzerinden Kaynak Devlette Alınacak Vergi Oranları

TARAF DEVLET	SERMAYE PAYI	VERGİ ORANI
	(%)	(%)
1.AVUSTURYA	25'den fazla ise	25
	25'den az ise	35
AVUSTURYA (REVİZE)	Türkiye için;	
	a) 25'den fazla ise (Avusturya'da vergiden istisna edilmesi koşuluyla)	5
	b) Tüm diğer durumlarda	15
	Avusturya için;	
	a)25'den fazla ise	5
	b) Tüm diğer durumlarda	15
2.NORVEÇ	25'den fazla ise Türkiye'de	25
	Norveç'de	20
	25'den az ise Türkiye'de	30
	Norveç'de	25
3.GÜNEY KORE	25'den fazla ise	15
	25'den az ise	20
4.ÜRDÜN	25'den fazla ise	10
	25'den az ise	15
5.TUNUS	25'den fazla ise	12
	25'den az ise	15
6.ROMANYA	Sermaye payı oranına bakılmadan	15
7.HOLLANDA (*)	25'den fazla ise	15
	25'den az ise	20
8.PAKİSTAN	25'den fazla ise	10
	25'den az ise	15
9.İNGİLTERE	25'den fazla ise	15
	25'den az ise	20
10.FİNLANDİYA	25'den fazla ise	15
	25'den az ise	20
11.KKTC	25'den fazla ise	15
	25'den az ise	20
12.FRANSA	10'dan fazla ise	15
	10'dan az ise	20
13.ALMANYA	10'dan fazla ise	15
	10'dan az ise	20

[785] Çevrimiçi, http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1055, 06.12.2010.

14.İSVEÇ	25'den fazla ise	15
	25'den az ise	20
15.BELÇİKA (**)	10'dan fazla ise	15
	10'dan az ise	20
16.DANİMARKA	25'den fazla ise	15
	25'den az ise	20
17.İTALYA	Sermaye payı oranına bakılmadan	15
18.JAPONYA	25'den fazla ise	10
	25'den az ise	15
19.B.A.E (***)	25'den fazla ise	10
	25'den az ise	12
20.MACARİSTAN	25'den fazla ise	10
	25'den az ise	15
21.KAZAKİSTAN	Sermaye payı oranına bakılmadan	10
22.MAKEDONYA	25'den fazla ise	5
	25'den az ise	10
23.ARNAVUTLUK	25'den fazla ise	5
	25'den az ise	15
24.CEZAYİR	Sermaye payı oranına bakılmadan	12
25.MOĞOLİSTAN	Sermaye payı oranına bakılmadan	10
26.HİNDİSTAN	Sermaye payı oranına bakılmadan	15
27.MALEZYA	25'den fazla ise	10
	25'den az ise	15
28.MISIR	25'den fazla ise	5
	25'den az ise	15
29.Ç.H.C.	Sermaye payı oranına bakılmadan	10
30.POLONYA	25'den fazla ise	10
	25'den az ise	15
31.TÜRKMENİSTAN	Sermaye payı oranına bakılmadan	10
32.AZERBAYCAN		12
33. BULGARİSTAN	25'den fazla ise	10
	25'den az ise	15
34. ÖZBEKİSTAN	Sermaye payı oranına bakılmadan	10
35. A.B.D	10'dan fazla ise	15
	10'dan az ise	20

36. BEYAZ RUSYA	25'den fazla ise	10
	25'den az ise	15
37. UKRAYNA	25'den fazla ise	10
	25'den az ise	15
38. İSRAİL	Sermaye payı oranına bakılmadan	10
39. KUVEYT	Sermaye payı oranına bakılmadan	10
40. RUSYA	Sermaye payı oranına bakılmadan	10
41. SLOVAKYA	25'den fazla ise	5
	25'den az ise	10
42. ENDONEZYA	25'den fazla ise	10
	25'den az ise	15
43. LİTVANYA	Tüm durumlarda	10
44. HIRVATİSTAN	Tüm durumlarda	10
45. MOLDOVA	25'den fazla ise	10
	25'den az ise	15
46. SİNGAPUR	25'den fazla ise	10
	25'den az ise	15
47. KIRGIZİSTAN	Sermaye payı oranına bakılmadan	10
48. TACİKİSTAN	Sermaye payı oranına bakılmadan	10
49.ÇEK CUMHURİYETİ	Sermaye payı oranına bakılmadan	10
50.BANGLADEŞ	Sermaye payı oranına bakılmadan	10
51.LETONYA	Sermaye payı oranına bakılmadan	10

52.İSPANYA	Türkiye için;	
	a) % 25'den fazla ise(5inci fıkrada belirtilen şekilde vergiye tabi tutulmuş olan kazançlardan ödenen temettülerden)	5
	b)Tüm diğer durumlarda	15
	İspanya için;	
	a) % 25'den fazla ise	5
	b)Tüm diğer durumlarda	15
53.SUDAN	Sermaye payı oranına bakılmadan	10
54.SLOVENYA	Sermaye payı oranına bakılmadan	10
55.SURİYE	Sermaye payı oranına bakılmadan	10

56.YUNANİSTAN	Sermaye payı oranına bakılmadan	15
57.TAYLAND	25'den fazla ise	10
	25'den az ise	15
58.LÜKSEMBURG	Türkiye için ;	10
	a) % 25'den fazla ise	
	b)Tüm diğer durumlarda	20
	Lüksemburg için ;	
	a) % 25'den fazla ise	5
	b)Tüm diğer durumlarda	20
59) ESTONYA	Sermaye payı oranına bakılmadan	10
60) İRAN	25'den fazla ise	15
	25'den az ise	20
61) FAS	25'den fazla ise	7
	25'den az ise	10
62) LÜBNAN	25'den fazla ise	10
	25'den az ise	15
63) GÜNEY AFRİKA CUM.	25'den fazla ise	10
	25'den az ise	15
64) PORTEKİZ	25'den fazla ise	5
	25'den az ise	15
65) SIRBİSTAN VE KARADAĞ	25'den fazla ise	5
	25'den az ise	15
66) ETİYOPYA	Sermaye payı oranına bakılmadan	10
67) BAHREYN	25'den fazla ise	10
	25'den az ise	15
68) KATAR	25'den fazla ise	10
	25'den az ise	15
69) BOSNA HERSEK	25'den fazla ise	5
	25'den az ise	15
70) SUUDİ ARABİSTAN	a) 20'den fazla ise (bir şirketse veya Merkez Bankası veya tamamı devlete ait bir tüzel kişi ise)	5
	b)Tüm diğer durumlarda	10

(*) Protokol hükümlerine göre Hollanda'da iştirak kazançları uygulandığı sürece vergi oranı azami Hollanda'da % 5, Türkiye'de % 10 olacaktır.

(**) Protokol hükümlerine göre Belçika'da azami % 5, Türkiye'de %10 olarak uygulanacaktır.

(***) Temettü elde edenin diğer Akit Devletin Hükümeti veya tamamı diğer Akit Devlete veya politik alt bölümlerine, mahalli idarelerine ait bir kamu kuruluşa ait olması halinde % 5.

KAYNAKÇA

Acar Birol: **Yeni Kurumlar Vergisi Kanuna Göre Yurt İçi Yurt Dışı İştirak Kazançları ve Yurt Dışı Şube Kazançları İstisnası**, Vergi Dünyası, S. 302 , Ekim, 2006, s. 29-34.

Acar Fatih: **Şirket Ortaklarına Ödünç Para Verme Sonucu Örtülü Olarak Dağıtılan Kazançlar Kâr Payı Olarak Nitelendirilebilir mi?,** S. 147, Vergi Sorunları Dergisi, Aralık, 2000, s. 53-61.

Acar Mustafa Gürhan: **Halka Açık Anonim Şirketlerde Yapılan Vergi İncelemesinin Dağıtılacak Kâr Üzerindeki Etkisi**, Vergi Dünyası, S. 247, Mart, 2002, s. 93-100.

Aidin Micheal R.: **Dividend Aceess Shares (Stapled Stock)**, Seminar in 49th Congress of the Internatioanl Fiscal Association, Kluwer Law International, Vol. 20, Hague, 1996.

Ak Ahmet: **Vergi Hukukunda İştirakler**, Savaş Yayınevi, Ankara, 2009.

Ak Mehlika Sultan: **Kontrol Edilen Yabancı Kurum Rejimi**, Vergi Dünyası, S. 346, Haziran, 2010, s. 44-57.

Akay Hüseyin: **Kâr Dağıtım Tablosu ve Bir Uygulama**, Vergi Dünyası, S.176, Nisan, 1996, s. 139-149.

Akbulak Sevinç, Yavuz Akbulak: **Türkiye'de Sermaye Piyasası Araçları ve Halka Açık Anonim Şirketler,** Beta Yayınevi, İstanbul, 2004.

Akbulak Yavuz: **Anonim Şirketlerde Sermayenin Azaltılması**, Çevrimiçi, http://www.legalisplatform.net, 17.07.210.

Akbulak Yavuz: **Halka Açık Anonim Şirketlerde Kâr Payı ve Temettü Avansı Dağıtımı Esasları**, S. 249, Vergi Dünyası, Mayıs, 2002, s. 120-131.

Akgün Ali İhsan: **Tekdüzen Muhasebe Sistemine Göre Kâr Dağıtım Tablosu ve Bir Uygulama**, Vergi Sorunları, S. 115, Nisan, 1998, s. 104-120.

Akıl Mustafa, Çetin Bor: **Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları,** Vergi Sorunları Dergisi Eki, S. 215, Ağustos, 2006.

Akkaya Mustafa: **Vergi Hukukunda Ekonomik Yaklaşım,** Turhan Kitabevi, Ankara, 2002.

Aksoy Şerafettin: **Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi**, Filiz Kitapevi, 5. b., İstanbul, 1993.

Aktaş Mehmet: **Uluslararası Transfer Fiyatlandırması ve Türk Vergi Mevzuatında Uygulama Olanakları**, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2004.

Alemdar Ferhat: **Örtülü Sermaye Müessesesinde Yer Alna Düzeltme Hükümleri KDV'yi Kapsamamaktadır**, Vergi Dünyası, S. 342, Şubat, 2010, s. 81-86.

Alptürk Ercan: **Gizli Kâr Dağıtımı ve Sonuçları**, Lebib Yalkın, S. 56, Ağustos, 2008, s. 30-35.

Alptürk Ercan: **Muhasebe ve Vergi Boyutunda Tmettüler**, Yaklaşım Dergisi (E-yaklaşım), S. 62, Eylül, 2008, Çevrimiçi, http://www.yaklasim.com, 03.03.2011.

Altaş Soner: **Türk Ticaret Kanunu ve TTK Tasarısına Göre Anonim ve Limited Şirketlerde Yedek Akçeler**, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, S. 61, Ocak, 2009, s. 295-307.

Altındağ Mehmet: **Kârın Sermayeye Eklenmesi Nedeniyle Kişilerce Elde Edilen Kâr Paylarının Beyanı**, Mali Çözüm Dergisi, S. 53, Ekim-Kasım-Aralık, 2000, s. 34-38.

Altuğ Osman, Hanifi Ayboğa: **Örneklerle Uygulamalı Şirket Kuruluşları**, Yasa Yayınları Bilgi Dizisi No: 7, İstanbul, 1992.

Altuntaş Muhiddin: **Sermaye Şirketlerinin Ortak ve Yönetim Kurulu Üyelerine Yapılan Ücret ve Huzur Hakkı Ödemeleri**, Mali Pusula, S. 2, Şubat, 2005, s. 20-21.

Anbar Adem: **Çokuluslu Şirketlerde Tranfer Fiyatlandırması**, Vergi Dünyası, S.324, Ağustos, 2008, s. 145-157.

Ankara Yeminli Mali Müşavirler Odası Mevzuat İzleme ve Değerlendirme Komisyonu Kararı (03.12.2007 tarih ve 2007/80-10 sayılı karar), Legal Mali Hukuk Dergisi, Ocak, 2008.

Ansay Tuğrul: **Anonim Şirketler Hukuku,** 6. b., BTHAE yayınları, Yayın No:143, Ankara, 1982.

Arıkan Zeynep: **Türk Vergi Hukukunda Mali İkametgah**, Maliye ve Hukuk Yayınları, Yayın No: 55, Ankara, 2007.

Arpacı Altan Ömer: **Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım İşlerinde Örtülü Kazanç Dağıtımı Sorunu**, Vergi Sorunları, S. 198, Mart, 2005, s. 43-49.

Arslanlı Halil: **Anonim Şirketlerin Hesapları, İnfisahı ve Tasfiyesi, Cilt IV-V**, İstanbul, 1961.

Arslanlı Halil: **Anonim Şirketin Organizasyonu ve Tahviller, Cilt III**, İstanbul, 1960.

Arslanlı, Halil: **Anonim Şirketin Organizasyonu ve Tahviller, Cilt II**, İstanbul, 1960.

Arslanlı Halil: **Anonim Şirketler Umumi Hükümler, Cilt I,** 3.b, İstanbul, 1960.

Aslan İsmail: **Sermaye Piyasasında Temettü Avansı ve Vergisel Boyutu**, Vergi Sorunları, S. 139, Nisan, 2000, s. 89-102.

Atabey Tuncel: **Gelir Vergisi Rehberi**, Vergi Sorunları Dergisi, Özel Ek, S. 258, Mart, 2010.

Atabey Tuncal: **Gelir Vergisi Rehberi,** Vergi Sorunları Dergisi Özel Eki, S. 258, Mart, 2010.

Ataç Kürşat, Çağatay Yüce: **Kazancı Örtülü Olarak Dağıtmak Daha Kârlıdır**, Vergi Dünyası, S. 331, Mart, 2009, s. 212-217.

Ataman Ümit, Başak Akgül Ataman, Hüseyin Akay: **Şirketler Muhasebesi,** Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2004.

Ateşağaoğlu Erdem: **Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunu Bakımından Menkul Kıymet Gelirlerinin Vergilendirilmesi,** Legal Yayıncılık, İstanbul, 2006.

Ateşli Dursun Erkan: **Birinci Temettü Dağıtılması Halinde Gelir Vergisi Stopajı**, Vergi Sorunları, S. 142, Temmuz, 2000, s. 167-176.

Ateşli Dursun Erkan: **Örtülü Sermayenin Örtüsü Açılıyor**, Vergi Sorunları, S. 225, Haziran, 2007, s. 43-52.

Ateşli Dursun Erkan: **Yürürlükteki Türk Vergi Mevzuatı ve Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları Çerçevesinde Mukimlik ve Çifte Mukimlik,** Vergi Sorunları, S. 140, Mayıs, 2000, s. 64-81.

Atik Ahmet, Nazmi Karyağdı: **Limited Şirketlerde Ve Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtımı**", Vergi Dünyası, S.188, Nisan, 1997, s. 14-38.

Atlaş Soner: **Anonim Şirketlerde Bilançonun Tasdiki Ertelenebilir mi?**, Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog, S. 267, Temmuz, 2010, s. 84-88.

Aurbech Alan: **Taxation and Corporate Financial Policy**, Handbook of Public Economics, Vol. 3, Amsterdam, 2002.

Australian Master Tax Guide: Tax Year End Edition, CCH Editors, McPhersons Printing Group, 45th Edition, 2009.

Aydemir Dinçer: **Temettü Avansı ve Örtülü Kazanç Dağıtımı,** Vergi Dünyası, S. 230, Ekim, 2000, s. 88-90.

Aydın Alihan: **Anonim Ortaklığın Kendi Paylarını Edinmesi,** Arıkan yayınevi, İstanbul, 2008.

Bal İbrahim Ethem: **Kâr Payı Dağıtımı ve Vergilendirilmesi**, Vergi Sorunları, S. 247, Nisan, 2009, s. 184-197.

Barclay Michael J., Clifford G. Holderness, Dennis P. Sheehan: **Dividends and Corporate Shareholders**, Review of Financial Studies, Vol. 22, Issue 6, June, 2009, s. 2423-2455.

Barlass İrfan, **Gelir Vergisi Kanunu'nun Mükerrer 80. Maddesinde Yer Alan Hisse Senetlerine Yönelik İstisnanın Öncelikle Çıplak Paylara Tanınması Gereği,** Vergi Sorunları, S. 191, Ağustos, 2004, s. 203-210.

Baş Seyit Ahmet: **Kârın Sermayeye İlave Edilmesi ve Vergi Alacağı Müessesesi**, Yaklaşım Dergisi (E-yaklaşım), Çevrimiçi, http://www.yaklasim.com, 11.07.2010.

Başak Levent: **Kurumların Yurt Dışındaki İştiraklerinden Elde Ettikleri Kâr Payları ve Şube Kazançlarının Vergilendirilmesi Esasları**, Vergi Sorunları, S. 19, Eylül, 2004, s. 118-128.

Başaran Funda: **Anonim Şirketlerde Kurucu İntifa Senetleri**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1993.

Baştuğ İrfan: **Şirketler Hukukunun Temel İlkeleri**, İzmir, 1974.

Bater Paul: **European Tax Handbook,** IBFD Publication (Global Tax Series), Amsterdam, 2007.

Batun Mehmet: **Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Muvazaa,** Vergi Dünyası, S.344, Nisan, 2010, s. 108-116.

Bayrak Serbülent: **Örtülü Sermaye Kavramının Yeni Tanımı ve Doğuracağı Sonuçlar**, Vergi Sorunları, S. 210, Mart, 2006, s. 43-47.

Bayraktar İhsan Kağan: **Kurumlar Çalışanlarına Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Olarak Kazanç Dağıtabilir mi?,** Vergi Dünyası, S. 344, Nisan, 2010, s. 117-122.

Becker Bo, Marcus Jacob, Martin Jacob: **Payout Taxes and the Allocation of Investment**, Harvard Business School, Working Paper 11-04, 2010, 1-40.

Bekler Muhittin: **Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtımı ve Vergilendirilmesi,** Vergi Dünyası, S. 308, Nisan, 2007, s. 156-167.

Belge Gökhan: **Dönem Sonunda Düzenlenmesi Gereken Mali Tablolar**, Vergi Dünyası, S. 340, Aralık, 2009, s. 173-183.

Benligiray Yılmaz, Nurten Erdoğan: **Muhasebe Uygulamaları**, Açıköğretim Fakültesi Yayınları No:478, Eskişehir, 1995.

Berzek Ayşe Nur: **Anonim Ortaklıkta İç Kaynaklardan Esas Sermaye Artırımı**, İsmail Akgün Vakfı, Yayın No: 2, İstanbul, 1990.

Beyanname Düzenleme Klavuzu, Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayınları, İstanbul, 2010.

Beyaz Devrim: **Yıllara Yaygın İnşaat İşlerinde Avans Kâr Payı Dağıtımı**, Vergi Dünyası, S. 309, Mayıs, 2007, s. 147-152.

Bıyık Recep: **Avans Kâr Dağıtımının Örtülü Kazanç Dağıtımı Karşısındaki Durumu**, Yaklaşım Dergisi, S. 103, Temmuz, 2001, s. 47-52.

Bingöl Mehmet: **Vergiden Muaf Kılınan Kurumlara Kâr Payı Dağıtımında Stopaj uygulaması**, Vergi Dünyası Dergisi, S. 281, Ocak 2005, s. 28-29.

Birsel Mahmut T: **Anonim Şirketlerde Azınlık Hakları**, İmran Öktem'e Armağan, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No. 275, Ankara, 1970, s. 620-659.

Birsel, Mahmut T.: **Anonim Şirketler Hukukunda Kâr Kavramı**, Cilt-1, Ege Üniversitesi Matbaası, İzmir, 1973.

Birsel Mahmut: **Anonim Şirketlerde Sermaye Payını Temsil Etmeyen Senetler**, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt 3, S. 4, 1966, s. 4.

Birsel Mahmut T.: **Yargıtay Kararlarının Işığı Altında Şirket Kârı Konusunda Anonim Şirket ile Pay Sahibi Arasında Menfaat Çatışması**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü (BTHAE), Yayın No: 93, Sevinç Matbaası, Ankara, 1971.

Biyan Özgür: **Türk Vergi Hukukunda Yeni Bir Boyut: Transfer Fiyatlandırması**, Bütçe Dünyası, Cilt 2, S. 26, 2007, s. 27-39.

Borocke Klaus Von: **Implementation of the Amended Parent-Subsidiary Directive (A study covering the 27 European Union, Member States)**, EYG Publication, No. DLO143, (Çevrimiçi, http://www.ey.com, 21.09.2010).

Bouges Janie Casello: **When Mutual Funds Fail to Make Foreign Tax Elections: What Does the Investor Lose?,** Journal of Taxation of Investment, Vol. 25, No. 3, Spring, 2008, s. 33-42.

Bozgeyik Hayri: **Halka Açık Anonim Ortaklıklarda Kâr Dağıtımı,** Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt:20, S.3, Haziran, 2000, s. 117-156.

Brittain John A.: **Corporate Dividend Policy**, The Brooking Institution, Washington, 1966.

Bulutoğlu Kenan: **Vergi Poltikası**, İstanbul, 1962.

Bunget Ovidiu Constantin: **Opinions on Allocation of Profit Carried Forward to Dividends,** Annals of the University of Oradea, Economic Series, Vol. 18, No. 3, 2009, s. 817-821.

Bülbül Duran: **Kâr Ortaklara Dağıtılmayıp Sermayeye İlave Edilirse Vergilendirilir mi?**, Mali Çözüm Dergisi, S. 65, Ekim-Kasım-Aralık, 2003, s. 140-144.

Cannavan Damien, Frank Finn and Stephen Gray: **The Value of Dividend Imputation Tax Credits in Australia**, Journal of Financial Economics, Vol. 73, No. 1, 2004, s. 167-197

Canoğlu Mehmet Ali: **Hisse Senetleri**, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, S. 33, Eylül, 2006, s. 148-152.

Canpolat Mehmet: **Temettü Avansı Müessesesinin Değerlendirilmesi**, Vergi Dünyası, S. 239, Temmuz, 2001, s. 125-129.

Cantimur Zeynep, Alpaslan Çoban, Mustafa Eken: **Anonim Ortaklıkların Kendi Paylarını İktisabının Güncel Gelişmeler Işığında Değerlendirilmesi**, Sermaye Piyasası Dergisi, S. 1, Ocak- Mart, 2010, s. 26-37.

Ceyhan Murat: **Kurumlar ve Şahıslar Açısından Kâr Dağıtımı İşlemleri ve Muhasebesi**, Yaklaşım Dergisi (E-Yaklaşım), S. 51, Ekim, 2007, Çevrimiçi, http://www.yaklasim.com, 17.02.2010.

Ceylan Ali, Turhan Korkmaz: **Sermaye Piyasası ve Menkul Değerler Analizi**, Umut Matbaacılık, Bursa, 2000.

Chain Keith, Damien McColough, Micheal Skully: **Australian Tax Changes and Dividend Reinvestment Announcement Effects: A Pre-and Post-Imputation Study**, Australian Journal of Management, Vol. 18, 1993, s. 41-62.

Childs Bradley D., Marilyn Young: **Dividend Tax Cut Traps**, Tennesse CPA Journal, November, 2004, s. 6-8.

Coleman Brenda, Anne Powell: **First Steps Towards a UK Foreign Dividends Package,** International Tax Review, Vol. 20, No. 1, February, 2009, s. 32-34.

Colliander Anders, **Taxation in Finland 2009,** Ministry of Finance Publication, Helsinki, 2009

Commission of the European Communities, **Dividend Taxation of Individuals in the Internal Market**, Com (2003), 810, Brussels, 19.12.2003, s. 4, 5, (Çevrimiçi, http://eur-lex.europa.eu, 03. 10.2010)

Commission of the European Communities (Staff Working Paper), **Company Taxation in the Internal Market**, Sec (2001), 1681, Brussels, 23.10.2001, s. 227, (Çevrimiçi, http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/company_tax_study_en.pdf, 05. 10.2010)

Cordes Joseph J., Robert D. Ebel, Jane G. Gravelle: **The Encyclopedia of Taxation and Tax Policy,** The Urban Institute Press, 2nd. ed. Washington, 2005

Çak Murat: **Uluslararası Vergi Rekabeti Transfer Fiyatlandırması ve Vergilendirilmesi**, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No: 2008/385, Ankara, 2008

Çamoğlu Ersin: **Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu**, Ankara, 1972

Çamoğlu Ersin: **Azınlığın Bilanço Ertelemesi ve Gündem**, Bilgi Toplumunda Hukuk-Ünal Tekinalp'e Armağan, Cilt 1, Beta Yayınevi İstanbul, 2003, s. 287-295.

Çankaya İslam: **Dönem Kârının Vergilendirilmesi, Dağıtımı, Muhasebesi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 1995

Çankaya İslam: **Zarar Eden Şirketlerde Ticari Kâr-Mali Kâr Ayrımı**, Vergi Dünyası, S.163, Mart, 1995, s. 91-96.

Çapanoğlu Mustafa Birol: **Türkiye ve Dış Ülkelerde Sermaye Piyasası Özelleştirme Uygulamaları ve Menkul Kıymet Borsaları**, Beta Yayınevi, İstanbul, 1993

Çelik Aydın: **Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Üyelerinin İbrası,** Adalet Yayınevi, Ankara, 2007

Çetin İrfan: **Gider Oluşmasa Dahi Transfer Fiyatlandırması Kapsamında Örtülü Kazanç Aktarımı Gerçekleşir**, Vergi Dünyası, S. 329, Ocak, 2009, s. 84-87.

Çevik Orhan: **Anonim Şirketler (Birinci Kitap),** Tisa Matbaacılık, Ankara, 1975

Çevik Orhan: **Anonim Şirketler (İkinci Kitap),** Tisa Matbaacılık, Ankara, 1975

Çevik Orhan Nuri: **Limited Şirketler Hukuku ve Uygulaması**, Yetkin Yayınları, 4. b., Ankara, 2003

Çevik Orhan Nuri: **Uygulamada Şirketler Hukuku,** Yetkin Yayınlar, 3.b., Ankara, 2002

Çiftçi Bülent: **Sermaye Azaltılması: Mali Yönden İncelenmesi**, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, S. 77 Mayıs, 2010, s. 53-58.

Çiftçi Yavuz: **Türk Mevzuatında Bedeliz Hisse Senetlerinin Niteliği, Değerlemesi ve Muhasebeleştirilmesi**, Mevzuat Dergisi, Yıl: 3, S. 31, Temmuz, 2000, Çevrimiçi, http://www.mevzuatdergisi.com, 18.07.2010.

Çolak Muzaffer: **Stopaj ve Sorumluluk Müessesesi**, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2004

Dachs Peter: **Dividend Definition Simplified,** International Tax Review, Vol. 20, No. 2, March, 2009, s. 59.

Danışma Komisyonu Kararları, Maliye ve Hesap Uzmanları Derneği Yayını, Acar Basım, İstanbul, 2007

Değirmenci Cenker: **Anonim Ortaklıkta Iskat,** Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2006

Deloitte, Haskinks & Sells: **Taxation in the United Kingdom**, International Tax and Business Service, Vol. 5, New York, 1983

Demir Hüseyin: **Örtülü Kazanç Kazanç Sayılan Finansaman Hizmetlerinde KDV ve BSMV Karmaşası**, Vergi Sorunları S. 182, Kasım, 2003, s. 79-83.

Demirci Azmi: **Kurumlar Vergisi Genel Tebliği Esas Alınarak "Avans Kâr Payı Dağıtımı" Yapılabilir mi?**, Vergi Dünyası, S. 309, Mayıs, 2007, s. 25-30.

Demirsoy Yalçın: **Birden Fazla Takvim Yılına Sirayet Eden İnşaat ve Onarma İşlerinde Vergileme,** Vergi Dünyası, S. 122, Ekim, 1991, s. 30-35.

Deryal Yahya: **Ticaret Hukuku**, 6. b., İber Ofset, Trabzon, 2002

Doğan Hayrullah, Hasan Yalçın: **Türk Vergi Sistemi**, Uygulama Yayıncılık, İstanbul, 2009

Doğanay İsmail: **Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Üyesinin Yıllık Kâr Payı Alabilme Koşulu Nedir?,** Yaklaşım Dergisi, S. 27, Mart, 1995, s. 97-101.

Doğanay İsmail: **Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Cilt I**, 4. b., Beta Yayınevi, İstanbul, 2004

Doğanay İsmail: **Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Cilt II**, 4. b., Beta Yayınevi, İstanbul, 2004

Doğrusöz Bumin: **Avans Kâr Dağıtımına Durdurma,** Referans Gazetesi (21.02.2008), Çevrimiçi, http://www.referansgazetesi.com, 31.03.2010.

Doğrusöz Bumin: **Avans Kâr Dağıtımı ve Yol Açacağı Sorunlar,** Referans Gazetesi (09.04.2007), Çevrimiçi, http://www.referansgazetesi.com, 31.03.2010.

Doğrusöz Bumin: **Hukuka Göre Birinci Temettü Dağıtımı Zorunlu mu?,** Dünya Gazetesi (11.01.2007), Çevrimiçi, http://www.dunyagazetesi.com.tr/haberArsiv, 15.01.2009.

Doğrusöz Bumin: **İştirak Kazançları İstisnası ve Bazı Menkul Kıymet Gelirlerinin İstisna Açısından Değerlendirilmesi,** Yaklaşım Dergisi, S. 34, Ekim, 1995, s. 28-34.

Doğrusöz Bumin: **Kâr Paylarının Vergilendirilmesinde İki Sorun,** Mali Çözüm Dergisi, S. 34, Ocak-Şubat, 1996, s. 19-24.

Doğrusöz Bumin: **Kârın Sermayeye Eklenmesi, Menkul Sermaye İradının Doğumuna Yol Açar mı?**, Dünya Gazetesi (15.02.2001), Çevrimiçi, http://www.dunyagazetesi.com.tr/haberArsiv, 05.04.2010.

Doğrusöz Bumin: **Kurum Kazancının Saptanması ve Vergilendirilmesi**, Vergi Sorunları Özel Ek, Nisan, 1997

Domaniç Hayri: **Anonim Şirketler**, Eğitim Yayınları, İstanbul, 1978

Domaniç Hayri: **Anonim Şirket Ana Mukavelelerine Yazılması Gerekli ve Mümkün Unsurlar**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Halil Arslanlı'nın Anısına Armağan, İstanbul, 1978, s. 309- 406.

Domaniç Hayri: **Anonim Şirketler Hukuku Uygulaması, Türk Ticaret Kanunu Şerhi II**, İstanbul, 1988

Domaniç Hayri: **Kıymetli Evrak Hukuku**, Eğitim Yayınları, İstanbul, 1975

Domaniç Hayri: **Şirketler Hukuku I-Adi, Kollektif ve Komandit Şirketler**, 2. b., Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1968

Dönmez R. Murat: **Anonim ve Limited Şirketlerde Hisse Haczi ve Paraya Çevrilmesi**, 3. bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008

Duman Aysel: **İlişkili Kişilerle Yapılan Ödünç Para İşlemlerinin Örtülü Sermaye ve Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hükümleri Açısından Değerlendirilmesi ve Örnek Üzerinde İrdelenmesi**, Vergi Sorunları, S. 235, Nisan, 2008, s. 47-60.

Duman Aysel: **Kâr Payı-Avans Kâr Payı Dağıtımı ve Vergilendirilmesi**, Vergi Sorunları, S. 225, Haziran, 2007, s. 31-36.

Duman, Aysel: **Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Düzeltme İşlemlerinin Örnek Üzerinde İrdelenmesi**, Vergi Sorunları, S. 234, Mart, 2008, s. 50-58.

Durak Gündoğan: **Kurumlar Vergisinden İstisna Kazançlar**, Yaklaşım Dergisi, S. 172, Nisan, 2007, s. 120-125.

Edwards Chris: **Dividend Taxation:Nearly All Major Nations Relieve Double Taxation**, Cato Institute, 2003

Ekmekci Esra: **Kurumlar Vergisinda Dar Yükümlülük,** Kazancı Hukuk Yayınları No. 132, 1994, İstanbul

Elele Onur: **Grup İçi Şirketlerde Karşılıklı Vadeli Çek Düzenlemesi Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı,** Vergi Dünyası, S. 251, Temmuz, 2002, s. 130-131.

Elelele Onur: **Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında İlişkili Kişi Kavramı ve Değerlendirmeler,** Vergi Dünyası, S. 318, Şubat, 2008, s. 83-87.

Elimination of the Double Tax on Dividends, Federal Taxation Division of the American Institute of Certified Public Accountants, New York, 1976

Erdel Veysel, Semi Okumuş: **Uluslararası Transfer Fiyatlaması,** Vergi Sorunları, S. 166, Temmuz, 2002, s. 78-87.

Erdil Engin: **Limited Şirketlerde Ortaklıktan Çıkarılma (Diğer Şirket Türleriyle Mukayeseli Olarak)**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2004

Erdoğan Mehmet Tan, Mustafa Sebahattin Dündar: **Kâr Dağıtımı ve Vergilendirilmesi,** Ankara Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası Yayınları No:10, Ankara, 1995

Erem Turgut S.: **Ticaret Hukuku Prensipleri, C. II, Ticaret Şirketleri,** 8. bası, İstanbul, 1979

Ergenç Ömer: **Temettü Avansı ve Vergi Kesintisi,** Vergi Dünyası, S. 225, Mayıs, 2000, s. 112-115.

Erginay Akif: **Kamu Maliyesi,** Turhan Kitabevi, 11. b., Ankara 1985

Erginay Akif: **Vergi Hukuku**, Ankara, 1986

Erimez Rüştü: **Muhasebe: Değerleme ve Mali Tablolar,** Üçer Matbaacılık, İstanbul, 1975

Erimez Rüştü: **Şirketlerde Kâr Dağıtımı, Yedek Akçeler ve Vergileme**, Temel Yayınları, 3. baskı, İstanbul, 1985

Erimez Rüştü: **Vergi Hukuku ve Özel Hukuk Açısından Şirketlerde Kâr Dağıtımı ve Yedek Akçeler**, Ercivan Matbaası, 2.b., İstanbul, 1976

Eriş Gönen: **Anonim Şirketler Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1995

Eriş Gönen: **Türk Ticaret Kanunu (Ticari İşletme ve Şirketler), Cilt II,** 3. b., Ankara, 2004

Erkuş Hakan, Leyla Ateş: **Kontrol Edilen Yabancı Kurumlar ve 5520 sayılı Kanunla Yapılan Düzenlemelerin İrdelenmesi,** Vergi Dünyası, S. 310, Haziran, 2007, s. 113-129.

Erol Ahmet, A.Ercan Yıldırım: **Menkul Kıymetlerin Vergilendirilmesi**, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2001

Erşin Binnaz: **Vergi Cezalarının Muhasebe Kaydı Nasıl Yapılmalı?,** Yaklaşım Dergisi (E-yaklaşım), Eylül, 2007, Çevrimiçi, http://www.yaklasim.com, 07.07.2010.

Erüreten Bahir Mazhar: **Anonim Şirket ve Davaları**, Grafik Sanatlar Matbaacılık İstanbul, 1988

Frände Joakim: **Yearbook for Nordic Tax Research,** DJOF Publishing, Copenhagen, 2008

Freund Philippe: **High Court Raises Doubts About UK Dividend Tax**, International Tax Review, Vol. 19, No. 10, December/January, 2009, s. 79-80.

Fletcher, William Meade**: Corporations,** Vol. 11, 1943

Fletcher William Meade: **Cyclopedia of The Law of Private Corporations**, Callaghan and Company, Vol. III, Chicago, 1997

Gammie Malcolm: **UK Imputation, Past, Present and Future**, Bulletin for International Fiscal Documentation, Vol. 52, June, 1998, s. 429-439.

Gelegen Taner: **Kurumların Gelir(Stopaj) Vergisi Matrahı Dışında Kalan Kanuni Yedek Akçeleri Yönünden Safi Kârın Anlamı,** İktisat ve Maliye Dergisi, C.XXI, S. 7, 1974, s. 287-298.

Gençyürek Levent: **Kurumlar Vergisi Kanununda Örtülü Sermaye**, Vergi Sorunları, S. 141, Haziran, 2000, s. 44-48.

Gençyürek Levent: **Örtülü Kazanç Dağıtımı**, Vergi Sorunları, S. 143, Ağustos, 2000, s. 67-79.

Genser Bernd: **Corporate Income Taxation in European Union: Current State and Perspectives**, The Australian National University, Centre for Tax System Integrity, Working Paper No. 17, 2001

Glenn Hubbard, R.: **Corporate Tax Integration: A View from the Treasury**, Journal of Economic Perspectives, Vol. 7, 1993, s. 115-132.

Göksoy Y. Can: **Anonim Ortaklıkta Payın Rehni**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2001

Gönenli Atilla: **İşletmelerde Finansal Yönetim**, 4. bası, İstanbul, 1983

Graetz Micheal J., Alvin C. Warren: **Income Tax Discrimination and the Political and Economic Integration of Europe,** The Yale Law Journal, Vol. 115, April, 2006, s. 1186-1255.

Greenwood Daniel J.H.: **The Dividend Puzzle: Are Shares Entitled to the Residual?,** University of Iowa, The Journal of Corporation Law, Vol. 32, Fall, 2006, s. 105-159.

Greggi Marco: **European Taxation Of Dividends, Interest And Royalties: The Impact On Third Countries Investors**, Current Issues of Business and Law, Vol. 3, 2009, s. 115-128

Gevurtz Franklin A.: **Corporation Law,** West Group Hand Book Series, 2000, Minnesota

Güçlü Süleyman: **Kâr Paylarının Vergilendirilmesi,** Vergi Sorunları, S. 227, Ağustos, 2007, s. 35-54.

Güçlü Süleyman: **Kurumlarda Kayıt ve Beyan Dışı Bırakılan Kâr Transferleri**, Vergi Sorunları, S. 247, Nisan, 2009, s. 73-84.

Güldiken Tufan: **Şirketlerde Sermaye Artırımı**, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, S. 76, Nisan, 2010, s. 136-138.

Güler İbrahim: **Gelir, Kurumlar Vergisi ve Diğer Kanunlardaki Bağış ve Yardımlar (I),** Çevrimiçi, http://www.muhasebenet.net, 24.01.2009

Gümüş Erhan: **Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazançlarının Vergilendirilmesi,** Vergi Dünyası, S. 304, Aralık, 2006, s. 206-210.

Gümüş Erhan: **Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazançlarının Vergilendirilmesi,** Vergi Dünyası, S. 304, Aralık, 2006, s. 206-210.

Gümüş Erhan: **Kurumlarda Avans Kâr Payı Dağıtımı,** Vergi Sorunları, S. 227, Ağustos, 2007, s. 157-162

Günal Vural, **Sermaye Piyasası Hukuku Esasları,** Beta Yayınevi, İstanbul, 2007

Gündüz N. Kemal, Necati Perçin: **Amortismanlar ve Yeniden Değerleme,** Yaklaşım yayınları, Ankara, 1997

Güner Onur: **Bir Güvenlik Müessesesi Olarak "Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazancı,** Vergi Dünyası, S. 305, Ocak, 2007, s. 179-183.

Güneş Gülsen: **Verginin Yasallığı İlkesi,** Oniki Levha Yayıncılık, 2008, İstanbul

Gür Mehmet: **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları,** 2. b., Ankara, 1989

Gürboğa Erkan, İhsan Bahri Bellek: **Örtülü Kazanç Dağıtımında Oluşan Katma Değer Vergisi Ziyaı,** Vergi Sorunları, S. 135, Aralık, 1999, s. 20-25.

Güvemli Oktay: **İşletmelerde Finans Yönetimi (Varlıkların Yönetimi),** Cilt I, İstanbul, 1984

Güzel Aytaç: **Yatırım Fon ve Ortaklıkları Açısından İştirak Kazançlarına Yönelik, BSMV İstisnası,** Vergi Sorunları, S. 236, Mayıs, 2008, s. 124-130.

Güzel Bayram: **İştirakler ve Bağlı Ortaklıkların Değerlemesi,** Vergi Sorunları, S. 232, Ocak, 2008, s. 112-118.

Harberger Arnold: **The Incidence of Corporate Income Tax,** Journal of Political Economics, Vol. LXX, No.3, June, 1962, s. 215-240.

Helminen, Marjaana: **The Dividend Concept in International Tax Law (Series on International Taxation),** Kluwer Law International, London, 1999

Helvacı Mehmet: **Anonim Ortaklıkta Yönetim Kurulu Üyesinin Hukuki Sorumluluğu,** Beta Yayınevi, 2. b., İstanbul, 2001

Hesap Uzmanları Kurulu Danışma Komisyonu Kararı, Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayını, Acar Basım, 2008, İstanbul

Hobbes James R.: **Foreign Controlled Domestic Corporations,** 2003, s. 68 (Çevrimiçi, http://www.irs.gov/pub/irs-soi/03fcdcart.pdf, 21.07.2010)

Hufbauer Garry Clyde, Ariel Assa: **US Taxation of Foreign Income**, Kirby Lithographic Company, Washington, 2007

Işık Hüseyin: **Çok Uluslu Şirketlerde Örtülü Kazanç ve Örtülü Sermaye**, Maliye Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Yayın No. 2005/370, Ankara, 2005

Işıklılar Sadi, Vahap Baklaya: **Sermaye Düzeltimi Olumlu Farklarının Sermayeye İlavesi ve Ortaklara Verilecek Bedelsiz Hisselerin Tespiti,** Vergi Dünyası, S. 281, Ocak, 2005, s. 107-111.

İleri Yusuf: **Yurt Dışı İştirak Kazançları İstisnası Sermaye İhracını Teşvik Ediyor,** Vergi Dünyası, S. 318, Şubat, 2008, s. 133-136.

İlhan Yiğit: **Anonim Ortaklık Genel Kurulunun İşleyişi ve Ortaya Çıkan Sorunlar,** Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2005

İmregün Oğuz: **Anonim Ortaklıklar**, Yasa Yayınları, 4. b., İstanbul, 1989

İmregün Oğuz: **Anonim Ortaklıklarda Kurucu İntifa Senetleri**, Doğumunun 100. yılında Atatürk'e Armağan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası (Özel Sayı), C. 45-47, S. 1-4, 1982, s. 477-491.

İmregün Oğuz: **Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Kâr Payı (Temettü) Hakkı,** Ömer Temona'a 55. Yaş Günü Armağanı, Birinci Cilt, Beta Yayımevi, İstanbul, 2002, s. 413-434.

İmregün Oğuz: **Anonim Şirketlerde Pay Sahipleri Arasında Umumi Heyet Kararlarından Doğan Menfaat İhtilafları ve Bunların Telif Çareleri,** İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1962

İmregün Oğuz: **Bilirkişi Raporları 2002,** Filiz Kitepevi, İstanbul, 2005

İmregün Oğuz: **Kara Ticareti Hukuku Dersleri (Genel Hükümler-Ortaklıklar-Kıymetli Evrak)**, 11. bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1996

İnal Nuran: **Örtülü Sermaye Kavramı,** Vergi Sorunları, S.119, Ağustos, 1998, s. 54-58.

Jacob Marcus, Martin Jacob: **Taxation, Dividends, and Share Repurchases: Taking Evidence Global**, American Accounting Association Annual Meeting, San Francisco, 2010, (Çevrimiçi, http://ssrn.com/abstract=1532674, 20. 09. 2010).

Jacobsen Micheal Riis: **Norwegian Economic National Report**, DJOF Publishing, Copenhagen, 2008

Jenkins Glen P., Gangadhar P. Shukla: **Public Finance in Open Economic,** Harvard Law School International Tax Program (Harvard Institute for International Development), 1998

Jenkinson Tim, Leonie Bell,: **New Evidence of the Impact of Dividend Taxation and on the Identity of the Marginal Investor**, The Journal of Finance, Vol. 57, No. 3, June, 2002, s. 1321-1346

Jensen Michael C.: **Agency Costs of Free Cash Flow, Corporate Finance, and Takeovers,** American Economic Review, Vol. 76, No.2, 1986, s. 323-329

Jugurnath Bhavish, Mark Stewart, Robert Brooks: **Dividend Taxation and Corporate Investment: A Comparative Study between the Classical System and Imputation System of Dividend Taxation in the United States and Australia**, Review of Quantative Finance and Accounting, Vol. 31, Issue 2, August, 2008, s. 209-224

Kaneti Selim: **Türkiye'de Yabancı Sermayenin Vergilendirilmesinin Ana Çizgileri**, Vergi Sorunları, S.1, Şubat, 1984, s. 7-13.

Kaneti Selim: **Vergi Hukuku**, 2. b., Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989

Kaneti Selim: **Vergi Hukukunda Ekonomik Yaklaşım İlkesi**, Vergi Dünyası, S. 131, Temmuz, 1992, s. 39-54.

Kapusuzoğlu Tuncay: **Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Uygulamasında "Hazine Zararı" Aranmasının Sakıncaları**, Vergi Dünyası, S. 323, Temmuz, 2008, s. 28-36.

Kapusuzoğlu Tuncay: **Vergisel Yönden Transfer Fiyatlandırması,** Oluş Yayıncılık, İstanbul, 2003, s. 3.

Karadeniz Salim: **Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazançlarının Mahiyeti ve Vergilendirilmesi**, Vergi Dünyası, S. 344, Nisan, 2010, s. 27-33.

Karakoç Yusuf: **Genel Vergi Hukuku,** Yetkin Yayınları, Ankara, 2004

Karan Mehmet: **Yatırım Analizi ve Portföy Yönetimi**, Hüfam Yayınları, Gazi Kitapevi, Ankara, 2001

Karayalçın Yaşar: **Muhasebe Hukuku, Muhasebe İlkeleri, Kavramlar İlkeler Başlıca Sorunlar ve Yeni Gelişmeler,** Bankacılık ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayın No: 216, Ankara, 1988

Kari S., J. Yla Liedenpohja: **Classical Corporation Tax as a Global Means of Tax Harmonization**, University of Munich Centre for Economic Studies and the IFO Institute for Economic Research, No. 665, 2002

Karslı Muharrem: **Sermaye Piyasası, Borsa, Menkul Kıymetler**, Beta Yayınevi, İstanbul, 1989

Kartaloğlu Emre: **Örtülü Sermayede Özellik Arzeden Dönem Sonu İşlemleri,** Vergi Sorunları, S. 255, Aralık, 2009, s. 122-128.

Kartaloğlu Emre: **Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Hazine Zararı Kavramı ve Serbest Bölgelerdeki Mükellefler**, Vergi Sorunları, S. 251, Ağustos, 2009, s. 164-170.

Karyağdı Nazmi: **Dağıtılmayan Kârla Yada Yedek Akçelerle Zararın Kapatılması Kâr Dağıtımı Sayılır mı?,** Vergi Dünyası, S. 238, Özel Sayı, Haziran, 2001, s. 109-112.

Karyağdı Nazmi: **Dağıtılmayan Karların Sermayeye Eklenmesinin (Bedelsiz Hisse Senedi Ve İştirak Payı Verilmesinin) Pay Sahipleri Açısından Vergisel Sonuçları**, Vergi Dünyası, S. 236, Nisan, 2001, s. 87-93.

Karyağdı Nazmi: **Halka Açık Şirketlerde Temettü Avansı Dağıtımının Esasları ve Vergi Yasaları Karşısındaki Durumu,** Vergi Dünyası, S. 246, Şubat, 2002, s. 78-86.

Karyağdı Nazmi: **Örtülü Sermaye Üzerinden Ödenen Faizlerin ve Örtülü Kazanç Dağıtımının Kâr Payı Olarak Nitelendirilip Nitelendirilemeyeceği**, Vergi Dünyası, S. 256, Aralık, 2002, s. 143-145.

Karyağdı Nazmi: **Temettü Avansının Gelir Vergisi Tevkifatı (GVK md 94/6-b) Karşısındaki Durumu (Sorunlar ve Çözüm Önerileri)**, S. 248, Vergi Dünyası, Nisan, 2002, s. 64-66.

Karyağdı, Nazmi: **Tüm Yönleriyle Kâr Dağıtımı,** Oluş Yayıncılık, Ankara, 2008

Kay J. A., M. A. King: **The British Tax System**, 5th Edition, Oxford University Press, New York, 1990

Kaya Mehmet Şevki: **Yeniden Gündeme Gelen Bir Tartışma: Örtülü Kazanç Dağıtımının Kâr Payı Dağıtımı Sayılıp Sayılmayacağı Sorunu**, Vergi Sorunları, S. 210, Mart, 2006, s. 25-31.

Kayıhan Şaban: **Ticaret Hukuku,** Seçkin Yayıncılık, 2. b., Ankara, 2007

Kehl Donald: **The Origin of Early Development of American Dividend Law**, Harvard Law Review, Vol. 53, 1939, s. 36-67.

Kehl, Donald: **Corporate Dividends**, The Ronald Press Company, 1941, New York

Kelecioğlu Aykut, İrfan Vural: **Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu (Yorum ve Açıklamalar)**, Vergi Sorunları Dergisi Eki, S. 215, Ağustos, 2006

Kendigelen Abuzer: **Anonim Ortaklık Payı Üzerinde İntifa Hakkı,** Beta Yayınevi, İstanbul, 1994

Keskin, Filiz: **Vergi Hukukunda Ekonomik Yaklaşım İlkesi ve Peçeleme Kavramı,** Vergi Sorunları, S. 208, Ocak, 2006, s. 111-118.

Keskin Yasemin: **Sermaye Şirketlerinde Yedek Akçelerin Türk Ticaret Kanunu Açısından İncelenmesi,** Yaklaşım Dergisi, S. 46, Ekim, 1996, s. 103-110.

Kesti Juhani: **European Tax Handbook,** IBFD Publication (Global Tax Series), Amsterdam, 2007

Kılıç Taki: **2006 Yılında Elde Edilen Kâr Paylarının Beyanı ve Vergilendirilmesi**, Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog, S. 227, Mart, 2007, s. 121-127.

Kızılot Şükrü: **Anonim ve Limited Şirketlerde Kâr Dağıtımı,** Yaklaşım Dergisi, S. 4, Nisan, 1993, s. 31-39.

Kızılot Şükrü: **Kurumlar Vergisi Kanunu ve Uygulaması,** Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2002.

Kızılot Şükrü: **Türk Vergi Hukukunda Örtülü Kazanç ve Örtülü Sermaye,** Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2002.

Kızılot Şükrü, Doğan Şenyüz, Metin Taş, Recai Dönmez: **Vergi Hukuku,** Yaklaşım Yayıncılık 2.b., Ankara, 2007.

Kızılot Şükrü, Metin Taş: **Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi,** Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2010.

Kızılot Şükrü, Saygın Eyüpgiller: **Şirketler Muhasebesi, Verilendirilmesi, Hukuku ve Mevzuatı,** Yaklaşım Yayınları, Ankara, 1995.

Kingson Charles I.: **The Deep Structure of Taxation: Dividend Distributions**, The Yale Law Journal,Vol. 85, 1976, s. 861-913.

Kiper Osman: **Uygulamada Ticaret Şirketleri**, Beta Yayınları, İstanbul, 1995.

Kirtil Neşe: **Anonim Ortaklıklarda İmtiyazlı Pay Sahipleri Genel Kurulu**, Güncel Yayınevi, İzmir, 2005.

Koç Selman: **Halka Açık Anonim Ortaklıklarda Yedek Akçe ve Kâr Payı Uygulamaları**, Vergi Dünyası, S. 264, Ağustos, 2003, s. 67-74.

Koç Selman: **Yeni Kurumlar Vergisi Yasasına Göre Örtülü Kazanç Dağıtımı**, Vergi Dünyası, S. 302, Ekim, 2006, s. 33-41.

Kole Karen V.: **International Tax Transactions**, West Group, Chapter 13

Koyuncu Mesut: **Örtülü Sermaye, Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Uluslararası Transfer Fiyatlandırması,** Maliye ve Hesap Uzmanları Derneği Yayını, Ankara, 2005.

Koyuncu Mesut: **Örtülü Sermaye Üzerinden Ödenen Faizler ve Örtülü Kazanç Dağıtımının Kâr Payı Dağıtımı Olarak Nitelendirileceği**, Yaklaşım, S. 108, Aralık, 2001, s. 136-144.

Köprülü Bülent, Selim Kaneti: **Sınırlı Ayni Haklar,** 2.baskı, İstanbul, 1982.

Köse Tunç, Emrah Ferhatoğlu: **Transfer Fiyatlandırması (Üretim İşletmelerinde Uygulama),** Maliye ve Hukuk Yayınları, Yayın No. 75, Ankara, 2008.

Kreiser Larry, Bill Butcher, Emmy Jowitt: **Corporate Dividend Strategy in an Integrated Income Tax Enviroment**, International Tax Journal, Vol. 24, Isuue 1, Winter, 1998, s. 53-59.

Kukkonen Arto: **Capital Gains and Dividend Taxation in Finland**, International Tax Review, Vol.1, Issue 1, November, 1989, s. 40.

Kukkonen Matti: **Yearbook for Nordic Tax Research (General Legal Report)**, DJOF Publishing, Copenhagen, 2008.

Kurt Günseli, İ. Levent Ünlü: **ABD, OECD ve Türkiye'de Transfer Fiyatlandırması-I**, Mali Pusula, S. 12, Aralık, 2005, s. 68-76.

Küçük Muzaffer: **Örtülü Kazanç Dağıtımında Mükerrer Verginin Ödenmesi ve Düzeltme,** Vergi Dünyası, S. 308, Nisan, 2007, s. 49-51.

Küçükince Mehmet: **Sermaye Şirketlerinde Kurumlar Vergisi ve Stopaj Matrahlarının Tespiti**, Tisa Matbaacılık Sanayi, Ankara, 1976.

Lauricella Leonard J.: **Foreign Withholding Tax and the 15 Percent Rate on Dividends**, International Tax Journal, Vol. 30, No. 4, Fall, 2004, s. 82-92.

Lederman Leandra: **Understanding Corporate Taxation**, Mathew Bende & Company, New York, 2002.

Lee Lawrance: **The Stock Dividend**, The Tax Magazine, Vol. 37, No.11, November, 1959, s. 961.

Liedenpohja Jouko Ylä: **Taxation of Income From Labour and Capital in Finland Towards Greater or Lesser Equality,** Department of Economics and Accounting, University of Tampere, Finland, Working Paper 63, January 2008, s.1-14, Çevrimiçi, http://tampub.uta.fi/econet/wp63-2008.pdf, 14.09.2010.

Luscombe Mark A.: **What Constitutes a Dividend**, Retirement Planning, November-December, 2003, s. 17.

Maç Mehmet: **Kurumlar Vergisi,** Denet Yayıncılık, 3.b., İstanbul, 1999.

Maç Mehmet: **Şirketlerde Sermayenin Azaltılması Halinde Ortaya Çıkabilecek Vergiler**, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, S. 71, Kasım, 2009, s. 24-34.

Maç Mehmet, Şenol Turgut: **Geçici Vergi Dönemleri İtibariyle Oluşan Kârdan Ortaklara Temettü Avansı Verilebilmelidir**, S. 237, Vergi Dünyası, Mayıs, 2001, s. 26-29.

Manne Henry G.: **Our Two Corporation Systems**, Law and Economics, Virgina Law Review, Vol. 53, 1963, s. 259- 284.

Masek Mark Alan: **Avoiding Branch Pofits and Dividend Withholding Taxes**, International Tax Journal, Vol. 15, Isuue 2, Spring, 1989, s. 142.

Masulis Ronald W., Brett Trueman: **Corporate Investment and Dividend Decisions under Differential Personal Taxation**, Journal of Finance and Quantitative Analysis, Vol. 23, No. 4, December, 1988, s. 369-385.

Mavral Ülker: **Örtülü Kazanç ve Özellik Arzeden Hususlar,** Vergi Sorunları, S. 169, Ekim, 2002, s. 78-90.

Metin Kazım: **Kâr Dağıtımı ve Kâr Dağıtım Tablosu**, Vergi Dünyası, S. 175, Mart, 1996, s. 131-147.

Moll Douglas K.: **Shareholders Oppression&Dividend Policy İn The Close Corporation,** Vol. 60 Wash. & Lee Law Review. 2003, s. 864-867.

Morck Randall, Bernard Yeung: **Dividend Taxation and Corporate Governance,** The Journal of Economic Perspectives, Vol. 19, No. 3, 2005, s.163-180.

Moroğlu Erdoğan: **Anonim Ortaklık Ana Sözleşmesi ve Hukuki Niteliği,** M. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan, Beta Yayınevi, İstanbul, 2000, s. 515-529.

Moroğlu Erdoğon: **Anonim Ortaklıklarda Esas Sermaye Artırımı,** Vedat Kitapçılık, 2.b., İstanbul, 2003.

Moroğlu Erdoğan: **Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Ortaklık Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü,** Beta Yayınevi, 4.b., İstanbul, 2004.

Nazalı Ersin: **İştirak Kazançları Her zaman Mükerrer Vergilemeyi mi Önler?,** Vergi Dünyası, Kasım, 2006, s. 75-83.

Nemli Arif: **Kamu Maliyesine Giriş**, 3. b., Filiz Kitabevi, İstanbul, 1990.

Nomer Füsun: **Anonim Ortaklıkta Eşit Davranma (Eşit İşlem) İlkesi**, Prof. Dr. Oğuz İmregün'e Armağan, Beta Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 469-490.

Nomer Füsun: **Anonim Ortaklıkta Oydan Yoksun Paylar,** Beta Yayınevi, İstanbul, 1994.

Noord Paul Van Den, Chistopher Heady: **Surveillance of Tax Policies: A Synthesis of Findings in Economic Surveys,** OECD Economics Department Working Papers, No. 303, OECD Publishing, s. 1-87.

O'Brien Martha: **Canada, Capital Movements, and the European Union: Some Tax Implications**, Canadian Tax Journal, Vol. 57, No. 2, 2009, s. 259-291.

O'Brien Martha: **Free Movement of Capital, Taxation and Third Countries: The European Court of Justice and Cross-Border Dividends**, European Union Studies Association (EUSA), Biennial Conference (10th), May 17-19, 2007, s. 1-44.

OECD: **Harmful Tax Competition: An Emerging Global İssue**, Paris, 1998.

OECD: **Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations (2009 Edition),** OECD Publishing.

Oğuzman M. Kemal, Turgut Öz: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009.

Oktar S. Ateş: **Vergi Hukuku,** Türkmen Kitabevi, 4. b., İstanbul, 2009.

Oktay Cemali: **İştirak Paylarının Muhasebe Kayıtları, İştirak Kazançları İstisnası, İştirak Paylarının Değerlemesi ve Satışı,** Vergi Sorunları, S. 195, Aralık, 2004, s. 69-78.

Onay İsmail: **Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Dağıtılan Kazancın Net Kâr Payı Sayılması Üzerine Değerlendirme,** Vergi Dünyası, S. 329, Ocak, 2009, s. 74-83.

Öğredik Güray: **Vergi İncelemesi Sırasında Ortaya Çıkan Matrah Farkının, Vergi Aslının ve Vergi Cezalarının Muhasebeleştirilmesi Üzerine Öneriler**, Çevrimiçi, http://www.mazarsdenge.com.tr, 04.07.2010.

Öncel Mualla: **Kurumlar Vergisi Açısından Sermaye Şirketlerinde Örtülü Kazanç ve Örtülü Sermaye**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara, 1978

Öncel Mualla: Ahmet Kumrulu, Nami Çağan, **Vergi Hukuku**, 17. b., Turhan Kitebevi, Ankara, 2009.

Öncel Yenal: **Transfer Fiyatlandırması, Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Vergilendirme,** Maliye ve Araştırma Konferansları, Seri: 41, 2002.

Örmeci Musa: Gelir ve Kurumlar Vergisinde Menkul Sermaye Kazançlarının Vergilendirilmesi, Gelir Beyanı ve Beyanname Düzenleme Örnekleri, Kurtiş Matbaacılık, İstanbul, 1998.

Öz N. Semih: **OECD'nin Vergi Cennetleri ile İlgili Çalışmalarında Son Gelişmeler,** Vergi Sorunları, S. 231, Aralık, 2007, s. 32-43.

Öz N. Semih: **Uluslararası Vergi Rekabeti ve Vergi Cennetleri**, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, 2005

Öz Tuğba: **Örtülü Sermaye Kapsamında Ortak ve Ortakla İlişkili Kişinin Tespitinde Yaşanan Sorunlar,** Vergi Sorunları, S. 252, Eylül, 2009, s. 211-220.

Özandaç Okan: **Örtülü Sermaye ve Örtülü Kazanç Dağıtımı Konularında Verilmiş Danıştay Kararları**, Vergi Sorunları, S. 146, Kasım, 2000, s. 227-294.

Özbalcı Yılmaz: **Gelir Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları**, Oluş Yayıncılık, Ankara, 2005,

Özbalcı Yılmaz: **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamalar**, Oluş Yayıncılık, Ankara, 2006.

Özdamar Mehmet: **Anonim Ortaklıkların Kendi Paylarını İktisap Etmesi,** Yetkin Yayınları, Ankara, 2005.

Özel Cemal: **Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazancın Dağıtılmış Kâr Payı Sayılmasının Yarattığı Sorunlar**, Vergi Dünyası, S. 332, Nisan, 2009, s. 47-52.

Özer Levent: **Vergilemede Global Eğilimler,** Scala Yayıncılık, İstanbul, 2009.

Özkan Ersin: **Duran Varlıkların Alımlarında Örtülü Kazanç,** Vergi Sorunları, S. 148, Ocak, 2001, s. 63-66.

Özmen Mehmet Akif: **Kurumlar Vergisi Kanunu Rehberi ve Revizyon**, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2007.

Öztürk Bünyamin: **Anonim ve Limited Şirketlerde Kâr Dağıtımı ve Yedek Akçeler**, Vergi Sorunları, S. 192, Eylül, 2004, s. 15-29.

Öztürk Bünyamin: **Kârın Sermayeye İlavesinin Ortaklar Açısından Menkul Sermaye İradı Sayılmaması**, Vergi Sorunları, S. 157, Ekim, 2001, s. 15-20.

Öztürk Bünyamin: **Kurumlarda Kâr Dağıtımına Bağlı Stopaj Uygulaması**, Vergi Sorunları, S. 188, Mayıs, 2004, s. 7-13.

Öztürk Bünyamin, Güray Öğredik: **Sermaye Şirketlerinde Kurumlar Vergisi ve Kâr Dağıtımı**, Maliye ve Hukuk Yayınları, 2. baskı, Ankara, 2008.

Özyer Mehmet Ali: **Açıklama ve Örneklerle Vergi Usul Kanunu Uygulaması,** Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayını, 4. b., İstanbul, 2008.

Partington Graham: **Discussion of an International Analysis of Dividend Payment Behavior**, Journal of Business Finance and Accounting, Vol. 36 No. 3-4, April/May, 2009, s. 523-529.

Paul Willam M.: **Qualified Dividend Income: Issues, Problems, and Opportunities**, Journal of Taxation of Investments, Vol. 21, No. 2, 2004, s. 139-154.

Pechman Joseph A., **Comparative Tax Systems: Europe, Canada, and Japan**, Tax Analysts Publishing, Virginia, 1987.

Pehlivan Yafes: **Kur Farkları ve Örtülü Sermaye İlişkisi,** Vergi Sorunları, S. 170, Kasım, 2002, s. 102-109.

Polat İbrahim Hakkı: **Vergi Alacağı Uygulamasının Örtülü Kazanç Dağıtımı Anlayışına Etkisi,** S. 195, Vergi Dünyası, Kasım, 1997, s. 105-111.

Poroy Reha, Ünal Tekinalp, Ersin Çamoğlu: **Ortaklar ve Kooperatif Hukuku,** Güncelleştirilmiş 11. Basım, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009.

Pulaşlı Hasan: **Şirketler Hukuku,** Nobel Yayınevi, 3.b., İstanbul, 2001.

Resch Paul: **European Tax Handbook,** IBFD Publication (Global Tax Series), Amsterdam, 2007.

Reisoğlu Sefa: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler,** Beta Yayınevi, 16.b., İstanbul, 2004.

Rienstra John: **European Tax Handbook,** IBFD Publication (Global Tax Series), Amsterdam, 2007.

Roth Elie: **The Rule of Reason Doctrine in European Court of Justice Jurisprudence on Direct Taxation**, Canadian Tax Journal, Vol. 56, No. 1, 2008, s. 67-140.

Saban Metin, Yasemin Köse: **Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtım Politikası Üzerindeki Yasal Sınırlamalar**, Mali Çözüm Dergisi, S. 61(Ekim, Kasım, Aralık), 2002, s. 145-164.

Saban Nihal: **Vergi Hukuku**, Beta Yayınevi, 5. baskı, İstanbul, 2009.

Sabuncu Faruk, Filiz Keskin: **Gerçek Kişilerde Para ve Sermaye Piyasası Araçlarından Elde Edilen Gelirlerin Vergilendirilmesi,** Beta Yayınevi, İstanbul, 2005.

Sağlam Erdoğan: **İç Kaynakların Sermayeye İlavesi Nedeniyle Edinilen Bedelsiz Hisseler Kâr Payı Sayılır Mı ?**, Vergi Dünyası, S. 235, Mart, 2001, s. 64-67.

Sağlam Erdoğan: **Tam Mükellef Kurumlarca (Holdingler Dahil) Elde Edilmiş Kâr Paylarının (İştirak Kazançlarının) 24.04.2003 tarihinden İtibaren Dağıtılması,** Vergi Dünyası, S. 266, Ekim, 2003, s. 32-38.

Sağlam Meltem: **Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazançlarının Vergilendirilmesi**, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2011.

Saka Zafer: **Anonim Ortaklıklarda Genel Kurul**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2004.

Salalı K. Serkan: **Halka Açık Olmayan Anonim Şirketler'de Cari Yıl Kârına Mahsuben Avans Kâr Payı Dağıtımı**, Vergi Dünyası, S. 301, Eylül, 2006, s. 82-92.

Salalı K. Serkan: **Kurucu İntifa Senetlerinden Elde Edilen Kâr Paylarının İştirak Kazançları İstisnası Kapsamında Değerlendirilmesi**, Vergi Dünyası, S. 298, Haziran, 2006, s. 96-102.

Sappideen Razeen: **Imputation of the Corporate and Personal Income Tax: Is It Chasing One's Tail?**, The American Journal of Tax Policy, Spring, 1998, s. 167-204.

Saraçoğlu Fatih, Ercan Kaya: **Yeni Kurumlar Vergisi ve Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı**, Vergi Sorunları, S. 216, Eylül, 2006, s. 150-158.

Saraçoğlu Fatih, Özgür Şahin: **Kâr Paylarının Vergilendirilmesi: Yarım Beyan Yönteminde Beyan Sınırı ve Tevkif Yoluyla Alınan Vergilerin Mahsubu ile İlgili Sorunlar**, Vergi Sorunları, S. 185, Şubat, 2004, s. 136-143.

Sato Mitsuo, Richard M. Bird: **International Aspects of the Taxation of Corporations and Shareholders**, International Monetary Fund Staff Papers, Vol. 22, July, Washington DC., 1975.

Savaş H. Hüseyin: **Holding Şirketlerde Örtülü Sermaye ve Bazı Özellikli Durumlar**, Vergi Sorunları, S. 132, Eylül, 1999, s. 134-152.

Savaş H. Hüseyin: **İştirak Kazançları İstisnası ve İştirak Hissesi Alımında Kullandırılan Kredilerin Faiz ve Kur Farkı Giderleri**, Vergi Dünyası, S. 219, Kasım, 1999, s. 116-122.

Saydar Rasim: **Ticari ve Mali Bilançolar**, Sermet Matbaası, İstanbul, 1961.

Seghers Paul D., William J. Reinhart, Selwayn Nimaroff: **Essentially Equivalent To A Dividend**, The Ronald Press Company, New York, 1960.

Sevgi Şuayip: **Örtülü Sermaye Müessesesi, Örtülü Sermaye Üzerinden Ödenen Faiz ve Kur Farkları,** Vergi Sorunları, S. 182, Kasım, 2003, s. 58-62.

Sevi Ali Murat: **Avans Pay Kâr Payı Uygulaması,** Legal Mali Hukuk Dergisi, Yıl: 3, S. 32, Ağustos, 2007, s. 1907-1921.

Sevim, Şerafettin: **Bilanço Esasına Göre Defter Tutan Gelir Vergisi Mükelleflerinin Yıl Sonu İşlemlerinden Ticari Kârdan Mali Kâra Geçiş**, Vergi Dünyası, S.175, Mart, 1996, s. 148-160.

Shaw Jonathan, Joel Slamrod, John Whiting: **Administration & Compliance (Prepared for the Report of a Commission on Reforming the Tax System for the 21st Century, Chaired by Sir James Mirrlees),** The Institute for Fiscal Studies, Oxford University Press, 2008.

Sherfy Raphael: **Foreign Dividend Income,** Tax Executive, Vol. 179, 1961-1962, s. 180.

Smith David S.: **Dividend Acceess Shares (Stapled Stock)**, Seminar in 49th Congress of the International Fiscal Association, Kluwer Law International, Vol. 20, Hague, 1996.

Soydan Billur Yaltı: **Uluslararası Vergi Anlaşmaları,** Beta Yayınevi, İstanbul, 1995.

Sözbilir Halim: **Muhasebe Kuramında Türlü Gelir (Kâr) Kavramları ve Türk Gelir Vergisi'nin Kabul Ettiği Gelir (Kâr) Kavramı,** Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:214, Eskişehir, 1987.

Steiger F.V., (Çeviren: Tahir Çağa): **İsviçrede Anonim Şirketler Hukuku,** Fakülteler Matbaası, 1968.

Stock Redemption or Cancellation Taxable as Dividend, Harvard Law Review, Vol. 49, No. 8, June, 1936, s. 1344-1350.

Sucu Nail: **Anonim Ortaklıklarda Pay Senedinin Sahibine Sağladığı Haklar (I),** Yargıtay Dergisi, Cilt 6, S. 4, Ekim, 1980, s. 325-338.

Sumer Ayşe: **Türk Sermaye Piyasası Hukuku ve Seçilmiş Mevzuat,** Alfa Yayınevi, İstanbul, 1999.

Şafak Ali: **Hukuk Sözlüğü,** Temel Yayınları, İstanbul, 1996.

Şahan İbrahim: **Örtülü Sermaye Üzerinden Ödenen Faizler Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Gelir Vergisi Stopajı Uygulaması,** Vergi Dünyası, S. 240, Ağustos, 2001, s. 130-134.

Şahin H. Kürşat: **Bedelsiz Alınan Hisse Senetleri ve İştirak Hisseleri,** Vergi Sorunları, S. 143, Ağustos, 2000, s. 41-47.

Şanver Salih: **Gelir ve Kurumlar Vergisi,** Nihat Sayar Yardım Vakfı Yayınevi, No: 227, İstanbul, 1972.

Şeker Sakıp: **Kârın Sermayeye İlavesi Kâr Dağıtımı Sayılmaz" Ne Anlama Gelmektedir?,** Yaklaşım Dergisi, S. 82, Ekim, 1999, s. 127-132.

Şeker Sakıp: **Kurumlarda Kayıt ve Beyan Dışı Bırakıldığı Tespit Edilen Kazanç Farkları Kâr Payı Olarak Vergilendirilebilir mi?-II,** Yaklaşım Dergisi, S. 157, Ocak, 2006, s. 85-89.

Şeker Sakıp: **Örtülü Sermaye Kullanımı ve Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Üzerine Değerlendirmeler,** S. 184, Yaklaşım Dergisi, Nisan, 2008, s. 133-139.

Şeker Sakıp: **Örtülü Sermaye ve Örtülü Kazanç Dağıtımının Yapıldığının Tespiti Halinde Vergilendirme ve Düzeltme,** Vergi Sorunları, S. 225, Haziran, 2007, s. 21-30.

Şeker Sakıp: **Yıllara Yaygın İnşaat İşlerinde Avans Kâr Dağıtımı,** Mali Pusula, Ocak, 2008, s. 38-45.

Şener Oruç Hami: **Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku,** Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002.

Şengöz Yunus: **Sermaye Şirketlerinin Ortaklarına Emsaline göre Düşük Faizle Ödünç Para Vermek Suretiyle Örtülü Kazanç Dağıtması Katma Değer Vergisi'ne Tabi midir?,** Vergi Sorunları, S. 125, Şubat, 1999, s. 11-22.

Şenyüz Doğan: **Kontrol Edilen Yabancı İştiraklerin Kazancının Türk Kurumlar Vergisi Karşısındaki Konumu,** Yaklaşım Dergisi, S. 167, Kasım, 2006, s. 24-30.

Şenyüz, Doğan: **Peçeleme İşlemi ile Muvazaanın Niteliği ve Arasındaki Farklar,** Yaklaşım Dergisi, S. 185, Mayıs, 2008, s. 24-27.

Şenyüz Doğan: **Türk Vergi Sistemi Dersleri,** 3. b., Ekin Kitabevi, Bursa, 2006.

Şenyüz Doğan: **Vergi Hukuku Genel Hükümler,** Ekin Kitabevi, Bursa, 2005.

Şirin Z. Ertunç: **Türkiye'de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Vergilendirilmesi,** Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2006.

Tan Mehmet, Sebahattin Erdoğan, Mustafa Dündar: **Kâr Dağıtımı ve Vergilendirilmesi,** Ankara Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası, Yayın No: 10, Ankara, 1995.

Tan Mustafa: **Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Örtülü Semaye Müesseselerinde Karşı Kurum Düzeltmesi ve Olası Bazı Sorunlar,** Vergi Sorunları, S. 232, Mayıs, 2008, s. 167-177.

Tan Mustafa: **Yeni KVK Uyarınca Örtülü Sermayeye Konu Borçlar ve KKEG Kaydedilecek Tutarın Hesabı,** Vergi Sorunları, S. 217, Ekim, 2006, s. 58-67.

Tan Mustafa: **Yeni KVK Uyarınca Örtülü Sermaye Sayılmayan Borçlar Dolayısıyla Ödenecek Faizlerde Tevkifat Sorunu,** Vergi Sorunları, S. 226, Temmuz, 2007, s. 70-78.

Tan Mustafa: **Yüksek Alacak Bakiyesi Veren Cari Hesapların Örtülü Kazanç Dağıtımı Kapsamında Değerlendirilmesi,** Vergi Sorunları, S. 208, Ocak, 2006, s. 83-90.

Tanör Reha: **Türk Sermaye Piyasası 2. cilt (Halka Arz),** Beta Yayınevi, İstanbul, 2000.

Tax Policy Studies No. 6, Tax and the Economy A Comparative Assessments of OECD Countries, OECD Publication, Paris, 2001.

Tekil Fahiman: **Şirketler Hukuku-İkinci Cilt (Anonim Şirketler),** Otağ Matbaası, İstanbul, 1978.

Tekin Ahmet: **Örtülü Kazanç ve Danıştay Kararları,** Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, S. 3, C. 8, Aralık, 2003, s. 27-48.

Tekin Cem: **Bilanço Esasına Göre Defter Tutan Gelir Vergisi Mükelleflerine Ait Ticari Kârdan Mali Kâra Ulaşmak İçin Yapılan Hesaplamayı Gösterir Bildirim,** Vergi Sorunları, S. 162, Mart, 2002, s.106-110.

Tekin Cem: **Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazançlarının Vergilendirilmesinde Ortaya Çıkması Muhtemel Sorunlar**, Vergi Sorunları, S. 217, Ekim, 2006, s. 49-57.

Tekin Cem: **Kurumlar Vergisi Mükelleflerinin Yurt İçi ve Yurt Dışı İştiraklerinden Elde Ettikleri Kazançlara İlişkin İstisnalar,** Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, S. 52, Nisan, 2008, s. 82-93.

Tekin Cem: **Yurtdışından Yapılan Örtülü Sermaye Kapsamındaki Borçlanmalarda Alacak Faizi ve Kâr Dağıtımına Bağlı Tevkifat Uygulamaları,** Vergi Sorunları, S. 250, Temmuz, 2009, s. 92-100.

Tekin Cem, Emre Kartaloğlu: **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları**, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, 2007.

Tekin Selçuk: **Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazancı ve Vergilemesi,** Vergi Sorunları, S. 247, Nisan, 2009, s. 121-129.

Tekinalp Ünal: **Anonim Ortaklığın Bilançosu ve Yedek Akçeleri- Kamuyu Aydınlatma İlkesi İle**, Fakülteler Matbaası, 2.b., İstanbul, 1979.

Tekinalp Ünal: **Azınlığın Bilançosunun Onaylanmasına İlişkin Müzakerenin Ertelenmesi İstemi- Sorunlar, Düşünceler**, Ord. Prof. Dr. Ernst Hirsch'e Armağan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası (Özel Sayı), C. 42, S.1-4, 1977, s. 233-243.

Tekinalp Ünal: **İmtiyazlı Paylara İlişkin Bazı Sorunlar**, C. XIII. Türk Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, BTHAE yayınları, Ankara, 1996, s. 1-23.

Tekinay Selahattin Sulhi **Borçlar Hukuku,** Cilt 1, 5. bası, İstanbul, 1985.

Tekince Alp, Oğuz Ayan: **Türk Sermaye Piyasasında Vergilendirme**, SPK Araştırma Raporu, Ankara, 1993.

Teoman Ömer: **Anonim Ortaklıklarda İntifa Senetleri**, Ercivan Matbaası, İstanbul, 1978.

Teoman Ömer: **Yaşayan Ticaret Hukuku, Cilt I, Hukuki Mütalalar- Kitap 1,** Kazancı, İstanbul, 1992.

Teoman Ömer: **Yaşayan Ticaret Hukuku, Cilt I, Hukuki Mütalalar- Kitap 2,** Kazancı, İstanbul, 1993.

Thomas Deborah W., F. Sellers Keith: **Eliminate the Double Tax on Dividends,** Journal of Accountancy, Vol. 178, November, 1994, s. 86-90.

Tokat Rıfat: **Sermaye Şirketlerinde Kâr Dağıtım Tabloları**, Vergi Dünyası, S. 5, Ocak, 1982, s. 42-53.

Tuğlu Ali: **Sermaye Azaltımı Yoluyla Kâr Dağıtımına Bağlı Vergiden Kaçınılabilir Mi?**, Yaklaşım Dergisi, S. 159, Mart 2006, s. 56-62.

Tuncer Selahattin: **Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları ve Türkiye**, Vergi Dünyası, S. 311, Temmuz, 2007, 4-11.

Tuncer Selahattin: **Türk Vergi Hukukunda Muvazaa-III**, Yaklaşım Dergisi, S. 82, Ekim, 1999, s. 23-30.

Turanboy Asuman: **Anonim Şirketlerde Temsilci Aracılığıyla Oy Kullanma,** Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 45, S. 1, 1996, s. 427-438.

Turhan Salih: **Vergi Teorisi**, Elektronik Ofset Matbaası, İstanbul, 1982.

Türk Ahmet: **Hukuka Aykırı Olarak Bilançoda Kârın Düşük Gösterilmesi Halinde Pay Sahiplerinin Hakları**, İhsan Tarakçıoğlu'na Armağan, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Özel Sayı), C. II, s. 1-2, Haziran-Aralık, 1998, s. 105-114.

Türk Ticaret Kanunu Gerekçe, Adliye Vekaleti Neşriyatından, Ankara Yeni Cezaevi Matbaası, 1956.

Türk Yakup: **Geçmişten Günümüze Transfer Fiyatlandırması,** Vergi Dünyası, S. 318, Şubat, 2008, s. 105-113.

Uludağ Barış: **Şirketleri Ortaklarına Verdiği Borçların Vergisel Sonuçları ve Konuya İlişkin Değerlendirmeler,** S. 260, Vergi Sorunları, Mayıs, 2010, s. 64-69.

Uslu Ozan: **Kâr Dağıtımı,** Yaklaşım Dergisi, E- Yaklaşım, S. 44, Mart, 2007, Çevrimiçi, http://www.yaklasim.com, 10.03.2010.

Uysal Ali, Nurettin Eroğlu: **Açıklamalı ve Örnekli Kurumlar Vergisi Kanunu**, Ankara, 2008.

Uyanık Namık Kemal: **Transfer Fiyatlandırması,** Türmob Yayınları, Yayın No. 320, Ankara, 2006.

Ülgen Hüseyin, Mehmet Helvacı, Abuzer Kendigelen, Arslan Kaya: **Kıymetli Evrak Hukuku (Ders Kitabı),** Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2004.

Ülgen Soner: **Kayıt ve Beyan Dışı Bırakılan Kazançlar Üzerinden Yapılacak Gelir Vergisi Tevkifatı**, Yaklaşım Dergisi, S. 206, Şubat, 2010, s. 103-108.

Ülgen Soner: **Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarma İşlerinde Dönem Sonu İşlemleri**, Vergi Dünyası, S. 309, Aralık, 2009, s. 40-47.

Vural İrfan: **Örtülü Sermaye Kapsamında Değerlendirilecek Borçların Unsurları**, Vergi Sorunları, S. 223, Nisan, 2007, s. 58-64.

Vural İrfan: **Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu Tasarısına Göre Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı**, Vergi Sorunları, S. 212, Mayıs, 2006, s. 122-129.

Vural İrfan: **Yorum ve Açıklamalarla Kurumlar Vergisi Kanunu,** Gelirler Kontrolörleri Derneği Yayını, İstanbul, 2009.

Vural İrfan, Derya Karaca: **Kiralama ve Kiraya Verme İşlerinde Örtülü Kazanç Dağıtımı,** Vergi Sorunları, S. 165, Haziran, 2002, s. 105-110.

Watanabe Taiji: **Neutrality of a Dividend Imputation System under the Modigliani–Miller Proposition**, Atlantic Economic Journal, Vol. 37, Isuue 3, September, 2009, s. 321-322.

Watcker Raymond F.: **US Taxation of International Dividends Under JGTRRA**, International Tax Journal, Vol. 30, Number 1, Winter, 2004, s. 19-34

Weinstein Richard N.: **Capital Gain Dividends: Dividend or Capital Gain?,** The Tax Magazine, Vol. 57, Issue 4, April, 1979, s. 259.

Williston Samuel: **History of The Law of Business Corporations Before 1800**, Harvard Law Review. Vol. II, 1888, s. 149-166.

Wolder, Victor R., Stanley Wolder: **The Dividend,** The Tax Magazine, Vol. 25, No. 10, October 1947, s. 911-918.

Yakışıklı Ramazan: **Transfer Fiyatlandırmasında Düzeltme ve KDV Uygulamaları**, Vergi Dünyası, S. 332, Nisan, 2009, s. 41-46.

Yalçın Hasan: **Ticari Kazançta Elde Etme Tahakkuk Esası ve Dönemsellik İlkesi**, Vergi Dünyası, S. 230, Ekim, 2000, s. 47-49.

Yaltı Billur: **Çokuluslu İşletmeler ve Vergi İdareleri için Transfer Fiyatlandırması Rehberi**, Vergi Sorunları, S. 91, Nisan, 1996, s. 106-136.

Yaltı Billur: **Kurumlar Vergisi Kanununun "Yenisi": Peşin Fiyat Sözleşmeleri",** Vergi Sorunları, S. 219, Mart, 2007, s. 7-27.

Yaltı Billur: **Transfer Fiyatlandırmasında Vergi Anlaşması Uygulaması**, Vergi Sorunları, S. 222, Mart, 2002, s. 7-26.

Yaltı Billur: **VUK, 3b'nin Sınırlarına İlişkin Bir Uygulama: Vergi Hukukunda Sermaye Tamamlama Akçesi**, Vergi Sorunları, S. 262, Temmuz, 2010, s. 7-20.

Yasaman Hamdi: **Menkul Kıymetler Borsası Hukuku,** Kazancı Matbaası, İstanbul, 1992.

Yasaman Hamdi: **Şirketler Hukuku ve Sermaye Piyasası Hukuku ile İlgili Makaleler, Mütalalar, Bilirkişi Raporları**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2006.

Yazar Feyyaz: **Transfer Fiyatlandırmasına İlişkin Düzenlemelerde Yapılan Son Değişiklikler**, Vergi Dünyası, S. 321, Mayıs, 2008, s. 40-55.

Yazar Feyyaz: **Transfer Fiyatlandırmasında Karşılaştırılabilirlik Analizi, Önemi ve Uygulaması,** Vergi Dünyası, S. 334, Haziran, 2009, s. 58-65.

Yerci Cahit: **Tam Mükellef Kurumların İştirak Kazançlarının Vergilendirilmesi**, Vergi Sorunları, S. 207, Nisan, 2009, s. 15-24.

Yeşilyurt Eren: **Kurumların Örtülü Sermaye Niteliğindeki Dövizli Borçlanmalarında Hesaplanan Kur Farkları**, Vergi Sorunları, S. 157, Ekim, 2001, s. 74-78.

Yıldırım Ali Haydar: **Sınırlı Sorumluluk ve Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımının Olası Sonuçları,** Vergi Sorunları, S. 248, Mayıs, 2009, s. 73-76.

Yıldırım Ali Haydar, Olcay Kolotoğlu: **Ticari Kârın Sermayeye İlave Edilmesi Sonucu Kâr Dağıtımı ve Vergilendirilmesi**, Vergi Sorunları, S. 146, Kasım, 2000, s. 90-115.

Yıldırım Haşmet: **5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nda Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazancı Müessesesi ve Bir Uygulamalı Örnek,** Vergi Dünyası, S. 342, Şubat, 2010, s. 173-179.

Yıldırım Mehmet: **Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları Kapsamında Mukimlik Belgesinin Önemi**, Vergi Sorunları, S. 266, Kasım, 2010, s. 140-142.

Yıldız A. Murat: **Kâr Dağıtımına Bağlı Stopaj Uygulaması (Temettü Tevkifatı)**, Vergi Sorunları, S. 152, Mayıs, 2001, s. 94-100.

Yıldız İrfan Hüseyin, **Sermaye Şirketlerince Ortaklarına Verilen Borç Para ve Kredi Faizleri KDV'ye Tabi Olmayacak**, Mali Çözüm, S. 61, 2003, s. 99-107.

Yıldız Nazan, Şebnem Pınar Gürgür: **Örtülü Kazanç Dağıtımı Şeklinde Gerçekleşen Örtülü Kazanç Dağıtımları Katma Değer Vergisine Tabi Midir?**, Vergi Sorunları, S. 157, Ekim, 2001, s. 37-44.

Yıldız Şükrü: **Anonim Ortaklıkta Pay Sahipleri Açısından Eşit İşlem İlkesi,** Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004.

Yılmaz Muhittin: **Sermaye Şirketlerinin Tasfiyesi Esnasında Ortaklarına Verilen Para ve Ayni Değerlerin Örtülü Kazanç Karşısındaki Durumu,** Vergi Sorunları, S. 172, Ocak, 2003, s. 7-20.

Yılmaz Sami, Sıtkı Şükürer, Şakir Dorukkaya: **İştirak Kazançları İstisnası,** Vergi Dünyası, S. 51, Kasım, 1985, s. 39-51.

Yurtman Nevin: **Anonim Ortaklıklar ve Vergi Hukuku Yönünden İç Kaynaklardan Sermaye Artırımı**, Kazancı Yayınları, İstanbul, 1997.

Yüce Çağatay, Kürşat Ataç: **Örtülü Kazanç Dağıtımına İlişkin Tarhiyat Yapılabilmesi İçin Gider Yazma Şartının Gerçekleşmesi Gerekir,** Vergi Dünyası, S. 336, Ağustos, 2009, s. 82-89.

Yüce Mehmet: **Vergi İncelemesinde Ortaya Çıkan Matrah Farkı Kâr Payı Dağıtımı Sayılır mı?**, Yaklaşım Dergisi, S. 200, Ağustos, 2009, s. 44-50.

İnternet Kaynakları:

http://www.danistay.gov.tr (Danıştay Bilgi Bankası)

Diaport Mevzuat ve İçtihat Arama Motoru

http://www.hmrc.gov.uk

http://eur-lex.europa.eu

http://www.gib.gov.tr

http://www.gpo.gov

http://www.kazanci.com (Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bilgi Bankası Kazancı Bilişim)

http://www.oecd.org

http://www.spk.gov.tr

http://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf

http://www.irs.gov

www.vergikonseyi.org.tr

Diğer Kaynaklar:

Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi

Resmi Kararlar Dergisi

Yargıtay Kararları Dergisi

ÖZGEÇMİŞ

1981 yılında Eskişehir'de doğdu. 1999 yılında Hüseyin Yıldız Anadolu Lisesi'nden, 2003 yılında da İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. 2004 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Mali Hukuk Anabilim Dalı'nda araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı. 2005 yılında, "Gelir ve Kurumlar Vergisi Bakımından Menkul Kıymetlerden Elde Edilen Gelirlerin Vergilendirilmesi" konulu tezle İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mali Hukuk Anabilim Dalında yüksek lisans derecesi aldı ve aynı yıl aynı anabilim dalında doktora eğitimine başladı. 2007 yılında yeterlilik sınavını verdi.

İngilizce bilmekte olup, İstanbul Üniveristesi Hukuk Fakültesi, Mali Hukuk Anabilim Dalı'nda araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır.